ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
1

JEUDI
1er AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.019 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 16.019

«Յ Ա Ռ Ա Ջ» 60

—×—

1925 Օգոստոս 1-ին, ասկէ ճիշդ 60 տարի առաջ լոյս կը տեսնէր «Յառաջ»ի առաջին թիւը: Այս առթիւ, մեր վաղուան թիւը ամբողջութեամբ նուիրուած է այդ վարսունամեակին: Այսօր, կը հրատարակենք Շ.ի այդ օրուան խմբագրականը:

×

Երկու խօսք

Այս գործին ձեռնարկած ենք երկար վարանումներէ եւ սպրդումներէ յետոյ:

Ի՛նչ խօսք որ օրաթերթի մը պահանջը՝ անժխտելի է Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու հայ գաղութներուն համար: Մօտաւորապէս յիսուն հազար հայրենակիցներ կը համրուին մեր յիշած սահմաններուն մէջ: Իւրաքանչիւր հայկական հաւաքումի ունի իր թերթը երբեմն մէկէ աւելին: Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Պուլկարիա, Յունաստան շատոնց պոհացուած տուած են այս անհրաժեշտութեան: Բաց կը մնար միայն Ֆրանսան, Կեդր. Եւրոպայի հաստուածներով: Ամէնէն նոր գաղութն է այս շրջանը, բայց կեանքը կը ձեւաւորուի հետզհետէ, իսկ այդ ձեւաւորման հիմնական ազդակներէն մէկը պիտի ըլլայ մամուլը: Մենք տաշեղներ ենք այն զարհուրելի յորձանքին մէջ, որ եւրոպական քաղաքակրթութիւն կը կոչուի, որուն ալիքները կը քշեն կը տանին, կը տարրալուծեն ամէն բան:

Երէկ՝ ֆիզիքական գոյութեան պայքարը ունէինք, ուրի՛շ երկրի մը մէջ. այսօր նոյնքան ծանր է մղձաւանջը, այս ակնախտիղ եւ լպրծուն պողոտաներուն վրայ, որոնք բանուկ ճամբաներ են օտարացման եւ այլասերման համար:

Մեր ուժերը թոյլ չեն տար, առ այժմ, առանձնելու օրաթերթի մը հրատարակութեան ծանր բեռը: Բայց մեր պարտքը պիտի ըլլայ, նոյնիսկ այս համեստ սահմանին մէջ, լրացնել այն բոլոր անհրաժեշտութիւնները որ կան մեր առջեւ:

Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները, որոնք չունինչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար: Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը: Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս, եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն: Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացընել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը սեփական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ այս նոր կեանքի բարիքներով:

Ամէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներու հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը:

«Յառաջ»ը պատկերը պիտի ըլլայ իր շրջանի կեանքին, բայց միաժամանակ կանոնաւոր արձագանգը՝ այն բոլոր անցուդարձերուն որ տեղի կ'ունենան այս շրջանէն դուրս, Հայաստանի մէջ եւ գաղութէ գաղութ: Բոլորովին տեղական թերթի մը հանգամանքը չի գոհացներ մեզ: Ճիշդ այդ նկատումով ալ, լայն տեղ պիտի տանք այն երկիրներուն որ կապ ունին հայկական կեանքին հետ, առանձնապէս Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան, առօրեայ լուրերու կարգին վերլուծելով նաեւ երեւոյթները: Իսկ միջազգային քաղաքական, ընկերային տեսակէտով, ընթերցողները պիտի ունենան այն բոլոր տեղեկութիւնները որ անհրաժեշտ են ընդհանուր զարգացման համար: Այո՛, մեր հայրենակիցները պիտի գիտնան թէ «ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ» աշխարհի մէջ. բայց ոչ այն ուղղութեամբ որ սրճարանի դիւանագէտներու սերունդ մը հասցուց Պոլսոյ մէջ, խառնիխուռն եւ երկարապատում թարգմանութիւններով:

Ֆրանսայի մէջ, եւ ինչպէս ալլուր, առաւար մեծամասնութեամբ աշխատաւորներ եւ արհեստաւորներ են մեր հայրենակիցները, ցրուած երկրին տարածութեան վրայ. անոնք լայն տեղ պիտի ունենան «Յառաջ»ի մէջ, իրենց տրտունջներուն եւ բաղձանքներուն, իրենց ոգեւորութեան եւ տագնապներուն համար: Արդէն իսկ ձեռնարկած ենք անոնց ազգագրական քարտէսը երեւան հանելու:

Բայց աւելի լաւ է թողուլ որ գործը ինք խօսի:

Շ.

1925 Օգոստոս 1

ՓԱՐԻԶ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ «ՄԻՋՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՀԱՅԿ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ» ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

—×—

Արժանթինի «Միջմիութենական Հայկ. Խորհուրդ»ի պատուիրակութիւնը դէպի Ժընեւ իր ուղեւորութեան ընթացքին անգամ մը եւս կարճատեւ կայք մը ունենալով Փարիզ, յատկապէս գրաւոր ու բերանացի հայ մամուլը հրաւիրած էր մամլոյ ասուլիսի մը, Յուլիս 29, Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 19-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին: Ինչպէս ծանօթ է, արժանթինահայ այս խորհուրդը որ կը վայելէ տեղւոյն հայկական կազմակերպութիւններու մեծամասնութեան քաջալերն ու նեցուկը, իր գործունէութեան նպատակ ընտրած է Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումը, ՄԱԿ-ի կողմէ: Օգոստոս ամսուան ընթացքին այս կազմակերպութեան Մարդկային Իրաւանց ենթայանձնախումբին մէջ կը ըսպասուի որ օրակարգի նիւթ դառնայ հայկական հարցին մասին անգլիացի տեղեկատու Ուայթէքըրի պատրաստած տեղեկագրին քննարկումն ու քուէարկումը:

Արժանթինահայ չորս հոգինոց պատուիրակութեան երեք անդամները ուզած էին մամլոյ այս ասուլիսով տեսակ մը տեղեկատուութիւն կատարել իրենց գործունէութեան մասին: Ներկայ էր Փարիզի հայ մամուլի ներկայացուցիչներու մեծ մասը, նաեւ սակաւաթիւ հետաքրքիր ունկնդիրներ: Ասուլիսին բացումը կատարեց Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին քարտուղարը Պ. Ա. Համբարձումեան, շնորհակալութիւն յայտնելով պատուիրակութեան անդամներուն, ներկաներուն ու ապա հակիրճ կերպով ներկայացնելով այս ասուլիսին շարժառիթը:

Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորուէր Ռ. Մալխասեանէ, իսկ միւս անդամներն էին Մ. Գարահանեան, Ռ. Իսա եւ ուրիշ մը Խ. Թօքաթլեան որ իրենց պիտի միանար Ժընեւի մէջ:

Նախ խօսք առաւ պատուիրակութեան նախագահը որ յիշեց Մարտի իր Ա. հանդիպումը նոյն վայրին մէջ, ապա կրկնեց թէ իրենց զօրավիգ արժանթինահայ կազմակերպութիւնները համաձայն էին ամէն միջոցները ի գործ դնելու որպէսզի ՄԱԿ-ի մէջ ճանաչում գտնէր Հայերու ցեղասպանութիւնը: Ան մանրամասնօրէն ընդարձակ տեղեկութիւններ տուաւ իրենց ցայսօր կատարած գործունէութեանց մասին, ըսաւ թէ բազմաթիւ շրջումներով Արժանթինի Երեսփոխանական ժողովին ու Ծերակոյտին պրեթէ իւրաքանչիւր անդամին հետ, յաջողած են ապահովել Արժանթինի կառավարութեան նեցուկը հայկական հարցին:

Իրենց գործունէութեան մէջ նշելի քայլ մըն էր Գորտոպայի հեռատեսիլին համար պատրաստուած ժապաւէնը որ փաստանկարներով կը ներկայացնէր հայկական հարցը: Հեռատեսիլի այդ յայտագրին բացումը կատարած էր Գորտոպայի նահանգապետը որ 1984-ին ալ յատուկ նամակով մը դիմած էր ՄԱԿ-ի ընդհ. խորհուրդին, զօրավիգ հանդիսանալով հայկական հարցին: Մասնակցած էր տակաւին Ներքին Նախարարութենէն Լ. Տէսփոուի որ ՄԱԿ-ի տեղեկատուն էր 1984-ի ընդհ. նստաշրջանին: Անոնք իրենց դրական կեցուածքը արտայայտած էին յայտագրին մէջ որ սփռուեր էր Ապրիլ 23-ի երեկոյեան եւ զոր դիտեր էր վեց հարիւր հազար հոգի: Ներկայիս աշխատանք կը տարուէր պատրաստութեան համար նման երկրորդ ժապաւէնի մը Պուէնոս - Այրէսի հեռատեսիլի կայաններուն համար, որոնք «կը խօսէին» տասը միլիոն դիտողի:

Ռ. Մալխասեան ըսաւ թէ իրենց խորհուրդը Ապրիլ ամսուան ընթացքին մասնակցած է լատին Ամերիկացի Խորհրդականներու համագումարին, ուր չատեր ոչինչ գիտէին հայկական հարցին մասին: Ամէն մէկ երկրի ներկայացուցիչին տրըւած էին Արժանթինի միջմիութենական այս խորհուրդին կողմէ պատրաստուած թղթածրարներ: Երկու - երեք ամիս առաջ Ուրուկուէյի Երեսփոխանական Ժողովն ու Ծերակոյտը եւս որդեգրած էին դրական նոյն կեցուածքը մեր դատին նկատմամբ: Իսկ Օգոստոս ամսուն Մոնթէվիտէոյի մէջ տեղի ունենալիք Մարդկային Իրաւանց համագումարին համար ալ ներկայացուցիչներ ղրկուած էին, որպէսզի ներկայ գտնուէին ամէն ժողովի:

Շարունակելով թուել արժանթինահայ այս կազմակերպութեան առած քայլերը, յիշենք տակաւին Ընկերվար Միջազգայնականի ընթացքին նախագահ Վ. Պրանտի յղուած նամակը, որ իր աջակցութիւնը կը խնդրէր Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին համար, ՄԱԿ-ի տեղեկատու Ուայթէքըրի հետ հաստատուած յարաբերութիւնը, որպէսզի իր տեղեկագրին քուէարկումը Ժընեւի մէջ հասնի դրական արդիւնքի մը:

Հետաքրքրական էր ասուլիսին այն մասը, ուր պատուիրակութեան անդամները խօսեցան Հայաստանի պատասխանատուներուն - ինչպէս՝ Վ. Պետրոսեանի, Վ. Համազասպեանի - հետ իրենց ունեցած յարաբերութիւններուն մասին, որոնց շնորհիւ ունեցեր էին անհրաժեշտ վաւերաթուղթեր, փաստանկարներ եւայլն:

Պ. Մալխասեան յիշեցուց թէ իրենք պաշտօնապէս լիազօրուած մարմին մը չեն ներկայացներ ՄԱԿ-ի ենթայանձնախումբի նիստերուն, սակայն պիտի հետեւին, որպէսզի տեղեկատու Ուայթէքըրի տեղեկագրին ներկայացուցած պարագաները իրաւագիտական գետնի վրայ վաւեր ու ճիշդ ըլլան, իսկ հակառակ պարագային պիտի ջանան առաջարկել որ սրբագրուին անոնք:

Արժանթինի Միջմիութենական Հայկական Խորհուրդին պատուիրակութեան անդամները աւարտեցին երէկուան մամլոյ ասուլիսը կոչ մը ուղղելով հայկական բոլոր կազմակերպութիւններուն, ուր յատկապէս կը շեշտէին երկու կէտ. այն թէ իրենց նպատակն էր որ Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանաչում գտնէր ՄԱԿ-ի մէջ, եւ թէ իրենց համար մեծ կամ փոքր կազմակերպութիւն գոյութիւն չունէր ու բոլոր անոնք որոնք կը բաժնէին իրենց նպատակը, դռները բաց կը գտնէին ու պիտի գտնէին միշտ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նախագահական ընտրութեան համար - Օգոստոս 16 - միայն երեք թեկնածուներ վաւերացուեցան, որոնցմէ մէկը՝ ներկայ նախագահին Խամէնէի թեկնածութիւնն է: Միւս երկուքը աշխարհական են, բայց շատ մօտ կրօնական շրջանակներու: Մէկը՝ Ասկար - Օվլատի, պահպանողական թեւը կը ներկայացնէ, միւսը՝ Մոսթաֆաքի - Քաշանի, քիչ ծանօթ փաստաբան մըն է, Այաթոլլայի զաւակ: Յիսուն հոգի կ'ուզէին թեկնածու ըլլալ, բայց Խոմէյնի թոյլ չտուաւ եւ արտօնեց միայն այս երեք թեկնածութիւնները: Երեքն ալ կը պատկանին, նոյն, իսլամական Հանրապետութեան կուսակցութեան: Երեքշաբթի օր, Թեհրանի մէջ, ռմբափորձ մը տեղի ունեցած է: Հեռաձայնի կրպակի մը մէջ է, ու ռումբ մը պայթած է: Երեք մեռեալ եւ հինգ վիրաւոր կար:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ շիի Ամալ շարժումը 50 հրասայլ ստացած է Սուրիայէն, ինչ որ բացառիկ ուժ մը կուտայ իրեն եւ զինքը կը դարձնէ երկրին ամէնէն զօրաւոր հոսանքը, խախտելով հաւասարակշռութիւնը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, զինու զօրութեամբ է, որ խարայելեան իշխանութիւնները փակած են արաբական վերջին հիւանդանոցը, դուրս դնելով բժիշկ, հիւանդապահ եւ հիւանդ: Պարպումը քանի մը ժամ տեւած է, շատ լարուած մթնոլորտի մը մէջ: Բողոքի իբրեւ նշան, արաբ առեւտրականները փակած են իրենց խանութները:

ՃԱՓՈՆ միջոցներ ձեռք առած է, իր չուկան «քիչ մը» բանալու համար ներածումներու առջեւ: Ծանօթ է, որ արեւմտեան պետութիւնները քանիցս դըժգոհած են ճափոնական «պաշտպանողապաշտ» քաղաքականութեան դէմ, բայց ցարդ՝ ապարդիւն:

ՓՐԵԹՈՐԻԱ հակայարձակման անցաւ եւ ետ կանչեց Ուաշինկթընի իր դեսպանը: Հարաւ - Ափրիկէի վարչապետը կը սպառնայ նաեւ տնտեսական միջոցներ ձեռք առնել: Ասոնցմէ մէկը կրնայ ըլլալ՝ իրենց երկիրը ղրկել այն սեւ աշխատաւորները, որոնք կ'աշխատին գլխաւորաբար հանքերու կամ գիւղատնտեսութեան մէջ եւ իրենց աշխատավարձքին մեծ մասը տուն կը ղրկեն: Նման կարգադրութենէ մը, առաւելաբար կը տուժեն՝ Մոզամպիք, Լէզոթօ, Մալավի, Պոթսուանա, այսինքն սահմանակից երկիրները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

—×—

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումի հրամանագրով անունդի արդիւնաբերութեան նախարար նշանակուած է Ռոբեր Պարգեւի Ամիրեան, փոխարինելով Ալբեր Դանիէլեանը:

Միւս կողմէ, Կարլէն Աշոտի Վարդանեան նշանակուած է նաւթի մթերքներու ապահովութեան պետական կոմիտէի նախագահ: Նախկինը՝ Ներսէս Սորոկին, անցած է այլ պաշտօնի:

ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱ

ՎԱՍՏԱԿԸ

ԱԽՈՅԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կեանք մը, որ ամբողջովին լեցուած է հրապարակագրութեամբ:

Սուրհանդակէն Ազդակ (Պոլիս), Ազդակէն Յառաջ (Կարին), Յառաջէն Ազատամարտ (Պոլիս), յետոյ Ճակատամարտէն Յառաջ (Փարիզ), աւելի քան կէս - դար՝ հրապարակագրական անօրինակ հեւք մը, հզօր, անսպառ, անհատնում, միշտ կենսունակ եւ առողջ: Հեւք մը որ երկու անգամ միայն կը նուազի, - նախ առաջին մեծ պատերազմին՝ երբ բանտ կը մտնէ, յետոյ երկրորդ մեծ պատերազմին՝ երբ կը դադրեցնէ թերթը: Կ'երեւակայեմ այդ օրերու իր վիճակը, հոգեկան տագնապը, - ինչ որ ջուրը ձուկին համար, այնպէս էր հրապարակագրական թուղթը Շ. Միսաքեանի համար: Օդ կամ կենդանութեան պայման: Ինծի ծանօթ չէ երկրորդ մտաւորական մը, որ կապուած ըլլար, այդ աստիճան, մամուլի թուղթին հանապազօրեայ կեանքին, նոյնանալով թուղթին հետ, արբենալով թուղթին հոտէն, «ամուսնանալու» համար թուղթին հետ՝ ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները պատկերաւոր ձեւով մը: Կ'ապրէր, կ'երջանկանար, կը հրճուէր՝ երբ ճերմակ թուղթը կը կենդանանար իր հեւքով, կ'առնէր կը պատկերագրէր իր մտածումները, չորս հովերուն կը ցրուէր իր ցանկութիւնները: Մնած էր կարծես ատոր համար միայն, - այնպէս որ Աթէնք երթար, Հալէպ կամ Գահիրէ, պիտի նստէր խմբագրատան մէջ՝ խմբագրական մը գրելու համար կամ յօդուածները սրբագրելու եւ հրատարակելի վիճակի բերելու, փոխանակ հանգստանալու կամ դուրսը ման գալու:

Կը հսկէր թերթին վրայ, առաջին էջէն մինչեւ չորրորդ էջ, դիտողութիւն ընելով նոյնիսկ ծանուցումներու ձեւին, տառերուն, բովանդակութեան, եւ դեռ ծանուցումներու տիրոջ բարոյական կշիռին մասին:

Իր տեսակէտով, թերթը ունի սեփական դիմագիծ մը զոր պէտք է պահպանել անխախտ: Կաղապարի տակ դրած էր իր խիկ ստորագրած խմբագրականը: Պէտք էր լուրերը դրկել ու սեղմել օրուան տամսով մը՝ աջէն, բաժնել օրուան լուրերէն հայկականը եւ դնել տամսին տակ կամ վրան՝ ըստ կարեւորութեան: Երկրորդ էջը՝ նուազագոյն երկու ստորագրութիւն, նախընտրաբար երեք յօդուած: Երրորդ էջը՝ գուրգուրանքով տեղաւորել «գաւառին ձայները» եւ գաղութներու արձագանգները, տեղ որ մնաց՝ ցոլք մը Փարիզեան: Երկու այս էջերուն պետնայարկը՝ թերթօնի համար, մին՝ նախընտրաբար «Նօրերուն» յատկացուած: Չորրորդ էջը՝ դարձեալ լուրեր, նեղելով ծանուցումները, միշտ սաստելով որ ... շատ աղմուկ չբարձրացնեն չուկային այս բնակիչները, իրենց տառերուն մեծութեամբ թատերական ցուցատախտակի չվերածեն թերթին այս պատը, բարելական լեզուով չզայթակղեցնեն մայրենիքը: Այս մտահոգութեամբ՝ կը կախէր գլուխը սեղանին վրայ եւ ժամերով կը կրծէր, քաղաքավարի կը դարձնէր անճոռնի ձեռագիրները, առանց վարանելու հարթել նաեւ անունի ունեցող գրագէտներու լեզուի խուժն ու դուժը, յանուն լեզուական ներդաշնակութեան:

Այս յարդարանքէն դուրս, զոր ոչ ոքի կը վստահէր, թերթին բովանդակութիւն տալու տեսակէտով՝ ապահոված էր մասնագէտ գրիչներու աշխատակցութիւնը, կանոնաւորաբար ներկայացնելու համար Խորհ. Միութեան ներքին շարժումները, Թուրքիոյ տագնապներուն նկարագրութիւնը, Ֆրանսայի ելմտական - տնտեսական հոգերը, միջազգային քաղաքական կացութիւնը, գիտական ու գեղարուեստական նուաճումները, ու մինչ խմբագիրներէն մին կը մաղէր Հայաստանի թերթերը, միւսը կը մաղէր արտասահմանի հայերէն թերթերը: Եւ դեռ պատմական ու գրական գիրքեր, որոնք հանրային ուշադրութիւնը կը գրաւէին ֆրանսական, անգլիական, գերմանական, ռուսական, ամերիկեան մտաւորական շուկաներուն վրայ, անմիջապէս տայճէսթի ձեւով կը հրամցուէին մեր ընթերցողներուն: Եթէ, օր մը, մէկը բան - գործ ընէր հատորով հրատարակել թարգմանուած թերթօնները կամ քաղուածոյ ուսումնասիրութիւնները, յիշելու համար մէկ - երկուքը՝ Գորշ Գայլը, Նորին վեհափառութիւն Թարիւղը, առանց մոռնալու թարգմանածոյ հէքեաթները (Ժիւրայը) եւ Հայաստանի վերաբերեալ համայնագիտական ծանօթութիւնները, որոնք հրատարակուեցան «Յառաջ»ի մէջ, կը կազմուի արժէքաւոր մատենադարան մը:

Շ. Միսաքեան, իր այս խնամքով, այս ընտրութիւններով եւ այս բծախնդրութիւններով, ոչ միայն կը սրբէր, կը մաքրէր հայ հրապարակագրութեան դիմագիծը, այլեւ արտայայտութիւն կու տար անոր: Այնքան ատեն որ թերթ հրատարակեց, միշտ խմբագրական գրեց: Խմբագրականներու այդ հաւաքածոն, այսօր, կրնայ կազմել տասնեակներով հատոր:

Ի՞նչ է այդ խմբագրականներուն արժէքը, - փորձենք ներկայացնել իր հրապարակագրութեան նկարագիրը եւ վարդապետութիւնը:

Պոլսոյ հայ լրագրութեան պատմութեան վերջին շրջանը, որ կը սկսի 1890 թուականներէն, Արփիարեանի ձեւապաշտութենէն զատ (որ խորքին մէջ կը մատնէր ընդվզում մը հայ մանր քաղքենիութեան բարքերուն դէմ), Քասիմի գիտութիւնելուն զատ (որ կը բխէր ... բրիտանական համայնագիտարանէն), մեզի բերաւ «ոչինչ չասող» հրապարակագրութեան մը աւանդութիւնը: Լրագրողը, մաճարոնիի նման երկար եւ ոլորուն նախադասութիւններ կազմելու վարժութեամբ, կը յիշեցնէր մէկլէկի ակրվիչներու պարը, որ խելքի պըտոյտ կու տայ եւ ուրիշ ոչինչ: Կը յիշեցնէր վերջապէս չերամը, որ թել կը թափէ բերնէն՝ բայց չի գիտեր ու չի կրնար խօզակ չինել:

Շ. Միսաքեան հրապարակ կու գայ դըժգոհութեան թթխմորով, - դեռ երիտասարդ՝ կը յայտնուի ոչ թէ նմանելու եւ հետեւողաբար շարունակելու ցանկութեամբ, այլ հին աւանդութիւնները շուռ տալու որոշ տրամադրութեամբ: Կը մատնէ հետաքրքրութիւն հանդէպ աշխատաւորական խաւերու եւ երիտասարդական յաւակնութիւններու: Պէտք էր գտնէր, ուրեմն, անոնց լեզուն, - արտայայտութեան այն ձեւը, որ նախասահեց կ'ընդունի յուզումը եւ ոչ թէ բառը: Այսինքն այն ուժը որ կը կենդանացնէ ինչ որ կը ծառայէ իր արտայայտութեան:

Այսպէս, Շ. Միսաքեանի խօսքը ոչինչ ունի ռուբինէ: Թարմ է, կենդանի, այլ մանուանդ իրապաշտ: Բառերու նուազագոյն գործածութիւն՝ մտածումը չխեղդելու համար հագուստներու մէջ: Ու ջրդեղելու համար բառերը՝ չբարձրանալ մինչեւ ... լուսին:

Այս թեքնիքով անիկա ճամբայ ելաւ եւ իր հրապարակագրական աւետաբանը շարահիւսեց սրբագործելով երկու գաղափար.

1.- Պաշտամունք հայ լեզուի:

2.- Պայքար հայապահպանութեան:

Իր բոլոր խմբագրականները կը թրթռան, կը տրոփեն, կը բաբախեն, կը ղըղրդան այս հանդանակով: Ոմանք դատապարտելի կը գտնեն կրկնութիւնը խմբագրականներու մէջ, - ի՞նչ, ամէն օր նո՞ր աստուածներու մասին կը խօսին Քրիստոսի առաքեալները: Հրապարակագիրը քարոզիչ է, պիտի կրկնէ, մըճահարէ, հնչեցնէ նոյն գաղափարը:

Այս բոլորը՝ հաւատք ներշնչելու համար Հայութեան յաւերժականութեան մասին:

ԱԽՈՅԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ

Հայ լեզուին շուրջ գոյութիւն ունին նախապաշարումներ:

Հին տեսութիւն մը, զոր դատապարտեց Վանտրիէս, պատգամ կը կարդար. «Ժողովուրդն է որ լեզու կը շինէ»: Այո՛, հասկցա՛նք, կը հաւատա՛նք, թէ «ժողովո՛ւրդն է որ լեզու կը շինէ» պայմանաւ որ կ'ուզէն ըսել թէ «կը ստեղծէ»: Բայց ինչ որ ժողովուրդը կը շինէ կամ կը ստեղծէ, գրագէտը կը մշակէ: Արդ, մշակում կը նշանակէ ստեղծում: Ինչ պատկեր պիտի ներկայացնէր, երեւակայեցէք, յունարէնը կամ հայերէնը, եթէ մնար ժողովուրդին ստեղծած եւ խօսած ձեւով, եթէ մշակած չըլլար զայն իր գրագէտը:

Գերման միտքը, զարգացնելով յաւեբական գաղափարը, որ ջախջախիչ հարուած մը տուաւ լատիներէն լեզուին համաշխարհութեան, ԺԶ. դարուն տուաւ կոչնակի մը դերը, արթնցնելու համար ժողովուրդները, մանաւանդ փոքրերը, որպէսզի մշակեն իրենց ինքնատիպ ժառանգութիւնները, մասնաւորաբար՝ ինչ որ ազգային է եւ տեղական:

Այստեղ կը թողում այս գաղափարին պատմութիւնը, որ կը հասնի մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւն, - հատոր - ներ կը պահանջէ նիւթը:

Մեր մէջ, Արովեան ի վիճակի չէր ըմբռնելու այս գաղափարին փառքը: Ոչ ալ այն «իրապաշտ» գրագէտները, որոնք ժողովուրդը խօսեցնելու կամ գրական - նութիւնը ժողովուրդին տանելու հրա - ւէրին մէջ, գիւղին յաղթանակներ միայն փնտռեցին: Տարազը գեղեցիկ էր, նոյնիսկ նուիրական, բայց ոչ յատուկ մեր պայմաններուն կամ ցորենի այն արտին, ուր սեւ որոմն ու կարմիր հարսնուկը, տեղին աշխարհագրական անունն իսկ փոխելու աստիճան շատցած, կրնային խաթարել հունձքին որակը:

Անհրաժեշտ էր մշակում, այս բառին ամէնէն լայն ու գիտական առումով: Կոմիտաս, այս հանճարեղ միտքը, ըմբռնեց տարազին խնկական իմաստը, - ու մշակեց: Իր ճաղած ժողովրդական երգերը մշակուած են թէ՛ բառերով, թէ՛ եղանակով: Կրնաք, - դժուար չէ, - երեւակայել հայ երգին պատկերը՝ եթէ Կոմիտաս երաժշտութիւն տար մեզի այն ձեւով որ գրականութիւն տուին Արովեան եւ Պոլսոյ իրապաշտները:

Արդ, Շ. Միսաքեան կատարեց հայ լեզուին մէջ, ինչ որ կատարեց Կոմիտաս հայ երաժշտութեան մէջ, - զտում, մշակում: Դուրս նետեց թրքական սեւ որոմը, արտին քարն ու զղտուկը, առաւ սպիտակ եւ ազնիւ մարմարը՝ տալու համար նաշխ, ամէնէն նուրբ ալիքը, թաւշամնման եւ քաղցրահամ:

Եթէ արդի արեւմտահայերէնը հասած է մինչեւ այժմ չգերազանցուած բարձրութեան մը, - եւ իրողութիւն է անիկա, - շատ բան կը պարտինք Շ. Միսաքեանի:

Հետաքրքրական է հետեւիլ իր իսկ լեզուին յեղաշրջութեան գիծին, Սուրհանդակէն մինչեւ Յառաջ: Սկիզբը, աւելի երկար էր իր պարբերութիւնը: Տարօրինակ խորշանք մը ցոյց կու տար հանդէպ կարգ մը բառերու, - զգլխիչ, ըմբոշխնել: Հընչական դժուարութի՞ւնն էր պատճառը, - չեմ կարծեր, աւելի դժուար արտասանելի բառեր ալ ունինք: Ճիշդ է թէ կ'աչ - խատէր իր խօսքին տալ մասնայատուկ երաժշտութիւն մը, բայց առաւելապէս կը փնտռէր պատկերաւոր ձեւը, - նկարչագեղ է իր ոճը, վրձինի հարուածներ տալու եղանակով մը՝ իր կարճ նախադասութիւնները գոյնի ալիքներ են կարծես, որ կը յաջորդեն իրարու:

Իր լեզուն ակրէաիվ է հոն ուր պատուելի պիտի դառնար ուրիշ մը՝ հակաճառողին դէմ յանդիման, ու գործածած միակ զէնքը՝ քիչ մը թթու, որ բռունցքի ձեւովը, յաճախ, ընդվզում չի պատճառեր ... ընդդիմադիրին:

Լեզուի մաքրութեան իր սէրն էր, որ կը մղէր զինք համբերութեամբ սրբագրելու իր մեծ ու պզտիկ աշխատակիցներուն լեզուն, - այսպէս է որ գոյութիւն ունի այսօր «Յառաջ»ի հայերէն մը:

Ի՞նչ յատկանիշով կը ներկայանայ այս տարազը:

Նախ ուղիղ քերականութիւն մը: Զխախտել համաձայնութեան աւանդական օրէնքները՝ իրենց յետին մանրամասնութեան մէջ: Դէմ էր, օրինակ, Օշականի ... աճապարանքին, որ գաղափարներու եւ պատկերներու հեղեղին մէջ՝ կը ջընջէր կամ «կ'ուտէր» մակբայը, թէեւ իր կարգին՝ աւելորդ կը գտնէր անվնաս եւ ամէնէն խնայողական շաղկապը, որ շատ սիրելի է Աստուածաշունչ Մատեանին: Դէմ էր, վերջապէս, մակբայի այն ձեւին (Նարեկացի եւ Սիամանթօ), որ մակբայական ածանցը կը կրկնէ իր պոչին վրայ անհաճոյ յօրանջով մը, - զգալիօրէն, կը նախընտրէր ըսել՝ զգալի կերպով:

Այս ուղիղ քերականութեան հետ՝ գըրականութենէն կը պահանջէր ժուժկալութիւն: Օշական դէմ էր յատկապէս ածականներուն, Շ. Միսաքեան՝ բառերու բազմութեան: Ուժեղ է պարբերութիւնը, թեթեւաշարժ եւ աշխոյժ, երբ շատ հագուած չէ, երբ շատ զարդարուած չէ, նոյնիսկ միտն ալ պակաս՝ երբ նիհար է կազմուածքով:

Լեզուն հարստացնելու, ճոխացնելու համար՝ կ'առաջարկէր ոչ թէ գործածել օտար բառեր, ինչպէս սովորութիւն է կարգ մը արեւելահայ գրողներու մօտ, այլ նախ փնտռել համապատասխանը մեր հին մատենագրութեան մէջ, երկրորդ մեր բազմաթիւ բարբառներու մէջ: Եթէ կը պակսի, կերտել նորը՝ վարպետութեամբ՝ եւ համաձայն մեր լեզուին օրինակներուն: Այս մտահոգութեամբ՝ «Յառաջ» մեր լեզուին տուած է նորակերտ բազմաթիւ բառեր, յաջող եւ գեղեցիկ: Կ'ընդունէր որ Երեւանի մէջ եւս, այժմ, կը գործածուին բառեր, որոնք կամ առնուած են հին մատենագրութենէն, կամ կերտուած են նորապէս եւ վարպետութեամբ:

Արդի աշխարհաբարին մեծագոյն ուսուցիչը ... գրաբարն է, կ'ըսէր եւ իրաւունք ունէր:

Արեւմտահայերէնի ապագային մասին՝ կը բաժնէր մտահոգութիւնը, զոր կարելի չէ ծածկել կամ ուրանալ:

Երբ կը խմբագրէր «Ազատամարտ» շաբաթաթերթը, բացաւ հարցարան մը, - տեսակ մը հրապարակային խորհրդակցութիւն՝ երկու բարբառներու միացման, արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի ձուլման կարելիութիւններուն մասին: Պատասխանեցին գրագէտներ եւ լեզուագէտներ: Եզրակացութիւնը՝ վաղաժամ կը համարուէր միացման փորձ մը: Այս վերջին տարիներուն, ձայն մը լսուեցաւ Երեւանէն, ապահովաբար իմաստակի մը յայտարարութիւնը, որ պետական լեզու կը յայտարարէր արեւելահայերէնը, իսկ արեւմտահայերէնը՝ կորստեան դատապարտուած իբրեւ գաւառաբարբառ: Շ. Միսաքեան պատասխանեց անմիջապէս, պաշտպանելով արեւմտահայերէնին պատմական արժէքը, դերը եւ իրաւունքները:

Ապա՞գա՞ն, - կա՞ն փոքր ժողովուրդներ, որոնք, թէեւ համնչած՝ իրենց հողերուն վրայ, հագուած՝ իրենց անկախութեանց զրահները, տէր իրենց բարբառին՝ նոր կամ հին, կրնան յայտարարել հիմա թէ ապահոված են իրենց գոյութիւնը, ապագա՛ն:

Ի՛նչքան ալ յուսահատութիւն ներշնչէ ժամանակը, ի՛նչքան ալ յուսահատութիւն պատճառեն քաղաքական դէպքերը, արեւմտահայերէնին ախոյեանները պիտի պաշտպանեն հայ լեզուի այս հրաշալի ծաղիկը գրագէտի իրենց պատիւով, եւ պիտի մշակեն զայն իրենց տաղանդով: Աղէտներու մասին խօսողները կը մոռնան մէկ բան, - հայ լեզուն փիւնիկ մըն է: Սխալած մարգարէները վաղը պիտի ըսեն - հրա՛շք մըն է: Հրաշք մը չէ՞, արդէն, տեսնել որ հողէն ու ժողովուրդէն կտրուած՝ ծաղկեր է աննման զարնանս մը գեղատաւորումով:

Վերջապէս, հրաշալի ծաղկումներու իր ընդունակութեան համար չէ՞, որ կը պահանջուի ժողովուրդը վերադարձնել իր հողերուն վրայ:

Ահա արեւմտահայերէնի ախոյեանին հանդամանքը եւ կտակը, այնքան որքան ծանօթ է ինծի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Հատուած «Օրեր եւ ժամեր»ու ներածականէն)

Միրելի «ՅԱՌԱՋ»

«Յառաջ»ի արժանավայել վաթսուն-ամեակին առթիւ գրութիւն մը կը յանձ-նեմ փոստին, ձեր հասցէին: Հոն կը ծը-րարեմ կարգ մը վերյիշումներ, վերի-վայրումներ ու բազմապիսի առաւելու-թիւններ, որոնք ի վերջոյ շնորհեցին եր-կարատեւ կեանք Թերթին, Եւրոպայի ըն-դըրձուն պողոտաներուն վրայ:

Սիրելի «Յառաջ», որբեր էինք, ման-կութիւն չտեսնող ցամաք հանուած. տեւ հակառակողի ներթակայ չափահաս խըլ-եակներ. երբ ճանչցանք «Յառաջ»ը, ե-ղանք խանդավառ Սաներ:

Տեսանք նոր աշխարհ, նոր կեանք. նոր արեւ ու լոյս, մեզի համար կատարեալ խրախոյս: Ըմբոշխնեցինք հեղհեղէ, գորթօնքի կազդուրիչ պահեր. ապրեցանք թաք ու պաղ օրեր, գգալով հանդերձ ա-զատութեան աղնուամիտ գաղափարը որ մեզ գերեց ու գարրնեց իր ուզածին պէս, քալեցինք անյողդողդ եւ անսայթաք, ունկնդրելով հանդերձ բարոյական անվի-ճելի իմաստութիւնը որ արդարեւ մեզ զերծեց՝ շնորհիւ մեծահամբաւ խըմ-բագրապետին որ այս տօնական օրերուն մեզմէ շատ հեռու է: Բազմիցս աւա՜ղ:

Որպէս վերապրող տեսայ «Յառաջ»ի բացառիկ ծնունդը. կարդացի առաջին թիւը, համով հոտով բովանդակութիւնը չափահասի խանդավառութեամբ: Արդա-րեւ մնացի լոյսի ճամբուն վրայ, որբա-ցած զգացումներուս թեւ թիկունք տալու եւ ապեղանի գանելու միտումով: Ունե-ցայ, ունեցանք երազ - իրականութիւն. երախտագէտ գոհունակութիւն որ մեզի կը տածէր հայրական գուրգուրանք, մեր յաւէտ անմոռանալի խմբագրապետն՝ Շ. Միսաքեան:

Վաթսունամեակի երկարատեւ կեանքի յաջողութիւնը թող ըլլայ հաւատքի նը-կանակ ապագայ սերունդներուն: Իսկ վե-րապրողներէն երկարաշունչ մաղթանք-ներ, նոր կեանքի լծուելու համար Մայր Հայաստանի մէջ:

Սրտաբուխ մաղթանքներով, Ձերդ՝

Մ. Խ. ԹԱՇՃԵԱՆ

- Կ. ՄԽԻԹԱՐ -

Մարսէյլ, Յուլիս 8, 1985

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ

Գերմանական գրաւման մռայլ շրջանն էր: Զորրորդ տարին: Մարսէյլի ոչ ա-րեւն էր պայծառ, ոչ էլ քունը խաղաղ: Ժողովուրդը տքում էր սնունդի պակա-սից եւ անորոշութիւնից: Մայսէյլցին կորցրել էր զուարթ տրամադրութիւնը, հանրածանօթ իր սրամտութիւնը:

Այսուհանդերձ փասթիսի ժամին կամ փեթանքի խաղերի պահին, շրջում էին յուսադրիչ շշուկներ: Ստալինգրադում սովետական բանակը կոտրել էր ամբար-տաւան պօշ քիթը եւ ամերիկեան տխտան օդանաւերը ռումբերով ողողում էին գերմանական քաղաքները: Իսկ գրաւ-ուած Ֆրանսայում, «սասուերի մարտիկնե-րը» (փարթիզանները) զօրացնում էին պայքարը, օրից օր մեծ վնասներ հաս-ցնելով հիթլերեան ուժերին: Երբեմն գաղտնօրէն լսում էինք նաեւ Տը Կոլի «Պատիւ եւ Հայրենիք» ռատիօ - կայանը, որի խօսնակը հաւաստիացնում էր թէ շուտով պիտի ծագի արշալոյսը…

Խոստացուած արշալոյսը դեռ չծագած, մի օր էլ Մարսէյլի պատերը ողողուեցին վառ կարմիր աֆիշներով, հեղնող ու ամբարտաւան մի կարգախօսի տակ - «Ա-զատութիւնը՝ ոճրագործների բանակով»: Զարմանքի պահից յետոյ հաւանաբար անտարբեր անցնէի, եթէ չլինէր աֆիշի կեդրոնում խոժոռ դիմագծով մի Հայի պատկերը, լուսանկարի ներքեւ յիշուած նրա ոճրային սխրագործութիւնները:

Առաջին անգամն էր որ լսում էի Մա-նուշեանի անունը: Նա ինձ բոլորովին անծանօթ էր, բայց Հայ էր: Եւ մի Հայ տեսնել որպէս ոճրագործների խմբապետ, դա անհանդուրժելի էր: Պարզապէս ես ինձ մեղսակից էի համարում նրա վատ սխրագործութիւններին: Մանաւանդ որ այդ շրջանին, դպրոցի ընկերներս առիթ չէին փախցնում ինձ անհանգստացնել հեգնող կատակներով: Նոյնիսկ չարա-միտ լուրեր տարածողներ եղան, ասելով որ Մանուշեանը զարմիկս է: Չէ՞ որ նա էլ էր «եան»…

Ուստի այս «կարմիր աֆիշ»ը փուշի նման միտքս խայթում էր: Չէի կարող անտարբեր մնալ: Պէտք էի մի բան ա-նել: Բայց ի՞նչ: Անշուշտ ո՛չ մահափոր-ձի դիմեցի, ոչ էլ սապոթաժի: Մի քանի գիշեր, օգտուելով փողոցների մթու-թիւնից, գաղտնօրէն տնից դուրս էի գա-լիս ու փոքրիկ դանակով պարզապէս «հեռացնում» էի Մանուշեանի գլուխը պատերից: Տղայական մի անմիտ խաղ, որ կարող էր ինձ շատ սուղի նստել, եթէ յանկարծ … ի՜նչ գիժութիւններով հարուստ է ջահելութիւնը …

×

Տարիներ անցան: Ջահելութիւնը հե-ռացաւ: Երեւի բնութեան օրէնք է, որ պոկուած օրերի որոշ դէպքեր վերա-դառնան մարդուս յիշողութեան, ինչ-պէս ուղի կաթիլները բարձրանում են ջրի երես: Հէնց այդ պատճառով է որ ուզեցի ամէն գնով ձեռք բերել այդ «կարմիր աֆիշ»ից մի օրինակ, ջահել օրերի իմ այդ վկայագրին: Երկար փըն-տրտուքներից յետոյ, մի հատ գտայ, դեղնած - յօղնած վիճակում: Մի շրջա-նակ անցրի, բայց իմ գրասենեակի պա-տից կախել յարմար չգտայ: Նախընտրե-ցի որ վայելողը լինի Իգհակը, 25 տա-րիների հրեայ օգնականս: Իսկ Իգհակը, այդ աֆիշը տեսնելիս սարսափեց: Արդէն բնաւորութեամբ նա ընդունակ է մի բա-ժակի մէջ խեղդուելու:

- Այդ ի՞նչ է, հարցրեց, շլմորած աչքե-րով:

- Մի վախենայ, այ մարդ: Երէկուայ այս տասը ոճրագործները հերոսներ են այսօր, որոնցից եօթը քո ազգից են, Հրեաներ:

Իգհակ համոզելու պէս ենթարկուեց: «Կարմիր աֆիշ»ը կախեցի իր գրասեն-եակի պատից ու դուրս գալուց առաջ պարտք համարեցի ճշդել.

- Իգհակ, նկատի առ նաեւ որ 7 հայ-րենակիցներիդ արած բոլոր գործերը նուազ են, քան Մանուշեանի միայնակ կատարածը …

×

Ճիշդ է որ պատերազմից յետոյ «Կար-միր աֆիշ»ը եւ մանաւանդ Մանուշեանի վերջին նամակը ուղղուած իր կնոջ՝ Մե-լինէին, ներշնչեց անուանի բանաս-տեղծներ, Արակոնը եւ Էլիւարը, բայց տասնեակ տարիներ նա մնաց լռութեան ծոցը, կափարիչի տակ: Եւ մոռացու-թեան փոսից նրան ազատողը եղաւ ֆը-րանսական ներկայ կառավարութիւնը, երբ անցեալ տարի Մոն Վալերիէնի նա-հատակների յուշադամբարանում, փա-ռաւորապէս նշեց այդ «ոճրագործների» ընդդակահարման 40-րդ տարեդարձը: Պե-տական այդ ոգեկոչումով նրանք դարձան իսկական հերոսներ: Այդ յուզիչ հանդի-սութեան պահին, միտքս մրճահարում էր Գուրգէն Մահարին:

«Նրանք ընկան ազատութեան ճանա-պարհին եւ իրենց արիւնով եւայլն, եւ-այլն, եւայլն.: Ազատութեան ճանա-պարհը չի փակուել, բա՛ց է ազատու-թեան ճանապարհը, նա նոր զոհեր է պահանջում: Ի՜նչ զարմանալի, ի՜նչ սար-սափելի բան: Մեռնել եւ չիմանալ, թէ ինչպէս վերջացաւ այն գործը, որին դու տուիր քո … կեանքը: Մեռնել եւ դառ-նալ յօդուածի վերնագիր, դառնալ նը-կար՝ կախուել սենեակների պատերից: Լաւ հեռանկար է, խօսք չկայ»:

Իրողութիւնը այն է, որ Ֆրանսական Պետութիւնը վայելչօրէն յարգեց - պատ-ւեց Մանուշեանը, առանց ազգային կամ գաղափարական խտրականութեան: Ցա-ւալի է ասել որ մենք Հայերս էինք ցոյց տուող այդ խտրականութեան տխուր մտայնութիւնը: Այդ պետական արարո-ղութեան շատ ողորմելի թիւով ներկայ եղան Հայեր: Մտքումս են դեռ Հարե-ւանիս յաջորդ օրուայ խօսքերը.

- Երէկ քեզ չտեսայ Մոն Վալերիէնի արարողութեան, հարցրի նրան, ինչո՞ւ չեկար:

- Գործ չունեմ կարմիրների հետ, պա-տասխանեց ինձ կտրուկ:

Ահա այսպիսի բո՛ւթ գլուխների հան-դիպելիս է, որ պահանջ եմ զգում պաշ-տել առիծները: Այն առիծները, որ հռոմէական կրկէսներում յօշոտում էին քրիստոնեաները…:

Կ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

22 - 7 - 1985

ՀՈԳԵՎՐՏԻՔ

ՄԱՐԻ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր վեթերան անդամուհիներէն մին, յան-ձին Մարի Միքայէլեանի (ծնեալ՝ Յո-վակիմեան), 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յուլիս 2-ին, Կրընոպլի Սէն Պրինօ Ե-կեղեցին: Կապոյտ Խաչի կողմէ ընկե-րուհի Շաքէ Մարաշլեան դամբանակա-նով մը ոգեկոչելով ողբացեալը՝ ըսաւ. «Այսօր, մեր մասնաճիւղը կ՚ողբայ իր վեթերան ընկերուհիին մահը: 1928-ին, անձնուէր քանի մը հայ կանայք հիմը կը դնէին Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մաս-նաճիւղին: Տիկին Մարի Միքայէլեան՝ տարիներ շարունակ, մեծ գոհողութիւն-ներով աշխատած է եւ հաստատ հիմերու վրայ դրած զայն: Տարիներ նուիրուեցաւ հայ մանուկին դաստիարակութեան գոր-ծին, միակ մտասեւեռում ունենալով Կապոյտ Խաչի շաբաթօրեայ դպրոցի կանգուն պահպանումը: Այսօր, չափա-հասներ, ընտանիքի տէր հայրեր ու մայրեր երախտապարտութեամբ կը յիշեն, թէ ողբացեալն կը պարտին իրենց գիտ-ցած հայերէնը:

«Տիկին Մարի Միքայէլեան ծնած էր 1904-ին՝ Զմիւռնիա, Խօտեմիշի մէջ: Ցա-ճախած է տեղւոյն վարժարանը: Տակա-ւին 16 տարեկան, պաշտօնավարած է իր-րեւ ուսուցչուհի: Իզմիրի աղէտէն ան-ցած է Յունաստան եւ պաշտօնավարած Փիրէայի ազգային վարժարանին մէջ, երեք տարի: 1926-ին եկած է Ֆրանսա, նախ՝ Արտէշ նահանգը, ապա՝ երկու տարի ետք, վերջնապէս հաստատուած Կրընոպլ: Իր կեանքը, նուիրումի իր ոգին օրինակ պիտի դառնայ մեր բոլորի համար: Յարգանք իր յիշատակին»:

ԱՐՏԵՄԻՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

Աւագակապետը ամբողջ օրը լուռ էր, նրա քաջագնական դէմքը պատած էր մի խորհրդական մռայլով: Ես անհամբե-րութեամբ սպասում էի գիշերին, որ լը-սեմ նրա պատմութեան շարունակու-թիւնը:

Բայց ինձ աւելի զարմացնում էր նրա անձնաւորութիւնը. այդ անունը «աւազա-կապետ» ամենեւին սազ չէր գալիս նը-րան: Նրա մէջ կային շատ գեղեցիկ յատկութիւններ. նա ուժեղ էր, որպէս մի ազնիւ հերոս: Նա ոչ միայն ունէր մի առանձին սէր դէպի ինձ, այլ թշուառա-կանների ամբողջ հասարակութեան վը-րայ նայում էր խորին ցաւակցութեամբ: Այդ պատճառով բոլորը յարգում էին նրան:

Աւազակապետը անկիրթ եւս չէր. նրա բաւական մշակուած լեզուն եւ առողջ դա-տողութիւնները ցոյց էին տալիս թէ ինքը գրագէտ ոմն էր: Ո՞րտեղից պէտք է ու-սած լինէր, երբ նրա ժամանակ Ղարաբա-ղում չկար ոչ մի դպրոց: Այդ հարցին պատասխանեց նա թէ իր պատանեկու-թեան ժամանակ հայրը ուղարկեց նրան Տաթեւի վանքը, ուր մնաց նա ամբողջ վեց տարի: Այդ վանքում մեծ հռչակ էր ստացել մի վարդապետ որպէս քաջ հայկաբան, ճարտասան եւ աստուածա-բան: Նրա մօտ ուղարկում էին ղարաբաղ-ցիք իրանց զաւակներին: Նրա աշակերտ-ների թւում ուսանում էր եւ ինքը:

Այն օր աշխատութիւնից արձակեցին մեզ սովորականից խիստ վաղ, որովհե-տեւ հետեւեալ օրը տօն էր: Մենք խումբ-բով անցնում էինք մեծ փողոցի միջով, որի երկու կողմերում միմեանց, մօտ շարուած էին փոքրիկ խանութներ: Այդ խանութներում ծախւում էին ըստ մեծի մասին այնպիսի վաճառքներ, որ պէտք էին աքսորականներին, զինուորներին, տեղային պաշտօնատարներին, հանքա-յին արհեստաւորներին, վարպետներին, եւ այլ ծառայողներին: Մանրավաճառ-ների խանութների շարքում կային դարբ-նոցներ, հացթուխներ, դերձակներ, գի-նետներ, խոհարաններ եւ ուրիշ պի-տոյքների կրպակներ:

Փողոցը լիքն էր մարդիկներով: Հետեւ-եալ օրուայ տօնի համար ամէն ոք գը-նում էր. ինչ որ իրան պէտք էր: Բայց իմ ուշադրութիւնը գրաւեց մի մուրաց-կան որ մի խանութից միւսը անցնելով, ողորմութիւն էր խնդրում: Հնացած, պատառոտած, կիսակարկատ ցնցոտինե-րից շատ տեղ երեւում էր նրա մարմնի մերկութիւնը: Մի նոյնպիսի հնամաշ տոպրակ ուսից քարշ էր ընկած: Գլու-խը կռացած էր մինչեւ գետին, իսկ քա-մակից բարձրացել էր մէջքի ահագին կուզը:

Իր դողդոջուն մարմինը հազիւ հազ կարողանում էր ոտքի վրայ պահել, նե-ցուկ տալով կուրծքին ձեռքի ցուպը: Նա կաղկղալով քարշ էր գալիս մի խանութի դռնից դէպի միւսը եւ ցաւալի ձայնով մրմնջում էր, «ողորմութիւն արէք, պա-րոններ, հիւանդ, սոված աղքատին»: Ա-մէն մի անգութ սրտի վրայ կարող էր ազդել նրա դառն հառաչանքը:

Երբ նա տեսաւ աքսորականներու խումբը, մօտեցաւ: «Դուք աւելի թշուառ էք, քան թէ ես» ասելով, սկսեց իր հաւա-քած գրոշները բաժանել նրանց: Նա դրեց եւ իր ափի մէջ երկու հատ 5 կոպէկնոց: Այդ ժամանակուայ 5 կոպէկնոցները այն-քան մեծ էին, որ կարող էին իշխանի հետ մրցել: Աւազակապետը իմ կողքին կանգնած էր: Երբ մուրացկանը հեռա-ցաւ, նա ասաց.

- Այդ դէմքը ծանօթ է ինձ:

Ես ոչինչ չպատասխանեցի:

- Մի՞թէ նա այժմ կաղ է դարձել եւ մէջքին կուզ ունի, ասաց նա ինքն ի-րան:

Տեսնելով, որ աւազակապետը ճանա-չեց մուրացկանին ես այլեւս չթաքցրի նրանից, պատասխանեցի.

- Նրա ոտները քո եւ իմ ոտներից աւե-լի ուղիղ են, մէջքն էլ նոյնպէս, միայն նա այնպէս ձեւացրել է իրան: Այդ մար-դիկը հարկաւորած ժամանակ գիտեն ի-րանց կոյր, կաղ, սապատող ձեւացնել: Տեսա՞ր նրա խառնուած մազերը, խճըճ-ւած մօրուքը, ողորմելի երեսը, - բոլորը շինծու էր:

- Այդ երեսը ծանօթ է ինձ. դարձեալ կրկնեց աւազակապետը:

- Ո՞րտեղ ես տեսել նրան:

- Յետոյ կը պատմեմ:

(Շար. 153)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան որբերու օգն. մարմինը շնորհակալու - թեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Փիէր Պիւրթէէ Տիկին Մարիէթ Օհանեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ :

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ :

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը : Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը : Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թալլար-ի

Ուխտագնացութիւնը

Կիրակի, Սեպտեմբեր 8-ին :

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդներու առիթով Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ կը մնան ամբողջ Օգոստոս ամիսը :

×

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Հինգշաբթի, Օգոստոս 1-էն մինչեւ Սեպտեմբեր 2, Երկուշաբթի :

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1985 - 1986 տարեշրջանին համար : Հայեցի եւ լաւագոյն կրթութեան մը համար, դիմեցէք. -

Collège Arménien Samuel Moorat
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

Կ'ընդունուին միայն ուսման յարմարութիւն ունեցող բարեկիրթ պատանիներ մինչեւ 13 տարեկան :

Տարեթոշակի դիւրութիւններ, ուսման մէջ յառաջադէմ թեկնածուներու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ դպրոցին. - Տոքթ. Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան 750, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան 100, Մանուէլ Նազարեան 500, Արթիւր Մուրատճալեան 200, Պ. Յակոբ Վարժապետեան 500, Տիկին Աստրինէ Գաբրիէլեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժ. Վեզեան 200, Փափազեան եղբարք 1000 Ֆ. :

Եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Մազէի հոգեհանգիստին առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Մարգար Մարգարեան 100 Ֆ. :

Եղիշեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Ժորժ Օնոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչապաչեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Թաշճեան 100, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Մակարեան 150, Հայգար Պօղոսեան 200 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Աստուր Մխալեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժագ Ազատեան 100, Տիկին Սիմոն Փափազեան եւ զաւակները՝ 100 Ֆ., 100 Համազգայինի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քէօսէեան 100, Ժան Կարիպեան 100, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Անտոնեան 100 եկ. դպրոցին, Համբարձում Ներսէսեան 100 Ֆ., 50 Ֆ. Ազքատախնամին :

Փիլիպոսեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Սիւզան Խնկոյեան 200, Տիկին Վեհանոյշ Ժանին Խնկոյեան (Վալանսէն) 200, Տէր եւ Տիկին Րոպէր Խնկոյեան (Կարէն) 200, Պէաթրիս Գարաճեան 100, Անորէ Հասպանեան ընտանիք 200, Սիմա Հասպանեան 100 Ֆ. «Յառաջ»ին, Սեդրակ Սամուէլեան 200 Ֆ., 200 Ֆ. Համազգային դպրոցին, 100 Ֆ. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Նազարեան, Հայրապետեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժագ Սամուէլեան 200 Ֆ., 200 Համազգայինի դպրոցին :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 25 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները :

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ. -

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մոնֆէռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի, Ռոմէնվիլ, Կանեըի, Փարիզ 20-րդ :

Վարժարանը կը պահէ գիշերօթիկ բաժինը :

Դիմել տնօրէնութեան. - 1, Պուլվար տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը՝ 17 : Հեռաձայն.- 381 - 01 - 72 :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳ՛Ն. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Լնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խասեան Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝
Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS	
du 18 août au 31 août	6 890 F
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F

Départ MARSEILLE/MARSEILLE
du 17 août au 06 septembre
du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS

du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.

du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :

— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	LES COURRIERS DU MONDE
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	63, Allée Léon Gambetta
75001 PARIS	69003 LYON	13001 MARSEILLE
Tél. (1) 261 - 51 - 13	Tél. (7) 860 - 13 - 66	Tél. (91) 84 - 54 - 54 / (91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE — Intourist — AEROFLOT

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille. tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
2

VENDREDI
2 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.020 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.020

ՄԱՄՈՒԼ ԵՒ ԼԵԶՈՒ

Լրագրութիւնը ամէնէն բանուկ անդաստանն է, մշակելու, ճոխացնելու, ծաղկեցնելու համար արդի աշխարհաբարը:

Միեւնոյն ատեն կրնայ խամրեցնել զայն:

Ուրիշ խօսքով, տեսակ մը երկայրի սուր է:

Կրնայ ե՛ւ բարիք ե՛ւ չարիք պատճառել, ինչպէս կը տեսնենք ամէն օր: Եւ ամէն ուր որ հայերէն թերթ կը հրատարակուի:

Վարպետ եւ բարեխիղճ մշակ մը կրնայ ծաղկաստանի վերածել այգին: Զորցած ոստերը յօտելով, խոտերը եւ խիճերը ժողվելով, որոմը եւ ցորենը զատելով:

Իսկ եթէ մշակողը անհոգ է կամ անճարակ, անդաստանը կը դառնայ լպրծուն գետին մը, ուր առատօրէն կ'անին եղինձներ, փուշեր եւ այլազան խոտեր: Թէ՛ իբրեւ բովանդակութիւն եւ թէ՛ իբրեւ լեզու:

Մինչեւ 80 - 100 տարի առաջ, երբ հետզհետէ կը ծաղկէր օրագրութիւնը, Պոլսոյ մէջ, հասարակ լրաբերն անգամ գոնէ տարրական հայերէն գիտէր: Իսկ թարգմանիչը դասընթացք մը բոլորած կ'ըլլար, եթէ լրաքաղէն անցնէր թերթօնի մը թարգմանութեան:

Եւ խմբագրապետներ կային որոնք լեզուն կը ճոխացնէին թերթօններ թարգմանելով:

Այսօր ճրագով պիտի փնտռէինք գրողգրող մը որ բարեհաճէր «Թշուառները»ը, «Դաղտնիք Հաւատաքննութեան», «Թափառական Հրեայ» կամ «Կրացիէլլա» թարգմանել:

Ամբողջ մատենադարան մը կազմուեցաւ ոչ միայն սովորական թերթօններու, այլեւ հատընտիր երկերու թարգմանութեամբ, շնորհիւ Կ. Իւթիւճեանի, Գ. Չիլինկիրեանի, Մ. Մամուրեանի, Եր. Օտեանի, Եր. Տէր - Անդրէասեանի եւ ուրիշներու:

Եւ եթէ այսօր, բարեհաճիք մասնաւոր ուշադրութեամբ կարդալ այդ գիրքերը, ձեր առջեւ պիտի պարզուի լեզուին զարգացման ընթացքը: Պիտի գտնէք բառեր եւ բացատրութիւններ որոնք երբեմն խոյս կուտան ձեր միտքէն:

Այն ատեն լրագրութիւնը ոչ ժամանց էր, ոչ ալ անտէր այգի, այլ ասպարէզ մը որ կարգ մը յատկութիւններ կը պահանջէր:

Ամէն պարագայի մէջ, անոնք որ կոչում ունէին, կարելին կը փորձէին, «թեքնիք»ը եւ լեզուն զարգացնելու համար:

Մեծ յաւակնութիւններ չունէին այն ատեն, ոչ ալ սաւառնաթեւ նախրանքներ կամ քաղաքական «դիրքաւորում»:

Համեստ էին, եւ վարուցան կը կատարէին, անդաստանը հերկելով համբերութեամբ, յարատեւութեամբ եւ հաւատքով:

Այսօրուան լրագրութիւնը կը քալէ անանց բացած ակօսներուն վրայ:

Բայց, քանի՞ հոգի կը յիշեն այդ սեւ աշխատաւորներուն անունները:

Իսկական մշակներ էին անոնք եւ կանգ չէին առներ որեւէ դժուարութեան առջեւ, բան մը աւելի սորվելու կամ սորվեցնելու համար:

Անոնց ամէնէն տաղանդաւորներուն մըշակած լրագրական լեզուն է որ հետզհետէ ճոխացաւ, յղկուեցաւ 1900-էն մինչեւ 1908, եւ նոր թռիչք ստացաւ վերջին արտագաղթէն ասդին, դառնալով աւելի ճկուն, եւ հոսուն: Միշտ ընդունակ՝ աւելի զարգանալու:

Նարժումը կանգ առած պիտի ըլլար, եթէ եղածով գոհանայինք:

Այս խորհրդածութիւնները գրի կ'առնենք հայերէն առաջին թերթին՝ «Ազդարար»ի հրատարակութեան 160-ամեակին առթիւ, որ կը լրանայ այս տարի:

Միշտ օգտակար է յետադարձ ակնարկ մը նետել, որպէսզի կարենանք դատել - յառա՞ջ կ'երթանք թէ ետ:

1954, Մարտ 21

Շ.

«**Բ**այց աւելի լաւ է թողուլ որ գործը ինք խօսի»: *Այսպէս կը վերջացնէր Շ. «Յառաջ»ի առաջին խմբագրականը, ասկէ ճիշդ վաթսուն տարի առաջ, պարզելէ ետք թերթին առաջադրանքները:*

Քանի մը տարի ետք, երբ ընկերներ ու աշխատակիցներ, անակնկալը կ'ընէին իրեն տօնելով թերթին 1000րդ թիւը, ինք է կրկին որ խմբագրականը կը վերջացընէր այսպէս. «Մեծ բան չէ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, թերթի մը հազարթուեակը: Տասը «Յառաջ» եւ տասը հազար թիւ՝ բան մը պիտի չարժեն, կամ պիտի արժեն իբրեւ պարզ լրագրական ձեռնարկ, որ չի խանդավառեր ո՛չ մեզ, ոչ ալ «Յառաջ»ի շուրջ համախմբուած բազմութիւնը: Ի՞նչ է գաղտնիքը այն խանդավառութեան, որ շունչ եւ ուժ կուտայ «Յառաջ»ին, այն ալ՝ միջազգային քաղաքակրթութեան եւ «եօթներորդ մեծ պետութեան» բոցավառ հնոցին մէջ: Լոյս - քաղաքի լուսացնցող պողոտաներուն վըրայ: Ոգին: Եւ գիծը: Երկուքն ալ աւանդը սերունդի մը որ սերմ ու արիւն թափեց: Որ արհամարհեց պողոտաները, նառագայթելու համար դաշտերուն վրայ: Որ զարհուրելի, շնչակտուր երկունքի բոնըւեցաւ, երիտասարդացնելու համար այս ալեւոր եւ քրտնաթաթախ ժողովուրդը: Որ երգեց, թնդաց, զարկաւ ու զարնուեցաւ, վերջապէս, ճամբայ բանալու համար դէպի ազատութիւն եւ հայրենիք:

Իրմէ ետք, «Յառաջ» տարուէ տարի քիչ մը աւելի պիտի որբանար՝ Նարդունի, Հրանտ - Սամուէլ, այսինքն՝ հրեաանին, բայց նաեւ ամբողջ փաղանգ մը աշխատակիցներու՝ Սարաֆեանէն Շահնուր:

«Յառաջ» սակայն, շարունակեց: Նորեր, երիտասարդներ եկան գրաւելու պարպուած սիւնակները: 1976ի վերջ, ամսօրեայ «Միտք եւ Արուեստ»ը, որ այս Դեկտեմբերին կը հասնի իր 100րդ թիւին, որակաւոր ամբողջ սերունդի մը բեմը դարձաւ, ինչպէս այս թերթը եղած էր սկիզբէն, ապարէզ տալով ֆրանսահայ գրական սերունդին, ապա, պատրաստելով «Յառաջ»ի սաները:

Ինքնադրոհութի՞ւն: Երբեք: Մեր խմբագրէն (ինք՝ երբեք խմբագրապետ բառը չէ գործածած իրեն համար) մեզի աւանդ մնացած են ինքնաքննադատութեան եւ դժուարահաճութեան հիմնական գիծերը, որոնք միայն կրնան թոյլ տալ որ միշտ փորձենք լաւագոյնին ձգտիլ: Բայց, եթէ ալէտ ինքնադրոհութեան պատմուճանով չենք ներկայանար մեր ընթերցողներուն, կեղծ համեստութիւնն ալ չունինք չհաստատելու համար որ կարեւոր հանգրուան մը կը թեւակոխենք: Ով որ քիչ շատ գաղափար ունի մամուլի, այն ա՛լ հայ մամուլի պայմաններուն մասին, չի կրնար չգիտակցիլ թէ տոկալու համար՝ հարկ է ճիգ, անշահախնդրութիւն, հրջահայեացութիւն եւ մանաւա՛նդ հաւատք: Մենք ըրինք՝ ինչ որ կրցանք, բայց ըրինք ա՛յդ ոգիով:

Եւ եթէ «Յառաջ» տոկաց, հակառակ իր ճամբուն վրայ գտած բոլոր խոչընդոտներուն, այդ կը պարտի առաւելաբար ֆրանսահայ գաղութին, որ աՀա տասնամեակներէ ի վեր զօրավիգ կեցաւ ի՛ր թերթին, ուժ եւ կորով ներշնչեց խմբագրութեան իր հաւատարմութեամբ եւ գուրգուրանքով:

Այդ իսկ պատճառաւ, «Յառաջ», այսօր շնորհակալութեան խօսք ունի իր բազմահազար ընթերցողներուն, որոնց նոր խոստումներ պիտի չընէ, վստահ որ իր երէկը, իր այսօրը, լաւագոյն գրաւականներն են՝ վաղուան:

ՅԱՌԱՋ 60

«Յառաջ» իրաւունք ունի, ուրեմն, ապրելու, որքան ատեն որ կը պահէ այդ ոգին ու գիծը»:

Տասնամեակ, քսանամեակ, հուսկ՝ երեսնամեակին էր, որ երբ յաջողած էինք զինքը պարտադիր արձակուրդի ղրկել եւ բացառիկ թիւ մը հրատարակել, Օվէրնըերի սրտէն, «Հրատարակութեան խընդրանօք» մեզի կը ղրկէր սա կարճ երկտողը.. «Եթէ ինծի ալ խօսք տրուած ըլլար պիտի ըսէի.. ամբողջ ցաւս այն է որ չըկրցայ աւելին կատարել»:

Ոչ իսկ երկու տարի պիտի ապրէր, այդ երեսնամեակէն ետք, բայց, այն տարիները, զորս անցուցած էինք իր շունչին տակ, պիտի բաւէին որ հաւատարիմ մընանք այն գիծին ու ոգիին, որոնք իրաւունք կուտան «Յառաջ»ին, ապրելու, տեւելու, տոկալու:

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԵԼՍԻՆՔԻ

ՀԱԼԵՖՕՂԼՈՒ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ ՏԻՄԱ ՍԻՐՏԸ Կ'ԱՌՆԷ

Ըստ Թուրք մամուլին («Թէրճիւման», *Օգոստոս* 1) *Հելսինքիի մէջ, Ֆրանքեւ Թրքական յարաբերութիւնները կը բարելաւուին: Հալէֆօղլու դանգատած է Տիմայի Ֆրանսական հեռատեսիլի հայանըպաստ յայտագրերուն դէմ, Տիմա ըսեր է որ հեռատեսիլը անկախ է Ֆրանսայի մէջ, բայց աւելցուցած կ'ըլլայ՝ բան մը կ'ընենք...: Այլ խօսքով՝ Ֆրանքեւթըրքական սիրաբանութիւն մը ծայր տուեր է....:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ երկու ազգային նոր կայաններ պիտի հաստատուին, բայց անհատական ձեռնարկներ պիտի ըլլան, մինչ հրջանային 40-50 կայաններ ալ արտօնութիւն կը ստանան հաստատուելու: Այս վերջնական որոշումին յանդեցաւ Նախարարաց Խորհուրդը, Չորեքշաբթի օր, բայց ընդհանուր ձեւով բաւական պղտոր է կառոյցը: Ազգ. երկու կայաններուն, մէկը երաժշտական պիտի ըլլայ, միւսը՝ ընդհանուր բնոյթ կ'ունենայ: Այս ամբողջը ճամբայ պիտի ելլէ 1986-ին, հանրապետութեան սահմաններուն մէջ՝ Յունուարին իսկ:

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏՆԵՐՈՒ տեղափոխութեանց բաւական ծաւալուն շարժում մըն ալ որոշուեցաւ, ինչ որ ըսել կուտայ ընդդիմութեան թէ ընտրական խաղեր են: Նախարարաց Խորհուրդին տուած որոշումները, այս առընչութեամբ, կը վերաբերին երեք հրջաններու, 27 նահանգներու եւ 42 բարձրաստիճան պաշտօնատարներու: Նահանգապետները, որոնց նոր անունն է՝ Հանրապետութեան կուսակալ, ընդհանրապէս ոչ աջ, ոչ ձախ պէտք է ըլլան, այլ պարզապէս հրջահայեաց եւ խոր զարգացումի տէր (այսինքն՝ էնառք) *անձեր: Ասիկա, միշտ չի համապատասխաներ իրականութեան: Ընդհ. այս տեղափոխութեանց մէջ, ուշադրութիւն կը գրաւէ Փիէր Լամպէրթէնի պարագան: Արդարեւ, Ալփ - Մառիթիմի նահանգապետը այն բացառիկ նահանգապետն է, որ 13 տարի է նստած է Նիսի նահանգապետարանը, ինչ որ մրցանիշ է, քանի նահանգապետներու երկարակեցութիւնը 2 - 3 տարին չանցնիր: Լամպէրթէնի մեկնումը այլեւս բնական ալ բնոյթ ունի, քանի որ 64 տարեկան է եւ ժամը հասած է հանգստեան կոչուելու: Լամպէրթէնի ձախի հասնելէն ետք մնալը մանաւանդ, բաւական զարմացուց (միակն էր), բայց կը բացատրուէր իր անձնական բարեկամութիւններով (այն օրերու Ներքին Նախարար՝ Տըֆէրի կնոջ եւ մինչեւ իսկ Միթերանի հետ):*

ՄԱՆՏԸԼԻԷՕ-Ի (Ալփ - Մառիթիմ), ամբողջ հրջանը յայտնութեան տեսարան մը պարզած է Չորեքշաբթի օր, իբրեւ հետեւանք մերձաւոր քանի մը հրդեհներու, որոնք աւեր գործած են: Բնակիչները կը վկայեն թէ աննախընթաց էր պարզուած տեսարանը, ամբողջ քաղաքը օր - ցերեկով մութին եւ ծուխին մէջ, վախն ալ վրայէն: 5 մեռեալ եւ 6 ծանր վիրաւոր կար Հինգշաբթի օր, մինչ քաղաքապետը կը կասկածէր, որ հրդեհները արկածային չեն, այլ՝ ոճրային արարքներ: Պէտք է ըսել որ միսթրալն *ալ չէ օգնած, ընդհակառակն: Հինգշաբթի առտու բոլոր հրդեհները չէին մարած, մինչ 60 բնակողներ ամէն ինչ կորսնցուցած են:*

ԱՐԱՐԱՏ բարձրացող 7 լեռնագնացներ (ճափոն եւ գերման) կողոպտուեր են «անջատողական Քիւրտերու» կողմէ եւ 4 ժամ վար դրուեր, անցեալ շաբաթ օր:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԻՐ ԼՈՒՍԱՑՆՑՈՒԴ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Խորհուրդներու սրբազան խորա՛ն. խորան ամենեցուն, քրիստոնէական արդարաշունչ քաղաքակրթութեան նախատօնակ Մայր Սիրելի Երուսաղէմ. ու աւերակ փառակոթող Անի աստուածահաճ քաղաք հազար եկեղեցիներով՝ ձեր փառապսակ ջահերու մթագնած արահետէն՝ յար խարխափելով ու խաչակնքելով կ'անցնիմ որպէս հաւատաւոր: Տառապանքի ու անանուն զրկանքներու ականատես ու ապրող աչքեր. Ձեզ տեսնելու կուգան, լոյսին կուգան ձեզ համբուրելու, Նոր կեանք, Նոր լոյս հայցելու ու ձեր յաւիտենական արժէքները պանծացնելու:

Այո՛, ձեր դարաւոր անյեղլի փառքի ոգեկոչման փառատօն առիթն է այսօր. վանդի դարերու հարուստ երկունքէն ցայտող շատրուանները կը պատրաստուին ոռոգել Հայոց անյաղթ բարձրաւանդակը, որ ներշնչեց փառապսակ իրականութիւն ու նոր աւիւն:

Ահա՛ թէ ինչպէս, հեզահամբոյր ընթերցող: Չէ որ այսօր, հէնց այսօր, այս պահուն, մեր աչքերը յառած՝ դէպի այն խորհրդաւոր լոյսին որուն կարօտը մեզ պարուրած ու պատրաստած է սրբանուէր հաւատքով:

Մենք, այո՛, մենք Ապրիլեան «Մնացորդաց» սերունդի ներկայացուցիչներ, կը դիտենք, ու կը նշմարենք սրտաբուխ խանդավառութեամբ այս վայրկեանին երկնաթիռ արծիւները Վասպուրականի, որոնք Հայոց աշխարհէն թեւածելով կ'ակօսեն եթերի անսահմանութիւնը իրենց հուլանի թեւերով. ճամբայ բանալու համար մօգերուն եւ ուղի ցուցնելու Հայոց փառակոթող Մշակոյթին:

Արդարեւ այսօր մեծ մշակ «Յառաջ»ի վաթսունամեակի տօնն է: Տօն խնդութեան եւ խանդաղատանքի ու ցնծութեան Սփիւռքի հայութեան: Ու ի՛նչ գեղանուշ պատեհութիւն բոլորին, մեծի, պզտիկի, լոյսի կարօտով տառապողի, աջի ու ձախի, հրէի կամ հեթանոսի, մաքրակրօն կղերականի, անհաւատի կամ ազատ մտածողի: Ահա՛ ցնծութեան արեգակի ճառագայթազօծ շեղբերն են որ կը մօտենան մեզի ու կը գօտեպնդեն մեզ որոշ հաւատքով ու անխախտ շունչով:

Այդ լուսաշող առաւօտեան արեգը կը բաժնուի, կը տրուի բոլորին անխտիր, չէ որ բոլորս ալ վարդաշող արեգով կը կազդուրուինք կամ հաւասար աւիւն ըստանալով վաթսունամեակ՝ միշտ բոցածոր «Յառաջ»էն:

Օգոստափառ արեգակը կը խայտար այդ առաւօտ յղի անակնկալներով. ամբողջ օրուան ընթացքին ծննդեան օրը թերթին, Հայոց լուսածոր օրը հայրենիքէն հեռու Եւրոպայի այլազան պողոտաներուն վրայ:

Մենք բոլորս ալ նոր հաւատքի ու նոր կեանքի սեմին՝ կատարուած իրողութեան մը առջեւ, սկսած էինք ցնծերգել, խանդավառ մթնոլորտ ստեղծել: Մենք վերապրողներս մեզմէ դուրս ելած էինք, լաւագոյնս ըմբռնելու ու լաւ ճանչնալու նոր լոյսի ծննդեան վեհութիւնը:

Այս կարգի լրջախոհ ու շինիչ յաւակնութիւններէ յետոյ Օգոստոսեան այդ իր լուսաճաճանչ շեղբերով վար իջաւ մօգերէն առաջ ու աւետեց բոլորիս ծնունդը Եւրոպայի առաջին հայ թերթ՝ «Յառաջ»ի: Եւ եղեւ լո՛յս...

Վարդապետական կամ փիլիսոփայական տողերով չէ որ պիտի գովենք ու ցնծանք այս օտար ափերուն վրայ բեղուն աշխատանքի լծուող սփիւռքահայ օրաթերթ՝ «Յառաջ»ի վաթսունամեակը. հապա պիտի փորձենք մօտենալ ու մտնել անոր կատարած աշխատանքներուն այլազանութեան ու ազդօգուտ հանապազօրեայի տքնաջան աշխատանքի փուլերուն, վերելքին. տեսնելու ու ջատագովելու մտօք ու հրամցնելու ընթերցասէր համայնքին. անշուշտ միշտ նկատի առնելով ոչ այնքան դիւրահաղորդ պայմանները որոնցմով շարունակեց գոյատեւել մասամբ իր անակնկալ յաջողութիւնը. խոպան դաշտերու վարուցանը, հասնելով արդարեւ յոյժ բաղձալի եւ ծափելի վաթսունամեակին:

Այս երկար ներածականէն անմիջապէս յետոյ մտնենք «Յառաջ»ի բոցավառ տաղերուն նուագարան - իմաստին ու ըսենք կարգ մը բաներ որոնք տօնական օրերու պատշաճութիւնը ունին:

×

Վաթսուն տարիներ առաջ, նահատակուող հայութեան «Մնացորդաց»ը տեղահանութեան ցուպը ձեռին՝ մայր հողէն դուրս կը նետուէր հարեւանի քաղաքականութիւն խաղցող թշնամանքով: Վերապրող հայը կը հեռանար մայրենի հողէն ու կ'ապաստանէր օտար երկիրներ, գլխաւորաբար Ֆրանսայի մէջ, ուր ասպետական ժողովուրդը իր Փուանքարէներով, Ժան Ժորէսներով ու Քլէմանսօներով ապաստանարան կը շնորհէր հալածական հայ խլեակներուն, քրիստոնէական քաղաքակրթութեան ջահակիր ժողովուրդի տարաբախտ «Մնացորդաց»ին:

Ազատութեան եւ մարդասիրական ոգին շուտով մեզմացուց ու փայփայեց վիրակապ բժիշկի մը հանգոյն, Եղեռնէն մազապուրծ վերապրողները: Այս ազնուական մթնոլորտը պատճառեց որոշ գոհունակութիւն ու յանձնեց զարթօնքի շեփոր մը, ուրկէ դուրս ելաւ կազդուրուած. հաւատքով ընդունեց այն ճամբան, ուրկէ պիտի քալէր անխոնջ ու անվարան վաթսուն տարի շարունակ յանուն հայ ժողովուրդի յառաջխաղացման ու կեանքի բարօրութեան:

Այս շինիչ ու տպաւորիչ մտասեւեռումէն մեկնելով «Յառաջ» կարճ ժամանակի ընթացքին կարողացաւ հող - գետին շահիլ. կանգուն մնալ ու ապրիլ այն սերունդին հետ, որն արդարեւ ծարաւ էր հայ լեզուին, հայ բարբառին. վասնզի մոռցած էր ամէն ինչ, անապատներու ողբաշունչ կեանքի անսովոր ընթացքին: Արդ այս անակնկալ պահանջները հետզհետէ մեզմացան շնորհիւ յաւէտ խնկելի ու անմոռանալի հիմնադիր խմբագրապետ Շաւարշ Միսաքեանի, որ հօր մը նման կը մօտենար որբերուն ու կը գուրգուրար միշտ նկատի առնելով անոնց տխուր որբութիւնը եւ ապագայ սերունդը:

Այս տողերը գրած պահուս, վայրկեան մը կը հեռանամ մտովին, ուր աչքիս առջեւ կը ներկայանան կարգ մը սիրելի բարեկամներ, որոնք նոյն խանդով ու խանդաղատանքով պիտի ցնծերգէին ու ծափէին իրենց սիրելի «Յառաջ»ի վաթսունամեակը:

Բարոյական պարտականութիւն եւ խղճի հարց կը նկատեմ յիշել ու նշել մեզմէ հեռացող ընկեր - բարեկամներու անուանացանկը մասամբ մեզմացնելու մտօք հոգեխռով վիճակս. -

Հեզահամբոյր Տիգրան Թաղոյեան (Երուսաղէմի Ժառանգաւորացէն), Արմաղանեան, Խաչիկ Մխիթարեան, Գ. Փիլիկեան, Ճառայեան Եղբարք, Տիրան Խալիկեան, Պալիկեան, Կ. Ճանիկեան, Յ. Նիկողոսեան, Պարամ Յակոբեան, Յ. Աղայեան, Միսաք Խրալեան, Կիւրեղ Խրայեան (Տոփաց աշխարհէն), Կիւրեղ Խաչիկ եւ Լեւոն Տէր - Մանուէլեան եւ այլք:

Վերջին պահուն, այլ տխուր ահազանգ մը հայ բեմի ոսկեբերան հռետոր, հայ դատի քաջարի պաշտպան ու բոլորին սիրելի՝ Վ. Իշխանեան, Դէտ. Կ. Մեհեան, կը նկատէին «Յառաջ»ը որպէս մտաւոր սնունդ եւ նկանակ բոլորին: Այսօր բացակայ են անոնք:

×

«Յառաջ» ընդգրկեց բեղնաւոր աշխատանքի ուղին: Ան, տարագիր ու գաղթական Հայուն անբուժելի ու անմոռանալի վէրքը վերածեց երգի ու այդ երգով «Մնացորդաց»ը նոր հաւատքով եւ կենսունակութեամբ փարեցաւ ազգապահպանման հարցին: Կապել ու տեղեակ պահել արտասահմանի հայ գանգուածները ի մասնաւորի Եւրոպայի հայ համայնքը մայր Հայաստանի սփոփարար եւ յարաճուն ելեւէջներով, տալով հանդերձ ամէն որ «Արմէն - Փրէս»էն շէնշող ու խանդավառող խապրիկներ ու այլ տեղեկութիւններ գրական, գիտական, գեղարուեստական ու մարդկային ճակատներու գնահատելի յաջողութիւնները:

Անմոռանալի հիմնադիր եւ անզուգական խմբագրապետ՝ Շաւարշ Միսաքեանի «Յառաջ»ը կը տօնէ այսօր իր բարգաւաճ վաթսունամեակը առանց իր մեծանուն եւ յաւէտ յիշատակելի հիմնադիրին ներկայութեան: Սակայն այս վայրկեանին իսկ՝ մեր մէջ կը ներկայանան Անոր փառապսակ յաջողութիւնները որպէս հմուտ հրապարակագիր ու այլազան ճակատներու որակաւոր մտաւորական եւ հեզահամբոյր ու խստապահանջ խմբագրապետ: Այս տեսանկիւնէն մեկնելով անոր նուիրական գործունէութիւնը եղաւ միշտ ծափելի սփիւռքահայութեան բանիմաց մասսայէն: Այս ծիրին մէջ կ'իյնայ իր սաներու խումբը զոր ի մէջ այլոց երախտագիտական զգացումներով կը խոնարհի մեծատաղանդ վարպետին յիշատակին. չէ որ նոյն սաները վաթսուն տարիներ առաջ դեղեւկոտ քայլերով ճամբայ կ'ելլէին, հապա միշտ լաւագոյն զգացումներով ուխտաւորի մը հանգոյն ծափելու կը գիտակցէին իրենց միշտ սիրելի թերթին լաւագոյն եւ ազդօգուտ գործունէութիւնը:

Տօնական օր է այսօր յարգելի ընթերցող բոլոր անոնց որոնք կը սիրեն հայ գրականութիւնը, մշակոյթը, հայ մտքի անբասիր հարստութիւնը, մայրենի հարուստ բարբառը եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցին, որ անյաղթ պատնէշներն են դարերէ ի վեր մեր տեւական գոյութեան եւ գոյամարտի խորհրդանիշ եղան անսասան ու կը մնան միշտ պատրաստ պայքարի ճամբուն վրայ:

Այժմ խորհուրդ խորին ցնծութեամբ ոտքի ելլենք ու ողջագուրենք, ողջագուրուինք խնկելով բոլոր անոնք որոնք մեզի ժառանգ կամեցան յարատեւ անգնահատելի հարստութիւնը, անկորնչելի փառքերը որոնցմով հպարտ ենք այսօր այս նուիրական անեղծանելի գանձին համար:

×

Արի արանց օգոստափառ բարի ու յղի առաւօտ մըն է, ամէն կողմ լուսածոր առիթ կը ներկայանայ, տօնական մթնոլորտ ու տօն օրերու բոլորովին անսովոր վիճակ:

Միջերկրականի ափին նստող քաղաքի եւ արուարձաններու մէջ բնակութիւն հաստատող հայորդիներ կը հասնին խումբ առ խումբ ուխտաւորներու ցուցական հաւատարմութեամբ, կայարանի մօտ գտնուող Տօմինիքէն փողոցը: Կը հասնին անոնք սեւ աչքերով ու սեւ մազերով չափահաս որբեր «Մնացորդաց»էն, այո՛, այն սերունդէն որ մանկութիւն չտեսաւ. հապա եղաւ սերունդը զարհուրանքի ու զրկանք ապրող՝ Թուրք եաթաղանին:

Անոնք եկան խուռներամ «Առաւօտ Լուսոյ, արեգակն արդար, առ իս լոյս ծագեա»ի տակ, անխառն հրճուանքով՝ «Նորածագ լոյսի բոցավառ դիրերը համբուրելու, անոր (թերթին) ծնունդը փառաբանելու, վասնզի գիտէին թէ ան պիտի ըլլայ լուրջ թեւ ու թիկունք վերապրող սերունդի յարատեւ աւիւն ներարկողը վասն ազգային միասնականութեան:

Տօնական նուիրական պահ է այսօր: Տօմինիքէնի յարակից փողոցներուն մէջ իսկ կայ ծափ ու ծնծղայ. բացագանչութիւններ ու զուարթախօս ելոյթներ. կատարեալ ցուցահանդէս: Տե՛ս, ահա հարիւրամեայ ծերունի Վարդան, հեզահամբոյր հայ եղբայր, օգոստոսեան ծնունդ «Յառաջ» մեր փրկութեան հնոցն ու դարբնոցն է, բարոյագիտական կրթական լաւագոյն պատնէշն է որ պիտի փոխակերպէ անտարակոյս մեր սառած ապրելակերպը, պիտի փորձէ ու նկրտի խորախորհուրդ պատկերներ ներկայացնել բոլոր անոնց որոնք իր ծննդեան առթիւ, առաջին օրէն սկսեալ լուսափառ մթնոլորտի մէջ ցնծերգեցին, մաղթելով հանդերձ երկարատեւ կեանք ու հաւատարմութիւն իր ազգանուէր աշխարհահայեացքին, պատրաստելու համար վաղուան Հայը, գաղափարական Հայը այս մարդակուլ ու լպրծուն պողոտաներուն վրայ:

Ահա՛ հարիւրամեայ պիթլիսցի, այս անակնկալ ճշմարտութեան առջեւ քեզ նմանները որպէս խորհրդանշան՝ կարելի է նկատել մեր բոլորի հոգեկան ապրումներուն ու երկարակեցութեան ու գոյատեւման: Ինչպէս նաեւ դուք, Տէրեւան մեծ եղբայր Մշոյ աշխարհէն, Սարդարապատի անպարտելի կռիւներուն մասնակցող անձնուէր զինուոր, նորածագ լոյսը ձեզի եւ ձեզ նմաններուն համար է: Իսկ դուն պոլսահայ կազմարար, յետոյ լաւ նուագածու Հրանդ, այսօր բոլորիս, նոր աւետիս, ծնունդ է «Յառաջ» թերթի:

Մշակոյթի վառարաններ կան երփներանգ ջահերով ամէնուրեք, օտար պողոտաներու վրայ, որոնց գլխաւոր պարտականութիւնն է երկարաձգել ու տեւականացնել հայութեան գոյութիւնը: Փառք ու պատիւ հայ մամուլին որ հանապազօրեայ աշխատանքը կը նուիրէ թէ հայ դատին եւ հայութեան գոյատեւման: Եւրոպահայ թերթ «Յառաջ»ը կը պատկանի այս փաղանգին որուն նուիրական գործունէութիւնը միշտ եղած է ի նպաստ այժմէական հարցերու նպաստաւոր լուծումը: Արդարեւ Ան յաճախ կ'ոգեւորէ եւ կը գօտեպնդէ հայրենասիրական ելոյթներով: Այսպէս էր ան մօտիկ անցեալին ու այսօր ալ անտարակոյս պիտի շարունակէ ի լրումն իր սահմանած առաքելութեան որ պահել ու պահպանել է հայութեան ամբողջականութիւնը վաղուան համար:

Տօմինիքէն փողոցը լեփ - լեցուն է ուխտաւորներով. հայ խլեակներով. «Մնացորդաց»ով: Կը փորձեն հաւաքուիլ «Յառաջ» գրատան առջեւ, ուր խանդավառութիւնը կ'ալեկոծէ անընդհատ, իւրաքանչիւր որբ, կ'ուզէ բան մը ըսել ու հասկնալ ու ահա սրտաբուխ արտայայտութիւններ անխառն հաճոյքով, ինչպէս նաեւ բարձրագոռ բացագանչութիւննե՜ր...: Հեզահամբոյր դրավաճառ՝ Բարի Սամարացին կրպակէն դուրս՝ կը յայտարարէ օգոստափառ ծնունդը թերթին ու անոր անհրաժեշտութիւնը: Նախկին ուսուցիչ, Գեղամ Ծերիկեան մեծ հաճոյքով կը բաժնէ բոլորին նոր թերթ բոցավառ «Յառաջ»ը: Բարի Սամարացիին ըրած սրտառուչ մաղթանքները խրախուսեցին մեզ բոլորս ալ այդ օրերուն, կատարեալ ու ազգասիրական լաւագոյն հասկացողութեամբ:

Սիրելի ընթերցո՛ղ, վաթսուն տարի առաջ տեղի կ'ունենար այսքան խանդավառ խրախճանք, ցնծերգութիւն եւ սրտաբուխ մաղթանքներ վաթսուն տարի գոյատեւող Եւրոպայի առաջին հայ թերթ «Յառաջ»ին:

Դուք բոլորդ ալ շատ լաւ գիտէք որ վերոյիշեալ թերթին իրենց աշխատակցութիւնը ընծայեցին բարձրորակ մտաւորականներ, Ա. Ահարոնեան, Ս. Վրացեան, Ջամալեան, Վ. Շուշանեան, Շաւարշ Նարդունի բժշկական նշդրակով, Շահան Շահնուր, Մ. Պարսամեան, Վ. Իշխանեան, Հրանդ Սամուէլ, Եսան Տարայ, Փայլակ Սանասարեան եւ շատ-շատեր...:

Անմոռանալի խմբագրապե՛տ, թող մնայ մեր մէջ միայն փշրանքները իմացական աշխարհիդ, որովհետեւ անոնք հունտեր են որոնցմով ներկայ սերունդները անխտիր պիտի կրնան սնանել ու սնուցանել միտք - աշխարհը սերունդներուն:

Այս դերադրական աւիւնն ու ազգային կամեցողութիւնն է որ կուգայ այսօր իսկ անդենական կեանքէն:

Հաւատաւորի անմկուն կամքով պիտի շարունակէ յաջորդ սերունդը մղել այն դերզգայուն պայքարը մեր լեզուի ճկունութեան ու անաղարտ պահպանման, որուն ռահվիրան եղաք ու կը մնաք յաւիտեան: Վկա՛յ, ցամաք ելլող բազմաթիւ որբերուն, վերապրող հայորդիներուն հանդէպ ձեր գուրգուրանքը: Հապա՛ այն սրտաբուխ վկայութիւնը Վենետիկեան միաբաններու կողմէ, սիրուած ու ազնիւ գնահատանք «Յառաջ»ի բոցավառ հայերէնի ու բարբառի նկատմամբ:

Գաղթաշխարհի հայ համայնքը Եփրատի ափերէն սկսեալ (ուր այցելեցի մատի հէն առաջ) մինչեւ Եւրոպա կամ այլուր, խորախորհուրդ եւ փառապսակ երկունքով զինուած՝ կը խոնարհի միշտ ու մշտանորոգ մշակոյթիդ տապանին առջեւ, անդենական կենաքիդ ոլորտներուն մէջ. միայն խաղաղութիւն հայցելու համար բոլոր անոնց որ սատար հանդիսացան հայ մշակոյթի գեղեցկութեան:

Թող Նազովրեցիի խաչին լոյսը կաթկթի յար, յաւիտենական ու մաքրակրօն շիրիմիդ ու բոլոր շիրիմներուն:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱ.

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ՓԱՐԻԶԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ

«Հի՛ն, հին դարուց յիշատակ, ալեաց մէջը պտրում եմ»...

Անցեալ տխո՜ւր կեանքն է որ ամբողջ հասակով կը կանգնի Քամառ - Քաթիպայի տխրալուր երգի այդ երկու տողերով:

Ա՛յնքան են շատ ալեաց մէջ թաքնուած ողբի յիշատակներ, արցունքի յիշատակներ, արիւն կաթկթող յիշատակներ, որոնք խեղդամահ պիտի սեղմէին մեր կոկորդը՝ չնչահեղձ ընելու աստիճան, եթէ փորձէինք վերակոչել զանոնք:

Միտք չունիմ եւ պէտք ալ չկայ, երէկուան մահատիպ ուրուականը փակցնել այսօրուան մեր գեղազարդ կեանքի երեսին: Փոքր հպում մը միայն երէկուան պատկերին, աւելի արտայայտիչ դարձնելու համար այսօրուան մեր անդորրութիւնն ու խաղաղ ընթացքը:

Վաթսուն տարի առաջ, արեւելեան Միջերկրականի ալիքները իրենց վրայ բարձած հայկական բեկորներ, տաշեղներու նման կը նետուէին Ֆրանսական ափեր՝ կազմելով մարդկային կղզեակներ, ուրկէ փոքր առուներու երակներ կ՚երկնային դաշտերու տարածութիւններուն, հասնելով Լիոն եւ Փարիզ:

Ամէնուրեք երաշտ, տուայտանք, «ափ մը մոխիր»: Հաց չկար. Ջուր չկար. քաղցը մոցնող՝ խօսք ու գիր ալ չկար:

Պոլսոյ, Վասպուրականի, Կիլիկիոյ գերեզմաններէն փախած լրագրող, գրագէտ, մտաւորական, երիտասարդ տաղանդներ երգեր ունէին բերած ծննդավայրէն. արտասանելիք բառեր, զգայութիւններ. պատրաստելիք «կոնդակներ». յոյսի եւ լոյսի վառելիք ջահեր: Պէտք էր նոր հորիզոններ բանալ Մարսէյլի հայ աղէտին, հերկող հայ գիւղացիին, հանքափոր բանուորին առջեւ, բայց կը պակսէր լեզուի գործիքը՝ գրիչ, թուղթ ու լրագիր:

Ե՞րբ է սակայն, որ Հայը ճգնաժամային պարագաներուն չէ ծնած իր հերոսը: Ցիշեցէ՛ք Վանը, Էրզրումը, Սասունն ու Զէյթունը:

Քաջ ու համարձակ «արկածախնդիրներ» լրագրի անուններ յղացան. տպարանի քանի մը տառ հաւաքեցին. կոտրտած մեքենաներ սարքեցին, ճամբայ հանեցին հերոսաբար՝ զարգացնելու յոյսը, ազգային զգացումն ու հայրենասիրական ոգին:

«Եւ եղեւ լոյս...». Նախապէս այստեղ, ապա յորդառատ՝ տարածուեցաւ լոյսը. ճեղքեց խաւարը. մտաւ, մտաւ խուցերու մէջ ու երդիքներու տակ. ողողեց ոգեղները «եւ եղեւ առաւօտ...», հաւատք այսօրուան պայծառութեան:

×

Բազմաթիւ թերթերու անուններ փայլեցան ու չիջան: Ցարութիւն առին, կըրկին անհետացան եւ մնաց մէկ անուն՝ «Յառաջ»: Վաթսուն տարեկան «Յառաջ»:

Երբ կը տօնենք մարդու մը վաթսունամեակը, զգացումը կ՚ունենանք տօնելու անոր՝ քիչ մըն ալ ուժականութենէ պարպըւող, դէպի քայքայում դիմող ծերութիւնը:

Թերթի մը պարագային, ճիշդ տար հակապատկերն է իրականութիւնը: Որքա՛ն ծերանայ, ա՛յնքան աւելի կ՚երիտասարդանայ: Փոխանակ նուազելու, ա՛լ աւելի կը թարմանան ուժերը. աստիճանաբար կը բազմապատկուի վստահութիւնը: Ա՛յդ է «Յառաջ»ի պատկերը հիմա:

Չեմ գիտեր թէ անոր հիմնադրի մտքին մէջ ինչպէս ձեւաւորուած էր հայերէն այդ բառը: Գաղթականութեան եւ երիտասարդութեան ուժ ու կորով ներշնչելու իմաստով՝ անվախ յառաջանալո՞ւ, թէ՝ իր թերթին երկարատեւութեան ի խնդիր կանգ չառնելու հրամայական կոչի իմաստով:

Թերեւս երկուքն ալ: Եւ երկուքն ալ կ՚իրարկուեցան տառացիօրէն: «Յառաջ»

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

(ՓՈԽԱՆ ՀԵՌԱԳՐԻ)

Սրտանց, սիրով եւ ջերմ խանդաղատանքով կ՚ողջունեմ մեր սիրելի «Յառաջ»ին վաթսունամեակը:

Իր հետ ծնայ (հոգեպէս) իրեն հետ քալեցի, ու մինչեւ այսօր ալ հաւատարիմ եւ անխախտ հետեւող մըն եմ իրեն: Կապ մը որ տեւական է եւ անքակտելի:

Եւ որովհետեւ իմ սերունդիս (մատի վրայ համրուելիքներս) հիմա համրուած օրերու չուքին ապաւինած ենք, կը մաղթեմ սրտանց որ իր ապրելիք օրերը ըլլան երկայն, չա՜տ երկայն մինչեւ կատարումն մեր սպասած ոսկեղէն երազին:

Իր ապրելիք օրերուն երկայնութիւնը պահանջ մըն է, գրաւական մըն է մեր տարահալած եւ հայրենազուրկ բազմութիւններուն համար: Ու նաեւ անսակարկ պահապանը մեր մայրենիքի գոյատեւման:

Իր վաթսունամեակին առթիւ, հազա՜ր ողջոյն իր բոցավառ ճակատին: Հազա՜ր օրհնէնք իր անմոռանալի հիմնադիրին յիշատակին ու նաեւ, հազար գովք իր գործը հաւատարմութեամբ շարունակողին:

«Յառաջ» մի՛շտ յառաջ դէպի վաղուան մեր երազած կարմիր արշալոյսին ի խնդիր:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Տարիները կուգան ու կ՚անցնին իբրեւ յիշատակ, եթէ նոր ուժեր չհասնին, արծարծելու համար Անշէջ Բոցը:

Արդէն կիսուեր է այն սերունդը որ իր երակները քամեց, որոշ հանգրուանի մը հասցնելու համար տարագիր բազմութիւնները:

Երէկ տժգոյն եւ նկուն, այսօր բոցավառ եւ հասակաւոր, դո՛ւն, երիտասարդութիւն Հայոց, աչքերդ ուղղէ՛ դէպի հայրենի Տուն:

Ոչ թէ անոր չորս պատերուն մէջ կծկուելու, այլ նոր հորիզոն փնտռելու եւ պարպուած դիրքերը գրաւելու համար:

«Նաթաղան»ը արեան գետեր հոսեցուց, բայց Հայկազեանց ոգին մնաց անեղծ, սաւառնելով հորիզոնէ հորիզոն:

Թո՛ղ մի՛ տաք, տղաք, որ օտարութեան գոլորշիները ծծեն այդ ոգին, ձեր եռեւ ձգելով միայն դարաւոր պատմութեան մը կմախքը:

Կարգը ձերն է, տղաք:

Շ.

ուսոյ հայերէն լեզուն. կռանեց Հայու հոգին. ժողովուրդը զինեց ազգասիրական զգացումով, սնուցանեց հայրենիքի սրբութեան բարոյականով: Անմոռանալի պիտի մնայ Շաւարշ Միսաքեանի յօդուածը՝ ուղղուած արտագաղթողներուն. «Հայրենիքը պանդոկ չէ», այլ Հայու աշխատանքով կառուցուելիք երկիր:

Անհամար սահմանափակներ ու փոթորիկներ պայթեցան «Յառաջ»ի գլխուն եւ սակայն շարունակեց քալել ժողովուրդին հետ, ժողովուրդին համար:

Բաժնենք թէ չբաժնենք հոն արծարծուած մտքեր ու տեսակէտներ, իրականութիւնը այն է, որ ան եղաւ գաղութի բարձրագոյն ձայներէն մին, որ զարնուեցաւ բոլոր ականջներու թմբուկներուն, որովհետեւ Հայ մըն էր Շաւարշ Միսաքեան, Հայ մըն է անոր աղջիկ՝ ներկայ խմբագիրը իբրեւ մօտիկ եւ հեռանկար ունենալով հայրենիքը:

Այդ համոզումով ալ կ՚ողջունենք մենք «Յառաջ»ի վաթսունամեակը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՒԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի 60ամեակը

60 տարիներու սրտի, մտքի, բազուկի ու հեւ ի հեւ տքնաջան աշխատանքի արգասիքն է ան:

60 տարիներ օտար եւ լքրծուն ափերու վրայ հայերէն թերթ պահել՝ զուրկ պետականութենէ, ինքնին համազօր է հրաշքի. սակայն ո՞ւր է գաղտնիքը այս յարատեւ եւ լուսաւորեալ աշխատանքին, եթէ ոչ մեծանուն խմբագրապետին գծած յստակ ուղիին մէջ:

Ողբացեալը «Յառաջ»ի առաջին թիւին մէջ կը գրէր. «Տարածեցէ՛ք «Յառաջ»ը, ձեր թերթն է, պատկերն է ձեր կեանքին, արձագանգը ձեր բաղձանքներուն եւ տրտունջներուն, միութեան կապ մը գաղութէ գաղութ. անոր շնորհիւ պիտի հետեւիք օրուան դէպքերուն ձեր մայրենի լեզուով, որ ամէնէն ջ...մնկագին աւանդն է այս օտար ափերուն վրայ»:

Այն օրերուն, ահաւոր փոթորիկէն փրկուած Հայու բեկորներ դեռ նոր կայք հաստատեր էին այս ափերը. առաջին օրէն իսկ «Յառաջ» լայն ընդունելութիւն գտաւ հայ տուներէ ներս, գաղափարական իր ուղղութեամբ, ազգային առողջ ու անսակարկ համոզումներով, իր աննկուն կամքով ու տարագիր բազմութեան ծառայելու անշէջ ոգիով, մանաւանդ այն սերունդին մօտ, որ անապատներէն հրաշքով ազատած էր, կորսնցնելով ամէն ինչ որ Հայութիւն կը բուրէր:

Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ «Յառաջ»ի շուրջ բոլորուեցան որակաւոր եւ սրտցաւ գրիչներ, յանուն հայապահպանման՝ հայ մշակոյթի ճամբով, ու երբ 60 տարիներ ետք կը թերթատենք իր իմաստալից խմբագրականները, յատկապէս քննադատական ոգիով գրուածները, կ՚ըսենք՝ թող անթառամ մնայ վաստակդ, մեծ վարպետ:

60 տարիներէ ի վեր «Յառաջ» մաս կը կազմէ մեր գաղութի ազգային կեանքին, անոր առօրեայ ապրումներուն, տենչերուն, յոյսերուն եւ յոյզերուն, մեր ազգային մտորումներուն:

60 տարի է, ամէն օր լոյս աշխարհ կուգայ, իրեն հետ բերելով խապրիկներ մայր հայրենիքէն եւ Սփիւռքի գաղթօճախներէն: Առաջին օրէն մինչեւ այսօր, հակառակ ամէն տեսակի դժուարութիւններու եւ խոչընդոտներու, «Յառաջ» կը մնայ պատնէշին վրայ, միշտ նախանձախնդիր Մեսրոպեան բարբառին անաղարտ պահպանման եւ մեր ազգային աւանդութիւններուն:

Հանդիսաւոր այս օրուան առթիւ կը մտաբերենք հին ու երանելի օրերը, երբ ամէն առաւօտ՝ Մարսէյլի եւ Լիոնի հայաշատ փողոցներուն մէջ կը լսուէին «Յառաջ»ի ցրուիչներուն կանչերը «Կարդացէ՛ք եւ տարածեցէ՛ք «Յառաջ»ը:

Տասնամեակներ շարունակ ազգասէր եւ հայրենանուէր բազմաթիւ գրիչներ սիրտ մաշեցուցին, աչքի լոյս վատնեցին «Յառաջ»ի էջերուն մէջ, որպէսզի վառ մնայ մեր ազգային կանթեղը, մայրենի լեզուն՝ որ մեծագոյն կռուանը կը հանդիսանայ օտար ափերու վրայ կայք հաստատած տարագիր Հայութեան, ինչպէս կ՚ըսէր ողբացեալ խմբագրապետը՝ 60 տարի առաջ:

«Յառաջ»ի դերը, մանաւանդ մեր գաղութին մէջ, ոչ ոք կրնայ ուրանալ:

Այսօր, 60 տարիներու վաստակով բեռնաւոր «Յառաջ»ի կը մաղթենք նոր հանգրուաններ յօգուտ ազգային մեր հաւաքական շահերուն, մինչեւ այն երանելի օրը, երբ տարագիր Հայուն նաւը կը հասնի բաղձացուած նաւահանգիստը...

Ցարգանք գրչի ու մտքի այն մշակներուն, որոնք տարագիր Հայութեան յոյս ու հաւատք ներշնչեցին անցեալին. բիւր պատիւ այն երիտասարդ գրիչներուն՝ որոնք բոլորուած են «Յառաջ»ի շուրջ եւ կը շարունակեն հայապահպանման պայքարը, հայ մշակոյթի ճամբով:

Ցարգանք՝ վեց տասնամեակներու արդար եւ անփոխարինելի վաստակիդ, սիրելի «Յառաջ»:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻ

Մարդկային կեանքին մէջ, ի մասնաւորի հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ մամուլը ամէնօրեայ պրկում, նուիրում, տքնաջան եւ հեւ ի հեւ աշխատանք է. հետեւաբար սպառիչ ասպարէզ մը:

Ժրաջանութեան հետ նաեւ անհրաժեշտ է՝ հոգեկան արիութիւնը, հաւատքը, համոզումը, ծառայութեան սէրը:

«Յառաջ» վաթսուն տարիներու ընթացքին զործնապէս յայտնաբերեց այս յատկանիշները իր ամբողջական ընծայումովը հայ մամուլին:

«Յառաջ» վաթսուն տարիներու ընթացքին կրցաւ տոկալ, յաղթահարել ամէն տեսակի դժուարութիւններ եւ կատարել իր դերն ու առաքելութիւնը, իր անսակարկ ընծայումովը հայ ժողովուրդին:

Սակայն այդ յատկանիշներէն անդին, «Յառաջ»ի տոկունութեան եւ յարատեւութեան պատճառները հարկ է փնտռել իր ծնունդին ու կեանքին, կեցուածքին եւ նկարագրին մէջ:

«Յառաջ» ծնաւ գաղութին հետ: Մեծ Եղեռնէն վերապրողներու ցանցուածային բանակաղթը այս ափերուն վրայ բերաւ Հայեր բոլորովին անզէն, մոլորած:

Հայեր զրկուած ուսումէ, ընտանեկան դաստիարակութենէ, ազգային բարքերէ: Հայեր տարտղնած օտարութեան մէջ որոնք պէտք ունէին իրարու հետ հաղորդակցելու, չփումներ ստեղծելու, միջավայրին եւ շրջապատին ծանօթանալու: Հայեր անտեղեակ երկրի օրէնքներուն, անկարող իրենց հարցերը ներկայացնելու եւ շահերը պահանջելու: Հայեր որոնք այս բոլոր դժուարութիւններուն հետ նաեւ կարիքը ունէին հայրենասիրութեան հուրը վառ պահելու եւ զօրացնելու իրենց յոյսը հայութեան ապագային հանդէպ: «Յառաջ» եղաւ այս բոլոր կարիքներուն, բաղձանքներուն արտայայտիչը տալով գաղութին դիմագիծ մը, կերտելով նկարագիր մը: Ուստի, իր ծնունդով եւ ապա իր կեանքով իսկ «Յառաջ» եղաւ հաստատութիւն մը եւ ոչ պարզ օրագրութիւն մը, կամ հանրային կարծիքի արտայայտութեան միջոց մը միայն: Շաւարշ Միսաքեան առաջին մէկ օրէն «Յառաջ»ը եւ գաղութը դարձուց մէկ մարմին, միս եւ ոսկոր եւ իրարու կապեց անոնց ճակատագիրը:

Եթէ «Յառաջ» վաթսուն տարի կանգուն մնաց, առանց շեղելու իր հիմնական ուղիէն, որովհետեւ երբեք չփոխեց նըպատակը միջոցէն: Երկրորդը երբեք չզոհեց առաջինին: Իր գաղափարական ուղղութիւնը, իր քաղաքական տեսակէտները արտայայտեց հարազատ կերպով սակայն միշտ ի մտի ունենալով հայ ժողովուրդի գերագոյն խնդիրներու իրագործումը: Իր հրատարակութեան վաթսուն տարիներու ընթացքին հիմնական սկզբունք ունեցաւ հանրային եւ ազգային շահերու պաշտպանութիւնը: Իր անվերապահ աջակցութիւնը բերաւ բոլոր անոնց եւ այն գործերուն որոնք կոչուած էին օգտակար հանդիսանալ մեր գաղութին, եւ կերտել մեր գոյութեան պայքարին յենարանները: Այս ուղղութեամբ «Յառաջ»ի կեցուածքը եղաւ անգիջող: Չվարանեցաւ քննադատելէ, խարանելէ բոլոր անոնք, անհատ թէ կազմակերպութիւն որոնք հաստուածականը նախընտրեցին հաւաքականէն:

Վերջապէս, իր վաթսուն տարուան կեանքի ընթացքին «Յառաջ» միշտ նախանձախնդիր եղաւ հանրային բարոյական սկզբունքներու անխախտ պահպանումին: Երբեք չհրաժարեցաւ այդ առաքինութիւններէն, մնաց հաստատակամ: Տեղի չտուաւ քմահաճոյքներու եւ վճռական անանդամոլութեամբ, տուժելու աստիճան իսկ, փարեցաւ բարոյական հասկացողութիւններուն:

Այսօր, ինչպէս երէկ, իր ուղին պարզ է եւ որոշ: Ըլլալ իր պատկանած գաղութին հոգեվիճակը, մտահոգութիւններն ու ճիգերը ներկայացնող վկայութիւն մը: Ըլլալ իր պատկանած գաղութին ուղեցոյցը: Ըլլալ պաշտպանը հայ գիրին, մշակոյթին, ազգային արժէքներուն, հայ քաղաքական դատին: Հայ ժողովուրդի վերածնունդը սկսաւ վերոյիշեալ ազդակներով: «Յառաջ»ի համար նոյն միջոցները պիտի մնան կրկին գըլխաւոր ազդակները վերջնական յաղթանակին համար:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԵՒ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր գրականութեան պատմութեան մէջ շրջաններ կան, որոնք անուն կ'առնեն թերթերէն: Այսպէս է որ շրջան մը կամ գրական սերունդ մը կը կոչուի *Հայրենիք*ով, շրջան մը *Ազատամարտ*ով:

Հայոց գրականութեան պատմութեան մէջ *Յառաջ* եւս պիտի յիշատակուի անպայման՝ իր անունը տալով շրջանի մը, երբ յայտնուեցան յետպատերազմեան խումբ մը գրողներ:

Արդարեւ «*Յառաջ*»ն էր, որ հրապարակ նետեց Շահան Շահնուրը, Փայլակ Միքայէլեանը, Օհան Կարօն, Ե. Զաքէեանը, Լասը, Կ. Մեհեանը, Արամայիս Սրապեանը, Շ. Նարդունին, Ն. Պէշիկթաշլեանը, Ուխտաւորը եւ ուրիշ շատեր, ինչպէս եւ դեռ բազմութիւն մը նորահասներու, որ կը հասուննան «*Յառաջ*»ի շունչին տակ- «շրջանաւարտ»ները, որոնք ահա իրենց ստորագրութեամբ կը պատմեն ինչ որ կը պարտին «*Յառաջ*»ի:

Մեր գրականութեան պատմութիւնը չի կրնար «*Յառաջ*»ի չկապել նաեւ *Յարդգող*ը, որ իր ուժերը բացաւ այս թերթին մէջ, իր մարզանքին կէսը կատարելով որքան անշուք վերնատունի մը մէջ, նոյրքան եւ այստեղ: Ի՜նչ հարկ յիշելու անունները անոնց, որ թէեւ դաւանանքով եւ նկարագիրով այլազան՝ *Յարդգող*ին միջոցով կապ կը պահէին «*Յառաջ*»ի հետ (Կեաւուրեան, Սարաֆեան, Կաքաւեան եւ ուրիշներ):

Երկար աշխատանք է բանաձեւել *Յառաջ*ի գրական հանգամանքը, որ մշակուած է տասը տարիներու ընթացքին, բայց եւ իր ներշնչումով կը մատնէ ափիշը որ կու գայ *Ազդակ* էն:

Եւ, յանուն պատմութեան՝ պէտք է արձանագրել, որ *Ազդակ* ներշնչման աղբիւր մը եղաւ *Ազատամարտ*ի եւ *Մեհեան*ի համար:

Այսպէս ուրեմն, «*Յառաջ*» կը ներկայացնէ, մեր գրականութեան մէջ, այն շղակար ափիշը, որ եթէ երիտասարդացուց հայ գրականութիւնը, երբեք չխըզեց անոր կապը անցեալին հետ:

«*Յառաջ*» սովորական թերթ մը չէ, վասն զի կրնայ պարծիլ վարդապետութեամբ մը, ինչպէս քաղաքական, նոյնպէս գրական կեանքին մէջ:

Ապրի՛ «*Յառաջ*»:

ԱՐԱՋ
(*Շ. Նարդունի*)

«Յառաջ»ը տասը տարեկան է այսօր: Հայ թերթի մը համար մանաւանդ օրաթերթի մը համար տասը տարին պատկառելի տարիք մըն է: Անհամար ծնող ու մարող հայ թերթերու քով տասը տարի ապրած թերթ մը յարգանքի արժանի երեւոյթ մըն է մեր կեանքին մէջ:

Ասկէ տասը տարի առաջ երբ իմացուեցաւ որ Շաւարշ Միսաքեանը թերթ պիտի հրատարակէ, բոլորս ալ յոռետես էինք: Վեց ամիս չի տեւեր կ'ըսէին ծանօթներս: Ես, աւելի առատաձեռն, մէկ տարի կեանք կու տայի «Յառաջ»ին, այս հեւ ի հեւ կլանող ու կործանող պայմաններուն մէջ: Սխալած էինք: «Յառաջ» ապրեցաւ, մեծցաւ ծաւալով, օրաթերթ եղաւ եւ իր կենսունակ երեւոյթը ցոյց կու տայ որ պիտի շարունակէ ապրիլ:

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Տասնամեակը տարագրութեան պայմաններում հրատարակուող մեր թերթի համար իրական յոբելեան է: Եւ «*Յառաջ*»ի յոբելեանի առթիւ, ի հարկէ, շատ կարծիքներ կը յայտնուին ու գնահատութիւններ կը լինեն փրանսահայ առաջին հայ օրագրի մասին: Ինձ համար «*Յառաջ*»ի մէջ ամէնէն գնահատելին՝ նրա *ազատամտութիւնն է* - ազա՛տ մտածել եւ ազա՛տ արտայայտուել: Մտքի եւ խօսքի ազատութիւնը ստեղծագործութեան առաջին պայմանն է: Առանց ազատութեան չկայ կեանք: «Բայց եւ ազատ խօսքը, ասում է ռուս մեծ հրապարակագիր Ա. Գերցէնը, - մեծ գործ է: Առանց ազատ խօսքի չկայ ազատ մարդ»: «*Յառաջ*»ը տասը տարի, կարելի է ասել, մոլեռանդօրէն ազատ խօսքի ջահակիրը եղաւ գաղթահայ աշխարհում, հաւատարմօրէն արտայայտելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան աշխարհահայեացքի գլխաւոր սկզբունքը - *առանց մտքի եւ խօսքի ազատութեան չկայ ազատ մարդ*:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Եւ ինչ որ անյուսալի էր, պատահեցաւ: Տեսանք զիրար: Քսան տարուան բաժանումէ ետք: Շ. Մ. վեր առաւ իր տպաւորիչ գլուխը, եւ ժպիտով մը՝ որ անպատում էր, ըսաւ ինծի. - «Կը տեսնե՞ս ինչ եղաւ «Ռընոյի» *բանուոր. հասարակ* «մանէօվր - սփեսիալիզէ»: *Գլխուն շատ ձիւն իջած էր: Ան իրաւունք ունէր կրկնելու աս տողը, որ Ժ.Բ. դարու բանաստեղծ Յովհ. Սարկաւագինն է.* - «Զի տըքնեցայ զօր ամենայն եւ զգիշերըն բովանդակ»:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

1965

The achievement of «*Haratch*» is enormous. The six Armenian letters of the word «*Haratch*» on the paper are in flames- yes, we do indeed feel the fire of our alphabeth and language, even if we only see the beautiful print, and can not read the language, as I can not.

Think of it. Fifty years, one day after another «*Haratch*» has been written and published and read.

Let as be proud and very grateful.

WILLIAM SAROYAN

1975

«Յառաջ», բարեկա՛մս, մէյ մը ետիդ կը նայի՞ս: Մէյ մը կը թըղթատե՞ս դուն ալ տասը տարուան հաւաքածոներդ: Տասը տարուան մեր պանդխտութեան դարձուրանքը կայ հոն գրուած: Տասը տարուան մեր վէճերը, մեր մտահոգութիւնները, մեր ներքին վէրքերը, զորս այսօր ալ դեռ թարմ թարմ կարելի է կարդալ իբր առօրեայ նիւթ: Օ՛, դեռ կանուխ է, անոնցմէ ամչնալու համար: Յաջորդ սերունդն է որ պիտի պժգայ անոնցմէ, եթէ սակայն հասնի այդ սերունդը:

Ու ի՜նչ կորուստներ արձանագրըւած են այդ տասը տարուան հաւաքածոյիդ մէջ: Զոհերը զորս պանդխտութիւնը մեզմէ խլեց, եւ որոնց տեղը լեցնող մը պիտի չըլլայ, աւա՜ղ: Ամէն ափի վրայ մեռել ցանեցինք, ու ծածկեցինք հողով...

Հապա նոր նոր տղա՞քը որոնք «Յառաջ»ի մէջ հասակ նետեցին այդ տասը տարուան մէջ: Երբեք հպարտ չե՞ս տղոց համար որ հասունցան ծոցիդ մէջ ու հիմա կ'աղմըկեն կամ կ'երգեն իրենք ալ հրապարակի վրայ: Ի՞նչ պիտի ըլլային անոնք եթէ «Յառաջ»ը իր գիրկը բացած չըլլար: Օ՛, գիտեմ, եղան եւ... ճըլխ ելլողները, բայց հո՛գդ. աշխարհի բանն է. չի յաջողիր ամէն թուխս...

×

Կարծեմ երկարեցի նամակս. յոգնածի չափն ալ անցաւ... Ու ահա կը վերջացնեմ...

Շատ չհաւատաս ճառերուն՝ զորս պիտի արտասանեն տասնամեակիդ առթիւ: Խոստումներու ալ շատ չըհաւատաս, գինովութեան ատեն ըսուած խօսքերը գինովութիւնն ալ կ'առնէ կը տանի...

Յոյսդ դիր առողջութեանդ ու... սիկառներուդ վրայ: Անո՛վ է որ պիտի դիմանայ «Յառաջ»ը:

Եթէ մաղթանքը փոր կը կշտացընէ, իմ կողմէս տասը նո՛ր տարի...

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Պուքրէշ

«Յառաջ» 1925-ին

... Իր բարեմիտ նկարագրին անբաժան մասն է այն լրջութիւնը որով կը վերաբերուի իր ասպարէզին, ասպարէզ՝ որ փերեզակութեան է փոխուած, ուր խոշաները պռնկացած են, եւ ուր լարախաղացութիւնը լաւագոյն արժանիքն է արդիական յաջողութեան:

Կը մոռնայ ամէն զրկանք՝ երբ լաւ բան մը գրէ, քաւկին դատարկութեան կը ներէ երբ գեղեցիկ նիւթ մը ձեռք է բերած իր թերթին համար: Երբ ուրիշներ, իր տեղը, պիտի կրնային իրենց համար դիւրատար կեանք մը շինել, ինք իր չունեցածն ալ կը զոհաբերէ, պատրաստ է անօթի անմահին մեռնելու՝ բաւ է որ ինք իր տէրն ըլլայ, իր առաջին սիրոյն, իր առջինեկ զաւկին, «Յառաջ»ին մօտն ըլլայ: Յանուն այդ խոշային կը զոհէ շահերը, կը հանդուրժէ զրկանքներու:

Եւ կրնայ հպարտանալ իր այս զաւկովը: «Յառաջ» աշխարհի ամէն կողմ լոյս տեսնող հայ լրագիրներու բազմութեան մէջ լաւագոյնն է, իբր խնամք եւ բովանդակութիւն, հակառակորդ գրասէրներու իսկ կարծիքով:

Տարբեր ալ պիտի չկրնար ըլլալ, քանի իր բնատուր արժէքը դարբնուած է պոլսահայ դպրոցին մէջ, լաւագոյն եւ տիպար դպրոցը հայ մամուլին:

Աչքը ունեցած բարենիշ մը ուրեմն իր անհատականութեան:

Բառը ըսի, կրնամ կրկնել: Իր չեզոքանալ անհատականութենէն զատելով, իր խառնուածքը այնքան ալ ընդունակ չեմ գտներ կուսակցականութեան: Բայց, ինք, ներքնապէս, կ'երեւի գըտեր է հաշտարարող գիծ մը իր եւ կուսակցական հոսանքին միջեւ:

Ոչ անհատապաշտ, ոչ աղանդաւոր: «Հերանոս» *մը,* «Բարբարոս» *մը ուրեմն ինչպէս երբեմն կը ստորագրէր:*

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

... Պարզ լրատու թերթ մը չեղաւ «Յառաջ»: Օրուան քաղաքական, ընկերային, ազգային լուրերու հրատարակութենէն եւ վերլուծումէն զատ կարեւոր դերեր ստանձնեց անիկա:

Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յունաստանի որբանոցներէն Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ աշխատելու եկած հարիւրաւոր չափահաս որբերուն համար եղաւ միութեան կապ մը: Միաժամանակ դպրոց մը կիսատ մնացած իրենց հայերէնը մշակելու եւ զարգացնելու համար:

Ասպարէզ տուաւ նոր, երիտասարդ գրողներուն, *որոնցմէ ոմանք յայտնի անուններ դարձան, ետքէն: Քաջալերեց գրելու ընդունակ համեստ տղաքն ու աղջիկները, որոնք կազմեցին* «Յառաջի Սաները»:

Արթուն պահակը դարձաւ մեր ոսկեղինիկ լեզուին ու դասական ուղղագրութեան, *ծառանալով հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ կատարուած ամէն կարգի աղճատումներու և խեղաթիւրումներու դէմ: Իր ընթերցողներուն սիրցուց* հայ մշակոյթն ու հայ քաղաքակրթական արժէքները:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

1975 Օգս.

ՈՂՋՈ՛ՅՆ

Այսօրուան օրը, երբ մեր սիրելի բարեկամ ընկ. Շաւարշը եւ իր աշխատակիցները կրնան բարոյական խորունկ գոհունակութեամբ յետադարձ հայեացք նետել անցած ճամբուն վրայ, - մենք ընթերցողներս եւ իր բարեկամները առանձին հաճոյքով կ'ողջունենք իրենց հերոսական ճիգը: Չափազանցութիւն չէր ըլլար, եթէ ըսէինք, որ այդ հանրային - քաղաքական մեծ գործը հետեւանք է ամուր հաւատքի, աննկուն կամքի, անըսպառ եռանդի եւ անշէջ ոգեւորութեան:

Որպէս «*Յառաջ*»ի վկաներէն մէկը, կրնամ հաստատել, թէ գլխաւոր - եթէ ոչ միակ - դրամագլուխը, որ այն ատեն մուծուեց նոր գործին մէջ, եղած է Շաւարշի տաղանդը, դէպի թերթն ունեցած սէրը եւ գործին շուրջ երիտասարդ ուժեր համախմբելու կարողութիւնը: Ընթերցող հասարակութիւնը զգաց այդ ուժը եւ սիրով ու հետաքրքրութեամբ մօտեցաւ թերթին:

Եթէ «*Յառաջ*»ի տասնամեայ աշխատանքն ու ձեռք բերած արդիւնքները ներկայացնելու լինենք, կը տեսնենք որ ան եղած է արթուն պահակը հայ տարագիր զանգուածներու: «*Յառաջ*»ը կոչ կ'ընէր չվհատիլ, չյլատել ուժերը եւ ամուր պահել դրօշները: Անխնայ կը հարուածէր դաւաճանութիւնը, կեղծիքն ու թուլութիւնը: Անընդհատ կը ջատագովէր աշխատանքը, ինքնօգնութիւնը եւ միութեան գաղափարը: Կը խարազանէր մտքի եւ ոգիի ընկրկումն ու անտարբերութիւնը: Եւ այդ բոլորն ունեցաւ արդիւնք: Նոր սերունդը կը սիրէ «*Յառաջ*»ը եւ անոր մէջ կ'որոնէ իր ուղիները:

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱՌԱՋ 60 ՅԱ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3-4

SAMEDI-DIMANCHE
3-4 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.021 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.021

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԵԼՍԻՆՔԻ

ՀԱԼԵՖՕՂԼՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՋԳԷ Կ'ԵՐԹԱՑ

—×—

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը դըժգոհ է: Հելսինքիի մէջ, նոյն անունը կրող համաձայնագրերու տասնամեակի ժողովին մէջ, Հալեֆօղլու նիւթը ձգեր գացեր է, երբ գործին չեկած խօսքեր բսուեր են հոն: Ասորեւ, Օգոստոս 2-ի թուրք թերթերուն արձագանգները. -

×

«Թուրք պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Արտաքին նախարար Հալեֆօղլուի, Հելսինքիի ժողովասրահը թողլով հեռացած է, երբ խօսք տրուած է Կիպրոսի յունական բաժնի Արտաքին նախարարին: Հաւաքոյթին ընթացքին խօսած է նաեւ Յունաստանի Արտաքին նախարարը Փափուլիաս որ Հելսինքիի համաձայնութիւնը ոտնակոխ ընելու յանցանքով ամբաստանած է Թուրքիան. ան բսած է. Կիպրոսի 38%-ին Թուրքիոյ կողմէ գրաւումը բացայայտօրէն ոտնակոխումն է միջազգային կանոններու: Մեր մէջ կը գտնուի երկիր մը, որ չի յարգեր իր իսկ ստորագրած այս համաձայնութիւնը: Յոյն Արտաքին նախարարին խօսած միջոցին Հալեֆօղլու բացակայած է սրահէն»:

×

Այլ կերպով ալ, յոյն - թրքական յարաբերութիւնները լաւ ճամբու մէջ չեն: Աթէնքի նորակազմ կառավարութիւնը (Յուլիս 25) Եգէական ծովու նախարարութիւն մը ստեղծած է, որու կեդրոնն ալ Միթիլլի որոշուած է: Այս կարգադրութիւնը եղած է որովհետեւ Յունաստան կ'ուզէ առաջքն առնել թրքական յարձակումներու, մինչեւ իսկ գրաւումի փորձի Եգէականի յունական 2 - 3 կղզիներուն: Այլ պարագայ մը եւս, կառավարութիւնը 40 միլիոն գնած է, որոնք պիտի յանձնուին մինչեւ երեք տարի:

Հիմնական տարակարծութեան այլ նիւթ մըն ալ կայ, որ կը վերաբերի Անգարայի Լուսաւորութեան նախարարութեան մէկ որոշումին, քաղաքական եւ աշխարհագրական քարտէսներու փոփոխութեան մասին, այսինքն Յունաստան անունի ջնջումին Եգէականի վրայ եւայլն, եւայլն. :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՒԼ ՄՈՔ, Գ. եւ Դ. Հանրապետութեանց կարկառուն դէմքերէն մէկը, ծանօթ իբրեւ ամէնէն հակահամայնավար ընկերվարականը, մեռաւ Հարաւային - Ֆրանսայի փոքրիկ գիւղի մը մէջ՝ 92 տարեկանին: Իր անունը կը յիշուի մանաւանդ, որպէս Ներքին այն նախարարը, որ չվարանեցաւ ապահովութեան ուժերը ղրկել հանքագործներուն դէմ, 1948ին, վերջ տալու համար գործադուլներուն: Այդ իսկ պատճառաւ՝ համայնավարները զինք կը յիշէին վերջերս, ժոքսը բաղդատելով իրեն հետ, Իվրիի ԷՍ - ՔԱ - ԷՖ գործատան միջադէպերուն առեն: Ամէն պարագայի մէջ, Ժիւլ Մոք մեծ դէմք մըն էր, որ կարեւոր դեր խաղացած է ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ: Պատրաստութեամբ փաստաբան եւ ճարտարագէտ, փոլիթեքնիսիէն, ծառայած է Ա. աշխարհամարտին որպէս սպայ: 1927-ին է որ մտած է քաղաքական ասպարէզ, եւ ընկերվարական շարքերը: Կուսակցութենէն հեռացած է 1974-ին, համաձայն չըլլալով համայնավարներու հետ զինակցութեան: Սէ - Էռ - ԷՍ-ները քէն մը որ կը զգան, քանի որ ինք է որ զարկ տուած է անոնց ծաւալման եւ զօրացման:

ԱՂԻՒՍՆԵՐԷՆ ետք, Ռեկընի քիթն է որ ամերիկեան մեծամասնութեան մտահոգութիւնը դարձած է: Արդարեւ, վիրաբուժական գործողութենէն ետք, բոլոր լուսանկարիչներն ու հեռատեսիլի ճամբռամանները մանրազննին կը քննեն Նախագահը, ամէն անգամ որ հրապարակային ելոյթ ունենայ: Արդ, առջի օր ոչ մէկ բան նըշմարուեր է, բայց յետագային, նկատուած է, որ Նախագահը նոյն բաղկաթոռին վրայ չէր նստած եւ երբ, երկու օր ետք, նոյն աթոռին վրայ նստեր է, քիթին մէկ կողմը սկրթուք մը տեսնուեր է եւ Սպիտակ Տան բանբերը, այլեւս ստիպուեր է յայտնել որ միսի կտոր մը հանուեր է, Երեքշաբթի օր, եւ այդ կտորը կը քննուի (խլիրդի համար): Ան այժմ կը յայտարարուի որ շատ աննշան բան մըն էր եւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԼՈՒԽ ԾԱԾԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ «ՄԱՂՆԱՔ»Ն ԱՅԼԵՒՍ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՉԷ ՀԱՅ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒՆ

—×—

Ծանօթ է, որ Իրանի հայկ. դպրոցներու աշակերտուհիները դժուարութիւններու մատնուած էին վերջերս, պարտաւոր ըլլալով իրենց գլուխը ծածկել մաղնաէով: Այս առընչութեամբ առաջնորդ՝ Արտակ Արք.ի եւ այլ դիմումներ արդիւնք տուած են, ինչպէս կը հաղորդէ «Ալիք», Յուլիս 17-ի իր թիւով. -

×

«Երէկ, Յուլիս 16-ին, ուսումնադաստիարակչութեան նախարարութեան իրաւական եւ խորհրդարանական օգնական դոկտ. Ասադի Լարին Պ. Վարդան Վարդանեանին յայտնեց, որ ընդառաջելով Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Արտակ Արք. Մանուկեանի դիմումին եւ հիւսիսային ու հարաւային Իրանահայութեան խորհրդարանի պատգամաւորներ՝ Պ. Պ. Վարդան Վարդանեանի եւ Արտաւազդ Բաղումեանի միասնական գրութիւններին ու բանաւոր դիմումներին, ուսումնադաստիարակչութեան նախարարութիւնը վերանայման ենթարկելով աղջիկների դպրոցներում գլխի ծածկոյթ՝ մաղնաէի գործածութեան որոշումը՝ համաձայնել է, որ «Հայոց դպրոցներ յաճախող աշակերտուհիները իրենց գլուխը ծածկեն նախորդ տարիների ձեւով:

«Դոկտ. Ասադի Լարին յատկապէս շեշտել է մեծ ուշադրութիւն դարձնել պատշաճ կերպով հագնուելուն եւ Պ. Վարդանեանից խնդրել է այս առընչութեամբ տեղեակ պահել Սրբազան Հօրը՝ հարկ եղած կարգադրութիւնը կատարելու համար:

«Այսպիսով վերանում է մեր համայնքի մէջ դպրոցներում մաղնաէի գործածութեան կապակցութեամբ առաջացած մտահոգութիւնը:

ՅԱՌԱՋ 60

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ

«Յառաջ»ի վաթսունամեակին առթիւ, կուգանք ի սրտէ շնորհաւորելու ձեզ եւ մաղթելու երկար ու առողջ տարիներ: Բարգաւաճ շարունակութիւն «Յառաջ»ին: Յաջողութեան լաւագոյն ցանկութիւններով:

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԼԻՈՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը շնորհաւորէ «Յառաջ» օրաթերթի 60-ամեակը, մաղթելով բարգաւաճում, երկար կեանք, որպէսզի միշտ տեղեակ պահէ մեզ համազգային լուրերէ:

Այս առթիւ Թաղականութիւնը գիտակցելով որ «Ամենայն Հայոց խմբագրապետ» Շաւարշ Միսաքեանի գործը կիսատ չմընաց, շնորհիւ իր աղջկան՝ Տիկին Արփիկ Միսաքեանին անոր կը մաղթէ ուժ եւ կարողութիւն:

ՍԷՆ - ԺԷՐՈՄԻ
Ս. ՍԱՀԱԿ - Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Յարգելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Շահան Խչկր. քահանայ Տէտէեան եւ Թաղականութիւնը իրենց ամենաջերմ շնորհաւորութիւնները կը ներկայացնեն: Հայ մամուլի նահապետ՝ Շաւարշ Միսաքեանէն մինչեւ այսօր «Յառաջ» կը տոկայ շնորհիւ ձեր անձնուրացութեան, անսահման նուիրումին եւ ազգային սուր գիտակցութեան: Եթէ «Յառաջ» երէկ սնուցանեց երեք սերունդը այսօր եւ վաղը իր դերը անփոխարինելի է երիտասարդ սերունդներուն դաստիարակութեան համար: Կը հայցենք համբերութիւն, ուժ, առողջութիւն ձեր առաքելութիւնը շարունակելու համար երկար ու երկար տարիներ:

ՇԱՀԱՆ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
ԵՒ
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը կը շնորհաւորէ «Յառաջ»ի 60-ամեակը եւ ջերմապէս կը գնահատէ իր յոյժ կարեւոր դերն ու առաքելութիւնը ի սպաս հայ լեզուին, հայ մշակոյթին, հայ դատին եւ կը մաղթէ երկար կեանք:

Նախագահ՝
ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կ'ողջունէ «Յառաջ»ի 60-ամեայ հանդրուանը:

«Յառաջ»՝ փարոս եւ վահան հայ լեզուին, մշակոյթին, «Յառաջ» դաստիարակ եւ պաշտպան հայ զանգուածներուն կը նոյնանայ ֆրանսահայ գաղութին հետ եւ կ'արժանանայ անոր անվերապահ գնահատանքին եւ գուրգուրանքին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

«LE PROVENÇAL»

Մարսէյլի Փրովանսալը (Կասթոն Տըֆէռի թերթը) Հինգշաբթի, Օգոստոս 1-ին արձագանգ կը հանդիսանար «Յառաջ»ի վաթսունամեակին (զոր 50-ի իջեցուցած էր, կցելով ուղղագրական սխալ մըն ալ թերթին անունին):

×

PAPIER D'ARMENIE

LES 50 ANS D'HARATCH

«En avant» ! Haratch souffle aujourd'hui ses cinquante bougies. Le bel âge pour un journal, lu par quelque 20.000 personnes en France.

S'il est tiré à 3.000 exemplaires, Haratch est diffusé essentiellement par abonnements. A Marseille, plus de 5.000 Arméniens, quotidiennement, se plongent dans les textes serrés des quatre pages où se mêlent les informations internationales, les nouvelles de la diaspora et les éditoriaux.

Garo Hovsepian, sur les bords du Lacydon, est depuis quinze ans le correspondant d'Haratch. Quand on sait que la communauté arménienne compte plus de 80.000 âmes, on imagine l'ampleur de sa tâche. Chaque matin, une promenade à Beaumont, avenue du 24 Avril, ou à St. Jérôme, lui permettrait de vérifier si sa prose a été publiée par Mme Arpik Missakian, fille du fondateur du journal, Chavarch Missakian, car Haratch est en vente dans les kiosques de ces deux quartiers.

Comme gâteau d'anniversaire, Haratch publiera un numéro spécial, dans lequel on évoquera, sans doute, le rôle unificateur joué par ce «papier d'Arménie» auprès des arrivants de la première génération. Une mission qui ne s'émousse pas avec le temps. Au fil des ans, le nombre d'abonnés ne diminue pas. Ce qui prouve, s'il en était besoin, que le combat du fondateur d'Haratch reste d'actualité.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները մեծ թէ փոքր այսօրուան իրենց տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային հոգերէն զատ, ունին այլ հոգ մըն ալ՝ տարիներէ ի վեր ստեղծուած գաղթը դէպի իրենց երկիրները, գործաւորներ եւ աշխատաւորներ որոնք կ'ապրին այդ երկիրներուն մէջ օրինական արտօնութիւններով, կամ իբր փախստական, ըլլայ քաղաքական եւ կամ արտաքսուածներ, կան նաեւ անգործներ եւ «ընդդիմադիրներ եւ պայքարողներ ազատութեան համար...»: Շատեր արեւելեան Եւրոպայէն կամ այլ երկիրներէ վերջնականապէս ձգած են իրենց հայրենիքը եւ յաջողած ընդունիլ արեւմտեան Եւրոպա, իրականացնելով իրենց մեծագոյն երազը:

Բայց զիրենք ընդունող երկիրները, հակառակ իրենց բարեացակամութեան առանց շատ խորունկը քննելու կ'ընդունին զանոնք, քանի որ երկրին բնակիչները մասնաւոր հակառակութիւն մը չեն յայտներ որոշապէս, հակառակ իրենց ալ տնտեսական դժուարութիւններուն եւ քաղաքական անորոշ վիճակին, եւ կը ջանան որոշ չէզոքութիւն մը պահել նոյնիսկ ծայրայեղ աջակողմեանները, զգուշանալով «ֆաշիստ» կամ «ռասիստ» անուանակոչումներէն. ուրիշներ ալ «անկողմնակալ» արտայայտութիւններով կը յայտնեն իրենց դժգոհութիւնը:

Մեծապէս նկատելի է արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, մանաւանդ մեծ կեդրոններու օտար աշխատաւորներու մեծ թիւը: Միւնիխ եւ Շթութկարտ նկատեցինք օտարներու ստուար թիւը, շատերը ընտանիքի տէր եւ այլեւս վարժուած իրենց նոր կեանքին:

Պաւարիոյ կառավարութիւնը այս աշխատաւորներէն զատ ընդունած է եւ տեղաւորած Բ. աշխարհամարտէն ետք «գերման քաղաքացի»ներու, գրաւուած երկիրներէն. հարազատ գաղթականներ որոնք կը վերադառնային իրենց երկիրը:

Մեր պտոյտներուն ընթացքին կը ծանօթանանք Պաւարիոյ մայրաքաղաքին, Միւնիխի, մէկ միլիոն 300 հազար բնակիչ, 6% անգործով ճարտարարուեստի քաղաք մը. Է. դարուն հիմնուած եւ միջին դարուն դարձած կեդրոնական Եւրոպայի հզօր իշխանութեան մը մայրաքաղաքը: 1939 - 1945-ի պատերազմին, քաղաքը մեծ մասամբ վերածուած էր փլատակներու եւ աւերակի. կանգուն մնացած էին միայն քանի մը եկեղեցիներ ու պատմական շէնքեր: Տարիներու ընթացքին վերաշինուեցան շէնքերը եւ ճամբաները, պարտէզներն ու պողոտաները եւ այսօր Միւնիխ դարձեալ դարձած է գեղեցիկ քաղաք մը լայն պողոտաներով, լուսաւոր, զուարթ, որուն բնակիչները ծանօթ են որպէս գարեջուրի մասնագէտներ: Խմիչք մը որ տարածուած է բնակիչներու բոլոր խաւերուն մէջ:

Քաղաքին մէջ նկատելի է կառքերու մեծ թիւը. շրջագայութիւնը դժուար է բայց կարելի: Քանի մը պողոտաներ եւ հրապարակներ կան ուր միայն հետիոտն կարելի է մուտք գործել. պատանիներու եւ երիտասարդներու ժամադրավայրը դարձած են այս շրջանները: Ամէն երեկոյ, երիտասարդ նուագածուներ, երգիչներ եւ դերասաններ նորահաս սերունդին մեծ բազմութեան կը ներկայացնեն իրենց յայտագիրը:

Գաղթողներու շատերը արդէն մաս կը կազմեն հին սերունդին եւ իրենց գաղթականութիւնը մոռցուած է. բոլոր այս համայնքները գոհ կ'երեւին իրենց վիճակէն. պանդոկներու, ճաշարաններու, սրճարաններու պաշտօնեաներուն մէջ կան շատ մը նախկին գաղթածներ, որոնք վարժուած են եւ գոհ՝ իրենց ներկայ վիճակէն: Կան նաեւ խանութպաններ, փոքր վաճառականներ, Արեւելքէն, Ափրիկէէն: Պաւարիոյ ժողովուրդը վարժուած է, ինչպէս միւս երկիրները, այս նոր կացութեան եւ տարիներու ընթացքին շատ բան մոռցուած է: Հանդիպումները միշտ անսպասելի են եւ սակայն տպաւորիչ, երբեմն ալ անհաւատալի:

Միւնիխի սկաուտական համաժողովին ընթացքին հիւրընկալուեցանք պաւարիացի ընտանիքի մը կողմէ: Ամուսինը՝ ծնած Ի. դարու սկիզբը Պոհէմիա, Աւստրիոյ կայսրութեան հպատակ, «Սուտէթներու» երկրամասին մէջ որ 1919-ին կ'անցնի նոր կազմուած Չեխ Հանրապետութեան, Վէրսայլի դաշնագրով: 1938-ին Հիթլէր այդ ժողովուրդը զուտ գերմանացի կը յայտարարէ եւ Միւնիխի տխրահռչակ դաշնագրով Ֆրանսա եւ Անգլիա կը լքեն Չեխոսլովաքիան եւ այդ հիւսիսային մասը կը յանձնեն Գերմանիոյ. քանի մը ամիս ետք այլեւս Հիթլէր կը գրաւէ ամբողջ Չեխոսլովաքիան: Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն եւ 1945-ին Գերմանիոյ պարտութենէն ետք, Պաւարիոյ սահմանակից այդ Սուտէթներու երկիրը կը վերադարձուի Չեխոսլովաքիոյ, որուն կառավարութիւնը հակառակ իր արդար եւ անկեղծ ազատամիտ դիրքին կ'ամբաստանուի իբր անարդար եւ բռնակալ: Եւ մեր բարեկամը կը սկսի իր շրջանը. կ'ըլլայ Աւստրիոյ հպատակ (Պոհէմիա) 1919-ին Չեխոսլովաքիա, 1938-ին Գերմանիա եւ 1945-էն դարձեալ Չեխոսլովաքիա, մանաւանդ որ Խորհրդային Միութեան բարեկամութիւնը կը պաշտպանէ ամէն քննադատութենէ կամ ձեռնարկէ:

Մեր բարեկամը կ'ապրի այսպէս ինչպէս գաղթական մը, գաղթական՝ ամէն տեղ եւ 1946-ին վերջապէս կը դառնայ Պաւարիա, ինչպէս Չեխոսլովաքիայէն վտարուած միւս Սուտէթները:

Այս հարցերուն մասին կարծիքը չէ փոխած. երկար տարիներ անդամ է Պաւարիոյ երեսփոխանական ժողովին. մեծ անձնաւորութիւն մը, գրագէտ, հրապարակագիր որ ինքզինքը կը նկատէ իր հազարաւոր հայրենակիցներուն հետ «արմատախիլ գերման գաղթական մը, կորսնցուցած իր նախկին երկիրը»:

Ի հարկէ կարելի չէր երկար վիճաբանութիւններ սկսիլ, բացատրելու համար թէ կը սխալէր իր համոզումներուն մէջ. մենք հիւր էինք, քաղաքավարութեամբ մտիկ ըրինք, մնացեալը կարեւորութիւն չունէր: Ընթրիքը տիկինը պատրաստած էր. երկուքն ալ ֆրանսերէն չէին գիտեր. խօսակցութիւնը եղաւ անգլերէն, անցանք հայկական խնդիրներուն: Յայտնի էր թէ ուսումնասիրած էր մեր հարցը, կարդացած Ֆ. Վէրֆէլի «Մուսայ լերան 40 օրերը», կը հիանար զոհերուն, որոնց թիւը կը չափէր ցեղասպանութեան զոհերուն հետ, կը խօսի հայութեան ներկայ վիճակին մասին:

Հոն նկատեցինք նաեւ խառն ամուսնութիւններու կարեւոր թիւը: Ամէն ցեղէ եւ շատ մը ազգերէ աշխատաւորներ եկած են Արեւմտեան Գերմանիոյ բոլոր կողմերը. ժողովուրդը վարժուած է օտարականներուն եւ մասնաւոր հակառակութիւն մը ցոյց չի տար հակառակ իր համազումներուն:

Նկատեցինք նաեւ որ ժողովուրդը միշտ հեռու կը պահէր ինքզինքը զինուորական շրջանակներէն, եւ կը զգուշանար «համազգեստաւոր» խումբերէ, նոյնիսկ սկաուտական շարժման գերման ղեկավարները շատ զգոյշ են եւ իրենց կիրարկած մանկավարժութիւնը արժանի է գովեստի:

Հակառակ իրենց հպարտութեան որ կուգայ հին իշխանութեան մը անցեալէն որ հաւաքեց կեդրոնական Եւրոպայի փոքր ժողովուրդները, կազմելով կայսրութիւն մը, Պաւարիացիները չեն փափաքիր նոր փառքեր:

Իրարու յաջորդող սերունդները կը շարունակեն խաղալ զբօսապարտէզները եւ կանանչազարդ Միւնիխ կը մնայ արուեստներու կեդրոն մը իր թանգարաններով, իր արուեստագէտներով, զուարթ բնակիչներով գործունեայ եւ լաւատես, որ կ'ապրի իր գեղեցիկ լեռներուն եւ լիճերուն հետ:

×

Մեր համաժողովին շատ ընդարձակ յայտագիրը առիթ չտուաւ որ աւելի շրջէինք ու աւելի մօտէն տեսնէինք քաղաքը. Նոյնպէս առիթը չունեցանք հանդիպելու մեր հայ հայրենակիցներուն, բայց ուրախութեամբ տեղեկացանք մեր գերման բարեկամներէն անոնց գոհացուցիչ վիճակին մասին:

×

Պատանիներն ու երիտասարդները համակրելի են, հետաքրքիր: Սկաուտական շարժումը հմուտ եւ նուիրեալ վարիչներու ղեկավարութեան ներքեւ է. վարիչներ, որոնք տարիներու ընթացքին յաջողեցան վերականգնել շարժումը եւ ստեղծել համակրանք եւ վստահութիւն սկաուտութեան հանդէպ:

×

Ի՞նչ պիտի ըլլայ արդեօք հոս կամ այլուր հաստատուած օտարականներուն ապագան: Այս հարցը բոլոր երկիրներուն մէջ հաստատուած աշխատաւորներուն մասին է:

Բոլորն ալ համակերպած են իրենց ներկայ կեանքին. բայց մտահոգ են ապագային համար: Շատերը կը փափաքին վերջնականապէս հաստատուիլ եւ մնալ իրենց ընտրած նոր հայրենիքը. բայց կը վախնան օր մը ճամբու դրուելէ. ինչպէս կը պատահի այսօր շատ մը երկիրներու մէջ: Իսկ մեծամասնութեան փափաքն է օր մը վերադառնալ իրենց երկիրը:

Աշխատաւորներու այս մեծ զանգուածը ցրուած տնտեսապէս հարուստ երկիրներու մէջ, կամաւորներ են, որոնք ընտրած են ապրիլ եւ աշխատիլ ազատ երկիրներու մէջ, գոհ են առժամաբար: Բայց ինչպէս կը տեսնենք շարժանկարի ժապաւէններու մէջ, 40 տարիէ ի վեր անոնք կը քալեն ու կը քալեն լուռ եւ երազկոտ, խումբով կամ առանձին, կամաւոր կամ փախստական, հասնելու համար դրախտային երկիրներ, ուր կարելի է աշխատանք մը գտնել, ապրիլ եւ ապրեցնել իր ընտանիքը:

Տեսակ մը ողբերգութիւն, ուր մարդասիրութենէն եւ հայրենասիրութենէն առաջ կարեւորը դիմանալն է եւ անօթի չմնալը, վերապրելու համար: Պիտի հանդիպինք անոնց ամէն տեղ «գաղթական» են. հարուստ կամ աղքատ երկիրներու մէջ, ոմանք երջանիկ, ոմանք դժբախտ. շատերը առանձին, ուրիշներ ընտանիք կազմած, եւ յաճախ համախումբ՝ չկորսուելու համար: Պաւարիոյ հանդիպումները յատկանշական են. անցեալը մոռցուած է, հակառակ որ մենք կը յիշենք եւ կը զարմանանք. բայց ներկայիս Պաւարիոյ ժողովուրդը կ'ընդունի ներկան եւ իր հին, 1945-ի հարազատ «գաղթական»ներէն ետք ինչպէս մեզ հիւրասիրող գերման բարեկամը, հաւանաբար շատ մը աշխատաւորներ իրենց ընտանիքով պիտի մնան եւ տարիներու ընթացքին դառնան պատմական համայնքներ:

Գովելի գտանք Պաւարիոյ մանուկներուն եւ պատանիներուն ապրելակերպը եւ կրթութիւնը: Իսկ մայրաքաղաքը գեղեցիկ Միւնիխը իր մշակոյթով, միջազգային համաժողովներով, արուեստագիտական ցուցադրութիւններով եւ հաւաքոյթներով կը մնայ միշտ գրաւիչ եւ սիրուած մշակոյթի կեդրոն մը. կը հսկէ եւ կ'ապրեցնէ համաշխարհային տագնապներու եւ յեղաշրջութեանց զոհերը, համեստ եւ կորսուած հերոսները:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

—×—

Բ.

Քանի մը օր առաջ, արտասահմանէն ժամանած հիւրի մը հետ միասին, այցելութիւն մը տուինք մեր երկու գերեզմանատուներուն, Սկիւտարի եւ Շիշլիի մէջ հանգչող մեր երեւելիներուն: Իր մշակոյթը սիրող մարդոց համար միշտ ուխտագնացութեան մը իմաստը ունեցած է երեւելի մարդոց դամբարաններուն տրուած այցելութիւնը: Մեր հիւրն ալ խանդավառուած էր այսպիսի ուխտագնացութեան մը գաղափարով:

Նախ գացինք Պաղլարպաշը, ըլլալու համար Պետրոս Դուրեանի մօտ: Յուլիսեան այս գեղեցիկ օրով օդը հետզհետէ կ'ամպոտէր, քանի մեր կառքը կը սուրար դէպի Սկիւտար: Վոսփորի կամուրջին վրայ անձրեւի կաթիլները սկսան զարնուիլ մեր կառքին ապակիներուն: Կարեւորութիւն չէինք տար: Անձրեւը չէր, որ արգելք պիտի ըլլար մեր ուխտագնացութեան: Երբ հասանք Պաղլարպաշըի գերեզմանատունը, անձրեւը կարծես քիչ մը եւս սաստկացաւ: Ներս մտանք: Քանի մը ծերունիներ կը վազվզէին դիմացէն եկող ճամբուն վրայ: Անձրեւը յայտնապէս խանգարած էր անոնց աղօթքը՝ ով գիտէ որու դամբարանին առջեւ:

- Ա՜հ, Հայ մամիկներ, ըսաւ մեր հիւրը քաղցրօրէն նայելով այդ ծերունիներուն:

Յետոյ կանգ առինք Պետրոս Դուրեանի նշանաւոր դամբարանին առջեւ: Եւ ես, դէպի վեր սլացող սպիտակ մարմարին վրայ ով գիտէ քանիերորդ անգամ ըլլալով կարդացի «Տրտունջք»ի հեղինակին անունը: Դող մը ունեցայ:

Մեր հիւրը կախարդուած կը թուէր: Կը խորհէր որ ուրեմն այստեղ է որ թաղուած պէտք է ըլլայ մեր անմահաշունչ բանաստեղծը, որուն տաղերը այսօր կը կարդացուին մինչեւ այնքան հեռուները, որքան մարդու մը համբաւը կրնայ երթալ անջատուելով անոր խեղճ ու հող դառնալու կոչուած մարմնէն: Միտքին կը կրկնէր քանի մը տողեր անոր բանաստեղծութիւններէն եւ աչքերուն առջեւ կը պատկերացնէր Ճաղարեանի չինած գլուխը՝ Պետրոս Դուրեանի: Յուզուած էր, ինչպէս յուզուած էի ես: Կը տուայտէինք խորհուրդներու եւ առեղծուածներու միջեւ: Յետոյ հեռացանք հոնկէ: Գացինք Շիշլի: Անձրեւը կը շարունակուէր:

Կէս ժամ վերջ պիտի փակուէր Շիշլիի գերեզմանատան հսկայ երկաթեայ դուռը եւ ներսինները գիշեր մը եւս պիտի լքուէին իրենց առանձնութեան եւ անխորտակելի լռութեան: Բայց հիմա ալ ամայի էր արդէն. - հոս ու հոն աշխատող պարտիզպան մը կամ դամբարանի քարակոփ մը, այդքան: Անոնք ալ կ'աճապարէին, խոյս տալու համար թեթեւ անձրեւէն, որ կաթիլ - կաթիլ կ'իյնէր մարմարներուն եւ գետին թափած տերեւներուն վրայ:

Հոն ննջեր են անոնք որ Պատրիարքներ եղած էին Պոլսոյ պատկառազդու Աթոռին. Օրմանեանը, Նարոյեանը, Խաչատուրեանը: Հոն ննջեր են Եպիսկոպոսներ, Ծայրագոյն Վարդապետներ, գաւառի Առաջնորդներ: Քիչ անդին ննջեր են Քահանաներ, ոմանք մեզի ծանօթ, ժամանակակից, ուրիշներ մեզի նախորդող: Բոլորն ալ դարեր են տարբեր ժամանակներու պատկանելէ, միացեր են անշարժացած գլխայլէր ժամանակին մէջ: Ամբողջ շրջանի մը վրայ իրենց դրոշմները դնելէ վերջ, եկեր են ամփոփուելու Խաչքարի մը տակ, որուն վրայ հիմա անձրեւի պաղ կաթիլ մը կը սահի կ'երթայ արցունքի տաք կաթիլի մը նման:

Բայց պէտք է շարունակել ու քալել մտաւորականներու թաղամասին մէջ: Է՜հ, ես մշակոյթի սիրոյս ու պաշտամունքիս դաւաճանած կ'ըլլամ, եթէ տարին գոնէ անգամ մը այսպէս չպտըտիմ այս դամբարաններուն միջեւ, եթէ չանցնիմ Յակոբ Մնձուրիին, Յակոբ Մարթայեանին, Օննիկ Ֆչըճեանին, Հայկանոյշ Մառքին, Թորոս Ազատեանին, Ջոհականին, Եդուարդ Սիմքէշեանին, Բագարատ Թեւեանին դամբարաններուն առջեւէն, եթէ պահ մը գոնէ չյիշեմ այն ինչ որ ատենին բաժնած ենք իրենց հետ եւ այն ինչ որ մնացած է անոնցմէ: Նոյնը՝ եթէ անգամ մը սրտի ճմլումով չնայիմ Մնակեանին, Մատաթեանին, Սրապեանին, Ջիւհէրճեանին դամբարաններուն եւ եթէ հետզհետէ չթաղուիմ մեր մշակոյթի ու արուեստի կեանքի վերջին երեսուն, - քառսուն տարիները կազմաւորող բազմաթիւ անուններու դրացնութեան մէջ: Մի առ մի կարդալ անոնց անունները, անոնց մասին բացատրութիւններ տալ քեզի ընկերացողին, եւ յետոյ զարմանալ որ շրջանի մը գոյն տուած այսքան շատ մարդիկ ի վերջոյ եկած ու գրաւած ըլլան այսքան քիչ հողամաս:

Կը պտըտիմ դամբարաններուն միջեւ եւ ես ինծի հարց կուտամ. քանի՞ մեթր քառակուսի, սա թաղամասը: Սա մտաւորականներու թաղամաս կոչուած հողի շերտը: Քանի՞ մեթր քառակուսի:

Հողը քիչ ըլլալուն համա՞ր է արդեօք որ անոնք սեղմուեր են մէկզմէկու, կարծես ուր որ է իրարու պիտի դպչին: Թէ ոչ անոնք գոնէ մահուան մէջ ուզեր են մոռնալ ամէն ինչ եւ բռնել ձեռք - ձեռքի, միասնաբար աղաղակելու համար մեզի. դուք ալ մօտեցէք իրարու, դուք ալ բռնեցէք իրարու ձեռքը:

Բ. Հ.

ՇԱՒԻԼԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 29-ին Պալանճեան սրահին մէջ, ներկայ էր ստուար թիւով բազմութիւն մը:

Կրթական Յանձնախումբէն բացման խօսքը բրաւ Պ. Շտոյեան որ շեշտը դրաւ հոգաբարձութեան եւ ուսուցչական կազմի տքնաջան աշխատանքներուն վրայ: Ապա Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան ցոյց տուաւ իր նոր կիրարկած ըն-տեսողական մեթոտին արդիւնքը որ սկսած էր միայն 1984, Սեպտեմբերէն ի վեր այն աշակերտներուն, որոնք բնաւ հայերէն չէին գիտեր, ներկաներուն մեծ զարմանք պատճառեց երբ անոնք տեսան Տիկին Հիլտայի նոր մեթոտին դրական արդիւնքը:

Չափահասներու հայերէնի ուսուցիչ՝ Պ. Մեսրոպ Ադամեան բարեգալուստի մաղթանքներէն յետոյ շեշտը դրաւ ըՍփիւռքի հայապահպանման երկու գըլխաւոր հիմերուն՝ հայ լեզուի ու հայ դպրոցի անհրաժեշտութեան վրայ եւ աւելցուց. - «Հին Հայեր ուր որ գաղութ մը հաստատէին, տուն մը մէջ ապաստանելէ առաջ, եկեղեցին եւ դպրոցը կ'ըլլային իրենց առաջին մտածումները. ոչ ոք կրնայ ժխտել այսօր հայ դպրոցին անհրաժեշտութիւնը», ապա աւելցուց. - «Այսօր ամէն տեղ յուսադրիչ երեւոյթներ կան, նորահաս պատանիներ վերադարձի ճիգեր կը փորձեն գտնելու համար իրենց ծագումի սկզբնական ակը վկայ՝ բարձր դասարանի աշակերտներս, օտար համալսարաններու մէջ հայագիտական ամպիոններ կը բազմանան, դասութիւններ աւելի քան երբեք կենսունակ ու աշխոյժ են, եթէ բառը մեծ չըլլայ անոնք տեսակ մը Զարթօնք կ'ապրին իրենց սահմաններուն ու պայմաններուն մէջ, մէկ խօսքով Սփիւռքը կը շնչէ, կ'ապրի կը մաքառի յանուն Հայօրէն ապրելու, հաւատարիմ իր անցեալին»:

Մեծ համարձակութեամբ բոլոր աշակերտները երգեցին եւ արտասանեցին եւ զաւեշտական բնոյթի փոքր ներկայացումներ իրարու յաջորդեցին, ներկաներուն քաջալերական ծափահարութիւնները աւելի եռանդ եւ կորով տուին դըպրոցի աշակերտներուն: Հետաքրքրական էր բարձր դասարանի ուսանողներու Կոմիտասի մահուան յիսնամեակի առթիւ պատրաստած. «գրուագներ եւ յուշեր Կոմիտասէն»ը, իրենց սրինգներով անոնք ուզեցին թրթռացնել մեծատաղանդ վարդապետին երգերն ու նուագները հայ հոգիներուն մէջ, բայց մե՛ղք որ այդ դայլայլիկ սրինգներու ձայնը ու Կոմիտասին «գրուագները ու յուշերը» կը կորսուէին մանուկներու ճիչերուն եւ մեծերու անվերջանալի աղմուկին մէջ...:

Հուսկ կատարուեցաւ աշակերտներու մրցանակաբաշխութիւնը, ուսանողներ բեմ հրաւիրուեցան ստանալու համար իրենց նուէրները:

Հանդիսութեան փակման խօսքը բրաւ հոգեւոր հովիւ Ղեւոնդ քհնյ. Սօմունճեան բացատրելով եկեղեցւոյ եւ դըպրոցի անհրաժեշտութիւնը հայ ընտանիքին մէջ:

Հանդիսութիւնը վերջացաւ մեծ խանդավառութեան մէջ, չատ ճոխ հիւրասիրութեամբ մը, զոր ծնողքները ջանք չէին խնայած լաւագոյն կերպով ներկայացնելու հանդիսաւորներուն:

Իսկապէս այդ օրը Շաւիլի միօրեայ դպրոցին աշակերտութիւնը տարուան մը արդիւնքներու պատկերը պարզեց մեր բոլորին առջեւ. կրնանք ըսել առանց տատամսելու թէ միօրեայէն աւելի ամէնօրեայ դպրոցի մը յայտագիրը տրուեցաւ ներկաներուն. շնորհակալութիւն Շաւիլի հոգաբարձութեան եւ ուսուցչական կազմին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սիմոնեան քոլէճի վկայականներու բաշխումի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 22-ին, վարժարանին սրահին մէջ: Բացման եւ շնորհակալութեան խօսքը արտասանած է տնօրէն Ա. Սիմոնեան որուն յաջորդած են աշակերտական ուղերձներ, արտասանութիւններ: Ապա ինը շրջանաւարտներ ստացած են իրենց վկայականները:

×

ԱՅՆՃԱՐԻ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի դաստիարակչական մարմնին կազմակերպած Եղեռնի 70-ամեակին նուիրուած երկու ամսուան ծրագրին իր մասնակցութիւնը բերած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Այնճարի մասնաճիւղը՝ մարզական շարաթ մը կազմակերպելով, որ սկսած է Մայիս 22-ին: Մրցաշարքին մասնակցած են Այնճարի Ազգ. «Յառաջ» - Կիւլպէնկեան, Հայ Աւետարանական երկրորդական, եւ Հայ Կաթողիկէ վարժարանները, ինչպէս նաեւ միութիւններ:

×

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ Եղեռնի 70-ամեակին եւ Մայիսեան Անկախութեան 67-րդ տարեդարձներուն նուիրուած ձեռնարկներու շարքին, Մայիս 29, Երեքշաբթի, տեղի ունեցած է թատերական ձեռնարկ մը Հ. Յ. Դ. ԼԵՄ-ի «Շ. Միսաքեան» մասնաճիւղի վարչութեան նախաձեռնութեամբ: Բացումը կատարած է ընկ. Վ. Ժամկոչեան անդրադառնալով պատմական մերձաւոր անցեալին, Հայաստանի ազատ եւ անկախ պետականութեան ըստեղծումին: Յետոյ ան խօսած է Սփիւռքի 70 տարիներու պատմութեան մասին հաւատք յայտնելով օր մը անպայման Հայաստան վերադառնալու: Ապա ներկայացուած է երեք արարով թատերական կտոր մը որուն նիւթը առնուած էր մեր օրերու հայ մարտիկներու կեանքէն:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սուրէն Խանամիրեան ազգ. քոլէճին մանկամարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 8, Շաբաթ օր: Վարժարանի սրահին մէջ ցուցադրուած են նմուշներ, փոքրիկներուն գծագրութիւններէն. տպաւորիչ յարդարանքով բեմին վրայ տողանցած են անոնք երգերով, խաղերով ու արտասանութիւններով: Աւարտին, վարժարանին տնօրէնը իր գոհունակութիւնը յայտնած է որ Պէյրութի ներկայ տաղտկալի պայմաններուն մէջ ծնողքներ գիտակցութիւնը ունեցած են իրենց զաւակներուն համար ընտրել հայ վարժարանը: Ապա ան վկայականները բաշխած է 29 աշակերտներուն:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգ. «Էհրամճեան» վարժարանի մանկապարտէզի եւ նախակըրթարանի բաժիններուն ամավերջի եւ վկայականներու բաշխումի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 16, Կիրակի օրը: Նկատի առած Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան 100-ամեակը, յայտագրին մէկ մասը նուիրուած էր բանաստեղծին: Անոր քերթուածներէն արտասանած են աշակերտները, յետոյ ներկայացուցած հայկական եւ արաբական պարեր. վկայականներու բաշխումէն ետք տնօրէն Ա. Իսրէնճեանի շնորհակալութեան խօսքով աւարտած է հանդէսը: Մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժինը տուած են իննական շրջանաւարտ:

×

ԱՅՆՃԱՐԻ «Յառաջ» մանկապարտէզը Մայիս 10-ին կազմակերպած է մարզահանդէս - ցուցահանդէս մը, Մայրերու Օրուան առթիւ: Բացման խօսքին մէջ վարժարանին տնօրէնը ըսած է թէ երբ ամբողջ աշխարհը կը տօնէ «Մայրերու Օր», Հայերու ցեղասպանութեան 70-ամեակի այս տարին կարելի չէ չյիշել «Մայր Հայաստան»ը: Յետոյ ան կոչ ուղղած է մայրերուն որ հայրենիքին նուիրեն իրենց զաւակները: Մանկապարտէզի տղոց պարերէն, մարզական զանազան ներկայացումներէն ետք ներկայ մայրերը այցելած են ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած էին աշակերտներու գծագրութիւնները եւ այլ աշխատութիւններ:

×

ԱՅՆՃԱՐԻ «Յառաջ» նախակրթարանի տարեկան մարզահանդէսը, նուիրուած Եղեռնի 70-ամեակին, տեղի ունեցած է Մայիս 26, Կիրակի: Հանդէսը սկսած է աշակերտական քայլարշաւով. Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին մէջ վարժարանի տնօրէն՝ Մ. Այնթապլեանի բացման խօսքով սկսած է մարզահանդէսը. աշակերտները կազմած են Արարատ լեռը, զոյգ գաղաթներով, որուն յաջորդած են չափական մարզանքներ, մրցումներ, բուրգերու կառուցում, եւայլն.: Լաւագոյն աշակերտները պարգեւատրուած են յատուկ մետալներով:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սրբոց Թարգմանչաց Մանկանց վարժարանի մանկապարտէզին տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 16, Կիրակի, մանկական գեղարուեստական յայտագրով մը եւ վկայականներու բաշխումով: Մանկապարտէզի մանուկները արտասանած են ուղերձներ, երգած, պարած, ստեղծելով զուարթ մթնոլորտ մը: Փակման խօսքը արտասանած է տնօրէն Մ. Գարալիքեան, ծանրանալով հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան վրայ: Հանդիսութեան աւարտին տնօրէնը բեմ հրաւիրած է ուսուցչուհիները ու անոնց նըւիրած ծաղկեփունջեր: Մանկապարտէզը տուած է 60 շրջանաւարտներ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգ. Նուպարեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Կիրակի, Յունիս 9-ին, նուիրուած՝ Եղեռնի 70-ամեակին: Յայտագիրը կազմուած էր խմբերգներէ, արտասանութիւններէ, պարերէ, ուղերձներէ: Յետոյ կատարուած է վկայականներու եւ մըրցանակներու բաշխումը: Վարժարանին տնօրէնուհին խօսք ուղղած է ծնողքներու, ուսուցիչներու եւ շրջանաւարտ կարգին, ապա փակման խօսքը արտասանած է Մուշեղ վարդապետ Մարտիրոսեան: Եղած են սրտաբուխ նուիրատուութիւններ: Վարժարանը տուած է 16 շրջանաւարտներ:

×

ՊՈԼՍՈՅ պատմական եկեղեցիներէն Ռումելիհիսարի Ս. Սանդուխտ Եկեղեցւոյ աւանդական տօնախմբութիւնը տեղի ունեցած է Յուլիս 21 Կիրակի օրը: Պատարագած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան որ խօսած է նաեւ օրուան քարոզը: Կատարուած է մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, որոնց յաջորդած է Սիրոյ Սեղան մը: Կարդացուած է Թաղ. Խորհուրդի գործունէութեան տեղեկագիրը, կիրարկուած գեղարուեստական յայտագիր մը: Եղած են նաեւ նուիրատուութիւններ:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

Խումբը անցաւ: Եւ մուրացկանից բաժանուած երկու հատ հինգ կոպէկնոցները դրեցի գրպանս, այնտեղ մատնելով շօշափեցի, յայտնուեցաւ, որ հինգ-կոպէկնոցների մէջտեղում դրած էր բոլորակ ձեւով ծալած թղթի կտոր: Առանց կարդալու, արդէն երեւակայում էի, թէ ի՞նչ պէտք է գրուած լինէր այն թղթի վրայ, որ խորհրդաւոր ծրարի մէջ հասցրեց ինձ մուրացկանը: Այսուամենայնիւ, մի պատեհ ժամանակ էի որոնում, որ կարդամ թուղթը:

Երբ հասանք մեր արգելանոցը, արդէն մութն էր, ճրագները վառւում էին: Ես առիթ գտայ թուղթը կարդալու: Նրա մէջ գրուած էին հետեւեալ տողերը. «Մուրադ, ամէն ինչ կարգադրուած է քո փախուստի համար: Յուսով եմ, որ դու այժմ կը հետեւես իմ խորհուրդներին: Դու երկրորդ անգամ ինձանից նամակ կը ստանաս եւ նրա համեմատ կը վարուես: Պետրոս»:

Նամակը կարդացի ես մի այնպիսի տեղում, ուր թոյլ են տալիս կալանաւորներին մենակ մտնել: Պատին կպցրած էր մի ճրագ. թուղթը բռնեցի ճրագի վըրայ եւ քաւոր Պետրոսի խորհրդաւոր ագդարարութիւնը մի վայրկեանում ոչնչացաւ:

Ինձ հետաքրքրում էր աւազակապետի այն խօսքը, թէ մուրացկանի դէմքը նըրան ծանօթ էր: Ես համոզուած էի, որ անպատճառ այդ ծանօթութեան հետ կապուած կը լինէր մի ամբողջ պատմութիւն: Որովհետեւ քաւոր Պետրոսը այն պառուներից չէր, որ նրա ճաշակելը մնար առանց հետեւանքի:

Գիշերը, երբ մեզ տեղաւորեցին մեր կացարաններում, ես խնդրեցի աւազակապետից, որ պատմէ, թէ ի՛նչ առիթով ծանօթ է եղել ծպտեալ մուրացկանի հետ: Նա հաճութեամբ կատարեց իմ խնդիրքը:

«Դու յիշո՞ւմ ես, մի անգամ պատմեցի քեզ, որ իմ պատանեկութեան հասակում հայրս ուղարկեց ինձ Տաթեւի վանքը ուսում առնելու: Այդ միջոցներում լուր տարածուեցաւ, թէ Որոտնայ վանքում յայտնուել է մի հրաշագործ ճգնաւոր: (Որոտնայ վանքը հեռու է Տաթեւի վանքից կէս օրուայ ճանապարհով միայն): Ճըգնաւորի մասին խօսում էին, թէ նա ոչ ուտում է, ոչ խմում է, այլ լիացած է սուրբ հոգու շնորհով, թէ նրա կերակուրը մշտական աղօթքներն են: Նրա մասին պատմում էին զանազան հրաշքներ, այդ պատճառով ամէն կողմից կոյրեր եւ զանազան տեսակ հիւանդներ դիմում էին վանքը ճգնաւորից բժշկութիւն գտնելու համար»:

«Լսելով ճգնաւորի համբաւը, իմ հինգ տարի շարունակ անդամալոյծ մայրը հանգստութիւն չէր տալիս ինձ: Անդադար տնից նամակ էի ստանում, որ գնամ, մօրս բերեմ ճգնաւորի մօտ. նա էլ ցանկանում էր առողջանալ եւ ամուր ոտների վրայ ման գալ: Հայրս էլ նոյնն էր ցանկանում: Ես տիպուեցայ առ ժամանակ ընդհատել իմ ուսումը, Տաթեւի վանքից գնացի մեր տունը մօրս բերելու համար: Հայրս դրեց մեզ հետ ամէն բան, ինչ որ արժան էր վանքին ընծայ տանելու համար»:

«Որոտնայ վանքը հասնելուց երկու օրից յետոյ, մեզ թոյլ տուեցին այցելել ճգնաւորի մօտ: Մենք գտանք նրա իւր ձեռքով ապառաժի մէջ փորած մի քարանձաւում, ուր նա ապրում էր, ուր սովորութիւն ունէր աղօթելու եւ իւր անձը զանազան ճգնութիւններով տանջելու: Այնտեղ տարաւ մեզ վանքի աբեղաներից մէկը: Ճգնաւորը այդ միջոցին աղօթքով զբաղուած չէր, այլ նստած էր իւր խուցի մէջ, բոլորովին մերկ քարայատակի վրայ, եւ թեւքի արմուկը դնելով մի քարի կտորի վրան, որ նրան բարձի տեղ էր ծառայում, ձեռքը նեցուկ էր տուած գլխին, եւ կիսաթեք դրութեան մէջ, նրա բաց աչքերը անշարժ յառած էին դէպի քարանձաւի առաստաղը: Այդ դրութեան մէջ, կարծես նրա միտքը վերասլացել էր դէպի երկինքը եւ տիրել էր նրան խորին, սրբազան յափըշտակութիւն: Այնպէս որ, նա ամենեւին չզգաց, երբ մայրս մօտեցաւ եւ համբուրեց նրա հագուստի քղանցքը»:

(Շար. 154)

(Շար. Ա. էջէն)

բորբոքումը հետեւանք էր այն բոլոր խաղովակներուն, որոնք քիթէն դրուած էին, վերջին գործողութեան ընթացքին :

ՄԱՆՏԸԼԻՒԸՕԻ հրդեհը, կարելի եղած է զսպել ի վերջոյ, բայց չորս հազար հեկտար է որ հրոյ - ճարակ եղած է : Նիւթական հսկայ վնասներէն զատ, 5 մեռեալ եւ 16 վիրաւոր կար, նաեւ՝ կասկածութիւն, որովհետեւ այն համոզումը կը տիրէ որ նախզգուշական միջոցները չէին առնուած : Այս առընչութեամբ, բնական աղէտներու նախարարը՝ Հարուն Թազիէֆ, Մարտին խակ, յայտներ է նախարարապետին՝ սպառնացող վտանգը, չեչտելով որ սաստծ միմոզաները եւ չոր ճիւղերը չհաւաքելը կրնայ աղէտ պատճառել :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, ուր ինչ որ ալ պատահի, այլեւս չի կրնար զարմացնել, վերջին նորութիւնն այն է, որ քրիստոնեաները իրարու հետ հաշտութիւն կնքած են : Այլ խօսքով Հիւսիս - Լիբանանի «աղան»՝ Ֆրէնճիէ, Սուրիոյ «մարդը» հաշտուած է լիբանանեան ուժերու քրիստոնեայ քաղաքագործին հետ : 1978-ին, ասոնք սպաննած էին իր զաւակը : Ըստ Բագրատունիի, առաջին քայլ մըն է, դէպի ամբողջական միութիւնը քրիստոնեաներու :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Քրմըզեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Ս. Մեսրոպ կրթարանին (ըստանալ «Յառաջ»էն) Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի՝ ժիրայր Ջամչիճեանի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝
Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Նուպար եւ Ֆիլիփ Փափազեան եղբայրները կը նուիրեն 500 Ֆ. :

×

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին կը նուիրէ 500 Ֆ. :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը 1000 Ֆ. կը նուիրէ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ոնթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 25 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien
de St. Raphaël
107, avenue Maréchal Lyautey
LE JEUDI 15 AOUT
à 10h Messe célébrée par le R. P. Daron DJEREDJIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par *l'ensemble V A N*
R E P A S — T O M B O L A

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Դաւիթեանի Թաղման առթիւ. - Սեդրակ Սամուէլեան 200 Ֆ., 200 Ֆ. Համազգայինի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քիւթալեան 50 Ֆ. Մշակութային Միութեան :

Մարգարեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Այրի Տիկին Տէր - Մարգարեան 50 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին :

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան 100 Ֆ., Վարուժան Պօզաճեան 700 Ֆ., Արշամ Պապայեան 700 ֆրանք, Դաւիթ Պանտիկեան 500, Նուպար եւ Ֆիլիփ Փափազեան 600 Ֆ., Տիկին Անգինէ Սարեան 100 Ֆ. :

Եղեռնի Յուշարձանի Շինութեան. - (Մոնփըլիէ) Հայկազ Պօղոսեան 200 Ֆ. :

Փափազեանի մկրտութեան առթիւ. - Գրիգոր Փափազեան 100 Ֆ. :

Եավէրի հոգեհանգիստին առթիւ. - Խաչիկ Նէյիրիք 150 Ֆ. Պոլսոյ Հայր. Միութեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Խոէն 100 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբին, Սարգիսեան ընտանիք 200 Ֆ., Ա. Ազարեան 100 Ֆ. Հայկ. Ծերանոցին Սէն - Ռաֆայէլ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էքէր 200 Ֆ., Օր. Մարթին Եավէր 500 Համազգայինի դպրոցին եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էՆ 31

«ՅԱՌԱՋ»Ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե'ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը) :
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին :
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը : Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը : Ստանալու համար դիմել՝
Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

OPTIMA Tours
ARMENIE
-- 1985 - 1986 --

— Du 17 au 31 Aout 6.780 F
— Du 31 Aout au 14 Septembre 6.780 F
— Du 14 au 28 Septembre 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).
— Du 17 au 31 Aout 7.050 F
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).
— Du 5 au 19 Octobre (via Kiev) 5.750 F
— Du 18 au 27 Octobre (via Moscou) 4.750 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE du 27 Octobre au 2 Novembre en pension complète à 1.450 F)
— Du 25 Octobre au 3 Novembre (via Moscou) 4.550 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE Du 3 au 9 Novembre en pension complète à 1.130 F)

VOYAGE SPECIAL
Sous la conduite de Réverand Père A. KESSEGIAN
du 17 au 31 Août à 6. 780 Frs.
KIEV / EREVAN / TBILISSI / KIEV

Spécial Réveillon & Noël arménien en Arménie
— Du 28 Décembre 1985 au 11 Janvier 1986 (via Moscou) 5.580 F
Pâques en Arménie
— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F
Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie
— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).
(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).
(Nos prix ne comprennent pas — ıa chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).
Renseignements et Inscriptions:
PARIS
Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35
LIC A 130

ՍԵՒԱՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՃԱՇԱՐԱՆ
SEVAN
RESTAURANT
SPECIALITES ORIENTALES
ՀԱՅԿԱԿԱՆ Եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AMBIANCE ARMENIENNE
avec le chanteur et organiste PIERRE
ET
BEDIK
à partir du ler août
Frank ROUSSEL
chanteur international
après 23 heures
MUSIQUE et DANSES ORIENTALES
Dans une ambiance de Mille et Une Nuits
CADRE AGREABLE — SALLE CLIMATISEE
OUVERT TOUT LE MOIS D'AOÛT
1, BOULEVARD CARNOT, 94140 ALFORTVILLE
TEL. : 376 - 32 - 19

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
6

MARDI
6 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.022 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.022

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ՝ 35 ՄԵՌԵԱԼ, 48 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԹԵՐԱՑՈՒՄԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ՝ ԵՐԿՈՒ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԲԱԽՈՒՄ

Կայարանապետի մը թերացումը, աւելի ճիշդ՝ անընդունելի սխալը պատճառ եղաւ, Շաբաթ օր, որ երկու կառախումբեր ծանր բախում մը ունենան, դրեթէ մէկը միւսին մէջ մտնելով եւ որուն հետեւանքով 35 մեռեալ կար եւ 48 վիրաւոր, որոնց մէջ տասը՝ ծանր վիճակի մէջ էին։ Ի՞նչ պատահած էր։ Պարզապէս, Ասիէյի կայարանապետը «մոռցած էր» երկու կառախումբերէն մէկը՝ Քորայը։ Արդարեւ, յիշեցուած մօտ է, որ Օսթերլից կայարանէն կը մեկնէր Փարիզ - Քափդընաք նալընթացը։ Դիմացէն ճամբայ կ'ելլէ Թուլէզ - Պրիվ միջքաղաքայինը։ Այս վերջինը Ասիէյի կայարանը կը հասնի ժամը 15·43-ին եւ հոն պէտք է սպասէ, որպէսզի Փարիզէն մեկնած Քորայը անցնի, քանի որ երկուքը նոյն գիծէն կ'երթան եւ այս կայարանն է, որ թոյլ կուտայ իրենց այդ կարելիութիւնը, իր զոյգ գիծերով։ Միջքաղաքայինը կը հասնի, կը կենայ, կը սպասէ։ Բայց կայարանապետը կը «մոռնայ» Փարիզի Քորայը, որ, ի դէպ, քառորդ ժամ յապաղում ալ ունի եւ արտօնութիւն կուտայ միջքաղաքայինին, որ մեկնի։ Երբ, կ'անդրադառնայ ըրած սխալին, ուշ է, որեւէ միջոց չունի լուր տալու Քորային ուղեւորին, անցած է արդէն Կրամայի կայարանը, ուր կրնայ միայն հեռաձայնել եւ անխուսափելին կը պատահի, Ֆլօժաքի մօտ է, որ միջքաղաքայինը ուղղակի կը մտնէ Քորային վայրաշարժին մէջ եւ ահաւոր պատկեր մըն է որ կը պարզուի։ Օգնութիւնը որքան ալ արագ հասնի, աղէտը մեծ է, հոս հոն մարմիններու կտորներ եւ բանտարկուած վիրաւորներ։

Հաշուեկշիռէն ետք՝ հաշուեյարդարն է։ Ո՞վ է պատասխանատուն, ի՞նչպէս կրնայ պատահիլ նման արկած։ Եթէ անխուսափելի է մարդկային սխալը, փ՞նչպէս ընել որ առաջքը առնուի։ Նախ խնդրոյ առարկայ է մէկ գիծի դրութիւնը, թէեւ ֆրանսական երկաթուղիի տնօրէնութիւնը կ'առարկէ թէ, ցարդ վտանգաւոր չէ եղած։ Ապա, կայ ինքնաշխատ ապահովութեան դրութեան մը հաստատումը, որ միայն 1987-ին համար նախատեսուած էր։ Անիկա, ինքնաբերաբար կը կեցնէ կառախումբը, երբ գիծը ազատ չէ։

Նման աղէտէ մը ետք, անպակաս են նաեւ մարդկային այլ անըմբռնելի վարմունքներ։ Հազիւ փրկուած կին մը, որ անմիջապէս դէմքը չպարելով կը գրաղի կամ սա միւսը, որ դիակներու եւ վիրաւորներու մէջ իր կայծհանը կը փնտռէ, մինչ անդին գործ - բան ձգած հարիւրաւոր հետաքրքիրներ, աւելորդ խճողումներ կը ստեղծեն, որովհետեւ կ'ուզեն դալ նայիլ...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱԼԼԱՍԻ օդակայանին ալ անբնական արկած մը պատահած է, որուն պատճառը փոթորիկին կը վերագրուի։ Տելթա ընկերութեան ծըմպօ - ճէթ մըն է, որ ճըզմուած է, որովհետեւ օդաչուին չէ լսած

(Շար.ը Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ, Օգս. 1-ին, Հինգշաբթի օր, իր բնակարանին մէջ, մահկանացուն կնքած է Տիկին Արշալոյս Ղազարոսեան, այրին՝ Կարօ Ղազարոսեան - Մեհեանի։

Ողբացեալը, 80ը անց, տարիներէ ի վեր քայքայուած առողջութեամբ մը կ'ապրէր։ Շրջան մը, վերջերս փոխադրուած էր Սէն - Ռաֆայէլի հանգստեան Տունը, բայց քիչ ատեն ետք, նախընտրած էր տուն վերադառնալ։

Տիկին Արշալոյս Ղազարոսեան, քահանայի աղջիկ, ծնած էր Ֆիլիպէ եւ Պուլկարիոյ մէջ ալ ամուսնացած Կարօ Ղազարոսեանի հետ, որու լաւ թէ գէշ օրերը պիտի բաժնէր, աւելի քան կէս դար, մանաւանդ այն սեւ տարիներուն, երբ իր ամուսինը պիտի ձերբակալուէր եւ փոխադրուէր խորհրդային արգելակայաններ։ Անոր ազատագրումէն շուրջ տարի մը ետք է, որ ինք ալ պիտի յաջողէր Փարիզ գալ ու միանալ ամուսնոյն։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Օգս. 7, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին։

ԱՆԳԱՐԱ ՇԱՏ ԴԺԳՈՀ Է ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ...

Անգարա ուզած դրամը չէ կրցած ձեռք ձգել Ամերիկայէն ու շատ դժգոհ է, ի տես այսքան «ապերախտութեան»։ Այս մասին Հիւրրիյէթ հետեւեալը կը գրէր Օգս. 3-ի իր թիւին մէջ.-

ԱՄՆ-ու Քոնկրէսը վաւերացուցած է 1986-ի պիւտճէն, ուր Թուրքիոյ որպէս օժանդակութիւն նախատեսուած գումարը 714 միլիոն տոլար է, փոխանակ ակնկալուած 1,2 միլիառ տոլարին։ Թուրք մամուլը «Նպա՞ստ թէ օժանդակութիւն», «Ի՞նչ տեսակ բարեկամութիւն է այս» կը խորագրէ այս մասին տրուած լուրերը։ Թուրք պատասխանատու մը ըսած է. «Հարցը Թրքական զինեալ ուժերու արդիականացումն է. ԱՄՆ միշտ նուազագոյն չափերու վրայ կը պահէ օժանդակութեան գումարը. մինչդեռ իրենք իսկ 1·2 միլիառ գնահատած էին մեր կարիքը։ Մենք բրինք ամէն բան զոր պարտ էինք ընել. հիմա միջոց մը կը փնտռենք, որպէսզի Ամերիկա եւս ընէ ինչ որ իրեն կը վիճակի։ Այս մասին մեր դիմումներուն իրենց տուած պատասխանը հետեւեալը կ'ըլլայ. «Հարցը Քոնկրէսին մի՛ ներկայացնէք. յունական, հայկական լոպիները ազդեցութիւն կը բանեցնեն»։ Այս մէկը չենք կրնար ընդունիլ։ Ամերիկեան եւ Թուրք յարաբերութիւնները գերի՞ն պիտի դառնան այս լոպիներուն։ Ա՞յս ընթացքով է որ պիտի զարգանան մեր յարաբերութիւնները։ Թուրք ժողովուրդը կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՛նչեր են ԱՄՆ-ու բուն նպատակները։ Սակայն Թուրքիոյ նպատակը ոչ կապերը խզել, ոչ ալ վերջնագիր մը տալ է ԱՄՆու»։

Թուրք պատասխանատուներ ԱՄՆու հարց տուած են թէ այս կացութիւնը հարթելու համար ի՛նչ պէտք է ընել, սակայն մինչեւ այսօր փոխանակ չինիչ մերժեցումի մը, միշտ ստացած են հետեւեալ պատասխանը. «մենք գոհ ենք կացութենէն, փոփոխութիւն մի՛ պահանջէք»։

Իսկ այն հարցումին թէ, եթէ Ամերիկա ըսէ. «ներկայ կացութիւնը շարունակելէ աւելի ոչինչ կրնանք ընել, յօժա՞ր էք այսուհետեւ ոչինչ կրնանք ընել, յօժա՞ր էք այս ուրիշ ոչինչ կրնանք ընել» ինչ կը պատասխանէ։

յարաբերութիւններուն առողջ ու կայուն գետին մը պիտի դառնան։ Քոնկրէսը պէտք չէ մերժէ այս։ Ձենք ուզեր նաեւ հաւատալ թէ յունական լոպին ԱՄՆ-ու նախագահէն աւելի ազդեցիկ դեր կրնայ կատարել Քոնկրէսին մէջ»։

Խօզալ իր կարգին յայտարարութիւն մը ըրած է, որուն կ'արձագանգէր Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտը Օգս. 5-ին։ Ան նախ յիշեցուցած է Թուրքիոյ կարեւորութիւնը Ատլանտեան Ուխտին մէջ, ոչ թէ միայն Խորհ. Միութեան, Պուլկարիոյ հետ սահմանակից ըլլալով, այլ նաեւ քանի որ հաղորդակից սահմաններ ունի Իրանի, Իրաքի եւ Սուրիոյ հետ։

Խօզալ ըսած է որ Թուրքիոյ հանդէպ ցոյց չէ տրուած այն կեցուածքը, զոր Ամերիկա ունեցած է ամերիկեան օժանդակութեան մեծագոյն բաժինները ստացող երկու երկիրներու՝ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի հանդէպ։ Ան խօսելով նաեւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ պահուած զինուորական օժանդակութեան 7-ի 10 համեմատութեան, ըսած է թէ Թուրքիան շատ աւելի կարեւոր դերք մը ունի, քան Յունաստան։

ՅԱՌԱՋ 60

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

Սիրելի «ՅԱՌԱՋ»,

Կը ներէք, Սիրելի Արփիկ, որ այսպէս, առանց պաշտօնական տիտղոսներու եւ զատականացած եւ կամ բրածոյ դարձած բացատրութիւններու կը սկսիմ նամակս, ըսելու համար որ «Յառաջ» օրաթերթի 60ամեայ յոբելեանին առիթով, տօն է նաեւ մեր ալ յարկէն ներս։

Խօսքս վաթսունամեայ վաստակաւոր «Յառաջ» օրաթերթին ուղղած ատեն, համոզուած եմ որ միաժամանակ Ձեզի ալ ուղղած կ'ըլլամ, քանի Ձեր ալ կեանքը տարբեր չէ «Յառաջ»ի կեանքէն եւ կրնամ ըսել թէ սերտօրէն կապուած է անոր առօրեայ ելեւէջներուն հետ...։

Այսօր, աւելի քան յիսնամեակ մըն է, որ Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի տեսչական Հայրերը, ամէն առաւօտ անհամբեր կը սպասեն, հարազատ ու սիրելի բարեկամի այցին պէս, «Յառաջ»ի ժամանումին, որպէսզի հետաքրքրութեամբ եւ գոհունակութեամբ թերթատեն զայն ու տեղեակ ըլլան մեր ազգային հիմնական հարցերուն եւ մանաւանդ ֆրանսահայ գաղութը յուզող անցուդարձերուն։

Թերթ մը այնքան հարազատ է որքան անիկա գիտէ թարգմանը ըլլալ ժողովուրդի մը եւ կամ հաւաքականութեան մը ապրումներուն, յոյզերուն եւ անցուդարձերուն իրենց ուրախ ու տխուր երեւոյթներով։ Թերթ մը սահմանուած է ըլլալ հաղորդիչ թելը, մերձեցնող ու իրար կապող ուժը, զօդը, հայ հասարակութիւնը կազմող անդամներուն միջեւ...։

«Յառաջ» իր հիմնադրումէն ի վեր այս դերն է ստանձնած հարազատօրէն, ու գիտցած է անշեղ մնալ իր կոչումին մէջ երկար տարիներու ընթացքին, հակառակ արտաքին թէ ներքին ճնշումներու եւ կամ դժուարութիւններու։

Գիտեմ, գործի մը յաջողութեան գրաւականը՝ զոհաբերումի ոգին է։ Եթէ այսօր «Յառաջ» գիտցած է ապրիլ ու գոյատեւել ու շարունակել իր նուիրական առաքելութիւնը՝ ի գին նիւթական թէ բարոյական զոհողութիւններու, հաւատարիմ մնալով իր ստանձնած դիմագիծին ու գործելակերպին, անիկա կը պարտի, Սիրելի Արփիկ, Ձեզի պէս նուիրեալ ու զոհաբերող անձի մը պատրաստակամութեան՝ իբրեւ սպասարկու հայ գիրին ու մշակոյթին...։

Ամէն հայ թերթ, հայ մամուլ, դարբնոց մըն է եւ դպրոց հայ գիրին, հայ մշակոյթին. օճախ է լոյսի ու յոյսի որ գիտէ ճառագայթել ամէն հայ տունէ ներս նոր շունչ, նոր աւիւն։ Հայ մամուլին դերը միայն հաղորդել չէ, լրատու մամուլ ըլլալ չէ, այլ ոգեւորել ու դաստիարակել սերունդներ, քիչ մը աւելի հայկականութիւն փոխանցել եւ պատուար կանգնիլ այլասերումի սպառնալիքներուն դէմ։ Որքան ատեն կանգուն է ու գործօն հայ մամուլը, հայ դպրոցը, այնքան ատեն կանգուն է ու կ'ապրի մեր գաղութային կեանքը։

«Յառաջ»ի 60ամեայ գործունէութիւնը շնորհաւորած ատեն, կը մաղթեմ Ձեզի, սիրելի Արփիկ, իմ՝ վարժարանիս հայրերուն, ուսուցչական կազմին, ծնողքներու ու բոլոր համակիր բարեկամներու անունով, անսպառ կորով, նորանոր ներշնչումներ, որպէսզի կարենաք տակաւին երկար տարիներ շարունակել Ձեր այս նուիրական գործունէութիւնը եւ բերել Ձեր նպաստը որպէսզի Ֆրանսահայ գաղութը շարունակէ ապրիլ իբրեւ գաղութ եւ իբրեւ ՀԱՅ։

Մեծանաս դարով դու «Յառաջ»։

Անվերապահ գնահատանքով եւ շնորհաւորական զգացումներով։

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՎՐԴ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Տեսուչ Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

Պատուարժան Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ» Թերթի,

Փարիզ

Ներկայիս եկեղեցւոյս վարչութեան անունով կուգանք շնորհաւորել Թերթիդ հիմնադրութեան 60ամեայ յոբելեանը։

Կէս դար առաւել տասը տարիներ «Յառաջ»ը հաւատարիմ իր առաջադրանքներուն մնաց ու ծառայեց հայ ժողովուրդին, ըլլալով նոյն ժողովուրդին «փարոս»ն ու «վահան»ը, Լիպերասիոն Թերթի բառերով եւ այսօր իր առաքելութեան մէջ դրեթէ մինակ է ի մասնաւորի եւրոպաբնակ հայ գաղութներու մէջ, մուտք գործելով ամէն հայախօս տունէ ներս առանց վերապահութեան։

Կը մաղթենք ազգօգուտ Թերթիդ երկար տարիներու տոկունութիւն եւ անոր աղնիւ արտօնատիրոջ ու տնօրէնուհիին համբերութիւն եւ քաջութիւն։

Մնամք յարգանօք՝

Ի դիմաց
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ Վարչութեան
ատենապետ՝
ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՑԵԱՆ

ՎԱՐՔ ՈՒ ԲԱՐՔԵՐ

ՀԱՐՍՆԻՔ

ԽՄԲ. - «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունիս 9-ի թիւին մէջ յօդուած մը ստորագրած է Գէորգ Դեւրիկեան: «Հարսնիք» խորագրին տակ յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ ոչ միայն հարսնիքներու ընթացքին հնչող անճաշակ երգերուն եւ պարեղանակներուն, այլեւ շեշտը կը դնէ ժողովրդական աւանդութիւններու աղաւաղման եւ յաճախ նաեւ գռեհկացման վրայ: Երեւոյթ մը՝ որ մենաշնորհը չէ Հայաստանի, այլ անոր ականատես կ'ըլլանք նաեւ մեր շուրջը:

Ստորեւ՝ յօդուածը, արեւմտահայերէն:

×

Ծէսերը մեր պատմութեան անկապտելի մասն են, մեր մշակոյթի շատ կարեւոր գիծերէն մին: Ծէսերէն լաւագոյնները պէտք է պահպանել, զերծ պահել աղարտումներէ եւ զարգացնել:

Կը յիշեմ, որ յետ - պատերազմեան տարիներուն եւ անկէ բաւական ալ ետք հարսնիքը երեւոյթ էր մեր Արաբկիր թաղամասին մէջ: Ճիշդ է, արտասահմանեան նորաձեւ կառք չէին վարձեր հարսանեկան թափորը գլխաւորելու համար եւ հարսանեկան զարդարուած կառքերու ազդանշանները չէին, որ կը թնդացնէին ամբողջ փողոցը, եւ ոչ ալ ճաշի խումբը կը զայթակղեցնէր: Ո՛չ, հարսնիքը ուղղակի երեւոյթ էր մարդոց կեանքին մէջ: Կ'երջանկանար երիտասարդ զոյգ մը եւս եւ դրացիները անմասն չէին մնար այդ ուրախութենէն: Հակառակ անոր որ այսօրուան այլազան ու բազմապիսի խորտիկներով ծանրաբեռ սեղանները չկային, ամէն բան շատ աւելի պարզ ու չափաւոր էր, սակայն հարսնեւորները իրիկունէն մինչեւ առաւօտ կ'ուրախանային, կ'երգէին, կը պարէին, կը կատակէին:

Այդպէս եղած է միշտ: Եթէ ուրախ ու չէն եղած է մէկուն օճախը, բաց են՝ այսինքն տունը ամէն օր հարսնիք կայ: Եթէ մէկը ուրախ ու զուարթ տեսած են, կատակով հարցուցած են՝ հարսնիքէ՞ կուգաս:

Իսկ վերջերս իմ եւ ընկերոջս միջեւ հեռաձայնային այսպիսի խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ: Իրիկուն էր, յոգնած էի եւ կը փափաքէի քիչ մը պառկիլ: Հեռաձայնը բացի այդ առաջարկով.

- Ես հիմա միայն լռութեան կարիք կը զգամ, - եղաւ պատասխանը:

- Ինչո՞ւ այդպէս մելամաղձոտ ես, - կատակեցի ես:

- Եթէ դուն ալ հարսնիքէ եկած ըլլայիր՝ այդ հարցումը չէիր ուղղեր: Ամէն անգամ կ'երդնում հարսնիք չերթալ, բայց չըլլար: Դրացիս հրաւիրած էր: Լաւ մարդ է, կարելի չէր մերժել: Եւ հարսնիքը ուրախ կ'անցնէր, եթէ չըլլային նուագողները իրենց միքրոյով եւ բարձրախօս - զօրացուցիչ - խլացուցիչներով: Այնպիսի աղմուկ մը բարձրացաւ, որ ականջներս կը պայթէին: Դուրս ելլելու կարելիութիւն ալ չկար: Կը ներես, հիմա գլխացաւի դեղ առած եմ ու պառկած: Նոյնն է, մեր բնակարանը կը դղրդայ անոնց նուագէն:

Բայց ան չգիտցաւ, որ ես ալ տունէն կը փախչիմ. քանի մը ժամ դատապարտուած էի դիմացի շէնքէն եկող նման «ռատիոֆիկացուած» հարսնիքի աղմուկը լսելու: Եւ այլեւս չէի կրնար դիմանալ:

Այդպիսի օրերուն միշտ կը մտածեմ, թէ որո՞նք յօրինած են նման անճաշակ ու գռեհիկ երգեր: Եւ եթէ կը յօրինեն, ինչո՞ւ հարսնեւորներուն կը ստիպեն քանի մը ժամ զանոնք ունկնդրել: Այդ բոլորը ի՞նչ կապ ունի մեր երգարուեստի ու մեր պարարուեստի եւ, վերջապէս, մեր ճաշակի հետ: Ինչո՞ւ էլեկտրական նուագարաններու աղմուկին հետ պէտք է քլարինէթ փչեն եւ թմբուկ - ծնծղաներ զարնեն փոքր սենեակի մը մէջ: Ի վերջոյ, հարսնիքը ճաշի նուագահանդէս չէ: Ի՞նչ եղան մեր երաժիշտները, որոնք հաճելի ու լաւ երգեր կը նուագէին: Ինչո՞ւ շատ մը հարսնիքներ վերածուեցան ճաշի չափազանց դէշ համերգներու: Այո՛, համերգներու, որովհետեւ այսօրուան, մանաւանդ, քաղաքային հարսնիքներու մէջ կը վերնան երէցներու խրատական խօսքերը նորապսակներուն, սեղանակիցներու աշխոյժ ու սրամիտ կատակները, իրարու ծանօթանալու շատ կարեւոր խորհուրդը: Ու հետզհետէ հարսնիքները կը վերածուին տեսակ մը պարի հրապարակներու, ուր անտանելի աղմուկի մէջ կը պարեն երիտասարդները, կամ կ'երգեն իրենք՝ վայ երաժիշտները, չես գիտեր ուրկէ բերուած օտարամուտ երգերը: Կար ժամանակ, երբ հարսնիք կ'երթային ոչ միայն երգելու եւ պարելու, այլեւ իրարու ջերմ խօսքեր ըսելու, իրարու ծանօթանալու, կատակելու եւ ուրախանալու համար:

Հարսնիքը մեծ դէպք եղած է ու կը մնայ ոչ միայն նորապսակներու եւ անոնց ծնողքներուն, այլեւ մօտիկ ազգականներուն, ընկերներուն եւ դրացիներուն համար: Հարսնիքը սերունդի շարունակութեան, ընտանիքի յարատեւման առհաւատչեան նկատուած է: Ահա թէ ինչու դարերու ընթացքին հարսնիքը դարձած է ազգային ծէսերու, աւանդութիւններու, արարողութիւններու եւ սովորութիւններու, այո՛, նաեւ մտածողութեան մեծ ամբողջութիւն մը: Ներդաշնակ ամբողջութիւն մը՝ սկսեալ խնամախօսութենէն մինչեւ հարսնիքին յաջորդող ծէսերը:

Աշխարհի բոլոր ժողովուրդներն ալ ամուսնութեան առիթով հանդիսաւոր արարողութիւններ կատարած են ու կը կատարեն՝ ըստ զարգացման աստիճանի, ըմբռնումներու եւ աւանդական սովորութիւններու: Շատ հետաքրքրական եղած է նաեւ հայկական հարսնիքը իր ծէսերով, որոնցմէ մէկուն մասին վկայութիւն մը կայ պատմահայր Խորենացիի մօտ: Բնականաբար, դարերու ընթացքին շատ բան փոխուած է եւ սակայն կապուած է ոչ միայն դժուար ժամանակներու, դաղթերու եւ տեղահանութիւններու, այլեւ մտածողութեան փոփոխութիւններու հետ: Սակայն ժողովուրդը՝ հայրենիք թէ Սփիւռքի մէջ պահպանած է աւանդականը: Ասոր վկայութիւնն են մեզի հասած հարսանեկան հրաշալի երգերը՝ բանաստեղծական ու երաժշտական գոհարնմոյշները, օրհնանքներն ու խրատները, բարի խօսքերը՝ իրարու եւ նորապսակներուն, ինչպէս նաեւ գովքերը՝ ուղղուած նորահարսին ու նոր փեսային:

Եւ հազա՜ր ափսոս, որ այդ հրաշք երգերը փոխարինուած են անհասկնալի օտարամուտութիւններով, հոգիին ոչինչ տուող անճաշակութիւններով:

Ներկայիս, բնականաբար, այդ ծէսերէն շատ բան պարզեցուած է, կարգ մը բաներ ալ գռեհկացած, եւ յանցանքը կը բեռցուի «ազգային սովորութեան» վրայ: Ասոր պատճառն այն է, որ երբեմն հարսնիքի արտաքին կողմն է միայն որ կ'ընկալուի: Ոմանք չեն ալ գիտակցիր, թէ հարսնիքը հին ատեն, այժմ եւ ապագային ունեցած է ու պիտի ունենայ նաեւ դաստիարակչական շատ կարեւոր նշանակութիւն: Մերժելով նահապետական վարք ու բարքի եւ կենցաղի որոշ գիծեր, ծայրայեղութեան մէջ չիյնանք եւ ընդունինք, որ անոնց մէջ կան նաեւ շատ լաւ բաներ, որոնք արժանի են պահպանուելու: Անոնք ժողովուրդի առողջ մտածողութեան արդիւնքն են: Անոնցմէ առաջինը հարսնիքն է, որուն մեծ նշանակութիւն տուած են մեր նախնիները, որոնք հարսնիքի ատեն իրենց բարի խորհուրդներով ու խրատներով ձգտած են ոչ միայն դաստիարակել նորապսակները, այլեւ ներկայ գտնուող երիտասարդները: Իսկ երիտասարդները լաւ ըմբռնած են, որ իրենք պարտաւորութիւն ունին հասարակութեան առջեւ, ներկաներու առջեւ, որ իրենք պիտի դառնան տարեցներու ուշադրութեան առանցքը: Անոնց ամուսնական միութիւնը զուտ անձնական հարց չէ: Ասիկա պարզ էր հին ժամանակներէն ի վեր եւ ահա թէ ինչու Պղատոն կ'ըսէր. «Իւրաքանչիւր ամուսնութենէ թող պահանջուի մէկ կանոն՝ իւրաքանչիւր մարդ պէտք է կնքէ Պետութեան համար օգտակար, այլ ոչ թէ միայն իրեն համար հաճելի ամուսնութիւն մը»:

Այսօր ցաւալի է, որ կարգ մը հարսնիքներու մէջ կամաց - կամաց տեղ կը գտնեն անցանկալի, մեր ժողովուրդի նկարագրին անյարիր երեւոյթներ: Ամէնէն լաւ ծէսն ալ, եթէ խախտէ չափը, կը կորսնցնէ իր իմաստը եւ կը դառնայ հակադաստիարակչական: Չէ՞ որ ոմանք հարսնիք կ'ընեն շրջապատը զարմացնելու, իրենց կարողութիւնը ցուցադրելու համար միայն, եւ անով իսկ այդ մեծ ու հրաշալի ծէսը կը զրկեն իր կարեւոր խորհուրդէն: Կը պատահին ցաւալի դէպքեր, երբ այս արարողութեան կ'ընկերանան ճոխ ու թանկարժէք նուէրներու քաղքենիական ցուցադրութիւնը, բամբասանքը, չարախօսութիւնը: Եւ ծէսը կը զրկուի նորապսակներուն անկեղծ բարեմաղթութիւններ ընելու իմաստէն: Կը պատահի, որ փեսան տակաւին նոր տրուած ըլլայ հարսին նուէրը, երբ քովի սենեակին մէջ ծայր կուտայ քչփչոցը.

- Այդ վիճակով տղա՞յ կը պսակեն: Չէ՛, ափսո՛ս մեր աղջկան:

Ի գիտութիւն ազգային աւանդութիւնները «ջատագովողներ»ու՝ անիկա միջնադարուն շատ աւելի համեստ կերպով կը կատարուէր: Օրինակ, հայրէններէն մէկուն մէջ կ'ըսուի.

Եկո՛ւ, որ սիրենք իրար՝
Ու դնենք նշան, մատանի...

Ոմանք կը կարծեն, թէ իրենց աղջկան երջանկութիւնը թանկագին նուէրներով պայմանաւորուած է: Ամէն բան լաւ է, երբ չափ ու սահմանը չանցնիր. ցուցամոլութիւնը հակակրելի է ու հակադաստիարակչական: Իսկ նորապսակներու նկատմամբ նման խնամակալութիւն վիրաւորական է նոյնինքն երիտասարդներու համար:

Անգամ մը մէկը ըսաւ.

- Գիտե՞ս, մեր գիւղը մեծ է, բարեկամութիւնը՝ շատ, եւ գրեթէ ամէն շաբաթ գիս հարսնիքի կը հրաւիրեն: Ուրեմն, կը պարզուի, որ իմ աշխատավարձքը միայն հարսանեկան նուէրներու վրայ պէտք է ծախսեմ: Տակաւին չեմ հաշուեր շաբաշը:

Ասիկա, անշուշտ, կատակ չէր: Շատոնց արդէն ոչ ոք հարսնիքի կ'երթայ չափաւոր, համեստ նուէրով, հաճելի ծաղկեփունջով մը: Ո՛չ, արդէն կամաց - կամաց նուէրներու արժէքի կամ տրուող դրամի սակագիներ սահմանուած են անգիր օրէնքով, եւ անկէ պակաս տալը մե՛ծ ամօթ է: Այս երեւոյթը ջատագովողները ա՛յս ալ կամաց - կամաց կը վերագրեն «ազգային աւանդութեան»: Բայց բնաւ այդպէս չէ: Անցեալին, որպէսզի թեթեւցնեն հարսնիքի տիրոջ կացութիւնը, մօտիկ ազգականները եւ բարեկամները օգնած են ըստ կարողութեան՝ բնամթերքով կամ դրամով, սակայն առանց ցուցադրութեան, առանց ինչ - ինչ հաշիւներ կարգաւորելու առիթ դարձնելու:

Ընկերս ճիշդ էր նաեւ «շաբաշ»ի հարցին մէջ: Ասիկա հետզհետէ կը դառնայ հարսնիքի մեխը: Հարսնիքէն ետք հպարտութեամբ կը պատմեն, թէ այսինչը այսքան «շաբաշ» տուաւ, այնինչը՝ այնքան: Իրենց միտքէն իսկ չեն անցըներ, թէ ո՞ւրկէ եւ ի՞նչպէս...

Կը յիշեմ, տարիներ առաջ, երբ մէկը հարսնիքի կը կանչէր բարեկամներն ու ծանօթները, նախապէս կը զգուշացնէր.

- Ես նուագողներու վարձքը տուած եմ, շաբաշի մասին խօսք չըլլայ:

Չեմ գիտեր, թէ ներկայիս նման զգուշացումներ կ'ըլլա՞ն թէ ոչ, բայց «շաբաշ»ի գումարներու մասին խօսակցութիւնները հետզհետէ կ'առատանան: Ասոր համար ալ աւելի կը բացուի վայ - նուագողներու ախորժակը եւ անոնք սկիզբէն մինչեւ վերջ աղմկոտ պարեղանակներ կը նուագեն, միայն թէ շատերը պարեն ու շատ պարեն եւ դրամն ալ առատ ըլլայ: Ու այս բոլորը կը վերածուի մրցավազքի մը, ուր կը մոռցուին հարսնիքի բուն իմաստն ու խորհուրդը:

Անգամ մը հարցուցի ծանօթիս, որ նախորդ օրը հարսնիքի գացած էր.

- Ի՞նչպէս անցաւ, լաւ ուրախացա՞ք:

- Հա, լաւ էր, - եղաւ պատասխանը, - ոչ մէկ կռիւ:

Ահա չափանիշ մը. ծանօթս յանցաւոր չէր: Չէ՞ որ շատ մը հարսնիքներ կը վերջանան կռիւով: Ոմանք, կորսնցնելով խմելու չափը՝ կը հարբին ու տհաճ արարքներ կը գործեն՝ քանդելով բոլորի տրամադրութիւնը: Անոնք չեն գիտակցիր, որ հարսնիքը այն ծէսն է, որ յաւերժ պիտի մնայ նորապսակներու եւ անոնց ծնողքներու եւ ազգականներու յիշողութեան մէջ եւ կարելի չէ գինարբուքով փճացնել այդ գեղեցիկ արարողութիւնը:

Այո՛, գեղեցիկ ծէս, զոր պէտք է աւելի գեղեցկացնել եւ հաճելի ու անմոռաց դարձնել: Ոչ թէ կառքերու ականջ ծակող աղմուկով, քաղքենիական «միջոցառում»ներով, առատ «շաբաշ»ներով, անճաշակ երգ ու նուագով եւ, որ ամէնակարեւորն է, մարդոց կռիւով, անպատեհ ու անվայել խօսքերով: Չէ՞ որ հարսնիքի նախապատրաստութեան գլխաւոր հոգերէն մին դարձած է առատ խմիչքի ապահովումը, իսկ նման առատութիւն միշտ կը յանգեցնէ աղմուկի, իրարանցումի եւ ընդհարումներու առատութեան:

ԳԷՈՐԳ ԴԵՒՐԻԿԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

×

Գ.

Մատուռականներու թաղին տրուած ամէն այցելութենէ վերջ, անպայման քայլերս կ'ուղղուին դէպի գրեթէ անյայտ ու դաղտնի անկիւն մը, ուր աքսորականի մը նման առանձին ու մոռցուած, կը ննջէ տարաբախտ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը: Խեղճ Եղիա: Հազար հոգի, տասը հազար հոգի կրնայ անցնիլ անոր դամբարանին քովէն եւ կրնայ չանդրադառնալ որ հոն կը ննջէ «Երկրագունտ»ի խմբագիրը, եթէ արդէն չի գիտեր որ մեր գրականութեան ամէնէն եզակի ու բազմաչարչար այդ մարդը թաղուած է այդ տեղ: Ոչ թէ անոր համար որ անշուք ու անխնամ դամբարան մըն է ատիկա: Ընդհակառակն գեղեցիկ դամբարան է, գետինը ամբողջովին ծածկող սպիտակ մարմարին վրայ քանդակուած գեղեցիկ գիրքով մը, որ արուեստի գործ է եւ որուն վրայ յիշատակուած է մեր տարաբախտ բանաստեղծին ու իմաստասէրին անունը, իր գործակցութ հրեշտակին Տիկին Նիսսէնի կողմէ ապսպրուած ու քանդակուած: Բայց պարզապէս գետնին վրայ քանդակուած անուն մըն է այդ, փոխանակ անցորդներուն ուշադրութիւնը գրաւող ուղղահայեաց մարմարի մը վրայ քանդակուած անուն մը ըլլալու: Հոս ալ կարծես Տէմիրճիպաշեան ուզած է պահուըտիլ անցորդներու նայուածքներէն եւ կորսուիլ՝ եզերքներէն բուսնող խոտերու տակ:

Առանց կարեւորութիւն տալու Շիշլիի գերեզմանատան վրայ տեղացող թեթեւ ու թախծոտ անձրեւին, պահ մը անշարժացանք ուրեմն Եղիայի դամբարանին առջեւ, եւ մեր միտքէն համակրանքի քանի մը համբոյր ուղարկեցինք անոր տխուր վաստակին ու յիշատակին:

×

Ինչպէս անցաւոր կեանքի, այդպէս ալ յաւիտենական ննջի մէջ, ազգի մը մեծամեծները, ազգի մը դրօշակիրներն ու մշակոյթի կամ պատմութեան կերտիչները, կը հանգչին այդ ազգին սովորական ու սոսկական անհատներուն դրացնութեան մէջ, իրարմէ ոչ շատ հեռու, պատով մը շրջապատուած քանի մը հարիւր, ի վերջոյ մէկ երկու քիլոմեթր քառակուսիին մէջ: Դամբարաններ, դամբարաններ, դամբարաններ: Ստիպողաբար կ'անցնիս անոնց առջեւէն եւ անուններ կը յիշես: Մոռցուած էին անոնք, յանկարծ կը յիշուին: Առօրեայ կեանքիդ մէջ ոչինչ քեզի պիտի յիշեցնէր անոնց անունը, եթէ հոս տարին մէկ երկու չանցնէիր անոնց դամբարանին առջեւէն:

Կը քալէի դամբարաններու արանքէն երկարող հողէ ճամբուն վրայ, դաղտնօրէն նայելով պարտիզպան աշխատաւորի մը, որ ջուրի ցնցուղ մը բռնած, հեռուէն աչքով կը հետեւէր մեզի, հասկնալու համար որ պիտի չուզէի՞նք ջրել տալ սիրելիի մը, մերձաւորի մը հողակոյտը: Ոչ: Ո՞ր մէկուն: Այսօր բոլո՛րն ալ մեր սիրելիներն են, այստեղ հանգչող հազարաւոր անուններ՝ բոլորն ալ մեր մերձաւորներն են եւ հարիւր պարտիզպան պիտի չհասնէին իրենց ցնցուղներով ջուր սրսկելու անոնց վրայ, եթէ ահաւասիկ մեր

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

հարցազրո՞յց թէ խուլերու զրոյց

«Եանգը» (Արձագանգ) թրքերէն շաբաթաթերթին թղթակիցը՝ Այտըն Ուլուճի անհրաժեշտ գտեր է - չես գիտեր ի՞նչ յետին մտքով - Երուսաղէմ երթալ, տեսակցութիւն մը ունենալու համար Հայոց Պատրիարքութեան մէկ պատասխանատուին հետ: Չէ յաջողեր, հակառակ անոր որ տուփ մը «լոխում» առեր գացեր է, խորհելով որ վանքին բոլոր դռները կը բացուին, ի տես քանի մը լոխումի: ...նարէն չէ եղեր եւ ի վերջոյ ոչ - պատասխանատուի մը հետ տեսնուեր է, սրճարանի մը: Ստորեւ այդ հարցազրոյցը, որ աւելի խուլերու զրոյց մըն է, քանի որ ոչ մէկ նորութիւն կայ դիրքերուն մէջ: Կուտանք, աւելի որպէս զբօսանք քան լուրջ տեսակցութիւն. -

×

Պարբերաթերթին աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Պերճ Մինասեանի հետ, որ կը ներկայացուի որպէս Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանի կիսապաշտօն ներկայացուցիչ եւ առաջնորդի օգնական:

Թղթակիցը կը պատմէ որ Իսրայէլի կառավարութեան միջնորդութեամբ դիմում կատարած են որպէսզի այցելութիւն մը տան Սրբոց Յակոբեանց Վանք: Բայց վանքին վարիչները մերժելով մերժած են այդ խնդրանքը, այն պատճառաբանութիւնը յառաջ քշելով թէ ասկէ առաջ իրենց դուռը բացած են Թուրք Թղթակիցներու եւ անոնք յուսախաբ ըրած են զիրենք: Մանաւանդ ասկէ առաջ անգամ մը այդպիսի Թղթակից մը «Երուսաղէմի Վանքը ահաբեկչութեան կեդրոն է» գրած էր: Հակառակ որ «Եանգը»ի Թղթակիցը ամէն ապահովութիւն տուած է, Երուսաղէմի իշխանութիւնները մերժած են ընդունիլ: Ի վերջոյ Թղթակիցը տուփ մը «լոխում» առնելով զարկած է վանքին դուռը: Դէմ դիմաց եկած է հոգեւորականի մը որ ոչինչ խոստացած է երկու ժամ վերջ եկուր ըսելով: Երկու ժամ վերջ Թղթակիցը դէմ առ դէմ եկած է Պերճ Մինասեանի հետ, որ ընդունած է հարցումներու պատասխանել պայմանաւ որ չլուսանկարուի: Տեսակցութիւնը կատարուած է սրճարանի մը մէջ: Թղթակիցը կը յայտնէ թէ տեսակցութիւնը արտադրուած է ձայներիզի մը վրայէն, գրեթէ ամէնէն հարազատ կերպով, բացի թերեւս Թարգմանական փոքրիկ ակամայ փոփոխութիւններէ: Թղթակիցը կ՚աւելցնէ որ անոյշ խօսակցութեան մը հետապատկերով «լոխում» տարած էր Վանք՝ տեսակցութիւնը, ինչպէս պիտի տեսնուի, բնաւ ալ անոյշ չէ եղած:

×

«ԵԱՆԳԸ». - Դժուար եղաւ ձեզի հետ տեսակցիլ: Ինչո՞ւ այսքան դժուարութիւն յարուցանեցիք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Մեր դռները բոլոր օտար լրագրողներու բաց են: Ձեզի ալ բացած էինք աւելի առաջ, ինչ մեղք որ ձերիններէ հոսկէ մտան եւ անճիշդ բաներ գըրեցին: Գրեցին որ մենք հոս ահաբեկիչ կը հասցնենք եւ ահաբեկչութեան կեդրոն մըն ենք: Երբ այս է կացութիւնը, մենք ալ որոշեցինք չտեսակցիլ Թուրք Թըղթակիցներու հետ:*

«ԵԱՆԳԸ». - Մենք ձեզի օրեր առաջուց ըսինք որ ամէն տեսակ ապահովութիւն կրնանք տալ ձեզի, հակառակ ատոր ոչ մէկ առաջնորդ ուզեց տեսակցիլ մեզի հետ:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Մենք անգամ մը եւս ձեզի հաւատալ ուզեցինք, այդ պատճառաւ ձեզ ետ չղրկեցինք: Բայց մենք ձեզի հետ այս տեսակցութիւնը պիտի կատարենք կիսապաշտօն մակարդակի մը վրայ: Եթէ այս տեսակցութիւնն ալ ձեր միւս պաշտօնակիցներուն ըրածին պէս ելլէ, ասկէ վերջ անգամ մըն ալ երբեք ոեւէ Թուրք լրագրողի հետ պիտի չտեսակցինք:*

«ԵԱՆԳԸ». - Սա պահուն տեսակցութիւնը կը կատարենք ձայներիզի մը միջոցաւ: Պիտի գրենք ինչ որ պիտի ըսէք: Եթէ չէք վստահիր, դուք ալ ձայներիզի գործիք մը բերէք եւ արձանագրեցէք խօսուածները: Այդ պարագային ի վիճակի կ՚ըլլաք հանրային կարծիքին առջեւ յայտարարելու որ խեղաթիւրած ենք ձեր բառերը:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Ոչ, ձեզի վստահիլ կ՚ուզենք:*

«ԵԱՆԳԸ». - Այդ պարագային ինչո՞ւ մեզի հետ դուք կը տեսակցիք, եւ ոչ թէ ձեր առաջնորդը:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Առիկա ձեզի բացատրեցի արդէն: Ձեր կարծեր որ ուրիշ ընտրութիւն մը ունիք: Ատկէ զատ, Ժառանգաւորաց Վարժարանի առաջնորդը սա պահուն կը քնանայ: Հանգիստի ժամն է:*

«ԵԱՆԳԸ». - Միայն հանգիստը չխանգարելո՞ւ համար է որ մերժած է մեզի հետ տեսակցիլ: Ասիկա անկեղծ ու իրական պատճա՞ռ մըն է:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Կէս իրական է, կէս ալ չէ:*

«ԵԱՆԳԸ». - Գոնէ անկեղծ խօսք մը արտասանեցիք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Մենք ձեզի հետ աւելի առաջ ալ անկեղծ վարուեցանք, բայց ձեր ընկերները չարաշահեցին:*

«ԵԱՆԳԸ». - Ձենք ուզեր այդ նիւթին վիճաբանութեան մէջ մտնել: Որովհետեւ մեր ընկերները հոս չեն հիմա: Միայն թէ անգամ մը եւս յայտնել կ՚ուզենք որ մենք հոս գալու ատեն նախապաշարեալ մտածումներ չունինք ձեզի նկատմամբ:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Դուք թերեւս կրնաք նախապաշարումներ չունենալ, բայց ձեր կառավարութիւնը մեզի նկատմամբ գըրեթէ միշտ նախապաշարումներով կը շարժի: Ասիկա ալ պիտի կարենա՞ք գրել:*

«ԵԱՆԳԸ». - Պիտի գրենք: Ո՞ր նիւթին շուրջ ձեզի նկատմամբ նախապաշարեալ է:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Անիրաւ տեղ ամբաստանեցիք հոսակի մեր մէկ ընկերը հոգեւորական մեր մէկ ուսուցիչը: Հակառակ որ ոչ մէկ յանցանք ունէր, ահաբեկիչ որակեցիք զայն եւ 15 տարուան դատապարտեցիք: Մինչդեռ իր միակ յանցանքը հոսկէ Թուրքիա պտոյտի երթալն էր: Ձերբակալուեցաւ որպէս ահաբեկիչ: Եթէ ան ահաբեկիչ է ես ալ ահաբեկիչ եմ:*

«ԵԱՆԳԸ». - Մենք ձեզի հետ կը խօսինք որպէս Հայ Ժառանգաւորաց Վարժարանի վարիչներէն մէկը: Նոյնիսկ եթէ ըստ ձեր բառին, կիսապաշտօն հանգամանք մը ունենաք: Թրքական իշխանութիւնները ձեր այդ ըսած անձը ձերբակալած են ու դատած: Մեր դատարանները ամէն բանէ գերիվեր են եւ անկախ են: Կը հաւատան իրաւաբանութեան գերիշխանութեան: Կը հաւատանք որ դուք հոս վճիռ կ՚արձակէք առանց մանրամասնութիւններ գիտնալու: Այս պատճառաւ իրաւունք ալ չունիք քննադատելու թուրք դատական իշխանութիւնները:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Նայեցէք հիմա Թուրքիա պէտք է որ երկու ժէսթ ընէ Հայ հաւաքականութեան: Նախ, վերատին բանալ մեր այս ընկերոջ Թղթածրարը, վերջն ալ «կը ցաւիմ» ըսել աւելի առաջ կատարուած հայկական ցեղասպանութեան համար: Թող ըսէ որ, այո, եղած է շրջան մը, ուր այդ տեսակ բաներ կատարուած են: Բայց ատիկա մեզի հետ կապ չունի, թող ըսէ: Դէպքը մնացած է անցեալի մէջ: Պատահած է Օսմանեան շրջանի մէջ: Մենք կ՚ընդունինք որ այդպիսի սպանդ մը կատարուած է եւ ներողութիւն կը խնդրենք:*

«ԵԱՆԳԸ». - Այսինքն դուք կը հաւատաք հայկական սպանդին:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Հարկաւ կը հաւատանք: Միայն իմ ընտանիքէս 70 հոգի ոչնչացաւ: Ո՞ւր գացին ասոնք: Կը հարցնեմ ձեզի: Դուք այսպիսի սպանդի մը չէ՞ք հաւատար: Իմ հայրս, մեծ - հայրս ու միւսները ամբողջ, սպաննուեցան: Մէկ միլիոն մարդ սպաննուեցաւ:*

«ԵԱՆԳԸ». - Թուրք Պետութիւնը զանազան փաստաթուղթերով, եւ թէ թրքական ու Օսմանեան փաստաթուղթերով տարիներէ ի վեր կը բացատրէ թէ այդպիսի սպանդ մը չէ պատահած: Բայց դուք լուր չունիք: Դուք լսել չէք ուզեր: Մենք մեր երկրէն ձեզի այս նիւթին շուրջ հրատարակուած գիրքեր կրնանք դրկել: Եթէ կարդալու ձանձրոյթը յանձն առնէք, պիտի տեսնէք որ թուրք Պետութիւնը երբեք այդպիսի սպանդ մը չէ կատարած եւ ձեր ըսածին նման Պետութիւն մը չէ եղած:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Այսինքն դուք չէք հաւատար որ միջոց մը Հայկական Պետութիւն կար եւ հայկական սպանդ չէ կատարուած: Մենք կը հաւատանք որ ասոնց բոլորն ալ կատարուած են: Եւ կ՚ուզենք որ Թուրք Պետութիւնն ալ, ինչպէս որ ըրին Գերմանացիները, ընդունի իրողութիւնը եւ ներողութիւն խնդրէ:*

«ԵԱՆԳԸ». - Թուրքիա ձեզի նման ձեր այս բառերուն դիմաց զգացումով չի փոխադարձեր: Ան փաստաթուղթեր կը դնէ մէջտեղ: Ատկէ զատ, կ՚ուզենք որ գիտնաք այն ալ, թէ եթէ Թուրքիոյ մէջ մէկ հոգի մնայ եւ գիտնայ թէ պիտի մեռնի, նորէն ձեզմէ ներողութիւն չի խնդրեր: Որովհետեւ դուք արժանի չեղաք այդպիսի բանի մը: Մնաց որ ո՞ւրկէ կը գտնէք մեր երկիրը փաշական Գերմանիոյ նմանցնելու իրաւունքը: Կը նշմարէ՞ք արդեօք որ իբրեւ հոգեւորական մը, կը խօսիք «ԱՍԱԼԱ»ի լեզուով:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Ինչո՞ւ կը ջղագրգռուիք: Ո՞ւր է, մեզի նկատմամբ նախապաշարուած չէիք:*

«ԵԱՆԳԸ». - Երկուքս ալ մեր մտածումները կ՚ըսենք: Մենք չէինք կարծեր որ մեր դիմացը պիտի գտնէինք հայ ահաբեկիչներուն ծամոց ըրած բաները բոլոր եւ անիրական բաներու վրայ պնդող մէկը: Կը սպասէինք աւելի հասուն խօսքեր: Սխա՞լ կը խորհինք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Երբեք հասկնալ չէք ուզեր: Որեւէ կերպով կապ չունինք ձեր այդ մատնանշած կազմակերպութեան կամ որեւէ կազմակերպութեան հետ: Բայց մեզի դէմ Թուրք լրագրողները գըրեցին որ մենք չարունակ ահաբեկիչ կ՚արտադրենք: Կարծես թէ այստեղը ահաբեկիչի գործարան մը ըլլար: Մինչդեռ մենք հոս մեր վարժարանին մէջ միայն 11 - 13 տարեկան տղոց կրթութեան պատասխանատու ենք: Անոնց կուտանք ինչ որ ձեր դպրոցները կուտան: Երբեք հոս ահաբեկիչ չհասցուցինք: Հասցնելու ժամանակ ալ չեղանք: Շիտակը չենք հասկնար թէ ի՞նչպէս կը նկատէք թէ կարելի է այդպիսի բան մը: Մենք ծայրայեղ Հայերու հետ նոյն կարծիքը չենք բաժներ:*

«ԵԱՆԳԸ». - Այս նիւթին քիչ վերջ վերադառնալու պայմանաւ բան մը հարցնենք հիմա: Սա պահուն ձեր վարժարանին մէջ բնաւ թուրք ուսանող կա՞յ:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - *Այո, ութ Թուրք ուսանողներ ունինք: Բայց անգամ մը եւս կը բացայայտեմ որ մեր վարժարանին մէջ ահաբեկչական դաստիարակութիւն երբեք չէ տրուած: Մենք կրօնքի մարդ ենք եւ ուսուցիչ: Ահաբեկիչ հասցնող ոճրագործներ չենք: Հաւատացէք որ քաղաքականութեամբ զբաղելու ժամանակ ալ չունինք:*

(Շար. 1)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդը Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան այլեւս աւանդութիւն դարձած սովորութեամբ մը հիւրասիրած է ազգ. վարժարաններու տնօրէն եւ ուսուցիչները: Ընդունելութիւնը տեղի ունեցած է Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ: Ներկայ եղած են աւելի քան 200 տնօրէն եւ ուսուցիչ, ինչպէս նաեւ Ուսումնական Խորհուրդի անդամները: Առաջնորդ Եպիսկոպոսը բարի գալուստ մաղթելով բոլորին, գնահատանքը յայտնած է կրթական վերելք արձանագրող վարժարաններուն, ուսուցիչներու փարումին: Ընդունելութիւնը առիթ մը եղած է որ մտերիմ զրոյց տեղի ունենայ ներկաներու միջեւ, կրթական - ուսումնական հարցերու շուրջ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ե. Տէմիրճեան նախակրթարանին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 23-ին: Իր բացման խօսքին մէջ վարժարանին տնօրէնուհին ըսած է թէ անցեալ տարի պայմաններու բերումով չէին կրցած հանդէս կատարել ու այս տարի կը ներկայացնէին շրջանաւարտ զոյգ դասարաններ: Դպրոցին աշակերտութիւնը կիրարկած է բծախնդրութեամբ պատրաստուած յայտագիր մը, որմէ ետք իրենց վկայականները ստացած են մանկապարտէզի եօթը, իսկ նախակրթարանի տասներութ շրջանաւարտները:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սահակեան Լ. Մկրտիչեան քոլէճը իր կրթական տարեշրջանը փակած է երկրորդականի վկայականներու բաշխումի հանդէսով մը, Յունիս 27, Հինգշաբթի օրը: 22 շրջանաւարտներ կը կազմէին Սահակեանի պատմութեան 62-րդ հունձքը: Ուսուցչական կազմէն Ե. Արզարեանի բացման խօսքէն ետք ուսանողներ կարդացած են ուղերձներ, արտասանած ու երգած: Ցետոյ վարժարանի տնօրէնը Պէպօ Սիմոնեան կատարած է 22 շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխումը, եւ արտասանած հուսկ բանքը:

...պնութեան չհասնէր օրհնել անձրեւը, ...կը տեղայ եւ կը ողողէ ծարաւի հողը: Պատահմամբ ընտրեցի դամբարան մը եւ կանգ առի անոր առջեւ: Անծանօթ անուն մը:

Ան ալ չունէ՞ր իր պատմութիւնը: Անոր ալ կեանքովը ամբողջ վէպ մը չէ՞ր գըրուեր արդեօք: Նայեցայ ծննդեան ու մահուան թուականներուն: Մօտաւորապէս վաթսուն տարուան կեանք մը ապրեր է անոր: Եւ ի՞նչեր ըրեր է ան այդ վաթսուն տարիներու ընթացքին, ի՞նչպիսի կեանք մը ապրեր է, ո՞ր մէկը ծանր կըշռեր է կեանքի իր նժարին մէջ, երջանկութի՞ւնը, թէ դժբախտութիւնը:

Իւրաքանչիւր դամբարանի եզերքը կոճակ մը ըլլար եւ այդ կոճակին կոխելով պաստառի մը վրայէն կարդայինք, դիտէինք ողբացեալին կեանքը, խորհեցայ այդ պահուն: Իւրաքանչիւր դամբարան դառնար պահպանակը ոչ միայն հող դառնալու դատապարտուած մարմնին ու հոգիին, այլ նաեւ ապրուած օրերու եւ ապրումներու: Կոխէինք կոճակին եւ պաստառին վրայ տեսնէինք դէմքը, լսէինք ձայնը, ճանչնայինք մարդը:

×

Լսած ենք, որ ոմանք իրենց կենդանութեան օրով կը պատրաստեն իրենց դամբարանը, նոյնիսկ կը պատրաստեն վրան գրուելիքը: Օր մըն ալ թերեւս պիտի գտնուի մէկը, որ իր դէմքն ու իր վերջին պատգամը պիտի արձանագրէ վիտէօ - ժապաւէնի մը վրայ եւ զայն պիտի զետեղէ իր ապագայ դամբարանին եզերքը: Երբ պիտի կոխենք կոճակին, ան պիտի երեւի պաստառի մը վրայէն եւ մեզի նայելով պիտի ըսէ.

- Լաւ նայէ ինծի, սիրելի բարեկամ: Ես երեւելի գործեր չտեսայ կեանքիս մէջ, ազգիս մեծերէն մէկը չեղայ: Հասարակ, սովորական մարդ մըն էի: Բայց պէտք էր որ ես ալ գոյութիւն ունենայի, որպէսզի գոյութիւն ունենար ազգս, որպէսզի բազմանային ազգիս զաւակները: Այդ բազմացած զաւակներուն մէջէն է որ պիտի ելլէ թերեւս վաղուան մեծը: Ուստի պահ մը կանգ առ իմ ալ դիմացս, իմ ալ անունս յիշէ անգամ մը, եւ անկէ վերջ շարունակէ գնա քու ճամբայէդ...:

Ո՛չ մէկը, ո՛չ մէկը ի զուր աշխարհ եկած է, մտածեցի ու անկէ վերջ շարունակեցի գացի մեր ճամբայէն:

Բ. Հ.

(Շար. Ա էջէն)

օդակայանին հակիչը, որ կ'արգիլէր էջքը: 131 մեռեալ կայ, բայց 27 հոգի ազատած են:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, կացութիւնը մեծ բարելաւում չէ արձանագրած: Ֆրէնճիէ միշտ ճեմայէլի հրաժարումը կը պահանջէ, արեւմտեան - արեւելեան Պէյրութի «սահմանագիծին» վրայ, կացութիւնը փատթարացած է, արեւմտեան Պէյրութի որոշ թաղեր՝ Համրա, եւն ջուրէ զրկուած են եւ միակ «մխիթարութիւնն» այն է, որ Յուլիսին մեռեալներուն թիւը՝ 260 էր, այսինքն նախորդ ամսուան բաղդատմամբ՝ նուազ՝ 40...:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ (Շարունակելի եւ... անվերջանալի) հարցը միշտ մեյան կը հոտեցնէ եւ այս անգամ Քոթիւռիէն տը Փաբիի մէջ է, որ Շառլ Թիյոն կը պատասխանէ հակաճառողներուն: Թերթին երկուներսի եւ առաջին էջի կէսը կրկին նուիրուած են Մանուշեանի: Թիյոնի հետ հարցազրոյց մը հրատարակուած է, որու մէջ Թիյոն կը չեշտէ թէ կը խանգարէ, որովհետեւ՝ ճշմարտութիւնը կը փնտռէ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ օդակայանը գացած ատենն է, որ առեւանգուած է ամերիկեան էյ - Պի - Սի հեռատեսիլի կայանին մէկ լիբանանցի պաշտօնեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հակալքոլական պայքարը այնպիսի բնոյթ մը առած է, որ վերջին զոհը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ՝ Վեռտի...: Արդարեւ, գրաքննութիւնը վերցնել տուած է Թրավիաթայի այն տեսարանը, որ խնջոյք մը կը ներկայացնէ եւ ուր առատ - առատ կը խմեն....:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Սղերդի կողմերը, Քիւրտերը թուրք հինգ զինուոր եւ մէկ սպայ սպաննած են:

ԿԱՐԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ, 22 տարեկան, հայ հօրմէ եւ հրեայ մօրմէ, կամաւոր ծոմի դիմած է Յուլիս 22-էն Օգս. 4 իր ծնողքին հետ, որովհետեւ վտարուած էր համալսարանէն: Իրեն դէմ եղած մեղադրանքն այն է, Խորհ. իշխանութեանց կողմէ, որ գաղտնաբար հրէական մշակոյթի դասընթացքներու հետեւած է եւ Իսրայէլ գաղթելու դիմում բրած:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 30 - ՕԳՍ. 1)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐՈՒՆ «ԿՈՏԱՅՔ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Խորհրդային ախոյենութեան Ա. դասակարգի մրցաշարքին մասնակցող 12 զօրաւոր խումբերու խաղերը սկսած են: Ծանօթ է, որ առաջին երկու տեղերը գրաւող խումբերը կարելիութիւն կ'ունենան դասակարգ բարձրանալու: Աբովեանի «Կոտայք»ը իր դաշտին վրայ ընդունած է Պաթումի «Դինամօ»ն: Խաղին սկիզբէն իսկ Աբովեանցիները դիմած են համարձակ եւ վճռական գործողութիւններու, բայց դինամոյականները ոչ միայն կրցած են դիւրութեամբ կասեցնել սպառնալիքները, այլեւ օգտուելով Աբովեանցիներու դանդաղաշարժութենէն եւ սխալներէն, տասը վայրկեանի ընթացքին երկու կոլ նշանակած են: Այնուհետեւ «Կոտայք»ի տղաքը զօրացնելով ճնշումը տիրապետած են խաղին: Սուր գրոհներն ու վտանգաւոր հարուածները յաջորդած են իրարու: Երեք անգամ Դինամոյականները փրկուած են ստոյգ կոլէ, շնորհիւ բերդի ձողին: Կիսախաղին «Կոտայք» յաջողած է կոլ մը նշանակել, շնորհիւ Եարյուկեանի (փենալթիով): Երկրորդ կիսախաղին, հազիւ երեք վայրկեան անցած, Բալաբեկեան, գլուխի հարուածով մը հաւասարեցուցած է հաշիւը: Շուրջ քսան վայրկեան ետք դարձեալ Բալաբեկեան նշանակած է կոլ մը եւ խաղը վերջ գտած է «Կոտայք»ի յաղթանակով (3 - 2):

×

ՌՈԲԵՐ ԷՄՄԻԵԱՆԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ՝ 8,38 ՄԵԹՐ

Օսլոյի «Պիսլէթ» մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցած մարմնամարզութեան մրցաշարքին՝ Հիւսիսային երկիրներու միացեալ խումբին եւ Խորհ. Միութեան խումբին միջեւ, Ռոբեր Էմմիեան նոր մրցանիշ մը հաստատած է: Լենինականցի մարզիկը 8,38 մեթր ցատքելով 8 մ. բարելաւած է իրեն իսկ պատկանող մրցանիշը. իսկ փորձերէն մէկուն ընթացքին ան 8,50 մ. ցատքած է:

Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռեմոն Սիմոնեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրեղբօր՝

ԹԱԹՈՒԼ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 2-ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Օգս. 7, ժամը 14.15ին Անթիյփի եկեղեցին (Հանգստեան Տան մօտ) ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անթիպի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 300 Ֆ.:

×

Օր. Սոնիա Յովսէփեան իր շնորհաւորութիւններով՝ 300 Ֆ.:

×

ՊՈՌՆ. - Տիկին Արշալոյս Փեհլիվանեան 100 Ֆ.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կարապետ Տէրտէրեան 150 Ֆ.:

×

ՔՈՒՐԲԸՎՈՒԱ. - Տիկին Նուարդ Աւագեան 1000 Ֆ.:

×

ՓԱՐԻԶ. - Համակիր մը, ջերմօրէն շնորհաւորելով 60-ամեակը 2000 Ֆ.:

×

ԱՆԻԷՌ.- Տիկին Շահան Պիւրթէ, անկեղծ շնորհաւորութիւններով եւ յաջողութեան մաղթանքներով՝ 1000 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր տարարախտ զաւկին՝ Վռամ Գույումճեանի մահուան եօթներորդ տարելիցին ի յիշատակ Տիկին Ազատնի Գույումճեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԷՆ. - Յովհ. Տէօքմէճեան իր շատ սիրելի կուսակցական ընկերոջ՝ Վարդան Խրիմեանի յիշատակին 20 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

ԼԻՈՆԷՆ. - Տէր եւ Տիկին Թօփալեան իրենց սիրելի քրոջ՝ Այրի Տիկին Սիրանոյշ Տիւլկէրեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին որ հանգուցեալին սիրած թերթն էր:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Միհրան Նազաշեան եւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Նազաշեան եւ զաւակները իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝ Հայկանոյշ Նազաշեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Արաքսի Հայրապետեանի մահուան առթիւ որ Ցունաստան (Քանթի) մահացած է. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Թագուհի Եաղճեան եւ զաւակները, Քիւչիւքեան եւ Ոսկերիչեան ընտանիքները 300 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին լիբանանահայ մանուկներու ճամբու ծախքին ի նպաստ (ստանալ «Յառաջ»էն):

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien de St. Raphaël

107, avenue Maréchal Lyautey

LE JEUDI 15 AOUT

à 10h Messe célébrée par le R. P. Daron DJEREDJIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par *l'ensemble* V A N

REPAS — TOMBOLA

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝
Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական Հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝
Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 Ֆր.
ԲԱՑ ՏԱՄԱՐԸ — " 60 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — " 60 Ֆր.
et PARAGES D'EXIL — " 75 Ֆր.

ARMEN LUBIN
LES LOGIS PROVISOIRES
Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
7

MERCREDI
7 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.023 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.023

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՐՈՇԻՄԱ

Little Boyի ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՈՐ ԴԵՌ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ

1945, Օգս. 6, ժամը 8.16 : Աշխարհ, հաւանաբար այդ պահուն մտաւ հիւլէական դար : Քանի մը վայրկեաններու մէջ, 70էն 80 հազար մեռեալ, քանի մը օր ետք, թիւը կը հասնի 140 հազարի եւ 40 տարիէ, դեռ մեռնող կայ :

Հիրոշիմա, անուն մը որ պատմութեան մէջ մուտք գործեց որպէս խորհրդանիշ : Հսաւոր խորհրդանիշ մը : Ան կը ներկայացնէ մարդուն կատարած յառաջդիմութիւնը դէպի մահ : Այսօր, քառասուն տարի ետք, չոգեկոչուելիք այս տարեդարձին առթիւ, խորհրդածութիւններ կը լեցնեն թերթերու էջերը եւ եթէ դատապարտողները մեծամասնութիւն կը կազմեն կան նաեւ՝ արդարացնողներ : Այդ ռումբին պատասխանատուն էր նախագահ Թրուման, որ երեք օր ետք, կը յայտնէր իր ժողովուրդին թէ այդ ռումբը նետուած էր (նոյն օրը՝ երկրորդ մը կը նետուէր Նակազաքիի վրայ) որպէսզի ճզմուի Ճափոնը, ապա թէ ոչ մէկ միլիոն Ամերիկացի հարկ պիտի ըլլար զոհել :

Եթէ ընդհանուր նշանաբանն է.- Հիրոշիմա՝ այլեւս երբեք, արդարացնողները ալ կը գտնեն պատճառաբանութիւններ : Գլխաւորն այն է, որ Ճափոն անձնատուր եղաւ եւ պատերազմը վերջացաւ : Ռումբը գոյութիւն ունէր, օր մը չէ օր մը, մէկը պիտի նետէր : Եւ վերջապէս, թերեւս ամէնէն տրամաբանական արդարացումը՝ հարկ էր որ անգամ մը նետուի, որպէսզի այլեւս երբեք չնետուի : Այսինքն, հարկ էր տեսնել ահաւորութիւնը, որպէսզի անոր պատճառած սարսափը՝ միշտ... սարսափեցնէ :

Ամբողջ քաղաք մը, քանի մը վայրկեանէն կը ջնջուէր աշխարհի քարտէզէն, ով որ «բախտ» ունէր, անմիջապէս կը մեռնէր, իսկ անբախտներ կային, որոնք ապրին, տարի կրնային դնել մեռնելու համար, կամ բնաւ չմեռնիլ եւ մնալ՝ միշտ զոհը չողարձակումին, զանազան հիւանդութիւններով :

Ռումբը, որքան ալ զարմանալի թուի, որոշ «ծառայութիւն» մը բերաւ Ճափոնցիներուն, որոնք դարձան գլխաւոր զոհերը Բ. Աշխարհամարտին, մոռցնել տալով իրենց վայրագութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը : Ամերիկան ալ, միշտ կը պահէ այդ արատը իր ճակտին :

Ամէն պարագայի մէջ, եզրակացութիւնը չի փոխուիր՝ Հիրոշիմա, այլեւս երբեք :

ՔԱՆԻ՞ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԵԿԸՆԻ քիթին վրայէն հանուած մսիկտորն ալ խլիրդէ վարակուած էր, ինչպէս ինք իսկ հաստատեց մամուլի փոքրիկ ասուլիսի մը ընթացքին : Կ'աւելցուի սակայն թէ բնաւ վտանգաւոր չէ : Ամերիկացիք (եւ աշխարհ...) այլեւս լայն զարգացումի տէր են ասիկէն ետք, մորթի խլիրդներու մասին, քանի որ հիմա ալ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԱՐԱՏԸ՝ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԱՊԱՍՏԱ՞Ն

Առջի օր (Օգս. 2), քանի մը տողով արձագանգած էինք լուրի մը, ըստ որուն եօթը զբօսաշրջիկներ կողոպտուած էին, երբ Արարատ կը բարձրանային քիւրտ անջատողականներու կողմէ : Արարատի վրայ, Քիւրտերու գործունէութեան մասին, թուրք թերթերը այլ տեղեկութիւններ ալ կուտան : Ստորեւ, Օգս. 5-ի Միլլիյէթի տուած մանրամասնութիւնները : Պարզ է, որ, աղբիւրը միայն թրքական ըլլալով, վերապահութիւնը անհրաժեշտ է :

×

Քիւրտ անջատողականներէ բաղկացած հրոսախումբին կողմէ ապահովութեան հինգ պաշտօնեաներու սպանութենէն ետք Արարատի վրայ գիշեր ցերեկ կը շարունակուի հետախուզութիւնը :Կարգ մը հաստատումներու համաձայն Քիւրտերը թաքնուած են լերան երեք հազար մեթր բարձրութեան վրայ : Ըստ տրուած տեղեկութիւններու , յեղուզակները որոնք «Արոյականներ» կը կոչուին, Յուլիսի սկիզբին Կարսի գիւղերէն մէկը խուժելով նախապէս ճշդուած հինգ գիւղացիներ տարած են ու դատած իրենց կազմած «ժողովրդական դատարան»ին մէջ :

Ահաբեկիչները գիւղացիները ամբաստանած են «հրոսախումբերու անդամները մատնելու եւ իրենց օժանդակած չըլլալու» յանցանքով : Անոնք մահուան դատապարտած են այդ հինգ գիւղացիները : Աւելի յետոյ գիւղական հիւրանոցին մէջ ուր տեղի ունեցած էր դատավարութիւնը, գործադրած են տրուած մահավճիռը, գնդակահարելով սակայն հինգ գիւղացիներէն միայն մէկը :

Ըսուած է թէ վեց հոգիէ բաղկացած հրոսախումբին մէկ անդամը ճանչցած է այդ գիւղացին, գիւղացին ալ զինքը : Ահաբեկիչները ազատ արձակած են մնացեալ չորսը, իրենց մասին քարոզչութեան նպատակով : Ու մինչ ազատ արձակուած գիւղացիները դարձած են իրենց գիւղերը հրոսախումբին անդամները ուղղուած են Արարատի լանջերուն իրենց թաքստոցը :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՐՏ ՈՒ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՇԻՒ ՄԸ

Թուրքիա գոհ չէ իր մեծ դաշնակից բարեկամին՝ ԱՄՆ-ու 1986ի պիւտճէով իրեն յատկացուցած օժանդակութենէն : Թուրք բանակին արդիականացումին համար պէտք ունին եղեր աւելի քան մէկ միլիառ տոլարի, մինչ կը ստանան 700 միլիոն տոլար միայն : Ու զայրացկոտ հարց կուտան թուրք պատասխանատուները. «ամէն բան ըրինք, զինուորական կայան, այլ պահանջներ, բոլորը կատարած ենք, ի՞նչու այս զեղչը» : Պարտ ու պահանջի այս հաշիւը յատակ է ըստ Թուրքիոյ տեսակին ուր ան առնելիք ունի տակաւին :

Սակայն արդեօ՞ք Ամերիկա յանուն երկկողմանի յարաբերութիւններու, անոնց անվթար պահպանման, պիտի չյիշեցնէ արեւելքի իր բարեկամին թէ միայն նիւթական գումարներէ կամ այլ յատկացումներէ չի բաղկանար ստացուածներու բաժինը, ուր Թուրքիա պէտք է աւելցնէ այլ կարեւոր «յատկացումներ» ալ : Յատկացումներ՝ զորս ստացած է արդէն ինչպէս՝ 38 % գրաւեալ հողերով Կիպրոսի հարցին աւելի քան տասը տարիէ ի վեր ձգձգումը. մերժումը՝ Ապրիլ 24ը «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան ու Հայերու ցեղասպանութեան օր» նշող բանաձեւին ու առհասարակ այն բոլոր ձեռնարկներուն ուր փորձ կ'ըլլայ ոգեկոչելու 1915ի հայ զոհերը :

Եւ այս բոլորը այն երկրին մէջ ուր իբրեւ թէ հայկական եւ յունական ազդեցիկ լոպիներ կան եւ տակաւին մեծագոյն նահանգներէն մէկուն ալ կառավարիչը Հայ մըն է :

ԱՐՓԻ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 30 - ՕԳՍ. 1)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻ ԵՐԹԻ ԽԱՂԵՐՈՒ ԴԱՍԱՒՈՐՄԱՆ ԳԼՈՒԽԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆԻ «ՍՊԱՐՏԱԿ»

Խորհրդային ախոյենութեան Բ. դասակարգի մրցաշարքի 9րդ ենթախումբի երթի խաղերը վերջ գտած են : Ծանօթ է, որ այս ենթախումբին մաս կը կազմեն Հայաստանէն երեք խումբեր՝ Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը, Լենինականի «Շիրակ»ը եւ Աշտարակի «Օլիմպիա»ն, որոնցմէ ամէնէն յաջող արդիւնքը ձեռք ձգած է «Սպարտակ» (գլխաւոր մարզիչ՝ Արկադի Անդրէասեան) : Հոկտեմբերեանցիները թէեւ մրցաշարքը սկսան անյաջողութեամբ, սակայն հետզհետէ գտնելով իրենց ոճը, յաղթանակէ յաղթանակ անցնելով յաջողեցան նոյնիսկ գլխաւորել ենթախումբի դասաւորումը : «Սպարտակ» միակ խումբն է, որ 11 յաղթանակ արձանագրած է : Երթի խաղերու վերջին իր հանդիպումը ունեցած է Արտաշատի «Օլիմպիա»ի հետ, որու յաղթած է 6 - 1 արդիւնքով :

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՏՂՈՑ ՀԵՏ

«Արարատ», ինչպէս բարձրագոյն լիկայի բոլոր խումբերը, ներկայիս զբաղած է մարզումներով, նկատի առած այն՝ որ երթի մրցաշարքի մնացեալ խաղերը կը վերսկսին Օգս. 21-ին : Խումբը մարզումներու համար գացած է Օդեսա, ուր բարեկամական երկու հանդիպումներ ալ կ'ունենայ «Զերնոմորեց»ի հետ :

Մեկնելէ առաջ, Երեւանի «Սպարտակ» մարզաւանին մէջ տեղի ունեցած է հանդիպում մը «Արարատ»ի տղոց եւ խումբի համակիրներուն միջեւ : Հարցումներու պատասխանած են խումբին պետը՝ Մ. Գալոյեան, գլխաւոր մարզիչը՝ Լ. Զախարով, մարզիչ Լ. Իշտոյեան, մարզիկներ Համլետ Մխիթարեան, Ս. Սարգսեան, Մ. Մարգարեան, Ռ. Քոչարեան եւ Ս. Սուքիասեան : Բոլոր մարզիկները ցուցաբերած են պատասխանատուութեան ըզգացում մը, իրենց մարզական վիճակը բարելաւելու ձգտում մը, ներկաներուն հաւաստիացնելով, որ ամէն կարելիութիւն ի գործ պիտի դնեն «Արարատ»ի դիրքը բարձրացնելու համար դասաւորման մէջ :

×

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեք օր Հայաստան գտնուեցան ԱՄՆ-ու «Ֆիլիփս» ակադեմիայի 98 դասախօսները : Անոնք ծանօթացան Հայաստանի կեանքին ու ընկերա - տնտեսական նուաճումներուն, եղան երախաներու դեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոնին մէջ, Երեւանի մարզական բարձրագոյն դպրոցը, դիտեցին մայրաքաղաքի նորակառոյցները : Անոնցմէ 30-էն աւելին որոնք կը զբաղէին տիեզերքի խնդիրնե-

(Շար.ը Դ. էջ)

մետիաններու նիւթն է մորթային խլիրդը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՐԱՒԸ, Սէնթ - Մաքսիմ լա Մեռ, գլխաւորաբար, անակնկալ ծովայորձանքի մը զոհ գնաց Երկուշաբթի գիշեր եւ քարուքանդ եղան նաեւ շուրջ հարիւր վրաններ : Նիւթական վնասները շատ մեծ են, Երեքշաբթի առտու մէկ կնոջ ալ դիակը գտնուած էր, մինչ նաւեր խորտակուած էին 2 ու կէս մեթր բարձրութեամբ եւ 20 քիլոմեթրի վրայ ծաւալող ալիքներէ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ, Մոնտի Քղթակիցը Արթուն Ունսալ, կ'անդրադառնայ ներման օրինագիծին, զոր կառավարութիւնը կը քննէ ներկայիս եւ որ կրնայ հռչակուիլ Հոկտեմբերին : 74 հազար (պաշտօնական թիւն է) դատապարտուած կամ ամբաստանեալներու վրայ, շուրջ 40 հազար չեն կրնար ներման արժանանալ : Ընդհանրապէս ներումէ դուրս կը մնան գնէքի, թմրեցուցիչի առուծախը, բռնաբարումը, գրամաշորթութիւնը եւ դեռ 1982ի Սահմանադրութիւնը թիւ 14 յօդուած մը ունի, որ կը թուէ ամբ բոլոր արարքները, որոնք չեն կրնար ներումէ նպաստաւորուիլ եւ ասոնց մէջ, բաւական անորոշ բաներ ալ կան, այսինքն շատ մեկնաբանութեանց տեղի տուող յօդուածներ : Ցիչենք, վնասել՝ Պետութեան, ազգին կամ հողամասին ամբողջականութեան, հիմնական ազատութեանց իրաւունքներուն, ընկերային դասակարգի մը տիրապետութեան ուրիշի մը վրայ եւլն. եւլն. : Դեռ կայ մահուան դատապարտուածներու պարագան : Ցարդ 449 մահապարտ կայ, ասոնց 32-ին մահապատիժը վաւերացուած է զինուորական բեկանիչ ատեանին կողմէ եւ 27ը՝ գործադրուած :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ խորհրդարանը չափաւոր մը ընտրեց որպէս նախագահ, յանձին՝ Վիքթոր Փազ Էսթէնսորոյի, որ 4րդ անգամ ըլլալով նախագահ կը դառնայ : «Մեր ընտանիքին մէջ, յայտարարած է նորընտիր նախագահը, բոլորս ալ հարիւրամեայ ենք, այնպէս որ անհամբերութեամբ ըսպասեցէք, դեռ միայն 77 տարեկան եմ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ, հետապնդումները կը շարունակուին տնտեսական ցեղծարարութեանց եւ ոճիրներուն դէմ, Դոնի Ռոստովի նպարեղէնի մէկ խանութին տնօրէնը մահուան դատապարտուած է՝ «ընկերվարական սեփականութեան գողութեան համար, շատ բարձր աստիճանի վրայ» : Իզվեստիա կը հաղորդէ որ Մոլտավիոյ կոլխոզի մը նախագահը, ի մօտոյ, պիտի դատուի, որովհետեւ դիւղին սահմանուած հացը իր խոզերուն կերցուցած էր :

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ», - ՀԱՅԱՇԽԱՐՀԻ ԽՂՃԻ ՁԱՅՆԸ

Գրեց՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

«...(Դաշնակցութիւնը) ուրիշ բան չէ, բայց եթէ զինել հոգիները հաւատքով, լեցնել հոգիները իշխանական հպարտութեամբ. կը նշանակէ պայքար համակերպութեան դէմ, կը նշանակէ պայքար այն բոլոր փորձերուն դէմ՝ որոնք նպատակ ունին հոգեպէս պարպել մեր ժողովուրդը, ու վերջապէս պայքար՝ հայութիւնը գրաստային զանգուածի վերածելու տրցողութեանց դէմ:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Տե՛ս Վահան Նաւասարդեանի յիշատակին նուիրուած «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի բացառիկը, 1957):

×

Գրել «Յուսաբեր»ի 70-ամեակին առթիւ՝ կը նկատեմ մեծ պատիւ ու նուիրական ծանր պարտաւորութիւն. միաժամանակ՝ տարեդարձային այս հանդրուանը կ'ողջունեմ հոգեկան մեծ խռովքով, ակնածանքով, այլեւ հաւատացեալի մը խոնարհութեան զգացումով, որովհետեւ կը գիտակցիմ թէ այդ կը նշանակէ անդրադառնալ Դաշնակցութեան մօտ կէս դարու պատմութեան...

Բայց իմ ըսելիքս շա՛տ չատ կ'ըլլայ քանի մը սրտի ու զօրովի խօսք՝ երախտապարտ աշակերտի մը կողմէ, իր ուսուցիչներու յիշատակին:

70 տարինե՜ր ... Ասիկա մէկ բոլորակ ու նշանակալից թիւ է, երբ նկատի ունենանք այն քարքարոտ եւ տատասկոտ ճամբան՝ զոր կտրեր է յատկապէս սփիւռքահայ մամուլը. ամէնօրեայ մաշում ու հեւք՝ մէկ օրուան կեանք ունեցող թերթի մը ծնունդ տալու համար:

Արտաշխարհի մեր թերթերը հայապահման վառ կանթեղներ են, ոմանք՝ թերեւս պլպլացող ճրագներ միայն, բայց երբեմն, հազուադէպօրէն (ինչպէս «Յուսաբեր»ի պարագային), ճառագայթող փարոսներ մեր կեանքին մէջ:

Կը խորհիմ որ բնաւ ստորադնահատումը բրած չենք ըլլար մեր միւս թերթերուն, երբ նշելէ ետք «Հայրենիք»ի, «Յառաջ»ի ու յետագային «Ազդակ»ի, «Ալիք»ի եւ «Արմենիա»յի կատարած մեծ եւ երախտաւոր գործը իրենց գաղութներուն մէջ՝ հոս ընդգծենք այն բացառիկ դերը, զոր կատարեց «Յուսաբեր» իր փառքի օրերուն, ամբողջ քառասնամեակ մը:

«Յուսաբեր»ը բախտաւորուեցաւ Վահան Նաւասարդեանի, Գուրգէն Մխիթարեանի, Լեւոն Նազարեանցի, Գաբրիէլ Լազեանի եւ Բենիամին Թաշեանի նման խմբագիրներով, որոնք որեւէ լուրջ օտար մամուլի զարդը կրնային ըլլալ: Պէտք է ասոնց վրայ աւելցնել նաեւ տասնեակներով աշխատակիցներ, լուրջ ու վաւերական գրիչներ՝ որոնք իրենց բաժինը բերին «Յուսաբեր»ին: Եւ բնաւ զարմանալի չէ, որ նօսրացած Եգիպտահայ գաղութին մէջ, եթէ ոչ նոյն փայլով՝ բայց նո՛յն ոգիով, նո՛յն հաւատքով ու նուիրումով պատուաւոր կերպով իր հանրօգուտ եւ հայրենանպաստ դերը կը շարունակէ կատարել «Յուսաբեր»:

Արդարեւ, ներկայ սերունդը՝ որոնցմէ շատեր մեր մեծերը մօտէն ճանչնալու բարեբախտութիւնը չունեցան, իրենց անունը առած էին «Յուսաբեր»էն, որ գիրենք կազապարեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան վսեմ գաղափարականով. դաստիարակութիւն մը՝ որ դպրոցական դրասեղաններէն ու համալսարաններէն ալ անդին կ'անցնի, քանզի խօսքէն եւ գրչէն զատ կար նաեւ «անոնց» մաքրակրօն ծառայութեան եւ անսակարկ նուիրումի կենդանի օրինակը:

Ամէնուն տրուած չէ շնորհքը հին եւ խեղճ ու կրակ նկուղի մը մէջ (որ մեր առաջին խմբագրատունն ու տպարանն էր միաժամանակ) բազմիլ հնամաշ, փախթէ աթոռի մը վրայ՝ իբր իշխան. պահել իր ինքնութիւնը անաղարտ, խնկարկու չդառնալ ունեւորին եւ յարգանք պարտադրել բոլորին: Ասիկա ներքին ուժ մըն է, որ կ'արտացոլայ վճիռ գաղափարականութեամբ, խստակրօն բարոյական հաւկացողութիւններու տէր անհատներու վրայ միայն:

«Յուսաբեր»ը հայելին էր Դաշնակցութեան ոգիին. անոր «խմբագրապետ»ը ու խմբագիրները՝ համեստ բայց լուսադէմ սպասարկուները անոր խորանին: Թէպէտ ժլատ իրենց գրութիւններով՝ հոն ներկայ էին համօն, իր պարթեւ կերպարանքով, բոլորին ակնածանք պարտադրող բարոյական կշիռով եւ հեղինակութեամբ, Ռուբէնը՝ հայդուկ, զրադէտի խառնուածքով, նաե՛ւ համեստ զինուորագրեալներ՝ Ստեփանը, Արմենակը եւ Օննիկը, ինչպէս նաեւ բովանդակ գաղթաշխարհի մեր մտաւորականութիւնը՝ որ օրը օրին կը հետեւէր «Յուսաբեր»ի:

«Յուսաբեր» պահակ մըն էր Դաշնակցութեան աւանդութիւններուն եւ անոր տեսլականին. իր շուրջ հաւաքուած ծանօթ ազգային դէմքեր կամ հաւատաւոր ժողովուրդը՝ աչք մըն էին իր կողքին: Արդարեւ, «Յուսաբեր» եղաւ այն մօրակը, որ տեւապէս հարուածեց եւ խարանեց քաղքենիական տրամադրութիւններ, որոնք բոյն էին դրած «փաշայական» իր աւանդութիւններով յայտնի գաղութին մէջ: Պերճաշուք հարսանիքներու եւ հաւաքոյթներու լրձնաշո՜ւքին նկարագրականներ, ... քծնող եւ անպատշաճ գնահատանքի խօսքեր՝ ունեւորին եւ նուիրատուներուն...

Այս մտայնութեան կը հակադրուէին ուրիշ տեսակի մարդիկ: Կ'արժէ յիշատակել դրուագ մը՝ զոր ինծի պատմած է ականատես մը. -

Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէն կ'որոշէ բարձրացնել «Յուսաբեր»ի խմբագիրներուն աւելի քան համեստ, իրենց ապրուստի համար իսկ անբաւարար նըկատուած թոշակները, ի շարս որոնց՝ Լիպարիտինը: Օր մըն ալ, յուզուած ու խոժոռած դէմքով «խմբագրապետ»ին սենեակը կը մտնէ մեր սիրելի ընկերը. «Վահա՛ն, կ'ըսէ ան, միթէ դուն զիս օր մը տեսա՞ր աղտոտ ու պատռուած շապիկով՝ որ ինծի կուսակցութեան սուղ դըրամներէն յաւելումներ կը կատարէք...»: Ու ըսե՛լ որ այդ գիտուն եւ բազմահմուտ մարդը Գերմանիոյ ազդեցիկ թերթերէն փնտռուած եւ գնահատուած թղթակիցներէն մին եղած էր եւ լայնօրէն վարձատրուած:

Ահա այս տիպարով մարդոց կողմէ է որ կը բարձրանար ձայնը ուժեղ եւ սաստող մեր «Յուսաբեր»ին:

Ու տեւական պայքար՝ բոլոր ճակատներու վրայ: Պայքար՝ մեր դարաւոր ոսոխին, Թուրքի՛ն դէմ, որ մեզ Ֆիզիքապէս փորձեց բնաջնջել, պապենական մեր օճախներուն տէր դարձաւ, պատմական մեր սքանչելի ստեղծագործութիւնները քանդեց կամ իւրացուց, ու վերջապէս մեզ վերածեց գաղթական ու վտարանդի ժողովուրդի...

Պայքար՝ Սովետ բռնակալին դէմ, որ նենգօրէն դաշնակցեցաւ Թուրքին, զիջելո՛վ մեր հողերը, - Նախիջեւանը, Ղարաբաղն ու Ախալքալաքը, յօշոտելով զանոնք իրենց մայր ամբողջութենէն եւ օտարին նուիրելով. եւ, ինչ որ հիմնականն է՝ մեզ ազգովին պառակտելով, հոգեպէս այլափոխելով եւ իր անհարազատ վարդապետութիւնը պարտադրելով մեր ժողովուրդին:

Պայքա՛ր՝ վերջապէս, աշխարհաքաղաքացիութեան դէմ, որ կը սպառնար փոշիացնել մեզ՝ միջազգային հալոցին մէջ: Պայքա՛ր՝ ներքին ճակատի վրայ, ցնցելու եւ սթափեցնելու համար ստրկամիտներու, համակերպողներու եւ դիւրին ու անքրտինք ճամբաներ նախընտրող բոլոր խմբաւորումներու դէմ:

«Յուսաբեր»ը, լրատու թերթ մը ըլլալէ անդին՝ եղաւ նաեւ առաջնորդ, ջանալով բարձրացնել ժողովուրդը դէպի ազնիւն ու գեղեցիկը, պարկեշտն ու ճշմարիտը: Ստեղծեց հանրային կարծիք, հանրային բարոյական, շահեցաւ վստահութիւնը ժողովուրդին՝ իր խօսքին անկեղծութեամբ, լրջութեամբ եւ գործածած աղբիւրներու վաւերականութեան մանրակրկիտ ստուգումով: Ամէն մէկ բառի եւ ստորակէտի համար պատասխանատուութեան գիտակցութիւն ունէր «Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը:

Ան եղաւ, գերազանցապէս, դրօշակիրը Դաշնակցութեան հիմնական առաքելութեան, - պաշտպանել հայ ժողովուրդի իրաւունքները, առկայծ պահել Ազատ, Անկախ ու Միացեալ հայրենիքի տեսլականը:

Թերթեցէք «Յուսաբեր»ի հաւաքածոն, եւ պիտի տեսնէք թէ հոն ի՛նչ հարստութիւններ կան ամբարուած:

Անզուգական Վահանին՝ մեր ժամ ժօռէսի քաղաքական առաջնորդողները, Գուրգէն Մխիթարեանի գրական վերլուծումները, Լեւոնի Նազարեանցի յօդուածները՝ մեր մշակոյթի եւ երաժշտութեան մասին, Գաբրիէլ Լազեանի աշխատասիրութիւնները ու Բենիամին Թաշեանի գմայլելի լեզուով ոգեշունչ գրութիւնները: Պէտք է անպայման կարդալ իր խմբագրականը՝ գրուած Վահան Նաւասարդեանի մահուան առթիւ:

Դարձուցէ՛ք «Յուսաբեր»ի էջերը եւ հոն պիտի գտնէք բովանդակ հայաշխարհի բազկերակը. անոր էջերէն պիտի ծանօթանանք Դաշնակցութեան թովիչ պատմութեան՝ գրական ու գեղարուեստական ոճով մը ներկայացուած:

Հազա՜ր ափսոս որ մեր հայրենի ժողովուրդին ու մտաւորականութեան զլացուեցաւ իրաւունքը հետեւելու մեր մամուլին. անոնք իմացան արտաշխարհի եղելութիւնները պատահականօրէն, բերնէ-բերան, շշուկով, յաճախ իրենց հետեւութիւնները քաղելով իրե՛նց իսկ խեղաթիւրուած մամուլէն:

×

Երախտապարտ մեր ժողովուրդը՝ Դաշնակցութեան համակիր իր հատուածով, գաղթականական կեանքի սկզբնական դըրկանքները թօթափելէ ետք, ուզեց եւ յաջողեցաւ իր սէրն ու գնահատանքը շօշափելի արտայայտութեան վերածել՝ կառուցելով «Յուսաբեր»ի ներկայի փառաւոր շէնքը:

«Յուսաբեր» «Մշակութային Ընկերակցութիւնը, որուն եւս հիմնադրութեան 40-ամեակն է այս տարի, արժանաւորապէս եւ վայելչօրէն հովանաւորեց այս ձեռնարկը եւ մշտապէս, հաստատակամ եւ հաւատարմօրէն թեւ ու թիկունք մնաց «Յուսաբեր»ին:

Համեստ եւ վարձու սկումբ - խմբագրատունէն մեր անցքը դէպի այդ շքեղ հիմնարկը՝ մազաչափ չփոխեց մեր «ապրելակերպ»ը, չընորոշուած եւ անընորոշելի մեր «կարգն ու սարքը»...

Հո՛ն ալ տիրական մնաց ՄԵՆՔ-ի հաւաքականութիւնը. ո՛չ այն «Մենք»ը, զոր հայութիւն դաւանող մերօրեայ ... տեսաբաննե՛ր կը ջանան հեգել, այլ հայադրոշմ ու հայադէ՛մ ՄԵՆՔ մը, որ նուիրագործուած էր Դաշնակցութեան պատմութեամբ, գործելակերպով, բարոյական հասկացողութիւններով եւ անոր անգիր օրէնքներով:

«Յուսաբեր»

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Յուլիս 19-ի երեկոյեան սկաուտական համաշխարհային ժողովը վերջացաւ եւ մասնակցող ութսուն ազգեր 500 պատուիրակներ եւ 300 դէտեր քուէարկելէ ետք բանաձեւերը, որոնք տրուած նոր որոշումները կը յայտնէին, վերջացուցին այս յաջող հաւաքոյթը, միաձայնաբար իրենց մայրենի լեզուով արտասանելով սկաուտական խոստումը:

Յառաջիկայ համաժողովը (31-րդը) տեղի պիտի ունենայ 1987 Յունուարին Աւստրալիա, Ճէմպօրիէն ետք: Հայկ. համաժողովը աւարտած բոլոր պետերը մեկնեցան իրենց երկիրները, եւ սկսան աղդէն միջազգային սկաուտական տարիին նուիրուած բանակումները:

Սպանիոյ վերածնած սկաուտական շարժումը որ վերջապէս ճանչցուեցաւ միջազգային կոմիտէէն սակէ տասնեակ մը տարիներ առաջ, առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է Գաթալոնիոյ Պարսելոն քաղաքը Յուլիս 26 - Օգոստոս 6, որուն հրաւիրած է Եւրոպայի սկաուտական միութիւնները եւ 20 ազգեր պիտի մասնակցին. բանակումին յայտագրին մէջ կան բանակումի գործունէութենէն զատ այցելութիւններ, պտոյտներ, մշակութային հաւաքոյթներ եւ բանակումի կրակներ ուր քանի մը ազգեր պիտի ունենան նուագի եւ ազգային պարերու յայտագիր մը:

Հայերն ալ մասնաւորապէս հրաւիրուած ըլլալով ներկայացնելու նաեւ հայկ. պարեր, պատրաստած են լաւագոյն յայտագիրը այս առթիւ: Հայկ. պատուիրակութիւնը ինչպէս սպանական կազմակերպիչները որոշած էին, կը բաղկանայ Եւրոպայէն խումբերէ, Արիներ, Արենոյշներ, պետեր Փարիզի շրջաններէն եւ Լիոնէն: Ընդամէնը 28 մասնակցողներ Յուլիս 24-ին մեկնեցան եւ հանդիսաւոր ճամբորդութենէ մը ետք հասան Պարսըլօն ուր գտան շատ տաք ընդունելութիւն մը:

Բանակումը հովանաւորուած է համաշխարհային սկաուտական շարժման եւրոպական շրջանի կոմիտէի կողմէ, օժանդակութեամբ միջազգային պիւրոյին եւ կոմիտէին:

Հայկ. դրօշակը կը ծածանի մասնակցող 20 երկիրներու դրօշակներու կարգին, Յուլիս 25էն ի վեր: Նկատի առնելով բանակումին կարեւորութիւնը Հայ Արիներու Միութիւնը մեծ ջանքեր ըրած է որպէսզի մեր բանակումի պետերը եւ պատուիրակութեան պետը լաւագոյն տպաւորութիւնը ձգեն ու տղաքը լաւ ճանչնան սպանական սկաուտական շարժումը, նոր բարեկամներ գտնեն եւ մանաւանդ շատ մեծ տպաւորութիւն մը ձգեն Պարսըլօն մեր շրջանային պետերը պատրաստուած եւ հմուտ պատուիրակութիւն մը տանին: Հայ Արիներու վարկը շատ բարձր է ամէն տեղ եւ կը յուսանք որ այս անգամ ալ կը ստեղծեն մեծ համակրանք եւ կը թողուն լաւ տպաւորութիւն:

Սկաուտական շարժումը Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան այս տարուան երիտասարդական տարիին յաջողութեան համար մեծապէս կը վստահի համաշխարհային սկաուտական շարժումին եւ կը յուսայ որ ստեղծուի եղբայրական մթնոլորտ մը բոլոր կազմակերպուած հաւաքոյթներուն մէջ, ինչպէս նաեւ բոլոր ծրագրուած յայտագիրներուն յաջող գործադրութիւնը: Բանակումը շատ խանդավառութեամբ սկսաւ, Սպանիոյ գեղեցիկ երկինքը եւ ամառը կը նպաստեն մեծապէս նաեւ Պարսըլօնի եւ շրջակայքի բնակչութեան համակրանքը:

Մասնակցող Հայ Արիները բախտաւոր են մասնակցելով եւրոպական այս ճէմպօրիին: Առաջինն է Սպանիոյ մէջ, ագատ Սպանիոյ մէջ ուր սկաուտութիւնը նախկին վարչաձեւին ընջումէն տարիներ ետք մտաւ դարձեալ միջազգային եղբայրութեան կազմակերպութեան մէջ: Նոր սերունդ մը որ երկար դժուարութիւններէ յետոյ ունեցաւ իր վերածնունդը. գործունէութիւնը մեծ հպարտութիւն մըն է եւ մեծ քաջալերանք, թէ՛ Սպանիոյ եւ թէ Եւրոպայի սկաուտութեան:

Հայ Արիներու Միութիւնն ալ որ 1984-85 շրջանին շատ կենսունակ եւ յաջող գործունէութիւն մը ունեցաւ իր արշաւներով, բանակումներով, հանդէսներով ու նորեկ անդամներով, վստահ ենք որ այս հաւաքոյթին ալ մեծ յաջողութիւն պիտի ունենայ, Հայ Արիներն ու Արենոյշները այս բանակումին մէջ աւելի պիտի սիրուին եւ աւելի պիտի բարձրացնեն Հայ Արիներու Միութեան եւ հայ երիտասարդութեան վարկը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LE PROBLEME ARMENIEN
du négativisme turc à l'activisme arménien
OU EST LA SOLUTION ?
par : Kévork K. BAGHDJIAN
docteur en sociologie juridique
Montréal, 1985

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Հարցազրո՞յց թէ խուլերու զրոյց

«ԵԱՆԳԸ»․ - Ձեր խօսքերը ծայր աստիճան տպաւորիչ են: Բայց մի մոռնաք որ դարձեալ ձեր վարժարանի շրջանաւարտներէն հայ ահաբեկիչ Նայիր Սօնէրն է որ ֆրանսական դատարանի առջեւ խոստովանեցաւ որ Թուրքիոյ դէմ թշնամութիւնը սորված է ձեր վարժարանէն: Ատոր ի՞նչ կ'ըսէք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Ատիկա միայն Թրքական թերթերու կողմէ գրուեցաւ: Չեմ կրնար հաւատալ որ այդպիսի բան մը իրաւ կըրնայ ըլլալ: Խնդրոյ առարկայ այդ անձը միջոց մը միայն մեր ուսանողն էր, մօտաւորապէս հինգ տարի առաջ: Մեր դաստիարակութիւնն է հոս եկած տղաքը կրթել: Իսկ մեզմէ հրաժեշտ առնելէ վերջ անոնք ինչ կ'ընեն, ատիկա մեզի չահագրգռեր: Եթէ կ'ուզէ բժիշկ կ'ըլլայ, եթէ կ'ուզէ ճարտարագէտ կ'ըլլայ: Իրենց գիտնալիք գործն է այդ: Արդէն մենք այս տեսակ խնդրով մը զբաղելիք ժամանակ չունինք: Հոս աշխարհիկին գործը ունինք ընելիք: Բայց Թուրքիոյ թերթերն ալ, կարծես թէ գրելիք ուրիշ բան չկայ, շարունակ մեզմով կը զբաղին:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Թէ այդպէս կ'ըսէք, եւ թէ միաժամանակ հայկական ահաբեկչական կազմակերպութիւններու զուգահեռ լեզու կը գործածէք: Իրական հակասութիւն մըն է այս:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Նայեցէք հիմա: Մեր ալ կարծիքով կարգ մը Հայեր ծայրայեղ ազգայնապաշտներ են: Բայց ատոնք փոքրամասնութեան մէջ կը գտնուին: ԱՍԱԼԱ-ն կամ միւսները, այդպիսի ծայրայեղ կեցուածք ունին: Հայոց մեծամասնութիւնը անոնց պէս չի խորհիր: Այս մեծամասնութիւնը իր քաղաքական կուսակցութիւնները ունի: Դուք ԱՍԱԼԱ-ն շատ կը մեծցնէք: Անոնք այլեւս այդքան ազդեցիկ չեն: Հայ հաւաքականութեան մեծագոյն մասը մասնակցութիւն չի բերեր այդ շարժումին:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Մենք որեւէ բան չենք մեծցներ: Ինչ որ է, ատիկա է որ կ'ըսենք: Դուք չէք հաւատար որ ԱՍԱԼԱ-ն կամ միւսները հայկական ահաբեկչութիւնը կը ներկայացնեն: Կամ թէ ընդհանուր իմաստով ի՞նչ կը մտածէք հայկական ահաբեկչութեան մասին:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Մենք չենք հաւատար որ հայկական ահաբեկչութիւն է: Միայն կ'ընդունինք որ ծայրայեղներ կան:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Արտասահմանի մեր դիւանագէտները կը սպաննուին, օդակայանները ռումբ կը փտտղուին ու անմեղ մարդիկ կը սպաննուին: Եւ այդ գործերուն հեղինակները ձեր քիչ առաջ ըրած պընդումներն ալ յառաջ քշելով կը խոստովանին որ Հայ են: Դուք կը յայտնէք թէ ատիկա ահաբեկչութիւն չէ:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Ըստ մեզի, անոնք բողոքի արտայայտութիւններ են: Ոչ թէ ահաբեկչութիւն:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Դուք միայն բողոքի արտայայտութի՞ւն մը կը տեսնէք մարդկային կեանքը թիրախ ընտրող այդպիսի արարքի մը մէջ: Քիչ մը թեթեւ չէ՞ այս մեկնաբանութիւնը:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Այդ հարցումները իրենց է որ պէտք է ուղղէք: Մենք անոնց հետ որեւէ յարաբերութիւն չունինք: Այս վարժարանէն ալ մէկ հատ իսկ ահաբեկիչ չէ ելած: Հայերուն մեծամասնութիւնը արդէն կողմնակից չէ անոնց ըրածին: Բայց ձեզի հետ ալ համախոհ չէ:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Ասիկա մեր հարցումին պատասխան չէ: Դուք կը հաւատա՞ք որ հայկական ահաբեկչութիւն մը կայ, թէ ոչ չէք հաւատար:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Ասիկա ահաբեկչական շարժում մը չէ: Բողոքի շարժում մըն է: Բայց մենք ալ կ'ընդունինք որ անոնք ծայրայեղ են եւ ծայրագոյն մասի վրայ կը գտնուին:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Ոչ միայն չէք պախարակեր, այլեւ ահաբեկիչ բառն անգամ չէք արտասաներ:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Քիչ մը մտածելու եմ:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Հիմա՞ է որ կը մտածէք այս կէտին շուրջ:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Մենք քաղաքական կուսակցութիւններ ունինք: Հնչակը կայ, Դաշնակը կայ: Ատոնք անգամ ամբողջովին տարածուն չեն: Իսկ ԱՍԱԼԱ եւ միւսները ուրիշ բան են: Առանձին բան մը: Մեզի հետ կապ չունին: Հիմա ես ձեզի բան մը հարցնել կ'ուզեմ: Դուք Թուրք լրագրողներդ ինչո՞ւ գրեթէ ամէն օր մեզմով կը զբաղիք: Մեր թերթերը ձեզմով բնաւ այս աստիճան չեն զբաղիր: Մեր թերթերը տարին միայն մէկ անգամ Ապրիլ 24-ին կը գրեն: Այդ ալ «Հայկական Հարց»ը յիշատակելու համար, ոգեկոչելու համար:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Եթէ խելակորոյս ոճրագործներ ձեզմէ ալ մարդ սպաննել սկսին, դուք ալ կը գրէք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Ձեզմէ քանի՞ հոգի ըսպաննուեր է:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Ինչո՞ւ հարցուցիք ասիկա: Դուք չէ՞ք գիտեր:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Սա պատճառաւ: Այսինքն, եթէ այս մարդիկը ուզեն, շատ Թուրք կրնան սպաննել, բայց չեն սպաններ: Կը նշանակէ որ այդ բանը կ'ընեն բողոքած ըլլալու համար: Այո, ատոնք ծայրայեղներ են: Բայց մենք ոչ ԱՍԱԼԱյականները, ոչ ալ միւս ծայրայեղները կրթած ենք այստեղ: Մինչդեռ Թուրքիոյ ընթացքը կրնայ պատճառ դառնալ որ ԱՍԱԼԱյականներ եւ այլ ծայրայեղներ հասնին: Կը կարծեմ որ ասով շատ բան բացատրած եղայ:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Շատ բան բացատրած եղայ ըսելով դարձեալ ներողութիւն խընդրելու եւ Հայաստանի Պետութեան պատմութիւններո՞ւն կ'ակնարկէք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Տեսէք, դուք Թուրքիոյ մէջ կ'ապրիք: Ես երբեք չեմ ըսեր որ միայն Հայերը իրաւունք ունին, Թուրքերը անիրաւ են: Ես միմիայն մենք իրաւունք ունինք ալ ըսած չունիմ: Ես ինծի կարգ մը հարցումներ կ'ուղղեմ: Երբեք սեւ եւ սպիտակի նման կտրուկ բաժանում մը չեմ ըներ: Ամէն ինչ կը սկսի կարգ մը հարցումներով: Թուրքիոյ մէջ ալ ձեր հայրենակիցները իրենք իրենց կարգ մը հարցումներ կ'ուղղե՞ն արդեօք: Քիչ մը հարց տուէք դուք ձեզի, քննութիւններ կատարեցէք: Ինչո՞ւ այս դէպքերը կը պատահին արդեօք: Ի՞նչ է հայկական դատը: Կը հարցնե՞ն այս հարցումները:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Ձեր այդ Դատ կոչած բանին համար մեր մարդիկը, Թուրքիոյ Հանրապետութեան ներկայացուցիչները սպաննուեցան: Եթէ կայ մէկը որ այդ հարցումը պիտի ուղղէ, հարկաւ մենք ենք ամէնէն առաջ: Եւ թէ ոչ թէ զգացումով, այլ փաստաթուղթերով ու վաւերական փաստերով: Եթէ կ'ուզէք, ձեզի ալ ղըրկենք այս փաստաթուղթերէն: Քիչ մըն ալ դուք նայեցէք եւ անկէ վերջ հարց տուէք դուք ձեզի: Ի՞նչ կ'ըսէք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Կրնայ ըլլալ: Բայց եթէ այդպիսի հարցումներ հարցնող մարդիկ կան, ես ալ ձեզմէ կը պահանջեմ որ ըսածներս նոյնութեամբ գրէք, թերեւս ատիկա կրնայ ճամբայ բանալ դրական զարգացումի մը:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Ինչ որ ըսիք, պիտի հրատարակենք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Ես ալ գիտակցութեամբ խօսեցայ, յօժար կամքովս խօսեցայ:*

«ԵԱՆԳԸ»․ - Մենք ալ գիտակցաբար եկանք ձեզի եւ յատկապէս ձեզի հետ տեսակցեցանք: Բայց աւելցնելու ենք որ մեծ յուսախաբութեան մը մատնուեցանք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ․ - *Կրնայ ըլլալ, բայց մեր մտածումներն ալ ասոնք են:*

(Շար․ 2)

ԳՈՂՏՈՒԹԻՒՆ ԳՈՂՏՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Հաշմանդամներու կեդրոնի խուլերու բաժնին տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 25, Երեքշաբթի օրը: 12 երկսեռ աշակերտներ 3 - 15 տարեկան կիրարկած են գեղարուեստական յայտագիր մը, արտասանութիւններով- ոմանք քանի մը բառերով, մեծերը աւելի հասկնալի լեզուով, - թատերական ներկայացումով եւ տրամախօսութեամբ: Հանդէսին աւարտին երկու աշակերտուհիներ ստացած են իրենց վկայականները, իսկ փակման խօսքը արտասանած է հաստատութեան տնօրէնը՝ Գրիգոր Պզտիկեան:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգ․ «Գէորգ Զաթալպաշեան» քոլէճին ամավերջի հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Յունիս 30, Կիրակի, Նախագահութեամբ Լիբանանի առաջնորդ Արամ Եպիսկ․ Քէշիշեանի: Բացումը կատարած է վարժարանին երկրորդական բաժնի պատասխանատուն՝ Գոհար Կէպէնլեան որ շեշտած է թէ քոլէճին առաքելութիւնը եղած է միշտ «մըշակել պարկեշտ եւ անխարդախ նկարագրով վաղուան հայ մարդն ու ղեկավարը»: Ապա խօսք առած է տնօրէն Մկըրտիչ Պօղոսեան որ անդրադառնալով Լիբանանի վերիվայրումներէն ծագած դըժուարութեանց ըսած է թէ հակառակ այս բոլորին այս տարեշրջանին յաջողած է իրագործել արտադպրոցական ծրագիր մըն ալ, որ կ'ընդգրկէր ձայնամարզում, թատրոն, երգչախումբ, ձեռային աշխատանք, գծագրութիւն, մարզանք եւայլն: Աշակերտական երգերէ, արտասանութիւններէ, ուղերձներէ ետք առաջնորդ սրբազանը կատարած է 17 շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխումը եւ ներկաներուն փոխանցած իր պատգամը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՍ ՍԵՒ ԵՄ ... ԲԱՑՑ ԳԵՂԵՑԻԿ»
վիպակ
Գրեց՝ Արամ Սեփեթճեան
Պէյրութ, 1985

×

ՀՈԳԵԿԱՆ ՅՈՅԶԵՐ
- Բ․ հատոր -
Գրեց՝ ՎԵՐ․ ՆՇԱՆ Գ․ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Տպագրութիւն՝ «Բանբեր»ի
Մարսէյլ, 1985

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Հագուստը խիստ պարզ էր․ կոշտ մազից գործուած սեւ բաճկոնը իջնում էր մինչեւ ոտները, մէջքը պնդած էր նոյնպէս մազէ սեւ չուանով: Տրեխներ կամ հողաթափներ չէր հագնում, բոբիկ ոտներով էր ման գալիս: Գլուխը բաց էր, բայց չխտրուած եւ չսանտրուած մազերը այնքան երկարացել եւ աճել էին, որ պահպանում էին նրա գագաթը թէ ցրտից եւ թէ՛ արեւի տօթից: Խճճուած մօրուքը խառնուել էր գլխի մազերի հետ եւ տալիս էր նրա դէմքին ահռելի կերպարանք: Երեսը գունաթափ եւ հիւանդոտ էր»:

«Տեսնելով, որ ճգնաւորը ոչ շարժըւում է եւ ոչ փոխում է իւր նստուածքի ձեւը, մենք կարծեցինք, թէ քնած է: Բայց աբեղան ասաց․

- «Նա քնած չէ, տեսնո՞ւմ էք․ աչքերը բաց են, միայն հոգով բարձրացել է երկինքը»:

«Մայրս խնդրեց, թէ կը ցանկանար, որ ճգնաւորը տեսնէր նրան: Աբեղան պատասխանեց․

- «Մենք, մեղաւոր աղամորդիներս տեսնում ենք աչքերով, բայց նա տեսնում է հոգւով:

«Յետոյ աբեղան խորհուրդ տուեց մօրս, որ մօտենայ ճգնաւորին, բռնէ միայն նրա հագուստի դրօշակը, եւ նա կ'առնէ, ինչ որ ոգիները կը ներշնչեն նըրան»:

«Ես օգնեցի մօրս մօտենալ․ նա կատարեց աբեղայի պատուէրը: Նոյն րոպէում ճգնաւորը մի անսովոր շարժում գործեց, եւ չփոխելով իւր առաջուայ դըրութիւնը, արտասանեց մի քանի անկապ խօսքեր․․

Խնկի ծառը բուսել է ... գլխին պսակ հիւսել է ... տասներկու ճիւղ է արձակած ... ամէն մի ճիւղի վրայ ... մի մի հրեշտակ է նստած ... բայց բոլորից վեւր ... սուրբ Տիրամայրն է նստած ... գրկին մանուկ է բռնած ... լոյս մազերով զարդարած ... Մօր աչքերում արտասուք ... սիրտը վշտերով լցուած ... մանկան ձեռին է մի խաչ ... դէմքը պայծառ է դարձած ... արտասուքը սրբութիւն ... իսկ խաչը մեզ փրկութիւն ... Մայրն ու Որդին խօստանում»...:

«Ճգնաւորը լռեց: Աբեղան բացատրեց մեզ նրա պատգամախօսութեան իմաստը, թէ սուրբ Տիրամայրը եւ Որդին «փրկութիւն» են խոստանում: Մայրս ուրախացաւ, կրկին համբուրեց ճգնաւորի հագուստի դրօշակները, եւ մենք երկիւղածութեամբ հեռացանք:

«Այնուհետեւ անցան մի քանի ամիսներ, ճգնաւորի մասին շատ անգամ լըսւում էին այսպիսի խօսքեր, թէ նրա ժամանակը մօտեցել է, թէ նա երկար չի մնալու երկրի վրայ, թէ հրեշտակները նրան իրանց մօտ են կանչում, թէ նա մի օր կ'անյայտանայ, թէ նրա վախճանը Մովսէսի եւ Սուրբ Լուսաւորչի նման կը լինի, որ ժողովուրդը նրա մարմինը չգտնէ եւ պաշտելու առարկայ չսարքէ»:

«Եւ իրաւ, ճգնաւորը անյայտացաւ: Ո՞ւր գնաց, - ոչ ոք չգիտէր: Միայն ժողովրդի մէջ տարածուեցան զանազան կարծիքներ․ոմանք համարում էին նրան Ենովքի եւ Եղիայի նման երկինքը բարձրացած, ոմանք ասում էին, թէ նա առանձնացել է մի սարում, իւր կեանքի վերջին օրերը խստակեցութեամբ անցկացնելու եւ իւր անձը բոլորովին Աստուծուն նուիրելու համար: Ոմանք պատմում էին, թէ նրան տեսել են այս ինչ տեղում, լոյսի ճաճանչներով պատած, երբ մօտեցել են, նա աներեւութացել է: Վերջապէս, շատ այսպիսի խօսքեր էին ասում, իսկ նրանցից ո՞րն էր ճշմարիտ, - Աստուած գիտէ»:

Աւագակապետի պատմութիւնը թէեւ շատ հետաքրքրական էր, բայց ինձ ամենեւին չէր զարմացնում: Ես քաւոր Պետրոսին լաւ էի ճանաչում․ նրա համար այս եւ այն կերպարանք ընդունելը, այս եւ այն ձեւի մէջ մտնելը խիստ սովորական բան էր: Միայն ինձ անհաւատալի էր թւում մի բան, արդեօ՞ք քաւոր Պետրոսը միեւնոյն անձնաւորութիւնն էր, որին տեսել էր աւազակապետը ճգնաւորի քարանձաւի մէջ եւ ի՞նչ ապացոյց ունէր այսպէս կարծելու: Դէմքի նմանութիւնը բաւական չէր․ մանաւանդ քաւոր Պետրոսի դէմքը այն ժամանակից յետոյ պէտք է բաւական փոխուած լինէր: Երբ այդ հարցերը առաջարկեցի, աւազակապետը պատասխանեց․

(Շար․ 155)

(Շար. Ա. էջէն)

րով, Հիւրընկալուեցան Բիւրականի աստղադիտարանի գիտնականներուն մօտ:

«Քաղաքացիներու փոխանակման խորհուրդ» ընկերութեան նախագահ Մ. Պրէյնէրտ եւ պատուիրակութեան ղեկավար Ռ. Հովել ըսին որ ներկայիս գլխաւոր խնդիրն է ամրապնդել ու ընդլայնել ամերիկացի եւ խորհրդային մասնագէտներու կապերն ու շփումները, որպէսզի ամրապնդուի համերաշխութիւնը, ի նպաստ խաղաղութեան եւ պատերազմի սպառնալիքի վերացման:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Արամաշոտ Պապայեանի «Աշխարհն, այո, շուռ է եկել» թատերգութեան ներկայացումով իր երեսնամեակը նշեց Հայաստանի թատերական ծանօթ սիրող խումբերէն մէկը՝ համամիութենական փառատօնի դափնեկիր՝ էջմիածնի Ժողովրդական Թատրոնը:

Խումբը ներկայացումներ տուած է բազմաթիւ քաղաքներու եւ Պուլկարիոյ մէջ:

×

ՀԱՑԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հայաստանի հարաւ արեւելքին, Սիսիանի մէջ կառուցուած է հացի տուն, որ կը ներկայացնէ երկրին մէջ ցորենի մշակումի հազարամեայ զարգացումը: Հոս կարելի է տեսնել Հայաստանի մէջ պատրաստուող հացի բոլոր տեսակները: Հազուադէպ ցուցանմոյշներէն մէկն է հացի քարացած այն կտորը որ թանգարանին նուէր ղրկուած է Լենինկրատէն: Ուշագրաւ են այն նիւթերը, որոնք կը պատմեն թէ Հայաստան մէկն է եղած ցորենի նախահայրենիքներէն: Թանգարանին կից պիտի գործէ փուռ մը ուր թխուած աւանդական լաւաշը պիտի ճաշակեն այցելուները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

Անթոնիի Հանգստեան Տունէն կը գուժեն

ՏԻԿԻՆ ԲԵՐՈՒՋ ԳԱՐԱՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 3-ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգս. 8, ժամը 10.30-ին, Անթոնիի եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Կրընոպլի շրջանի վաստակաւոր ընկերուհի Տիկին Մառի Միքայէլեանի մահուան առթիւ, իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն: Խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ նաեւ Տիկին Ա. Հաքիմեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Բ. Հաքիմեանի, Տէր եւ Տիկին Տ. Պօղոսեանի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր մահուան առթիւ եւ Տիկին Կարօ Մեհեանի մահուան առթիւ Տիկին Թահմիզեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Արա Պայընտըրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի Տէր եւ Տիկին Ճեպրայիլ Պահատուրեանէ 500 Ֆ., Այրի Տիկին Աճէմեանէ 100 Ֆ.:

Եկեղեցւոյ պայծառութեան՝ Այրի Տիկին Թանիա Պայընտրեան եւ զաւակները 300 Ֆ., Պ. Մեսրոպ Պայընտրեան 300 Ֆ., բարեպաշտ տմն 200 Ֆ., Պ. Մինաս Պարտաքճեան 500 Ֆ., Այրի Տիկին Զարուհի Գարակէօզեան 200 Ֆ., տմն (Նէօյի) 1000 Ֆ.:

Տէսինի դպրոցին.- Պ. Մեսրոպ Պայընտրեան 200 Ֆ., տմն՝ (Նէօյի) 1000 Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու
Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ.-

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien de St. Raphaël
107, avenue Maréchal Lyautey

LE JEUDI 15 AOUT

à 10h Messe célébrée par le R. P. Daron DJEREDJIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par *l'ensemble* VAN
REPAS — TOMBOLA

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին
Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝
Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

— L'UNION CULTURELLE DES ARMENIENS DE FRANCE —
vous propose plusieurs voyages en

Arménie

TRANSTOURS
— 25, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS — Tél: 261-58-28 —
LIC. 132

PARIS

DU 07 SEPT. AU 21 SEPT.
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

07 Septembre	Paris/Kiev
08 Septembre	Kiev
09 Septembre	Kiev/Erevan
09 au 20 Septembre	Erevan
20 Septembre	Erevan/Kiev
21 Septembre	Kiev/Paris

6500 F.

DU 5 OCT. AU 20 OCT.
16 jours dont 14 à Erevan

05 Octobre	Paris/Moscou
06 Octobre	Moscou/Erevan
07 au 19 Octobre	Erevan
19 Octobre	Erevan/Moscou
20 Octobre	Moscou/Paris

6000 F.

MARSEILLE

DU 17 AOUT AU 30 AOUT
14 jours dont 12 à Erevan

17 Août	Marseille/Moscou
18 Août	Moscou/Erevan
18 au 29 Août	Erevan
29 Août	Erevan/Moscou
30 Août	Moscou/Marseille

7100 F.

DU 07 SEPT. AU 20 SEPT.
14 jours dont 12 à Erevan

07 Sept.	Marseille/Moscou
08 Sept.	Moscou/Erevan
09 au 19 Sept.	Erevan
19 Sept.	Erevan/Moscou
20 Sept.	Moscou/Marseille

7100 F.

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ձ. Ալեքսանեանի
11, rue du Bassin - 13012 Marseille — Tél:(91) 93-04-90 ou (42) 83-31-55

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
8
JEUDI
8 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.024
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.024

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԻՒՆՈՆ

ԷՇ ՆԱՀԱՏԱԿ...

Լիբանանի մէջ է, որ ամէն տեսակ բան տեսնուած ըլլալով, կը կարծուի որ այլեւս նոր ոչինչ կրնայ պատահիլ եւ սասկայն...: Նոր ոճրափորձ մը եղած է հարաւային Լիբանան, անձնասպան - ոճրափորձ մը, բայց մինչ ցարդ կառքով կամ բեռնակառքով կը կատարուէին նման արարքներ, այս մէկը շիւ-մահմետական մը, էշով փորձած է ահաբեկչական իր արարքը: Մարդը լծուն կապած տուպրակներուն մէջ է, որ 400 քիլօ պայթուցիկ դրած է եւ հետը միասին ինքզինքը նետած է իսրայելացի զինուորական կառավարիչին կեդրոնատեղիին դէմ, Հասպայայի մէջ, Պէյրութէն 114 քիլոմեթր հարաւ - արեւելք: Պայթումէն շէնքը քանդուած է: Ահաբեկիչին մէկ նկարը եւ հրաժեշտի նամակ մը իր հարազատներուն հրապարակուած են լիբանանեան ազգ. Դիմադրութեան ճակատին կողմէ, որ կը ստանձնէ արարքին պատասխանատուութիւնը: Իսրայելեան աղբիւրներու համաձայն Լիբանանցի մը մեռած է, երբ էշուն հետ կը փորձէր իսրայելեան բանակի մէկ դիրքին վրայ յարձակիլ: Այսպէս է որ էշն ալ դարձեր է նահատակ...:

×

Պէքաայի մէջ է, որ Վալիտ Ճումպլաթ եւ Նապիհ Պէրրի Լիբանանի քաղաքական վարչակարգին ջնջումը հռչակած են: Հակա-ճեմայէլ այս ճակատը, կազմըւած Սուրիոյ դրդումով, կը միտի քաղաքական ուժ մը տալ մահմետականներուն, նման անոր՝ զոր կը վայելեն քրիստոնեաները: Կ'ուզեն նաեւ վերջ տալ ներքին պատերազմին եւ զարկ տալ Իսրայէլի դէմ պատերազմին:

×

Պիքֆայայի իր ամարանոցին մէջ է, ուր ընդունելութիւն մը կու տար ի պատիւ երաժիշտներու, գրագէտներու, մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու, Նախագահ Ամին Ճեմայէլ ճառ մը խօսած է, շեշտելով թէ Լիբանան չի մեռնիր ցորչափ լիբանանցի ժողովուրդը կը մերժէ ամէն տեսակի խորականութիւն եւ բաժանում: Նախագահը չէ մոռցած նաեւ խորին շնորհակալութիւններ յայտնելու Սուրիոյ նախագահին՝ Ասատի, անոր բերած օժանդակութեան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ կրկին հրդեհներ ծագեցան Երեքշաբթի գիշեր, մանաւանդ Վառի նահանգը, Սէնթ Մաքսիմի շուրջ: Բազմահարիւր բանակողներ գիշերով տեղափոխուած են, փրկելով ինչ որ կրնային: Միսթրալը կրկին կը փչէ եւ վտանգը կը մեծնէ:

Զիլիի մէջ, որոշած են չարչարանքը բժշկական հսկողութեան տակ կատարել, որպէսզի նաեւ կարենան «խնայել» բանտարկեալին կեանքին եւ մարդը չմեռ-

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ֆրէզնոյի մէջ, Յուլիս 20-ին, վախճանած է Եղիշէ Ա. քհնյ. Մխիթարեան: Ծնած էր 1900ին՝ Խնուս: 1910 - 1915 յաճախած է Մշոյ Ս. Կարապետ վանքի միջնակարգ վարժարանը: Եղեռնէն հրաշքով ազատած, 1918ին անցած է Խարբերդ եւ մինչեւ 1922 մնացած ամերիկեան որբանոցը, ուր շարունակած է իր ուսումը: Տարի մը պաշտօնավարելէ ետք որբանոցին մէջ, անցած է Երուսաղէմ եւ 1927-ին աւարտած Ս. Յակոբեանց վանքի դասընթացքը: 1928-ին Մարսէյլի մէջ քահանայ ձեռնադրուած է Գրիգոր եպիսկ. Պալագեանի կողմէ: Տարիներ ծառայած է Հարաւային Ֆրանսայի թեմին մէջ իբրեւ առաջնորդական փոխանորդ: Պատերազմի օրերուն շատ մը երիտասարդներ ու ընտանիքներ փրկած է Գերմանացիներու հալածանքներէն: 1946-ին փոխադրուած է Ամերիկա եւ նշանակուած Ֆիլատելֆիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հովիւ: 1951-1960 եղած է հովիւ Ֆրեզնոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ, իսկ 1960 - 1962 Ընսինոյի Ս. Նահատակաց եկեղեցւոյ: 1962ին հանգստեան կոչուելով հաստատուած է Ֆրեզնօ: Վերջին օծումը կատարուած է Յուլիս 23-ին, նախագահութեամբ թեմին առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեանի:

Թէեւ տարիներէ ի վեր հեռացած էր Ֆրանսայէն, բայց եւ այնպէս Եղիշէ քհնյ. ծանօթ ու սիրելի դէմք մըն էր գաղութին մէջ եւ բազմաթիւ են զինքը յիշողները:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Արժանթինի փոխ - նախագահը՝ տոքթ. Վիքթոր Մարթինէս, Յուլիս 31-ին ընդունած է հայկական պատուիրակութիւն մը, որուն մաս կազմած են Հայ Կեդրոնի Վարչութեան կողմէ Յովհաննէս Ռապուսեան, Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ Յովսէփ Օզուլեան, Արմենիա Մըշակ. Ընկերակցութեան կողմէ Ստեփան Ալյանեան եւ Աւեժանետայի Թաղապետական խորհուրդի անդամ Իսահակ Նիկողոսեան: Տոքթ. Մարթինէս անդրադարձած է հայ համայնքի հետ իր ունեցած վաղեմի բարեկամութեան եւ Հայ Դատի մասին ծանօթութիւններուն, նշելով որ հարկ է հատուցանել հայութեան դէմ գործուած անարդարութիւնը: Յովսէփ Օզուլեան նըշած է, թէ «պատուիրակութեան նպատակներէն մէկն է յայտնել Հայութեան երախտագիտութիւնը այն բարեկամութեան համար, որ կը վերանորոգուի վըճռական պահու մը, երբ Հայերը կը ջանան հայկ. Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը ապահովել»: Անդրադարձած է նաեւ խորհրդարանի զոյգ մարմիններու նպաստաւոր որոշումներուն՝ ծանօթ բանաձեւերու առընչութեամբ, նոյն ատեն յիշելով Ծերակոյտի մէջ տեղի ունեցած կարճ բանավէճը:

Տոքթ. Մարթինէս յայտնած է, թէ «հետեւելով սահմանադրական իր յատուկ իրաւասութիւններուն, Ծերակոյտը ազատօրէն քննարկեց հարցը, նկատելով զայն արդարութեան հարց մը: Իր պարտականութիւնը կատարեց առանց ճնշումի ենթարկուելու, առաջնորդուելով Արժանթինի համար անզիջելի սկզբունքներով, անոնք առթիւ՝ մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան մէջ»:

ՅԱՌԱՋ 60

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

Յարգելի Տիկին Միսաքեան,

Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւը եւ Թաղականութիւնս ներկայիս կուգանք մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները եւ խնդակցութիւնները յայտնել Ձեզի եւ Ձեր խմբագրական կազմին բոլոր անդամներուն «Յառաջ»ի 60ամեակին առթիւ:

Արդէն «Յառաջ» իր 60ամեակը թեւակոխած է: Եւ այս «Յառաջ» օրաթերթն է որ եղաւ ի մասնաւորի մեզի՝ Ֆրանսահայերուս համար այն միակ թերթը, որ գըրեթէ ամէն դասակարգի մարդոց պատկանելու մենաշնորհն ունեցաւ: Այսպէս, անոնք ըլլան մտաւորականներ, գաղափարական մարդիկ, ազգայիններ, եկեղեցականներ, եւ Հայու ոգի ունեցող պարզ ընթերցողներ: Մանաւանդ տարագրութեան սկզբնական շրջանին, երբ մեր գաղութը նոր կը կազմակերպուէր, այն ատեն, «Յառաջ»ը փարոսի դերը կատարեց տարագրուած, տառապած, այս օտար քաղաքները ցիրուցան եղած մեր սիրելի հայրենիներուն: Ասոր համար, անոնք ալ երախտագիտական զգացումով պահեցին զայն իրենց սրտին մէջ: Ապացոյց՝ տակաւին մեր ականջին մէջ կը հնչէ այն տարաբախտ տեկնոջ կոտակի պէս սա խօսքը. - «Երբ մեռնիմ՝ սրտիս վրայ «Յառաջ» թերթը դնելու չմոռնաք...»:

Այս առթիւ, մեր երախտագիտական ըզգացումները կ'երթան յաւէտ յիշատակութեան արժանի իր հիմնադրին եւ մեծ խմբագրապետին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ, որուն արժանաւոր ժառանգորդը ըլլալու պատիւն ու բախտաւորութիւնը ունիք:

Արդ՝ դարձեալ ընդունեցէք մեր լաւագոյն բարեմաղթութիւնները նորանոր յաջողութեանց ի պատիւ մեր Հայ լեզուի տարածման եւ մեր Հայ մշակոյթի պանծացման:

Մնանք յարգանօք՝
ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

×

ՓՈԽԱՆ ՀԵՌԱԳՐԻ

Յարգելի Տիկին Արփիկ,

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղը կը շնորհաւորէ «Յառաջ»ի 60ամեակը, եւ մանաւանդ Ձեզ, որ քաջարար կը շարունակէք հրատարակել «Յառաջ»ը, հաւասարակշռուած հայկական ոգիով եւ անշահախնդիր կեցուածքով, լաւագոյնս օգտակար դառնալով հայկականութեան:

Մեր առաջարկն ու մաղթանքն է որ՝ մայրաքաղաքի շրջանակները, երախտապարտ եւ պատշաճ հանդիսութեամբ՝ նշեն ու գնահատեն սփիւռքահայ «անհաւատալի բայց իրաւ» այս անխոնջ 60ամեակը...:

Հաճեցէք ընդունիլ յաջողութեանց եւ նորանոր տասնամեակներու մեր լաւագոյն մաղթանքները:

Հ. Բ. Ը. Մ.ի ՎԱԼԱՆՍԻ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

Սիրելի «Յառաջ»,

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական վարչութիւնը կը շնորհաւորէ «Յառաջ»ի հիմնադրութեան 60ամեակը: Մենք կը գիտակցինք որ այդ երկար ժամանակաշրջանը միշտ վարդագոյն չեղաւ, «Յառաջ» ունեցաւ իր առօրեայ տագնապները, բայց կարեւորը մեզի համար տոկալն եւ յարատեւելն է, ինչ որ մենք կը տեսնենք՝ «Յառաջ» միշտ պատնէշի վրայ:

Կը մաղթենք բազում 60ամեակներ «Յառաջ»ին, որուն գաղութս դեռ երկար պէտք ունի:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

Յարգելի Տիկին Արփիկ,

«Յառաջ»ի վաթսունամեակին առթիւ, Մարսէյլի Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը եւ իր բոլոր անդամները կուգան սրտանց մաղթելու ձեզ առողջութիւն եւ համբերութիւն, որպէսզի շարունակէք դաստիարակել եւ սընուցանել մեզ Մեսրոպեան գողարիկ լեզուով, ինչպէս ձեր հայրը, տասնեակ տարիներ շարունակ ըրաւ եւ տուաւ մեր ծընողքներուն:

Վստահ եղէք որ Տարօնցին եւ բոլոր Տարօնի Հայր. միութիւնները երբեք չեն մոռնար ձեր հօր ըրած գնահատանքները, գովասանքները, անկեղծ դուր - գուրանքն եւ քաջալերանքը, թէ բեմերէն եւ թէ «Յառաջ»ի միջոցաւ, յիշելու եւ պանծացնելու անոնց քաջութիւնները եւ զոհողութիւնները:

Միշտ յիշենք «մեր Շաւարշը», կեցցէ՛ Արփիկը եւ իր շուրջ գտնուող աշխատակիցները:

Շատ երկար ապրի «մեր Յառաջ»ը:

Ի դիմաց՝
ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ
ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՐՈՇԻՄԱ 40 ԵՒ ԺԵՐԱՐ ՇԱԼԵԱՆ

Հիրոշիմայի քառասնամեակին առթիւ, մամուլը էջեր կը նուիրէ հիւլէական այդ առաջին պայթումին, բացատրութիւններ, վերլուծումներ, եզրակացութիւններ ներկայացնելով: Չորեքշաբթի օր, Մաթէն խիստ շահեկան հարցազրոյց մը հրատարակած է (նկարով մը) Ժերար Շալեանի հետ: Թարգմանութիւնը կու տանք յետագային:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

ԱՆԱՀԻՏ ԴԱՇՏԵՆՑ

Լրացաւ Խ. Դաշտենցի ծննդեան 75 տարին: Դուցէ քիչ մը աւելի կամ պակաս, հիմա դժուար է ճշդել: Երբ 1916ին զայն բազմաթիւ իր նմաններուն հետ բերին Ալեքսանդրապոլի մանկատունը, մէկը չըկար որ ըսէր թէ ի՛նչ է իր ազգանունը կամ Ս. Աղբերիկի ո՛ր տարուան մատեանին մէջ արձանագրուած է անոր ծնունդը: Մանկատան բժիշկին օգնութեամբ լըրացաւ յիշողութեան այս կորուստը. «Արեւոտ օր մը մեզ տարին բաղնիք, յետոյ չարեցին ու տարին Ամերիկայէն եկած բժիշկին մօտ: Ճամբան ըսին մեզի որ անմիջապէս որ մօտենանք բժիշկին, մեր բերանը բանանք ու մեր շալւարները թեթեւակի իջեցնենք»: Անունը հարցուցին: Խաչիկ...: Հարցուցին ազգանունը...: Ծննդեան վկայականին մէջ դրեցին՝ Տոնոյեան, հօր անուան նմանութեամբ: Սովորական կենսագրական մանրամասնութիւններ այդ տարիներու համար: Ետեւէն փակուած մեծ դուռ մը, մանկատունէն բացուող պատուհան մը՝ աշխարհի վրայ: Աշխարհը՝ կանաչ, արեւոտ: Բայց միեւնոյն է՝ պատուհանը տխուր կ'երեւայ, բնապատկերն՝ անծանօթ: «Երազի պէս կը տեսնէի մեր գիւղը: Նըստած էր Սեւ սարի ստորոտը, Ծովասարի դիմաց: Առջեւէն կը հոսէր Բոնաշէնի գետը»: Այնուամենայնիւ՝

Մանկութիւնը գիժ մի երգ է,
Ուրախ մի հողմաղաց...

եւ իր զարմանալի օրէնքներն ունի, իր զարմանալի երջանկութիւնները: Եւ տարիներ յետոյ քաղցր վերյուշ պիտի դառնային հերթապահութիւնը, մութի մէջ կորած խոհանոցին մէջ, երբ կրնայիր անտեսանելի մնալով մէկ երկու շերեփ անդրօվկիանոսեան խտացած կաթէ պատրաստուած քաքաոյով մեղմել Սեւ սարը խըմած այծի անոյշ կաթի յիշողութիւնը, կարող էիր «արածե՛լ» ճնճղապաշարի դաշտերուն մէջ ու սխալելով խելառ խոտ ուտել, յետոյ տաճիկ տալ փրփուրը բերնիդ, կարծելով թէ վազում ես տուն... մինչ կը սթափէիր դպրոցի ցուրտ նկուղին մէջ: Բայց այս մանկութեան ամենամեծ ու ամենաիսկական երջանկութիւնը այդ վազքով ու խենթութեամբ չափուած խենթ ու բազմանուն ընկերութիւնն էր, որ ընդմիշտ տարին իրենց հետ, եղբայրութեան պէս տարին՝ մանկատան պարիսպներէն ու կղպանքներէն անդին՝ իրենց խափանուած կենսագրութիւններուն, եղած-չեղած մանկութեան, կարօտներուն ու փակ դրան սեւեռած հայեացքներու իրական ներկայութեան հետ:

Երբ տասը տարի յետոյ դուրս եկան՝ ամէն մէկը քալելու իր ճամբան, անգամ մըն ալ ետ նայեցան դէպի իրենց մանկութիւնը, եւ ինքը, որ արդէն բանաստեղծ էր, գրպանէն հանեց թուղթն ու մատիտը եւ բոլորին անունը գրեց.

Երբ կը փակէ՛ք մանկատունը,
մանկատունը մեր վերջին,
Բերէ՛ք նրա փականքները եւ
բանալին առաջին
Եւ ինձ յանձնէ՛ք այն զանգակը որ մեզ
համար հնչեցրին
Եւ մեզ գունատ մեր շարքերով
մանկատներ կանչեցին...

Կեանքի մէջ առաջնորդուեցաւ մարդկային եւ քաղաքացիական ազնիւ վարքի ըսկզբունքներով, որոնք պատուիրանի պէս անաղարտ պահեց մանկութենէն մինչեւ չափահաս տարիքը: Անոնց աւելցուց ուրիշ՝ դարերով սրբագործուած հայ մարդու վարքի սկզբունքներ, որոնք կը փոխանցուէին արիւնով: Կեանքի մայրամուտին, ի մի բերելով իր ըրածն ու չըրածը, գրեց ապրելու եւ գործելու իր հաւատամքը.

Ես այն եմ, ինչպէս եղայ,
Սասունցի մի որբ տղայ,
Արածիս համար կեանքում
Չասացի երբեք՝ մեղայ:

Պաշտօնին, փառքին, գովքին
Անհաղորդ, հեռու եղայ,
Չարածիս համար կեանքում
Չասացի երբեք՝ մեղայ:

Իմ սրտի հեւքն ու երգը
Իր երկրի համար եղաւ,
Չարեցի մի բան կեանքում,
Որ գոռամ՝ մեղա՛յ, մեղա՛յ...

Խինդս՝ դուրս, ցաւս՝ ներս էր,
Երգածս՝ սրտիս պէս էր:
Փակուած է ամէն հաշիւ,
Ինչ որ եղայ՝ էս էր:

Դեռ տասնըութ տարին չբոլորած ուսուցիչ ու դպրոցի վարիչ եղաւ Արթիկի եւ Լենինականի շրջանի գիւղերուն մէջ, աշխատակցեցաւ դպրոցի թերթերուն, դասերէն յետոյ գիւղացիներու հետ ուս-ուսի աշխատեցաւ գիւղի դաշտերուն մէջ, իսկ գիշերները կանթեղի լոյսի տակ գրեց իր պատանեկան բանաստեղծութիւնները, որոնց մէջ խանդավառուած երգեց իր նոր օրերու կիրքերը, իր առաջին սէրերը, բայց... չկրցաւ մոռնալ իր հին օրերու տեսիլքները: Այդ տարիներուն մտերիմ ընկերոջը գրած նամակի մը մէջ կ'ակնարկէ թէ զինքը կը մեղադրեն որ հին կեանքը, հին խրճիթը կը յիշէ, մինչդեռ շուրջը կը կառուցուին նոր կեանք ու բազմայարկ շէնքեր...: Սովորական կենսագրական մանրամասներ՝ այդ տարիներուն համար:

Ուսանող եղաւ Երեւանի պետական համալսարանը եւ աշակերտեց մեծանուն դասախօսներու, զորս միշտ յիշեց երախտագիտութեամբ.

Աբեղեանն էր, Մանուկ, լսարան
մտնում լուռ,
Քուռկիկ Ջալալու սանձից բռնած,
Եւ Լէոն էր գալիս՝ մի անամոք մրմուռ
Իր նոր խոհերի պարսին խառնած:

Ղափանցեանն էր, Գրիգոր, մեզ գրաբար
կարդում
Գիրն Եղիշէի լուսահանճար,
Աճառեանն էր, Հրաչեայ, չքամուտքից
ելնում
Որպէս շարժական լեզուի տաճար...

Ինքզինքը բախտաւոր կը համարէր՝ ըստացած էր բանասիրական փայլուն կըրթութիւն: Աւելին, ինքը՝ հովիւի տղայ, հասեր էր մինչեւ Մոսկուա, ընդունուեր էր օտար լեզուներու հիմնարկը, եւ հիմա իր լեզուի մեծութիւնը, իր ժողովուրդի ճակատագրի բախումները պիտի չափէր այլ լեզուի մը, այլ ազգերու անկման եւ վերելքի բարձրութենէն: Եւ ճակատագրական ու խորհրդանշային համարեցաւ իր առաջին հանդիպումը մեծ Անգլիացիին հետ-«1920 թուականի հոկտեմբերին, երբ Գարաբէքիրի զօրքերը մըտան Կարս, ես որբանոցում էի և սովորում էի երրորդ դասարանում: Մի անգամ Կարսի ցորով անցնելիս մտայ մի աւերուած հայկական գրախանութ: Հայ գրողների գրուածքների հետ գետնին տարածուած էին Շէյքսփիրի հայերէն առաջին թարգմանութիւնները՝ սուինահար եւ հրկիզուած: Մովսէս Խորենացու «Հայոց Պատմութեան» կողքին վիրաւոր արնըքում էր «Վենետիկի մաւրը»: Բարբարոսի սուինը խոցել էր մի վիթխարի ճակատ, որի տակ հայերէն տառերով գրուած էր՝ Ուիլեամ Շէյքսփիր»:

Շուրջ երեսուն տարի զբաղեցաւ թարգմանութեամբ: Թարգմանեց Շէյքսփիրեան 19 թատերգութիւն: 1973ին Շէյքսփիրագիտութեան մատուցած ծառայութիւններուն համար ընտրուեցաւ Վայմարի Շէյքսփիրագիտութեան կեդրոնի պատուակալ անդամ: Թարգմանեց շատ մը ուրիշ անգլիացի եւ ամերիկացի գրողներ ու բանաստեղծներ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՌԶՈՒ
ՎԻՇԻԻ ՄԷՋ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գառզու մնայուն ներկայութիւն մըն է Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ թէ այլ երկիրներու մէջ իր տարեկան մեծ կամ «փոքր» ցուցահանդէսներով: Կ'աշխատի, կը ստեղծագործէ անպակաս եռանդով եւ նոյնքան բեղուն արդիւնքով: Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն մէջ իր ցուցահանդէսները որքան արուեստի փայլուն արտայայտութիւններ են, նոյնքան եւ առիթ մը կը դառնան կազմակերպիչներուն համար վարպետը մեծարելու եւ մեծարուելու: Նման ցուցահանդէս մըն էր Վիշիի քաղաքապետարանին կողմէ Երեքշաբթի, Յուլիս 16-ին կազմակերպուած ցուցահանդէսը, իր «Ժամանակակից Արուեստի 8-րդ Փառատօնի» յայտագրին մէջ, նախագահութեամբը՝ քաղաքապետին:

Գառզու կ'աշխատի այս տարի ամբողջացնել տարիներ առաջ ձեռնարկած իր մեծ ծրագիրը, որ կը կայանայ Վերսայլի պալատին եւ պարտէզներուն շքեղանքը պատկերել: Հարիւր մեծ եւ միջակ չափի իւղանկարներով եւ գծագրութիւններով պիտի փառերգուի Ֆրանսայի պերճափայլ շրջանները խորհրդանշող Պալատը, որուն ճոխութիւնը նոյնքան մը ներշընչարան է Վարպետին որքան էր Վենետիկը, եւ կատարելապէս կը պատշաճի իր զարդարուն ոճին: Ցուցահանդէսը նախատեսուած է յառաջիկայ տարի, որմէ ետք ծրագիր կայ զայն ամբողջութեամբ փոխադրելու նաեւ Նիւ Եորք:

Գառզու զուգահեռաբար կ'աշխատի նաեւ այլ ծրագրի մը վրայ. շարքը պիտի ներկայացնէ Ֆրանսայի 24 գլխաւոր դղեակները. ասոր պիտի յաջորդէ Փարիզ քաղաքը 15 վիմանկարներով պատկերող Ալպոմը:

Նոր չէ որ Գառզու կը պատկերէ Ֆրանսայի դղեակները կամ փարիզեան տեսարանները: Քառորդ դար առաջ արուեստագէտը տասը վիմանկարներով «նկարազարդած» էր գրագէտ Անտրէ Մօրուայի «Ֆրանսա» հատորը, աւելի ճիշդը՝ իր ոճով նկարագրած՝ Ֆրանսայի այլազան բնավայրերը, որոնց մաս կազմած էր արդէն Վերսայլը: Մօտաւոր ապագային, սակայն, երբ Գառզու ամբողջացնէ իր ծրագիրները, պիտի դառնայ ամենահարազատ պատկերացնողներէն մէկը Ֆրանսան բնորոշող յատկանիշներուն քանի մեկնաբանած պիտի ըլլայ, Մօրուայի բառերով, «ազգի մը զգալու եւ մտածելու եղանակը» իր ճարտարապետական ստեղծագործութիւններուն մէջէն:

×

Ցուցահանդէսը կը բաղկանար մասամբ վերջին տարիներու վիմանկարային ստեղծագործութիւններէ եւ շուրջ երեսուն հին եւ նոր շրջաններու իւղանկարներէ, մատիտանկարներէ, գծագրութիւններէ եւ երկու գորգագործութենէ ինչ որ մասնաւոր շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէր, ի մասնաւորի բոլոր անոնց որոնք բախտաւորութիւնը չէին ունեցած Գառզուն ճանչնալու իր համբաւաւոր կտաւներով: Ցուցադրուած էին 1965 թուականի Թնդանօթ մեծ պաստառը՝ սպառնալից, փշահիւս եւ շանթացայտ, կարմիր-նարնջագոյն հորիզոնի մը առջեւ, Հերկագործական Գործիքները (1965) որոնք անսահման տարածութեան մը վրայ իրենց լքուած վիճակով, կը խորհրդանշէին պատերազմը եւ աւերը: Երրորդ մեծ պաստառ մը՝ մութ կարմիրով ողողուած՝ կը պատկերէր Գառզուի միւս լաւատես եւ հանդարտ կիսադէմքը, Օփերան՝ իր թատերական ծիսակատարութեամբ:

Այս ցուցահանդէսին առթիւ հիմնական ոչինչ կարելի է աւելցնել Գառզուի արուեստը եւ աշխարհը բնորոշող այն ամբողջ գրականութեան վրայ, որուն տեղեակ է հայ արուեստասէրը, նոյնիսկ թերթի ամէն ընթերցող: Հաւանաբար կարելի ըլլայ վեր առնել ուշադրաւ կէտ մը. իր վերջին տարիներու գործերով - իւղանկար, գծագրութիւն եւ ի մասնաւորի՝ վիմագրութիւն - Գառզու կը բազմապատկէ ձեւերը եւ միջոցները իր ծանօթ աշխարհին կերպարանաւորման ի խնդիր: Վիմագրական գործեր ունի, ուր պատկերայինը ու վերացականը կը միաձուլուին իր գիծերուն խիստ ցանցին մէջ. կը ստեղծուի յօրինում մը, զոր աւելի կարելի է զգալ եւ գուշակել, քան տեսնել եւ կարդալ, երբ մանաւանդ միջոցները հրջուած են - գիծը դարձած է սպիտակութիւն գունաւոր կամ սեւ խորքի մը վրայ: Ուրիշ տեղեր, գերիշխող երակներ մակերես կ'ելլեն երբ իր տիպարները - կնոջական գլուխներ - միջոցին մէջ կը կրկնուին հեռանկարային արտայայտութեամբ:

Գառզու կը խուզարկէ իր իսկ աշխարհը նոր սահմաններու որոնումի մը մէջ եւ անոնց համապատասխան նոր տարրերու ընկալումով, իր յօրինումներուն մէջ:

Մնացեալը կարելի էր տեսնել ցուցահանդէսին ներկայ այցելուներու արտայայտութեան մէջ, ուր կար գրաւիչ, արտասովոր աշխարհի մը դէմ յանդիման եկած ըլլալու հիացումը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Հարցազրո՞յց թէ խուլերու զրոյց

(Գ. եւ վերջին մաս)

«ԵԱՆԳԸ». - Քրիստոնեայ եկեղեցիի Պետ՝ Պապի գլխաւորութեամբ, բոլոր եկեղեցիներու առաջնորդն ու եկեղեցականները ահաբեկչութիւնը պախարակեցին, մինչդեռ դուք այս ուղղութեամբ տարիներ ի վեր որեւէ ձեռնարկ չունեցաք: Հիմա անգամ ահաբեկիչներուն համար կը գործածէք ծայրայեղ բողոքարկուներ բացատրութիւնը: Թէեւ մենք երբեք պաշտօնական հանգամանքով մը ձեզի չենք եկած, բայց փափաքելի էր որ մեր երկիր վերադարձին աւելի լաւ բաներ կարենայինք գրել: Եւ ահիկա առաջին քայլը հանդիսանար բարի կամեցողութեան մը:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Կը յուսամ որ կամեցողութիւն ցոյց տուած ըլլալու համար է որ խօսեցանք ձեզի հետ: Նոյնիսկ եթէ կիսապաշտօն է ասիկա:

«ԵԱՆԳԸ». - Այս տեսակցութիւնը քիչ մըն ալ մեր պնդումով եղաւ: Օրերէ ի վեր ձեր ետեւէն կը վազէինք: Ի վերջոյ առանց լուր տալու զարկինք ձեր դուռը: Բայց ձեր ըսածները չեն այն ինչ որ կը սպասէինք:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Հոս ալ ռումբեր կը պայթին, մարդիկ կը մեռնին, կամ կը սպաննուին: Այս կամ այն կերպով: Մենք անոնցմէ ոչ մէկուն հետ կապ ունինք: Որովհետեւ մենք քաղաքականութեան հետ գործ չունինք:

«ԵԱՆԳԸ». - Կ'ուզէինք հաւատալ որ պարկեշտ կերպով կը շարժիք: Մէկ կողմէ կ'ըսէք որ քաղաքականութեան հետ գործ չունիք, մէկ կողմէ ալ, եթէ ձեր գործին գայ քաղաքական ահագին բան կ'ըսէք: Մեր այնքան բազմաթիւ դիւանագէտները ո՞վ սպաննեց: Սպաննիչները իրենք կը խոստովանին, բայց դուք չէք ընդունիր:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Անշուշտ որ անոնք ըսպաննեցին: Կրնայ ըլլալ: Չեմ գիտեր: Բայց չեմ կարծեր որ անոնց այդպէս ընելովը բան մը փոխուի: Մինչդեռ եթէ Թուրքիա այս նիւթին մեր ըսած ձեւով մօտենայ, շատ բան կը փոխուի: Տեսէք, Թուրքիոյ մէջ մենք մեծ թիւով յուշարձաններ ունինք: Բոլորն ալ փճացան:

«ԵԱՆԳԸ». - Ձեր ո՞ր եկեղեցիները փճացան: Ըսէք ո՞րտեղիններ:

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Կարսի մէջ գմբեթաւոր

եկեղեցի մը ունինք : Քար մը անգամ չէ ճգած :

«ԵԱՆԳԸ». - Ըսել կ'ուզէք որ այդ եկեղեցին յատկապէ՞ս փլցուեցաւ :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Ատիկա չեմ կրնար գիտնալ :

«ԵԱՆԳԸ». - Լաւ, բայց առանց գիտնալու ի՞նչպէս կրնաք պնդել : Ձեր այս տրամաբանութիւնը հասկնալի չէ : Ուրիշ կա՞յ, ըսէք, բոլորն ալ պիտի գրենք : Անգարայի, կամ Իսթանպուլի, կամ ուրիշ քաղաքներու մէջ ո՞ւր փլցուած, աւերուած են հայկական եկեղեցիներ : Ուրիշ անուններ ալ տուէք :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Մի առ մի չեմ գիտեր, բայց ընդհանրապէս գիտեմ որ Թուրքիոյ մէջ հայկական յուշարձանները չեն պահպանուած :

«ԵԱՆԳԸ». - Դուք չէք գիտեր : Միայն կ'ամբաստանէք : Ու թէ առանց որեւէ փաստ ցոյց տալու : Դուք գործին աժան կողմը կը նախընտրէք : Ճիշդ ԱՍԱԼԱ-ի եւ ուրիշ կազմակերպութիւններու մասին ձեր մտածածին պէս :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Դուք այդ մարդիկը շատ կը մեծցնէք : Անոնք մեզի հետ կապ չունին : Անոնք էքսթրէմիսթներ են : Ինչպէս որ լսի, բողոքի շարժում մըն է անոնց ըրածը : Ընելը կամ չընելը իրենց պատասխանն է : Ամէն մարդ ազատ է : Բայց ես ո՛ր թերթն ալ կարդամ, կը տեսնեմ որ այդ բոլորը կատարուած են իբր բողոքի նշան : Այլապէս, եթէ ուզեն, ամէն օր Թուրք մը կը սպաննեն :

«ԵԱՆԳԸ». - Սպաննեցին արդէն :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Ամէ՞ն օր կը սպաննեն :

«ԵԱՆԳԸ». - Ո՞ւրկէ գիտենք որ վաղը մեր հայրենակիցներէն մէկը պիտի չըսպաննեն : Այսինքն պայման է որ ամէն օր մէկը սպաննե՞ն :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Բայց մեր եկեղեցիներէն շատեր պախարակեցին այդ ոճիրները : Այդպէս կը կարծեմ :

«ԵԱՆԳԸ». - Թուրքիոյ մէջիններէն զատ մէկ հատ եկեղեցիի անուն կրնա՞ք տալ :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Սա պահուն չեմ յիշեր : Ձեզի բան մը ըսել կ'ուզեմ :

«ԵԱՆԳԸ». - Ըսէք :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Դուք, լրագրողներդ եւ ձեր թերթերը այս նիւթին մէջ, այսինքն Թուրք - Հայ խնդրին մէջ դրական դեր մը խաղալու էք : Պէտք չէ որ միակողմանի գրութիւններ հրատարակէք : Բայց դուք մեզ այնքան կը մեծցնէք որ մենք ալ, առանց նշմարելու, մեզ իբրեւ մեծ հաւաքականութիւն մը տեսնել սկսած ենք :

«ԵԱՆԳԸ». - Մենք ըսինք որ հոս եկած ենք առանց նախապաշարումներ սնուցանելու : Ձեզի հետ կը ջանանք խօսիլ առարկայօրէն, բան մը որ մամլոյ աշխատանքին մէջ պայման է : Բայց դուք մեզի հետ խօսելու համար ձեր առաջնորդն անգամ մեր դիմաց չբերիք : Զարտօնեցիք որ պըտըտինք ձեր դպրոցին մէջ : Աւելին կայ. մեր հայրենակիցներու ոճրագործներուն ոճրագործի աչքով չէք նայիր : Անվերջ կը խօսիք հայկական ցեղասպանութենէն եւ Հայոց հայրենիքէն : Մենք հիմա ձեզի համար ի՞նչպէս դրական դեր մը խաղանք : Նոյնիսկ չէք արտօներ որ ձեզ լուսանկարենք : Եթէ լուսանկարէք չեմ խօսիր կ'ըսէք : Դուք նամբան տակաւին սկիզբէն կը փակէք :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Դուք նոյնիսկ եթէ միայն գրէք որ Էլտէմիր անուն մեր հոգեւորական ընկերոջ թղթածրարը պէտք է բացուի եւ Թուրքիա, իր սխալը ընդունելով պէտք է ներողութիւն խնդրէ, այսքանն անգամ երկու հաւաքականութիւններու համար դրական քայլ մըն է : Ինչպէս ըսի, ձեր ընկերները եկան եւ գէշ բաներ գրեցին : Ասիկա մեզի համար ապրուած տխուր փորձառութիւն մըն է : Այս պատճառաւ է որ այսպէս շարժիլ ստիպուեցանք :

«ԵԱՆԳԸ». - Կը դառնաք, կը դառնաք նոյն բանը կ'ըսէք : Մեզի տարբեր բաներ պիտի չըսէ՞ք :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Բոլոր մտածումներս գիտակցօրէն եւ անկեղծօրէն ձեզի փոխանցել ջանացի : Միայն թէ կը կասկածիմ որ ատոնք պիտի չհրատարակուին :

«ԵԱՆԳԸ». - Բնաւ կասկած մի ունենաք : Պիտի հրատարակուին : Ուրիշ բան մըն ալ պիտի գրենք : Այդ ալ հետեւեալն է. եթէ դուք այս գլխով շարունակէք, ահաբեկչութեան հացին իւղ քսած պիտի ըլլաք : Գրելէ առաջ, ասիկա ձեզի ըսել կ'ուզենք : Հիմա եթէ արտօնէք, կրնա՞մ դպրոցին քանի մը լուսանկարները առնել :

ՄԻՆԱՍԵԱՆ. - Հարկաւ կրնաք : Բայց ներսէն չէք կրնար : Թերեւս ուրիշ անգամ մը :

«ԵԱՆԳԸ». - Ցուսանք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռիկայի ճազի աւանդական «Ամառնային Ռիթմեր - 85» փառատօնին մեծ հետաքրքրութեան արժանացած է երգչուհի Տաթեւիկ Յովհաննիսեան. ան ելոյթ ունեցած է թէ' ժամանակակից եւ թէ դասական ճազի յայտագիրներով : Ան կատարեալ յաջողութիւն արձանագրած է Կ. Պետրոսեանի «Ձայնի ու նուագախումբի քոնսէր» կտորով զոր մեկնաբանած է Վիլնիւսի երաժշտանոցի նուագախումբին հետ, ղեկավարութեամբ ճազի ծանօթ արուեստագէտ Վ. Չէկասին : Ռիկացիները հայազգի երգչուհին ծափահարած են նաեւ այն պատճառով որ ան Բ. անգամ յաղթական դարձած է «Ով ով է» մրցումին : Այս մրցումը ամէն տարի կը կազմակերպուի Լիթուանիոյ երիտասարդական մէկ թերթին կողմէ :

×

Հինգ տարիէ ի վեր Երեւանի մետաքսի գործատունէն կտոր ձեւաւորող Ժաննա Յարութիւնեանի ղեկավարութեամբ կը գործէ կարպետի եւ Կոպլէնի խմբակ մը : Շաբաթը 2 - 3 անգամ աշխատելու կուգան զանազան գրադումներու տէր կիներ եւ դպրոցական աղջնակներ : Անոնք կը վերականգնանցնեն մեքենայական արտադրութեան հետեւանքով մոռացութեան մատնուած կարպետագործութեան արհեստը : Խմբակին աշխատանքներուն կ'աջակցի նաեւ Հայաստանի ժողովրդական արուեստի թանգարանը, կազմակերպելով դրոյցներ, դասախօսութիւններ : Հոն սարքուած է նաեւ ցուցահանդէս մը, կարպետներու եւ Կոպլէններու, պատրաստուած՝ նոյն խմբակին կողմէ :

×

Այս տարի կը լրանայ Նորվեկեացի գիտնական ու ճանապարհորդ, հանրային գործիչ Ֆ. Նանսէնի Հայաստան այցելութեան 60 տարին : Այս առթիւ «Երեւան» աշխատանոցներուն մէջ վաւերագրական ժապաւէն մը պատրաստուած է «Անմահութեան անձնագիր» անունով : Ծանօթ է որ ցեղասպանութեան զոհ Հայերը գրկուեցան նաեւ իրենց անձնագրերէն : Շատերը այդ ծանր օրերուն ապրեցան Նանսէնեան անցագրով : Ժապաւէնը պատրաստուած է Եուրի Երզնկեանի բեմանիւթով որ կը պատմէ 1925ի ամառը, երբ Նանսէն այցելեց Հայաստան : Այդ շրջանին ան կը գրէր. «Ես կը հաւատամ որ ժողովուրդն այսպիսի հզօր ու խելամիտ աւինով կը վերածնէ հայրենիքը : Դաւիթ Անյաղթի ու Վարդան Մամիկոնեանի, Գրիգոր Նարեկացիի ու Թորոս Ռոսլինի ժառանգորդներուն ստեղծարար աշխատանքն ու անսպառ աւինը Հայաստանը կը վերածեն արդարութեան ու ծաղկունքի երկրի» : Ժապաւէնին մէջ Ա. Բարաջանեանի երաժշտութեան ընկերակցութեամբ կը հնչեն Նանսէնի խօսքերը... Ես չեմ կրնար պատկերացնել որ Հայաստանի զարմանալի արուեստին ու քաղաքակրթութեան, անոր ինքնատիպ ու անկրկնելի ճարտարապետութեան եզակի կոթողներուն ծանօթացած մարդը հիացումի զգացում չունենայ դէպի այդ իմաստուն ու տաղանդաւոր ժողովուրդը» :

×

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է «Լեռնատեխնիկական դերմինների ռուս - հայերէն բացատրական բառարան»ը, զոր պատրաստած է Գ. Խաչատրեան : Բառարանը ունի մօտ 3000 բառ, որոնք կը վերաբերին լեռնային բնագաւառին, եւ յարակից երկրաբանութեան, մետաղագործութեան, տընտեսագիտութեան ճիւղերուն : Նախ տըրւած է իւրաքանչիւր բառի ռուսերէնէ - հայերէն թարգմանութիւնը, ապա բացատրութիւնը՝ հայերէն :

×

ԷԼՎԻՐԱ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Թիֆլիսի Երաժշտանոցի սրահին մէջ յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ Հայաստանի ժողովրդական արուեստագիտուհի Էլվիրա Ուզունեանի համերգը : Ան մեներգչուհիներէն մէկն է Ա. Սպենդիարեան օփերայի եւ պալէի պետական ակադեմական թատրոնին : Էլվիրա Ուզունեան ներկայացուց բարդ ու հետաքրքրական յայտագիր մը, բաղկացած՝ Մոցարթի, Պէթհովընի եւ այլ երգահաններու կարգ մը երգերէն ու ռոմանսնե - րէն, իսկ երկրորդ մասին մէջ տեղ տըրւած էր հայ եւ վրացի երգահաններու գործերուն :

×

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱ - ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Դերասաններու Տունը բաց - ուած է գեղարուեստա - թատերական հիմնարկի շրջանաւարտներ Թ. Վարդանեանի, Վ. Գէորգեանի, Վ. Թեւանեանի եւ Ռ. Վարդանեանի աշխատանքներու ցուցահանդէսը, զոր կազմակերպած են հայկական թատերական ընկերութիւնը և նկարիչներու միութեան երիտասարդական մասնաճիւղը : Ցուցադրուած են այն մանրակերտերը եւ էսքիզները, զգեստները, զորս հեղինակներ օգտագործած են իրենց ներկայացումներուն մէջ :

×

ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՍԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սեւան քաղաքին մէջ բացուած է ծաղիկներու աւանդական ցուցահանդէսը : Այս առթիւ տեղի ունեցած է մեծ համերգ մը, մասնակցութեամբ սիրող խումբերու :

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

- Նրան կոչում էին «ականջը կտրած» ճգնաւոր, պատմում էին, թէ նա միանգամ գերի է ընկել անօրէնների ձեռքը, նրան տանջել են, ստիպել են հաւատքը ուրանալ, նա մերժել է, եւ այդ պատճառով ականջները կտրել են : Այդ չարչարանքի համար նրան համարում էին մի տեսակ նահատակ : Եւ ես նկատեցի, որ մեր տեսած մուրացկանի երկու ականջների ծայրերը կտրուած էին : Բացի դրանից, ճգնաւորի բազուկների եւ ձեռքերի վրայ Երուսաղէմի ուխտաւորների դրոշմը կար : Նոյնը ես նկատեցի մեր տեսած մուրացկանի ձեռքերի եւ բազուկների վրայ :

Նշանները ուղիղ էին : Իրաւ է, Պարսկաստանում մի փոքրիկ գողութեան համար քաւոր Պետրոսի երկու ականջների ծայրերը կտրել էին : Այդ պատիժը ստացել էր նա իւր երիտասարդ հասակում : Եւ թէ նա Երուսաղէմի ուխտաւոր է եղել, - այդ նոյնպէս ուղիղ էր :

- Բայց ի՞նչ նպատակով թափառում է այդ մարդը հեռաւոր հիւսիսում, խօսեց աւազակապետը, - եւ ի՛նչ ողորմելի դըրութեան մէջ էր նա :

Ես չգիտէի ինչ պատասխանել. ես դըժուարանում էի յայտնել աւազակապետին, թէ ճանաչում եմ նրան, թէ մեր մէջ եղել են երկար տարիների յարաբերութիւններ եւ թէ նոյն ճգնաւորի առաջնորդութեամբ ես մի այնպիսի ծուռ ճանապարհի վրայ դրուեցայ, որ վերջը բերեց, հասցրեց ինձ այնտեղ, ուր տանջւում են յանցաւորները միայն : Ես չյայտնեցի նաեւ, թէ նա ինձ համար էր մտել այն ողորմելի կերպարանքի մէջ եւ ինձ համար է թափառում դատապարտեալների բնակութեան մերձակայքում : Ես ծածկեցի նրանից եւ այն, որ խորհրդաւոր մուրացկանը, մօտենալով մեզ, հինգ կոպէկնոցների հետ տուեց ինձ մի թուղթ : Այդ բոլորը ծածկեցի իմ ամենալաւ ընկերից, որովհետեւ դեռ մտատանջութեան մէջ էի, դեռ չգիտէի, թէ ի՛նչ պիտի պատասխանեմ քաւոր Պետրոսի առաջարկութեանը :

Ի՞նչ պէտք է պատասխանէի : Մերժէի՞, ընդունէի՞, - ոչ մէկը վճռել չէի կարողանում : Նա եկել է ինձ ազատելու, նա անցել էր հարիւրաւոր մղոններ, հազարաւոր վերստեր. նա դեռ չէր մոռացել ինձ, դեռ մտածում է ինձ համար : Բայց ի՞նչ նպատակով : Արդեօ՞ք աշխատում էր հանգստացնել խղճի խայթը, որ ինձ մոլորութեան եւ դատապարտութեան մէջ ձգեց, - թէ կամենում էր ինձ նորից ձեռք առնել, որպէս մի գործիք, որ նրան պակասում էր : Մինչ ես այս մտատանջութիւնների մէջ էի, աւազակապետը ասաց.

- Ես նրան երրորդ անգամն է, որ հանդիպում եմ :

- Առաջին անգամն որպէս ճգնաւորը, վերջին անգամ որպէս մուրացկան, իսկ մի՞ւսը, հարցրի ես :

- Դա կապ ունի Սանամի անցքի հետ, յետոյ կը պատմեմ քեզ :

×

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

Երրորդ գիշերը աւազակապետը այսպէս սկսեց Սանամի ընդհատուած պատմութիւնը.

«Դու յիշում ես, որ գիշեր էր. երբ ես եւ Սանամը հեռացանք Մելիքի ամրոցից մի մթին եւ խուլ գիշեր, որ բնութիւնը ինքն էր նպաստում մեր փախուստին : Անցանք մի քանի մղոններ, գիշերային խաւարը սկսեց փոքր առ փոքր պարզուել : Ճանապարհին օրիորդը մի խօսք անգամ չխօսեց ինձ հետ : Նա լուռ էր, որպէս երեւում էր, ծանր մտախոհութիւններ տանջում էին նրան : Նա ունէր հայ օրիորդի թէ' հնազանդութիւնը եւ թէ' նախապաշարմունքները : Առաջինի դէմ բողոքեց նա, ընդդիմացաւ ծնողների բռնութեանը եւ չկամեցաւ մահմեդականի կին դառնալ, իսկ երկրորդը, նախապաշարմունքը, մնաց : Նա մի նախատինքից ազատուեց, բայց մի այլ նախատինքի ենթարկեց իւր անձը : Նա փախաւ ծնողների տնից մի երիտասարդի հետ, որ ոչ նրա ազգականն էր եւ ոչ նրա բարեկամը : - Երեւի, այդ մտածութիւններն էին տանջում նրան» :

(Շար. 156)

(Շար. Ա էջէն)

նի։ Այս վկայութիւնը բերած են չարչարանքի նախկին զոհեր Մարդկային Իրաւանց ամերիկեան Մարմնի մը պատասխանատուներուն։ Բժիշկներ կը խրատեն չարչարողները, ա՛յս ընել կամ ա՛յն ընել, նաեւ կը տեղեկացնեն չարչարուողին հանդուրժողութեան սահմանները...։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱՅԴ ԴԵՂԱՀԱՏԸ ՊԻՏԻ ՉԿԼԼԵՆՔ...»

ԿԸՍԷ ԵՐԿՈՒՆ ԿԷՕԶԷ

Թէրճիւմանի Օգս. 6-ի թիւին մէջ է, որ Էրկուն Կէօզէ կը նկարագրէ այդ ամէն ինչը որ կը սպառնայ Թուրքիոյ։ Համաշխարհային դաւի պէս բան մըն է, որ կը պարտադրուի եղեր, տարիներէ ի վեր, բայց Թուրքիա վճռած է այդ դեղահատը չկլլել...

×

ԿԸ ՋԱՆԱՆ ԲԱԺԱՆ ԲԱԺԱՆ ԸՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Այս... տարիներէ ի վեր այս է եղածը, յայտնուածը, ա՛յս է որ կ՚ուզեն մոռցնել եւ որ սակայն տարիներէ ի վեր տարբեր հանգամանքներով ու աւելի ամբարտաւանութեամբ կը շարունակուի։ Ա՛յս է բացատրութիւնը բոլոր անհասկնալի պարագաներուն։ Ինչպէս նաեւ ներքին անիշխանութեան ու արտաքին դրդումներու. բոլորի՛ն պատճառը։

Կը ջանան բաժան բաժան ընել Թուրքիան։

Ասոր համար կ՚աշխատին ստեղծել «Նոր Սեւր մը»։ Մարդ նախ կ՚ուզէ ուսը թօթվել ու անցնիլ, կարեւորութիւն չտալ։ Սակայն, Թուրք առաջին դիւանագէտին սպանութեան ալ առանձին, անջատ դէպք մըն է ըսելով կարեւորութիւն տալ չուզողներ գտնուած էին, սակայն անկէ ետք եղած էր ըլլալիքը։

Թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնը...։

ԱՄՆ-ու մէջ հայկական համագումարը...։

Ֆրանսա՝ որ ակներեւ կերպով ու պաշտօնապէս զօրավիգ է հայկ. հարցին։

Հրեայ կամ յունական լոպիներուն կողմէ հայկ. հարցին ԱՄՆ-ու մէջ, մինչեւ Քոնկրէս մագլցումը։

Յունաստանի անզիջող յամառութիւնը Կիպրոսի հարցին մէջ։

Եգէականի նախարարութիւն մը հիմնելը։ Իր պնդումները թէ իրեն սպառնացող վտանգին աղբիւրը միմիայն Թուրքիան է։

Պուլկարիոյ ընթացքը Թուրք փոքրամասնութեան դէմ, զոր ոչ թէ մարդ արարածը, այլեւ նոյնիսկ կենդանիներու աշխարհը կ՚այպանէ։

Այս ընթացքէն ետք իրմէ հաշիւ պահանջողներու Պուլկարիոյ տուած պատասխանը՝ ուր կ՚ըսուի թէ Թուրքիոյ մէջ «քրտական հարց» մը գոյութիւն ունի, եւ թէ նախապէս 1,5 միլիոն Հայ ջարդուած է Թուրքերու կողմէ։

Հարաւ - արեւելեան շրջաններու մէջ նախկին հայրենակիցներու կողմէ գործուած ոճիրները. անոնց՝ որոնք գրգռած ու պայմանաւորուած ամէն օր մեր սահմաններէն ներս կը ղրկուին մեր դրացի երկիրներէն մէկուն կողմէ։ Ու սկսեալ սկանտինաւեան երկիրներէն մինչեւ միջին Եւրոպայի ու Ռուսիոյ արբանեակ երկիրներու կողմէ այս արարքներուն ղայլեած համակրանքը։

Բոլոր այս պարագաները որոնք հետըզհետէ աւելի բացայայտ ու գրեթէ կանոնաւորապէս կը յայտնուին, կը պարզեն մէկ բան. թէ ջանք կը թափուի բաժան բաժան ընել Թուրքիան։ Նման «կեղծ» միջոցներով Թակարդ լարելու այս ճարը գտնուած է երբ կարելի չէ եղած առաջքը առնել Թուրքիոյ բնակչութեան աճին, երբ կարելի չէ եղած ամբողջովին ջլատել ճարտարարուեստական զարգացումը, արգելք ըլլալ իսլամական աշխարհին մէջ անոր գրաւած դիրքին զօրանալուն։

Այս Թակարդը ունի նաեւ իր «Տրովադայի ձին» զոր դրկած է մեր սահմաններէն ներս, ու նաեւ այս ձիուն մէջ բռնադրոյն ձիաւորներ որոնք իրենց դաշտիարական նետերը կը մխեն մեր կուրծքին։ Հոգ չէ թէ այսօր մեղմ ձայնով կը խօսին։

Նոյնիսկ յայտնի դարձած է որ քրտական, հայկական, արաբական, յունական եւլն. բոլոր այս հարցերը երկար ժամանակի ընթացքին. - բոնի պատրաստուած «դեղահատ»եր են, որոնք կը միտին անգամ մըն ալ լինքն իր մէջ կոտրակել Թուրքիան, որ կցկցած է Թուրք այլ հաւաքականութիւններէ։

Սակայն մենք պիտի չկլլենք այդ դեղահատը. ու ասոր համար պէտք է աչքի առջեւ ունենանք սա իրականութիւնը. մեր հայրենիքը, ժողովուրդը, պետութիւնը պիտի չթողունք որ կոտորակեն։ Ու այն ատեն իրենք պիտի ըլլան փճացողը։ Ուշ կամ կանուխ...։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏՕՎԻԼ. - Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան Շաւարշէն եւ Տիրուհիէն անցեալի դառն ու անոյշ օրերու յիշատակով, եւ անկեղծ մաղթանքներով ու գնահատանքով՝ 5000 Ֆ.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը «Յառաջ»ի հիմնադիր - խմբագիրներ՝ Շաւարշ Միսաքեանի, Շաւարշ Նարդունիի, Հրանտ-Սամուէլի, Տիկին Տիրուհի Միսաքեանի յիշատակին կը նուիրէ 500 Ֆ.։

×

ԿԱՓ.- Պ. Թագւոր Թագւորեան 600 Ֆ.։

×

ՊՈՒՌՆ.- Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան 500 Ֆ.։

×

ՊԱՆԵԼՕ. - Տէր եւ Տիկին Կ. Սելթեկեան 100 Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մայրանոյշ Գործունեանի կսկծալի մահուան առթիւ Տոքթ. եւ Տիկին Է. Ադամեան 500 Ֆ. կը նուիրեն ՀԲԸ Միութեան անձեռնմխելի հիմնադրամին։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՐՍԻԿ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՎԱՆՔԸ ԱՅՑԵԼԱԾ ԵՆ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԿՐՕՆՔԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐ

Յուլիս 25-ին Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքը այցելած են պարսիկ տասը երեսփոխաններ, ընկերակցութեամբ հիւսիսային Իրանի Հայութեան երեսփոխան Վարդան Վարդանեանի։ Երեսփոխանները, որոնց մէջ գտնուած է նաեւ խորհրդարանի ուսումնական - դաստիարակչական յանձնախումբի նախագահը, այցելած են Վանքին զանազան բաժինները, ուր հայ ժողովուրդի անցեալի եւ մշակութային արժէքներուն մասին լայն բացատրութիւններ տուած է Լեւոն Մինասեան։

Յուլիս 27-ին, Վարդան Վարդանեան հանդիպում մը ունենալով բարձրագոյն ուսման նախարարութեան պատասխանատու տոքթ. Թաւաքոլիի հետ, անոր ուշադրութեան յանձնած է համալսարաններու մուտքի քննութեան ժամանակ կրօնքի հարցումներու կապակցութեամբ հայ ուսանողներու ունեցած դժուարութիւնները, նկատի առած այն՝ որ յիշեալ քննութեան, կրօնքի հարցումները չեն ընտրուիր Հայոց Առաջնորդի կողմէ ներկայացուած հարցումներէն։ Տոքթ. Թաւաքոլի խոստացած է հարցը քննել, որպէսզի յառաջիկայ տարիներուն համար աւելի յստակ կերպով ճշդուին այն աղբիւրները, որոնցմէ պէտք է օգտուին քրիստոնեայ ուսանողները՝ համալսարանի մուտքի կրօնքի քննութեան համար պատրաստուելու։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55835

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Լա Սիոթայի դաշտահանդէսին. - Ա. Յարթեան 100 Ֆ., Մ. Թէրզեան 200, Լ. Օմէրեան 300, Ս. Գարաքեան 300, Ս. Հէպոյեան 300, Գասպարեան (Լիոն) 50, Արշալոյս 60, Հայկ. Փուռ 300, Տիկին Արուս 50 Ֆ.։

×

Շ. Փափազեան 100, Հ. Էթիքեան 200, Տիգրան Տէվէճեան 500, Շիրինեան 500, Իւլիսպէեան 500, Ալֆորվիլէն՝ Աստուր 200, Տիկին Նշանեան 200, Ոմն՝ 100, Տոքթ. Հ. Մինասեան (Իտալիա) 250, Տիկին Լուսա 1000 Ֆ.։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Ժենոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Համազասպ Արամեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրոմեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գէորգեան 200ական՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիրակոսեան, Այրի Տիկին Բերուզ Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Սահաթճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Քէօլէեան 100 եւ 100 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խակիճեան 100 եւ 100 «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տէր եւ Տիկին Գէորգ - Կարպիս Մինասեան 100 դպրոցին։

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien
de St. Raphaël
107, avenue Maréchal Lyautey
LE JEUDI 15 AOUT
à 10h Messe célébrée par le R. P. Daron DJEREDJIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par *l'ensemble V A N*
REPAS — TOMBOLA

ԲԱՑԱՌԻԿ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՎԵՐԱԾՆԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔ
Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն
Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ 40ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
նախաձեռնութեամբ՝
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
Նոյեմբեր 3-ին
ԱՅԺՄԷՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ՝
Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ
ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ Ս. (91) 87. 15. 73
ՄԻՍԻՐԵԱՆ Հ. (91) 44. 69. 72
ՖՈԹՕ ԵՆՕ (91) 62. 44. 97
Կ Ր Ը Ն Ո Պ Լ Ը
ՄԱՐԱՆՃԵԱՆ Կ. (76) 54. 49. 38 (ժամը 12 - 14 եւ 19.30էն յետոյ)։
LIC. A 1037

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
9

VENDREDI
9 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.025

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.025

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳԱՒԱՌԱԲԱՐԲԱՌՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ՆԱԵՒ՝ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԼԵԶՈՒՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՈՐԱԳԻՐ ՄԸ ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆԻ ՎՐԱՅ...

Մշակոյթի նախարարը՝ Ժաք Լանկ նախարարաց խորհուրդին ներկայացուց ծրագիր մը, որու նպատակն է զարկ տալ գաւառական եւ ի հարկին համայնքներու լեզուներուն: Գալ տարի իսկ կը հաստատուի պրըթօնի ՔԱՓԷՍ մը, բայց գըլխաւոր նորութիւնն է «Ֆրանսայի շրջանային մշակոյթներու եւ լեզուներու ազգ. խորհուրդ»ի մը ստեղծումը: Նախարարին համար, նման կարգադրութեան մը առաջին նպատակն է՝ «ճանչնալ եւ քաջալերել շրջանի մը կամ մեր հողամասին վրայ հաստատուած գաղութի մը յատուկ՝ մշակոյթներու եւ լեզուներու ինքնութիւնը»: Պրըթօններուն ի նպաստ է որ կ'առնուի առաջին քայլը, ՔԱՓԷՍին հաստատումով: (ՔԱՓԷՍ-ը հանրային ուսման դասատու դառնալու վկայականն է):

Նման որոշում մը, որ համապատասխան է ձախ վարչակարգի մը ոգիին իսկ, չէր կրնար սակայն չբախիլ որոշ ընդդիմութեան... ընդդիմութեան մօտ: Ամէնէն բուռն բողոք բարձրացնողն է Միշել Տըպրէ, որ ծանր վտանգ մը կը տեսնէ ազգային միասնականութեան դէմ, մինչ նախարարը կը պատասխանէ թէ ընդահակառակին՝ հարստացում է:

Այս առընչութեամբ, Հինգշաբթի առաւօտեան մամուլին մէջ, ամէնէն լայն տեղ տուողն էր Լիպերասիոն, որու առաջին էջը եօթը լեզուներով կ'արտայայտէր Ֆրանսայի դպրոցականներու (երբ անգլերէն սորվիլ կը սկսին) ամէնէն հանրածանօթ նախադասութիւնը՝

My tailor is rich

եւ այս պատճառով է, որ թերթին առաջին էջը, ի գին զարմացնելու ռեւէ Հայ, տպագրողը չըմած պիտի հանդիպի սա հայերէն տողին.-

ԴԵՐՁԱԿՍ ՀԱՐՈՒՍՏ Է...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՆԻ Քամալկա գիւղին յարձակման ատեն, տասը Թուրքեր սպաննուած են Քիւրտերու կողմէ, Երկուշաբթի իրիկուն:

ԹԵՀՐԱՆԻ համաձայն պարսկական ուժերը յարձակման անցած են, ձեռնարկելով «Քուտս 5» գործողութեան: Քանի մը հազար իրաքցի զինուորներ սպաննուած են:

ՀՌՈՄԻ մէջ կը շարունակուի Պապին դէմ մահափորձին մեղսակիցներու դատավարութիւնը, որու ընթացքին Ալի Աղճա (ցկեանս դատապարտուած) ամէն օր տարօրինակ յայտարարութիւններով կամ մեղքերը Ցիսուս հռչակելով ուշադրութիւն կը գրաւէ: Այն Թուրքը, ձախ, որու համար Աղճա ըսած էր թէ իրեն հետ էր Ս. Պետրոս Հրապարակը, բոլորովին

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԳՐԱՒԻԵՐ ԵՆ... ԱՐԱՐԱՏԸ

Առջի օր, արձագանգած էինք այն փորձանքներուն, որոնց զոհ կ'երթան, վերջերս, այն օտար զբօսաշրջիկները, որոնք փորձութիւնը կ'ունենան լեռնագնացութեան պտոյտներու ձեռնարկելու Արարատի վրայ...: Խումբ խումբ կը կողոպտուին Քիւրտերու կողմէ, որոնք ըստ երեւոյթին տուն - տեղ եղած են մեր լերան վրայ: Ֆրանսական թերթերէն (Փոթիտիէն, Օգս. 8) աւելի մանրամասնութիւններ կուտային Թուրք թերթերը: Նոյն օրուան Հիւրրիյէթն է որ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.-

Անջատողական զինեալ հրոսակներ 11 օրուան մէջ Ամերիկացիներէ, Գերմանացիներէ, Ֆրանսացիներէ ու Ճափոնցիներէ բաղկացած երեք խումբերու բանակավայրերը խուժած, զիրենք ժամերով պատանդ առած ու գրաւած են անոնց բոլոր արժէքաւոր իրերը: Առաջին դէպքը պատահած է Յուլիս 26-ին եւ յարձակումի ենթարկուած է հինգ Ճափոնցի, երկու Գերմանացի եւ 7 Թուրքէ բաղկացած լեռնագնացներու խմբակ մը: Այս թուականէն ետք կատարուած են երկու այլ կողոպուտներ եւս:

Տրուած տեղեկութիւններու համաձայն չորս օր առաջ Թուրք առաջնորդներու ընկերակցութեամբ երկու Ամերիկացիներ Արարատ մագլցած են փնտռելու Նոյեան Տապանը: Անոնք 3500 մ. բարձրութեան վրայ բանակած են: Օգս. 4-ին ինքնաշխատ զէնքերով զինուած երեք հոգի անջատողական լոզունգներով խուժած են բանակատեղին, առեւանգած են լեռնագնացները որ երեսի վրայ երկրնցած են գետինը ու այնպէս պահած են զիրենք ամբողջ երկու ժամ: Անջատողականները գրաւած են Թուրքերու անձնաթուղթերը եւ Ամերիկացիներու լեռնագնացութեան գործիքներն ու առարկաները. յետոյ մահուան սպառնալիքով ազդարարած են անոնց անգամ մըն ալ ոտք չդնել լերան վրայ, ուր ոչ ոք կ'ուզեն տեսնել:

Իսկ երրորդ կողոպուտը պատահած է երկու օր ետք. հինգ Ամերիկացիներէ եւ հինգ Ֆրանսացիներէ բաղկացած երկու անջատ խմբակներ 4 հազար մեթր բարձրութեան վրայ երբ կը պատրաստուէին մագլցիլ հասնելու համար գագաթը, զինեալ ութ անձեր աղաղակներով յարձակեցան բանակատեղին. անոնք գրաւելէ ետք լուսանկարչական ու այլ գործիքները, մնացեալ առարկաները կրակի տուին, ու առնելէ ետք երեք Թուրքերու անձնաթուղթերը նոյն ազդարարութիւնը ուղղեցին օտարականներուն. «Անգամ մըն ալ ոչ ոք կ'ուզենք տեսնել Արարատի վրայ, եկողը պիտի սպաննենք...»:

×

Ինչպէս կը տեսնուի մեր տարաբախտ լեռը նոր «տէր» մը գտած է որ կ'ազդարարէ՝ «Ոչ ոք կ'ուզենք տեսնել Արարատի վրայ»: Գալով մեզի, ի՞նչ ըսել այս նոր «սանտէրին» եթէ ոչ.-

Հերթը հիմա քոնն է մի պահ,
դու էլ նայիր սէգ ճակատին
ու անցի՛ր...

կ'ուրանայ, ըսելով թէ վերջին անգամ 1979-ին է, որ Աղճային հանդիպած է, Թուրքիոյ մէջ:

ԿՈՐԲԱՉՈՎԻ մէկ «մարդն»է կրկին որ պատասխանատու պաշտօնի մը նշանակուած է: Ալեքսանդր Եակովլեւ, որ 1973-էն 1983 Գանատայի դեսպան էր, կը դառնայ կուսակցութեան քարոզչութեան ճիւղին պետը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

——×——

Ազգային հաստատութիւններու վարչական կամ պաշտօնէութեան ժողովներուն համար պէտք կայ երկլեզու թարգմանիչներու: Այս պահանջը ծագած է այն երեւոյթէն, որ նման հաւաքոյթներու մէջ քով քովի կը բերէ հայախօս ու ֆրանսախօս Հայեր, որոնք յաճախ դըժուարութիւն կ'ունենան զիրար հասկնալու:

Թեկնածուները ուրեմն պէտք է լաւ գիտնան այս երկու լեզուներն ալ. այս հիմնական պայմանը լրացողներէն նախընտրութիւնը պիտի տրուի անոնց որոնք հեռու են ժիւտօ, քարաթէի նման մարզանքներու, եւ կարող են - ի պահանջեալ հարկին - լեզուականէն անդին իրենց ֆիզիքական ուժն ալ գործածելու, որպէսզի դիւրացնեն տարակարծիք ժողովականներու իրարու ըսածը հասկնալու դժուարին, սակայն նուիրական պարտականութիւնը:

ԱՐՓԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ
Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐ
«ԿՈՏԱՅՔ» ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Խորհրդային ախոյենութեան Ա. դասակարգի մրցաշարքի երկրորդ հանգրուանին, որուն մասնակցող 12 զօրաւոր խումբերու կարգին է Աբովեանի «Կոտայք»ը, հայ մարզիկները յաղթանակ մը եւս արձանագրելով ամրապնդած են իրենց դիրքը՝ մրցանակներու համար պայքարողներու շարքին: Այսպէս, Օգս. 1-ին, Աբովեանի մէջ տեղի ունեցած է «Կոտայք»ի եւ Ստաւրոպոլի «Դինամօ»ի հանդիպումը: Բուռն պայքարէ մը ետք «Կոտայք» յաղթական հանդիսացած է 2 - 0 արդիւնքով: Կոլերը նշանակած են Ա. Փարսադանեան եւ Ս. Զաքարեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԸ ՊՐՈՆԶԷ ՄԵՏԱԼԱԿԻՐ

Ֆութպոլի համամիութենական պատանեկան մրցաշարքին Հայաստանի խումբը շահած է պրոնզէ մետալը: Եզրափակիչ խաղերը տեղի ունեցած են Սիմֆերոպոլ: Ուկրանիա եւ Վրաստան խաղացած են առաջին եւ երկրորդ տեղերու համար, իսկ Հայաստան եւ Լենինգրադ՝ երրորդ եւ չորրորդ տեղերու համար: Ուկրանիա 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթելով Վրաստանի, նըւաճած է ոսկէ մետալը: Հայաստան - Լենինգրադ խաղը վերջ գտած է 4 - 4 արդիւնքով եւ որոշուած են հինգ ազատ հարուածներ, որոնցմէ յաղթական ելած են (5 - 4) հայ մարզիկները եւ խումբը հանդիսացած է երրորդ, նուաճելով պըրոնզէ մետալը:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Մինսկ տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան մարզական պատանեկան մրցումներու ծանրաբարձութեան ճիւղին մէջ Հայաստան չորրորդ տեղը գրաւած է խմբային դասաւորման մէջ (205 կէտով): Առաջին հանդիսացած է Բելոռուսիա (256 կէտով): Անհատական արդիւնքներով փայլուն եղած են կարգ մը մարզիկներ: Այսպէս, 52 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն հանդէս եկող Յովնան Աշուղաթոյեան արծաթէ եւ Խաչիկ Քափանակցեան պրոնզէ մետալի արժանացած են: Լեւոն Բաղդասարեան (56 քիլօ) 237,5 քիլօ ընդհանուր արդիւնքով ախոյեան հանդիսացած է, իսկ նոյն դասակարգէն Սաշիկ Ցակոբեան՝ 3րդ: 60 քիլօ դասակարգին մէջ Կարէն Յարութիւնեան արծաթէ մետալ մը ապահոված է իր խումբին: Խաչիկ Մելիտոսեան (67,5 քիլօ), անցեալ տարուան բաժակակիրը, այս անգամ արժանացած է արծաթէ մետալի: 75,5 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ Սամուէլ Ղահրամանեան 8րդ տեղը գրաւած է (300 քիլօ բարձրացուցած), իսկ 100 քիլօյէն վեր դասակարգին մէջ Գագիկ Սարոյեան 320 քիլօ բարձրացնելով 5րդ հանդիսացած է: Հայաստան 82,5 եւ 100 քիլօ դասակարգին մարզիկ չէ ներկայացուցած:

ՄԱԿ-Ի

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

——×——

Հաւանաբար, Երեքշաբթի օր է, Օգս. 13-ին, որ ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ցանձնախումբի՝ «Փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան եւ խտրականութեան դէմ պայքարի կանխարգիլման» ենթայանձնախումբի օրակարգին նիւթ ըլլայ Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերող հանրածանօթ պարբերութիւնը, ծանօթ՝ «30րդ յօդուած» անուան տակ:

Այս յօդուածին պատմութիւնը շատ երկար է եւ բազմիցս օրակարգի վրայ եկածգացած է առանց վերջնական - եւ դրական - որոշումի մը յանգելու:

Նոր տեղեկատուն է՝ Պէնճէմին Ուայթէքըր, որ Օգս. 5-ին յանձնած է իր տեղեկագիրը ենթայանձնախումբին, որու նստաշրջանը տեղի կ'ունենայ Ժընեւ եւ կը տեւէ մինչեւ Օգոստոսի վերջ:

Տեղեկագրին մէջ, հետեւեալ ձեւով կը յիշատակուի Հայերու ցեղասպանութիւնը.-

11.- Նացի մոլորումը (անգլիական բընագրին բուն բառն է՝ *ապէրասիոն*) դըժբախտաբար ցեղասպանութեան միակ պարագան չէ 20րդ դարուն: Նոյն որակումին արժանի միւս օրինակները որոնք կրնան նշուիլ Հերերոսի գերմանական ջարդերն են 1904-ին: 12.- Օսմանեան ջարդը Հայերու 1915 - 1916: 13.- Ուկրանական պոկրոմը Հրեաներու 1919: 14.- Պուրունտուի Հութու ջարդը 1965ին եւ 1972ին: 15.- Փաքիստանեան ջարդը:

Ուայթէքըր այս եզրակացութեան յանգելու համար, իբրեւ աղբիւր կը յիշատակէ գերման դեսպան՝ Վանկընհայմի վըկայութիւնը, Թոյնպիի եւ Պրայսի գիրքը, 1984 Ապրիլի Փարիզի Ժողովուրդներու մնայուն դատարանի «լուութեան ոճիր մը», փրոֆ. Ռ. Յովհաննէսեանի «Հայաստան անկախութեան ճամբուն վրայ», Կիւրկէնի հայկ. Թղթածրարը եւ զանազան այլ աղբիւրներ:

Ժընեւէն ստացած մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, արդէն հայ ներկայացուցիչներ ժամանած են Միացեալ - Նահանգներէն, Արժանթինէն, Լիբանանէն, եւ Ֆրանսայէն: Թուրք պատուիրակութիւն մը կը ժամանէ այս օրերս: Ենթայանձնախումբի 26 անդամներուն մէջ, ոչ մէկ Թուրք կայ, Թուրքերը կը մասնակցին միայն իբրեւ դէտ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

ԱՆԱՀԻՏ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Բ. եւ վերջ)

Իր նօթատետրերուն մէջ գրած է. «Էլի զրուցում եմ Ուիլեամների հետ»: Կը նշանակէր՝ արդէն կը թարգմանէր Ու. Սարոյեանի գործերը: Գրեց «Պայրըն եւ Հայերը» աշխատութիւնը, որ հայ - անգլիական գրական կապերուն նուիրուած առաջին գիտական ուսումնասիրութիւններէն մէկն էր, եւ որուն համար իրեն շնորհուեցաւ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուի աստիճան: Տարիներ շարունակ անգլերէն լեզու եւ գրականութիւն դասաւանդեց Երեւանի բուհերուն մէջ:

Եւ բանաստեղծական ժողովածուներէն մինչեւ թարգմանութիւն, մինչեւ մեծ արձակ, հոգւոյն մէջ եւ աչքերուն յամառօրէն պահեց իր կարօտի ուղեղիծը.

Տարիներս, տարիներս գնում են,
Մէկը կարծես կրկնութիւնն է միւսի.
Աչքս անվերջ նոյն լոյսին է,
նոյն յոյսին՝
Գնալ հասնել,
Գնալ հասնել
Տարօնին:

Այդ եղաւ իր ամէնէն երկար ճանապարհորդութիւնը ժամանակի եւ տարածութեան մէջ, ճանապարհորդութիւն՝ որուն մասին գրեց երկու վէպ՝ «Խոդեդան»ը եւ «Ռանչպարների կանչը»: Գրեց որպէս յուշագրութիւն, օրագիր, արկած ու հէքեաթ: Որպէս հաւաքական յիշողութիւն, որպէս երգ ու առասպել: Գրեց այնպէս, կարծես ինքնիրեն գրուած է: Գրեց Թելօ Մեսրոպի ու Ծաղիկ Համբարձումի բերնով, Անդրանիկի ու Զաւուշի ձիերուն խրխինջով, Բդէի յիշատակարանի դաժան փաստագրութեամբ, հայրենի լեռներու եւ կիրճերու արձագանգով: Եւ նայեցաւ իր հասուն տարիքի բարձրութենէն, եւ իր յետադարձ հայեացքը եղաւ յստակ, չմշուշուեցաւ, չդարձաւ լալկան վերյուշ ու կարծրացած հոգերանութիւն. չփորձեց գգայացունց դրուագներով քրքրել իր եւ ուրիշներու վէրքերը: Գրեց պատմագրի անաչառութեամբ, ազգագրագէտի հրճուանքով, աշխարհագրագէտի ճշգրտութեամբ, բառգի պարզութեամբ, ողբասացի դառնութեամբ, արձակագրի վարպետութեամբ եւ պայծառատես արուեստագէտի համարձակութեամբ: Իր անհատական ու ազգային կենսաբանական պահանջը դարձաւ կենսահաստատման իրաւունքը՝ վերակենդանացնել ամայացած աշխարհ մը, ծխացընել հանգած օճախները, տեսնել պայթող Ագրիւրի հրեղէն նժոյգներու առասպելական վազքը... հէնց այս կենսաբանական պահանջը նկատի ունենալով, Դաշտենցի կրտսեր գրչընկերներէն մէկը անգամ մը գայն համեմատեց Ալիշանի հետ: Բանի՛ անգամ մտածեր եմ այդ զուգահեռին մասին, համեմատելով անոնց կեանքը, եւ միշտ յիշելով Դաշտենցի հիացումը հանդէպ այդ մեծ մարդուն: Պաշտամունքի համոզ այդ ակնածանքը անոր մօտ կ'երկարէր հնօրեայ պատմիչներէն ու գրիչներէն, քարգործ վարպետներէն ու մանրանկարիչներէն մինչեւ իր ժամանակի նիւթի եւ հոգւոյ մշակները, բլլար թարգմանիչ, բանահաւաք թէ չինարար: Կը խոնարհէր անխոնջ ու հաւատաւոր, հմենատ ու հայեցի վաստակի առաջ: Աշխատանքի այս կերպը դարձուց իրեն ուղենիշ եւ վաղ առաւօտէն աշխատաւոր շինականի ջանասիրութեամբ ու սիրով եւաւ մշակելու իր հերկը, էպիկական իմաստութեամբ, անտրտունջ, առանց ընդդիմացական տուայտանքի: Իր տուայտանքները այլ ծագում ունէին: «Ռանչպարների կանչը» վիպաքի Ջրտուքչար Ֆադէի նման բահը ձեռքին բացաւ իր առուին հունը, աշխարհ ջրող Ֆադէի համբերութեամբ ցանեց իր շաղգամի սերմը ու թխակն ուսին անցաւ իր ժամանակի միջով, հաւատալով սերմին զօրութեան...:

Նախանձելի կ'աշխատէր՝ ամբողջովին իր աշխարհին հետ, վերացած, բարձրաձայն խօսելով իր հերոսներուն հետ: Եթէ թախիծ կար ճակտին, գիտէիր հարցիդ պատասխանը՝ չէր կրնար աշխատիլ: Իսկ աշխատանքը գոյաձեւ էր, օդ ու անտառ: Եթէ թախիծ կար աչքերուն մէջ, ուրեմն օտարոտի ձայն մը կը խանգարէր իր գրոյցը:

Կենսասէր էր: Եւ այդ կայ իր գիրքերուն մէջ: Տխուր կամ ուրախ կենսասիրութիւնը՝ հայ ժողովուրդի դարերէն եկած կենսասիրութեան կենդանի ելեւէջներով: Աշխարհը կ'ընկալէր գգայարաններով, ու կը հաւատար որ անոնք գինքը չեն խաբեր: Ունէր աշխարհը ընկալելու իր չափանիշները, եւ եթէ փորձէիր կատակելով ըսել թէ Անդրանիկի ձայնը չէր կրնար մէկ սարէն միւսը հասնիլ, թէ այդ հակառակ է ֆիզիքի օրէնքներուն, անկեղծօրէն կը զարմանար որ ֆիզիքին անծանօթ են իր սարերու օրէնքները: Կատակասէր էր, ունէր խմուրի ինքնատիպ ըգգացողութիւն, եւ այդ այնքան բնատուր էր, որ այսօր ալ չատեր զուարճալի մանրապատումներ կը պատմեն իր բառերէն ու կեանքէն:

Իր կեանքի իրական ուղեծիրը՝ Դաշտադէմէն Երեւան, եւ իր օրերուն հանդիպած մարդիկը եղան իր գրական կենսագրութեան նիւթը: Իր պապերէն անդին չանցաւ: Իրեն բաժին եկած հանդրուաններուն ու չփումներուն փնտռեց վաւերական գրական հումքը՝ վերացական խօսք չսիրեց: Ինչ որ տեսաւ, իմացաւ ու լսեց, վերապատմեց սեփական ապրումի հաւատարմութեամբ, նիւթի մէջէն: Իր գրական խօսքը միշտ ալ եղաւ նաեւ երախտագիտական խօսք՝ կեանքին ու մարդոց: Այդպէս էին «Խոդեդան»ն ու «Ռանչպարների կանչը», այդպէս էր «Ֆայտոն Ալեքը», որ աքանչելի պոէմ ըլլալէ զատ, յուշարձան մըն ալ է սասունցի Խաչիկին կողմէ՝ իրեն ապաստան տուած Կիւմրիին եւ անոր զարմանահրաշ մարդոց...: Այդպիսի մեծ ու փոքր յուշարձաններ կանգնեցուց իր հոգւոյն, յուշերուն, իր տպագրուած ու անտիպ բանաստեղծութիւններուն մէջ, իրեն համար արժէքաւոր ու օրինակելի մարդոց՝ Զարեանց, Իսահակեան, Բակունց, Մահարի, Վարդան Աճէմեան, Սարոյեան, Կարօ Մելիք - Օհանջանեան, Արբուն Տայան, Արամ Ինճիկեան, Սողոմոն Տարօնցի, Վաղարշակ Նորենց, Յովհաննէս Շիրազ եւ շատ ուրիշներ...:

Իր մեծ մտահոգութիւններէն մէկը ըսփիւռքի հայութեան ու Հայոց լեզուի ճակատագիրը եղաւ: Ապրեցաւ համայն հայութեան յոյզերով: Դասագիրքեր կազմեց հայ մանուկներուն համար ու պատգամեց.

Եկ վառենք
Ու վառուենք
Հայերէն:

Իր ամենակարճ ճամբորդութիւնը՝ տունէն մինչեւ կեդրոնական հրապարակը եղաւ, ուր իրեն կը սպասէին «տղերք»ը, ծաղկավաճառ Կարաբալան՝ իր անհատնում վարդերով, վանեցի կօշիկ մաքրող Սարգիսը, Հայաստան այցի եկած կոփեցի Լեւոնը... ուր իրենց կը սպասէր ամէն օր վերսկսող մեծ ուղեւորութիւնը հին ու նոր օրերու ճամբաներով:

Կ'ըսեն՝ զարմանալի մարդ էր: Եւ ամէն մէկը բան մը կը յիշէր՝ զարմանալի էր իր անմիջականութեամբ, իր բարութեամբ, իր կատակներով, իր մեծ մորմոքով, իր փոքրիկ աչքերուն խորամանկ կամ թախծոտ ժպիտով, իր արագաքայլ ընթացքով, իր լռութեամբ, լռութեան յաջորդող մաքի երկա՛ր - երկա՛ր ճամբայ կարած մէն - մի խօսքով: Բայց ամէնէն զարմանալին՝ իր մեծ զարմանքն էր այս աշխարհին վրայ...:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. - Քառասուն տարի առաջ, Ֆրանսա կը դատէր իր մարեշալը: Վէճը ծանօթ է, մանրամասնութիւնները՝ մոռցուած: Լը Մոնտի մէջ, Ժան Փլանշէ հակիրճ կերպով, կ'ոգեկոչէ դատավարութիւնը, որ սակայն դեռ կը տեւէ, ինչպէս կ'եզրակացնէ յօդուածագիրն իսկ:

×

Տաք օր մըն էր 1945 Յուլիս 23-ի այն օրը երբ Փարիզի վերաքննիչ ատեանին առջեւ կը սկսէր Փէթէնի դատավարութիւնը: Հոն էին երեք դատաւորներ, 24 հոգինոց դատակազմը, անթիւ լրագրողներ, լուսանկարիչներ:

Արեւմուտքի մէջ պատերազմը աւարտած է երկու ու կէս ամիսէ ի վեր: Աւարտելէն առաջ իսկ ան կամովին վերադարձած է Գերմանիայէն ուր կալանաւոր կը նկատուէր Զիկմարինկենի դղեակին մէջ: Իմանալով որ առժամեայ կառավարութիւնը որոշած է դատել զինքը, Ապրիլ 5-ին կը գրէր Հիթլէրի. «Միմիայն Ֆրանսայի մէջ է որ կրնամ բրածներուս հաշիւը տալ»: Ամսոյն 20-ին դաշնակից զօրքերու յառաջացումին դէմ ռումբերու տարափին տակ Գերմանացիները զինքը առաջնորդած էին զուիցերական սահմանը, զոր կ'անցնի Ապրիլ 24-ին, իր 89րդ տարեդարձին օրը:

Զուիցերացիները զինքը ընդունած էին ծաղիկներով ու չոքոլայով: Ամսոյն 26-ին Վալորպի մէջ զօր. Քէօնիկ որ ղրկուած է Տը Կոլի կողմէ, զինքը կը ձերբակալէ, նաեւ իր կինն ու հետեւորդները: Ապահովութեան մեծ միջոցառումներու տակ շոգեկառք մը զինենք կ'առաջնորդէ Փարիզի շրջակայքը, Մոնրուժի ամրոցը:

Այս ժամանումը գոհունակութիւն չի պատճառեր զօր. Տը Կոլի: Փէթէնի գոյութիւնը տաղտկացուցիչ է. իր տարիքը համակրանք կ'արթնցնէ արտասահմանի մէջ: Մամուլը չղթայազերծուած է «Փէթէն - Պազէն»ի դէմ եւ դիմադրական թերթերու մեծ մասը մահ կը պահանջէն բարձրաղոչ, «դաւաճան»ին համար: Իշխանութիւնը մտահոգ է. տակաւին փափուկ է իր կացութիւնը. արդեօ՞ք անոր ներկայութիւնը ի նպաստ իրեն շարժում մը ծագում պիտի չտայ, կենդանացնելով ջախջախուած վիշիականները:

Պէտք էր արագ շարժիլ: Պուշարտոնի նախագահութեամբ, որ Ա. Աշխարհամարտին դաւաճանութեան ծանօթ դատերը վարած է, կը սկսի արտօրին դատավարութիւն մը: Քանի մը շաբթուան ընթացքին դատաւորները կը հարկադրուին մխրճուիլ սաստաւր թղթածրարներու մէջ, դասաւորուած կամ ոչ:

Փէթէն որպէս փաստաբան ընտրած է քաղաքացիական հարցերու մասնագէտ մը՝ փաստաբանապետ Փայէն, որ իրեն օգնական կ'առնէ Ժաք Իզորնին (պաշտպանը՝ գրագէտ Պրագիյաքի):

Եւ աՀաւասիկ ան կը յառաջանայ սրահին մէջ, ուր կը գրէ, Ժ. Քէսէլ «դժուար կը գանազանուին իրարմէ փաստաբան ու վկայ, վկայ ու ոստիկան, ոստիկան ու ժողովուրդ...» Հո՛ն է ան մարմարի գոյն դէմքով ու կապոյտ աչքերով: Համազգեստաւոր է եւ եօթը աստղերով:

Նոյն Փէթէնն է որ անցեալ Օգոստոսին կ'իջնէր տակաւին, առանց կառավարելու, լքուած յամրաբար Վիշիի կողմէ: Նոյն անձն է որ 1940-ի աշնան եւ 1942էն եաք կը մեծարուէր բազմութիւններու կողմէ, հերոսը, սուրբը, հայրը՝ որուն նկարը տեղ գրաւած էր բոլոր ցուցափեղկերուն մէջ եւ բոլոր դրօշմաթուղթերուն վրայ. ան՝ զոր կ'երգէին տղաքը ամէն դպրոցի մէջ: Ֆրանսայի ամէնէն աւելի պաշտելի անձը, զոր Փարիզցիները 1944 Ապրիլ 26-ին եկեր էին խանդավառութեամբ դիմաւորելու Օթէլ տը Վիլի հրապարակին վրայ, որովհետեւ գէշ կամ լաւ ան իրենց համար դժբախտութեան մէջ բացուած պատուհան մըն էր:

Խորհրդանիշի մը նման սիրուած ու ատուած: Խորհրդանիշը՝ ընդունուած ձախողութեան, հակահրեայ համագործակցութեան մը՝ որուն առաջին քայլը ի՛ր առած է, առանց նոյնիսկ մղուած ըլլալու նացիներու կողմէ:

Հո՛ն է ան անհողդողդ, ուղիղ կանգնած. զարմանք կը պատճառէ իր դիմանկարներուն հետ իր նմանութիւնը: Իր կեանքը վտանգուած չի նկատեր. վտանգուած է: Գիտէ՞ արդեօք:

Մոնրուժ պայքարը ծայր տուած է իր փաստաբաններուն միջեւ. մէկը կ'ուզէ 1914 - 18ի իր ծառայութիւնները յիշեցնել ու մայրենի կարողութեան սկարացումին մասին խօսիլ: Ուրիշ մը համար յստակ է. Փէթէն Վիշիի իր գործը պէտք է ամբողջացնէ. ան Հիթլէրին դէմ Ֆրանսացիներու վահանն է ու պէտք է բացայայտօրէն յայտնել այս կէտը:

«Ամբաստանեա՛լ, կը հաճի՞ք ոտքի ելլել. ի՞նչ է ձեր անունը, մականունը, տարիքը եւ պաշտօնը:

- Ֆիլիփ Փէթէն, Ֆրանսայի մարէշալ...»:

Խաղը սկսած է: Փէթէն յստակ ձայնով մը կը կարդայ յայտարարութիւն մը. «Ֆրանսացիներո՛ւն է որ եկած է հաշիւ տալու» եւ ոչ թէ բարձրագոյն Ատեանի մը որ գայն չի ներկայացներ: «Զօրս տարուան ընթացքին իմ գործունէութեամբս պաշտպանեցի Ֆրանսան: Միակ մտահոգութիւնս էր Ֆրանսացիներու միութիւն ու համերաշխութիւնը: Մինչ զօրավար Տը Կոլ արտաքին ճակատներու վրայ պայքար կը մղէր, ես կը հարթէի Ազատագրութեան ճամբաները, պահպանելով Ֆրանսա մը ցաւատանջ, սակայն կենդանի»:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՃԱՏՐԱԿ

ՌԱՖԱՅԷԼ ՎԱՀԱՆԵԱՆԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—×—

Երէց եւ միջին սերունդի ճատրակի սիրահարները մինչեւ հիմա, թէեւ անցած են 23 տարիներ, լաւ կը յիշեն, թէ ինչ յուզումով ու անհամբերութեամբ կը սպասէին Քիւրաչաօ կղզին (Անթիլ) տեղի ունեցած աշխարհի ախոյենութեան կաւուածի յաւակնորդներու մրցաշարքին եկող լուրերուն: Հիացումի ինչ պահեր պարգեւեց յաղթողը՝ Տիգրան Պետրոսեան, որ երաւունք ունեցաւ ձեռնոց նետելու Միխայիլ Բոտվինիկի:

Այնուհետեւ յաւակնորդներու մրցաշարքերը փոխարինուեցան մենամարտերով: Եւ ահա, մօտ 25 տարի եաք, ճատրակի միջազգային Դաշնակցութիւնը դարձեց կրկին վերադառնալ մրցաշարքերու եւ Հայաստանի ճատրակի սիրահարները դարձեալ յուզումներու եւ անքուն գիշերներու աւելի պիտի ունենան: Հոկտեմբեր - Նոյեմբեր ամիսներուն Մոնփըլիէ (Ֆրանսա) տեղի ունենալիք յաւակնորդներու մրցաշարքի մասնակցողներէն եւ ամէնէն նպաստաւոր դիրքի մէջ գտնուողներէն մէկն է Երեւանցի տաղանդաւոր կրոսմայսթէր Ռաֆայէլ Վահանեան:

Զուիցերիա տեղի ունեցած մրցաշարքին, ուր պիտի որոշուէին չորս յաւակնորդները, Ռաֆայէլ Վահանեան տարաւ համոզիչ եւ տպաւորիչ յաղթանակ մը: Ան բոլոր ցուցանիշներով գերազանցեց մրցակիցները: Արձանագրեց 8 յաղթանակ, ո՛չ մէկ պարտութիւն կրեց եւ ամէնէն բարձր արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ՛ ճերմակներով, թէ՛ սեւերով: Առաջին հանդրուանէն մինչեւ վերջինը ընթանալով առջեւէն, Ռաֆայէլ Վահանեան ցոյց տուաւ գերազանց արդիւնք՝ 17 կարելիութենէն 12,5 կէտ, եւ մէկ կէտի տարբերութիւն՝ երկրորդ տեղը գրաւողէն:

Մրցաշարքը մեկնաբանող բոլոր մասնագէտները կը նշէին, որ Վահանեան կը խաղար իրեն յատուկ վստահութեամբ, թեթեւութեամբ, որպէս կանոն՝ սահմանուածէն նկատելի կերպով աւելի քիչ ժամանակ վատնելով խաղերու վրայ, կիրարկելով թարմ ու նուրբ յղացքներ, իրականացնելով գեղեցիկ զոհաբերութիւններ:

Դիպուածով չէ, որ այս մեկնաբանութեան սկիզբը յիշատակեցինք Տիգրան Պետրոսեանի անունը: Զուիցերիա Վահանեանի ունեցած ելոյթին մէջ կը զգացուէին յարաբերաբար նոր երանգներ, որոնք կը յիշեցնէին աշխարհի 9րդ ախոյեանի թաքիքը: Ինչպէս «Երկաթեայ Տիգրան»ը, Ռաֆայէլ Վահանեան կը խաղար

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Յուլիս 27-ին, իր մահկանացուն կնքած է Կեդրոնական վարժարանի նախկին ուսուցիչներէն Կարապետ Գզիրեան: Ողբացեալը տարիներ դասաւանդած է գրաբար եւ հայերէն, հասցնելով սերունդներ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 30-ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին: Արարողութեանց նախագահած է Շահան եպիսկ. Սվաճեան:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ Յունիս 23 եւ 30 թուականներուն ՀԲԸՄ-ի «Ռ. Սարոյեան» թատերախումբը Ս. Քէքլիկեանի բեմադրութեամբ ներկայացուցած է Վահէ Քաչայի «Միջնադարեան Անջուղք» թատերախաղը: Այս գործը որ առաջին անգամ կը բեմադրուի Մոնրէալի մէջ, նիւթ ունի Բ. Աշխարհամարտի շրջանին Փարիզի գերմանական գրաւումի օրերուն պատահած դէպք մը: Հեղինակը հոն կը ձաղկէ մարդկային եսասիրութիւնը, վտանգի դէմ ուրիշը գոհելու միտումը:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ազգ. մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 16, Կիրակի, «Արարատ» մարզամշակութային Միութեան սրահին մէջ: Հանդէսին բացումը կատարած է մանկապարտէզին մանուկ մը, որմէ ետք կատարուած են շարք մը խմբական երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացուած են թատերգութիւններ: Վերջին մասին, փակման խօսքը արտասանած է Իրանա-Հնդկաստանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Կորիւն եպիսկ. Պապեան որ անդրադարձած է մօր դերին կարեւորութեան, զաւկի դաստիարակութեան հարցին մէջ:

×

ՕՆԹԱՐԻՕ նահանգի Կրէնվիլ Փարքին մէջ Յունիս 21 - 23 տեղի ունեցած է ՀՄԸՄ-ի Գանատայի շրջանի սկաուտական խմբապետական Դ. լսարան - բանակումը: Այս բանակումին մասնակցած են Մոնրէալի, Թորոնթոյի եւ Համիլթընի մասնաճիւղերու խմբապետները եւ սկաուտական խորհուրդի անդամները: Գործադրուած է յատուկ յայտագիր մը, վիճարանական սեմինարներով, մարզական հանդիպումներով, դասախօսութեամբ ու զրոյցներով:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ հասած է Յուլիս 21ին Պրազիլիոյ Սան Փաւլօ քաղաքի Քլուպ Արմենիոյէն երիտասարդներու և մարզիկներու աւելի քան 60 հոգինոց խումբ մը, մրցելու համար ՀՄԸՄ-ի մասնաճիւղերու խումբերուն դէմ: Սան Փաւլոյի հայ գաղութին ամէնէն կարեւոր հաստատութիւններէն մէկն է Քլուպ Արմենիոն, հիմնուած 60ական տարիներուն: Ունի մարզադաշտեր, լողաւազան, ընդարձակ սրահներ, գրադարան:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀՅԴ ԼԵՄ-ի «Րաֆֆի» մասնաճիւղը Յուլիս 12, 13 եւ 14 օրերուն կազմակերպած է «Յեղափոխական Մշակոյթի Օր» ձօնուած՝ մերօրեայ հերոսներուն: Բացման խօսքէն ետք ուր ներկայացուած են նման ձեռնարկներու կազմակերպումին ծնունդ տուող պատճառներն ու նպատակները, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը. երգուած են յեղափոխական, հերոսներու նուիրուած երգեր, կատարուած արտասանութիւններ ու ներկայացուած «Արնաերկունք» թատերախաղը գրուած ԼԵՄ-ի ընկերներէն մէկուն կողմէ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետ. Շամլեան - Թաթիկեան երկրորդական վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յուլիս 3, Չորեքշաբթի օր: Աւարտական դասարանի 53 շրջանաւարտներուն սրահ մուտքով սկսած է հանդիսութիւնը, որուն ընթացքին անոնք արտասանած են, երգած, նուագած եւ ուղերձներ կարդացած: Շրջանաւարտներէն բարձր միջին ունեցողներ արժանացած են զանազան մրցանակներու: Վկայականներու բաշխումը կատարուած է Վերապատուելի Ա. Սարգիսեանի եւ տնօրէն Ե. Եսայեանի կողմէ, որ խօսած է նաեւ հուսկ բանքը, շեշտը դնելով տրուած կրթութեան, ուսման եւ ազգ. դաստիարակութեան վրայ: Իսկ փակման խօսքը արտասանած է Վերապատուելին, խօսելով ազգայնաշունչ ճառ մը:

×

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ Թեմական խորհուրդին նախաձեռնութեամբ Յուլիս 14, Կիրակի, մեծ թիւով Հայեր Թաւրիզէն մեկնած են Ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքը՝ Վարդավառի տօնակատարութիւնը կատարելու: Պատարագած ու քարոզած է Տէր Բագրատ Մելքոնեան. ան իր քարոզին մէջ խօսած է աւանդութիւններու պահպանումին, ազգ. կառոյցներու շուրջ համախմբումին եւ արտագաղթի վնասակար երեւոյթին մասին: Կէսօրէն ետք տեղի ունեցած է գեղարուեստական բաժին եւ ազատ բեմ. խօսք առած է հիւսիսային իրանահայութեան պատգամաւոր Վ. Վարդանեանի ներկայացուցիչը, որ նմանապէս արտայայտուած է արտագաղթի վնասակար եւ քանդիչ երեւոյթին:

×

ԾԻՊԷՅԼԻԻ «Թուչնոց Բոյն» վարժարանի ամավերջի եւ վկայականներու բաշխումի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 16-ին, հովանաւորութեամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին: Տնօրէնին բացման խօսքէն ետք կիրարկուած է գեղարուեստական յայտագիրը, բաղկացած խմբերգներէ, հայերէն, արաբերէն եւ անգլերէն արտասանութիւններէ, ուղերձներէ եւ պարերէ: Նախակրթարանէն եւ մանկապարտէզէն վկայուած են 17-ական աշակերտներ, որոնց վկայականները յանձնած է Արտաւազդ Արք. Թրթռեան: Յետոյ լաւագոյն ուսանողներ պարգեւատրուած են ու տեսուչ Գ. Մելքոնեան ներկայացուցած է վարժարանին տարեկան տեղեկագիրը: Հանդիսութեան աւարտին բեմ բարձրացած է Գարեգին Կաթողիկոս, իր պատգամը տալու ներկաներուն եւ դրպրոցականներուն: Ան յայտնած է թէ «Թուչնոց Բոյն»ին մէջ այս ամառ պիտի կիրարկուի գեղարուեստական եւ մարմնակրթական մասնաւոր յայտագիր մը:

×

ՊԸՐԼԻՆԿԷՅՄԻ (Սան Ֆրանսիսքոյի մօտ) «Ամֆաք» պանդոկին մէջ, Յուլիս 5 - 7, գումարուած է Հ. Օ. Մ.ի Արեւմտեան Ամերիկեան Շրջանային Միութի Ա. Պատգամաւորական ժողովը: Կարդացուած են մասնաճիւղերու եւ Շրջ. վարչութեան միամեայ գործունէութեանց տեղեկագիրները, շեշտը դրուած է տարեց քաղաքացիներով զբաղելու եւ մանկամըսուրներ բանալու անհրաժեշտութեան վրայ: Խօսք առնելով Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը՝ Խաթուն Բագրատունի, նշած է, թէ «Նոր 75ամեակի սեմին՝ Հ. Օ. Միութիւնը, օժանդակութեամբ տոքթ. Վարդան Գրիգորեանի, պիտի ձեռնարկէ 10 միլիոն տոլարի դրամարշաւի, անցնող 75ամեակը պատմականացնելու համար պիտի հրատարակէ յուշամատեան մը եւ 1985 - 86 տարեշրջանը պաշտօնապէս պիտի հռչակուի անդամարշաւի տարի, խտացնելու համար շարքերը Հ. Օ. Մ.ուհիներու եւ երկարելու համար թեւերը ազգօգուտ գործին»: Այս առթիւ, ճաշ - պարահանդէսով մը նշուած է Հ. Օ. Մ.-ի 75ամեակը: Խօսք առած են Խաթուն Բագրատունի, Վահիկ Գիւրջեան (Հ. Յ. Դ.), Ալիս Մատէնեան (Շրջ. Վարչութիւն) եւ Բիւզանդ Կոանեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Սիփան» Միութեան «Նայիրի» սրահին մէջ, Յուլիս 24-ին, տեղի ունեցած է կլոր սեղան, որուն մասնակցած են Վահան Մեհրաբեան, Եղուարդ՝ Երիցեան եւ Սերոժ Սուքիասեան: Բացումը կատարած է Ժիզէթ Տէր-Օհանեան: Արծարծուած են Հայ Դատի, Խանասորի Արշաւանքի, Եղեռնի, հայ ժողովուրդի անցեալ եւ ներկայ քաղաքական կեանքի եւ ներկայի զինեալ պայքարին վերաբերեալ հարցեր:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 14-ին, ոգեկոչուած են Տարօն - Տուրուբերեանի շրջանի նահատակները: Յաւարտ պատարագի եւ հոգեհանգստեան պաշտօնի, «Կարապետեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ - հանդիսութիւն մը: Խօսք առած են Մարի Օհանճեան, Մկրտիչ Մկրտիչեան (Հալէպէն) եւ Գրիգոր Հոթոյեան (Թորոնթոյէն):

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հ. Մ. «Արարատ» Կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ, Յուլիս 26-ին, նշուած է «Հերոսի Օր»ը: Ներկայացուած է Յ. Լեւոնեանի եւ Ր. Էլպէքեանի դատավարութենէն հատուածի մը ռատիօ - բեմադրութիւնը, որմէ ետք խօսք առնելով Հրաչ Դաւթեան անդրադարձած է զինեալ գործողութիւններու նպատակին եւ հետեւանքներուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Յառաջդիմասէր»ի պարտէզին մէջ, Յուլիս 14-ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ հայ շրջանաւարտներու: Յայտագիրը վարած է տոքթ. Գարլօ Կարապետեան: Խօսք առած են Պօղոսեան ազգային վարժարանի տեսուչ Մանուկ Գալփաքճեան, Թովմաս Կորկիսեան եւ Գրիգոր Քհնյ. Օհանեան:

[...]ռալի մեծ պայքարով: Դիպուածի արդիւնք չէ, որ 17 խաղերէն ոչ մէկուն մէջ [...]եւանցի կրօսմայսթէրը կասկածելի դիրք ունեցաւ:

Ռաֆայէլ Վահանեան նաեւ փաստեց, որ [...] տիրապետել ջիղերուն: Ասոր փայլուն ապացոյցն են ամէնէն վճռական պահուն (վերջին երկու հանգրուաններուն) տարած յաղթանակները: Մինչ այդ մրցակիցները ուժերու գերլարումով հասած էին դասաւորումի գլխաւորողին:

Թէ ինչ մեծ նշանակութիւն ունի ինքնատիրապետումը նման մրցաշարքին, կ'ապացուցանէ ֆիլիպպինցի կրօսմայսթէր Էուճենիօ Թորէի օրինակը: 14 հանգրուանէ ետք ան Վահանեանի հետ կը գլխաւորէր դասաւորումը եւ այնպէս կը թուէր, թէ արդէն ապահոված է իր տեղը առաջին քառեակին մէջ: Բայց երկու պարտութիւններէ ետք Թորէ 10,5 կէտով բաժնեց 4 - 6րդ տեղերը եւ ներկայիս ծնն Վան տէր Վիլի եւ Նայճըլ Շորթի հետ լրացուցիչ խաղերով պէտք է ջանայ երդ ուղեգիրը նուաճել: Երկրորդ տեղը գրաւեց ամերիկացի Եասեր Սէյրաւան (11,5 կէտ), երրորդ՝ Անդրէյ Սոկոլով (11 կէտ):

Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

[...]իմ ձին ընթանում էր առաջ, իսկ նա հետեւում էր ինձ: Ես էլ իմ կողմից չէի խօսեցնում նրան, որովհետեւ չէի ցանկանում աւելի վրդովել նրա հոգեկան խռովութիւնը: Ես միայն հիացած էի նրա կերպարանքի բարեկազմութեամբ. թէ որքան գեղեցիկ էր նրա ադամարդի հագուստով. եւ որքան քաջաբար ձիավարում էր նա, նստած իւր սիրուն նժոյգի վրայ: Նա ներկայացնում էր իմի չնորհալի ձիաւոր, որի նմանը կարելի էր տեսնել Պարսից բարձր ազնուականների որդիների մէջ»:

«Բայց նրա հայրը իւր կեցութեամբ, իւր սովորութիւններով, իւր բարք ու վարքով նոյնպէս ներկայացուցիչ էր Պարսից բարձր ազնուականութեան: Շրջապատուած բազմաթիւ նոքարներով, որսորդական շներով ու բազէներով, վատնում էր նա իւր ժամանակի մեծ մասը զանազան զբօսանքների ու զուարճութիւնների մէջ, որոնք կատարւում էին ըստ մեծի մասին ձիաների վրայ: Խիստ սակաւ անգամ էր պատահում, որ նրա ընտանիքը չմասնակցէր այն զբօսանքների, եւ այդ պատճառով Սառան մանկութիւնից վարժուած էր ձիավարելու մէջ»:

«Մելիքը, ինչպէս Ղարաբաղի բոլոր խաները, ունէր բազմաթիւ անասուններ, որոնց ամառը տանում էին լեռնային հովասուն տեղերում արածացնելու: Շատ անգամ Մելիքի ընտանիքը ամբողջ ամիսներ անց էր կացնում ամարանոցում, իրանց հօտերի մօտ, հովիւների վրաններում: Սառային աւելի էր զուարճացնում լեռնային կեանքը: Ղարաբաղը սարոտ եւ անտառապատ երկիր է: Երբեմն ձի նստած, ամբողջ ժամերով թափառում էր նա ձորերի, անտառների եւ լեռների մէջ: Այստեղ աւելի ազատ էր շնչում, քան թէ հօր փակուած տնում, ուր ամէն ինչ ճնշում էր նրան: Շատ անգամ ես լսել էի նրանից այդ խօսքերը. «ես չեմ սիրում ձմեռը»: Երբ հարցնում էի պատճառը, պատասխանում էր. «Նրա համար որ, ձմեռը միշտ տան ծածքի տակ եմ մնում»:

«Երբ արեւը ծագեց, չգիտեմ ի՞նչ ըզգացմունքից դրդուած, նա կանգնացրեց իւր ձին, եւ մի քանի րոպէ լուռ նայում էր դէպի այն կողմը, ուր նրա հօր լայնատարած կալուածների սահմանները հետզհետէ անյայտանում էին մեր տեսութիւնից: Նա խսկոյն երեսը շուռ տուեց, որ ես չնկատեմ նրա արտասուքը: Նա գնում էր, հեռանում էր այն երկնից, ուր ծնուել, սնուել ու մեծացել էր: Բայց ո՞ւր էր գնում, - ինքն էլ չգիտէր: Բայց ինչու էր թաքցնում ինձանից իւր արտասուքը: Նա այնքան հըպարտ էր, որ չէր արժանացնում ինձ տեսնել՝ ոչ նրա ուրախութիւնը եւ ոչ տրտմութիւնը»:

«Ես մօտեցայ, երբ նկատեցի, որ ուզում էր խօսել ինձ հետ:

«Մենք լաւ չարեցինք, ասաց նա, - որ այդ ձիաները վեր առինք հօրս ախոռատնից:

- Ինչո՞ւ լաւ չարեցինք, հարցրի ես:

- «Դու գիտես հօրս բնաւորութիւնը. նա այսօր այն խեղճ Թունիին սպանել կը տայ որ մեզ ձիաներ տուեց:

- «Ուրիշ ճար չկար, որտեղից կարող էինք գտնել ուրիշ ձիաներ:

- «Կարող էինք ոտքով փախչել:

- «Դա կը յոգնեցնէր ձեզ: Իսկ մեզ պէտք է, որքան կարելի է, շուտով հեռանալ այդ կողմերից:

- «Ինչո՞ւ»:

- «Միթէ դուք չգիտէք, որ հետամուտ կը լինեն մեզ: Միթէ դուք չէք իմանում, որ հէնց այս առաւօտ, երբ կը նկատեն որ դուք տանը չէք, ամէն ինչ կը յայտնըւի, եւ ձեր հայրը դէպի ամէն կողմերը մարդիկ կ'ուղարկէ, որ ձեզ որոնեն»:

- «Թող ուղարկէ: Այդ մթին ձորերը, այդ անտառները այդ լեռները կարող են տարիներով պահել մեզ իրանց ծոցում եւ ոչ ոք գտնել չէ կարող մեզ: Այնպէս չէ՞:

- «Այդպէս է, բայց զգուշութիւն եւս հարկաւոր է»:

«Ես չկամեցայ օրիորդի վստահութիւնը թուլացնել, թէեւ մեր ձեռնարկութիւնը սաստիկ վտանգաւոր էր: Մենք կարող էինք եւ խանի մարդիկներին հանդիպել, որոնք իմանալով օրիորդի փախուստը, նոյնպէս հետամուտ կը լինէին: Այդ պատճառով շտապում էի, րոպէ անգամ չըկորցնել, եւ այնօր, որքան կարելի էր, երկար ճանապարհ կտրել»:

(Շար. 157)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Քնեազեան եւ Պետրոսեան ընտանիքը կը նուիրէ 300 Ֆ. Կապոյտ Խաչի, լիբանահայ մանուկներու ճամբու ծախքին (բատանալ «Յառաջ»էն) Տիկին Արշօ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ եւ 300 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Արշալոյս Ղազարոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, Տիկին Արմենուհի Գէւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Էլիզա Մկրտիչեան, իր ամուսնոյն՝ Հրանդ Մկրտիչեանի մահուան 15-րդ տարելիցին առթիւ, կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ միջոցաւ. - 200 ական ֆրանք՝ Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան, Անտիյլի Ծերանոցին, Մոնմորանսիի Ծերանոցին, Սէն Ռափայէլի Ծերանոցին, Ռատիօ Ազգին, Դպրոցասէր Վարժարանին եւ Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին (60ամեակի առթիւ):

Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան առթիւ, Պրն. Լեւոն Տէր Սարգիսեան (Վալանս) Մայր եկեղեցւոյ կը նուիրէ 200 Ֆ.:

Տիկին Մարիէթ Օհանեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մարգարեան Մայր եկեղեցւոյ կը նուիրեն 500 Ֆ., նոյն առթիւ Տիկին Մարկրիթ Ուզունեան կը նուիրէ նոյն նպատակին 200 Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Անիէռի դաշտահանդէսին հաւաքուած. - Տիկին Քէօրէեան, Մարինէթ Արթին 50ական Ֆ., Նատին Գարթլեան, Տիկին Գարթլեան, Զիլինկիրեան 200ական Ֆ., Պ. Հիսայեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ծառուկեան 500ական:

Միշէլ Ղազարեան 300, Տէր - Անդրէասեան 100, Ոմն՝ 500, Յարութիւնեան 500, Գալայճեան 300, Տէսինէն՝ Զերչեան 500, Տիկին Վ. Մուսայեան 500 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄՈՆԱՔՕ. - Տիկին Անահիտ Զօտեան - Լամփէլ 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր հօր՝ Շահան Զօտեանի մահուան 18րդ տարելիցին ի յիշատակ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին
Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Էնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ. -

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մօնֆէռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի, Ռոմէնվիլ, Կանեըլի, Փարիզ 20-րդ:

Վարժարանը կը պահէ գիշերօթիկ բաժինը:

Դիմել տնօրէնութեան. - 1, Պուլվարտ տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը՝ 17: Հեռաձայն.- 381 - 01 - 72:

FETE CHAMPETRE

du Home Arménien de St. Raphaël

107, avenue Maréchal Lyautey

LE JEUDI 15 AOUT

à 10h Messe célébrée par le R. P. Daron DJEREDJIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par *l'ensemble* *V A N*

R E P A S — T O M B O L A

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝
Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	ԳԻՆ՝	70 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	”	60 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	”	60 Ֆր.
et PARAGES D'EXIL	”	75 Ֆր.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

ՍԵՒԱՆ — SEVAN

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

RESTAURANT
SPECIALITES ORIENTALES

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AMBIANCE ARMENIENNE
avec le chanteur et organiste **PIERRE**
ET
B E D I K
à partir du 1er août
Frank ROUSSEL
chanteur international
après 23 heures
MUSIQUE et DANSES ORIENTALES
Dans une ambiance de Mille et Une Nuits
CADRE AGREABLE — SALLE CLIMATISEE

OUVERT TOUT LE MOIS D'AOÛT

1, BOULEVARD CARNOT, 94140 ALFORTVILLE
TEL. : 376 - 32 - 19

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10-11

SAMEDI-DIMANCHE
10-11 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.026 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.026

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏԱՄՈՒՐՀԱԿԸ

. ՍԵՒՐԻ 65ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ -

—×—

Ան քաղաքական է բնականաբար: 1920ի այդ օրերուն՝ անձնիշխան Հայութիւնը իր գոյատեւումին կամքն էր արտայայտած արդէն 1918-ին, Մայիսեան երրեակ յաղթանակներով, դարաւոր Թշնամիին՝ Թուրքիոյ վրայ եւ կերտած էր իր ազատ-անկախ Հայրենիքը՝ պետական կառոյցով: Եւ այս, հակառակ Թուրքերու կործանարար - կանխամտածուած - ծրագրին՝ Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան: (Հայ հողը իր բնիկ տարրէն պարպելու ակնյայտնի մտադրութեամբ, վերջնական հաշուեյարդարով, սեւ միտքով):

1919-ին, Միացեալ Հայաստանի բանաձեւը արդէն հրապարակ էր դրուած, արեւմտահայ եւ արեւելահայ փոյթ հատուածներով, իբրեւ ընդհանուր հայութեան ձգտում, ազգային հանգանակ:

Մէկ եւ ամբողջական հայրենիք:

Համատեղ հայութեամբ:

Միջազգային քաղաքական աշխարհը ընդունեցաւ ժողովուրդի մը կամքը: Թուրքը հարկադրուեցաւ, իր կարգին եւ ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը՝ ճանչնալով իր բնիկ տարրէն պարպուած Հայ Ազգին իրաւունքը:

Քաղաքական պարտամուրհակ:

Նոյն միջազգային աշխարհը, ըստ իր սովորութեան, նենգ, շահադէտ եւ շահագէտ, նոր վերիվայրումներուն ընդառաջ, կարճ տարիներ ետք, այս անգամ Լօզանի մէջ, ծունկի եկաւ ամբարտաւան Թուրքին առջեւ: Ուրացաւ իր իսկ ստորագրութիւնը:

Բայց եղելութիւնը՝ Սեւրը կը մնայ փաստ պատմական, քաղաքական:

Քանի աշխարհ եւ յատկապէս Թուրքիա կը ճանչնան, - ընդունեցան - մե՛ր իրաւունքները, մե՛ր հողերուն վրայ, Ուիլսընեան սահմանագծումով:

Մեր ներկայ հանգանակը նոյնը կը մնայ, երէկուան նման:

Այսօրուան մասնատուած հայրենիքը մեզի համար պարզ կորեզ մը կը պարզէ: Միշտ այն հաստատ մտածումով եւ մտադրութեամբ, թէ վաղը կամ միւս օր, մօտ կամ քիչ հեռաւոր ժամանակներուն, անիկա կը դառնայ, կ՚ըլլայ ամբողջական Հայաստանը, ամբողջական հայութեամբ:

Թուրքիա կ՚ըմբռնէ այս ճշմարտութիւնը եւ հետեւաբար կը սարսափի այս հեռանկարէն:

Ճիշդ ասոր համար է, որ կ՚ուրանայ պատմական - աշխարհագրական իրողութիւնները՝ թուականները, անունները եւ փաստերը:

Այս բոլորը ապաւինելով, ինչպէս միշտ, իր ռազմագիտական նպաստաւոր դիրքին:

Բայց, երբ ժողովուրդ մը կը պայքարի, յարատեւ կամքով, երբ կը լարէ իր բովանդակ ջիղերն եւ կուրծք կու տայ բոլոր փոթորիկներուն, անպայման կը յաղթանակէ: Ուշ կամ կանուխ:

Ծաղկող Հայաստանը խոյ մըն է մեր յաւիտենական Թշնամիին համար:

Արտասահմանը՝ նոյնպէս:

Որովհետեւ երկար տասնամեակներէ ի վեր մեր անշիրիմ նահատակները կը լուսաւորեն մեր ճամբան, ի հեճուկս երէկուան Պոլիսին եւ այսօրուան Անգարային:

Թուրքը հարկադրաբար իր դրօշը պիտի ծալէ:

Եւ մերն է, որ անպայման պիտի ծածանի հաստատելով ամբողջականը:

Այս է մեր կամքը:

Ժ. Մ.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԽԱՂԻ ԿԸ ԲԵՐԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԿԱՄ՝
ՄԻՒՆԻԽԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ «ԹՐՔԱԿԱՆ» ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Միւնխի միջազգային փառատօնին հրաւիրուած Թրքական 2 խումբեր չեն կրցած երթալ, Թրքական իսկ սեղմումներու հետեւանքով: Ուրեմն, Նիւրընպէրկէն ներկայացեր է ուրիշ «Թրքական» խումբ մը բայց պոցելով...: Ու բեմին վրայ պարզուեր է քրտական դրօշակը: Այս համով միջադէպն է զոր կը պատմէ «Միլլիյէթ» (Օգս. 8). -

Միջազգային Փոլքլորի Ա. փառատօնին, որ տեղի կ՚ունենար Միւնիխի մէջ, որպէս «Թուրքիա» ներկայացած է խմբակ մը որ կը կրէր «Քիւրտիստան» արձանագրուած ցուցատախտակ մը ու քրտական դրօշակը:

Փառատօնին մասնակցող 35 երկիրներու 100 խումբերու կարգին հրաւէր ուղղուած էր նաեւ երկու Թրքական խումբի. սակայն երբ անոնք չեն կրցած վճարել արտասահման մեկնումի տուրքը, Նիւրընպէրկէն ժամանած խումբ մը առիթը օգտագործելով ներկայացած է որպէս Թուրք, ապա Քիւրտիստանի դրօշակով ու անունով մասնակցած փառատօնին:

Սրահին լուսաւոր պաստառին վրայ գրուած է «Թուրքիա» ու խօսնակը հետեւեալ խօսքերով ներկայացուցած է մասնակցող խումբը. «Թուրքիա... այո՛, քիւրտ ժողովուրդին երեք հազարամեայ աւանդութեամբը, ահա՛ քրտական խումբին պարողներն ու նուագածուները»:

Պատասխանէն ետք փառատօնի յանձնախումբէն Հ. Լորենց ըսած է «Միլլիյէթ»ի ներկայացուցիչին «Ի՞նչ ընենք երբ Թրքական խումբերը չեկան հարց տուինք այս խումբին թէ ինչ կը ներկայացնեն. անոնք ալ պատասխանեցին «Թուրքիան», սակայն արդէն չկրցանք ըլլալ այս կերպով իրենց սրահ մուտքին: Կը ցաւինք»:

Իսկ գերմանացի այլ պատասխանատու մը յանցանքը վերագրելով Թուրք պաշտօնական շրջանակներու որոնք չեն կրցած իրենց խումբերուն մասնակցութիւնը ապահովել, ըսած է. «մենք քաղաքական ոչ մէկ նպատակ ունինք. չէինք կրնար արգիլել ըլլալ մասնակցիլ փափաքող խումբերու»:

Միւնխի աւագ-հիւպատոսարանը պատահարէն ետք խիստ գրութիւն մը ղրկելով կազմակերպիչ յանձնախումբին, բողոք յայտնած է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

—×—

ԱՆԹԻԼԻԱՍ («Յառաջ», թելեքս). -

Հինգշաբթի, Օգս. 8, ժամը 11-ին Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը ընդունեցաւ Լիբանանի Ֆրանսայի դեսպանին՝ Քրիսթիան Կրայէֆի այցելութիւնը: Վեհարանի հիւրասենեակին մէջ տեղի ունեցած խօսակցութեան ներկայ եղան նաեւ կաթողիկոսական ընդհ. փոխանորդ՝ Արտաւազդ արք. Թրթռեան եւ Կաթողիկոսարանի հիւրընկալ՝ Վարդան եպիսկ. Դեմիրճեան:

Կաթողիկոսարան տուած այս այցելութիւնը դեսպանին առաջին այցելութիւնն է, որուն ընթացքին ան մօտէն ծանօթացաւ հայ ժողովուրդի մասին թէ Լիբանանի մէջ եւ թէ ընդհանրապէս Սփիւռքի մէջ:

Վեհափառը բացատրեց իրեն թէ հայ ժողովուրդը Լիբանանի մէջ վճռականօրէն կը շարունակէ իր մասնակցութիւնը բերել Լիբանանի տագնապի լուծման համար միութիւնը եւ ազգային հաշտեցողութիւնը հիմ նկատելով: Ան հաւատարմօրէն, կը շարունակէ Լիբանանի տագնապի սկիզբէն իսկ որդեգրած հիմնական քաղաքականութիւնը, որուն համաձայն Լիբանան կրնայ փրկուիլ միայն իր բոլոր զաւակներուն փոխադարձ հասկացողութեամբ:

Խօսակցութեանց ընթացքին, դեսպան Կրայէֆ յայտնեց Վեհափառին իր հիացումը հայ ժողովուրդի ձեռներէցութեան եւ ստեղծագործութեան մասին, զոր ան դարերու ընթացքին պերճախօս կերպով արտայայտած է եւ կը շարունակէ արտայայտել այսօր, թէ այստեղ, Լիբանանի մէջ եւ թէ Ֆրանսայի մէջ:

Խօսակցութեանց երկրորդ բաժնին մէջ, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս շեշտեց կարեւորութիւնը ֆրանսական եւ լիբանանեան, ինչպէս նաեւ ֆրանսական եւ հայկական մշակոյթներուն յարաբերութեան զարգացման: Ան ըսաւ որ. - Թեքնոլոժիք մշակոյթի տիրապետութիւնը պէտք չէ ստուերի տակ ձգէ հոգեկան, իմացական, գեղարուեստական, մարդկային արժէքները եւ թէ թիւով փոքր ազգերու, ինչպէս հայ ժողովուրդի, մշակոյթները պէտք է որ լայն արձագանգ գտնեն ֆրանսերէն լեզուով եւ ֆրանսախօս հասարակութեանց մէջ:

Յարգելի դեսպանը շատ մեծ ուշադրութեամբ նկատի ունեցաւ այս պարագան եւ խոստացաւ յետագային յարմար առիթով մը, առանձինն խօսակցութեան եւ քննարկման առարկայ դարձնել այս կարեւոր պարագան:

Խօսակցութիւնը, որ տեւեց շուրջ մէկ ժամ, վերջ գտաւ բարեկամական ջերմ մթնոլորտի մէջ եւ նախաքայլ մը նկատուեցաւ յետագայի աւելի շօշափելի գործակցութեան:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՕՅԷՆ, ՎԱՐՈՒԺԱՆԷՆ... ԴԵՐՁԱԿՍ ՀԱՐՈՒՍՏ Է

—×—

Այս միջոցին յաճախակի երեւոյթ մը դարձած է խմբագրատան մէջ այցելութիւնը ընդունիլ ֆրանսական մամուլէն աշխատակիցներու: Անոնք կու գան տեսակցութիւն կատարելու թերթիս 60ամեակին առթիւ, կամ տեղեկութիւններ խնդրելու Հայերու, Հայ Դատին, ֆրանսահայութեան, հայկ. Սփիւռքին եւ քիչ մը հայկական ամէն բանի մասին:

Անոնցմէ վերջինը եղաւ երիտասարդուհի մը որ հեռաձայնով խնդրուած ժամադրութեամբ մը եկաւ հարցումներ ուղղելու հայ լեզուին մասին: Ըսաւ թէ «Լիպերասիոն»թերթէն է ինք, ուր կրթական նախարարին փոքրամասնութեանց մշակոյթն ու լեզուն պահպանելու նոր ծրագրին առթիւ էջ մը պիտի յատկացուի: Ու սկսաւ իր հարցումները. ի՞նչ էր գրաբարը, ինչպէս յառաջ եկած էին արեւելահայերէնն ու արեւմտահայերէնը, Ֆրանսայի մէջ հայկական ի՛նչ հաստատութիւններ կային եւլն: Գոհունակ մեկնեցաւ:

Յաջորդ իրիկունը բաւական յառաջացած ժամու մը հեռաձայնեց, հարցնելով թէ եթէ հանդիպէր հինգ վայրկեանէն, արդեօք կարելի՞ էր հայերէն տող մը շարել, որուն հաւանօրէն պէտք պիտի ունենային ձեւաւորելու համար յաջորդ օրուան իրենց թերթին առաջին էջը:

Սկսաւ կարծիքներու խանդավառ փոխանակում մը մեր միջեւ. որմէ՞, ո՞ր տողը ընտրելու էր, պէտք էր հայ լեզուին նուիրուած տող մը ըլլար: Մուշեղ Իշխան, Վ. Թէքէեան, Սիպիլ առաջին յիշումները եղան. սակայն համաձայնութիւն չէր գոյանար, աւելի՛ արտայայտիչ, աւելի՛ խորիմաստ պէտք էր ըլլար այդ միակ տողը: Իւրաքանչիւրս մտքով կը թերթատէինք Վարուժանի, Սիամանթոյի էջերը, անոնցմէ՝ հայ քերթողութեան այդ ամէնէն մեծ ու սիրուած անուններէն տող մը գտնելու նիգով: Այս խուճապին մէջ էինք երբ ներս մտաւ «Լիպերասիոն»ի աշխատակցուհին. ան ուշացած պահու մը մեզի յանելեալ աշխատանք տուած ըլլալու անձկութեան մէջ էր, իսկ մենք մեր փնտռածը գտած չըլլալու: Ցոյց տալով մեր բացած հատորները երբ ըսինք թէ յարմարագոյն տողի մը ընտրութեան կը ջանայինք, ան ամօթխած ժպիտով մը ըսաւ.

- «Շատ կը ցաւիմ որ անհարկի տաղտուկ պատճառած եմ ձեզի. մոռցայ ըսելու որ նախադասութիւնը ընտրուած է, կ՚ուզէի որ թարգմանէք, շարել տաք միայն...»: Ու թուղթի կտորի մը վրայ ան երկարեց օտար լեզուի ուսուցման առաջին դասին առաջին նախադասութիւնը.

«My tailor is rich»,

այսինքն՝ «Դերձակս հարուստ է»:

ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԻՆՓԻՍ շարժումին պատկանող նաւը, որ Յուլիս 10-ին, ընկղմած էր Օքլէնտի նաւահանգիստը (Նոր-Զելանտա) կրնայ զոհ գացած ըլլալ ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց ոճրափորձի մը: Ուսումի պէս պայթեցաւ նաեւ այս լուրը, Հինգշաբթի օր, երբ հաղորդուեցաւ թէ նախագահ Միթերան ուզած է որ Ֆապիուս, անմիջապէս, խիստ քննութեան մը ձեռնարկէ: Այս վերջինն ալ գործը յանձնած է կօլիստի մը, Պերնար Թրիքօ, նախկին ընդհ. քարտուղար Էլիզէի (տը Կօլի օրով): Կրինփիս խաղաղապաշտ - կանաչ միջուկով - շարժում մըն է, այնպէս որ ոճրափորձին նպատակը շատ յստակ չի թուիր, եթէ զանազան ենթադրութիւններ, այսինքն քաղաքական ծուռ հաշիւներ չփնտռուին: Վէ - Էս - Տէ շարաթաթերթն է, որ լուրը հրապարակեց եւ հարցը, անմիջապէս, քաղաքական ծանր բնոյթ առաւ: Թրիքօյի կատարելիք քննութիւնը շատ փափուկ է եւ որքան ալ պահանջուած ըլլայ որ՝ ամէն բան լուսաբանուի, չանտեսուիր որ Թրիքօ Պետութեան մարդ է եւ եթէ ինչ որ գտնէ շատ «մաքուր» չըլլայ, հաւանաբար կարճ կապէ...:

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ նոր ոճրափորձ մը գործուած է Ֆրանքֆուրթի Ռայն - Մայն ամերիկեան զինուորական օդանաւային կայանին դէմ, որու հետեւանքով 2 մեռեալ կայ եւ 11 վիրաւոր: Ուրբաթ, դեռ ոչ ոք տէր եղած էր, նախորդ օրուան այս ահաբեկչական արարքին: Ամերիկեան թակարդ - կառք մըն է որ պայթած է,

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ, ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

գրեց՝ ԳԷՈՐԳ ՊԱԳՐՃԵԱՆ

Վերջերս պատեհութիւնը ունեցայ կատարելու երեք ճամբորդութիւններ, որոնք զիս տարին տարբեր ցամաքամասերու վրայ գտնուող քաղաքներ, ուր ներկայ գտնուեցայ հանդիսութիւններու. ոգեկոչում, յոբելեան:

Ուաշինկթըն, Երեւան, Պուէնոս Այրէս էին այս երագ տուող քաղաքները, որոնց անունը կը բաւէ երեւակայութիւններ հըրահրելու:

Կոչ մը կար «Յառաջ» օրաթերթին մէջ, ուղղուած Եղեռնէն վերապրողներու. հրաւէր մըն էր մասնակցելու Ուաշինկթընի ոգեկոչման հանդիսութիւններուն: Վերապրող մըն ալ ինքս, երեսուն այլ հրաւիրեալներու հետ Ապրիլ 22-ին մեկնեցանք Միացեալ Նահանգներու մայրաքաղաքը: Ժամանակին ընդարձակ կերպով գրուած ըլլալով այս մասին, զանց կ՚առնեմ հոս մանրամասնութիւնները:

Յետոյ մեկնեցայ մայր հայրենիք, պատասխանելով հայրենի կառավարութեան հրաւէրին, մասնակցելու յաղթանակի 40-րդ տարեդարձին տօնախմբութիւններուն:

Գլխաւոր հաւաքոյթը կազմակերպուած էր Յաղթանակի Այգին, ուր հարիւրաւոր ծաղկեպսակներ դրուած էին հայրենիքի համար զոհուածներու շիրիմներուն: Տաս յուզիչ էր հինգ զաւակ կորսնցուցած մայրիկի մը ներկայութիւնը, ծաղկեփունջ մը սեղմած կուրծքին:

Նորակառոյց համալիրին մէջ ալ տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, ուր Կ. Դէմիրճեան ճառ մը խօսեցաւ ու կատարուեցաւ գեղարուեստական բաժին մը, մասնակցութեամբ 250 հոգիի: Կազմակերպուած էր նոյնպէս յաղթանակի պանծացման հանդէս մը, Սփիւռքահայութեան հետ Կապի Կոմիտէին կողմէ: Նախագահ Վ. Համազասպեան բրաւ պատմականը. հոն էր նաեւ Վեհափառը:

Հոս կ՚ուզեմ փակագիծ մը բանալ ու խօսիլ շատ կարեւոր նուիրատուութեան մը մասին: Ինծի պարտականութիւն տրըւած էր տեղւոյն վրայ հետաքրքրուելու բարերարի մը Հայաստանի կատարած ՍՓաՃԷՐի գործիքին խնդրով: Պէտք է ստուգել թէ ինչ պատրաստութիւններ տեսնուած էին որպէսզի հայրենիքը տիրանար բժշկական այս նորագոյն գործիքին: Արդարեւ Մոսկուայէն ետք առաջին արդիական ՍքաՆէրը Հայաստան պիտի ունենար, ութ հարիւր հազար տոլարի արժողութեամբ որուն վեց հարիւր հազարը արդէն հայրենի կառավարութեան տրամադրութեան տակ էր, իսկ մնացեալ գումարը պիտի փոխանցուէր շուտով: Ուրեմն ինծի պարտականութիւն յանձնըւած էր կապ մը ըլլալ նուիրատուին ու հայրենի կառավարութեան միջեւ: Կրնամ ըսել որ այս առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ. ամէն ինչ կարգին էր: Հայաստան պատրաստ էր ընդունելու այս թանկարժէք ու հրաշք մեքենան, զոր կը նուիրէր առանձին անհատ մը: Յաղթանակի տօնին առթիւ կարելի՞ է երեւակայել աւելի գեղեցիկ նուէր:

Վերադարձ Փարիզ ու Յունիս 11-ին մեկնում դէպի Հարաւ. Ամերիկա: Հրաւիրուած ըլլալով Ուրուկուէյի Ռատիօ Արմէնիոյի ոսկեայ յոբելեանին, հասանք Մոնթէվիտէօ: Տնօրէնին հետ ծանօթացած էինք 1965-ին Մոնթէվիտէօ առաջին այցելութեանս ընթացքին: Ռատիօ Արմէնիա յիսուն տարուան անցեալ մը ունի. օրական երկու ժամ հայերէն հաղորդում կը կատարուի. հոն կը հնչէ վերածրնած հայրենիքին ձայնը, հայկական եղանակներ, երգեր, կը տրուին լուրեր Հայաստանէն ու Սփիւռքի զանազան գաղութներէն:

Յիսնամեակի տօնակատարութեան առթիւ կազմակերպուած էր գեղեցիկ հանդիսութիւն մը, Յունիս 16-ին, ուր հաւաքուած էր աւելի քան 500 հոգի: Եղան ճառախօսութիւններ, գործադրուեցաւ բարձրորակ գեղարուեստական յայտագիր մը: Հոս կ՚արժէ յիշել որ 1981-ին հայ գաղութին կողմէ մայրաքաղաքի լաւագոյն պողոտաներէն մէկուն վրայ կառուցուած է յուշարձան մը ու հրապարակին տրուած «Փլազա Արմէնիա» անունը. նախաձեռնողը եղած է Պ. Ռուբէնեան:

Պաշտօնական մարդահամար չկայ, սակայն գաղութը կը գնահատուի 12 հազար հոգի: Նոյն թիւին մէջ են եկեղեցին եւ երկու ամէնօրեայ դպրոց, մօտ չորս հարիւր աշակերտով: Օգտուելով առիթէն այցելութիւն մըն ալ տուի Մարաշցիներու ակումբին. ունին ընդարձակ սրահ մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Մոնթէվիտէօյէն Պուէնոս Այրէս օդանաւով 40 վրկ. է: Շատ ընդարձակ քաղաք է, ունի լայն պողոտաներ. կեդրոնը կան երկնասլաց շէնքեր. Ռիօ դեւին եզերքի ճաշարանները միշտ խճողուած են ու կարելի չէ որոշ ժամերու ազատ սեղան գտնել. ուտելու եւ քէֆ ընելու համար ստեղծուած ժողովուրդ մը կ՚ապրի հոն: Քաղաքին մեթրօն հինգ գիծ ունի եւ կայարանները իրարմէ բաւական հեռու են, իսկ ժողովուրդը իր տրամադրութեան տակ ունի հանրակառքերու խիտ ցանց մը. ուշագրաւ է ժողովուրդին կարգապահութիւնը:

Յունիս 23-ին ներկայ եղայ Ս. պատարագին, այցելեցի Մարաշցիներու ակումբը, նոյնպէս Այնթապցիներունը, քանի մը թաղ անդին է եղեր Հաճընցիներունը: Իսկ եկեղեցւոյ հանդիպակաց մայթին վըրայ երկու հսկայ ակումբներ. մէկը Բարեգործականի պատկանող, միւսը Դաշնակցութեան: Այս երկու ակումբները քով քովի են, երեք յարկի վրայ, կը ծառայեն որպէս դպրոց, կեդրոն մարմնամարզի, պասքէթի, վօլէյպօլի եւլն.: Հոն կը կատարուին նաեւ պարահանդէսներ, հարսնիքներ: Ունին արդիական բոլոր սարքաւորումները. նոյնիսկ լողաւազան:

Երբ կը բաղդատենք այս ամէնը Փարիզի կամ Ֆրանսայի հայ գաղութին հետ, պարզապէս ամօթ կը զգանք: Մեր միութիւնները հազիւ տարին անգամ մը պարահանդէս կը սարքեն ու գոյացած գումարին հազիւ հարիւրէն քանը կը մընայ որպէս շահ, մինչ մնացածը կը մըտնէ սրահի տէրերուն եւ նուագողներուն գրպանը: Արդեօք Արժանթինցիները մեզմէ աւելի հարո՞ւստ են: Պատասխանը դուք տուէք: Գործաւոր մը ամիսը հարիւր տոլար կը շահի, իսկ ապրուստը աժան չէ: Մէկ բան յստակ է. մենք է որ անճարակ ենք եւ նոյնիսկ անտարբեր: Հոն կան ամէնօրեայ եօթը դպրոցներ, երեքը երկրորդական բաժինով եւ 2700 աշակերտներով: Դպրոցները վճարովի են: Աշակերտներու հաւաքը կը կատարուի օթօքառերով, անոնք կը ճաշեն դպրոցը ու տուն կը դառնան երեկոյեան: Հայ տիկիններ կուգան դպրոց ու կը հսկեն տղոց ճաշին:

Այս մասնակի եւ ոչ ամբողջական տեղեկութիւնները կրցայ քաղել Բարեգործականի վարժարանին տնօրէն՝ Պ. Մարաշլեանէն ու Բարեգործականի մասնաճիւղին ատենապետ Պ. Եուսուֆեանէ: Օրը Կիրակի ըլլալով, պատարագէն ետք ճաշ պատրաստուած էր ակումբին մէջ տիկիններու կողմէ: Պ. Եուսուֆեան ըսաւ թէ այդ ճաշերուն եկամուտը կը գործածուէր ամէն տարի 20 - 22 աշակերտի դէպի Հայաստան ճամբորդութեան ծախքերը հոգալու: Ներկայ էին աւելի քան երկու հարիւր անձեր, կը սպասարկէին դպրոցի աշակերտները:

Այս գաղութը ունի օրաթերթ մը՝ Արմէնիան, երեք շաբաթաթերթ՝ Սարտարապատ, Սեւան եւ Շարժում, որոնք սպաներէն բաժին ալ ունին: Լաւագոյն պողոտաներէն մէկուն վրայ բարերար Պ. Միրաքեանի կողմէ շինուած է յուշարձան մը նուիրուած Արժանթինի ժողովուրդին որպէս երախտագիտութեան նշան, Հայերու կողմէ:

Պուէնոս Այրէսի վճարեկ առեանին դատախազն է այնթապցի տոքթ. Գարլոս Արսլանեան որ պիտի դատէ ձերբակալուած նախկին բարձրաստիճան զինուորականները: Անոնց պաշտպան փաստաբաններէն է Անտրէզ Մարութեան:

Քանի տարի առաջ առաջին այցելութեանս, համոզուած էի որ միջին Արեւելքի գաղութներէն ետք Արժանթինի գաղութն է որ առաւելագոյն պիտի դիմանայ ձուլման վտանգներուն, շնորհիւ իր դպրոցներուն:

Փարիզ ունինք երկու դպրոց. բոլորս ալ ծանօթ ենք անոնց դժուարութիւններուն: Ի՞նչ կ՚ընենք անոնց համար: Ի՞նչպէս կը պատասխանենք անոնց ի նպաստ եղած կոչերուն, եթէ կը պատասխանենք:

Կ՚ողբամ դքեզ Փարիզի գաղութ:

Եթէ չըլլային Կիւլպէնկեան ու Բարեգործականը ուրեմն մէկ օրէն միւսը պիտի փակուէին անոնք ալ:

Կը յիշեմ, օր մը դիմեցի մեծահարուստի մը, նպաստ մը խնդրելու համար Լիբանանի աղէտեալներուն: Ու մարդը ըսաւ. տուաւ, որովհետեւ բարեկամ էինք ու որովհետեւ ես էի դիմողը. տուաւ հարիւր ֆրանք: Գաղութիս գիտակից ազգայինները, որոնք մտահոգուած են մեր ազգին ճակատագիրով, կրնան հազարաւոր նման պատմութիւններ պատմել: Անշուշտ անպակաս են տուողները, բայց անբաւարար է անոնց տուածը ու ոմանք իրենց աչքերը կը դարձնեն դէպի Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս, դէպի ԱՄՆ ու փրկութեան կը սպասեն: Կը վայելէ՞ մեր գաղութին նման կեցուածք: Պիտի չըկարենա՞նք մեր վարժարանները ապրեցնել տեղւոյս վրայ կատարուած ճիգով: Հաճելի՞ է սեփական գաւկին համար նըպաստընկալի դիրքին մատնուիլ, երբ մեր գաղութին մէջ անպակաս են ունեւորներ ու կարողութիւն ունեցողներ:

Առանց դպրոցի չկայ փրկութիւն: Կան երիտասարդներ, որոնք կը խորհին թէ չըկայ փրկութիւն առանց զէնքի: Ամէն ոք իր համոզումը ունի: Բոլորս ալ վրէժի հարց մը ունինք. մէկը կը խորհի թէ վըրէժը կը լուծուի վերապրումով, դպրոցներու ցանցին ամրապնդումով, անոնց յարատեւութեան համար միջոցներու ապահովումով: Շատ ժամանակ չանցաւ այն օրէն երբ Վազգէն Վեհափառ խօսելով Սփիւռքի մասին, ըսաւ թէ մեր կացութիւնը մնայուն բան մըն է այլեւս, մնայուն երեւոյթ մը ու մենք պարտաւոր ենք աշխատիլ այդ ուղղութեամբ, մեր կառոյցները առաւել զօրացնելու ճամբով:

Վրէժ լուծելու ձեւ մըն է տալը, մեր դիմագիծը պահպանող հաստատութիւններու զօրավիգ կանգնիլը: Բոլոր գաղութները հաշուետու են, մրցակից, ու մենք որպէս Ֆրանսահայ գաղութ պէտք է միշտ պատրաստ ըլլանք բաղդատութեան ու կարողութիւնը ունենանք դիմանալու այդ բաղդատութեան, եւ ոչ թէ մեր փրկութիւնը սպասենք ուրիշ գաղութներէ:

Նպաստընկալը իր ճակատագրին տնօրինումը չունենար ձեռքը, իսկ այն որ իր ճակատագրին տէրը չէ, դատապարտուած է կորստեան:

Մեր ճակատագիրը առաջին հերթին կապուած է դպրոցին: Առանց դպրոցի փրկութիւն կարելի չէ երեւակայել. իսկ այդ փրկութեան համար պէտք է պատրաստ ըլլանք ստանձնելու մեր պատասխանատուութիւնը:

Առնելը հաճոյք է, բայց տալը երանութիւն՝ երբ հարցը կը դրուի ազգային մակարդակի վրայ: Տալը այս պարագային վարուցան է. ինչպէ՞ս կ՚ուզէք որ արտը ցորեն տայ, երբ այդ արտը չենք հերկեր ու անոր ակօսներուն մէջ չենք նետեր հացահատիկները:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ան կը խնդրէ որ եթէ դատապարտուի վերջինն ըլլայ ինք եւ խնայուի անոնց որոնք ծառայած են իրեն: Սակայն անմեղ է ինք ու «ֆրանսացի մարէշալ մը ոչ ոքէ շնորհ կը խնդրէ» ինքզինքը կը յանձնէ «Աստուծոյ եւ ապագայ սերունդներու դատաստանին». կը վերջացնէ ըսելով. «ուրիշ ըսելիք չունիմ, ոչ մէկ հարցումի կը պատասխանեմ»:

Սառեցնող լռութեան մէջ կը լսէ ինք եւս: Ընկերվարական վեց երեսփոխաններ, 2 արմատական, համայնավար մը, երեք ծերակուտական եւ ժիւրիի 12 «ոչ-խորհրդարանական» անդամները չեն կըրնար չգնահատել նման ելոյթ մը որ կը սրբէ այնքան սխալներ, նոյնիսկ ոճիրներ՝ մեծամասնութեան կարծիքով:

Ներկայ հանրութիւնը սկիզբէն իսկ ցոյց կուտայ թէ միմիայն նոր իշխանութեան կողմնակիցներէն չի բաղկանար: Ընդհ. դատախազը, դիւական կերպարանքով Մորնէ, դատավարութեան ամբողջ տեւողութեան կ՚արտայայտէ յաճախ ժըխտական կեցուածք մը. այս ծերունին որ կը շարշրկէ ուրիշ ծերունի մը, բաւական անախորժ տեսարան մը կը պարզէ: Ատենին նախագահը քան նիստերու ընթացքին զանազան անդամներ լռութեան կը հրաւիրէ ամբաստանեալին բարեկամները, ինչպէս կը պարտաւորուի մեղմել զայրոյթը ժիւրիի կարգ մը վրէժխնդիր անդամներուն:

Կը սկսի վկաներու տողանցքը: Նախ Փօլ Ռէյնօ, յետոյ Գ. Հանրապետութեան վերջին ականաւոր մեծերը. Է. Հէրիօ, Ա. Լըպրէօն, Լէօն Պլում: Յետոյ դատավարութիւնը կը շարունակուի զիկ զակներով: Ամբաստանող, «չէզոք» կարծըւած եւ պաշտպան վկաներ իրարու կը յաջորդեն զարմանալի անկանոնութեամբ մը մէջ: Զօրավարներ կուգան պաշտպանողականը ընելու իրենց նախկին ղեկավարին: Ան սթափելով յանկարծ իր ակներեւ թըմրութենէն եւ իր կամաւոր լռութենէն, կ՚ընդհատէ անոնցմէ մին. «կը բաւէ՛ այսքան ռազմավարութիւն»:

Յետոյ կարգը կուգայ Վիշիի սեւ հրեշտակին. անոր՝ որուն կը վերագրուի ամէն չարիք, ամբաստանութիւն եւ յատկապէս պաշտպանութեան գլխաւոր վըկաներուն կողմէ. Փիէռ Լաւալին: Դալկահար, նիհարցած կուգայ, սակայն շուտով կը հաւաքէ ինքզինքը ու մօտիկ կ՚ընէ հարցումները, զորս իրեն կ՚ուղղէ մասնաւորաբար Փ. Պրոք: Ան ամբաստանութիւններ չի թափեր Փէթէնի վրայ սակայն նկատել կուտայ թէ Մոնթուառ գացած է Հիթլէրի հետ նախաքայլերը հաստատելու համագործակցութեան մը:

Յետոյ կուգայ զօր. Ա. Լաֆարժ դիմադրական եւ միշտ զօրծօն, որ կը պաշտպանէ մարէշալը: Նախկին նախարարներ, բարձր պաշտօնատարները Վիշիի, հաւատարիմներ իրարու կը յաջորդեն: Երկու ծանօթ աչեր՝ Ֆ. տը Պրինոն որ փորձած էր աքսորին մէջ համագործակցական կառավարութիւն մը հիմնել, եւ Ժ. Տարնան որ հաւատարմութիւն ուխտած էր Փէթէնի ու ապա Հիթլէրի: Երկըրմի արտայայտութիւններ կ՚ունենան, սակայն պաշտպանութիւնը չի պնդեր: Յետոյ դարձեալ ամէն բան կը մխրճուի անուանուած թղթածրարի մը էջերուն մէջ, որուն ոչ ոք կը տիրապետէ: Դատավարութիւնը՝ զոր նախագահ Մօնժիօ կոչած էր «պատմութեան ամէնէն մեծ դատավարութիւններէն մին» ափ յափոյ կազմակերպուած ըլլալ կը թուէր կարգ կանոնի ու թեր ու դէմ կարծիքներու փոխանակութեան որոշ կարգապահութեան մը պակասին հետեւանքով:

Օգոստոս 11-ին, Մորնէ կարճ ամբաստանագիր մը կը ներկայացնէ, ուր կը խոստովանի թէ կարելի չէ ըսել որ Փէթէն պատերազմէն առաջ իսկ հակահանրապետական կեցուածք ունեցած է: Սակայն 1940-էն ի վեր դաւած է հանրապետութեան, ընդունած եւ ընդունիլ տուած է պարտութիւնը, նկուն դիրքի մատնած է Ֆրանսան, ուզած է անպատուել իր երկիրը ոտնակոխ ընելով իր դաշնակիցներու հանդէպ ստանձնած պարտաւորութիւնները:

Յետոյ պաշտպանողականը. Փայէն կըրակ կը ժայթքէ երկու երկար ելոյթով. Լըմէր ամփոփ ու վճռական կը խօսի. Իզորնի կ՚եզրակացնէ. «Բարձրագոյն Ատեանի դատաւորնե՛ր, ձեր ձեռքերուն մէջ է Ֆրանսայի ճակատագիրը»:

Ամբաստանեալը, որուն ըստ օրինի վերջին խօսքի մը իրաւունքը կը տրուի, կը յայտարարէ. «Ուզեցի մնալ ֆրանսական հողին վրայ պահպանելու համար ժողովուրդը եւ մեղմացնելու համար անոր տառապանքը: Կեանքս ու ազատութիւնս ձեր ձեռքն են: Սակայն պատիւս միայն հայրենիքիս կը վստահիմ...»:

Ո՛չ յարգանքի արտայայտութիւն մը, ոչ ալ անշուշտ զղջումի խօսք մը զոհերուն, ռազմիկներուն, դիմադրականներուն, չարչարուածներուն, աքսորուած կամ գնդակահարուածներուն մասին...:

Օգոստոս 14, ժամը 21-ն է, ատեանը կը քաշուի խորհրդակցութեան: Սենք Շափէլի Արդարութեան Պալատին լոյսերը կը վառին. սպասումը կը տեւէ մինչեւ առտուան ժամը 4:

Վճիռին ընթերցումը բոլորովին ան-

«ՅԱՌԱՋ»ի վաթսունամեակի նամականի

×

ԽՄԲ. - Պաշտօնական մարմիններու շրջանակներէն դուրս, կը ստանանք անհատական բազմաթիւ նամակներ, որոնցմէ հատուածներ՝ ստորեւ:

Սիրելի «Յառաջ», սիրելի Արփիկ, Անհատապէս բայց իրաւ: Ուզեցի, Ժագ Մարթէնի հեռատեսիլի մէջի արտասանած այս երկու բառերով որակել, խսկապէս անհատապէս յարատեւութիւնը Թերթիդ, անոր անմոռանալի պատկերը՝ ողբացեալ հօրդ անհետացումէն, աւելի քան քառասուն տարիներու թաւալումէն վերջն իսկ: Աւելորդ պիտի ըլլար երբեք կրկնել թէ հայ պաղթականութեան այն առաջին մռայլ օրերուն, լուսաշող արեւակի նման պիտի ծագէր «Յառաջ»ը, յոյսերու եւ յոյզերու խանդավառութեամբ ողողելով, վարանոտ աճերուն ապաստանած հայ բեկորներու հոգիները: Եւ երբ, 1957-ի Յունուարի ճակատագրական մէկ օրին, հայրդ հրաժեշտ կուտար այս աշխարհին ու «Յառաջ»ին, վայրկեանի ազդեցութեան տակ, կը յանդգէի յոռետես, - եւ այսօր կրնամ ըսել բոլորովին անճիշդ - սա խորհրդածութեան՝ թէ Շաւարշը մեռաւ, «Յառաջ»ն ալ մեռաւ: Ու մինչ այսօր, 1985-ի ժամանակներուն ան կը պահէ տակաւ իր անխորտակելի կենդանութիւնը...

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

×

Վարձէդ կատար
սիրելի «Յառաջ».

ԿԱՓ. - Հայ Գիրը, փրկուելով անապատի աւազամրրիկէն ապաստան գտաւ պաղթաշխարհի մէջ. «Յառաջ»ը, ակէ 60 տարիներ առաջ, տեղ տուաւ անոր որպէսզի ան կարողանայ ապրիլ մեզ հիւրընկալող Ֆրանսայի հողին վրայ:

Մեր ծնողքները գուրգուրացին անոր ինչպէս պտղատու տնկուած ծառի մը վրայ:

Տարիներ շարունակ թերթին պարունակութիւնը եղաւ գաղթական հայութեան կարօտի երգը եւ փրկեց անխուսափելի ուծացումէն:

Կը յիշեմ մանկութեանս օրերը, հայրիկս, ուշ ժամով երբ տուն վերադառնար գործէն, «Յառաջ»ը չկարդացած ճաշը չէր սկսեր...:

Գաղթականութեան յաջորդական նոր սերունդները չեմ գիտեր, դժբախտաբար, որքան ժամանակ դեռ պիտի կարողանան պահպանել Հայ Գիրը սփիւռքահայութեան մէջ:

Կը մաղթեմ որ երկար ապրիս:

ԹԱԳՒՈՐ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆ

×

Սիրելի «Յառաջ»,

ՊԱՆԵԼՕ. - ... Գիտեմ եւ չեմ մոռցած 1925 Օգս. 1-ը. ահա «Յառաջ»ը 60 տարիէ ի վեր կը շարունակուի: Դեռ ողջ մնացողները կը յիշեն յուզումով թէ թերթին լոյս տեսնելը ինչ մեծ խանդավառութիւն բերաւ Ֆրանսայի հայութեան, մանաւանդ «Ջահեր Գաւառէն» իր բաժինով: Ես ալ ողբացեալ ընկերոջս Համայեակ Ուզունեանի հետ Վիէնի կոմիտէին որոշումով թերթին հաստավաճառութիւնը կ'ընէինք, ինչպէս «Դրօշակ»ին, որը որքան կը յիշեմ Փարիզէն կը ղրկէր ողբ. ընկերուհի Սաթօ Յակոբեան: Այս փոքր յիշատակներէն վերջ, սիրելի ընկերուհի, իմ եւ կնոջս լաւագոյն մաղթանքները ձեր թանկագին առողջութեան, որպէսզի կարենաք շարունակել «Յառաջ»ի սուրբ գործը:

Յարգանքներով՝
Կ. ՍԻԼԹԻԿԵԱՆ

×

Սիրելի «Յառաջ»,

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տարիները թաւալագլոր կը սահին. ահա 60ամեակը: Մեր մեծ Հայուն, գաղափարի սերմացան աննման խմբագրապետ Շ.ի կիսատ ձգած անմար գործը կը շարունակուի 28 տարիէ ի վեր: Երբ այս անկապ տողերը կը մրոտեմ, կը վերյիշեմ առաջին անգամ 1937 Հոկտեմբերին Փարիզի միջազգային ցուցահանդէսին յաջորդ օրը ուր Տամէմ տրուած այցելութիւնս, մեր ապրելեան սերունդին ու յետագայ սերունդներու հանպազօրեայ սնունդ հայթայթող սիրելի «Յառաջ»ին, զոր տեսայ իմ հարազատ աչքերով, խանդավառուած սրտով: Մեծ Շ.էն քիչ հեռու տեսայ մեր աննման Նարդունին:

Յարգանօք՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ԳՈՂՑՈՒԹԻՒ ԳՈՂՑՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Հայ Ուսում. Միութեան սրահին մէջ, Յուլիս 25-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած նահատակներու ,կազմակերպութեամբ միութեան Երիտասարդաց բաժնի: Բանախօսած է Կարէն Խանլարեան, անդրադառնալով Լիզպոնի հինգ հայ երիտասարդներուն, գինեալ գործողութիւններու տասնամեակին եւ Խանասորի Արշաւանքին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Սասուն» թաղամասի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 27-ին, ոգեկոչուած է Լիզպոնի հինգ հայ երիտասարդներու յիշատակը: Ներկայ եղած են հազարաւոր Հայեր: Արարողութեանց նախագահած է Իրանա - Հնդկաստանի Հայոց առաջնորդ Կորիւն եպիսկ. Պապեան: Յաւարտ արարողութեանց, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ գործադրուած է յայտագիր մը, ուր խօսք առած է նաեւ Կորիւն եպիսկ.

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Ջէյթուն» թաղամասի «Սուքիասեան» սրահին մէջ, Յուլիս 25-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Եղեռնի եօթանասունամեակին եւ Լիզպոնի հինգ հայ երիտասարդներուն: Բանախօսած է Կորիւն եպիսկ. Պապեան, լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ անդրադառնալով հայ ժողովուրդի նորագոյն պատմութեան, Եղեռնին, ազատագրական մարտնչումներուն:

×

ՌՈՒՍԷԻ (Պուլկարիա) մէջ, Յուլիս 31-ին, իր մահկանացուն կնքած է Պուլկարահայ Թեմական խորհուրդի անդամ եւ Ռուսէի եկեղեցական վարչութեան նախագահ Յակոբ Աբեէեան: Ծնած էր 1910-ին՝ Պարտիզակ: 1922-ին, փրկուելով Թրքական եաթաղանէն, ընտանեօք ապաստանած է Պուլկարիա եւ հաստատուած Ռուսէ: Երիտասարդ տարիքէն նետուած է հանրային կեանքի ասպարէզ: Տարիներ եղած է Ռուսէի «Երեւան» կազմակերպութեան վարչութեան անդամ: Աշխատակցած է «Երեւան» թերթին:

×

ՊՈՒՔՐԷՇԻ Երաժշտանոցի ուսանող՝ դաշնակահար Ժիրայր Միհրան Քասեմճեան, վերջերս նուագահանդէս մը տուած է Ռումէն Աթէնիումի «Սթուտիօ» սրահին մէջ: Յայտագիրը բաղկացած է է Պէթհովէնի եւ Շոփէնի գործերէն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան վարչութիւնը, ֆրանսաբնակ հայ ուսանողներու աւելի ստուար թիւի մը մասնակցութիւնը ապահովելու նկատումով, նախապէս յայտարարած շարադրութեան մրցումի թուականը որոշեց երկարաձգել մինչեւ 1985 Սեպտ. 30:

Մրցումին պայմանները կը մնան նոյնը.

1.- Նիւթն է հայկական ցեղասպանութեան 70ամեակը:

2.- Մրցումին կրնան մասնակցիլ Ֆրանսաբնակ բոլոր հայ ուսանողները:

3.- Շարադրութիւնը պէտք է գրուի հայերէն լեզուով:

4.- Էջերու ոչ մէկ սահմանափակում:

5.- Գրութիւնները պէտք է հասնին ամէնէն ուշ մինչեւ 1985, Սեպտեմբեր 30:

6.- Մրցումին մասնակցողները պէտք է արձանագրեն իրենց հասցէն, տարիքը եւ յաճախած դպրոցին անունը:

Վարչութիւնը կ'ընտրէ երեք լաւագոյն շարադրութիւնները եւ արդիւնքը կը հաղորդէ Հոկտեմբերին մամուլով եւ հաւաքոյթի մը ընթացքին:

Մրցանակաւորները կը ստանան Միացեալ Նահանգներէն (Նիւ Եորք) Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Խանճեանի նուիրած 350 տոլարի նուէրը, հետեւեալ ձեւով.-

Առաջին հանդիսացողը 200 տոլար,, Բ.ը 100 եւ Գ.ը 50 տոլար:

Կը հրաւիրենք ֆրանսաբնակ բոլոր հայ ուսանողները մասնակցելու այս շահեկան մրցումին:

Գրութիւնները յղել հետեւեալ հասցէին.-

Société des Gens de Lettres Arméniens de France
B. P. 98 - 09 75429 Paris Cedex 09

...տարբերութեամբ կ'ունկնդրէ Փեթէն. ո՛չ մէկ հակազդեցութիւն, երբ կը կարդացուի մահապատիժի, կամ ազգային անարժանութեան եւ իր ստացուածքին գրաւումին մասին. չի լսեր նոյնիսկ երբ նախագահը կ'աւելցնէ. «Նկատի ունենալով ամբաստանեալին յառաջացած տարիքը, Բարձրագոյն Ատեանը փափաք կը յայտնէ որ մահապատիժը չգործադրուի»: Տը Կօլ կը վաւերացնէ միայն Ատեանին բաղձանքը:

Փեթէնի համար կը սկսի երկարատեւ վերջալոյս մը որ կ'աւարտի վեց տարի ետք Իէօ կղզիին մէջ:

Եւ իր խսկական դատաստանը կը շարունակուի տակաւին:

Թ. Ա. Թ.

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Գիշերը մենք մնացինք անտառում, իսկ երկրորդ օրուայ երեկոյեան պահուն հասանք Երասխ գետի ափի մօտ: Երասխը այդ կողմերում Ռուսաց եւ Պարսից հողերի սահմանագլուխն է: Ես մըտածում էի անցնել գետը եւ Ռուսաց հողի վրայ ապաստան գտնել: Այդ կողմերում միակ անցքը Ճուղա - ափերինի կամուրջն էր: Բայց կամուրջով անցնել անկարելի էր, նախ այն պատճառով, որ այնտեղ կարող էին մարդիկ դրած լինել, մեզ բռնելու համար, երկրորդ մեզանից անցաթղթեր կը պահանջէին: Իսկ մենք, փախստականներս, անցաթղթեր չունէինք»:

«Դժուարութիւնը մեծ էր: Ինչպէս պէտք էր անցնել գետը: Ուրիշ հնար չըկար, պէտք էր որոնել գետի ծանծաղուտներում մի ոչ այնքան խորին տեղ եւ մաքսախոյսների նման անցնել ջրի միջով: Բայց Սանամը կարո՞ղ էր կատարել մի այսպիսի յանդուգն ձեռնարկութիւն: Ես մնացել էի շուարած, չգիտէի թէ ինչ պիտի անեմ: Երբ օրիորդը նկատեց իմ յուսահատութիւնը, հարցրեց.

- Ինչո՞ւ էք կանգնած:

- «Ես բացատրեցի նրան, թէ աւելի ապահով դրութեան մէջ լինելու համար, պէտք է անցնել Ռուսաց հողի վրայ»:

- «Անցնենք, էլ ի՞նչ բանի ենք սպասում, պատասխանեց նա»:

«Ես ցոյց տուի ահարկու գետը»:

- «Անցնենք գետը, կրկնեց նա մի առանձին վստահութեամբ:

- «Դուք չէ՞ք վախենում:

- «Ի՞նչից պէտք է վախենամ:

«Ես յայտնեցի նրան, թէ այն տեղը, թէեւ գետի ծանծաղ տեղերից մէկն է, այսուամենայնիւ բաւական խորն է»:

- «Ես, ճշմարիտ է, լողալ չեմ իմանում, ասաց նա, - բայց ձին խօ իմանում է, լողալով կը տանէ եւ կը հանէ ինձ միւս ափի վրայ:

- «Բայց դրա համար պէտք է բաւական քաջութիւն ունենալ, պէտք է սրտի եւ հոգու քաջութիւն ունենալ, չշփոթուել, չմոլորուել եւ կարենալ իրան ձիու վրայ պահել:

- «Կարող եմ, ասաց նա: Ցետոյ աւելացրեց.

- Միթէնոյն չէ՞ ես խօ ուզում էի ըսպաննել ինձ: Եթէ Աստուած կամենում է, որ ես կենդանի մնամ, նա ինձ կ'օգնէ եւ ոչ մի վտանգ չի պատահի: Իսկ եթէ հասել է իմ կեանքի վախճանը, աւելի լաւ է, որ այդ մաքուր գետը լինի իմ գերեզմանը:

«Հաւատը, մի այսպիսի ջերմ հաւատը նախախնամութեան տնօրէնութեան վրայ, միակ եւ ամենահաստատ դրաւականն էր, որ ինձ առիթ տուեց մտածելու, թէ օրիորդը չի կորցնի իւր հոգու քաջութիւնը եւ երկիւղից չի շփոթուի: Եւ այդքանը բաւական էր կատարեալ յաջողութիւն սպասելու համար: Բաւական էր եւ վարժուած, որ առանց դժուարութեան կարող էր լողալով դուրս տանել նրան միւս ափի վրայ»:

«Այսուամենայնիւ, սպասելիք վտանգը մեծ էր: Ես բռնեցի օրիորդի ձիու սանձը իմ ձեռքում եւ պատուիրեցի նրան որ իւր ձին կառավարելու համար ամենեւին հոգ չտանէ, միայն երկու ձեռքով պինդ բռնէ թամբից եւ աշխատէ, որ ոտները դուրս չպրծնեն ասպանդակներից: Իսկ ես իմ ձին առաջ քշեցի, նրա ձիուն իմ ետեւից քարշ տալով: Երբ նրա ձին առաջին ոտները դրեց ջրի մէջ, ես նկատեցի, որ օրիորդը խաչակնքեց իւր դէմքը եւ լուռ աղօթում էր: Մենք ըսկսեցինք առաջ գնալ: Ջուրը հազիւ հասնում էր մինչեւ ձիաների կուրծքը: Օրիորդը սկսեց մինչեւ անգամ ծիծաղել իմ վրայ, թէ ինչո՞ւ ես այնքան չափազանցօրէն նկարագրեցի գետի ահաւորութիւնը: Բայց ես զգուշացնում էի նրան, թէ կարող են պատահել եւ աւելի խոր տեղեր»:

«Երասխի ծանծաղուտները այնքան վտանգաւոր չեն, մանաւանդ ամառը, երբ ջուրը փոքրանում է: Գիւղացիները մինչեւ անգամ ոչխարների հօտեր են անցկացընում: Միայն պէտք է ճանաչել այն տեղերը, ուր նշանաւոր խորութիւններ չեն պատահում: Իմ ընտրած տեղը ամենասովորական տեղն էր, ուսկից անց էին կենում այն տեսակ մարդիկ, որ չէին ցանկանում սահմանապահ զարաւուլների հանդիպել: Բայց ո՞վ կարող է նախազուշակել, թէ գետը ամէն ժամ, ամէն օր ինչ յեղափոխութիւններ է կատարում իւր յատակում: Այնտեղ, ուր երէկ ծանծաղ էր, այսօր բացւում է մի ահագին խորութիւն: Իսկ ջրի խարուսիկ մակերեւոյթը դարձեալ հարթ հաւասար է մնում»:

(Շար. 158)

(Շար. Ա էջէն)

կայանին մուտքին: Զինուորական մը եւ կին մը մեռած են: Կասկածները Կարմիր բանակ խմբակին վրայ կը կեդրոնանան:

ՃՈՒՄՊԼԱԹ, ամէն օր, քիչ մը աւելի կը բարձրացնէ ձայնը: Երկիրը վարող (եթէ կարելի է ըսել...) վարչակարգին դէմ: Յայտարարելէ ետք թէ որոշած է արգիլել լիբանանեան փառերգն ու դրօշակը Շուֆի եւ Ալէյի լեռներուն մէջ, աւելցուցած է. - «Պիտի պատռենք եւ այրենք լիբանանեան դրօշակները եւ պիտի չընդունինք այլեւս այս անիծեալ փառերգը, որ աշխարհակալութեան մէկ ստեղծագործութիւնն է»: Կռուիլը պիտի չդադրի, կ'ըսէ Վալիտ Ճումպլաթ, մինչեւ որ Լիբանանի ամէն կողմերը չծածանի ընկերվարութեան դրօշակը:

ՅՈՎՀ. - ՊՕՂՈՍ «Ափրիկեցին», ինչպէս մկրտուած է 48 ժամէ, ափրիկեան 12 օրուան շրջապտոյտը սկսաւ Թոկոյէն: Ըստ սովորութեան հողը համբուրեց, երբ իջաւ Լոմէի օդակայանը, ուր թամ-թամով կը դիմաւորուէր: Պապը 40 ճառ թէ քարոզ պիտի արտասանէ այս 12 օրերու ընթացքին: Պիտի ջանայ «խելքի բերել» ափրիկեցի կաթողիկէները, մանաւանդ կղերին մէջ, որոնք բաւական հեռացած են քահանայական կանոններէն:

ԱԼԻ ԱՂՃԱՅԻ բուն նկարագիրը միշտ հարցականի տակ կը մնայ: Դատաւորներէն մինչեւ լրագրողները չեն կրնար ճշդել թէ խօրամա՞նի է թէ սէիզօֆրէն: Առայժմ, Հռոմի դատավարութիւնը յետաձգուած է Սեպտեմբերին, արձակուրդի հետեւանքով, բայց դատաւորներ Հոլանտա եւ Գերմանիա պիտի երթան հարցաքննելու համար, մէկ կողմէ՝ Սամէթ Ասլան անուն երիտասարդ մը, որ ձերբակալուած է Պալին Հոլանտա այցելութեան առեն, միւս կողմէ, Եօզպէյ անուն մէկը, որ զէնքի եւ թմրեցուցիչի առուծախով կը զբաղի:

ԱՐԱՐԱՏԻ վրայ լեռնագնացութիւնը բոլորովին արգիլուած է զբօսաշրջիկներուն, վերջին միջադէպերէն ետք :15 հոգի ձերբակալուած են Թուրք իշխանութեանց կողմէ:

ՆԻՔՍԸՆ ալ խիղճ ունի, ինչ որ աւելի թուած էր «սրամիտ» (քիչ մը՝ սեւ հիմուռ թէեւ) խորագիր մը ներշնչելու ֆրանսացի լրագրողի մը, որ Սպիտակ Տունը կը մկրտէր՝ Լը փավիյօն տէ ճանսէռէօ: Միացեալ Նահանգներու նախկին նախագահին խիղճը ձախ ականջին ետեւ է: Գործողութիւնը կատարուած է անցեալ շաբթու եւ «խոշոր ուռ մը» հանուած է (2ուկէս սանթիմեթր):Նման Ռեկընի քիթին վրայէն հանուած միսին, այս խիղճները վտանգաւոր չեն եւ չեն տարածուիր:

ՆԿԱՏԻ ՌՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Անահիտ Զամչիքեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Րօ եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԺԻՐԱՅՐ ԶԱՄՉԻՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Զամչիքեան իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին նուէրներ կ'ընէ Որբերու Օգն. Մարմնին, Սամուէլ - Մուրատեան վրժ.ին, Կարմիր Խաչին, Դպրոցասէր Տիկնանց վրժ.ին եւ Մարի-Նուպար Ուսանողական Տան Բարեկամներու Միութեան (տոանյ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խաւեան Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Առաջնորդ հարաւային Ֆրանսայի վիճակին

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Երլմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան	ժամը՝ 8
Պատարագ	ժամը՝ 10
Քարոզ	ժամը՝ 11·15
Խաղողօրհնէք	ժամը՝ 11·45

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր Հովիւը՝

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8·30, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, խաղողօրհնէք՝ 11·45:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին
Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր Հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՑ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9-ին:
Պատարագ՝ 10·15-ին:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՁԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Կիրակի, Օգս. 18, առաւօտեան կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10·30-ին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9·30-ին:
Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien de St. Raphaël

107, avenue Maréchal Lyautey

LE JEUDI 15 AOUT

à 10h Messe célébrée par le R. P. Daron DJEREDJIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par *l'ensemble* VAN

REPAS — TOMBOLA

OPTIMA Tours
ARMENIE
-- 1985 - 1986 --

— **Du 17 au 31 Aout** 6.780 F
— **Du 31 Aout au 14 Septembre** 6.780 F
— **Du 14 au 28 Septembre** 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).
— **Du 17 au 31 Aout** 7.050 F
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).
— **Du 5 au 19 Octobre** (via Kiev) 5.750 F
— **Du 18 au 27 Octobre** (via Moscou) 4.750 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE du **27 Octobre au 2 Novembre** en pension complète à **1.450 F**)
— **Du 25 Octobre au 3 Novembre** (via Moscou) 4.550 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE **Du 3 au 9 Novembre** en pension complète à **1.130 F**)

VOYAGE SPECIAL

Sous la conduite de Réverand Père A. KESSEGIAN
du 17 au 31 Août à 6. 780 Frs.
KIEV / EREVAN / TBILISSI / KIEV

Spécial Réveillon & Noël arménien en Arménie
— **Du 28 Décembre 1985 au 11 Janvier 1986** (via Moscou) 5.580 F

Pâques en Arménie
— **Du 29 Mars au 12 Avril** (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie
— **Du 19 Avril au 3 Mai**
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LIC A 130

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
13

MARDI
13 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.027

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.027

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

—×—

Ութերորդ հանդիպումէն ետք, Նախագահ Ասատի հետ, Ճեմայէլ, Պէյրութ վերադարձին յայտարարած է թէ կողմնակից է սահմանադրական բարեփոխումի, ինչ որ, կը շեշտէ, զիջում չէր նշանակեր, այդ գաղափարն իսկ կը մերժուի, բայց հարկ է համաձայնութեան մը գալ որպէսզի բոլոր Լիբանանցիներու հաւասարութիւնը ապահովուի: Կը թուի որ Ճեմայէլ երբեմն երբեմն Դամասկոսի ճամբան բռնելով, կ'ուզէ փաստել քրիստոնեայ իր հակառակորդներուն, որ Սուրիոյ վստահութիւնը կը վայելէ միշտ: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ տակաւին կասկածներ կային այդ մասին, այլեւս բացարձակապէս յստակ է, որ Լիբանանի ճակատագիրը Դամասկոս կ'որոշուի:

×

Հակառակ այս քէչ-չատ խրախուսիչ լուրերուն, բախումները չեն պակսած Պէյրութ, նոյնիսկ նոր տեսակի առեւանգում մըն ալ կատարուած է: 65 քրիստոնեայ Լիբանանցիներ երեքուկէս ժամ պատանդ բռնուած են Մխոլը - Իսթ - Խոլայնցի հանրակառքի մը մէջ, որ կը փորձէր օդակայան երթալ: Շիիներ են, որոնք վար առած են ճամբորդները եւ անորոշ վայր մը տարած: Զանազան միջամտութիւններէ ետք, ազատ արձակուած են: Առեւանգողներու պահանջածն էր իրենց մէկ ընկերոջ ազատ արձակումը քրիստոնեաներու կողմէ:

Ասկէ զատ, Տիւրզիներն ալ քարուքանդ ըրած են քրիստոնեայ Նախկէն գիւղ մը, որ արդէն աւերակ էր: Ժիյէհի մէջ, պատերազմէն առաջ 6000 քրիստոնեայ եւ 900 շիի կ'ապրէին: Շաբաթ գիշեր, Ժումպլաթի քաղաքազօրքերը խուժած են գիւղ եւ տեղահան ընելով հոն ապաստանած պաղեստինցի գաղթականները, պիւլտոզերներով մաքրած են մնացած աւերակները:

X Տրիպոլիի մէջ ալ ծանր հաշուեյարդարներ տեղի ունեցած են: «Հոկտ. 24 Շարժում»ն է, որ ամբաստանած է «Իսլամական Միացման Շարժում»ը որ սպաննած է իր երկու անդամները:

X Իսրայէլեան ուժերը «իշահամար»ի ձեռնարկած են «ապահովութեան գօտի»ին արեւելեան մասը, իբրեւ հետեւանք նախորդ օրուան ոճրափորձին, երբ համայնավար երիտասարդ Լիբանանցի մը, էշու մը հեծած, անձնասպան - ոճրափորձ մը կատարեց իսրայէլեան զինուորական կեդրոնատեղիի մը վրայ: Բարձրախօսներով, կը հաղորդուի զինուորական կառավարիչին հրամանը, որ կ'արգիլէ գիւղացիներուն էշու վրայ հեծած դաշտ երթալ, առանց նախապէս արտօնութիւն առնելու: Էշերուն դէմ, իսկական հալածանքի մըն է, որու դիմած են իշխանութիւնները եւ ամէն մէկ բնակիչ պէտք է յայտարարէ իր էշը եւ տեղեկացնէ եթէ օտար էշ մը ժամանէ...:

ՅԱՌԱՋ 60

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

ՎԵՆԵՏԻԿ.- (հեռագիր)

Խմբագրութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

Հայ մամուլի նահապետ «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը սրտանց կը խնդակցի եւ կը շնորհաւորէ «Յառաջ»ի վաթսունամեայ բեղուն գործունէութիւնը: Ջերմ մաղթանքներ նորանոր ազգօգուտ նուաճումներու:

Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ
խմբագրապետ

×

ՄԻԼԱՆՕ.- (հեռագիր)

Սիրելի Արփիկ,

Յառաջ անսասան, յառաջ անվեհեր ծանօթ քայլերգին այս բնաբանով, Իտալահայ Մշակութային Միութիւնը, ակամայ յապաղումով, կուգայ շնորհաւորել «Յառաջ»ի վաթսունամեակը ձեզի մաղթելով առողջութիւն, կարողութիւն, որպէսզի յառաջընթաց կամքով շարունակէք վառ պահել ջահը, զոր մեծ Շ.ն արծարծեց սփիւռքահայ հրապարակագրութեան հորիզոնին վրայ:

Ի դիմաց վարչութեան
ՀՐԱՆԴ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

×

Ազնուափայլ Տիկին Արփիկ,

«Յառաջ»ի վաթսունամեայ տարեդարձին կը ձայնակցիմ բոլոր սրտով, համոզուած թէ անոր առաքելութիւնը աւելի քան նուիրական՝ անհրաժեշտ ներկայութիւն մըն է Ֆրանսայի մեր գաղութին ազգային դրոշմին պահպանումին համար:

Կը մաղթեմ որ ոչ մէկ խոչընդոտ ու դժուարութիւն կասեցնէ ձեր եռանդն ու նուիրումը այլ ընդհակառակն բազմապատկէ ձեր ուժերը, որպէսզի հայ գիրն ու մշակոյթը չդադրին մուտք գործելէ բազմաթիւ հայ օճախներէ ներս, խթանելով մանաւանդ նոր սերունդը սէր ու գուրգուրանք տածելու մեր հայրերէն թողուած ամէնէն թանկագին հարստութեան հանդէպ:

Բազմաթիւ տասնամեակներու մաղթանքիս կը միացնեմ աղօթքս որ Աստուած պահէ ձեզ առողջ ու կայտառ, մարմնով ու մտքով, եւ մնաք անվհատ միշտ՝ պատնէշի վրայ:

ՄԱՆՈՒԷԼ Ծ. Վ. ՊԱԹԱՂԵԱՆ
Ժողովրդապետ
Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Հայոց

×

Սիրելի «Յառաջ»

Գոմնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը լաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ վաթսունամեայ յոբելեանդ:

Խոնարհելով քո հիմնադիր մեծ Հայուն՝ անմոռանալի Շ.ի յիշատակին առջեւ՝ կ'ընենք յարգանք քո հին եւ նոր բոլոր աշխատակիցներիդ, փառք անոնց ազգօգուտ անհուն վաստակին:

Կը ցանկանանք մեծ յաջողութիւններ ապագայիդ համար, անսպառ կորով մեր բոլորի յարգանքին արժանի Արփիկին ու բոլոր աշխատակիցներիդ:

Ի դիմաց թաղական խորհուրդի՝
նախագահ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԱՔԱՑԵԱՆ

×

«Յառաջ», ով վաթսունամեայ պատանի:

Բոցավառ տառերով մեզի լոյս սփռող, լոյս ներարկող եւ գաղութէ-գաղութ «խապրիկ» փոխադրող ով դուն կռունկ անուանի:

Փարիզի Մարի-Նուպար Հայ Ուսանողական Տան երախտաշատ սաներն ու տնօրէնութիւնը քեզի կը մաղթեն երկա՜ր, շատ երկա՜ր կեանք, ով Լուսաւորիչի կանթեղին փարիզեան ճապուկը:

«Հապա՜ն, արի արանց մանկունք...»:

Վ. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ՝ ՄԵԾ Է ՏԵՍԱՐԱՆԸ (ԲԱՑՑ ՀԱԶՈՒԱԴԷՊ)

—×—

Օգս. 10-ի Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի մէջ, լոյս տեսած է կարճ թղթակցութիւն մը, զոր Երեւանէն Լոս-Անճըլըս Թայմզին ղրկած է Ուիլիըմ Իթըն:

Ամերիկացի լրագրողը սապէս կը սկսի իր թղթակցութիւնը. - «Երեւանի հին քաղաքը, Խորհ. Հայաստանի մայրաքաղաք, օրհնուած է հրաշալի տեսարանով մը աստուածաշնչային Արարատ լերան, բայց, երբեմն դժուար է լեռը տեսնել, ծուխին պատճառաւ: Համայնավար իշխանութիւնները կարգ մը միջոցներ ձեռք առած են նուազեցնելու համար ապականութիւնը, բայց, նման արեւմուտքի իրենց պաշտօնակիցներուն, կը բախին օրէ օր աւելցող անհատական կառքերուն, որոնք ծանրակշիռ կը դարձնեն կացութիւնը»:

Վարորդը կ'ըսէ լրագրողին թէ իրական բողոք մը կը բարձրանայ, եթէ գործ ունենան անհատ շարժավարներուն հետ: Յետոյ, գործատուներէն բարձրացող սեւ մուխը, կ'աւելնայ մշուշի հաստ խաւին, որ կը գրկէ առասպելական լերան զոյգ գագաթները: Արարատ, կը շարունակէ Իթըն, ուր կ'ըսեն թէ հանգչած է Նոյի տապանը, կ'երկարի Թուրքիոյ սահմանին վրայ: Բայց Հայերը զայն կը նկատեն խորհրդանիշը կորսուած հայրենիքի մը, ուրկէ փախած են կամ քշուած 1915-ին, Թուրքերու կատարած ջարդերէն:

Ապա, թղթակիցը տեղեկութիւններ կուտայ Երեւանի մասին, 2767 տարեկան, հնագոյն քաղաքը Խորհ. Միութեան: Մօտ մէկ միլիոն 200 հազար բնակիչ ունի, կը գրէ, Հայաստանի փոքրագոյն Հանրապետութիւնը Խորհ. Միութեան - բնակչութեան մէկ երրորդը:

Երեւանի Հայերը, անձ գլուխ աւելի շատ անհատական կառք ունին, քան Խորհ. Միութեան որեւէ քաղաք, ներառեալ՝ Մոսկուա: 60 հազար անհատական կառք կայ հոն, մէկ կառք 20 անձի համար, մինչ Խորհ. Միութեան միջինն է՝ մէկ կառք 47 անձի համար:

Հանրային փոխադրութիւնները, առաւելաբար հանրակառքեր են, թէեւ քաղաքը, նոր, 6 կայարաններով փապուղի ունի, որ կ'օգնէ նուազեցնելու խճողումը:

Ապականութեան դէմ, իշխանութիւնները որոշած են քաղաքէն հեռացնել տասը կամ աւելի գործատուներ: Սպարտակ Խաչատրեան, քաղաքային խորհուրդի նախագահը, կ'ըսէ որ ծուխը աւելի գէշ է ձմեռը:

Մասնաւոր ուշադրութիւն կը թափուի ծառ տնկելու, վերջին տասը տարիներու ընթացքին կանաչ տարածութիւնները աւելցած են մայրաքաղաքին մէջ: Ուրիշ աշխատանք մըն ալ կը տարուի, որպէսզի Երեւանի բնակիչները չաւելնան: Բնակութեան արտօնութիւնները սահմանափակ են եւ սահմանումներ կան նաեւ նոր աշխատանքներ ստեղծելու մարզին մէջ: Օրինակ, Երեւանի 14 հիմնարկներէն եւ համալսարաններէն շրջանաւարտներէն, Երեւան կրնան մնալ միայն անոնք, որոնք հոն կը բնակէին, արձանագրուելէ առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ որոշումը Նոր - Քալետոնիոյ օրէնքին վերաբերեալ, պատճառ եղաւ որ Խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուի երկուշաբթի օր եւ երեսփոխանները ու ծերակուտականները իրենց արձակուրդը կէս ձգելով, օդանաւ նետուին Փալէ Պուրպոն հասնելու համար: Արդարեւ, սահմանադրական Խորհուրդին համար, Սահմանադրութեան համապատասխան չէ, Յունիս 26-ին քուէարկուած օրէնքին այն բաժինը որ կը ճշդէ շրջանի չորս խորհուրդներու բաշխումը եւ իւրաքանչիւրին անդամներու թիւը: Ի տես, այս կացութեան, Միթերան Լաչէի իր պարանքէն, ըստ Սահմանադրութեան թիւ 10 յօդուածին, ստորագրեց Խորհրդարանին արտակարգ նիստին հրաւէրը: Այդ յօդուածը կը նախատեսէ նոր վիճարանութիւն մը խնդրոյ առարկայ հատուածին մասին միայն: Առարկութիւնն այն է, որ նախատեսուած խորհրդականներու թիւը թերադնահատուած է ընտրողներու թիւին համեմատութեամբ: Օրինակ՝ հարաւի համար (գլխաւորաբար Նումէա) 18 ընտրելեալ կ'որոշէ օրէնքը, 80098 բնակիչի, 45523 ընտրողի համար եւ հարկ է՝ 20 ընտրեալ:

ՌՈՒՏՈԼՖ ՊՈՎԱՐՆԻՑԻՆ անուն խորհրդային քաղաքացի մըն է, որ կոտրած է բարձրութիւն ցատքելու մրցանիշը, 2 մեթր 40 ցատքելով, մինչ ցարդ մրցանիշը կը պատկանէր Զինացիի մը՝ 2 մեթր 39-ով:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական դատախազը մահապատիժ պահանջած է Պէշիր Ջելէնկի համար, Թրքական մաֆիային «փաւէն»ը, որ ըստ Ալի Աղճայի պային մահափորձը ապսպրողն ու վճարողն էր: Անգարայի մէջ, զէնքի եւ թմրեցուցիչի առուծախի համար կը դատուի:

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ մեծաքանակ պահեստի

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Լ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

... Եթէ մեռնեմ...
Թող սպանուե՛մ,
Թող կործանուե՛մ,
Այսպէս ապրած եւ բան արած,
Որ նորածին մանուկների տեսքով նորից
վերածնուեմ՝
Իմ անունով կնքեն նրանց...

Այս բանաստեղծութիւնը Պարոյր Սեւակ արտասանեց մանկական գրադարանին մէջ, ուր հանդիպում կազմակերպուած էր պատանի ընթերցողներու հետ: Իսկ ինչպիսի՜ յուզումով ան արտասանեց նաեւ «Մօր Ձեռքերը»: Կարծես բանաստեղծը մանուկներու շրջապատին մէջ ինքն ալ մանկացեր էր, կարծես զինքը մտիկ ընող ու ջերմօրէն ծափահարող երախաները վերստին կ'ուզէր հաղորդակից դարձնել մայրական վսեմ կերպարը փառաբանող անկրկնելի տողերուն.

Այս ձեռքերը՝ մօ՛ր ձեռքերը,
Հինաւուրց ու նո՛ր ձեռքերը...
Ինչե՛ր ասես, որ չեն արել այս
ձեռքերը...
...Եկէք այսօր մենք համբուրենք
որդիաբար
Մեզ աշխարհում ծնած, սնած,
Մեզ աշխարհում շահած, պահած,
Մեզնից երբեք չկշտացած,
Փուշի սրբող, լուացք անող,
Անվերջ դատող, անվերջ բանող
Այս ձեռքերը,
Թող որ ճաքած ու կոշտացած,
Բայց մեզ համար մետաքսի պէս
խաս ձեռքերը:

Ոչ միայն «Մօր ձեռքերը», «Անլռելի զանգակատուն», «Հայաստան», «Մարդը ափի մէջ», «Եղիցի լոյս», «Առաջադրանք համայն աշխարհի ճշգրիտ սարքերին ու հաշուիչ մեքենաներին», նաեւ դպրոցական դասագիրքերուն մէջ տեղ գտած իր միւս ստեղծագործութիւններուն մէջ Պարոյր Սեւակ արուեստի կախարդական ուժով իմաստուն դասեր կուտայ մեր երախաներուն՝ մարդկայնութեան, հայրենասիրութեան, ճշմարտասիրութեան, բարութեան իմաստուն ու լուսաւոր դասեր: «Իմ քաղցրանուն, իմ բարձրանուն, իմ տառապած, իմ փառապանծ». որդիական այսպիսի ջերմութեամբ ու անսահման սիրով ան կը դիմէ հողին եւ նոյն ոգիով կը տողորէ պատանի ընթերցողը: «Ապրել, ապրել, այնպէս ապրել, որ սուրբ հողդ երբեք չզգայ քո աւելորդ ծանրութիւնը», կը հնչէ բանաստեղծին պատգամհիմնը մարդուն: «Պարզապէս սիրող - ապրող մարդ լինել», մարդու կոչումը կ'ընդգծէ բանաստեղծը: «Ճշմարտութիւնը ապրում է լոկ», կրկին ու կրկին կը պատգամէ ան: Ու այսպէս կը շարունակուին բանաստեղծին ազնիւ դասերը:

Այդ անմոռանալի հանդիպումին ընթացքին ընթերցողներէն մէկը հարցուց.

- Իսկ մանկական ոտանաւոր չէ՞ք գրեր...:

- Մանկական ոտանաւո՞ր, -Սեւակը պահ մը լռեց, ապա ժպտելով շոյեց փոքրիկին մազերը, - դա շատ դժուար գործ է.... գուցէ օր մը համարձակուեմ ոտք դնել այդ զարմանալի աշխարհը:

Բայց ան արդէն «ոտք դրեր էր» այդ զարմանալի աշխարհը՝ թարգմանելով Ճաննի Ռոտարիի բանաստեղծութիւններու ժողովածուն: «Մեծ հոգսերի» բեռան տակ՝ բանաստեղծը լրջօրէն կը մտածէր երախաներու համար ստեղծագործելու մասին: Այդ հանդիպումէն հինգ տարի ետք՝ 1971-ին, երբ բանաստեղծը այլեւս չկար, լոյս տեսաւ Պարոյր Սեւակի «Ձեր ծանօթները» գրքոյկը:

«Ձեր ծանօթները» Սեւակի, դժբախտաբար, առաջին եւ վերջին մանկական գրքոյկն էր: Եւ, այնուամենայնիւ, «Ձեր ծանօթները» սովորական դէպք չէր մեր մանկական բանաստեղծութեան մէջ: Ինչպէս, գրքոյկը ստեղծուած էր բարձր արուեստի չափանիշներով, եւ մանկական բանաստեղծութեան մէջ նոյնպէս բանաստեղծը կ'ըսէր իր՝ սեւակեան ինքնատիպ խօսքը:

Մեծ բանաստեղծը որ մարդուն կատարելութեան երազանքը կը փայփայէր, չէր կրնար իր հայեացքը հուզել անոր արմատներուն, հոն ուրկէ կը սկսէր մարդու ճանապարհը: Ան երախաներու հիանալի բարեկամն էր եւ հազուադէպ հանդիպումներու ժամանակ ու բաց նամակներով հաւատքով կը դիմէր անոնց, «անլռելի զանգակատուն» կը հնչեցնէր, որ «իր պատանի բարեկամները» (ինչպէս կը սիրէր ըսել) ճիշդ հասկնան ու գնահատեն հարազատ ժողովուրդին ստեղծած հոգեւոր արժէքները, անոր հրաշալի ժառանգորդները դառնան, իր քաղցրանուն ու բարձրանուն Հայաստան աշխարհի կանաչ ու դալար ծիլերը ըլլան: Սեւակ պատանեկութեան հայեացքը կը սեւեռէր մեր հոգեւոր արմատներուն՝ անոնցմով իմաստաւորուելու, ապրելու եւ յարատեւելու դասեր քաղելու համար: «Իմ պատանի բարեկամներ, - Կոմիտասի ծննդեան 100ամեակի առթիւ «Պիոներ - Կանչ» թերթի ընթերցողներուն ուղղուած խօսքին մէջ կ'ըսէ ան, - ես չեմ կասկածում, որ դուք բոլորդ էլ գիտէք Մեսրոպ Մաշտոցին, որն ստեղծել է մեր այբուբենը: Իսկ դուք գիտէ՞ք, որ համարեա նոյնպիսի գործ է արել նաեւ Կոմիտասը...: Ինչպէս Մեսրոպ Մաշտոցը գտաւ մեր լեզուի այբուբենը, այնպէս էլ Կոմիտասը գտաւ մեր երգի այբուբենը, որ նոյնպէս պէտք է անպայր իմանաք»: Սեւակ երախաներուն խորհուրդ կուտայ «լաւ սովորել մեր մայրենի լեզուն..., մեր ժողովրդի պատմութիւնը, նրա գրականութեան, նրա մշակոյթի ողջ պատմութիւնը», արժանիօրէն շարունակել Մաշտոցի, Կոմիտասի, մեր ժողովուրդի միւս մեծերուն աւանդոյթները:

Անշուշտ, «Ձեր ծանօթները» գրքոյկին մէջ ընդգրկուած բանաստեղծութիւններէն ու առակներէն իւրաքանչիւրը բարի հետք մը կը ձգէ մանկան հոգիին մէջ: «Բանաստեղծը իր հոգու վերջին լոյսը, իր մտքերի իմաստութիւնն ու խորհուրդներն անես տարիներով փայփայել, հաւաքել է, որպէսզի որպէս աւանդ յանձնի մանուկներին» կը գրէ Սուրէն Մուրադեան: «Պարոյր Սեւակ» մենագրութեան մէջ Ալբեր Արիստակէսեան անդրադառնալով «Ձեր ծանօթները»ի, կը նշէ. «Տասներկու բանաստեղծութիւններից իւրաքանչիւրի հիմքում ընկած է մի «աւանդապատում», որ բանաստեղծն ինքն է ստեղծել եւ ստեղծել է այնպէս, որ թւում է, թէ վաղուց ի վեր ծանօթ է քեզ»:

Եւ, այսպէս, ի՞նչ գոյներ կան «Ձեր ծանօթներ»ուն մէջ, եւ մեծ բանաստեղծը ինչի՞ մասին կը խօսակցի փոքրիկ բարեկամներու հետ: Առաջին նայուածքէն կը թուի թէ, ամէն ինչ ծանօթ է քեզ՝ թէ առակային - աւանդապատումային եղանակներն ու բանահիւսական նիւթերը, թէ՛ գրքոյկի բնակիչ - կենդանիները՝ իրենց բնաւորութեամբ ու վարքով: Եւ գրքոյկին վերնագիրն ալ՝ «Ձեր ծանօթները», թերեւս այդ կը խորհրդանշէ: Սեւակի նպատակադրումը խորապէս իմաստաւորուած է ու հեռահար: Այո՛, այս ամէնը ծանօթ է ձեզի, կ'ըսէ բանաստեղծը, բայց սպասեցէք...: Չէ՞ որ այդ միայն մակերեսն է, երեւութականը...: «Ձեր ծանօթներ»ուն աւելի խոր ծանօթութիւնը կը բանայ նոր գոյներ, ինքնատիպ ու թարմ մեկնաբանութիւններ, փիլիսոփայական - խոհական մտորումներ, բարոյական արժէքներու դաս - ընդհանրացումներ՝ դաստիարակչական խոր պարունակութեամբ: «Դետսկայա լիտերատուրա» ամսագրին մէջ (1972, թիւ՝ 7) ռուս քննադատ Վլադիմիր Կոնկին Սեւակին մասին կ'ըսէ. «Բերթողը, օգտագործելով առակի աւանդական ձեւը, կը հաբրստացնէ զայն, նիւթին կուտայ քնարական բովանդակութիւն...: Իրականութիւնը կարծես թէ կը լուսաւորուի բարի ու անսպասելի լոյսով: Բերթողը կ'արտայայտէ իր հայեացքը աշխարհի մասին ոչ թէ միջնորդաւորուած ձեւով, այլ ուղղակի՝ ինքն իրմէ: Սեւակի համար այս նորոյթը անսովոր է...: Ան կ'ընդհատուի մերթ մտքի դադարով, մերթ ռիթմի աննկատ փոփոխութեամբ...: Բերթողը չի տարրալուծուիր իր իսկ արտացոլած պատկերին մէջ, չենթարկուիր իր իսկ ստեղծած հնչիւններու կամքին, ան կը կառավարէ այն տարերքը, որ ստեղծուած է ճիշդ այդ րոպէին...: Քննադատը միանգամայն ճշմարտացի կերպով կ'ընդգծէ որ սեւակեան մանկական ստեղծագործութեան մթնոլորտին մէջ իշխող քնարական տարրերը նոյնպէս օրինաչափ են՝ թելադրուած ժամանակի պահանջէն: Քնարական տարրերը կը թափանցեն հէքեաթի, առակի եւ այլ սեռերու մէջ: Հարկաւոր է հասկնալ թռչուններու լեզուն եւ ծառերու խորհրդաւոր շշուկը, արժանի ըլլալ այն վստահութեան որուն կենդանի բնութիւնը արժանացուցած է մարդկութիւնը անոր արշալոյսին: Այս է Սեւակի նաեւ մանկական բանաստեղծութեան բարձր հիմանիզմը, անոր այժմէականութիւնը. գիտակցելով հոգեկան կապին՝ պատմութեան հետ, մենք լիովին պատասխանատուութիւն կը զգանք նաեւ ապագային հանդէպ, այն ժամանակին, երբ մարդը եւ բնութիւնը բարի համաձայնութեամբ կը միաձուլուին:

Իսկ հիմա աւելի դանդաղ անցնինք Սեւակի «մանկական աշխարհ»ի արահետներէն, փորձենք զգալ այլաբանական պատկերներով վերստին մարդկայինի, բարիի ու գեղեցիկի զգացումներով ընթերցողը տողորող ստեղծագործութիւններու բազմազան գոյները:

Զարմանք կը պատճառէ այն հանգամանքը, թէ որքան պարզ, անպաճոյճ, հոգեհարազատ ու զուարթ է Սեւակի մանկական ստեղծագործութիւններուն մթնոլորտը: Ի՞նչպէս բանաստեղծը յաջողած է իրեն յատուկ խոհափիլիսոփայական մտածողութեան բարդ համակարգէն «իջնել» մանկական պարզութեան աստիճանին, յուզիչ խօսքերով պարուրել պատանի ընթերցողի հոգին:

Ահա «էշի առակը», որով կը բացուի «Ձեր ծանօթները» գրքոյկը: Կը կարդաս, եւ անոր զուարթ հիմուրի տարերքին մէջ ուսուցողական - ճանաչողական նիւթը «կը մարսուի» աննկատելիօրէն, ծանօթ բանահիւսական նիւթը կը ստանայ բոլորովին նոր երանգներ: Ընդհանրապէս Սեւակ քաջ գիտէ, որ զուարթութիւնը, հիւմորն ու ժպիտը մանկական ստեղծագործութեան անբաժան տարրերն են: Այդ սկզբունքով ալ գրուած են իր մանկական գործերը: Պարզ, խաղացկուն, խայտացող բառերէ կը հիւսուի պատմութիւնը՝ զուարճալի երանգներով.

Ո՞վ ստեղծեց գազաններին,
Թռչուններին, վագաններին,
Ամէն մէկին անուն դրեց,
Անուն դրեց ու խնդրեց՝
Չմոռանալ անունն իրենց:
Եւ ցրուեցին ու հեռացան
Անունն իրենց չմոռացան:

Յաջորդ պատկերին մէջ նորէն նոյն «հանդարտութեամբ» գործողութեան մէջ յանկարծակի լարուածութիւն կը ստեղծուի, եւ ընթերցողի հետաքրքրութիւնը մէկէն կը բորբոքի: Ստեղծողին մօտ կը յայտնուի կենդանիներէն մէկը եւ իր անունը կը հարցնէ կրկին: Ստեղծողը հանդիստ մտիկ կ'ընէ զինք եւ կը բացատրէ.

Քո անունը էշ է, իշուկ,
Երկու տառ է, ոնց չես յիշում:

Բայց ամէն անգամ էշը կը մոռնայ իր անունը եւ կրկին կը վերադառնայ ստեղծողին մօտ: Վերջինս միշտ համբերութեամբ կը պատասխանէ. բայց ահա վերջապէս կը բարկանայ եւ կը քաշէ էշուն ականջէն.

Քաշեց, ասաց «Անունդ էշ է»,
«Անունդ էշ է», - ասաց, քաշեց:

(Շար. 1)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

Հեղինակաւոր ու շատ յարգուած գրող մը անցեալ օր իր ամէնօրեայ սիւնակին մէջ արձագանգ կը հանդիսանար իր ստացած այն նամակներուն, որոնց տէրերը մերկացումներ կ'ընէին տագնապալից խնդիրներու մասին եւ թախանձագին կը խնդրէին որ գրէր այդ տագնապներուն մասին:

- Թերեւս հարիւր անգամ գրած եմ այդ նիւթերուն մասին, կը շարունակէր մեր գրողը, թերեւս քան անգամ պահակառնոց առաջնորդուած եմ ատոնց պատճառաւ, չորս հինգ անգամ ալ դատարան գացած, բանտ մտած եմ ճիշդ այդ գրածներուս հետեւանքով: Բայց նորէն ալ ընթերցողները կ'ուզեն որ գրեմ ու հարցնեն թէ ինչո՞ւ չեմ գրեր:

Գրողին պատասխանատուութիւնն է ասիկա: Ինք իր ողջ գլուխը աւետարանին տակ պիտի դնէ, ուրիշներուն գլուխը փրկելու համար: Եթէ այդ ուրիշներուն ըսէ որ «եկէք, քիչ մըն ալ դուք ձեր գլուխը դրէք սա աւետարանին տակ, կամ գոնէ ինծի չափ բաժնեցէք գրելիքիս պատասխանատուութիւնը», նամակագիրներուն մեծ մասը կ'անհետանայ մէջտեղէն:

×

Քսան տարուան խմբագիրի կեանքիս մէջ անհամար ընթերցողներ - բայց չեմ գիտեր թէ իրաւ ընթերցո՞ղ կամ ընթերցասէր էին անոնք - ինծմէ պահանջած են որ ոստիկանապետի, կամ դատաւորի, կամ ռազմաճակատ գացող զինուորի պարտականութիւն կատարեմ իրենց մէկ գաւթին համար: Այս կամ այն հաստատութեան կողմէ անիրաւուած մարդիկ, եւ կամ մարդիկ՝ որոնք կը կարծեն թէ անիրաւուած են այս կամ այն հաստատութեան կողմէ, մարդիկ՝ որոնք իրենց հանրային մէկ ծառայութեան փոխարէն ապերախտութեան լուծին են գամուած, կամ մարդիկ՝ որոնք գեղծում մը, գողութիւն մը, ապօրէն արարք մը տեսած են այս կամ այն ազգային հաստատութեան ներս, հեռաձայն բացած են առանց իրենց անունը տալու կամ նամակ մը գրած են անստորագիր, եւ պահանջած են որ քննութիւն կատարեմ, մերկացումներ ընեմ, պայքարիմ գեղծարարներուն ու անօրէններուն դէմ, պատժեմ զանոնք:

Վստահ եմ որ անոնց մէջ աներեւակայելիօրէն բարձր էր թիւը այն նամակագիրներուն, կամ հեռաձայնով խօսողներուն, որոնք իրենց կեանքին մէջ մէկ անգամ իսկ մեր թերթը ձեռք չեն առած, կամ ինծմէ մէկ տող իսկ չեն կարդացած: Բայց մէկը ըսած է իրենց.

- Գրէ այսինչ թերթին, գրէ այսինչ անձին: Ան անհրաժեշտը կ'ընէ:

Որովհետեւ մամուլի մարդուն վսեմ ու միաժամանակ նողկալի մէկ առաքելութիւնն է ասիկա. ռազմաճակատ իջնել ուրիշին ծառայելու համար: Վսեմ առաքելութիւն, քանի որ այդ ծառայութիւնը սրբազան է, քանի որ այդ առաքելութեան նպատակն է ազնիւ արարքներու գաքորդչութիւն, վատ արարքներու տապալտութիւն: Բայց միաժամանակ նողկալի առաքելութիւն՝ քանի որ քեզմէ պայքար պահանջողները պարկեշտ մարդիկ չեն անպայման, թերեւս կը խեղաթիւրեն իրականութիւնները, թերեւս գաղտնի հաշիւներ ունին հրենց լրատուութեան մէջ, իսկ ինչ որ ամէնէն ընդվզեցուցիչն ու զարշելին է, այն է թէ մինչ իրենց գաւթին սրաշտպանութեան համար դուն քու գլուխդ փորձանքի պիտի փաթթես, անոնք թերեւս պիտի հաշտուին իրենց մատնանշած «թշնամի»ին հետ, պիտի մոռնան իրենց գանգատները, եւ քեզ պիտի ձգեն քու ըրածիդ հետ դլուխ դլխի:

×

Բայց գրողը միայն ռազմիկի մը նման գեղծարարներու, անօրէններու, չարերու կամ տիրող քաղաքական իշխանութիւններու եւ բռնատիրութիւններու դէմ նիզակ ճօճելով չէ որ ստանձնած կ'ըլլայ գրողի պատասխանատուութիւն: Ամէնէն գրողի պատասխանատուութիւն: Ամէնէն հանդարտ, խաղաղասէր, հրջահայեաց, գեղապաշտ գրողն անգամ, գրել սկսելով,

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ համալսարանի մարզադաշտին մէջ, Յուլիս 4-ին, բացումը կատարուած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի 4րդ Ողիմպիական խաղերուն, աւելի քան հազար մարզիկներու եւ սկաուտներու տողանցքով: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Ալեք Մանուկեան: Յուլիս 4-6, տեղի ունեցած են մարզական խաղեր: Յուլիս 6-ի իրիկունը, «Շերաթոն Լավալ» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ-պարահանդէսը, որու ընթացքին կատարուած է մրցանակաբաշխութիւնը: Ներկայ եղած են հազար հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Վահան Գազանճեան: Խօսք առած են տոքթ. Արշակ Կէօնճեան, Ալեք Մանուկեան, Հայկ Մարլեան եւ Ողիմպիական խաղերու պատասխանատուներ: Այս առթիւ, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի նախագահը Ալեք Մանուկեան 500 հազար տոլար նուիրած է՝ Քանատայի առաջնորդական թեմին (Էջմիածնական), Թէքէեան Մշակ. Միութեան նոր կեդրոնի շինութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի կեդրոնի ընդլայնման ծրագրին ի նպաստ:

իր գլուխը դրած է գրողի պատասխանատուութեան տակ, որովհետեւ անպայման միտք մը, ճաշակ մը, գաղափարաբանութիւն մը պիտի քարոզէ, անպայման իր ընթերցողներուն մտածում մը պիտի փոխանցէ, դէպի ազնիւ բան մը կամ վատ բանի մը պիտի առաջնորդէ, անպայման ազնիւ կամ վատ բան մը պաշտպանած պիտի ըլլայ: Այս բոլորով պատասխանատու է ընկերութեան վրայ գործած իր ազդեցութեանց: Անկարելի է որ հեղինակ մը երկար տարիներ ազնիւ ու բարի ըղձացումներու ի նպաստ անհամար տողեր արտագրելէ վերջ գոնէ քանի մը տասնեակ հոգիի ներաշխարհին մէջ այդ ուղղութեամբ բարի տրամադրութեան մը հունդ չտայ: Ասիկա իրեն պատիւ բերող պատասխանատուութիւն մըն է: Ասոր հակառակն ալ պիտի պատահի սակայն: Զգայացունց հրատարակութիւններով չարութիւն ու անազնիւ տրամադրութիւններ հրահրող գրողներ կան: Անոնք անպայման բան մը կը քանդեն ընկերութեան մէջ:

Ոչ մէկ հեղինակ պիտի կարենայ ըսել. ես չէզոք եմ, ես պարզապէս գեղարուեստական գրականութիւն կ՚ընեմ: Ես գաղափարախօսութիւն չեմ ըներ եւ որեւէ պատասխանատուութիւն չունիմ:

Ան ալ ունի իր պատասխանատուութիւնը. չխօսելու, չազդելու, բան մը չըսելու, բան մը ըսել չուզելու պատասխանատուութիւնը: Հեղինակը բան մը չըսելու համար գրիչ վերցնելու իրաւունք չունի: Դերասան մը, անգամ մը որ բեմ ելաւ, ստիպուած է խաղալ:

Ռ. Հ.

ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ ՀԻՆ ՄԱՏԵԱՆ ՄԸ

×

Իմաստասիրական, քաղաքական, իրաւաբանական ուսումնասիրութեան աղբիւրներուն կարգին կը նշուին նաեւ եկեղեցական գրքերը: Զբաղելով այս հարցերով, ուշադրութիւնս գրաւեց 1854-ին Փարիզ տպուած երկլեզուանի (հայերէն եւ ֆրանսերէն) հրատարակութիւն մը, որ պատկանած է ուսմէն վիրաբուժութեան հիմնադիր՝ հայ բժիշկ Եաքուպ Մելքոն Եաքուպովիչի գրադարանին:

Գրքին վերնագիրը՝ «Վարք Քրիստոսի» հանրածանօթ է բազմաթիւ տարբերակներէ, բովանդակելով տեղեկութիւններ՝ բընակչութեան վարչական - երկրային բաժանման վերաբերեալ իրաւաբանական օրէնքներու, մարդահամարի, ընկերային բնակակցութեան եւ իրաւաբանական կանոններու մասին:

Շքեղապարդ ու գեղեցիկ կազմով, հատորը գեղարուեստական արժէք կը ներկայացնէ, սակայն ա՛լ աւելի հետաքրքրական է, ինքնատպութեան տեսակէտէ, յառաջաբանը: Այդտեղ կը նշուի թէ մատեանը կազմուած է Փարիզի Մուրատեան վարժարանին մէջ, ֆրանսերէն թարգմանութեամբ՝ Սարգիս Վարդապետի: Նաեւ մեծարուած է Մեսրոպ Մաշտոցին հանճարը եւ ներառնուած են կրօնական ողջոյններ: Այս նախաբանին հեղինակը, ստորագրութեամբ՝ Հ. Գ. Վ. Այվազովսքի, հռչակաւոր ծովնկարիչ Յովհաննէս Այվազովսքիի եղբայրն է: Ան ապրած է 1812 - 1880 տարիներուն, եղած է գրող, մանկավարժ, պատմաբան, Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ (վարդապետ ձեռնադրուած, ստանձնած է իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան ուսուցիչի պաշտօնը, վարած է ընդհանուր քարտուղարի գործերը, հիմնադրած «Բազմավէպ»ը): 1848 - 56-ին եղած է Փարիզի Մուրատեան վարժարանին տեսուչը, բայց 1856-ին վերադարձած է հայ առաքելական եկեղեցիին և մնացած է Փարիզ, ուր հիմնած է Հայկազեան վարժարանը: Հ. Գաբրիէլ վրդ. Այվազովսքի վերադարձած է, յետոյ, իր ծննդավայրը՝ Թէոտոսիա, ուր հիմնած է Խալիբեան վարժարանը եւ շարունակած հրատարակել «Մասեաց աղաւնի» ամսագիրը, զոր 1855-ին Փարիզ հիմնադրած էր: Իբրեւ արքեպիսկոպոս, իր վերջին պաշտօններն եղած են Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի տեսուչ եւ Թիֆլիսի թեմական առաջնորդ: Գաբրիէլ Այվազովսքի ֆրանսերէն գրած է «Համառօտ պատմութիւն Ռուսաց» (1836), «Պատմութիւն Օսմանեան Պետութեան» (1841) եւ ուրիշ գործեր: Եւրոպական եւ արեւելեան 12 լեզուներու տիրապետելով, կատարած է բազմաթիւ թարգմանութիւններ, ընդ որս իտալերէն՝ Խորենացիի եւ Ագաթանգեղոսի «Հայոց պատմութիւն»ները:

Արժէ, տասնամեակներու հեռաւորութենէն, յետմահու մեծարանք մը բերել գրքին հեղինակներուն, այս հազուագիւտ գոհարին համար, որ հանդիպած է Ռումանիոյ հողին վրայ:

«Նոր Կեանք» ՄԱՐԻԱ ՏՎՈՐԱՋԷՔ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

ԱՐԱՄ ԵՊԻՍ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ ԸՍԱԾ Է՝

- ՈՐՊԷՍ ՀԱՅ՝ ՉԵՄ ԿՐՆԱՐ ԼՈՒՌ ՄՆԱԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԴԷՄ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԱՆԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՈՒՆԵՑԱԾ ԼՌՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱՑ

×

Պուէնոս Այրէսի պետական համալսարանի սրահին մէջ, Յուլիս 28-ին, բացումը կատարուած է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Կեդրոնական Մարմնի տարեկան ժողովին, որուն կը մասնակցին նաեւ՝ յանուն Էջմիածնի Մայր Աթոռի դիւանապետ՝ Ներսէս Եպիսկ. Պօղապալեան, յանուն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան՝ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Արամ եպիսկ. Քէշիշեան: Ներկայ եղած են 1300 հոգի: Խօսք առնելով Խորհուրդի ընդհ. քարտուղար տոքթ. Էմիլիօ Գասթրօ (Ուրուկուէյէն) շեշտած է ընկերային արդարութեան եւ հարստութեան արդար բաշխումի անհրաժեշտութիւնը լատինամերիկեան երկիրներու եւ ընդհանրապէս Երրորդ Աշխարհի մէջ:

Չորեքշաբթի, Յուլիս 31-ի նիստին, «Աստուծոյ արդարութիւնը» նիւթին շուրջ զեկուցումներ կարդացած են Ասիայէն, Եւրոպայէն եւ Միջին Արեւելքէն եկեղեցականներ: Այս վերջին շրջանի ներկայացուցիչը՝ Արամ եպիսկ. Քէշիշեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Եթէ փորձենք այսօրուան կացութեան մէջ ճշդորոշել Աստուծոյ արդարութիւնը, պիտի մատնուինք կատարեալ շփոթի, ձախողութեան եւ յուսահատութեան: Աստուծոյ արդարութիւնը կը խեղաթիւրուի այսպէս կոչուած «ապահովութեան պատճառներով»: Աստուծոյ արդարութիւնը կ՚անդրադառնայ մարդկային արդարութեան կողմէ: Անարդարութիւններ կը գործադրուին արդարութեան անունով: Արդարութիւնը ուժի հոմանիշ դարձած է եւ զօրաւորներուն մօտ է: Ի՞նչ պէտք է ընենք այս կացութեան մէջ: Պէտք է սոսկ աղօթե՞նք եւ սպասենք որ Աստուծոյ արդարութիւնը հասնի: Ես համաձայն չեմ նման պահպանողական, չըսելու համար պարտուողական կեցուածքի: Արդարութիւնը յոյս չէ, գաղափար չէ, այլ կեանք է՝ Քրիստոսով մարդեղացած: Որպէս քրիստոնեայ, չեմ կրնար լուռ դիտող մնալ անարդարութեան դիմաց: Հաւատքս կը մղէ զիս անարդարութեան դէմ ամուր կեցուածք մը ունենալ՝ ի հեճուկս բոլոր հետեւանքներուն: Որպէս Միջին Արեւելքցի, չեմ կրնար ինքզինքս հեռու պահել պաղեստինցի ժողովուրդին ինքնորոշման դատէն: Որպէս Լիբանանցի՝ չեմ կրնար չյուզուիլ ի տես Լիբանանի քանդումին: Որպէս Հայ՝ չեմ կրնար լուռ մնալ հայ ժողովուրդին դէմ կատարուած անարդարութեան նկատմամբ միջազգային ընտանիքին ունեցած լռութեան դիմաց: Որպէս մարդ՝ չեմ կրնար անտարբեր կերպով դիտել իմ շուրջ գտնուող մարդիկը, որոնք անարդար կառոյցներու զոհ դարձած են»:

Նոյն նիստին ճառ մը արտասանած է Արժանթինի նախագահը՝ Ռաուլ Ալֆոնսին, անդրադառնալով ժողովրդավարութեան բարիքներուն, մարդկային իրաւունքներու եւ տարրական ազատութեանց հանդէպ յարգանքի պարտաւորութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի ճարտարապետներու Տունը բացած է «Սովետական ճարտարապետութիւնը խաղաղ երկնքի տակ» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են վերջին քառասնամեակին խորհրդային ճարտարապետութեան նուաճումները: Խորհրդային միւս հանրապետութիւններու կողքին ներկայացուած է նաեւ Հայաստան՝ «Զուարթնոց» օդակայանով, մեթրոյով, Սարդարապատի ազգագրական թանգարանով եւ այլ շինութիւններով:

×

ՊՂԻՆՁԻ ՀԱՆԴԱՇԵՐՏԵՐ

Հայաստանի հիւսիսային շրջանին մէջ հանքաւորները տարբերկրեայ արժէքաւոր մթերք յայտնաբերած են, ժխտելով թերահաւատներու պնդումները թէ պղինձի պաշարը այս շրջանին մէջ սպառելու վրայ է: Իրենց պրպտումները տեւած են երեք տարի ու կրանիթի կարծր շերտերը ճեղքելով անոնք քայլ առ քայլ հասած են պղինձի խաւին:

×

Մոսկուայի երիտասարդական եւ ուսանողական համաշխարհային 12րդ փառատօնին, 150 երկիրներ կը բերէին իրենց մասնակցութիւնը: Իսկ Խորհ. Միութեան խումբին մաս կը կազմէին Հայաստանէն մօտ հազար երիտասարդներ: Բազմաթիւ հայկ. խումբերու կարգին յիշենք պարի պետական անսամպլը, ալիմինի գործարանի, երկաթուղայիններու մշակոյթի պալատներու երգի - պարի անսամպլները, մնջախաղի թատրոնը, Կամոյի, Աշտարակի եւ այլ վայրերու ինքնագործ խումբեր, մենակատարներ:

ՌԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Մինչեւ գետի լայնութեան կէսը անցանք առանց որեւէ դժուարութեան: Ես խորհուրդ էի տալիս օրիորդին, որ երբեմն աչքերը խփէ, շատ չնայի ջրին: Ձիաները ջրի սրնթացութեան հետ կռուելով, փնչալով, առաջ էին գնում: Դեռ նրանց ոտները համնում էին յատակին եւ այդ օգնում էր նրանց պինդ պահել եւ չգնալ հոսանքի հետ: Բայց երբ հասանք խորութիւններին, նրանք սկսեցին լողալ: Այդ ժամանակ ամենավտանգաւոր րոպէն էր: Ես անդադար ձայն էի տալիս օրիորդին, որ չվախենայ, եւ իրան ամուր պահէ թամբի վրայ: Բայց ջուրը արդէն հասել էր մինչեւ թամբը: Ձիաների վեր բարձրացրած գլուխներն էին միայն երեւում: Այդ միջոցին գետի սրնթաց հոսանքը սկսեց իւր հետ տանել օրիորդի ձիուն: Ես աշխատում էի կանգնեցնել նրան, ձիգտալով սանձից, որ իմ ձեռքում բռնած ունէի: Բայց հնար չեղաւ, սանձը կտրուեցաւ, եւ նրա ձին բաւական հեռացաւ ինձանից: Վտանգը ակներեւ էր: Օրիորդը, այսուամենայնիւ, չկորցրեց սրտի ամրութիւնը եւ քաջութեամբ պահում էր իրան ձիու վրայ: Ես փութացնում էի իմ ձիուն, որ առաջանամ եւ բռնեմ նրան: Բայց խիկոյն սարսափը տիրեց ինձ, երբ տեսայ, որ օրիորդը իւր ձիու հետ խորասուզուեցան ջրի տակ: Ուրիշ հնար չկար, պէտք էր թողնել իմ ձին, եւ լողալով որոնել նրան ալիքների մէջ: Նրա ձիու գլուխը կրկին յայտնուեցաւ, ջրի տակից, օրիորդը դեռ նրա վրայ էր: Ես լողալով մօտենում էի: Մենք արդէն հեռացել էինք ծանծաղուտներից եւ ընկել էինք սարսափելի խորութիւններին մէջ: Ես չեմ կարող նկարագրել այն բոլոր զարհուրանքը, որ այս րոպէիս տիրում է իմ սրտին, երբ մտաբերում եմ իմ անխոհեմութիւնը, թէ որպէս յիմարութեամբ ես թոյլ տուեցի ինձ այնպէս անհոգութեամբ վերաբերուել դէպի կատաղի Երասխը: Ես թէ այն ժամանակ եւ թէ այժմ դեռ չեմ կարողացել պարզ հասկանալ, թէ ի՞նչ կատարուեցաւ, եւ ի՛նչպէս եղաւ, որ երբ աչքերս բաց արի, ինձ ջրի խորութեան մէջ գըտայ: Երեւի, մի ուժգին պտոյտ, մի կատաղի յորձանք ինձ եւս տարել էր ջրի տակ: Բայց երբ կրկին բարձրացայ ջրի մակերեւոյթի վրայ, նայեցի, օրիորդին այլեւս չէր երեւում: Երկար ես լողում էի, այս կողմ եւ այն կողմ, երկար որոնում էի նրան, բայց նա չկար ու չըկար...:

«Մի ձայն գետի հակառակ ափից վազուց կանչում էր ինձ: Բայց ես իմ խռովութեան խորին տագնապի մէջ սկզբում ոչինչ չէի լսում: Նա կանչում էր. «դուրս եկէ՛ք, դուրս եկէ՛ք... դէպի այս կողմը»:

«Իմ ուժերը բոլորովին սպառուած չէին, միայն օրիորդի կորուստը մահուան չափ տանջում էր ինձ: Ես սկսեցի ալիքները պատառելով լողալ դէպի կոչող ձայնը: Երբ դուրս եկայ ափի վրայ, իմ ուրախութեանը չափ չկար: Օրիորդը այնտեղ նստած էր եւ գոչող մարդը կանգնած էր նրա մօտ: - Դու այժմ փրկուած ես... մի առանձին բերկրութեամբ ասում էր նրան, որպէս մի մարդ որ խորին բաւականութիւն էր զգում, որ ազատել էր մի կեանք: Յետոյ դարձաւ նա դէպի ինձ, ասելով.

- «Դու բաւական քաջութեամբ կռւում էիր ջրի հետ, ես համոզուած էի, որ դու դուրս կը գաս, այդ պատճառով քո մասին հոգ չտարայ»:

«Արեւը դեռ նոր մայր էր մտել, դեռ բաւական լոյս կար: Երասխի գետաձորի մէջ մշտական քամին սաստիկ սառն է լինում, մանաւանդ երեկոյեան պահուն: Օրիորդը թրջուած հագուստի մէջ ամբողջ մարմնով դողդողում էր: Անծանօթ բարերարը առաջարկեց ինձ, տանել նրան մերձակայ գիւղը տաքացնելու եւ հագուստները չորացնելու համար: Սանամը ոչինչ չէր խօսում, նա գտնւում էր մի տեսակ տենդային դրութեան մէջ: Բայց անծանօթի առաջարկութիւնը ինձ անգործնական երեւաց: Մենք փախստականներ էինք, անխոհեմութիւն կը լինէր մեր կողմից մտնել բնակութիւնների մէջ: Թէեւ այդ մասին ես ոչինչ չյայտնեցի անծանօթին բայց, կարծես թէ. նա մի բան նշմարում էր: Օրիորդը, թէեւ ծածկուած էր տղամարդի հագուստի մէջ, բայց նրա գտակը ջրի հոսանքի հետ գնալով, գլուխը մնացել էր բաց, եւ մազերի երկայն հիւսերը թափուել էին թիկունքի ու կուրծքի վրայ: Այդ կասկածանքի մէջ ձըգեց անծանօթին: Ես աշխատեցի փարատել նրա կասկածը, ասելով, որ նա այս ինչ խաչի «ղուլն» է, մայրը ուխտել է, որ մինչեւ քանի տարեկան հասակը մազերը չկտրուեն»:

(Շար. 159)

(Շար. Ա էջէն)

մը վրայ ձեռք դրած է, առջի օր, Ֆրանսական ոստիկանութիւնը Սէն - է - Մառնի համեստ փավիյոնի մը մէջ: Տասը քիլօ հերոյին չոր - վարունկներու մեծ տուփերու մէջ կը ծառայէին Թամուլներու (Սրի - Լանքայէն փախած գաղթականներ, որոնք դիւրաւ ալ քաղաքական ապաստանեալի կանոնագիր ստացած են) մեծածաւալ թրաֆիքին: 60 հոգի ձերբակալուած է, բայց ինը միայն վար դրուած են:

«ՖԻԿԱՌՕ» Օգս. 12-ին յօդուածաշարքի մը հրատարակութիւնը սկսած է, նուիրուած Թուրքիոյ: Այս առաջինը, խորագրուած՝ «Հարաւ - Արեւելքը, հսկողութեան տակ շրջան մը», կը վերաբերի դըլխաւորաբար Մարտինի, քրտական կեդրոններուն, Տիարպէքիր թէ Պիթլիս, Վանայ լճին մօտ:

ՊԻՒԼԷՆԹ ԷՃԷՎԻԹ կը գտնէ որ ժողովրդավարութեան մտայնութիւնը հող կը չահի Թուրքիոյ մէջ: Թէեւ կ՚աւելցնէ նախկին Հալքի նախկին պետը, զինուորական միջամտութենէն առաջ, շատ մը հարցերու մէջ, ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան համար սահմանադրական աւելի շատ երաշխաւորութիւններ կային: Ներկայիս արմատացած ժողովրդավարութեան մը պակասը կը տեսնէ Էճէվիթ:

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ հոգի մասնակցած են սեւ փաստաբանուհիին յուղարկաւորութեան: Անցեալ շաբթու սպաննուած հակա - ապարթհէյտ այս կնոջ թաղումը կրկին ծանր միջադէպերու տեղի տուած է եւ կառքած ամբոխն ալ սեւ ոստիկան մը ողջ - ողջ այրած է: Կառավարութիւնը թէեւ նոր միջոցներ կ՚ուզէ ձեռք առնել, ի նպաստ ցեղային խտրականութեան թեթեւացման: Քամըրունի մէջ, ուր հասաւ առջի օր, Պապը ծանրօրէն դատապարտեց Փրէթորիայի ցեղային խտրականութիւնը, զայն անընդունելի որակելով:

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ՚ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Նուպարեան Բարեկամական Միութիւնը կ՚ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Էնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սահակեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Օնիկ Զաքարեան, զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, նանիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Սէմէրճեան, կիւրլեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 9-ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Օգս. 14, ժամը 14.15-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, 4, Կոմիտաս փողոց:

Որեւէ մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

եկեղեցւոյ մէջ:

Ի յիշատակ Բ. պատերազմի, Օգս. 15, 1945-ի ամբակոծութեան զոհերուն եւ ի մխիթարութիւն անոնց սիրելիներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Հինգշաբթի, Օգոստոս 15, առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ:

ՍԷՆ-Թ՚ԷԹԻԷՆ Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 15, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի տօնի առիթով, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՔԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները Ռօան քաղաքէն, ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Տիկին Մարինէ Մինասեան 2000 Ֆ., Պրն. Պարգեւ Սարգիսեան, Պրն. Ժերար Սարգիսեան 1000-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ռէմոն Մինասեան եւ Պրն. Մեսրոպ Թորոսեան 600-ական Ֆ., Տէր եւ Տկին Լուսար Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան, Պրն. Էրնէստ Պապաճանեան, եւ Տէր եւ Տիկին Առաքել Թէմէճեան 500-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շամասեան 300, Տիկին Էնֆիէճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Շամասեան, Պրն. Յովսէփ Գէօշկէրեան, Զալիմեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Թէմէճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդերեսեան 200ական Ֆ., Տիկին Պահամեան 100 Ֆ.:

Նէօվիյլէն Տէր եւ Տիկին Մարգարեան 2000 Ֆ., Տիկին Ոսկերիչեան 700, Տիկին Արշալոյս Տիքիճեան 500, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Այլանեան իր հօր ապաքինման առթիւ 500: Տիկին Վերոնիկ Պասմաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Խժտարհարեան ընտանիք 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մամաս 200 Ֆ.:

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Խաղողօրհնէք կը կատարուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը՝ 9,

Պատարագ ժամը՝ 10.30:

Երկուշաբթի, Օգս. 19, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Առաջնորդ հարաւային Ֆրանսայի վիճակին

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Երզնկեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան	ժամը՝ 8
Պատարագ	ժամը՝ 10
Քարոզ	ժամը՝ 11.15
Խաղողօրհնէք	ժամը՝ 11.45

ՍԷՆԹ՚ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր Հովիւը՝

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8.30, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, խաղողօրհնէք՝ 11.45:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր Հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՅ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9-ին:

Պատարագ՝ 10.15-ին:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Կիրակի, Օգս. 18, առաւօտեան կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնութիւն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10.30-ին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9.30-ին:

Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»

La Canebière. Marseille

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՑՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի Թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien
de St. Raphaël

107, avenue Maréchal Lyautey

LE JEUDI 15 AOUT

à 10h Messe célébrée par le R. P. Daron DJEREDJIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par *l'ensemble* VAN

REPAS — TOMBOLA

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ —

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 14
MERCREDI 14 AOUT 1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.028 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.028

ԺԸՆԵՒ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ԵՆԹԱՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԵՒ ԱՆՑԵԱԼԸ

Ինչպէս գրեցինք, Օգս. 5-ին, Ժընեւի մէջ բացուած է ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի նստաշրջանը, որուն օրակարգի վրայ է Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչման հատուածը, ծանօթ 30րդ յօդուած անունով: Հաւանական էր որ հարցը օրակարգի նիւթ դառնար Երեքշաբթի կամ Չորեքշաբթի: Ստորեւ, այդ առընչութեամբ Տարած. Կիրակի (Օգս. 10 / 11) փուռնալ տը ժընեւի մէջ լոյս տեսած թղթակցութեան այն մասը, որ կը վերաբերի Հայերուն եւ որ որոշ գաղափար մըն ալ կուտայ տիրող մթնոլորտին...

×

«Mme Erica - Irene Daes (Grèce) a été cette année désignée à la présidence, bien que la plupart des experts occidentaux aient fait savoir qu'ils souhaitaient voir l'expert belge, M. Marc Bossuyt. à ce poste. Afin que l'atmosphère de la réunion ne soit pas perturbée et voyant aussi avec quelle énergie la candidature de Mme Daes était soutenue par l'expert soviétique, M. Sofinsky, M. Bossuyt retira la sienne.

Le choix de Mme Daes était, il est vrai, dû en premier lieu à l'initiative de M. Benjamin Whitaker, expert britannique dont le rapport sur le génocide ne manquera pas de faire du bruit. En filigrane de ce document, particulièrement équilibré et de grande tenue, se profile l'épineux et douloureux problème arménien. D'autres rapports sur le génocide avaient été établis, mais dans celui de 1978, considéré comme définitif, l'expert rwandais qui l'avait rédigé, M. Nicodème Ruhashyankiko, quatre lignes avaient été retirées : elles portaient sur les massacres perpétrés en 1915 et 1916 par l'armée turque qui ont fait près d'un million et demi de victimes parmi les Arméniens.

Mémoire historique

Les survivants et les descendants, ne pouvant pas admettre que dans un document des Nations Unies, destiné à servir de référence, leur mémoire historique fût ainsi bafouée, ont réagi et tenté d'emprunter toutes les voies diplomatiques normales à cet effet. Ils ont échoué : les pressions de la diplomatie turque, soutenue par de nombreux pays au nom de la solidarité islamique, eurent gain de cause.

Désespérés, exaspérés - et parfois manipulés - des Arméniens ont eu recours au terrorisme, parfois aveugle, mais le plus souvent dirigé contre des personnalités turques, lesquelles n'avaient pu pourtant tremper dans les crimes commis. L'objectif arménien est clair : il se résume à réclamer la reconnaissance du génocide.

Il aura fallu attendre 1983 pour que les experts de l'ONU se décident à charger un nouvel expert, en la personne de M. Whitaker, d'élaborer un autre rapport. Ce texte nous apprend qu'il y a bien eu génocide des Arméniens et que ceux qui n'ont pas été massacrés ont été soumis à des marches forcées jusqu'à ce que mort s'ensuive. S'appuyant sur une documentation irréfutable, il paraît de nature à donner satisfaction aux Arméniens et barrer ainsi, dans une grande mesure, la voie au terrorisme.

Mais rien ne prouve encore qu'il sera agréé par la Sous - commission. Déjà les versions françaises et espagnoles ont été quelque peu édulcorées. Il est permis d'espérer qu'une présidente grecque, même indépendante du pouvoir, ne se laissera pas influencer par des nouvelles pressions...»

Isabelle VICHNIAC

×

Թերեւս աւելորդ չըլլար, այս առընչութեամբ, հակիրճ պատմականն ընել այս 30րդ պարբերութեան:

1967 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ է որ Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի անդամները (ի դէպ, ճշդենք որ ենթայանձնախումբի անդամները ներկայացուցչական հանգամանք չունին, մասնագէտներ են, յանձնախումբին անդամները կը ներկայացնեն իրենց երկիրները) կը չեշտեն թէ անհրաժեշտ է նոր ուսումնասիրութիւններ կատարել ցեղասպանութեան մասին, 1948-ի Պայմանագրութեան որոշ յօդուածներ այլեւս ժամանակավրէպ են, պատերազմական արարքի անուան տակ է որ ցեղասպանութեան արարքներ կը կատարուին: Բանաձեւը կ'ընդունուի ու կ'որոշուի յատուկ տեղեկաբեր մը նշանակել:

1969, ՄԱՐՏ 2-ին, յանձնախումբը նըկատի առնելով վերոյիշեալ որոշումը անտեսական Խորհուրդին (որու մէկ մարմինն է) կը յանձնէ բանաձեւ մը, որպէսզի վաւերացուի ենթայանձնախումբին որոշումը, կը թելադրէ որ տեղեկատուն ընտրուի ենթայանձնախումբի անդամներուն մէջ:

1969 ՅՈՒՆԻՍ 6. - Տնտեսական եւ ընկերային Խորհուրդը կը վաւերացնէ ենթայանձնախումբին որոշումը եւ կ'արտօնէ որ տեղեկաբեր մը նշանակէ (իր անդամներէն):

1971 ՀՈԿ. 6. - Ենթայանձնախումբը միաձայնութեամբ կը նշանակէ Ռուհաշիանքիքօ, որպէսզի ուսումնասիրութիւն մը կատարէ: Ռուանտացի է:

1972 ՕԳՍ. - ՍԵՊ. - Վիճաբանութիւններ տեղեկաբերին նախապատրաստական տեղեկագրին շուրջ: Կ'որոշուի որ պէտք է քննել պատմական երեւոյթը եւ թուել դէպքեր, որոնց վաւերականութիւնը կարելի է ստուգել:

1973 ՅՈՒՆԻՍ 25. - Նախապատրաստական տեղեկագիրը կը ներկայացուի: Տեղեկատուն կը խորհի որ պատմական երեւոյթը պէտք է սահմանափակուի հակիրճ ակնարկով մը, ցեղասպանութեան գիրքերու մէջ, տրուած օրինակներու: Այս ակնարկին մէջ եւ ներկայացուած օրինակներու կարգին, 30րդ պարբերութիւնը կը նշէ. -

«L'existence d'une documentation assez abondante ayant trait aux massacres des Arméniens qu'on a considéré comme le premier génocide du XXème siècle».

Նշածը սա է եւ պիտի բաւէ որ Թուրքերը երար անցնին, երբ չէ իսկ յիշատակուած իրենց անունը:

1973 ՍԵՊ.. - Վիճաբանութիւններ նախապատրաստական տեղեկագրին պատմական ակնարկին շուրջ: 30րդ պարբերութիւնը ջնջելու հարցը անդամներու մեծամասնութեան նեցուկը չի վայելեր:

1973, ԴԵԿ. 28. - Ենթայանձնախումբը կը քուէարկէ բանաձեւ մը, որ կը վաւերացնէ նախապատրաստական տեղեկագիրը, խնդրելով տեղեկաբերէն, որ նկատի առնէ պարզուած տեսակէտները, ի մասնաւորի վերաքննէ 30րդ պարբերութիւնը, չանտեսելու համար Թուրք կառավարութեան տեսակէտը:

1974, ՄԱՐՏ 4. - Յանձնախումբի ժողով, ուր խօսք կ'առնէ Թուրքիոյ պատուիրակը՝ Օլչայ: Կ'ուզէ որ վերցուի 30րդ պարբերութիւնը որ կը խեղաթիւրէ պատմական ճշմարտութիւնը: Կը պարզէ Թրքական մեկնաբանութիւնը (այնքան ծանօթ՝ որ զանց կ'առնենք): Թրքական տեսակէտին համակարծիք են Փաքիստանի, Իտալիոյ, Իրաքի, Թունուզի, Նիժերիոյ եւ Աւստրիոյ ներկայացուցիչները:

1975, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28. - Ենթայանձնախումբին մէջ, կը շեշտուի պատմական տուեալներու անհրաժեշտութիւնը, ցեղասպանութեան հարցին կապակցութեամբ եւ հարցի մը երկկողմանի տեսակէտներու ներկայացումը, ինչ որ պարագան չի նկատուիր 30րդ պարբերութեան:

1976, ՓԵՏՐ. 15 - 16. - Նիստին ուշադրութիւն կը գրաւէ Անգլիացիի մը՝ Ուայթէքըրի միջամտութիւնը: Ան կ'առարկէ որ ընդդիմանալու համար, ներկայացուած երեք պատճառաբանութիւնները չեն կրնար վերաբերիլ հայկական պարագային, քանի որ՝ մէկ կողմէ դէպքերու իրականութիւնը վաւերացուած է Թոյնպիի եւ Նանսէնի նման անկողմնակալ մարդոց կողմէ, թէ ոչ մէկ Պետութիւն նշուած է եւ վերջապէս, որովհետեւ հարկ է անցեալը չթաղել: Կը միջամտէ Թուրքիոյ դէտը՝ Արիմ, որ կը կրկնէ Օլչայի բառերը: Այս անգամ սակայն Հայ մըն ալ կայ, Շաւարշ Թորիկեան (միջազգային հարցերու Եկեղեցիներու Յանձնախումբի ներկայացուցիչ) որ առաջին անգամ ըլլալով միջազգային ժողովի մը առջեւ, կը պաշտպանէ հայկ. տեսակէտները:

1978, ՅՈՒԼԻՍ 4. - Վերջնական տեղեկագիր Ռուհաշիանքիքոյի: 30րդ պարբերութիւնը վերցուած է:

1978, ՍԵՊ. 15. - Յանուն Մարդկային Իրաւանց միջազգային Դաշնակցութեան, կը միջամտէ Ժ. Վոլֆ որ կ'առաջարկէ պարբերութիւն մը աւելցնել, ուր կը շեշտուի թէ անհրաժեշտ է ոգեկոչել այն եղերական դէպքերը, որոնց զոհ գացին Հայերը 1915ին, թէ հայկ. ցեղասպանութիւնը տիպար է բազմաթիւ պատճառներով եւ պէտք է տեղ գտնէ տեղեկագրին մէջ: Կրկին կը միջամտէ Շ. Թորիկեան: Տիկին Բէսթիօ (Ֆրանսացի մասնագէտ) տարբեր դիրք կը բռնէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչ ժիւվինեըի բռնած դիրքէն 1974-ին: Որոշ անդամներու պահանջը՝ պարբերութիւնը զետեղելու, կը մղէ տեղեկաբերը իր կարգին պահանջելու որ ենթայանձնախումբը որոշում մը տայ:

1979, ՄԱՐՏ 16 .- Վիճաբանութիւններ յանձնախումբին մէջ, Թուրք պատուիրակը կրկին կը միջամտէ:

1982, ՍԵՊ 10. - Ենթայանձնախումբը բանաձեւ մը կը քուէարկէ վերաքննելու եւ օրուան պատշաճեցնելու համար ուսումնասիրութիւնը:

1983, ՍԵՊ. 2. - Յատուկ տեղեկաբեր կը նշանակուի Պէնճըմին Ուայթէքըր:

1984, ՕԳՍ. 14. - Նոր տեղեկաբերը կը յիշատակէ նախորդ ուսումնասիրութեան թերացումները, ի մասնաւորի հայկ. ցեղասպանութեան բացակայութիւնը, հետեւանք՝ քաղաքական ճնշումներու:

1984, ԴԵԿ. 26. - Ուայթէքըր կը «բըրապրէ» իր յայտարարութիւնը Հայկ. ցեղասպանութիւնը փոխարինելով Հայերու ջարդերը բացատրութեամբ:

Վերջնականը, որ կը ներկայացուի, 1915ի Հայկ. ջարդերը կ'որակէ ցեղասպանութիւն (տես «Յառաջ» Օգս. 9):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Je t'aime, moi non plus

ԿԱՄ՝

ՖՐԱՆՔԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՏԱՔՆԱՆ

×

Օգս. 13-ի Մաթէնն է, որ վերոյիշեալ կենդպուրեան խորագրով, կ'անդրադառնայ ֆրանքեւթրքական յարաբերութեանց, հարց տալով՝ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ սառն յարաբերութիւնները կը տաքնա՞ն: Այդպէս բան մը սկսեր է Մանաքի այցելութեամբ, հիմա ալ Տիւմա-Հալեֆօղլու տեսակցութիւնները (Յուլիս 30, Հելսինքի) օժանդակեր են և ներկայ հարցը երկու երկիրները չահագրգռող խօրէքան է, որու Անգարա կ'ուզէ մասնակցիլ եւ Ֆրանսա մերժեց Թուրքերը հրաւիրել Յուլիս 17-ի ժողովին: Տիւմա բացատրած է թէ բուն մերժում չէ, հարկ է սպասել յաջորդ ժողովին (Նոյ. 5 - 6, Հանովր):

Կան նաեւ այլ հարցեր, որոնց պատճառաւ Թուրքիա այնքան ալ սիրելի չէ Ֆրանսայի: Օրինակ՝ Կիպրոս, բայց բուն պալարը, կը գրէ թերթին աշխատակիցը՝ Տիէկօ Սոլանաս, հայկ. հարցն է: Մերժելով որեւէ պատմական պատասխանատուութիւն ստանձնել, Թուրքիա շատ ջղագրգիռ է դիւանագէտներու սպանութիւններէն: Թուրք հանրային կարծիքը հակա - ֆրանսական իսկական փառանոյա մը զարգացուցած է: Ֆրանսա կ'ամբաստանուի որպէս պաշտպան Հայ Դատին եւ զօրավիգ ահաբեկիչներուն: Կացութիւնը հոն հասած է որ՝ երբ Ֆրանսայի դէմ գրուի, թերթերը աւելի շատ կը ծախուին: Այս ամբողջը պատճառ եղած է որ պօյքոթ ըլլայ ֆրանսական հաստատութեանց եւ ներդրումներու դէմ: Ֆրանսա, սակայն, որ մշակութային կարեւոր ներկայութիւն մը ունի Թուրքիա, կ'ուզէ բարեփոխել իր դիրքը եւ յանուն ռէալփոլիթիքի մը, մօտենալ երկրի մը որ հիմա 48 միլիոն բնակիչ ունի եւ հաւանաբար 60 միլիոնի հասնի դարուս վերջ...

Մեզի ըսելիք չի մնար...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ արտակարգ նիստը, հրաւիրուած Միթերանի կողմէ, ըստ Սահմանադրութեան 10րդ յօդուածին, բաւական փոթորկալից եղաւ: Հաւանաբար, շատեր գոհ չէին որ արձակուրդը կէս ձգած Փարիզ կը կանչուէին եւ թերեւս ատիկա կ'աւելցնէր ջղագրգռութիւնը: Բայց գլխաւոր նիւթն էր՝ սահմանադրական յօդուածներու ըմբռնումը: Տըպրէ (գայն շարադրողներէն մէկն է) համաձայն չէ Միթերանի մեկնաբանութեան: Ընդդիմադիրներուն համար 23-րդ յօդուածը պէտք է գործադրուէր եւ ոչ՝ 10-րդը, այսինքն բիւզանդական վէճեր, որոնք տեղ մը չեն տանիր: Ազգ. Ժողովը ի վերջոյ քուէարկեց կառավարութեան առաջարկած բարեփոխումը, որ 18-էն 21ի կը բարձրացնէ Նոր Քալետոնիոյ հարաւային շրջանի խորհրդականներու թիւը:

ՊՕՅԻՆԿ 747 մը, Ճափբն էոլայնզի որ Թոքիոյէն Օզաքա կ'երթար, ջախջախուե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Լ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Բ.

Սեւակի առակներուն մէջ ընդհանրապէս չես գտներ մերկապարանոց բարոյախօսութիւն: Կենդանիներն ու երեւոյթները կը ներկայացուին բնորոշ, ծանօթ յատկանիշներով, երբեմն նաեւ բանաստեղծին նուրբ դիտողականութեամբ նրկատուած յարաբերութիւններով, որոնց տակ, անշուշտ թաքնուած են գլխաւոր երակները՝ ընթերցողը դրդել մտորելու մարդկային փոխյարաբերութիւններու ու յատկանիշներու շուրջ, դրսեւորելով գործօն վերաբերմունք, կատարելու համապատասխան եզրայանգումներ: Եւ այդ ամէնը կը մատուցուի թարմ ու հետաքրքիր, առանց խրատաբանութեան, ատով իսկ՝ դաստիարակչական նպատակայլացութեան ուժեղ տարրերէ ներթափանցուած: Այդպիսի տարերքով հիւսուած են նաեւ «Շունն ու գայլը», «Նորից շունն ու գայլը», «Ուղտն ու ծիտը», «Կապիկը» եւ այլ առակներ: Անոնցմէ խւրաքանչիւրին մէջ Սեւակ ընթերցողի ուշադրութիւնը կը սեւեռէ շատ կարեւոր եւ էական խնդիրներու վրայ, գայն կը մղէ մարդկային յարաբերութիւններու, մարդու բնաւորութեան գիծերու ոլորտները՝ դասեր քաղելու: «Շունն ու գայլը» առակին մէջ ստեղծողը սկիզբէն իսկ գայլերուն հոտառութիւն պարգեւած է, իսկ շուներուն՝ ուժ, զօրութիւն: Եւ գայլը աջ ու ձախ սարսափ կը տարածէ, կը կոտորէ ոչխարները, բայց ահա կ'իյնայ հսկայ գամփռին առջեւ, որ կտոռներով կը հարուածէ զինքը: Գիշատիչը ստեղծողէն կը պահանջէ.

Հոտառութեան մէջ ի՞նչ կայ որ,
Ուժ տուր, ուժ է ինձ հարկաւոր:

Ստեղծողը ուժը կուտայ գայլերուն, հոտառութիւնը՝ շուներուն: Բայց գայլն այդպէս ալ կը մնայ գայլ. ուժը միշտ չէ որ կը ստեղծէ ապահով կեանք: Բայց ահա շունը «ոչ թէ ուժով ու բռնութեամբ, այլ նուրբ ու սուր հոտառութեամբ բստեղծած է ապահով կեանք»: Հոս եւս չէք գտներ խրատաբանութիւն ու բարոյախօսութիւն: Բայց տողերու միջեւ կայ կարեւոր մտորում. ոչ թէ ուժով ու բռնութեամբ, այլ խելքով ու իմաստութեամբ կեանքը կը յարատեւէ»: «Նորից շունն ու գայլը» առակին մէջ Սեւակ նոր գոյներ կ'աւելցնէ այս մտորումներուն: Եղեր է ժամանակ, երբ գայլերը ապրեր են շուներու, այս վերջիններն ալ՝ գայլերու բոյներուն մէջ: Բայց ահա շուները միշտ կը խնդրեն «գայլ եղբայրներուն»՝ փոխել տեղերը.

Գայլ եղբայրները նրանց խղճացին,
իսկ յետոյ իրենք... հազար զղջացին:

Շուները հոտած բոյներու մէջ կ'ապրէին եւ կը թուէր թէ ամէն ինչ լաւ է: Բայց ահա նոր վայրին մէջ ալ վզին շղթայ մը կը յայտնուի, որ կը խանգարէ «կատարեալ» ուրախութիւնը.

Աւելի լաւ չէ՞ վզների շղթան,
Բան սոված - ծարաւ դէս ու դէն
վազ տան:
Դողդողան ցրտից, փռշտան, հազան,
Ինչ է թէ կոչեն անշղթայ գազան
Եւ ազատ կոչեն,
Զէ՛, յիմար հո չե՛ն...:

Բայց խելամիտ ընթերցողը կը հասկնայ սեւակեան խոհը, առակի «հակադարձ» ռեֆրէնը որ արտայայտուած է վերջին տողերուն մէջ: Ազատութեան ու բռնութեան, չըթայուոր ապահով կեանքի ու անշղթայ գազանի փոխյարաբերութիւնները, ոճի պարզ ու իմաստալից անցումները, ռիթմի աննկատելի տեղաշարժերը սեւակեան առակին կուտան խիկայլէս ինքնատիպ գոյներ:

Ընելիքի տարողութեամբ ու նպատակայլացութեամբ ուշագրաւ է «Զըզիկը» առակը: Ինչպէս միշտ, Սեւակ չէշտը կը դնէ նաեւ երեւոյթին ճանաչողական կողմին վրայ, կը ներկայացնէ կենդանիներու եւ թռչուններու վարքը, անոնց իւրայատուկ բնաւորութիւնն ու «կենցաղը». այդ ամէնը նոյնպէս շատ կարեւոր է մանուկ ընթերցողին համար: Ամէնէն էական գաղափարական դասերն են որոնք կը տրուին իմաստուն խօսքով, խորութեամբ ու բովանդակալից: Առակի մը մէջ կը ծանօթանանք չըզիկին ողբերգական կեանքին. եղեր է ժամանակ, երբ այդ դժբախտ թռչունը ծիծեռնակի նման թռեր է ազատ եւ երգեր զուարթ: Բայց ահա թռչուններու թագաւորը կը հրամայէ որ իրեն պատկանող երկինքին տակ ով որ կը թռչի հարկ տայ: Իսկ չըզիկը ինչպէ՞ս կատարէ հրամանը. չէ՞ որ ան թռչունի թեւեր ունի, բայց կտուց չունի եւ մուկի պէս գիտէ կրծել: Ճանաչողական այս դասին կը յաջորդէ բռնութեան եւ ճշմարտութեան ու արդարութեան բախումի պատկերը: Կ'ընդվզի չըզիկը, ի հարկէ, հարկ ուզելը դիւրին է, եթէ արքայ ես ու զօրեղ, բայց՝

Հա՞րկ ես ուզում, խնդրե՛մ, դէ՛ տուր,
Նախ ինձ կտո՛ւց, նախ փետո՛ւր...

Եւ չըզիկը ճակատագրական սխալ կը գործէ. որպէսզի ապացուցանէ որ ինքը թռչուն չէ, թագաւորին ցոյց կուտայ ատամները: «Արքայական դատարանի կաշառակեր անդամները» կը կչկչան, քծնաբար կը պահանջեն՝ պատժել յանդուգն չըզիկը: Այս պատկեր - դասը նոյնպէս խոր տարողութիւն ունի եւ ուղղուած է մարդկային յարաբերութիւններուն մէջ տեղ գտած արատաւոր բարքերու՝ ստորաքարշութեան, քծնանքի, կեղծաւորութեան, կաշառակերութեան դէմ: Կը հետեւի յաջորդ պատկերը. թռչուններու թագաւորը մուկերու արքային նամակ կը գրէ եւ կը յայտնէ որ՝

Այսպէս, այսպէս մի մուկ կայ որ
Քեզ կարծեմ թէ հարկ չի տալիս...:

Եւ փախչելով երկու դաժան արքաներէն խեղճ չըզիկը կ'ապաւինի քարանձաւին մէջ, գերադասելով ապրիլ մութին մէջ, քան զոհել թանկագին ճշմարտութիւնն ու ազատութիւնը: Եւ ապրելով մութ քարանձաւին մէջ՝ կը կուրանայ.

Կուրանում է, բայց չի կռանում
Արքաների ուժի առջեւ:
Կուրանում է, բայց չի մոռանում,
Որ աւելի լաւ է կանչել
Քարանձաւի խոնաւ պատին,
Քան թէ ամէն տեսակ պետի
Առաջ սողալ
Ու դողդողալ...

Առակներու այլ խումբի մը մէջ բանաստեղծը լուրջ խոհերու «բեռը» կարծես կը թեթեւցնէ, նիւթը կը մշակէ զուարթ, սրամիտ հիմարի հետաքրքրաբաշարժ, ուսանելի չեչտերով: Անոնց մէջ նոյնպէս պահպանուած է սեւակեան նուրբ ոճաւորումը, ուսուցանող խոհը: Ահա «Զթչթան»ը: Ստեղծողը կը յայտնէ թռչուններուն, թէ ով որ չուտ գայ, ան կը դառնայ թռչուններու թագաւոր: Արծիւի թեւին կը տեղաւորուի փոքրիկ թռչուն, եւ երբ արծիւը կը յոգնի ճամբան ու կ'որոշէ հանգստանալ, թռչնակը առաջ կ'անցնի, բոլորէն շուտ կը ներկայանայ ստեղծողին եւ չթչթալով կը պահանջէ որ զինքը թռչուններու թագաւոր կարգէ: Ստեղծողը կը ժպտի ու յիմար թռչնակին կը յանձնարարէ գտնել ու բերել ճիպոտ մը որ ոչ ուղիղ, ոչ ծուռ ըլլայ, ոչ մեծ եւ ոչ ալ փոքր: Թռչնակը մինչեւ այսօր ալ կը փնտռէ ամէն տեղ այդ ճիպոտը, բայց չի գտներ: Ու երբ որեւէ ճիպոտ կը տեսնէ, կ'ըսէ. «Զէ, չէ, դա չէ, դա չէ, դա չէ»: Այդ օրուընէ ի վեր ան կը կոչուի Զթչթան:

«Վագրն ու կատուն» առակէն երախան կը գիտնայ որ իր լաւ ընկեր կատուն «վագրի քիթէն ինկած է»: Օր մը վագրը մսեր է, փռշտացեր.

Եւ նրա քթից մի բան է կաթում:
Որ տեղն ու տեղը դառնում է... կատու.
Դրա համար էլ նման են այդքան
Մեր ընկեր փիսոն ու վագր արքան...

(Շար. 2)

«ՄԱԹԷՆ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԺԵՐԱՐ ՇԱԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.- Ինչպէս հաղորդած էինք նոյն օրը (Ա. էջ) *Մաթէն* շաբեկան հարցազրոյց մը ունեցած էր Ժերար Շալեանի հետ: Պատրուակն ըլլալով հանդերձ, Հիրոշիմայի ռումբին 40ամեակը, ընդհանուր քաղաքականութեան հարցերու շուրջ է, որ կ'արտայայտուի Ժ. Շալեան:

×

ԼԸ ՄԱԹԷՆ. - Ինչո՞ւ ԱՄՆ ռումբ մը արձակեց Հիրոշիմայի վրայ. արդեօք Խորհրդային Միութեան ազդարարութիւն մը ուղղելու փափաքը կա՞ր այս արարքին մէջ:

Ժ. ՇԱԼԵԱՆ. - Հաւանաբար ոչ, ճշմարտը աւելի եռք պիտի յայտնուէր: Ամերիկացիներու համար ամէն բանէ առաջ պատերազմին վախճանը փութացնելու եւ կորուստները նուազեցնելու մտահոգութիւնն էր: Ճափոնի դէմ է որ Միացեալ Նահանգները ունեցան մարդկային մեծագոյն կորուստը, ուրեմն պէտք էր հարուածել հակառակորդը զայն ահաբեկելու համար, հոս է հիւլէական ուժին շօշափելի տարհամոզումը: Իսկ յետին մտքով մը, ճիշդ է, կարելի է ըսել թէ նպատակն էր Խորհ. Միութիւնը Եւրոպայի իր աւանդական ազդեցութեան գօտիին մէջ սահմանափակել:

Միւս կողմէ, ըստ իս շատ անհաւանական է որ Ամերիկացիները յանդգնէին ատոմական ռումբ մը արձակել սպիտակամորթներու վրայ: Ինչ որ ըրին Ճափոնցիներու եւ Քորէացիներու չէն ըներ Գերմանացիներու: Թէեւ Տրէզտի ռմբակոծումը Հիրոշիմայէն աւելի մեծ թիւով զոհ պատճառած է:

Մ.- Ի՞նչ եղած էր երրորդ աշխարհի հակազդեցութիւնը:

Ժ. Շ. - Այդ շրջանին երրորդ աշխարհը կեդրոնական Ասիան էր միայն: Ափրիկէն կը ննջէ ու հարաւային Ամերիկան ինքզինքը սպիտակամորթ կը նկատէ: Մինչդեռ Ասիոյ մէջ Ճափոնցիները ատելի էին բայլին բովանդակ առումով: Զինաստանի, Վիէթնամի, Փիլիփինեան կամ Ինտոնէզիոյ մէջ շատ վայրագ եղան: Սպիտակամորթ գաղթատէրերը անոնց քով, ծիծաղելի էին: Կարծուեցաւ որ Ճափոն պիտի թօթափէր սպիտակամորթներու լուծը, սակայն իրենցը աւելի՛ եւս կեղեքիչ գերիշխանութիւն էր:

Մ. - Ռումբը ապահով պաշտպանութեան մը համար պարտադիր միջո՞ց մը դարձած է:

Ժ. Շ. - Այո՛, Խորհ. Միութիւնը հանգիստ չըրաւ, մինչեւ որ չունեցաւ ռումբը: Հզօրանական պատերազմին զէնքերէն մէկն է ան եւ կատարելապէս հասկնալի: Անհեթեթ բան է սպառազինումը կասեցնելու գաղափարը. կարելի է շատ շատ ջանալ նուազեցնել անոր թափը: Այս է մեր ժամանակի տրամաբանութիւնը եւ շատ ալ տեղին է: Երկու մեծերէն զատ, մուտք գործել հիւլէական ակումբը, կարելի է միայն ճարտարարուեստական երկիրներու: Ինչպէս՝ յաղթական երկիրներէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար, որպէսզի ունենան քաղաքական նուազագոյն ինքնիշխանութիւն մը:

Զինուորական գետնի վրայ աշխարհը երկբեւեռ է, իսկ քաղաքական մարզին մէջ շատ աւելի բարդ է կացութիւնը, ինքնիշխան երկու ղեկավարներով. արեւելքի մէջ Թիթօ՝ 1948-ին եւ արեւմուտքի մէջ տը Կոլ՝ 1960-ին: Զինացիները ռումբը ունեցան 1964-ին, իրենք զիրենք պարտադրելով թէ՛ ԱՄՆու, եւ թէ Խորհ. Միութեան: Այսօր ամէն բան կ'ընեն հակադրուելով արշաւին, պարզապէս այն պատճառով որ այլեւս անկարող են անոր մասնակցելու: Հնդկաստան, շրջանի մեծ պետութիւնը որ բախումի մէջ էր Զինաստանի հետ յատկապէս 1959 - 1962 տարիներուն, կը ջանայ տեղ գրաւել այդ արշաւին մէջ, ինչպէս Փաքիստանը որ սեղմուած է Հնդկաստանի - որ կը հարուածէ զայն անընդհատ ու խորհ. ուժերու կողմէ գրաւուած Աֆղանիստանի միջեւ: Յետոյ ռումբը վաճառուեցաւ որպէս իսլամական ապրանք, ինչ որ երաշխաւորութիւն մըն է արաբական աշխարհին համար:

Մ.- «Աստղերու պատերազմը» ամէն բան կրկին խնդրոյ առարկա՞յ կ'ընէ:

Ժ. Շ.- Աստղերու պատերազմը վաղը պատահելիք բան չէ. ոչինչ պիտի փոխէ 1990 - 2000ական թուականներէն առաջ: Ռումբը կը մնայ նոյնքան տարհամոզիչ, որքան որ էր, տասը տարի առաջ: Սակայն պէտք է լուրջ ըլլալ: ոչ ոք պիտի գործածէ զայն, ռումբը: 1945 - 1985-ի միջեւ ինչ փոփոխութիւն որ կատարուեցաւ աշխարհի քարտէսին վրայ, կատարուեցաւ ռումբին հովանիին տակ: Զինեալ բախումներու անընդմէջ շարք մը ապրեցաւ աշխարհը. որովհետեւ դիւանագիտութիւնը աւելի կարեւոր դարձած է, քան զինեալ ուժը: Ալժերիոյ մէջ, ինչպէս Վիէթնամի, ազատագրական շարժումները հող կորսնցուցին տեղւոյն վրայ, սակայն անոնք պատճառ դարձան որ հանրային կարծիքը ճնշում բանեցնէ յաղթականներուն վրայ:

Վերջին այս քառասուն տարուան ընթացքին 15 - 20 միլիոն մարդիկ մեռան պատերազմներու մէջ. ռումբը հոս ոչ մէկ դեր ունեցաւ: Հնդեւփաքիստանեան պատերազմները ամէնէն աւելի մահ պատճառեցին (մօտ՝ 900.000 մեռեալ), յետոյ Իրան - Իրաք պատերազմը. առանց բոլորն ալ «դասական պատերազմներ» են, ինչպէս Իսրայէլ - արաբ կամ Մալուիններու պատերազմները:

Ճշմարտութիւնը այն է որ մեծ փոփոխութիւնները տեղի կ'ունենան անուղղակի չերտաւորումներով, ժամանակի ոգիին փոփոխութեամբը, որ պատճառ կ'ըլլայ հօղերանական պատերազմին, կէռիլլային եւ ահաբեկչութեան:

Մ.- Աշխարհակալ մտայնութեան վախճա՞նն է այս:

Ժ. Շ. - Ամէն պարագայի մէջ գաղթատիրական գաղափարները այլեւս յաճախորդ չունին: Քառասունական թուականներուն Եւրոպա կը տիրէր աշխարհի, ու այս բնական կը թուէր: Յետոյ այս գաղափարը յանցանք նկատուեցաւ յատկապէս շրջան մը, զոր կարելի է գետե-

...ել 1954 - 1955ի միջեւ Տիէն - Պիէն Ֆու-
...ով եւ Պանտունկով, որ վերջ կը գտնէ
1962-ին Ալժերիոյ պատերազմին հետ:
...Ֆրանց Ֆանոնի «Երկրին Անիծեալները»
...գործն է որ կը յարուցանէ երրորդ աշ-
...խարհի հարցը: Այսօր, այս մտայնու -
...թիւնը այլեւս ժամանակավրէպ է: Վա-
...գորդային դարը կ՚ապրինք: Այլեւս խոր-
...հրդային, մաոյական կամ քուպայի տի-
...պարներ ալ գոյութիւն չունին, եւ կուսակ-
...ցը կորսնցուցած են իրենց արժէքը: Թե-
...րեւս նաեւ անոր համար որ այլեւս ծա-
...ւալումի եւ առատութեան շրջան մը չենք
...ապրիր, ինչպէս վաթսունական թուա -
...կաններուն:

Բոլորը այլեւս լիւքս մըն է. ուսանող-
ները կ՚ուզեն նախ յաջողիլ իրենց քըն-
...նութիւններուն մէջ: Այսուհանդերձ ի-
...րական մտահոգութիւն մը կար էՍ - էՍ
...ներուն եւ փէրչինկներուն առեն, 80-
...ական թուականներուն: Բոլոր այս բա-
...ները վերջապէս քիչ տեղ կը թողուն Ա-
...րեւմուտքի մէջ մեծ գաղափարներու հա-
...մար: Աւելի ուշադրութեան կ՚արժանա-
...նան վիճակագրական իրականութիւն -
...ները, ուժերու յարաբերութիւնները,
...կան քաղաքական գիտութիւնները:
Ֆրանսացիի նոր ըմբռնում մը կայ, աւե-
...լի կայուն, ինչ որ քաջալերիչ է: Հակա-
...ռակ որ տակաւին կը փորձեն գանոնք լոլո-
...րել:

Մ.- Օրինակի համար...

Ժ. Շ. - Իսլամական աւանդապահու-
թեան հանդէպ անհիմն վախը. իսլամի
...ուտ փայլին չեմ հաւատար ես:
Պէտք է պարզաբեամբ հաշուել տարո-
...րութիւններն ու սահմանները. ինչ որ
կարեւոր է, ծաւալումի կարողութիւնն է
եւ շատ մը պետութիւններ պիտի խու-
...սափին անկէ:
Իսլամութիւնը ամէն բանէ առաջ ինք-
...նութեան սահմանում մըն է: Ինչ որ ճա-
...կատագրականօրէն յուսախաբութիւն պի-
...տի պատճառէ, ինչպէս արաբական կոչ-
...ուած ընկերվարութիւնը կամ նասըրեան
...ազգայնականութիւնը: Իսլամութիւնը ներ-
...կայիս որոշ հմայքով մը կը ներկայանայ.
ինչպէս եղած է Եւրոպայի մէջ: Սակայն
...այս կուսքերը կը լրացնեն իրենց պար-
...տականութիւնը:

Մ.- Ի՞նչ փոփոխութիւններ կը նախա-
...տեսէք դարավերջին համար:

Ժ. Շ. - Միացեալ - Նահանգներու մէջ
է, որ աշխարհ շարժման պիտի անցնի:
...երրորդ դարու ակիզբը անոնց կը
...պատկանի, անոնք են որ ամէնէն աւելի
...ատակ են թէքնօ - մշակութային նորու-
...թիւններու ոտք յարմարցնելու: Ռեկընի
...ընթացքը չեմ կարծեր որ եռ դարձ մը ըլ-
...լայ: Ռեկընի ճառերը շատ աջակողմեան
են, սակայն իր ընթացքը աւելի կեդ-
...րոն - աջ է: Ատոր պատճառը Վիէթ-
...նամի մղձաւանջն է. եւ ատոր պէտք ու-
...նէին: Ինչ որ միշտ պիտի փրկէ Ամերի-
...կացիները, պատմական յիշողութեան բա-
...ցակայութիւնն է: Ու ես համոզուած եմ
...որ հանրապետական մը պիտի յաջորդէ
Ռեկընի:
Յետոյ Ճափոնը, որ 1868-էն ի վեր ար-
...դիւնաբերական զարգացումի մէջ է: Եւ-
...րոպան վերջապէս, որ տէր է մարդկային
եւ նիւթական ուժի: Խորէքայի ծրագի-
...րը, լաւ ծրագիր մըն է օրինակ համար,
...եթէ գործադրուի:
Երրորդ աշխարհին մէջ, Ասիոյ հա-
...րաւ - արեւելքը կը ներկայացնէ հետզհե-
...տէ աճող ուժ մը: Մինչ Ափրիկէի ընդ-
...հանրական շրջանին մէջ տագնապը
...գրեթէ ամէնուր կը խորանայ: Նուազա-
...գոյն 15 տարի այս երկիրները կախում
պիտի ունենան միջազգային օժանդակու-
...թենէն: Մինչդեռ հարաւային Ափրիկէի
մէջ հակառակ երեւոյթին, սպիտակա-
...մորթ իշխանութիւնը տէր է կացութեան:
Ուրիշ բան են խլրտումները ծայրամա-
...սերու մէջ եւ ուրիշ բան է տագնապը փո-
...խադրել սպիտակամորթերու քաղաքը:
Այսինքն, սպիտակամորթերու իշխա -
...նութիւնը ամէնէն ծանր տագնապի շըր-
...ջանը կը բոլորէ եւ հոս է որ պիտի փոր-
...ձուի անոր պատշաճեցումի կարողու-
...թիւնը:

Մ.- Իսկ ի՞նչ յեղաշրջումներ կէրիլլա-
...ներու մէջ:

Ժ. Շ. - 1945-էն ետք կէրիլլաները մըղ-
...ւեցան արեւմտեան ժողովրդավարութիւն-
...ներու դէմ եւ քաղաքական յաղթանակ
...տարին: Ատոր փոխարէն, անկախ պե-
...տութիւններու դէմ ընկերային ու կրօ-
...նական փոքրամասնութիւններու դըրդու-
...ած մղուած կէրիլլաները, տեղ քայլ կ՚ը-
...նեն կամ կը ճզմուին: Քիւրտերը՝ օրի-
նակի համար: Որովհետեւ քաղաքական
լուծումներ չկան, այլ միայն զինուորա-
կան: Սանտինիսթները պէտք է ջախջա-
խէին Սոմոզան, չահելու համար. կէրիլ-
լան կը մնայ տկարին զէնքը:
Ինչ որ նոր է, կէրիլլային գործածու-
թիւնն է Պետութեան մը կողմէ ուրիշ
Պետութեան մը դէմ, մարքսեան օրինակի
համար, եւ որ կէրիլլայի միջոցով եկած
է իշխանութեան գլուխը: Հարաւային
Ափրիկէի կամ Նիքարակուայի դէմ Մի-
ացեալ Նահանգներու կիրարկած ձեւն է
այս: Ինչ որ կը նշանակէ թէ կէրիլլան
ոչ աջ ոչ ալ ձախ է, այլ թէքնիք մը մի-
այն:

Մ. - Ո՞ւր կը գտնուի Ֆրանսա, դարուս
վերջաւորութեան:

Ժ. Շ. - Արեւմտեան ընկերութիւններու
մտայնութիւնը կեդրոնական աջ է: Կըր-
նանք զայն տանիլ մինչեւ կեդրոնական
ձախ, սակայն ոչ աւելի, նկատի առած
աշխարհի կացութիւնը: Այս է Զատի Ֆը-
րանսական միջամտութեան տրամաբա-
նութիւնը: Գալով հարաւային Ափրիկէի,
փոքր կամ խորհրդանշանական միջոցա-
ռումներէ ուրիշ բան չի կրնար խնդրոյ
առարկայ ըլլալ: 1958-էն ի վեր կիրար-
կուած արտաքին քաղաքականութեան մէջ
շարունակականութիւն մը կայ: Տը Կոլ
մինդամըմիշտ ճշդած էր անոր գլխա-
ւոր գիծերը: Եղաւ նաեւ Ժիսքար տ՚էսթէն-
եան «փոքրիկ» քաղաքականութիւնը, քիչ
մը երկդիմի, Խորհ. Միութեան հան-
դէպ, յետոյ Միթերանի հետ դարձ դէպի
կոլիզմ: Ամէն պարագայի հրաշք գո-
յութիւն չունի: Ֆրանսա ունի այն ար-
տաքին քաղաքականութիւնը զոր իր մի-
ջոցները կը թոյլատրեն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԻՆ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Երեւանի «Ցաղթանակ» կամուրջէն դէ-
պի հիւսիս կը տարածուէր երբեմնի Ձորա-
գիւղ թաղամասը, նշանաւոր իր արհես-
տանոցներով, խանութներով, ջրաղաց -
ներով: Հոս իր մանկութիւնն է անցու-
ցած Մ. Թաղիադեանը, որոշ շրջան մըն
ալ ապրած է Ալ. Սպենդիարեան:
Ներկայիս կորստեան կը մատնուէր հին
Երեւանի այս ինքնատիպ թաղամասը:
1980-ին որոշուեցաւ վերականգնել Ձորա-
գիւղը եւ վերածել ազգագրական թանգա-
րանի: Արխիւներէն գտնուեցան անցեալ
դարու վերջին եւ դարասկիզբին պատկա-
նող շարք մը լուսանկարներ որոնք հը-
նարաւոր դարձուցին վերականգնել շրջա-
նի նախկին պատկերը: Ճշդուեցան նաեւ
մօտ ութսուն անուն արհեստաւորական
գրաղումի տեսակներ, որոնց մէկ մա-
սը նպատակայարմար գտնուեցաւ պահ-
պանել ու զբօսաշրջութեան շահուն ծա-
ռայեցնել, ինչպէս բրուտագործութիւ-
նը, կաշեգործութիւնը, դարբնարուես-
տը, արծաթագործութիւնը, գորգագոր-
ծութիւնը, ջուլհակութիւնը եւլն.: Կը
գործեն հին ջրաղացը եւ ձիթհանը: Այն
տունը ուր ապրած է Ալ. Սպենդիարեան
կը վերածուի թանգարանի:

×

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

«Հայաստանի տնտեսութիւնը այսօր
կը զարգանայ մեծաքանակ արտադրու-
թեամբ, եղած ձեռնարկութիւններու ար-
դիականացումով եւ վերակառուցումով
այլ ոչ թէ նորերու կառուցման շնորհիւ»
րսած է Հայաստանի ծրագրային Կոմի-
տէի նախագահը Հրանտ Սաղոյեան: Վեր-
ջին տարիներու ընթացքին արդիականա-
ցուած են Հայաստանի մեծ հաստատու-
թիւններու կարեւոր մէկ մասը: Հայաս-
տան ելեկտրականութիւն կը մատակա-
րարէ Վրաստանին եւ Ատրպէյճանին, շը-
նորհիւ մեծ ջերմակայաններու եւ ջրա-
յին կայաններու, կորիզային ելեկտրա-
կայանի կառուցումին:
Հ. Սաղոյեան «Բարեկամութեան ուղե-
գիծ» անուանեց Իջեւան - Հրազդան եր-
կաթուղային մայրուղին, որուն կառու-
ցումին կը մասնակցին 20-է աւելի ազ-
գերու ներկայացուցիչները, Խորհ. Մի-
ութեան 100-է աւելի արդիւնաբերական
ձեռնարկութիւնները ու գիտական հիմ-
նարկներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
վաթսունամեակի
նամականի

—×—

ԽՄԲ. - Կը շարունակենք բազմաթիւ շնորհաւորական նամակներ ստանալ: Ստորեւ քանի մը հատուածներ եւս:

ՓԱՐԻԶ. - «Յառաջ»ի 60ամեակը ա-
ռիթ մըն է ինծի համար արտայայ-
տելու իմ հիացումս ձեր երախտալից
գործին համար... Ի՞նչպէս չյիշել այս ա-
ռիթով յիշատակը այն պատուական մեծ
Հային, անզուգական ազգասէրին, խըմ-
բագիրին, մեր ամէնուն հոգածու հօրը
որ գնահատելի պատասխանատուութեամբ մեր
մշակոյթի ջահը նախընտրեց վեր պահել
ամէն տեսակ խոչընդոտներէ: Ան գուր-
գուրանքով, անոյշ խանդաղատանքով
մօտեցաւ երիտասարդ հոգիներուն երա-
զանքներուն եւ քաջալերեց զանոնք յամա-
ռօրէն: Ես ալ բախտը ունեցայ ըլլալու
անոնցմէ մէկը եւ իր յիշատակը անմոռաց
կը մնայ յիշողութեանս եւ սրտիս մէջ.
ամէն անգամ որ համեստ աշխատանք մը
կը ներկայացնեմ թերթի մը:
Ձեր վարձքը կատար, կը մաղթեմ որ
«Յառաջ»ը յարատեւէ նորանոր իրագոր-
ծումներով, շրջապատուած՝ փայլուն նո-
րանոր տաղանդներով:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ Ա. ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

×

ԱՆԻԷՌ. - Վեթերան ընկեր Շաւարշ
Միսաքեան բացառիկ արժէքով եւ կարե-
ւորութեամբ մեծ դէմք մըն էր, մասնա-
ւորաբար արեւմտահայ մշակոյթին հա-
մար: Ատոր համար կրնանք համարձա-
կօրէն ըսել որ բոլոր խմբագիրներուն
մէջ առաջինը եղաւ եւ ատոր համար ար-
ժանացաւ ամենայն Հայոց խմբագրապե-
տի տիտղոսին:

ՅԱԲԷԹ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
- Սօրտարցի -

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Մեր սիրելի «Յառաջ»ին
հիմնադրութեան վաթսունամեայ տօնա-
կատարութիւնը, կը շնորհաւորեմ, իմ ալ
բաժանորդութեանս վաթսունամեակին:
Այս ուրախ առթիւ, կը խնդրեմ որ հա-
ճիք ընդունիլ լաւագոյն մաղթանքներս:

Վ. ՔԻՒՖԷԼԵԱՆ

×

Շաւարշ Միսաքեանի կողմէ հիմնուած
ձեր թերթին 60ամեակին առթիւ, ճամ-
բորդութեան ժաք-էնթէռ, Սապէռաթուռ
եւ Սեւան - վուայաժ գրասենեակներու
տնօրէնութիւնը եւ անձնակազմերը ի-
րենց ջերմ շնորհաւորութիւնները կը
յայտնեն:
Իրենց անկեղծ շնորհակալութիւնները
կը յայտնեն այն բոլոր ճիգերուն համար
զորս թափած էք եւ կը թափէք պահպա-
նելու համար հայերէն որակաւոր օ-
րաթերթի մը հրատարակութիւնը:

ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ

×

Վաթսունամեակի առթիւ պիտի չծան-
րանամ շնորհաւորութիւններու վրայ,
միայն համակրանքը չէ որ կը կապէ զիս
Շաւարշ Միսաքեանի հիմնած թերթին,
այլեւ ընտանեկան կապեր, փոխանցուած
հօրմէս - այդ կապերը ծնան մանկու-
թեանս օրերուն, քանի Շ. Միսաքեանը
ճանչցայ շատ փոքր, տասը տարեկան էի,
երբ մեռաւ, շատ լաւ կը յիշեմ յուզու-
մի այդ պահերը, որոնք խորապէս ազ-
դեցին վրաս:
Թերթէն, երկրորդ մեծ յիշատակս է
Շ. Նարդունի, զոր բախտ ունեցայ ճանչ-
նալու մինչեւ չափահասութիւնս: Իրեն
յաճախ կը հանդիպէի խմբագրատունը,
«Հայաստան»ի փորձերու սրբագրութեան
առեն:
Ուրախ եմ հաստատելու, գիտակից
ըլլալով հանդերձ այն ամէնօրեայ դըժ-
ուարութիւններուն եւ քաջութեան որոնք
անհրաժեշտ են պահպանելու համար
«մեր օրաթերթը», որ «Յառաջ» կը քալէ
ճակատաբաց, շնորհիւ իր տարած գիծին,
հաւատարիմ՝ վերը յիշուած «իմ երկու
հօրեղբայրներուս» գիծին:

ԱԼԷՆ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 60 ԱՄԵԱԿԻՆ
ԱՌԹԻՒ

Քաղաքական բանտարկ - եալներու անունով այս գծապատկերս կը նուի- րեմ «Յառաջ»ի բոլոր աշխատակիցներուն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ

(Շար. Ա էջէն)

ցաւ, բարձրանալէն 20 վայրկեան ետք, լերան մը բախելով. երբ ոտնկողական էջք մը կը փորձէր կատարել: Օդաչուն կը հաղորդէր որ ետեւի մէկ դուռը քանդըւած է եւ պէտք է իջնէ, բայց երբ կը ջանար ամերիկեան զինուորական օդակայանը իջնել, արդէն հակակշիռը կորսնցուցած էր, «ըսէք, ո՞ւր ենք» կ'աղաղակէր օդաչուն, նախքան բախիլը լերան: 524 հոգի կար (509՝ ճամբորդ): Երեքշաբթի առտու ութ վերապրողներ գըտնուած էին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ նոր կռիւներու եւ ռմբակոծումներու հետեւանքով, 16 մեռեալ եւ 32 վիրաւոր կար: Միւս կողմէ, Երեքշաբթի կը հաղորդուէր որ Իսրայէլացիք 101 շիի բանտարկեալ ևս ազատ արձակած են:

ՓԱՐԻԶԻ մեծ մզկիթը խուժած է, Երկուշաբթի օր, մտային խանգարումէ տառապող անձ մը, որ ծանրօրէն վիրաւորած է պաշտօնեայ մը եւ պատանդ բռնած: Ժամեր ետք միայն կարելի եղաւ հանդարտութիւնը վերահաստատել, բայց խելագարը մեռաւ ծանրօրէն վիրաւորուելէ ետք, ոստիկաններու կողմէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՍ. 6 - 8)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՉԵՐՆՈՄՈՐԵՑ» ՀԱՒԱՍԱՐ
ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ

«Արարատ»ի տղաքը, որ Օդեսա գացած էին մարզական վարժութիւններու համար, բարեկամական հանդիպում մը ունեցած են «Չերնոմորեց»ի հետ: Առաջին կիսախաղին ոչ մէկ կոլ նշանակուած է: Երկրորդ կիսախաղին Օդեսացիները յաջողած են նշանակել կոլ մը, որմէ ետք Երեւանցիները անցած են գրոհի եւ կարճ ժամանակ ետք կրցած են հաւասարեցնել հաշիւը, շնորհիւ Խաչատրեանի գլուխի հարուածին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ՝
3.342.500

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան համաձայն, Յուլիս 1-ին, Հայաստանի բնակչութեան թիւը եղած է 3.342.500:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

Radio ASK

98.5 mHz F. M.

BOITE POSTALE No 425
75424 PARIS CEDEX 09
Tél. : 878 - 22 - 00

La Radio Arménienne de Paris et de sa région

LUNDI au VENDREDI
de 08h00 à 15h30
SAMEDI et DIMANCHE
de 10h00 à 16h00

3 nuits par semaine :

du DIMANCHE au LUNDI
du LUNDI au MARDI
du MARDI au MERCREDI
de 01h00 à 06h00

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Վ. Քիւփէլեան 300 Ֆ.:

ՔՈՒՌՊՐՎՈՒԱ. - Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան 300 Ֆ.:

ՓԱՐԻԶ. - Վահան Գօչունեան 200 Ֆ.:

ՊԱՆԵՕ. - Տիկին Տիրուհի Մուսայեան 200 Ֆ.:

ՔՈԼՈՄՊ. - Ի յիշատակ իր հօր՝ Գրիգոր Կիւլեանի շատ սիրելի թերթին՝ Շաքէ Կիւլեան - Քարլէն 500 Ֆ.:

ՌՈՒԻԼԷՅ. - Ալէն Խանճտանեան 100 Ֆ.:

ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Լիւսի Աչճեան 200 Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՎԱԼԱՆՍԻ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

եկեղեցւոյ մէջ:

Ի յիշատակ Բ. պատերազմի, Օգս. 15, 1945-ի ռմբակոծումեան զոհերուն եւ ի մխիթարութիւն անոնց սիրելիներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Հինգշաբթի, Օգոստոս 15, առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ:

Ս. ԽԱՉ
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով, Կիրակի Օգոստոս 18 առաւօտեան ժամը 11-ին, Հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Աթոռանիստ եկեղեցւոյ երգչախումբը:

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Խաղողօրհնէք կը կատարուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը՝ 9,
Պատարագ ժամը՝ 10.30:

Երկուշաբթի, Օգս. 19, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10.30-ին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9.30-ին:

Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9
Պատարագ ժամը՝ 10
Խաղողի օրհնութիւն ժամը՝ 11.30:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Առաջնորդ հարաւային Ֆրանսայի վիճակին

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Եըմագեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8
Պատարագ ժամը՝ 10
Քարոզ ժամը՝ 11.15
Խաղողօրհնէք ժամը՝ 11.45

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8.30, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, խաղողօրհնէք՝ 11.45:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՅ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9-ին:
Պատարագ՝ 10.15-ին:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Կիրակի, Օգս. 18, առաւօտեան կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնութիւն:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պրն. Յակոբ Աբրահամեանի:

Պատարագի աւարտին՝ խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS

du 06 septembre au 19 septembre 6 770 F
du 20 septembre au 03 octobre 6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre 5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86 5 390 F

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

Nos prix comprennent :

— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55835

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
15
JEUDI
15 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.029
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.029

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԻՆՓԻՍԻ նաւուն դէմ գործուած ոճրագործին պատմութիւնը օրէ օր, նոր զարգացումներ կ՚արձանագրէ : Քանառ - Անշէնէ եւ Վէ - Էս - Տէ նոր յայտնութիւններ կ՚ընեն, խնդրոյ առարկայ ընթացքի ուղղակի ելլէջն իսկ, որ յայտարարեց թէ դատական բողոքի պիտի դիմէ : Վէ - Էս - Տէ կը գրէ թէ ելլէջի ընդհ. քարտուղարը հանդիպում մը ունեցած է Շիրաքի խորհրդատուին հետ, որպէսզի Նումէայի մէջ (Շիրաքի կուսակիցներու հակակշիռին տակ է) թրանզիթ ընող խմբակին գործունէութիւնը չխափանուի : Գալով Քանառին կը գրէ թէ Ֆրանսայի գաղտնի երկու գործակալներու (զուիցերական անցագրով ճամբորդող զոյգը) բուն անունները տարբեր են, այսինքն՝ իրենց մականունը՝ Թիւրէնժ չէ, այլ Ալէն Թուան եւ Ֆրանսուազ Վերլոն ինչ որ նոր բան մը չէ լուսաբաներ :

ՄԱՏԸԼԷՆ ԺԱՔՈՊ, ֆրանսական լրագրութեան ծանօթ դէմքերէն մէկը, մեռաւ երէկի օր, 89 տարեկանին : Ասպարէզը սկսած էր Վոկի մէջ, ապա դատական աշխատակից դարձած էր բազմաթիւ թերթերու, ինչպէս՝ Լիպերասիոն թէ Ֆրանս - Սուառ, հուսկ՝ Իւմանիթէ : Մինչեւ վերջը, ներկայ կ՚ըլլար դատավարութեանց : Լիպերասիոն Չորեքշաբթի օր, քանի մը տպաւորութիւններ հրատարակած էր իրմէ : Մատըլէն Ժաքոպ հետեւած էր Նիւրէնպէրկի փէթէնի, Լաւալի դատավարութեանց : Վերջերս, սակայն, ցաւով կը նկատէր թէ մինչեւ են փաստաբանները եւ կ՚ըսէր «Ո՞ւր են անցեալի մեծ թենոռները» :

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊՈՅԻՆԿԻՆ վերապրողները միայն 4 էին եւ ոչ ութ, ինչպէս կարծուած էր սկիզբը : Քննութիւնները կը շարունակուին, այս ահաւոր արկածին բուն պատճառը գտնելու համար :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, գիները միայն 0,4 % բարձրացած են Յուլիսին, ինչ որ լաւ համեմատութիւն մըն է, ներքին ճակատի վրայ, բայց բաղդատմամբ Գերմանիոյ փայլուն չէ : Հոն, գիները 0,2 % նուազած են, նոյն ամսուն :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԿՈՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ Մհրատ Կարիմով եւ Օլէկ Էմիլիանով քաղաքական ապաստան ուզած են Թուրքիայէն : Սամսոնի նաւահանգիստը հասած էին Անափայէն, հինգ օր նաւարկելէ ետք :

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ միջազգային Դաշնակցութեան նախագահը՝ Պլում Պէյրութ գացած է զանազան հանդիպումներ ունենալու համար, պատանդներուն առընչութեամբ : Գրաւոր թէ բերանացի ժամուլը մեծ շարժումի մը ձեռնարկած են, գլխաւորաբար, Ժ. Փ. Քաուֆմանի ի նպաստ : Ամէն առտու, Ֆրանս - Էնթէռ կայանէն դրագէտի մը ընագիրը կը կարդացուի, ի նպաստ Քաուֆմանի :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի օր (Օգս. 16-ի թիւ) : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ - Կիրակի, Օգս. 17 / 18 :

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

Մ Ա Հ Ը

«Գրական Թերթ»ի Օգս. 2-ի թիւէն կ՚իմանանք, թէ Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է վաստակաւոր ուսուցչուհի եւ թարգմանիչ Վարսենիկ Եսայեան : Ծնած էր 1909-ին՝ Թաւրիզ : 1926-ին Թեմական Կեդրոնական վարժարանը աւարտելէ ետք անցած է Հայաստան եւ իր ուսումը շարունակած Երեւանի համալսարանի պատմութեան լսարանին մէջ, նոյն ատեն ուսուցչական պաշտօն վարելով զանազան դպրոցներու մէջ : Համալսարանը աւարտելէ վերջ աշխատած է «Աւանգարդ» եւ «Խորհրդային Հայաստան» թերթերու խմբագրութեան մէջ, ապա՝ 1941-1977, հայերէն եւ գրականութիւն դասաւանդած Երեւանի Մ. Գորկի միջնակարգ վարժարանին մէջ : 1969-ին դարձած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան անդամուհի : Վարսենիկ Եսայեան՝ Թ. Ջուհարեանի հետ կազմած է «Հայրենի Գրականութիւն» դասագիրքը Ը. դասարանի համար, իսկ Ա. Ղազինեանի եւ Վ. Նորենցի հետ՝ «Գրականութիւն» դասագիրքը, Է. դասարանի համար : Անդամ էր տերմինաբանական եւ պետական մրցանակներու կոմիտէներու : Թարգմանած է գործեր Օստրովսկիէ, Չեխովէ, Ճէք Լոնտոնէ, Այթմատովէ, Բոնդարեւէ եւ այլ գրողներէ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՍ. 8 - 12)

«Ի՞ՆՉ Է, Ո՞Վ Է» ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ Բ. ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Լոյս տեսած է «Ի՞նչ է, Ո՞վ է» մանկական հանրագիտարանի Բ. հատորը, որ կը պարունակէ Ե - Կ տառերով 247 յօդուած : Ինչպէս առաջին, երկրորդ հատորն ալ հայկական հարուստ նիւթ կը պարունակէ : Առանձին յօդուածներով ներկայացուած են հայ յեղափոխական, կուսակցական եւ պետական դէմքեր՝ Ի. Լալայեանց, Լ. Լիսինեան, Բ. Կնունեանց, Կամօ, Ս. Կասեան, Ա. Խանջեան, հայ զօրավարներ Յ. Իսակով, Ս. Խուդեակով, գրագէտներ՝ Գ. Զոհրապ, Ստ. Զօրեան, Յ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Խնկօ Ապէր եւ այլն : Ներկայացուած են նաեւ Կոմիտաս եւ Ա. Խաչատրեան, ճարտարապետներ Թ. Թորամանեան, Ա. Թամանեան, Ռ. Իսրայէլեան, մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլին, նկարիչ Յ. Կոջոյեան, հայ ազգային - ազատագրական շարժման գործիչ Իսրայէլ Օրի : Գիրքը մանուկներուն կը պատմէ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի, Էջմիածնի, Ծաղկաձորի պատմական անցեալի եւ ներկայի ծաղկուն կեանքի, Զուարթնոցի, Լազարեան ճեմարանի, ինչպէս նաեւ Թարգմանչաց տօնի եւ խաչքարի մասին :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՎԱՆՔԵՐԸ՝ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ Ս. ՂԱԶԱՐ ԳՈՐԾ - ԲԱՆ ՁԳԱԾ ԱՀԱԲԵԿԻՉ Կ՚ԱՐՏԱԴՐԵՆ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՎԱՌ ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ երեւոյթին ,ոչ մէկ լրագրող այնքան վառ երեւակայութեամբ օժտուած է, որքան թուրք լրագրողները : *Փոլատ* հեղինակ կրնան ըլլալ եւ շարժարուեստի բեմադիրներուն զգայացունց նիւթեր հայթայթել : 1982 Փետրուարին էր, որ *Հիւրրիյէթ*ի աշխատակիցը՝ Մէթին Տօղանալփ ահաբեկչութեան կեդրոն մը գտած էր... վենետիկ, ոչ ուրիշ տեղ քան Ս. Ղազարի Մխիթարեան վանքը, ուր 500 (երանի թէ՜) վանական գտեր էր, որոնք հայ ահաբեկիչներ կը պատրաստեն : Առջի օր, *Եանքը*ի թղթակիցն էր, որ ահաբեկչական ուրիշ կեդրոն մը գտած էր՝ Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ դպրեվանքը : Բայց, *Հիւրրիյէթ* չէ հրաժարած իր մտասեւեռումէն եւ Օգս. 13ին ալ կ՚անդրադառնայ կրկին Ս. Ղազարի : Ամփոփ կու տանք, այդ մասը, մնացեալը *Թայմ*ի թարգմանութիւնն ըլլալով :

×

«Խեղդամահ՝ իրենց իսկ ոխին մէջ» այս խորագրով Հիւրրիյէթ կ՚անդրադառնայ ամերիկեան «Թայմ» թերթին Ս. Ղազարի յատկացուած էջին. կըսէ՝ ըստ «Հիւրրիյէթ»ի, «ինչպէս ծանօթ է մէկ բոյնն է հայկ. ահաբեկչութեան, ու մինչ հոն աշխատանք կը տարուէր հայ երիտասարդներ «թրքական թշնամութեամբ» տոգորելու, սնանկութեան մատնուած է» : *Թերթը կ՚աւելցնէ տակաւին որ Ս. Ղազարի պարտքերը՝ իտալական դրամատուներու, Վատիկանի եւ այլն, կը հասնին 20 միլիոն տոլարի, ինչ որ պատճառ դարձած է որ գրաւի տակ առնուին Թիէփոլոյի նկարներուն անգուգական մէկ հաւաքածոն ու 3500 տարուան եգիպտական մոմիան :*

×

ԱՅԼ ԼՈՒՐԵՐ

«*Հիւրրիյէթ*»ի նոյն թիւին մէջ կան սա երկու լուրերը, զորս կու տանք նղածին պէս, բայց, պարզ է, վերապահութեամբ : Իսկ երրորդ լուրը, յաջորդ օրուան (Օգս. 14) «*Հիւրրիյէթ*»էն :

×

«Անջատողական քիւրտ հրոսակները ձերբակալելու գործողութիւնը կը կատարուի նաեւ փոքր Մասիսի վրայ : Ապահովութեան ուժեր ճշդած են թէ այս անիշխանականները որոնք կողոպտած ու սպաննած էին լեռնագնաց օտարականներու, Թուրքիա մտած են Իրանէն : Փակուած է այս երկրէն մուտք ապահովող ապօրինի անցքը ու փոքր Մասիսի շատ մը շրջանները խուզարկուած : Այս խուզարկումներու ընթացքին երեք հազար մեթր բարձրութեան վրայ գտնուած են մեծ քանակութեամբ արգիլեալ հրատարակութիւն եւ կազմակերպութեան վերաբերեալ փաստաթուղթեր : Կը կարծուի թէ Իրանէն Թուրքիա մուտք գործած խմբակը կը բաղկանար 20 - 22 հոգիէ, որոնցմէ 10 - 12ը չկարենալով տոկալ լեռնային պայմաններուն, վերադարձած են Իրան» :

×

«Արեւելեան շրջաններու մէջ ձերբակալուած անիշխանականներու հարցաքննութեան ընթացքին Թուրք ապահովութեան ուժերը տեղեկացած են թէ անոնք ծրագրած էին օդը հանել Հապուրի կամուրջը : Իրենց նպատակն էր լսելի դարձնել այն պայքարը զոր կը մղեն Թուրք իշխանութեանց դէմ :

Այս կամուրջը որ կառուցուած է 1969-ին Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ, ներկայիս Իրան - Իրաք պատերազմին պատճառով Պասրայի ծոցը փակուած ըլլալով, կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէր Իրաքի ու արաբական Թերակղզիին բոլոր երկիրներուն համար» :

×

Երեք հրոսակներ ձերբակալուած են Արարատի վրայ : Ինչպէս յայտնի է ապահովութեան ուժեր խիստ հետապնդումի ձեռնարկած էին վերջին դէպքերէն ետք : Ձերբակալուած անձերու ինքնութիւնը գաղտնի կը պահուի. հարցաքննութեան ընթացքին անոնք խոստովանած են թէ օժանդակած են ահաբեկիչներուն, անոնց թաքստոց ու պարէն հայթայթած :

Մինչ կը շարունակուի անոնց հարցաքննութիւնը, ապահովութեան ուժեր անգամ մը եւս յիշեցուցած են շրջանի բնակչութեան թէ Արարատի վրայ 2 հազար մեթրէն վեր բարձրացողը պիտի գնդակահարուի :

Կը կարծուի թէ 3 հազար մեթրէն վեր ամրացած ահաբեկիչներու ըմպելի ջուրի մթերքը սպառած է :

Օգս. 11-ին, ահաբեկիչները դարձեալ կրակ բացած են ապահովութեան ուժերու վրայ, որոնք անձնատուր ըլլալ կ՚ազդարարէին իրենց :

«ՅԱՌԱՋ» 60

×

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

Ազնուափայլ
Տիկին Միսաքեան,

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը անկեղծ գոհունակութեամբ եւ ուրախութեամբ դիմաւորեց «Յառաջ»ի հրատարակութեան 60ամեակը :

«Յառաջ» դժուարին պայմաններու մէջ ծնաւ : Բայց իր հիմնադիր՝ հանգուցեալ Պրն. Շաւարշ Միսաքեանի եւ անոր յաջորդին՝ Ձեր աննկուն կամքին եւ ջանքերուն շնորհիւ անհամար դժուարութիւններու կուրծք տալով, անսայթաք եւ օրինակելի կարգապահութեամբ 60 տարիներէ ի վեր իր գործունէութիւնը կը շարունակէ : Կը ցանկանք եւ կը մաղթենք որ դեռ երկար տարիներ ալ «Յառաջ» իր ազգօգուտ գործունէութիւնը պիտի շարունակէ :

«Յառաջ» չեղաւ հասարակ թերթ մը որ կը բաւականանար միմիայն առօրեայ լուրեր հաղորդելով : Ան Եղեռնէն յետոյ Եւրոպա գաղթող եւ հաստատուող տարագիր Հայ գաղութին մէջ մշակութային, կրթական ու հասարակական գործունէութեան ուղեցոյցի դեր մը ստանձնեց եւ զայն կատարեց լիուլի : «Յառաջ» 60 տարիներէ ի վեր համայնքին մտահոգութիւնները եւ ուրախութիւնը բաժնեց : Այս պատճառաւ ալ, ան ունեցաւ միշտ ժողովուրդը իր կողքին եւ արժանացաւ անոր յարատեւ քաջալերանքին ու գուրգուրանքին :

Յանուն Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութեան վարչութեան գործակից ընկերներուս եւ իմ անունովս Ձեզի կը ներկայացնեմ մեր ամենաջերմ շնորհաւորութիւնները :

Յարգանօք՝

Ի դիմաց
Հայ Ազգախնամ Ընկերակցութեան
Նախագահ՝
ԺԱԳ ԳԱԼՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Լ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Գ. եւ վերջ)

Հետաքրքրիր է նաեւ «Կապիկը»: Կապիկը ժամանակ մը եղեր է մարդ եւ զբաղեր է նկարչութեամբ, բայց այդ անփոյթը աւելի շատ ներկեր է ոչ թէ յատակ ու պատ, այլ՝ իր պոչն ու մատները: Եւ մարդիկ օր մը ժողվ են գումարեր ու որոշեր զայն կապիկ դարձնել: Բանաստեղծը տուած է կապիկին ստեղծումին զուարթ տարբերակը. ընթերցողը կը հաւատացնէ իր խրատացութեան, փոքրիկ ընթերցողին տեղ ձգելով նաեւ վիճելու, զուցէ նաեւ չհամաձայնելու:

Չէ՞ք հաւատում՝ գազանանոց գնացէք
Ու կը տեսնէք, որ կապիկի պոչի տակ
Մինչեւ հիմա դեռ կարմիրն է մնացել,
Իսկ մատների եղունգի տակ անփոյթը
Մինչեւ հիմա չի լուացել կապոյտը…

Առակներու այլ խումբի մը մէջ մարդկային յարաբերութիւններու մէջ տեղ գըտած խորթ բարքերու ու արատներու մասին հեղինակը կ'արտայայտուի, այսպէս կոչուած, քնարական տարրերով:

«Կաքաւը» առակին մէջ մարդու եւ բնութեան ներդաշնակութեան երազանքը կը խաթարուի բռնութեամբ, չոր ու անդգայ վերաբերմունքով, նախանձի թոյնով: Կ'երգեն կաքաւները եւ բնութիւնը կը լեցուի կախարդական հնչիւններով, սիրով ու բարութեամբ կը շընչէ: Բայց «երգ չսիրող եւ խապաճայն» հաւքերը կը բողոքեն արծիւին, ու կրկին կը հնչէ բռնութիւնը խորհրդանշող հրամանը, որ այլեւս «չերգեն անոնք»: «Գըլուխներս ճիշդ որ տարաք» տողը, ինչպէս սեւակեան ամէն մէկ տող, կ'ոճաւորէ, հօս այնպէս խոր կը բացայայտէ «երգ չսիրող, խապաճայն» խորհրդանիշի էութիւնը: Յաջորդ պատկերն է՝ առանց կաքաւներու երգին, բնութիւնը թախծոտ ու տխուր գոյներ կը հագուի: Նոյնիսկ բամբասանքին ու նախանձին տեղի տըւած արծիւը կը կետէ յոնքերը: Չէ՞ որ ամպոտ երկինքին մէջ հնարաւոր չէ որս ընել: Եւան նոր հրաման կ'արձակէ՝ թող կաքաւները երգեն: Բայց բնութեան ներդաշնակութեան վրայ արդէն բնութիւնը իր դաժան կնիքը դրած է: Կաքաւները կ'երգեն, բայց բնութեան այլեւս չեն վերադառնար նախկին գոյները, եւ երկինքըն ալ չազատիր ամպերէն, «կաղ - կղան» կը հնչէ գեղգեղող թռչուններու քնքուշ երգերու փոխարէն: Ահա այսպէս չերտչերտ, գոյն-գոյն առակին մէջ կը ներթափանցեն քնարական շունչն ու խոհերը, նաեւ՝ աւանդապատումի տարրերը: Եւ մենք կը մտնենք «Մանուշակ»ի գոյնզգոյն տարերքի մէջ, ուր աքանչելի պարզութեամբ, քնարական քնքշալից չերտերով, ինքնատիպ հնարքներով ժողովրդական լեզուամտածողութեան տարրերով բանաստեղծը կը հիւսէ տխուր պատմութիւն մը «քնքուշ ու անոյշ» ծաղկին մասին:

Մանուշակը մի ժամանակ,
Ինչքա՛ն առաջ, ինչ իմանաք,
Եղել է մի շատ գեղեցիկ,
Մի շատ քնքուշ
Անոյշ աղջիկ:

Յաջորդ պատկերը ճանաչողական նոր երանգ կը բերէ, եւ մենք կ'իմանանք թէ մանուշակը «եղել է շատ բացբերան, սրա խօսքը տարել է նրան, նրա խօսքը բերել սրան, ինչքան գաղտնիք են վստահել, ոչ մի գաղտնիք նա չի պահել»: Մանուշակին մայրը կը յորդորէ եւ կ'ուղղէ, բայց՝ ապարդիւն: Կը յաջորդէ մայրական անսպասելի, դաժան թուող անէծքը: «Դաշտերն ընկած ապրես ծնկած, հէնց զորանաս, շուտ չորանաս…»:

Դրա համար
Մինչեւ հիմա

Մանուշակը ցօղուն տալիս
Դեռ նոր ցցուած՝
Կեռանում է,
Դեռ նոր բացուած՝
Թառամում է:

Բայց հէքեաթին մէջ կայ մտորում մը, որուն մօտէն ընթերցողը չի կրնար անտարբեր անցնիլ. մի՞թէ բարութեան, ներողամտութեան եւ սիրոյ խորհրդանիշ մայրը կրնայ այդքան անհանդուրժող, անգութ ըլլալ. ինչո՞ւ բանաստեղծը խըտացուցած է գոյները: Անշուշտ, բեբանբացութիւնը մարդկային արատ է, բայց հարկ կա՞ր մօր անաղարտ խորհըրդանիշը առով ատուերելու: Թերեւս այստեղ նոյնպէս գործ ունինք սեւակեան անսպասելի գիւտին հետ. արատը՝ արատ, չարիքը չարիք կը ծնի:

Աւելի անմեղ տարերք ունի «Արագիլը»:

Առակին մէջ հիմնականը ճանաչողական տարրն է, քնարական խոհը: Կը թուի թէ բանաստեղծը պահ մը ընթերցողը «ազատ կը թողու», չի խտացներ գոյները, պարզապէս կը խորհրդածէ արագիլ աքանչելի թռչունին բնաւորութեան ու կենսագրութեան շուրջ: Բայց նոյնիսկ այդ անմեղ թռչունի «կերպար»ին մէջ մեղմ ու պարզ չերտերով կը բացուին նոր գոյներ, եւ «Արագիլն եմ, արագիլն եմ» կրկներգը ամէն անգամ նոր խորհրդանիշ կը դառնայ: Անգամ մը՝ «գարունի օրագիրն եմ», «սպիտակ - սպիտակ եմ, բայց գարունի տեւագիրն եմ», ուրիշ անգամ մը՝ «ձեր փրկութեան հեռագիրն եմ», երրորդ դէպքին՝ «Իմ աշխարհի տարեգիրըն եմ», այլն.

Ով չգիտի,
Թող իմանայ նա,
Լաւ իմանայ.
Ես կանգնում եմ միշտ մի ոտի,
Որ դրանով թեթեւանայ
Ձեր աշխարհի ծանր բեռը…

Ահա թէ ինչ «անսպասելի» յայտնութիւն կ'ընէ Սեւակ իւրաքանչիւր պատկերի մէջ: Բարութեան, աշխարհին ու մարդուն նուիրուածութեան ինչպիսի՝ նուրբ դաս, որ սեւակեան պարզ ու իմաստուն խօսքով կը մատուցուի ընթերցողին:

Ճիշդ է, Սեւակի իւրաքանչիւր մանկական ստեղծագործութիւն, որքան ալ ձուլուած է մեր բանահիւսութեան հին արմատներուն, այսուհանդերձ կը խօսի այսօրուան երախային հետ, այսօրուան բարձունքէն, համահնչիւն է մեր ժամանակին: «Հայոց լեռներում» եւս այդ ամէնը արտայայտուած է խիկապէս անթերի, խորիմաստ, «անսպասելի» գեղարուեստական պատկերի տարողունակ պարունակութեամբ: Այստեղ ամէն ինչ կայ՝ թէ՛ ժողովրդական լեզուամտածողութեան տարրեր, թէ՛ պատկերներու զարմանալի գունագեղութիւն, թէ՛ աքանչելի, հիւթեղ պարզութիւն թէ՛ հայրենասիրութեան թանկ ու նուիրական կըրակ, թէ՛ համերաշխութեան ու եղբայրութեան, բարոյական այլ վսեմ արժէքներու խորիմաստ փառաբանութեան: Կը սկսի հէքեաթը սեւակեան թափանցիկ ու խօսուն պարզութեամբ. ժամանակ մը մեր լեռները հսկայ եղբայրներ եղեր են, շատ արթնցեր են, վաղ առաւօտ ոտքի ելեր, ծախ կապեր իրենց գօտին, լուացուեր պաղ ամպերով եւ յետոյ միայն ջերմութեամբ ու սիրով ողջուներ իրար՝ բարի՜ լոյս…: Բայց ահա այս «խարուսիկ» նախադրութեան կը յաջորդէ սեւակեան նոյն ոճական պարզ բայց բուռն պարունակութեամբ անցումը.

Անց է կենում շատ ժամանակ,
Ինչքան, արդեօք՝ ի՞նչ իմանանք,

Եղբայրները ծերանում են
Ու մի օր էլ շատ են քնում…:

Եւ այդ անմեղ թուող մոռացկոտութիւնը տխուր հետեւանքներ կ'ունենայ: Եղբայրները կ'արթննան ուշացումով, առանց գօտի կապելու ոտքի կ'ելլեն, իրարու բարի լոյս կ'ըսեն, բայց իրարու ձայները այլեւս չեն լսեր: Եւ եղբայրները կը քարանան, կը դառնան լեռներ:

Նրանց աչքի արցունքները՝ հազար
աղբիւր,
Նրանց մէջքի գօտիները դաշտ
ծաղկաքոյր…

Հայրենի բնաշխարհի այս թովիչ, գունագեղ պատկերով չաւարտիր հէքեաթը: Սեւակ, ինչպէս միշտ, դեռ «անսպասելի» ըսելիք ունի ընթերցողին: Բանահիւսական նիւթի ինքնատիպ մշակումը անոր բանաստեղծութեան մէջ միշտ ալ թարմ ու ինքնատիպ ամփոփում ունի. ընդերքին մէջ կը պահէ ժամանակի հետ խօսող, ընթերցողը նպատակամղող խոհ ու խրատ՝ այնքա՜ն հարազատ մանկան մտածողութեան ու հոգեբանութեան: Այո՛, ով որ կ'ուզէ չքարանալ մեր լեռներուն պէս, պէտք չէ մոռնայ հէքեաթին գլխաւոր դասը.

Պիտի որ նա չմոռանայ
Զարթնել շատ շուտ,
Ելնել ոտի,
Մէջքին կապել ամուր գօտի,
Այսինքն՝ միշտ գօտեպնդուել
Ու եղբօրը գօտեպնդել:

«Ձեր ծանօթները» ժողովածուն, հասցէագրուած ըլլալով մանուկներուն, նաեւ ամէն տարիքի ընթերցողներուն սեփականութիւնն է: Այս փոքրիկ գրքոյկը Սեւակի թանկագին յիշատակն է ներկայ ու գալիք սերունդներուն: Մեծ բանաստեղծը գնաց «այնպէս ապրած ու բան արած», որ, այս, նորածին մանուկներու տեսքով կրկին կը վերածնի ամէն սերունդի հետ եւ կ'ապրի, կը յարատեւէ, քանի որ «նա լոյս էր վառ ու լոյս է արդ ու կը մնայ միշտ լոյս զուարթ»:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՉԻՆ ԵՒ ԼԱՏԻՆ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—×—

Չին փոխ-վարչապետ Քանկ Շիէնի պաշտօնական այցը Սանթիակօ վերջերս եւ անոր հանդիպումն ու խօսակցութիւնները զօր. Փինոշէի հետ, «շատ սիրալիր» որակուեցաւ Փեքինի թիւ 3 անձնաւորութեան կողմէ:

Փեքինի արտաքին նախարար Ուի Թէգիէնի տարի մը առաջ կատարած շրջագայութենէն ետք Մեքսիքա, Վենեզուելա, Արժանթին եւ Պրազիլ, Չինաստանի փոխ-վարչապետին այցը ցոյց տուաւ Չինաստանի շահագրգռութիւնը Լատին Ամերիկայի նկատմամբ, քաղաքական եւ տընտեսական, անշուշտ:

Միաժամանակ ի յայտ բերաւ ազդեցութիւններու պայքարին շրջանակը, տարբերութիւնը երկու Չինաստաններուն միջեւ այս ցամաքամասին վրայ:

Իրողութիւն է, որ եթէ 70ական թուականներուն սկիզբները ցամաքամասին մեծ պետութիւններուն մեծամասնութիւնը պաշտօնապէս ճանչցաւ Փեքինը, միւս կողմէ, սակայն, Ազգայնական Չինաստան ցայսօր մնաց շօշափելի ներկայութիւն մը, յատկապէս Չին գաղութներուն, հաւաքականութիւններուն ճամբով:

Ներկայիս, Լատին ամերիկեան քսան պետութիւններէն երկվեցեակ մը երկիրներ դեռ յարաբերութիւններ կը մշակեն Թայուանի հետ, քանի այս վերջինը նկատելի եւ գնահատելի համագործակցութիւն մը կ'ապահովէ առանց թեքնիք-մասնագիտական, նոյնիսկ ռազմագիտական մարզերու ուղղութեամբ: Այս երկիրներէն են Փանամա, Կեդրոնական Ամերիկի հինգ երկիրները, Հայիթի, Դոմինիկեան Հանրապետութիւնը, Փարակուէյ եւ Ուրուկուէյ:

Փեքին, որ կանոնաւոր կերպով իր գիրքը ամրապնդեց Մեքսիքայի նախագահ Լ. Էչիվերիայի 1973-ի Փեքին այցելութենէն եւ Պրազիլի հետ իր դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատումէն ետք, (Լ. Էչեվերիայի Չինաստան այցէն տարի մը ետք) չուզեր ձեռքերը ծալած նստիլ եւ ընդունիլ գոյավիճակը, նոյնիսկ երբ ընդդիմութիւններու կը հանդիպի:

Օրինակ: Պոլիվիոյ ընտրութիւններուն (Յուլիս 14) նախօրէին, տեղւոյն զինուորականները պահանջեցին արտաքին նախարարին պաշտօնազրկումը այն պատճառաբանութեամբ, որ ան խզելով դիւանագիտական կապերը Թայուանի հետ, կը փորձէր ճանչնալ Փեքինի իշխանութիւնը: (Զինուորականները գոհացում կը ստանան):

Ի դէպ ներկայիս, վերջնական որոշումը կը վերապահուի նորընտիր նախագահին:

Ցամաքամասին մէկ այլ երկիրը՝ Ուրուկուէյ, կը մտածէ, իր կարգին, Չինաստանի հետ մերձենալ, լքելով Թայուանը: Արդէն առեւտրական առաքելութիւն մը Փեքինէն Մոնթէվիտէօ այցելեց: Այսուհանդերձ, Ուրուկուէյի դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն, քայլերը արագացնելու հարց չկայ, հանդրուաններ «այրելու», ինչպէս կ'ըսուի դիւանագիտական լեզուով:

Լատին Ամերիկայի մէջ գաղափարախօսութիւնը, վարդապետութիւնը պարտադիր սկզբունքներ չեն մնար դիւանագիտական խզումներու եւ կապերու հաստատումի մարզերուն մէջ, գոյգ Չինաստաններու կապակցութեամբ:

Չէ՞ որ զօր. Փինոշէի Չիլին լաւագոյն յարաբերութիւնները կը պահպանէ համայնավար Փեքինի հետ:

Անդին, Սանտինական Նիքարակուան, նոյնպէս կը մերժէ ճանչնալ պաշտօնապէս համայնավար Չինաստանը, միշտ ընդունելով Թայուանը: Այս վերջինը նկատելի չափով կ'օժանդակէ ասոր: Մանակուա, Նիքարակուայի մայրաքաղաքը, առ այժմ, ո՛չ մէկ շահ կը տեսնէ խզումին մէջ, Թայուանի հետ:

Այլամերժ դիրքեր:

Քանի մը խօսք մեր կողմէ՝ Պետութիւնները միշտ իրենց շահերով կ'առաջնորդուին:

Գաղափարախօսութիւն, վարդապետութիւն՝ խօսքեր կը մնան:

Քաղեց՝ Ժ. Մ.

U. M. A. F.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԲԺՇԿԱԿԱՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բժշկական Ազգային Բ. Համագումար կազմակերպուած Ֆրանսայի Հայ Բժշկական Միութեան (ԻՒՄԱՖ) կողմէ, իր տասնամեակին առթիւ, Սեպ. 13, 14 եւ 15-ին, Նիքօ պանդոկը, Փարիզ:

Այս համագումարը կը վայելէ Պ. Խոմօն Էրվէի, Առողջապահութեան ենթանախարար, բարձր հովանաւորութիւնը եւ պատուոյ նախագահութիւնը փրոֆէսէօրներ՝ Անդրէասեանի, Ասատուրեանի, Ժիւռէի, Գասպարեանի, Գրդեաշարեանի, Մարիոնի, Նըվէօյի եւ Սէփէթճեանի:

Զանազան ճիւղերու զեկուցումներ թոյլ պիտի տան անդրադառնալու եւ ճշդելու վիճակը այժմէական բազմաթիւ նիւթերու. առանց կարգին՝ ուսի փոքրէգը, երիկամունքի փոխարկումները, ցաւը, եւլն., եւլն.:

Սեպ. 14-ի առաւօտը նուիրուած է ըմփիւռքեան վիճաբանութեան մը, բաց բոլորին առջեւ եւ որու նիւթն է. - «Հայը Արեւմուտքի մէջ՝ մարդը, իր յեղաշրջումը»:

Մեծ կոչունք մը, որ պիտի համախմբէ պատգամաւորներն եւ ոչ-պատգամաւորները, տեղի կ'ունենայ իրիկունը Նիքօյի հիւրասրահներուն մէջ:

Սեպ. 15-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն մը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին ԻՒՄԱՖ-ի ողբացեալ անդամներուն յիշատակին: Ճաշ մը, ցերեկին, պաթօ - մուշով վերջակէտը կը դնէ այս հաւաքոյթներուն, որոնք պիտի պարզեն Ֆրանսայի հայ բժշկական Միութեան կենսունակութիւնը:

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

—×—

ՀԱԼԷՊ. («Յառաջ»). - Հովանաւորութեամբ Հալէպի նահանգապետ Մուհամմէտ Մուսթաֆայի եւ կազմակերպութեամբ Ուրֆայի Վերածնունդ Մշակ. Միութեան, Հինգշաբթի, Յուլիս 25-ին Հալէպի Հ. Բ. Ը. Մ.-ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ յարգանքի երեկոյթ մը նուիրուած մեծ պատմաբան եւ Հայաստանի արտաքին նախարար Ջոն Կիրակոսեանի, մահուան քառասունքին առիթով: Հանդիսութեան կը նախագահէր Դամասկոսի Հայոց Թեմի առաջնորդ Ոսկան եպիսկ. Գալփաքեան: Ներկայ էին աւելի քան 600 հոգի:

Երեկոյթի արաբերէն բացման խօսքն էր, հանդիսավարը՝ տոքթ. Գէորգ Թէմիզեան անդրադարձաւ այս յուշահանդէսին տուն տուող պատճառներուն. նախ՝ վեր հանել Կիրակոսեանի արժէքը հայ իրականութեան մէջ որպէս անվիճելի դատախազ, ապա, հանրութեան ծանօթացնել անձ մը, որուն մէջ բռունցքուած է հայ ազատագրական պայքարը:

Օրուան առաջին բանախօսը՝ Հալէպի Արաբ Գրողներու Միութեան նախագահ տոքթ. Օմար տաքքակ, հակիրճ կերպով ներկայացնելէ ետք Կիրակոսեանի անձը իբր հմուտ պատմաբան եւ քաղաքագէտ, գլխաւորաբար կեդրոնացաւ անոր վերջին գիրքին վրայ - «Երիտ - Թուրքերը պատմութեան Դատաստանին առաջ» -, յիշեցնելով թէ այդ գիրքը հաւասարապէս կը հետաքրքրէ երկու բախտակից ժողովուրդները՝ Հայն ու Արաբը:

Կազմակերպուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն մասնակցեցան Շուշանիկ Մելքոնեան (ասմունք), Տիկ. Յասմիկ Թէմիզեան (մեներգ) եւ «Նանոր» նուագախումբը ղեկավարութեամբ Յարութիւն Կէնտիմեանի:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին, բեմ հրաւիրուեցաւ լիբանահայ ծանօթ գրող, «Արարատ» օրաթերթի խմբագիրներէն՝ Հրանդ Գանգրունի, որ ներկայացնելէ ետք Կիրակոսեանի դերը արդի պատմագրութեան մէջ, յիշեց թէ ան իրեն տրուած իրաւունքներէն անդին անցաւ, խախտելով սուտը, կեղծիքը եւ խեղաթիւրումը եւ ժամանակակից պատմութեան մեր գրադարանները հարստացուց անփոխարինելի գործերով:

Հանդիսութեան փակման խօսքը կատարեց Մայր Աթոռի միաբաններէն, Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանի փոխ տեսուչ՝ Հայկազուն Ծ. Վրդ. Նաճարեան, հուսկ Ոսկան եպիսկոպոսի «պահպանիչ»ով վերջ գտաւ տպաւորիչ այս երեկոն:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ. - Յուլիս 22-ին, Պուլկարիա մեկնեցաւ Հալէպի Փութպոլի ազգ. խումբը, բարեկամական հանդիպումներ ունենալու պուլկարական համապատասխան խումբերու հետ: Մարզական յիշեալ պատուիրակութեան վարչական խորհուրդին մաս կազմած է Յարութ Գավլաքեան, իսկ խաղացողներուն մէջ կան երեք Հայեր՝ Վահէ Մուղալեան, Սեպուհ Մուրատեան եւ Յարութ Զաղլաւեան:

× Օգոստոս 2 - 16, Մարոքի մէջ տեղի ունենալիք համարաբական մարզական խաղերուն մասնակցող սուրիական պատուիրակութեան մէջ տեղ գրաւած են նաեւ Հայեր: Այսպէս, Աւետիս Գավլաքեան մաս կազմած է փութպոլի ազգ. խումբին, որպէս աւագ մարզիչ, իսկ Սօսի Միհրանեան եւ Անի Գարալեան՝ պասքէթպոլի աղջկանց կազմին:

Լ. ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՍՐԲՈՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

«ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ» ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԴՈԿՏ. ԱԶԵՐԵՏՕ ՊԵՐՏԻԿԱՆԻՆ՝ ԱԶՆՈՒԱՍԻՐՏ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ ՍՐԲՈՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՈՂՋՈՅՆ ՀԱՅՐԱԿԱՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ

Լ Ի Ս Պ Ո Ն Պ Ո Ր Տ Ո Ւ Գ Ա Լ

Ուղիղ երեսուն տարիներ առաջ Յուլիս ամսի վերջերին Լիսպոնում իր աչքերը յաւէտ փակեց Գալուստ Կիւլպէնկեանը եւ անցաւ կեանքի միւս ափը աստուածային Նախախնամութեամբ, իր ետեւից թողնելով պայծառ յիշատակ:

Գալուստ Կիւլպէնկեան, հարազատ զաւակը Հայ Եկեղեցու, իր առաքինի կեանքով ու իր մեծագործութիւններով հանդիսացաւ պարծանքը մեր ժողովրդի: Իր կեանքի ամբողջ վաստակով նա հիմնեց իր անունը կրող բարեսիրական այն մեծ Հիմնարկութիւնը, որ լոյս ու բարիք է բաշխում մեր օրերում՝ բազում երկրներում, բազում եկեղեցական, մշակութային, կրթական հաստատութիւնների:

Երախտապարտ սրտով ոգեկոչում ենք անմոռանալի յիշատակը լուսարնակ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ աղօթում սրտեռանդ, որ Տէրը յաւէտ պայծառ պահի նրա հոգին երկնից արքայութեան մէջ:

Գալուստ Կիւլպէնկեան մահկանացու ծնուեց, բայց իր մարդասիրական մեծ իրագործումներով ժառանգորդ դարձաւ անմահութեան: Օրհնութիւն նրա վաստակին, օրհնութիւն նրա յիշատակին, օրհնութիւն նրա կեանքի կոչած Հիմնարկութեան:

Օրհնութիւն նաեւ Ձեզ, մեծայարգ Տիար նախագահ եւ Ձեր բոլոր ղեկավար գործակիցներին, որ տիւ եւ գիշեր Ձեր աշխատանքով ամէն ջանք ի գործ էք դընում աչնիւ հոգատարութեամբ յիրագործումն հանդուցեալի կտակի նախատեսութիւնների գործադրման:

Խորապէս երախտապարտ ենք Ձեզ եւ Տիար Ռոբերտ Կիւլպէնկեանին որ Հիմնարկութեանդ հոգատար առատաբաշխ ձեռքը տարածում է նաեւ Հայաստանեայց Առաքելական մեր Եկեղեցու վրայ Հայաստանում եւ հայ սփիւռքում:

Այս հանդիսաւոր պահին Սուրբ Էջմիածնից, պատմական կենտրոնը հայ Եկեղեցու, հաճեցէք ընդունել Մեր ջերմագին գնահատանքը եւ շնորհակալութիւնը: Թող Աստուած միշտ անսասան, անշարժ ու բարգաւաճ պահպանի «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հաստատութիւնը եւ Ձեզ պարգեւի մշտանորոգ եռանդ ու կենաց եւս երկար տարիներ շարունակելու Ձեր քրիստոսանուէր առաքելութիւնը:

«Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի». ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս ի 3 Յուլիսի

1985 Փրկչական ամի,

եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԼԴ

ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի:

Համ. 1359

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՏԻՐԱՅՐ ԱՐՔ.Ի

Հ Ա Ղ Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Հաճոյքն ունինք յայտնելու, որ քսանհինգ տարիներէ ի վեր Ռումանիոյ Հայ Թեմին Առաջնորդական պաշտօնը կը վարէ մեր շատ սիրելի Գերաշնորհ Տ. Տիրայր Արքեպիսկոպոս Մարտիկեան:

Գերաշնորհ Տ. Տիրայր Սրբազանի պաշտօնավարութեան 25ամեակը արժանավայել նշելու համար Ռումանահայ Թեմական խորհուրդը որոշեց, որ հանդիսութիւնը տեղի ունենայ Պուքրէշի մէջ, 1985 Օգոստոս 25ին:

Թեմական խորհուրդս արդէն ստացած է Վեհափառ Հայրապետի գնահատանքի եւ օրհնութեան Սրբատառ կոնդակը:

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

կնիք

Յ. Գ. Սրբազանը, Առաջնորդը բլլալով նաեւ պուլկարահայ թեմին, այնտեղ թեմական խորհուրդը որոշած է այս ուրախառիթը տօնել Սեպտեմբեր ամսու ընթացքին:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ՀՕՄ-Ի ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՏԵՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՇԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ ՊՈՍԹԸՆԻ ԼԱՖԱՅԷԹ ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ ՀՈԿ. 12-ԻՆ

Իր հիմնադրութեան 75-ամեակին առիթով, Հայ Օգնութեան Միութիւնը կը ձեռնարկէ համահայկական հանգանակութեան մը եւ այդ առթիւ կազմուած Հանգանակութեան Կեդրոնական Յանձնախումբի ատենապետ կը նշանակէ տոքթ. Վարդան Գրիգորեանը:

«Կը փնտռէինք այնպիսի մէկը, որ թէ՛ ծանօթ ըլլար Միութեան իրագործումներուն եւ աշխատանքներուն, թէ՛ միաժամանակ ղեկավարի յատկութիւններ ու մըղում ունենար», յայտարարեց ՀՕՄ-ի Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետուհի փրոֆ. Շաքէ Մինասեան, «եւ ո՞վ աւելի լաւ կը մարմնացնէ այդ յատկութիւնները քան փրոֆ. Գրիգորեանը»:

Իրօք, «Նիւ Եորքի Հանրային Գրադարանի Աւիւծը», ինչպէս կոչուած էր վերջերս Նիւ Եորքի թերթերէն մէկուն մէջ, նոր դէմք մը չէ հայութեան համար. իսկ իբրեւ ՀՕՄ-ի ամառնային դասընթացքի նախկին տնօրէն Գրիգորեանի անունը յաւէտ դրոշմուած կը մնայ Միութեան տարեգրութեանց մէջ:

Տոքթ. Գրիգորեան 1981-ի Յունիսին նըշանակուեցաւ Նիւ Եորքի Հանրային Մատենադարանի նախագահ եւ անմիջապէս կարողացաւ այդ պատկառելի հաստատութիւնը հասցնել նախանձելի դիրքի:

Վարդան Գրիգորեան ծնած է Թաւրիզ եւ իր երկրորդական ուսումը ստացած է Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանին մէջ: Աւարտելէ ետք, 1955-ին փոխադրըւած է Միացեալ Նահանգներ, ուր շարունակելով իր ուսումը՝ պատմագիտութեան դոկտորայի վկայականը ստացած է Սթանֆըրտ Համալսարանէն 1964-ին:

Վերջին 25 տարիներուն ընթացքին, փրոֆ. Գրիգորեան դասաւանդած է Ամերիկայի տարածքին գտնուող զանազան համալսարաններու մէջ. այժմ ան կը դասաւանդէ Նիւ Եորքի Համալսարանի եւ Նիւ Սքուլ ավ Սօշըլ Րիսըրչ հաստատութեան մէջ:

Փրոֆ. Գրիգորեանի քսանամեայ հանրային ծառայութեան «անիրական» համարուող տարողութիւնը արժանացած է ակադեմական, քաղաքական եւ բարեսիրական շրջանակներու յարգանքին եւ բարձր գնահատանքին:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

- «Այդ ինձ շատ չէ հետաքրքրում... պատասխանեց նա, - բայց դրան հարկաւոր է շուտով մի տաք տեղ, եթէ ոչ խեղճը տենդ կը ստանայ»:

- «Ի՞նչ ազգից են այն գիւղացիները, հարցրի ես»:

- «Հայեր են, պատասխանեց նա»:

- «Երբ պատրաստուեցանք գնալ դէպի գիւղը, ես նոր նկատեցի, որ մեր ձիանները կորած էին: Անծանօթը ասաց, որ նրանք դուրս եկան գետի միւս ափի վրայ:

Կորուստը շատ զգալի էր: Փախստականը առանց ձիաների ո՞ւր կարող էր գնալ: Կրկին լողալով անցնել գետը եւ որոնել ձիաներին շատ դժուար էր նախ, այն պատճառով որ ես չէի կարող մենակ թողնել օրիորդին, երկրորդ, ոչինչ հաւանականութիւն չկար, թէ կարելի կը լինէր գտնել նրանց: Ձիաները այնքան սովորած էին եկած ճանապարհին, եթէ մի օտար մարդ չբռնէր նրանց, ուղղակի կը դիմէին իրանց տիրոջ տունը»:

«Երբ անծանօթը նկատեց իմ շուարած դրութիւնը, ասաց.

- «Գնանք, ձիաների մասին կը մտածենք յետոյ:

- «Ի՞նչ կարող ենք մտածել, հարցրի ես:

- «Գիւղից ուրիշ մարդիկ կ'ուղարկենք, որ որոնեն նրանց:

«Գիւղը շատ հեռու չէր. մութը դեռ նոր էր պատել, երբ հասանք այնտեղ: Անծանօթը չրաժնուեցաւ մեզանից, որպէս երեւում էր, նա իւր առաքինութիւնը կամենում էր մինչեւ ծայրը հասցնել: Իմանալով, որ մենք օտարականներ ենք, նա հոգ տարաւ մեզ համար գիշերելու օթեւան եւս գտնել:

- «Ես էլ այստեղ օտար եմ, ասաց նա, - ձեզ կը տանեմ միեւնոյն տունը, ուր ես մի քանի օր կացել եմ: Նրանք բարի եւ հիւրասէր մարդիկ են:

«Օրիորդը հազիւ էր շարժւում. սոսկալի դէպքը խլել էր նրանից ամէն զօրութիւն: Յենած իմ թեւքի վրայ, դժուարութեամբ փոխում էր նա իւր դողդոջուն քայլերը»:

«Տունը, ուր տարաւ մեզ անծանօթը, գիւղի նշանաւոր անձինքներից մէկի տունն էր: Մեզ պատահած դժբախտութեան տեղեկութիւնը բաւական էր, որ հրաւիրէր բոլորի կարեկցութիւնը մեզ վրայ: Այդ պատճառով մեր փախուստի մասին ոչինչ չխօսեցինք»:

«Օրիորդին պէտք է հանգստութիւն, պէտք էր ջերմացնել սառած մարմինը: Իսկոյն մի առանձին սենեակում տաք անկողին պատրաստեցին: Նա խնդրեց ինձ օգնել իրան, որ հանէ թրջուած հագուստը: Ես միւսներին հեռացրի, որպէս զի չնկատեն, թէ նա աղջիկ է եւ ոչ տղայ: Վիշտը, ցաւը, հիւանդոտ դրութիւնը խըլել էին նրանից կանացի պարկեշտութեան այն զգուշութիւնները, որով կինը չէ ներում մի օտար տղամարդին շօշափելէ իւր մարմինը: Բայց այն դրութեան մէջ նա նայում էր իմ վրայ, որպէս իւր աղախիններից մէկի վրայ: Եւ իմ զգացմունքները այնքան մաքուր էին, որ օրիորդը չէր սխալւում իւր մտերմութեան մէջ»:

«Նա անկողին մտնելուց յետոյ ես չհեռացայ նրա կողքից: մինչեւ տաքացաւ եւ ջերմ քրտինքը պատեց ճակատը: Քունը շուտով տիրեց նրան, բայց տենդային եւ անհանգիստ քունը: Բորբոքուած երեւակայութիւնը դեռ արթուն էր: Երկար նա տանջւում էր սոսկալի երազներով, եւ երբեմն խօսում էր խառն զառանցութիւնների մէջ: «Թէկուզ սպաննէք, այդ խօսքերը մի քանի լսելի եղան նրա բերնից»:

«Գիշերը ես մնացի նոյն սենեակում, ուր պառկած էր օրիորդը: Միանգամ միայն մտաւ ինձ մօտ անծանօթը եւ հարցըրեց օրիորդի դրութիւնը: Տնեցիներից ուրիշ ոչ ոք չխանգարեց նրա հանգստութիւնը»:

Առաւօտեան օրիորդը իրան լաւ էր ըզգում. վերկացաւ եւ առանց իմ օգնութեան հագնուեցաւ. ես միայն ջուր տուի լուացուելու: Նրա վիճակը ինձ այն ստիպման զբաղեցրել էր, որ դեռ ուշադրութիւն չէի դարձրել, թէ ո՞րտեղ ենք գըտնըւում, կամ ո՞վ է մեր հիւրընկալը: Ես մինչեւ անգամ իմ շնորհակալութիւնը չէի յայտնել անծանօթին, որ օրիորդի կեանքը ազատեց խեղդուելուց, եւ դեռ չգիտէի, թէ ի՞նչ դիպուածով պատահեց նա գետի ափի մօտ. երբ մենք ենթարկըւեցանք սոսկալի վտանգին»:

(Շար. 160)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սանփան Ալակէօզեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Մովսէսեան, Պ. Հայկասէր Մովսէսեան, Պ. Աղաճանեան զաւակներն ու թոռները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Մովսէսեան)

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեանին եւ զաւակներուն, քոյր Մելինէ Մոմճեանին եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն՝ Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ:

×

Տիկին Կիւլէնիա - Ժիւլիէթ Զպուքճեան Տիկին Արշալոյս Ղազարոսեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգին (սատնալ «Յառաջ»էն) եւ իր սիրելի Մատլէն Պարոնեանի (ծնեալ Զպուքճեան) մահուան քառասունքին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

IIe congrès médical national

13 - 14 - 15 Septembre
Hôtel Nikko - Paris

TARIFS

FORFAIT CONGRES (comprenant inscription au congrès, séances scientifiques et communautaires, déjeuner du Vendredi et Samedi) : 800 Francs

INSCRIPTIONS AU CONGRES (seulement séances scientifiques et communautaire) : 500 Francs

Renseignements et inscriptions :
U.M.A.F.
7, rue Delaunay — 78000 Versailles
Tél. : (6) 446. 12. 67

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՆԷՕՎԻՑ. - Պ. Խաչատուր Օհաննէսեան՝ ապրիլեան սերունդի հին յիշատակներով եւ ջերմ մաղթանքներով՝ 1000 Ֆ.:

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ. - Հանգստեան տունէն, Անիձա Զօրլուցեան որ հեւ ի հեւ կը սպասէ «Յառաջ»ի լուրերուն, երկար, շա՜տ երկար տեւելու մաղթանքներով՝ 100 Ֆ.:

ՔՈԼՈՄՊ. - Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան, շնորհաւորութիւններով՝ 500 Ֆ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Շալճեան ընտանիք 500 Ֆ:

Ս. ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով, Կիրակի Օգոստոս 18 առաւօտեան ժամը 11-ին, Հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Աթոռանիստ եկեղեցւոյ երգչախումբը:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Ս. Աստուածածնի տօնի առթիւ պատարագ կը մատուցուի յառաջիկայ Շաբաթ, ժամը 10.45-ին եւ խաղողի օրհնութիւն:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՋԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Խաղողօրհնէք կը կատարուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը՝ 9,
Պատարագ ժամը՝ 10.30:

Երկուշաբթի, Օգս. 19, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10.30-ին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9.30-ին:
Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Ժամերգութիւն ժամը 9.30-ին եւ հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30ին: Ժամը 11.30-ին քարոզ յաւուր պատշաճի, եւ յաւարտ պատարագին աւանդական խաղողի օրհնութեան կարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Երըմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8
Պատարագ ժամը՝ 10
Քարոզ ժամը՝ 11.15
Խաղողօրհնէք ժամը՝ 11.45

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9
Պատարագ ժամը՝ 10
Խաղողի օրհնութիւն ժամը՝ 11.30:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Ժամը 10.-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պրն. Յակոբ Աբրահամեանի:

Պատարագի աւարտին՝ խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Radio ASK

98.5 mHz F. M.

BOITE POSTALE No 425
75424 PARIS CEDEX 09
Tél. : 878 - 22 - 00

La Radio Arménienne de Paris et de sa région

LUNDI au VENDREDI
de 08h00 à 15h30
SAMEDI et DIMANCHE
de 10h00 à 16h00

3 nuits par semaine :
du DIMANCHE au LUNDI
du LUNDI au MARDI
du MARDI au MERCREDI
de 01h00 à 06h00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

«Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն»

ՍԵՒԱՆ — SEVAN

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
RESTAURANT
SPECIALITES ORIENTALES

ՀԱՅԿԱԿԱՆ Ու ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AMBIANCE ARMENIENNE
avec le chanteur et organiste **PIERRE**
ET
BEDIK
à partir du 1er août
Frank ROUSSEL
chanteur international
après 23 heures
MUSIQUE et DANSES ORIENTALES
Dans une ambiance de Mille et Une Nuits
CADRE AGREABLE — SALLE CLIMATISEE
OUVERT TOUT LE MOIS D'AOÛT
1, BOULEVARD CARNOT, 94140 ALFORTVILLE
TEL. : 376 - 32 - 19

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17-18

SAMEDI-DIMANCHE
17-18 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.030 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.030

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՍԱՆ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ԻՐԱՆՑԻՆԵՐ այսօր կը քուէարկեն՝ ընտրելու համար Իսլամական Հանրապետութեան նոր նախագահը, որ, վստահաբար պիտի ըլլայ նոյնինքն նախկինը՝ Ալի Խամէյնի: Հակառակ ներկայացած 50 թեկնածուներուն, Սահմանադրական Խորհուրդը վաւերացուցած է միայն երեք հոգի, երեքն ալ, նախկին նախագահին պէս, Իսլամական Հանրապետութեան կուսակցութեան անդամներ են: Մերժուած թեկնածուներուն մէջ էր նաեւ Իսլամական Հանրապետութեան առաջին վարչապետ Մեհտի Պազարկան: Պաշտօնապէս՝ Իրանի մէջ օրինաւոր միակ ընդդիմադիր կուսակցութեան, Մեհտի Պազարկան որոշած էր իր թեկնածութիւնը ներկայացնել այն հաւաստիքով, թէ «ընտրութիւնները բացարձակապէս ազատ պիտի ըլլային եւ թէ ներկայացող թեկնածուներէն ոչ ոք պիտի մերժուէր»:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ափըրթհէյտի քաղաքականութեան մէջ ոչ մէկ էական փոփոխութիւն: Երէկ իրիկուն արտասանած այնքա՜ն սպասուած իր ճառին մէջ նախագահ Փիթըր Պոթա յուսախաբ ըրաւ բոլոր անոնք, որոնք կը սպասէին Ափրիկէի մէջ լի զօրու ցեղային խտրականութեան փոփոխութեան մը: Նախագահ Պոթա բացարձակապէս մերժեց քուէարկելու իրաւունք տալ սեւամորթներուն. մերժեց, նմանապէս, ազատ արձակել պատժելափակուած ազգայնական պարագլուխը՝ Նելսոն Մանտելա: Պոթա համաձայն է միայն չնչին փոփոխութիւններու, զորս անբաւարար կը նկատեն եւ քանիցս մերժած են արդէն ընդդիմադիրները, ինչպէս օրինակ Թութու եպիսկոպոսը:

ԻՐԱՔԵԱՆ պաշտօնական հաղորդագրութեան մը համաձայն Իրաքի օդուժը «ռմբակոծած» է Խարկ կղզիի իրանեան նաւթային կեդրոնները: Ըստ նոյն հաղորդագրութեան, իրաքեան օդուժի այս գործը «կարեւոր թշնամիին չնչերակն ու մինչեւ» որ Թոյլ կուտայ իրեն հինգ տարիներէ ի վեր շարունակելու Իրաքի դէմ իր պատերազմը»:

ԱԿԱՆՈՒԱԾ ԿԱՌՔ մը կը պայթէր առջի օր Պէյրութի քրիստոնեայ շրջանին մէջ սպաննելով 11 հոգի եւ վիրաւորելով 75 ուրիշներ: Մեռնողներուն մէջ կան երեք մանուկներ: Ոչ ոք տէր եղաւ մահափորձին: Կառքը պայթած է Ժանլրիէ Թաղին մէջ: Նշենք թէ Պէյրութի քրիստոնեայ թաղամասին մէջ Մայիս 22-ին եւս կատարուած էր ականուած կառքի մահափորձ մը՝ պատճառելով 55 զոհեր:

ԿՐԻՆՓԻՍԻ նաւուն դէմ գործուած ոճրափորձին հարցը երթալով կը բարդնայ: Մինչ էնքէրֆօլ ձերբակալման հրամանագիր առած է ֆրանսական գաղտնի գործակալութեան չորս անդամներու համար, Փրիս Լալոնտ, ֆրանսական նախագահական ընտրութիւններու նախկին էքոլոժիստ թեկնածուն, Պաշտպանութեան նախարար Շարլ Էռնիւի հրաժարումը կը պահանջէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ որոշած են շուրջ 25 առ հարիւր գեղջել օղիի հիմերու գիները, քաջալերելու համար ժողովուրդը որպէսզի ոգելից ըմպելիներէն հրաժարին: Մոսկուայի մէջ, նոյն նպատակով, քաղաքապետութիւնը սկսած է փողոցներուն մէջ պտուղի հիւթ հայթայթող մեքենաներ զետեղել:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՍ. 8 - 12)

«ՏՈՆՔԻՇՈԹ»Ի ՆԿԱՐԱՀԱՆՈՒՄՆԵՐԸ ՍԿՍԱԾ ԵՆ

Թիֆլիսի «Վրացֆիլմ» արուեստանոցի տաղաւարներուն մէջ սկսած են Սերվանթէսի «Տոն Քիշոթ» վէպի հիման վրայ Սպանիոյ հեռատեսիլին համար 9 շարքերէ բաղկացած ժապաւէնի նկարահանումները, խորհրդային - սպանական արտադրութեամբ: Շարժանկարի գլխաւոր դերերը պիտի մարմնաւորեն խորհրդային դերասանները: Տոն Քիշոթի դերը յանձնուած է Թիֆլիսի դրամատիկ թատրոնի դերասան Կախի Կաւսաձէի: Սանչօ Փանսայի դերը(*) կը մարմնաւորէ նոյն թատրոնի դերասան Մամուկա Կիկալէյշվիլի: Ի դէպ, ժապաւէնի սեղծման աշխատանքներուն կը մասնակցի վրացի բեմադիր Ռեվազ Չխեյձէ, որ համա - հեղինակ է նաեւ բեմանկարին:

(*) Ծանօթ է, որ հայրենի տաղանդաւոր դերասան Մհեր Մկրտչեան, Փարիզ գտնուած օրերուն, «Յառաջ»ի տուած հարցազրոյցի ընթացքին յայտնած էր, որ Սանչօ Փանսայի դերը նախատեսուած էր իրեն յանձնել:

×

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ «ՉԵՐՆՈՄՈՐԵՑ»Ի

Օդեսա տեղի ունեցած «Արարատ» - «Չեռնոմորեց» բարեկամական երկրորդ հանդիպումը վերջ գտած է Երեւանցիներու յաղթանակով (1 - 0): Կոլը նշանակած է Համլէտ Մխիթարեան: Ծանօթ է, որ «Արարատ» Օդեսա գացած էր մարզումներու համար:

×

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԷՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Սիլվա Կապուտիկեանի «Տագնապալի Օր» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, ռուսերէն: Հատորը կը բովանդակէ բանաստեղծուհիին լաւագոյն գործերը: Թարգմանութիւնները կատարած են Մարիա Պետրովիխ, Ելենա Նիկոլայեւսկայա, Վերա Զվեագինցեւա, Բուլաթ Օկուջաւա, Եւգենի Եւտուշենկօ և ուրիշներ:

×

«ԱԼՄԱՍՏ»Ի ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան տուն-թանգարանին մէջ նշուած է «Ալմաստ» օփերայի բեմադրութեան 55րդ տարեդարձը: Ցուցադրուած են ներկայացման գլխաւոր դերակատարներ՝ Պիրոգովի, Բուրլակի, Մաքսակովայի եւ այլոց լուսանկարները, ազդեր, բեմադրութեան վերաբերող յօդուածներ, որոնք լոյս տեսած են մամուլի մէջ:

×

ԵՒԳԵՆԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Դաշնակցային Ռուսիոյ վաստակաւոր արտիստի կոչում շնորհուած է Մոսկուայի «Մոսկոնցերտ» կազմակերպութեան արուեստագէտներէն Եւգենի Վահանի Պետրոսեանի, ի գնահատութիւն ճագի արուեստին իր մատուցած ծառայութիւններուն:

ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ Ի ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ԱՂԹԱՄԱՐՑՈՅ ԱՍԱՑԵԱԼ

Արքային փակեալ պարտէզ,
Մորենի վառեալ անկէզ,
Գեղմն իմանալի եւ սէզ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Բարձող արարչին էից
Նմանեալ եդեր երկնից,
Պարծանք ամենայն կուսից,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Գարնան առաւօտ եղեալ,
Արեգակն ի քեզ ծագեալ,
Շող եւ ճառագայթ իջեալ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Դու լուսին յարեւ մերձեալ,
Լոյսն արեգակնէն առեալ,
Զխաւար գիշերին մերժեալ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Երեւեալ ծաղիկ գարնան,
Վարդ եւ մանուշակ, շուշան,
Նարդոս ու ի բրբռում նրման,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Զըրկեալն ի յանճառ լուսոյն
Վասն օձապատիր պըտղոյն,
Կեանք տըւաւ ի քէն նախնոյն,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Էրգ նոր օրհնութեան հրեշտեն,
Հոյլք հոգէղինացն երգեն,
Հրճուեալ բերկրանօք պարեն,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ընդ անմարմնական զօրաց
Ցընծան դասք տեսանողաց,
Զի կատարեցաւ առածն,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Թէպէտ կամ ի նինջ ու ի քուն,
Բայց ունիմ ըզսիրտս արթուն:
Վառեալ կամ ի քո սիրուն,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ժամ է փեսային գալոյ,
Երգեցէ՛ք զերգըս սիրոյ
Վասն ցնծութեան մերոյ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Իջեալ փեսան առ նոսին,
Տեսեալ եւ ուրախ լինին
Օրհնորդք հարսնարանին,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Լուսափայլ ամպ ես թեթեւ,
Հեղեր ի յերկիր անձրեւ,
Ետ մեզ զանազան պարգեւ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Խորան կազմեցար լուսոյ,
Դու ոսկի բուրվառ խընկոյ,
Քիմք ես հաւատոյ մերոյ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ծառ արմաւենի ծաղկեալ,
Ի տանն աստուծոյ տընկեալ,
Պըտուղ քաղցրահամ բերեալ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Կրնդրուկ եւ զըմուռ հալուէ,
Անճառ հոտ ի քէն բուրէ,
Նիւթ քո ի կենաց ծառէ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Հոտ քո զանազան ծաղկանց,
Գուն առեալ յարեգականց,
Զիս արա՛ լուսաթափանց,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ձայն տուր ինձ, ո՛վ տարփալի,
Մարմինս իմ նուաղեալ մաշի,
Սիրով ծարաւիմ յոգի,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ղամբար վառեալ լուսաւոր,
Խորհուրդ ծննդեան քո խոր,
Սքանչելի չըքնաղ եւ նոր,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ճոխ եւ ճառագայթ բազմիս,
Ընդ դասս անմարմնոց հրեղինս,
Փրկեա՛ ի հրոյն գհոգիս,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Մաքուր աղաւնի, տատրակ,
Սիրամարգ ոսկէտեսակ,
Գարնան աւետեաց գուշակ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Յակինթ, դահանակ գունով,
Սարդիոն, յասպիս լուսով,
Շափիւղայ, զըմրուխտ գեղով,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Նըռնենեաց ծաղիկ պայծառ
Պըտղոյն անմահին դու ծառ,
Ծըճար զմխածինն անճառ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Շնորհօք սուրբ հոգոյն ամբիծ
Դու տախտակ աստուածագիծ,
Գուշակեալ մարգարէից,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ուրախ լիցուք մեք ի քեզ,
Ուղղութիւն սիրեաց ըզքեզ,
Կենաց հոտ բուրեալ առ մեզ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Չըքնաղ վայելուչ մարմնով,
Լըցեալ մեծազին իւղով
Զիս հաստատեցես յուսով,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Պապակիմ առ քեզ յոգի,
Հոտ իւղոց ի քէն բուրի,
Հոգիս իմ խանդաղատի,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ջըրհոր կենդանի ջըրոյ,
Զպասքեալ ծարաւիս արբո՛,
Զթըմրեալս ի մեղաց զարթո՛,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ռահին լուսեղէն բացող,
Յառագաստ երկնից բազմող,
Մեզ ողորմութեան տըւող,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Սիրալիր պըտուղըն Յիսուս
Ի քէն կթեցաւ, սուրբ կոյս,
Մեզ միշտ բարեխօս եւ յոյս,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Վարդ ես, տիրուհի, ծաղկեալ,
Պըտուղ ի ժամու տըւեալ,
Զհացն որ ի յերկնից իջեալ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Տունկ յանմահական դրախտէն
Բուսեալ ծաղկեցաւ ի քէն,
Զմայլեալ արբեցոյց զամէն,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Րամեալ հոտ ծաղկանց բուրեալ
Ցանթառամ ծաղկէդ առեալ
Դու ի յարփենից վառեալ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Ցընծա՛ բերկրալի շըքեղ,
Լուսին ընդ ոտիւք տըգեղ,
Զգեցար զարեգակն անեղ,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Իիւծեալ բնութենէս թափուր
Միայն ընտրեցար մաքուր,
Ընկա՛լ զաղաչանս եւ լո՛ւր,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Փառօք զարդարեալ պըննին
Օրհնորդք հարսնարանին,
Զերդ ըզբուրաստան ծաղկին,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

Քընար քաղցրախօս հրեշտեն,
Ցերգս եւ ի խընճոյս պարեն,
Օրհնութիւնս կուսին երգեն,
Տաճար լուսոյ մայր սուրբ կոյս:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԵՐԱԺԻՇՏ-ԵՐԳԱՀԱՆ ԼՈՒԴՎԻԿ ԲԱԶԻԼԻ ՀԵՏ

ԻՐ ՆՈՐ ՍԱԼԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կոմիտասի մահուան յիսնամեակին առիթով Միւնիխի Մուզիքամ Երրեակի մեկնաբանութեամբ հրապարակ ելած է սալ մը, որուն վրայ առնուած է Կոմիտասի եկեղեցական եւ ժողովրդական մեղեդիներէն փունջ մը: Երրեակը բաղկացած է Լուդվիկ Բազիլէ (ալթ), Իրմինկարտ Զէմանէ (թաւջութակ) եւ Վոլֆկանկ Նօյմանէ (փակոթ): Սալի կողքի գծագրութիւնը գործն է Հերման Վահրամեանի:

Լուդվիկ Բազիլ ծանօթ անուն մըն է երաժշտական աշխարհի մէջ: Իրեն մասին խօսած ենք աւելի առաջ հրապարակ հանած այլ սալի մը առթիւ: Ծնած՝ Պարսկաստան, ներկայիս հաստատուած Միւնիխ, ան շրջանաւարտ եղած է Հռոմի Սանթա Չէչիլիա երաժշտանոցէն, հետեւելէ ետք ջութակի եւ սենեկային երաժշտութեան դասընթացքներուն: Իր ստեղծագործական արուեստին անդրադառնալով երաժշտական քննադատ Էլիզապէթ Շրաուցեռ գրած է. «Հայկական վաղ միջնադարեան հոգեւոր երաժշտութեան եւ կոմիտասեան ժառանգութեան խոր ու յարատեւ ուսումնասիրութիւններով Լուդվիգ Բազիլ ստեղծեց իր ոճարանական ինքնատիպ դիծը, օգտագործելով՝ խրթնաւոր դարձուածքներով, անոնց ձայնելեւէջային մեղեդիները՝ ազատ ձայնակայքի եւ կշռութային ազատ յանդգնութեան մէջ: Այս մեղեդիներու ուղղահայեաց ուժականութիւնը, բազմաձայն համոյթի մէջ, կուտայ ամբողջահունչ հակահնչումներ, որոնք, - հիմնուած փիլիսոփայական ենթախորքի մը վրայ, - հաղորդելով բանաստեղծական պատգամ մը՝ կը ստեղծեն բացարձակ եւ բիւրեղացած երաժշտութիւն մը»:

Լուդվիգ Բազիլի գործերը մեծ գնահատանքի արժանացած են Միացեալ Նահանգներու եւ Եւրոպայի երաժշտական կեդրոններու մէջ: Միլանոյի քաղաքապետարանը՝ «Արարատ փառատօն»ի ընթացքին, շարաթ մը տրամադրած է Բազիլի երկերու մեկնաբանութեան: Հանովրի միջազգային փառատօնին մեկնաբանուած է իր «Սրինգի երգ - Արարատ»ը, իսկ աշխարհահռչակ փողահար Ատոլֆ Շերպամ նուագած է Ս. Փրանկիսկոս Ասսիզացիի «Երգ Երգոց» քերթուածի հիման վրայ յօրինած իր երկը:

Արդ, նոր հրապարակ ելած այս սալի առիթով ուզեցինք հարցազրոյց մը ունենալ (Թղթակցութեամբ) երաժիշտին հետ, իրազեկ դառնալու համար ոչ միայն իր տարած աշխատանքներուն, այլեւ իր մտածումներուն՝ կոմիտասեան երաժշտական դպրոցի մեկնաբանման զանազան նրբերանգներուն եւ նոր սալի մէջ կիրարկած իր ոճին վերաբերեալ: Լուդվիկ Բազիլ, սիրով ընդառաջելով մեր փափաքին, պատասխանեց իրեն ղրկած մեր հարցումներուն:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ի՞նչու այս սալը:

ՊԱՏ. - Ապրիլ 24-ի առիթով Մուզիքամ երրեակը, զանազան բանախօսութիւնների արնթեր, ելոյթներ ունեցաւ Գերմանիոյ հետեւեալ քաղաքներում՝ Բրեմեն՝ կազմակերպութեամբ Լանդէս Ցէնթրալ Ֆիւր Փոլիթիշէ Բիլդունգի, Բեռլին՝ Էվանգէլիշէ Բիլդունսվերկ, Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ եւ Գեզելշաֆթ Ֆիւր Բեդրոհթէ Ֆոլքէրի կազմակերպութեամբ եւ Միւլհայմ՝ Էվանգէլիշէ Ակադեմիի նախաձեռնութեամբ: Կոմիտասեան այս մեկնաբանութիւնը մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեց ունկնդիրների կողմից, ու այսպիսով գերմանացի զանազան բարեկամների նիւթական օժանդակութեամբ լոյս ընծայեցինք այս ձայնասկաւառակը: Սոյն առիթը յարմար նկատելով ցանկանում եմ յայտնել նաեւ առաջ իմ խորին շնորհակալութիւնները այս բարեկամներին, եւ ապա Ս. Ղազար կղզիի տպարանի պատասխանատուներին, որոնք ամէն կերպով ընդառաջեցին սոյն նախաձեռնութեան լաւագոյն իրագործումին:

ՀԱՐ. - Կրնա՞ք քանի մը խօսք ընել Մուզիքամ Երրեակի կոմիտասեան երաժշտութեան մեկնաբանութեան վերաբերեալ:

ՊԱՏ. - Մեր աշխատանքի հիմքը Կոմիտասի բնագրերն են կազմում, խեղաթիւրուած ենք համարում ոչ հարազատ գունաւորումները, կշռոյթի անտեղի փոփոխութիւնները, նամանաւանդ զգացական եւ ամբոխավարական մթնոլորտ ստեղծող ձայնային խաղերը: Ցաւօք սրտի, վերոյիշեալ բոլոր ազդակները կոմիտասեան երաժշտութիւնը արտացոլող, դրեթէ բոլոր կատարումների (լինի համերգ թէ ձայնասկաւառակ) հիմքն են կազմում, որոնք ընդելուզելով արեւելեան եւ արեւմտեան երաժշտութեան՝ միայն անկման վիճակ ունեցող տարրերը որդեգրւում են իբր հիմք՝ կոմիտասեան մեկնաբանութեան համար:

ՀԱՐ. - Ոճաբանական ի՞նչ նորութիւններ կրնանք նկատել Մուզիքամ Երրեակի այս նոր մեկնաբանութեան մէջ:

ՊԱՏ. - Կոմիտասի երաժշտութիւնը մեր մէջ ճանաչուած է միայն զուտ մեղեդիով, ստեղծագործական ամբողջութեան դրժբախտաբար ուշադրութիւն չի դարձւում, օրինակ, «Անտունի»ի մէջ համահաւասար ուշադրութեան են արժանի երգի եւ դաշնամուրի հատուածները, որոնք ընծայում են միասնաբար այդ ստեղծագործութեան գեղարուեստական խորացում: Սակայն երբ միայն մեղեդին է իշխում, նախ եւ առաջ չի լսւում ամբողջական մի երաժշտութիւն եւ ապա տաճկական հիւանդագին տխրութիւնը, արաբական մեղկութիւնը եւ քրդական երկարաձիգ հնչականութիւնը դառնալով տիրող ազդակներ, աղաւաղում են կոմիտասեան երաժշտութեան դիմագիծը, որը գերազանցապէս ինքնուրոյն միութիւն է:

ՀԱՐ. - Գեղարուեստական ի՞նչ հարցեր գոյութիւն ունին կոմիտասեան երաժշտութեան մեկնաբանութեան մէջ:

ՊԱՏ. - Միայն հայ լինելը բաւական չէ Կոմիտաս հասկանալու կամ մեկնաբանել ուզելու համար: Անհրաժեշտ է կոմիտասեան երաժշտութիւնը նկատել իբրեւ մի դպրոց, որը պէտք է ուսումնասիրել իր զանազան երեսակներով՝ կառուցուածքային, ոճաբանական, շեշտաբանական, եւ այլն, այնպէս ինչպէս ուսումնասիրւում են Մոցարտի, Բախի եւ այլ երաժիշտների ստեղծագործութիւնները: Միմիայն այս աշխատանքների շնորհիւ է, որ կարելի է հարազատօրէն մեկնաբանել Կոմիտասը եւ նորանոր ատաղձներ գտնել ինքնուրոյն ստեղծագործութեան համար:

Կոմիտասի երաժշտութիւնը աւելի խոր է եւ բանաստեղծական, քան անհարազատ եւ կեղծ շպարումներով լեցուն այն բոլոր ձայնագրութիւնները, որոնք դրժբախտաբար քաղցրահնչիւն են դարձել հայ ժողովուրդի ականջին:

ՀԱՐ. - Ուրիշ ի՞նչ յաջողութիւններ ունեցաւ Մուզիքամ Երրեակը:

ՊԱՏ. - Գերմանիոյ ՎԴՌ հեռատեսիլը հաղորդեց Բրեմեն քաղաքում տեղի ունեցած նուագահանդէսից մի մասը: Այս տարի Գերմանիոյ մէջ ունենք աւելի քան քսան նուագահանդէսներ, յատկացուած մեծ մասամբ կոմիտասեան երաժշտութեան եւ զանազան ձայնասփիւռներ հաղորդելու են մեր մեկնաբանած Կոմիտասի երաժշտութիւնը: Հոկտեմբեր ամսուայ ընթացքին Լեմգօ քաղաքում մեր Երրեակի ելոյթի եւ Կոմիտասի վերաբերեալ տալիք բանախօսութեանս առնթեր պիտի աշխատենք կոմիտասեան պատարագի մի նոր մեկնաբանութեան վրայ, որը պիտի կատարուի Լեմգոյի Ս. Մարիէն քիրխէի մէջ, սոյն եկեղեցիի երգչախումբի կողմից:

ՀԱՐ. - Ի՞նչպէս կը բանի Մուզիքամի մեքենան:

ՊԱՏ. - Մուզիքամ Երրեակի ծրագրերը մշակւում են, Ի / ՔՈՄ (Միլանօ) եւ Մուզիքամ (Միւնխէն) հաստատութիւնների կողմից, որոնց նպատակն է զարգացնել եւ տարածել բոլոր այն մշակոյթները, որոնք գերիշխող քաղաքակրթութիւնների ազդեցութեան ներքոյ ամուլ վիճակի մէջ են գտնւում:

Այս հիման վրայ է, որ մինչեւ այսօր, զանազան աշխատանքների՝ հրատարակութիւնների, սեմինարների, համերգների եւ ցուցահանդէսների (Անգլիա, Գերմանիա, Ֆրանսա, Իտալիա) միջոցաւ աշխատում ենք տարածել եւ ծանօթացնել հայ եւ ուրիշ արուեստներ:

Շնորհակալութիւն, Պրն. Բազիլ: Վըստահ ենք, որ երաժշտասէր մեր ժողովուրդը պիտի գիտնայ քաջալերել ու գընահատել արուեստի այս գործը, անով ոչ միայն հարստացնելով իր սալի հաւաքածոն, այլեւ զայն նուիրելով օտար բարեկամներու:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԸՄԵԱՆ

ՊՈԼՍԷՆ՝ ՎԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

×

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթին Յուլիս 20ի թիւին մէջ հրատարկուած է ճամբորդական տպաւորութիւն մը. Տանիէլ Ֆարսըն կը պատմէ Պոլսէն Վան իր ուղեւորութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ՋՈՐ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐ ՀԱԶՈՒԱԴԷՊՕՐԷՆ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ

(Երկիրը դիտուած շոգեկառքի մը պատուհանէն)

Քիչ կը պատահի որ ճամբորդութիւն մը այսքան հովուերգական կերպով սկսի: Ղալաթիոյ կամուրջէն շոգեմակոյկը կ՚առնես, մզկիթներու մինարէներուն առջեւէն դուրս կ՚ելլես Ոսկեղջիւրէն. դիմացը Թոփ-Գափուի պալատն է, կը ճեղքենք ծովը, ուր Մարմարան կը միանայ Վոսփորին իսկ Սկիւտար՝ ծովուն միւս ափը: Մակոյկը կանգ կ՚առնէ Հայտարփաշայի կայարանին առջեւ. շոգեկառք մը կանգնած է, հնամենի սակայն վճռական: Ցաւաջիկայ երեք օրերու համար բնակարանս պիտի ըլլայ: Կը տեղաւորուիմ հանդըրուանէտ բաժանեակին մէջ: Խանդավառիչ է պահը երբ շոգեկառքը ճամբայ կ՚ելլէ դէպի Վանայ լիճը՝ Թուրքիոյ հեռաւոր ծայրամասը: Օդի ճամբով գրեթէ ոչինչ կը տեսնուի, սակայն այս ճամբորդութիւնը առիթը կ՚ընծայէ երկիր մը նաեւ իր այլ երեսներով տեսնելու քան այն ինչ որ կը հրամցուի ընդհանրապէս զբօսաշրջիկներուն:

Հետզհետէ բնակարանները աւելի ցանցառ կը դառնան. այլեւս դաշտերէ, տափաստաններէ կ՚անցնինք: Կ՚ուղղուիմ դէպի ճաշարան, ուր անհաղորդ սպասեակ մը ճաշացուցակ չի ներկայացներ: Ձեռքի փոքր բառարանիս օգնութեամբ կը փորձեմ հասկնալ իր թելադրանքը. «Տիկիններու գլուխ». կ՚ըսէ թէ կը բաղկանայ ոչխարի պաղ միսէ ու բրինձէ: Կերակուրներէն շատերը նորութիւններ էին ինծի համար, ընդհանրապէս համեղ:

Խոր քունի մէջ էի, շոգեկառքին միալար ձայներէն օրօրուած, երբ ընդոստ արթնցայ. արդէն իսկ Անգարա հասած էինք: Ատկէ ետք բոլոր կայարանները գիւղերու մէջ էին. երբեմն ալ շոգեկառքը կանգ կ՚առնէր բաց դաշտերու մէջ. ճամբորդները կարծես գուշակելով որ երկար սպասել պէտք պիտի ըլլար, կը ցրուէին շրջակայ դաշտերու մէջ ու ծաղկեփունջերով կը վերադառնային:

Հակասութիւններով լի ճամբորդութեան աւարտին ինծի կը թուէր թէ երկրէ մը աւելի աշխարհամաս մը կտրած էինք: Հիմա արդէն կ՚անցնինք միապաղաղ տափաստաններէ, ուր կենդանութեան միակ նշան էին վաչկատուն խաշնարածներու սեւ վրաններն ու իրենց հօտերը: Յետոյ սկսաւ լեռնային շրջաններու վերելքը, մինչեւ վերջին հանգրուանը՝ Թաթուան, լիճին եզերքը:

Վանայ լիճը Թուրքիոյ ամենամեծ լիճն է, ծանօթ իր ծծումբի ակերով: Այնքան ընդարձակ է, որ կը թուի ծով մը ըլլալ երբ մութին կը նաւարկես ջուրին վրայ: Կը հասնինք Վանի նաւահանգիստը: Յոյզիչ է առաջին տպաւորութիւնը երբ կը գիտակցիս որ քաղաքը ծովափը չի գտնուիր, ու փոխան լուսաւորուած նաւամատոյցի մը, կը գտնես բոլորովին ամայի քարափ մը: Յուսախաբութիւնս աւելի շեշտուեցաւ երբ առաւօտուն պանդոկի սենեակիս վարագոյրը բանալով աչքիս դէմ գտայ թէեւ արդիական, սակայն հազիւ ապրող քաղաքի մը տեսարանը: Յետագային տեսայ որ Վան գեղեցիկ քաղաք մը չէ, սակայն կը գտնուի Թուրքիոյ ամենագեղեցիկ շրջաններէն մէկուն մէջ: Վանի լճափը տակաւին խճողուած չէ շինութիւններով. շրջակայ ճամբէն հազիւ քանի մը կառքեր կ՚անցնին:

Քաղաքէն 2 քմ. հեռու կարելի է բարձրանալ մեծ բերդը, որ կը տիրապետէր հին ուրարտական Թուշպա մայրաքաղաքին որ 3000 տարուան անցեալ ունի: Քիչ բան մնացած է անկէ, բացի միջնաբերդէն եւ զայն շրջապատող հաստափեստ պատերէ որոնք տպաւորիչ տեսարան մը կը պարզեն: Սակայն ես աւելի խանդավառ էի Հօշափի ամրոցով որ 57 քմ. անդին, Իրաքի ճամբուն վրայ կը գտնուի: Այս մէկը իմ տղայական երեւակայութեանս մէջ տեղ գտած ժեռուտ, ամրակուռ բերդն է, կրկնապէս գեղեցկացած գիշերուան տեղացած ձիւնով որ կը զարդարէ նաեւ շրջակայ հարթավայրերը:

Պայծառ, լուսաճաճանչ բնութիւն մը ունի Վանայ լիճը. գրեթէ կուսական թարմութիւն մը: Այս աւելի կը շեշտուի փոքր հայկական եկեղեցիով, Աղթամար կղզիին վրայ: Բնապատկեր մը որուն խորքը տեղ գրաւած են հեռաւոր ձիւնածածկ լեռները, իսկ առջեւի մասը սփռուած են խայտաբղէտ վայրի ծաղիկներ: Եկեղեցիին ներսի որմնանկարները արդէն կորսնցուցած են իրենց վառ գոյները, բայց դուրսը կան ճոխ որմաքանդակներ որոնք անաղարտ մնացած են: Աւետարանէն անցքեր քանդակուած են մութ վարդագոյն քարին վրայ ուր ջարդուփշուր եղած են Ադամի ու Եւայի դէմքերը:

ԳՈՂՋՈՒԹԷ ԳՈՂՋՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Յուլիս 11-ին, իր մահկանացուն կնքած է Թադէոս Մարգարեան: Ծնած էր 1911-ին՝ Մարաղա: Նախակրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրի Ս. Յակոբեան եւ Խալաֆեան վարժարանին մէջ: 1960 - 1976 թուականներուն ուսուցչական պաշտօն վարած է Մարաղա, ինչպէս նաեւ հայերէն դասեր տուած շրջակայ Միանտապ եւ Մահապատ գիւղերու մէջ ապրող հայ երախաներուն: Նուիրեալ ուսուցիչ մը՝ Թադէոս Մարգարեան, այդ տարիներուն կազմակերպած է հանդէսներ, ներկայացումներ, վարած է հոգաբարձութեան գործերը եւ հանդէս եկած բանախօսութիւններով: Փոքրաթիւ համայնքի հայկական վարժարանի փակման պատճառով տեղափոխուած է Թեհրան: 1982 - 84 թուականներուն ուսուցչական պաշտօն վարած է Սաբրիի ազգային վարժարանին մէջ:

×

ԳԵՍԱՐԴԱՊԱՏԻ (Ուրմիա) մէջ, Օգոս. 1 - 8, տեղի ունեցած են Հ. Մ. «Արարատ» կազմակերպութեան միջ - մասնաճիւղային մարզական խաղերը: մասնակցութեամբ տեղւոյն, Թաւրիզի, Մաշհատի եւ Թեհրանի խումբերուն: Մրցումներ կատարուած են վոլէպոլի, պասքէթպոլի եւ փինկ-փոնկի ճիւղերու մէջ: Մասնակցած են 70 մարզիկներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ»

—×—

Մամուլի սխալներէն ներս յաճախ կը սպրդին կարեւոր կամ անկարեւոր սխալներ, որոնք, ըստ սովորութեան, աւելի վերջ կը սրբագրուին «ճշդում»ի մը հրատարակութեամբ: Շաբաթը մէկ երկու՝ դէմ յանդիման կը մնանք «ճշդում» մը հրատարակելու խնդրանքին հետ եւ շատ անգամ այդ ճշդումը կը հրատարակենք առանց հասկնալու թէ ինչո՞ւ կը հրատարակենք եւ ի՞նչ օգուտ ունի այդպիսի ճշդում մը:

Սխալը սխալ է, եթէ անգամ մը տըպուած է եւ մտած հազարաւոր տուներէ ներս: Օրաթերթի մը պարագային, յաջորդ օր, կամ երկու օր վերջ, ամսաթերթի մը պարագային ալ մէկ ամիս, երկու ամիս վերջ հրատարակուելիք ճշդում մը որքա՛ն անզօր ու տկար կը մնայ դարմանելու չարիք մը, հատուցանելու վընաս մը, որուն պատճառ հանդիսացած է այս սխալը:

Կ'երեւակայեմ որ ճշդումի մը հանդիպող ընթերցողը կը կարդայ այդ ճըշդումը ու կ'անցնի կ'երթայ առանց կարեւորութիւն տալու: Ո՞վ պիտի յիշէ նախորդ օր, կամ երկու օր առաջ կարդացած յօդուածին մէջի այն պարբերութիւնը, որուն ուղղումը կը խնդրուի: Թերթն անգամ չէ պահած, որպէսզի երթայ փնտռէ գայ ու հետաքրքրուի թէ ինչ էր սխալը եւ թէ ո՞րն էր ճիշդը: Նոյնիսկ եթէ պահած է թերթը, կը ծուլանայ փնտռելու: Եթէ չի ծուլանար ալ, կարդացածը բան կը համարի, հեղինակը մաքուրի կը հանէ իր չնչմարած սխալին համար եւ քանի մը վայրկեան վերջ իր մտքին մէջէն կը սրբէ սխալն ալ, ճիշդն ալ:

Բայց սխալը կը մնայ իր հրատարակուած տեղը, սպիտակի վրայ սեւով, այնքան սեւ որքան հազար ճշդում, հազար ուղղում պիտի չկարենան սրբել, որովհետեւ հրատարակուած սխալն ու հրատարակուած ճշդումը տարբեր ժամանակներու եւ տարբեր տարածութեան մը մէջ կը գտնուին ու թերեւս երբեք պիտի չկարենան հանդիպիլ իրարու, երբեք պիտի չկարենան օգտակար հանդիսանալ մէկզմէկու: Ու ոմանց համար եթէ միայն սխալը գոյութիւն պիտի ունենայ ոմանց համար ալ միայն ճշդումը գոյութիւն պիտի ունենայ: Քիչեր միայն այդ երկուքը պիտի բերեն ու պիտի տեղաւորեն նոյն ժամանակին ու նոյն տարածութեան մէջ, որպէսզի սխալ եւ ճշդում միանան իրարու, այսինքն որպէսզի ճշդումը ուղղէ սխալը:

Ահա որ մամուլի մարդը սխալ խօսք մը, սխալ արտայայտութիւն մը, սխալ ելոյթ մը փոխանցեց ապառնին, որովհետեւ ապագայ ընթերցողը, կամ ըսենք՝ ապագայ պատմագիրը, եթէ գոյութիւն պիտի ունենայ այդպիսի մէկը, թերեւս պիտի կարենայ սխա՛լը միայն տեսնել, առանց արժանանալու նաեւ ճշդումը տեսնելու բախտին:

Միշտ դրաշարական կամ յիշողական այսպիսի վրէպներու ու սխալներու մասին կը մտածեմ, ամէն անգամ որ կը խորհիմ թէ իւրաքանչիւր գրող ապագայի կը փոխանցէ բան մը, որ կրնայ սխալ ըլլալ: Ինչ որ այսօր կը մտածենք ու կը գրենք անվիճելիօրէն հաստատ համոզումով, վաղը բոլորովին սխալ պիտի կարենայ թուիլ նոյնիսկ մեզի, հեղինակին: Ան որ շատ կը մտածէ ու շատ կը գրէ, զարմանքով կրնայ հանդիպիլ տասնամեակ մը, երկու տասնամեակ առաջ իր կողմէ գրուած կտորի մը, զոր պիտի չճանչնայ: Ի՞նք գրած էր ատիկա: Կարելի՞ էր որ այդքան սխալած ըլլար: Ի՞նչպէս պատահեր է որ չէ տեսեր ապագան: Հիմա որքան տարբեր աշխարհահայեացքով կը նայի աշխարհին: Հիմա է որ գտած է իր բուն ինքնութիւնը:

Բայց իր ապագայ ընթերցողը պիտի գիտնա՞յ թէ ո՞րն էր անոր բուն ինքնութիւնը, պիտի կարենա՞յ տեսնել երկու տարբեր ժամանակներու մէջէն իրարու նայող այդ երկու ինքնութիւնները, պիտի կարենա՞յ երկրորդով ուղղել առաջինը, զամբիւղ նետել առաջինը, եւ ատոր փոխարէն յաւերժութեան յանձնել երկրորդը:

Բայց ո՞վ ըսաւ որ երկրորդն ալ անփոփոխ է ու վերջնական: Ապագայ ընթերցողը ո՞ւրկէ պիտի գիտնայ թէ երրորդ մըն ալ չէր յայտնուած անցած դարձած ու փոշիներու մէջ թաղուած ժամանակներուն մէջէն:

×

Գրչի ու մամուլի մարդը, ինքզինք թուղթի մը վրայ կը քանդակէ այնպիսի սեւ մարմարով մը, որ ոչ պիտի մաշի, ոչ պիտի սրբուի: Ասիկա անոր փառքն ու թշուառութիւնն է միաժամանակ: Ամէն գրչի մարդ ու ամէն մամուլի մարդ, նոյնիսկ դարեր առաջ մեռած գացածը, ամէն օր հաշիւ կուտայ երկրագունդին վրայ նոր ոտք կոխող միլիոնաւոր մարդոց: Ամէն օր դատարան կը քաշուի ու կը պատասխանէ հարցումներու: Ամէն օր անձկութեամբ կը սպասէ ժիւրիին վճիռին, անպարտ արձակուա՞ծ է, թէ ոչ դատապարտուած:

Կր ծափահարուի՞, թէ ոչ կը սուլեն իրեն:

Բ. Հ.

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—×—

Օգոստոս 7-ին, Մարսէյլի հայ գաղութը կորսնցուց յարգուած ու գնահատուած անձնաւորութիւն մը եւ ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը ռահվիրայ մը՝ յանձին Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի:

Հռիփսիմէ Պաղտասարեան ծնած էր Պոլիս 1899ին: Իր նախնական եւ երկրորդական ուսումները կատարած էր Նոթր Տամ տը Սիոնի քոյրերուն վարժարանը, Պոլիս եւ ապա հետեւած բարձրագոյն ուսումներու: Միշտ Պոլսոյ մէջ, նուիրուած էր ուսուցչական ասպարէզին պաշտօնավարելով զանազան դպրոցական հաստատութիւններու մէջ որպէս Ֆրանսերէնի եւ գծագրութեան ուսուցչուհի:

Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի վրայ այդ տարիներուն Պոլիսը որպէս ազգային կեդրոն, որպէս հայ մշակոյթի փայլուն օրրան խորապէս ազդած էր, մեծապէս կազմաւորած էր իր միտքն ու հոգին, մեծապէս կերտած էր նկարագիրն ու անհատականութիւնը:

Ընդհանուր զարգացումի տէր, մտածող, տրամաբանող եւ օժտուած ուժեղ անհատականութեամբ մը, եւ բնաւորութեամբ հեզ, մեծահոգի եւ վեհանձն Հռիփսիմէ Պաղտասարեան կը պատկանի հայ կիներու այն եզակի սերունդին որոնք յարգանք եւ պաշտամունք ունեցած են հանդէպ նուիրական սկզբունքներուն, հանդէպ աւանդական բարքերուն եւ ընտանեկան սրբութիւններուն: Կը պատկանի փաղանգին այն հայ կիներու որոնց համար հայ գիրն ու մշակոյթը եղած է տեւական ապրում եւ հայ հողն ու հայրենիքը խորան պաշտամունքի: Կը պատկանի այն հայ կիներու ընտրանիին որոնք առօրեայ ընտանեկան պարտականութիւններուն, մտատանջութիւններուն եւ նեղութիւններուն կողքին գտնուած են պատնէշի վրայ ծառայելու հանրային գործին անսակարկ նուիրումով, մանաւանդ ֆրանսահայ գաղութի կազմութեան առաջին եւ որքան դժուար օրերուն:

Հռիփսիմէ Պաղտասարեան հաստատուած էր Մարսէյլ 1924-ին եւ արդէն իսկ իր ամուսնոյն՝ Գրիգոր Պաղտասարեանի կողքին ունեցած էր գիտակից եւ յանձնառու կնոջ կեցուածք, եղած էր թիկունք եւ մղիչ ուժ անոր ազգային եւ կուսակցական բազմակողմանի գործունէութիւններուն:

Սակայն, Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի անունը անջնջելի կերպով կապուած պիտի մնայ Ֆրանսահայ կանացի կազմակերպութեան՝ Կապոյտ Խաչին հետ, քանի որ, այլ կիներու փաղանգի մը հետ, Մարսէյլի մէջ, 1929-ին, եղաւ հիմնադիրներէն այս կանացի ծաւալուն եւ ազգանուէր շարժումին: Հռիփսիմէ Պաղտասարեան զրահուած Կապոյտ Խաչի գաղափարաբանութեամբ եւ իտէալով ծրագրեց, կազմակերպեց, տքնեցաւ տարիներ, տասնամեակներ ամբողջ որպէսզի բարելաւուի հայ մարդուն, հայ ընտանիքին կեանքը, որպէսզի միշտ վառ մնայ հայ դպրոցին ճրագը, որպէսզի յաջորդական սերունդները սնին ու աճին հայկականութեամբ, տոգորուին հայկական զգացումներով եւ պահեն ու տարածեն ազգային արժէքները: Կապոյտ Խաչը, վեց տարի առաջ, 1979-ին, իր յիսնամեակի տօնախմբութեան առթիւ, պատուոյ մետալով մը մեծարեց իր վաստակաշատ վեթերան ընկերուհին:

Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի յուղարկաւորութիւնը, համաձայն ընտանիքի փափաքին, կատարուեցաւ մտերիմ ու սեղմ շրջանակի մը մէջ, Օգոստոս 8-ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Թաղման կարգը կատարեցին Շահան խչկր. քհնյ. Տէտէեան եւ Պոմոնի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգորիս քհնյ. Քէշիշեան: Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան իր դամբանականին մէջ շեշտեց Հռիփսիմէ Պաղտասարեան հայ հաւատացեալի, հայ կնոջ ազնուական գիծերը, վեր առաւ իր հանրային ծառայութիւնները եւ յիշեցուց տասնամեակներէ ի վեր Պաղտասարեան ընտանիքի կատարած բարենպատակ օգնութիւնները, եւ անոր վայելած գնահատանքը գաղութէն ներս: Մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Թէեւ կեանքի բնական օրէնքն է մահը մանաւանդ իր վերջալոյսին հասած սերունդի մը համար, բայց եւ այնպէս երբ Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի սերունդն է, որ օրէ օր կը մարի, անկասկած իրեն հետ կը մարին նաեւ վկաները, վերջին վկաները, մեր պատմութեան ողբերգական շըրջանին, քիչ մը աւելի մերկացնելով մեր ներկան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ

Արզնիի միջնակարգ դպրոցի նախկին ուսուցիչ եւ այժմ հանգստեան կոչուած Սերգէյ Միրզոյեանի ընտանեկան համոյթը հանդէս եկած է իր համագիւղացիներու առջեւ, մեկնաբանելով հայկական, ռուսական, ասորական երգեր ու պարեր: Ընտանիքին բոլոր անդամները երաժշտութեան սիրահարներ են: Սերգէյ Միրզոյեան, կինը՝ Արաքսեայ եւ զաւակներէն մին՝ Էմին, կը պարեն ու կ'երգեն, միւս երկու զաւակները՝ Լեւոն եւ Եդուարդ, սրինգ եւ ձեռնադաշնակ կը նըւագեն, իսկ հարսը՝ Լարիսա, դաշնակահարուհի է:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՂԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Առաւօտեան անծանօթը կրկին մտաւ մեզ մօտ: Մեծ եղաւ իմ զարմանքը, երբ նկատեցի, որ այդ մարդը ծանօթ էր ինձ: Դա միեւնոյն ճգնաւորն էր, որին իմ պատանեկութեան հասակում տեսել էի Որոտնայ վանքում: Այո՛, նոյն ճգնաւորը, երկու ականջների ծայրերը կտրած, բազուկները եւ ձեռքի երեսը դրոշմուած Երուսաղէմի ուխտաւորի նշաններով: Իսկ այժմ նա աշխարհական հագուստ ունէր, թէեւ այդ հագուստի մէջ եւս պահպանել էր իւր բարձր առաքինութիւնը»:

«Տեսնելով օրիորդին առողջ, չափազանց ուրախացաւ նա, եւ մի առանձին կարեկցութեամբ մօտեցաւ, նստեց մեզ մօտ: Երեւում էր, մեզ հետ առանձին խօսելիք ունէր, այդ պատճառով պատուիրեց ինձ սենեակի դուռը փակել եւ ոչ ոքին ներս չընդունել»:

«Ես այստեղացի չեմ, ասաց նա, - ես էլ ձեզ նման օտարական մարդ եմ այս գիւղում: Այսօր պէտք է հեռանամ այստեղից: Ես եկայ ձեզ մօտ հարցնելու, արդեօք այլեւս հարկաւոր չեմ լինի ձեզ»:

- «Ձեր կատարած գործը այնքան մեծ է, որ մենք իրաւունք չունենք աւելին պահանջել ձեզանից, պատասխանեցի ես: - Մեզ մնում է միայն շնորհակալ լինել ձեր առաքինութեան համար»:

- «Այդ աւելորդ է, ասաց նա համեստութեամբ»:

- «Ես արել եմ այն, ինչ որ ամէն մարդու պարտքն էր անել, երբ տեսնում է դժբախտութիւն:

Բայց դուք այն ասացէք, արդեօք մի որեւիցէ այլ բանում պէ՞տք եմ ձեզ, թէ ոչ: Ես սիրում եմ պարզ խօսել. աւելի լաւ կը լինի, որ դուք եւս բոլորովին անկեղծ լինէք ինձ հետ...:

«Վերջին խօսքերը ինձ կասկած պատճառեցին. երեւում էր, որ նա փոքր ի շատէ տեղեկութիւն ունէր մեր գաղտնիքի մասին: Ես պատասխանեցի.

- «Մենք չենք կարող անկեղծ չլինել դէպի մի բարերար, որ այնքան մեծ զոհաբերութիւն յանձն առեց ազատելու մի կեանք»:

- «Մի օրիորդի կեանք... կրկնեց նա խորհրդաւոր ձայնով»:

«Ես մնացի շուարած. Ո՞րտեղից գիտէր նա, որ տղամարդի հագուստով ծըպտուեալ պատանին օրիորդ էր: Նա պատասխանեց.

- Օրիորդին ջրից հանելու ժամանակ ես արդէն հասկացայ. որ նա տղամարդ չէ. նրա մի այսպիսի ծպտեալ դրութիւնը առիթ է տալիս ինձ մտածելու, որ ձեր վարմունքի մէջ թաքնուած է մի գաղտնիք: Դուք չէք սխալուի, եթէ այդ գաղտնիքը կը յայտնէք ինձ: Գուցէ ես կարող կը լինեմ դարձեալ գտնել ձեզ»:

«Օրիորդը, որ բոլոր ժամանակը լուռ լսում էր, ընդհատեց մեր խօսակցութիւնը, ասելով.

- Ես գաղտնիք չեմ պահի մի մարդուց, որը ազատեց իմ կեանքը: Եւ սկսեց նա մի ըստ միոջէ պատմել, թէ ինքը ում աղջիկն է, պատմեց իւր հօր անգութ վարմունքը, որ իրան ուզում էր բռնութեամբ մահմեդական խանին տալ, եւ ինքը այդ բարբարոսութիւնից ազատուելու համար, ստիպուեցաւ փախուստի մէջ փրկութիւն որոնել եւ այլն»:

«Անծանօթը խորին ցաւակցութեամբ լսում էր: Երբ օրիորդը աւարտեց, ասաց նա.

- «Որքան ցաւալի է ձեր պատմութիւնը, յարգելի օրիորդ, այնքան գովելի է ձեր արիութիւնը, որով պատերազմեցիք կոպիտ բռնութեան դէմ եւ բարի օրինակ դարձաք շատերի համար: Հիմա աղջիկներ մահմեդականների խաներին տալը այն սովորական կաշառքներից մէկն է համարւում, որով շարամիտ մարդիկ ձըգտում են այս եւ այն նպատակին հասնել: Դա վատ է, դա շատ վտանգաւոր է: Ձեր պատմութիւնը աւելի եւ աւելի գրաւեց իմ կարեկցութիւնը: Ես ուրախ եմ, որ դեռ եւս մի փոքրիկ ծառայութիւն կարող եմ անել ձեզ»:

- «Բաւական է, ինչ որ արեցիք, պատասխանեց օրիորդը:

(Շար. 161)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղերը կ'ողբան իրենց վեթերան ընկերուհի Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի հիմնադիրներէն՝ Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր զաւակներուն Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեանի:

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆ. կը նուիրեն Կայանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, Որբերու Օգնութեան Մարմինը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Աղեքսանդր Օհանեանի յիշատակին՝ ՈՄՆ՝ 500 Ֆ., Տիկին Պերճ Զաքըճեան 300 Ֆ., Տիկին Արշալոյս Պապեան 200 Ֆ.:

Ժիրայր Զամչիքեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Պերճ Զաքըճեան 200 Ֆ., Օրիորդ Մառի Ուսթա 200 Ֆ.:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ովսաննա եւ Պրն. Արիս Թէճիրեանէ 1000 Ֆ., Տիկին Եղիսաբէթ Շահինեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝
Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Լեւոն Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ
ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝
ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Էնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Խաղողօրհնէք կը կատարուի:

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը՝ 9,
Պատարագ ժամը՝ 10.30:

Երկուշաբթի, Օգս. 19, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10.30-ին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 9.30-ին:
Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Ժամերգութիւն ժամը 9.30-ին եւ հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30ին: Ժամը 11.30-ին քարոզ յաւուր պատշաճի, եւ յաւարտ պատարագին աւանդական խաղողի օրհնութեան կարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Երամազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան	ժամը՝ 8
Պատարագ	ժամը՝ 10
Քարոզ	ժամը՝ 11.15
Խաղողօրհնէք	ժամը՝ 11.45

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:
Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան	ժամը՝ 9
Պատարագ	ժամը՝ 10
Խաղողի օրհնութիւն	ժամը՝ 11.30:

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1985 - 1986 --

— Du 31 Aout au 14 Septembre 6.780 F
— Du 14 au 28 Septembre 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).
— Du 17 au 31 Aout 7.050 F
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).
— Du 5 au 19 Octobre (via Kiev) 5.750 F
— Du 18 au 27 Octobre (via Moscou) 4.750 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE du 27 Octobre au 2 Novembre en pension complète à 1.450 F)
— Du 25 Octobre au 3 Novembre (via Moscou) 4.550 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE Du 3 au 9 Novembre en pension complète à 1.130 F)

VOYAGE SPECIAL

Sous la conduite de Réverand Père A. KESSEGIAN
du 17 au 31 Août à 6. 780 Frs.
KIEV / EREVAN / TBILISSI / KIEV

Spécial Réveillon & Noël arménien en Arménie
— Du 28 Décembre 1985 au 11 Janvier 1986 (via Moscou) 5.580 F

Pâques en Arménie
— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie
— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LIC A 130

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
20

MARDI
20 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ տարի — Թիւ 16.031 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.031

ԺԸՆԵՒ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒԹ ՀԱՐՑՈՒՄ ՈՒԹ ՊԱՏԱՍԽԱՆ JOURNAL DE GENÈVEի ՄԷՋ ԿԱՄ ՈՉ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿՈՂՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ...

ԽՄԲ. - Օգս. 13-ին կամ 14-ին ծեծուե-լիք հարցը (Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչման վերաբերեալ յօդուածը) ան-գամ մը եւս յետաձգուեցաւ: Անգլիացի տեղեկաբերը՝ Ուիթըքըր չափաւոր կեր-պով ներկայացուցած է իր տեղեկագիրը, Ժուռնալ տը Ժընեւի իսկ վկայութեամբ: Ըսուած է թէ պատմութենէն դաս չքա-ղել, զայն կրկնելու վտանգին տակ կը դնէ: Ծշդելով հանդերձ թէ ցեղասպա-նութիւն որակումը պէտք չէ տեղի - ան-տեղի գործածել, թուած է դարուս գըլ-խաւոր ցեղասպանութիւնները, ի շարս որոնց՝ Հայերու ցեղասպանութիւնը: Բայց մինչ կը սպասուէր թրքական բուռն հակազդեցութեան կամ վիճաբանութեան մը, ենթայանձնախումբին խորհրդային համանգէտ անդամը՝ Սոփինսկի, խօսք առնելով, առարկած է թէ օրակարգը այդ չէր եւ փոխուած է, ինչ որ երկար վէ-ճերու դուռ բացած է, հուսկ ընդունիլ տա-լու համար Սոփինսկիի առաջարկը եւ ան-գամ մը եւս, մէկ կողմ ձգելու (գոնէ՝ առժամեայ միջոցին մէջ) Հայերու ցեղասպա-նութեան օրակարգը:

Այս լուրին արձագանգելէ զատ, Ժուռ-նալ տը Ժընեւ նոյն թիւին մէջ (Օգս. 14) շահեկան գրութիւն մը հրատարակած էր, «Ժամը ընդ. խորագրին տակ եւ որու հա-մար, թերթին խմբագրութիւնը կը գրէ, թէ մէջ այլոց թէ Ապրիլ 20, 24 եւ 25-ին թերթը քանի մը յօդուածներ լոյս ըն-ծայած էր՝ Անթուան Պոսհարէ, Արման Գասպարէ, Փիէր - Ժան Պիւէէ: Այս առ-թիւ, Պեռնի թրք. դեսպանատան խոր-հրդատուն՝ Տիկին Կիւնտիւզ Աքթան, երկար նամակով մը, հարցումներու ձե-ւին տակ կ'անդրադառնայ հարցին: Ժուռ-նալ տը Ժընեւի խմբագրութիւնը կ'աւել-ցնէ թէ իր չափաւոր ոճով, Տիկինը ակա-նակը կը բանայ: Ուրեմն կը հրատարակէ «հարցումները» եւ Անթուան Պոսհարի - որու օգնած է Ա. Գասպար - պատաս-խանները: Կը հրատարակենք ամբողջու-թիւնը որ շահեկան է, նոյնիսկ եթէ զը-ւիցերական օրաթերթին բարեացակամ յա-ռաջխուսութիւնը չենք կրնար ունենալ, ի տես ութ հարցումներու որոնք արդէն իսկ պատասխաններ են, միշտ համապա-տասխան թրքական ծանօթ յանկերգին: (Թուրք տիկնոջ տրուած պատասխանները կը հրատարակենք շեղագիր). -

×

Խմբ. Ժուռնալ տը Ժընեւի,

Ձեր թերթին մէջ կարդացի. «Հայերը՝ ընդմէջ աշարեկչութեան եւ երազին» (20. 4. 1985) եւ «Ներումն ու մոռացու-մը» (25. 4. 1985) երկուքն ալ ստորագրը-ւած Անթուան Պոսհարէ, ինչպէս նաեւ Արման Գասպարի եւ Փիէռ - Ժան Պիւէի յօդուածները (24. 4. 1985): Այս բոլո-րին մէջ Հայերու կարծեցեալ ցեղասպա-նութիւնը նկատուած է, քանիցս, իբրեւ կատարուած իրողութիւն, եւ սակայն վիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը խուսափին յարակից էական հարցերէ:

- Ի՞նչ տեսակի ցեղասպանութիւն էր որ իբրեւ թէ գործադրուած էր արեւել-եան նահանգներուն մէջ, մինչ Արեւ-մուտքի մէջ Հայերը որոնք օսմանեան կայսրութեան հայ բնակչութեան կէսը կը ներկայացնէին, շարունակած էին ի-րենց բարօր կեանքը: Արդեօ՞ք ցեղասպա-նութեան նոր ըմբռնում մը ստեղծելու վրայ են, անհաւասար կերպով բաժնե-լով շրջանները:

- Ա. աշխարհամարտի ընթացքին Հայե-րու տեղահանումներն ու ջարդերը տեղի ունեցան օսմանեան ամբողջ Կայսրու-թեան մէջ, նոյնիսկ ռուսական ճակա-տէն շատ հեռու շրջաններ եւ ուր Հա-յերը փոքրամասնութիւն էին, յատկապէս Կիլիկիա, Եգէականի ափերուն եւ Թրակ-իոյ մէջ: Մասամբ խնայուեցաւ միայն Կոստանդնուպոլսոյ (Իսթանպուլ) եւ Զմ-իւռնիոյ (Իզմիր) Հայերուն՝ դիւանագի-տական եւ հիւպատոսական մարմիններու ներկայութեան պատճառաւ: Արեւմտեան Անատոլուի երեք քաղաքներուն մէջ տե-ղահանութեան հրամանագիրը չգործադ-րուեցաւ:

- Մինչեւ ո՞ւր կարելի է տանիլ երեւա-կայութիւնը կարենալ հաշտեցնելու հա-մար իբրեւ թէ 1.5 միլիոնի սպանդը բրի-տանական, ֆրանսական եւ օսմանեան թղթածրարներու ազգագրական տուեալ-ներուն հետ, վերջերս հրապարակուած գիտական հետազօտութիւններով վեր-լուծուած: Եթէ հետեւաբանութեամբ բո-լորը սպաննուած ըլլային (որովհետեւ այդ շրջանին անոնք հազիւ 1.5 միլիոն է-ին Կայսրութեան մէջ եւ կը ներկայացը-նէին ընդհանուր հայ բնակչութեան եր-կու երրորդը. որո՞նք են ուրեմն այս եօթը միլիոնները որոնք ինքզինքնին հայ կը կոչեն, եթէ վերապրողներու յա-ջորդներն են, արդեօք ծնունդներու հը-լլուած աճո՞ւմ մը արձանագրած են: Թէ ոչ կարծեցեալ կորուստները արդեօ՞ք իրապէս այդքան ալ կարեւոր չէին ե-ղած:

- Մեռեալներու 1,5 միլիոն թիւը անըս-տուգելի է: Պէտք է խօսիլ 1,5 միլիոն զոհերու մասին եւ դարձեալ իրականու-թենէն ցած թիւ մը պիտի ունենանք: Ի-րապէս պէտք է հաշուել նաեւ որբերը, բռնաբարուած կիները, խեղանդամները, պարտադրաբար քրիստոնէական հաւատքը ուրացողները եւ վերաջպէս Սուրիոյ ա-նապատները մահուընէ հասնող վեր-ապրողները: Այսուհանդերձ ցեղասպա-նութեան ոճիրը չի չափուիր զոհերու քա-նակով. զայն որակողը կանխամտածումն ու ծրագրումն է որոնք կը ձգտին ցեղա-յին խմբաւորումի մը բնաջնջման: Այս առումով բացորոշ է Հայերու ցեղասպա-նութեան իրականութիւնը: 1915-ի ըս-կիզբը Հայերը մեծամասնութիւն կը կազ-մէին մեծ մասին մէջ այն երկրին որ հին դարերէ ի վեր Հայաստան անունը կը կրէ: Արդ Ա. աշխարհամարտէն ետք ա-նոնք ամբողջովին անհետացած էին այն երկրամասէն, որ Թուրքիոյ ձեռքն էր:

Ազգագրական գետնի վրայ եթէ այսօր աշխարհի մէջ Հայերու թիւը 7 միլիոն կը գնահատուի, անոնք ամէնքն ալ ան-շուշտ 1915-ի ողբերգութեան վերապրող-ներու յաջորդները չեն: Չորս միլիոնէ աւելին կ'ապրին խորհ. Միութիւն, յատ-կապէս խորհ. Հայաստանի Հանրապե-տութեան մէջ, եւ անոնք մեծ մասով սերունդն են հայ բնակչութեան մը որ դարերէ ի վեր Անդրկովկասի մէջ հաս-տատուած է: Ինչ կը վերաբերի Սփիւռ-քի մէջ ապրող 2 - 3 միլիոնին, կրնան ներկայացնել բնական յաջորդութիւնը ցեղասպանութենէ վերապրողներուն: Կէս դարու մէջ Թուրքիա ինք եւս գրեթէ ե-ռապատկած է իր բնակչութիւնը:

- Ի՞նչպէս կարելի է անտեսել այն ի-րողութիւնը թէ Հայեր, ցարական բա-նակին հետ գործակից ջարդած էին իս-լամ մեծամասնութիւնը զանոնք իրենց հայրենիքէն վտարելու եւ հոն չնչին փոքրամասնութեան մը վրայ հիմնուած

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ՝ ՎՃՌԱԿԱՄ «ՀԵՌՈՒ՛Ն ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋՈՒՐԵՐԷՆ» Կ'ԸՍԷ ԿՐԻՆՓԻՍԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

—×—

Մինչ Թրիգօ կը շարունակէ քննութիւ-նը եւ այդ առընչութեամբ կը տեսնուի գլխաւոր պատասխանատու՝ Շառլ Էռնիւի հետ, Նախագահ Միթերան, որ Հանրա-պետութեան որպէս Նախագահ, գերա-գոյն պետն է բանակներուն, նամակ մը գրած է Էռնիւի, Ֆապիուսի միջոցաւ, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ հրահանգ բա-նակներուն: Վճռակամ՝ Միթերան կը հաստատէ որ տեղի տալու որեւէ տրա-մադրութիւն չունի եւ թէ Ֆրանսա պիտի շարունակէ իր հիւլէական փորձերը Միւ-րիւրոայի մէջ: Նախագահը յստակ է. - «Կը կրկնեմ բանակներուն տրուած հրա-մանը՝ արգիլել, ի հարկին ուժի միջամը-տութեամբ, որեւէ չարտօնուած մուտք Ֆրանսական օդային եւ ջուրերու սահ-մաններէն ներս: ... Կը յիշեցնեմ թէ Ֆրանսական հիւլէական փորձերը Խաղա-ղականի մէջ, պիտի շարունակուին որ-քան ատեն որ անհրաժեշտ է երկրին պաշտպանութեան համար»:

Ոչ ոք կրնայ որեւէ առարկութիւն ը-նել այս մասին: Ինչ հոսանքի ալ պատ-կանի, բնական է՛, պարտաւոր է՛, որ երկիր մը ապահովէ իր պաշտպանութիւ-նը: Եթէ այսօր, ջանք կը թափուի էլի-զէն «նեղը» դնել, պատճառն այն է, որ ձախ վարչակարգ մը ինքզինքը հակա-սութեան մէջ կը դնէ «կանաչ»ներու կամ բնութենապաշտներու նկատմամբ, որքան ալ ամէն մարդ գիտնայ թէ այդպիսի ա-նոյշ բառերու ետին, քաղաքական շատ տարբեր նպատակներ կը հետապնդուին: Հարցը հոն է, որ մէջտեղ ելաւ ինչ որ պէտք չէ ըլլար եւ մէկը պէտք է վճարէ կամ ըստ Ֆրանսական բացատրու-թեան «գլխարկը կրէ»: Ամէնէն հաւանա-կան թեկնածուն, պարզ է, Էռնիւն է, որպէս Նախարար Պաշտպանութեան, նոյ-նիսկ եթէ հրամանը ուղղակի Էլիզէէն ե-կած է: Այս հարցը խող կը քաշէ համայնա-վարներու հացին եւ Ռոլան Լըռուա չի վարանիր, Երկուշաբթի օրուան իր խմբ-բագրականով («Մութ ըրէ՛ք լռութիւնը») ձաղկելու իշխանութիւնը, այսինքն՝ իր գլխաւոր թշնամին՝ ընկերվարական կու-սակցութիւնը...:

×

Լ Ի Բ Ա Ն Ա Ն

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՅԱՆԹԻԼԻԱՍ 45 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 120 ՎԻՐԱՒՈՐ ՆԱԵՒ ՀԱՅԵՐ

—×—

Ըստ երեւոյթին, Պէյրութ, ամէն օր, կըր-նայ նախորդէն աւելի սարսափելին հան-դիպել: Պաուչրիէի ոճրափորձին գործած աւերը դեռ չէր դարմանուած իսկ, երբ Շաբաթ առտու ժամը 11.45-ին (տեղական ժամով), այսինքն երբ բազմութիւնը կը խուժէ շուկաները գնումի համար, Թա-կարդ - կառք մը, 200 քիլօ պայթուցիկ կրող Մերսէտէս մը, կը պայթէր Անթիլ-իասի Մելքի գերշուկային առջեւ: Պայ-թումէն կը վնասուէին հոն գտնուող շուրջ 50 կառքեր եւ հրդեհ ալ կը ծագէր: Զո-հերու թիւը անկարելի էր ճշդել, անմի-ջականին մէջ, 50 մեռեալ եւ աւելի քան 120 վիրաւորներու մասին կը խօսուէր:

Կիրակի, Օգոստոս 18-ի Օռիան - լը ժուռ կրցած էր հրատարակել վիրաւոր-ներու մասնակի ցանկեր, որոնց մէջ կային հետեւեալ անունները. - Իզապէլ Թոսոյ-եան, Ժորժէթ Պերճիճեան, Դանիէլ Ճե-լալեան, Արամ Աշճեան, Շուշան Աշճեան, Սեդա Մքըրտէրեան, Արա Ծատուրեան, Վազգէն Մկրտիչեան, Անի Թէրէզեան, Յակոբ Աշճեան, Հալա Գալայճեան, Հրաչ Գալայճեան: Թերթը մեռեալներու ա-նունները չէր տար, յայտնելով թէ կարելի չէ եղած ինքնութիւնները ճըշ-դել:

Այս զազրելի արարքին տէր եղած էր «Կարմիր Թաթ - Սատրի Ջոկատներ» կազ-մակերպութիւն մը, բայց ոչ ոք կրնար հաւատք ընծայել նման ստանձնումի մը: Ամէն պարագայի մէջ, աճաւոր եղած է ոճրափորձին ստեղծած վիճակը: Նախա-րարապետ Քարամէ չէ վարանած ըսելու թէ «Զեմ գիտեր ի՞նչ ընել. - հրաժարի՞լ թէ շարունակել ստանձնել պաշտօնս ա-ռանց կարենալու ձեր ցաւերը մեղմելու»:

× Մամուլի լուսանկարիչ՝ Եակոպզա-տէհ, ծագումով պարսիկ, որ պատանդ էր 50 օրէ Պէյրութ, ազատ արձակուեցաւ: Դեռ 12 պատանդ կայ, չորսը՝ Ֆրանսա-ցի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ իսլամական Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ, ինչպէս կը նա-խատեսուէր Ալի Խամէյնի, ձայներու 89 % համեմատութեամբ:

ՅՈՎՀ. - ՊՕՂՈՍ Բ. իսլամական հողի վրայ ոտք դրաւ, Երկուշաբթի օր, Քա-զապլանքա ժամանելով, ուր կը տեսնուէր Հասան Բ.ի հետ: Պապը միայն 5 ժամ կը մնար Մարոք:

ԱԼԷՆ ՓՐՈՍԹ (մօրմէ Հայ) Աւստրիոյ Ֆորմիւլ 1 մեծ մրցումը շահելով, 1985-ի համաշխարհային ախոյեանութեան գլուխ անցաւ, Ալպորէթոյի կողքին:

ՏՕՎԻԼԻ մէջ բոլոր մրցանիշները կոտ-րեց, մէկուկէս տարու, դեռ «չմկրտուած» Եարլինկ մը, որ 9 միլիոն Ֆրանքի ծախ-ուեցաւ, աճուրդով: Եարլինկը զտարիւն ձին է, մէկ տարեկան կամ քիչ աւելի:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 11ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՄՕՏ

Գրեց՝ ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

1965 թ., սեպտեմբեր

Ծովեզերքին ո՛չ յոգնում ես, ո՛չ տխրում: Ոտքերդ, ի հարկէ, ծալւում են, տնքում, բայց աչքերդ՝ երբեք: Յոգնե՞լ ես, ահա նստարանը: Նստելուց առաջ սակայն հինգ ֆրանքդ պատրաստ պահիր՝ նստելավարձի համար:

Նիցցայից մի որոշ ժամանակ էլ սլացիր առողջ եւ կը մտնես Նիցցայի նման մի այլ քաղաք՝ Սան Ռաֆայէլ:

Գնում ենք Շահան Շահնուրին այցի:

Բարձրահասակ, արտաքինից տակաւին կայտառ մի պնդակազմ մարդ է մեր առջեւ կանգնած: Ձեռքը ծանր է, սակայն բարի, արիւնալից: Սակաւ մազերը ձախից աջ սանրած՝ աշնան թառամած ծաղկաթափ դալարիք: Երկարուկուն, մաշուած, մաքրած դէմքի ժպիտը խորն է, լուսաւոր, փոքր ինչ հեգնական: Կարծես աշխարհին ասում է. «է՜, ի՜նչ հասկացանք քեզմէ որ եկանք՝ երթալու համար»: Նրա լայն ափի սեղմումի մէջ բողոք էլ կայ, կարօտ էլ: Հողից կտրուած ձեռք է, միայն աւեր տաճարներ ու սրտեր շօշափած: Քաշւում եմ նրանից: Ահռելի ուժի տէր գրող եւ կարծես սառը, անտարբեր, հաշտուած աշխարհի կործանման հետ: Սպիտակ վերնաշապկի օձիքը լայն բաց է: Օդը չի բաւարարում ծաւալուն կրծքին: Սեւ, հասարակ տաբատը ծնկների մօտ ցցուածքներ ունի: Ո՞ւր ես, պճնուա՛ծ ջահելութիւն: Ոտքերին մեծ են երեւում լայն անցքերով բոկոտիկները:

Նրա հազիւ նշմարելի հեգնական ժպիտը… Երեւի Աստուած էլ է այդպէս ժպտացել, երբ արարել, պրծել է աշխարհը: Սիրելի, կախարդող հեգնանք է՝ ինչո՞ւ արարեց աշխարհը: Դէ մի՛ զարմանաք, դա նրա ցեղի տարաբախտութիւնից է, Աստծու ձեռքով լիուլի լցուած անարդարութեան բաժակից: Ինքն ու իր կորստուած ցեղը մինչեւ մրուրը ճաշակել են այդ թոյնը:

Շահնուրի սենեակը եւս իր մենակեաց տիրոջ նման մռայլ է, ծերանոցի առաջին յարկաբաժնում: Խորհրդաւոր են այդ աղքատիկ, անշուք սենեակի ոչ միայն պատերը, այլեւ լուսամուտը՝ իր դեղին լոյսով: Եւ այդպէս լաւ է՝ ճգնաւոր իմաստունի «Տուն խաղաղութեան եւ խոհի»: Ոչինչ չկայ այստեղ աւելորդ, խանգարիչ, միտք ու աչք կաշկանդող: Դէ էլ ի՜նչ է հարկաւոր բազում սրտեր իր սրտի աւիւնով, արիւնով նուաճած գրողին: Ոչինչ: Միայն այս նշխարները, իր կեանքի այս իմաստուն մնացորդը, մի պատառ երկինք ու մի մեծ բերկրանք՝ ալեծուփ, չյոգնող ծովի մեղմութիւնը:

Լռութիւնը խօսում է լռութեան խորհրդով:

- Դէ խօսինք, խօսինք: Կեանքիս մէջ կովկասահայ չեմ տեսած բնաւ:

- Հիմի տեսաք: Ինչպէ՞ս գտաք:

- Առոյգ, մանաւանդ պայծառատես՝ ապագային հանդէպ: Իսկ ես ահա տկար եմ:

- Չի երեւում, - ասաց մեզանից մէկը. - Դուք բաւականին կայտառ էք:

Շահնուրի մշտական հեգնական ժպիտը դառնում է դաժան:

- Արտաքինը միշտ խաբուսիկ կ'ըլլայ:

Ամէնից շատ հետաքրքրւում է Հայաստանով: Մենք բաներ ենք պատմում Հայաստանից, եւ ինձ թւում է, թէ նա մանկանում է, հէքեաթ լսում: Ո՛չ, ի՜նչ հէքեաթ: Ահա նրա մռայլ դէմքին երբեմն - երբեմն լուսաւոր շող է կայծ տալիս: Երեւի մտքում գծագրում է իր հեռաւոր հայրենիքը:

- Եկէք Հայաստան, - նրան հրաւիրում է Եդուարդ Թոփչեանը: - Մասնակից կը լինէք մեր գրողների առաջիկայ համագումարին:

- Չեմ կրնար, - ուշացումով, նաեւ վշտով պատասխանում է Շահնուրը: - Վաթսուներեք տարեկան եմ: Առողջութիւնս ալ չի ներեր: Ո՛չ կը ճամբորդեմ, ո՛չ ալ կը սիրեմ խօսիլ:

Չենք ասում, թէ՝ ոչ, կայտառ էք, առողջ էք եւ նման բաներ: Աւելի լաւ է հայրենի կոնյակով հիւրասիրենք: Գուցէ սիրտը ջերմանայ: Շահնուրն իր տանը բաժակ չունի: Ծերանոցի տնօրէն Կարմիրեանը գնում, սեղանատնից բաժակներ է բերում: Շահնուրը վերցրեց մեր կոնյակի շիշը, շօշափեց նրա արեւի գոյնը, հոտ քաշեց:

- Հայաստանի խունկէ՞ն է:

Կարծես ուժ ստացաւ «Հայաստանի խունկ»էն: Զխմեց: «Տկար եմ, ծեր եմ»: Մենք խմեցինք նրա կենացը: Նորից նոյն ժպիտը: «Ի՜նչս է մնացեր»:

- Ձեզ ճանչցայ, - ասաց մեզ: - Ձեր նկարները տեսայ «Աշխարհին» մէջ: Ձեզմէ ես միայն գրող Մահարին գիտեմ: Անոր հետ կը թղթակցիմ: Ուրիշ բան չեմ գիտեր Հայաստանի գրողներէն: Հայ բանաստեղծներէն շատ կը սիրեմ Դուրեանը: Ինծի համար ան շատ մեծ է: Սիամանթօն չեմ հաւնիր: Ճոռոմ է:

Ես ասացի, որ մենք շատ ենք սիրում Սիամանթոյին: Նրա արուեստը հմայիչ է, հոգին՝ հայակերպ - մարդկային:

- Գրելաձեւը օտար է, - ասաց Շահնուրը:

- Պէտք է չհամաձայնեմ ձեզ: Սիամանթոյի գրելաձեւը դասական հայկական է: Օրինակ, Նարեկացին, «Վահագնի ծնունդը»: Նրա ինքնատիպ արուեստի մէջ լուծւում է արտաքնապէս թւացող ճոռոմութիւնը: Զգացմունքը միաձոյլ է մըտքի հետ: Սիամանթոյի ջերմութիւնը զգալու համար պէտք է սրտից հարցնես:

Շահնուրը մի փոքր մտածեց ու ասաց.

- Ճշմարիտ էք:

Մենք նորից ուզեցինք իմանալ, թէ Շահնուրը մեր բանաստեղծներից որի՞ն գիտէ: Նա ուսերը ձգեց:

- Ոչ ոքի:

Մեզ մնում էր վերջին խաղաքարտը հանել:

- Յովհաննէս Շիրազին ե՞ւս չգիտէք:

- Չեմ ճանչնար, չեմ կարդացած:

Մեզ այստեղ բերած Մուշեղ Ճիլերճեանը ասաց.

- Ես շատ կը սիրեմ Շիրազը:

- Չեմ ճանչնար, - կրկնեց Շահնուրը: - Բանաստեղծներէն կը գերադասեմ Ֆրանսականը: Այսօրուայ մեր արձակագիրներէն շատ կը սիրեմ Համաստեղը: Պատուական մարդ է:

- Իսկ դուք նոր բան գրո՞ւմ էք:

- Ոչ, - պատասխանում է նա: - Ինքս նոր բան չեմ գրեր: Կը կարդամ ուրիշներուն գրածը: Ամէնէն լաւը այն հեղինակները կարդալն է, որոնք մեզմէ լաւ կը գրեն: Ֆրանսացի գրողները լաւ աշխատող են: Մարդ կայ տարին երկու գիրք կը գրէ: Ես չեմ գրեր: Եւ պէտք չէ ինծի գրել ստիպել: Պէտք չէ, որ մարդ իր ուժերէն անցնի: Մարդ իր ոտքը իր վերմակին չափ պէտք է երկարէ:

Գրական այս հարցազրոյցը երկար է տեւում: Շահնուրը յիշում է Զապէլ Եսայեանին: Ուրախանում է, որ նրա գործերը հրատարակւում են մեզ մօտ: Ինչ որ յուշ է լուսաւորում նրա դէմքը:

- Զապէլ Եսայեանի Սօֆին կ'ապրի՞:

- Այո, - պատասխանում ենք մենք:

- Մա՞նչը:

- Մանչն էլ, ի հարկէ:

- Լաւ է, ուրախ եմ: Հա, ինձմէ բարեւ ըրէք անոնց: Արման Կոթիկեանն ինչպէ՞ս է:

- Չի ծերանում: Մէջքն է մի թեթեւ կորացել. իսկ միտքը նոյն սուրն է, արուեստը՝ հմայիչ:

- Ուրախ եմ, - նորից է զուարթանում Շահնուրը: - Քանի մը անգամ տեսած եմ զինքը: Բարեւ կը խօսիք: Կարդացող, ժրաջան մարդ է: Ֆրանսայի մէջ քիչ կը կարդան: Հակառակ անոր, որ Ֆրանսա յիսուն միլիոն ժողովուրդ կ'ապրի, ամենանոր ու լաւ գիրքը տասը հազար օրինակ հազիւ կը վաճառուի:

- Մենք Հայաստանում նոյնիսկ յիսուն հազար օրինակով ենք տպագրում մեր գրքերը, - ասում է Եդուարդ Թոփչեանը, - թէեւ Հայերս տասն անգամ քիչ ենք Ֆրանսացիներից: Բայց այ, օրինակ «Մխիթար սպարապետը» հրատարակուել է իննիսուն հազար օրինակով:

- Գիտեմ, - գլխով է անում Շահնուրը: - Դուք երկիր ու պետութիւն ունիք: Դուք լաւ վիճակի մէջ կ'ապրիք, - նրա ձայնի զուարթ երանգը նորից է պղտորւում: - Տխուրն այստեղի հայութեան վիճակն է: Անոնք այստեղ կը ձուլուին: Այդ ձուլումը սարսափելի բան է: Ատեն մը Պոլիսը կը սնէր Ֆրանսահայ մտաւորականութիւնը, բայց այդ ակունքն ալ մարեցաւ:

Մենք նրան ասում ենք, որ օտար երկիրներից Հայաստան ներգաղթողներից շատ - շատերը նոյնպէս թրքախօս կամ քրտախօս են: Ասում ենք, որ դպրոցներ ենք հիմնում նոյնիսկ մեծահասակ մամիկների ու պապիկների համար:

- Դուք պետութիւն ունիք, - կրկնում է նա: - Իսկ այստեղ ի՞նչ ընէ Հայը:

Զարհուրելի հարց է, անլուծելի առեղծուած ու հառաչանք:

Այո, ի՞նչ անի այստեղի Հայը: Ի՞նչ անի նաեւ չքեղ գրականութիւն ունեցող այս երկրում սիրելի գրող դարձած այս մարդը, որ նոյնիսկ Հայաստան չի տեսել: Նրա տեսածը ուծացման - ձուլման դատապարտուած, Տէր Զօրից փրկուած Հայի խլեակներն են: Ի՞նչ անի այս մարդը: Պատասխան չունի: Եւ գուցէ հէնց այս անպատասխան վիճակից է, որ նա այլեւս բան չի գրում եւ թէկուզ ընդամէնը վաթսուներեք տարեկան է, սակայն իրեն փակել է ծերանոցի խաղաղ, բայց անձուկ - տխուր մենութեան մէջ:

Ես նկատեցի, որ Շահնուրի փորին, չափիկի տակից կարծես ինչ որ բան է փաթթած՝ պանտաժ - ապեկա՞պ: Երեւի: Ախր, ասում է, թէ հիւանդ եմ: Հիմա էլ.

- Քանի մը անգամ մահուան դուռը գացի: Մէկ անգամ ալ «Հայ գրագէտներու միութեան» ձեռքէն:

Ցիշեց այդ օրերը՝ երեսունեօթ թուականի իր դժբախտ վիճակը:

Այդ տարուայ դեկտեմբերին Փարիզ սաստիկ սառնամանիքներ էին: Սենեակըս, ուր կ'ապրէի, սառն էր, ցուրտ: Ցուրտը ձեռքս բռնէր կոր…

Թոփչեանն ասաց, թէ որքան ինքը գիտի, յատկապէս երեսնական թուականների վերջերին, ոմանք՝ Հայ, թէ Ֆրանսիացի, նրան խիստ քննադատել են մամուլում:

- Քննադատելն ի՜նչ… - ասաց Շահնուրը: - Ինծի սաստիկ կը հայհոյէին: Սակայն ես բանի տեղ չէի դներ այդ հայհոյանքները եւ կը շարունակէի գրել «Ցաւալէզներու դաւաճանութիւնը»: Կը մտածէի՝ թող ես իմն ընեմ, այդ մարդիկը միշտ պիտի շարունակեն հայհոյել ինծի:

Աւելացրեց, թէ դրա պատճառը միայն նախանձը չէր, այլ իրեն հայհոյողների անյատակ ագիտութիւնը:

Խօսք բացուեց Վահան Թէքէեանի մասին: Շահնուրն ասաց.

- Մեծ զօրութեան մարդ էր: Երբ ծանր հիւանդ էի, շատերու հետ ան ալ աշխատեցաւ անձս փրկել: Սիրտս շատ էր կըծկըտած, անձիս եւ ազգիս վրայ թափուած չարիքները զիս զգետնած էին:

Ապա նա պատմեց, որ երբ Հիթլէրի զօրքերը խուժել են Ֆրանսիա, ինքը մամուլում գրել է. «Ֆրանսան պիտի յաղթէ»: Սա գրել է 1940 թ. յունիսի 20ին:

Ինձ հարցրեց.

- Կարծեմ Դուք պատերազմին մասնակից եղեր էք, այո՞:

- Այո՛:

- Նահանջե՞ր էք:

- Այո: Ապա սկսել ենք յարձակուել:

Ասացի Նարվայի ափին քառասունչորսի ձմռանը Ֆրանսիացի գինուորներ յանձնուեցին մեզ, որ Հիթլէրի բանակում էին:

- Ցետո՞յ, - հետաքրքրուեց նա: - Իրենք իրե՞նց յանձնուեցան:

- Այո: Յանձնուող Ֆրանսիացիներից մէկն ասաց, թէ ինքը գեներալ Տը Կոլի քրո՞ջ, թէ՞ հօրաքրոջ տղան է, լաւ չեմ յիշում: Մենք նրանց ուղարկեցինք թիկունք:

- Հետաքրքի՜ր է, - աւելի սրուեց Շահնուրը, - յետո՞յ:

- Արեւելեան Պրուսիայում մենք բազմաթիւ Ֆրանսուհի աղջիկների ազատագրեցինք Գերմանացիների ձեռքից: Նրանց քշել բերել էին սարկական աշխատանքի: Ազատեցինք, ուղարկեցինք Ֆրանսիա:

- Կեցցէ՜ք, - խանդավառուեց նա: - Ո՞վ իմանայ, այդ աղջիկներից գուցէ դեռ շատերը կան եւ կ'օրհնեն ձեզի՝ Սովետի գինուորներին: Գիտէ՞ք ինչ, երբ Գերմանացիները մտան Ֆրանսա, ես հիւանդանոց էի, գրեթէ կմախքացած: Ֆրանսացի հիւանդներն ահուսարսափի մէջ էին, կ'ըսէին՝ Գերմանացիները կուգան, մեզի կը հանեն հիւանդանոցէն, կը սպաննեն, ինչպէս ըրեր են Լեհաստան եւ ուրիշ տեղեր:

Մենք երկար զրուցեցինք: Ծերանոցի բակում, որի տեղական անունը Հոմ Արմենիէն է, լուսանկարուեցինք Շահնուրի հետ: Այդ օրից մի փշուր է մնացել իմ ձեռքին՝ այդ լուսանկարը: Շահան Շահնուրը երկու ձեռքով ծանր յենուել է ձեռնափայտին ու աշխարհի վրայ ծռուել է նրա դառը, հեգնական ժպիտը: Նայում եմ այդ լուսանկարին ու ինձ այնպէս է թւում, թէ մեզ հետ Շահնուրն ինչ որ չափով յարութիւն է առել, թախիծ է արթնացել նրա հոգում:

Հեռանում ենք Սան Ռաֆայէլից: Նորից կը հանդիպե՞նք միմիանց: Դժուար թէ: Ճանապարհներ շատ կան աշխարհում: Հոգիների հմուտ գիտակն ու սրտեր նուաճողը երկար նայում է մեր յետեւից՝ իր վիշտն ու վշտերի բուն մարմինը յենած ձեռնափայտին: Ի՜նչ փոթորիկներ են անցնում խոհերի միջով: Անլուծելի առեղծուած է, որի պատասխանը տալուն միայն ինքն է վերահասու: Սակայն մի բան անժխտելի է՝ մի պատառ Հայաստանի հետ հաղորդուեց նա, մի կտոր հայրենի կրակ ընկաւ նրա սիրտը: Գուցէ այդ կրակը մի երկու տասնամեակ եւս պահի նրան՝ յենուած իր ցաւերի գաւազանին:

Տա՛յ Աստուած:

ԵՏՐՈՒՍԿԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ անոր որ փայլուն քաղաքակրթութիւն մըն է ու բազմաթիւ գործեր մնացած են անկէ, Ետրուսկեան քաղաքակրթութիւնը մինչեւ մօտակայ ժամանակներ անծանօթ մնացած է: Ան չէ ունեցած երբեք յունական կամ հռոմէական քաղաքակրթութիւններու տարողութիւնն ու ազդեցութեան գօտին: Մինչեւ ԺԹ. դարու վերջերուն դժուար էր զանազանել Ետրուսկեան գործերը յունականէն, որմէ շատ ազդեցութիւն կրած է: Դարերով Ետրուսկեան գործեր տեղ գրաւած են սիրողներու հաւաքածոներուն եւ թանգարաններու մէջ, սակայն ոչ մէկ մտահոգութիւն ցոյց տրուած է զանոնք զետեղելու իրենց պատմական շրջանակին մէջ: Ետրուսկագիտութիւնը այս դարուն սկիզբը ծագում առած է, շնորհիւ իտալական դպրոցին եւ այս ճիւղին մեծագոյն մասնագէտ Մասիմօ Փալլօթինոյի:

Երկար ատեն վէճերու առիթ եղած է այս ժողովուրդին ծագումի հարցը. երկու կարծիք կը յայտնուի. այն որ անոնք սերած են արեւելեան գաղթականութեան յորձանքէ մը եւ այն որ ընդհակառակն անոնց կը վերագրէ իտալական ծագում: Այսօր սակայն մէկ բան յստակ է. թէ այս ժողովուրդը կազմաւորուած է Թոսքանիոյ հողին վրայ: Կարելի է մտածել նաեւ թէ ունին Անատոլուէն հասած գաղթականութեան մը հետքերը, սակայն ոչ մէկ փաստ կայ այս մասին: 1885-ին Եգէականի հիւսիսակողմը, Լիմնոս կղզին մէջ տապանաքարի մը վրայ գրութիւն մը յայտնաբերուած է ուր հասարակաց բազմաթիւ կէտեր կան Ետրուսկներու լեզուին հետ: Այս երեւոյթը կրնայ զօրացնել արեւելեան ծագումի մը վարկածը. սակայն դժուար է վճռական ըլլալ, քանի որ անոնք շատ լաւ ծովայիններ էին ու կրնան նաւարկած ըլլալ Միջերկրականի տարածքին:

Ետրուսկեան քաղաքակրթութեան հաւանօրէն առաջին հանդրուանն է Վիլլանովեանը, որ ծանօթ դարձած է ԺԹ. դարու կիսուն, Վիլլանովա քաղաքին մէջ գտնուած հսկայ դամբարանով մը: Այս հանդրուանը կը սկսի Ք. Ա. Ժ. դարուն ու կ'երկարի մինչեւ Ը. դարու վերջաւորութիւնը: Այս թուականէն կը սկսի Ետրուսկեան բուն շրջանը որ կ'աւարտի Գ. դարուն Հռոմէացիներու ասպնձանաւոր ծաւալումով:

Գալով անոնց լեզուին, անոնցմէ մնացած է այբուբեն մը որ սերած է յունականէն եւ զոր առած են իրենց կարգին

լաւինները, մեզի անցընելէ առաջ: Սա-կայն սա կայ որ այդ լեզուն զոր դիւ-րութեամբ կը կարդանք հասկնալի չէ մեզի: Լեզու մըն է որ չի նմանիր ո՛չ յունարէնին, ո՛չ լատիներէնին եւ ոչ ալ ուրիշ որեւէ ծանօթ լեզուի: Կայ այլ պարզաւորութիւն մըն ալ. ամբողջովին կոր-սուած է եարուսկեան գրականութիւնը: Գիտենք թէ գոյութիւն ունեցած է ան. Յոյնի յոյն կամ հռոմէացի հեղինակնե-րու վկայութեան, որոնք հետաքրքրուած են եարուսկ քաղաքակրթութեամբ:

Իրենց լեզուէն զատ իրենց ծէսերով ու հաւատալիքներով եւս անոնք կը զանա-զանուին ժամանակակից ժողովուրդներէ: Անոնք կը նկատուին հին ժամանակներու ամէնէն կրօնասէր ժողովուրդը: Անոնց առօրեայ կեանքը ենթակայ էր աստուած-ներու կամքին, ու խորհուրդներու ան-ստոյգ մը կը հրջապատէր գիրենք: Ցա-տուկ մեկնաբանողներ պաշտօն ունէին ա-նոնց ուղղութեամբ առաջնորդելու մահ-կանացուները: Անոնք կը մեկնաբանէին բնական աղէտները, անբնական ծնունդ-ները ու կը կարդային աստուածներու կամքը: Իրենց հմտութիւնը կը քաղէին գիրքերէ որոնց բեկորները լատիներէնով հասած են մինչեւ մեզի:

Եարուսկեան հաւատալիքներու մասին այլ փաստեր ալ կան: Ինչպէս պրոնզէ գտնուկի լեարդ մը որ իր երկու երե-սին վրայ կը կրէ արձանագրութիւններ: 1877-ին գտնուած այս արտակարգ առար-կային զննութիւնը վերջացած չէ տակա-ւին:

Ընդերքներու զննութեան սովորութիւ-նը եարուսկներու մօտ կը մեկնաբանուի որպէս ազդեցութիւն մը մերձաւոր Արե-ւելքի եւ յատկապէս ասորաբաբելոնեան կրօնքին: Անոնցմէ մեզի հասած է տա-կաւին պաստառ մը Ք. Ա. Ե. կամ Դ. դարէն ուր կրօնական եւ թաղմանական ծէսեր արձանագրուած են: Կարեւոր են նաեւ ոսկեայ երեք թերթերը որոնք եա-րուսկերէն արձանագրութիւններ կը կը-րեն:

Ու ամէնէն արտակարգը. կտաւի 12 թերթոցներ, որոնց վրայ 1500 բառնոց նագիր մը կայ (եարուսկներու լեզուով գտնուած ամէնէն երկար գրութիւնն է այս): Ծանօթ չէ թէ ինչ պայմաններու մէջ այս կտաւը ծառայած է ծրարելու ե-գիպտական մոմիա մը որ ներկայիս Զաղ-րէպի թանգարանը կը գտնուի: Ծիսա-կան օրացոյց մըն է որ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ տարուան մը պարտադիր արարողութիւնները:

Բոլոր այս տուեալներէն մեկնելով կըր-նանք բաւական յստակ գաղափար մը կազմել եարուսկ ժողովուրդին կրօնքին մասին: Ինչպէս Յոյներն ու Հռոմէացի-ները անոնք ալ բազմաթիւ աստուածներ ունէին: Իրենց ամէնէն ծանօթ մարդա-բէն է Թակէսը. ան մանուկի մը կերպա-րանքը ունի, ու ծերունիի մը իմաստու-թիւնը. ան իր ժողովուրդին կը խօսի խորհուրդներու աշխարհէն, կեանքի ու մահուան կանոններէն:

Եզրակացնելով կարելի է ըսել որ եա-րուսկ ժողովուրդը կ՚ենթարկուի աստ-ուածներու հրամաններուն ու ճակատա-գրին կը յատկացնէ տեղ մը իր գոյու-թեան մէջ որ շատ աւելի կարեւոր է քան Յոյներու եւ Հռոմէացիներու մօտ:

Թոսքանիա հարուստ երկիր մըն է: Ժողո-վուրդը լաւ գիտէր հողամշակութեան գործը: Ջրագիտութեան մեծ վարպետներ էին, կը հակակշռէին գետերու ընթացքը: Կը մշակէին արմտիք ու այգի. ունէին վուշի մեծ արտադրութիւն, որ կը ծառա-յէր իրենց նաւերուն առագաստներ գոր-ծելու: Անտառները լեցուն էին երէնե-րով: Թոսքանիոյ հողը հարուստ էր նաեւ հանքերով, գիտէին գործածել պղինձը, երկաթը, անագը: Ճարտարարուեստի ի-րենց ձեռներէցութեան քով կար նաեւ ա-ռեւտուրի եւ փոխանակումներու իրենց վարպետութիւնը: Բոլոր ասոնք կը յայտ-նեն հարուստ եւ ազդեցիկ դասակարգի մը գոյութիւնը. անոնք կը վարէին հաճելի կեանք մը, երգով ու պարով, շրջապատ-ուած ծառաներու բանակով մը:

Եարուսկներու մօտ կինը կը վայելէր ազատութիւն մը որ ծանօթ չէր յոյն կամ հռոմէացի կիներու: Ան կը մասնակցէր բազմաթիւ արարողութիւններու, երգա-հանդէսներու, մարզական խաղերու, կրո-փամարտերու, կառքի մրցումներու: Կըր-նար կարեւոր դեր խաղալ քաղաքական կեանքին մէջ:

Իսկ գալով անոնց իշխանութեան յան-կարծակի չէջումին. բազմաթիւ ազդակ-ներ դեր ունեցած են հոս. կայունութիւ-նը, իրենց ընկերային կառոյցին մէջ յե-ղաշրջումի բացակայութիւնը ծանր կըշ-ռած են: Հակառակն ըլլալով Յոյներու եւ Հռոմէացիներու, Եարուսկները առիթ չեն տուած ստորադաս խաւերուն մուտք գործելու քաղաքէն ներս: Հոյակապ դամ-բանները որոնք հիացում կը պատճառեն այսօր մեզի, բոլորն ալ կը պատկանին մեծ կալուածատէրերու կամ մեծ վաճա-ռականներու: Ոչ մէկ աստիճանաւոր զարգացում թշուառ եւ իշխող խաւերու միջեւ:

Դ. դարուն վերջերէն գերիներու ապըս-տամբութիւններ կը ծագին, որոնք կը տկարացնեն իշխանութիւնը: Եարուսկնե-րու երկիրը կը բաղկանար քաղաքներէ, որոնք կը կառավարուէին կարող առե-նակալներու կողմէ: Ամէն մէկ քաղաք ունէր իր բանակը, իր տորմիղը. սակայն հակառակ իրենց բովանդակ տնտեսա-կան, առեւտրական եւ զինուորական կա-րողութեան, անոնք երբեք չտիրացան վար-չական միութեան մը, զոր ունէին Հռոմէ-ացիները: Հասարակաց էին եարուսկեան քաղաքներու շահերը, լեզուն, կրօնքը, ապրելակերպը. բաներ՝ որոնք սակայն բաւական չէին դիմագրաւելու հռոմէա-կան զօրքերու վճռակամութիւնը. թէեւ հռոմէական գրաւումէն ետքն իսկ եա-րուսկներու չէջումը ամբողջական եղած չէ: Օրինակի համար, մինչեւ հռոմէա-կան կայսրութեան վախճանը ներկայ Օր-վիէթոյի մէջ կը համախմբուէին մեծ քա-ղաքներու պատուիրակները կազմակերպե-լու համար «եարուսկեան խաղեր»ը (թատ-րոն, մրցումներ, մարզական արշաւ-ներ):

Սիրահար Յունաստանի եւ յունական ամէն բանի, անոնք իրենց դամբանները կը լեցնէին սէրամիքի իրական գանձեր եւ յունական արձաններ: Անոնք իրենց կարգին ազդեցութիւն ունեցած են հռոմէ-ական քաղաքակրթութեան վրայ: Բազ-մաթիւ հռոմէացի հեղինակներ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնած են այս մեծ ժողովուրդին որ զիրենք դաստիա-րակած է կերպով մը, ու մասնակից դար-ձած անոնց մեծութեան կերտումին:

Թ. Ա. Թ.

սուրիահայ նամականի

ՔԵՍԱՊԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Քեսապ. Սուրիոյ հիւսիս - արեւմտեան գօտիի հայկական միակ շրջանն է, որ իր գոյութիւնը պահած է դարերէ ի վեր, իր գաւառաբարբառով, աւանդութիւններով, բարքերով եւ կենցաղով: Շրջանի օդն ու ջուրը մաքուր ըլլալով, բազմահարիւր Հայեր օդափոխութեան կայանի վերա-ծած են զայն. անոնք կուգան Հալէպէն, Լաթաքիայէն, Գամիշլիէն եւ նոյնիսկ՝ Դամասկոսէն:

Քեսապ իր շուրջն ունի քանի մը հայ գիւղերու եւ գիւղակներու արշիպեղագոս մը՝ Գարատուրան, Գայաճըգ, Ջինար-ճըգ, Զաղալճըգ, Էսկիւրէն, Պաղճաղաս, Էգիզօլուխ եւայլն. մեծ մասամբ հայա-բնակ: 1915-էն առաջ այս շրջանը ունե-ցած է աւելի քան 3000 շունչ հայ բնակիչ: Այդ թիւը կէսի իջած է 1920-ին: Տեղահա-նութիւնն ու ջարդը ստիպած են Հայը ձը-գել իր տունն ու տեղը եւ գաղթել «ապա-հով» շրջաններ: 20-րդ դարու սկիզբին, այս շրջանը օսմանեան տիրապետութեան տակ ըլլալով, Քեսապի հայութիւնն ալ անմասն չմնաց արեւմտահայութեան վե-րապահուած պատուհասներէն: Քեսապ-ցիք ջարդի ու թալանի ենթարկուած են 1909-ին իսկ: Այդ թուականէն սկսեալ շատեր սկսած են գաղթել օտար ափեր, գլխաւորաբար՝ հիւսիսային եւ հարաւա-յին Ամերիկա:

1939-ին, երբ Սանճաքը Թուրքիոյ կցը-ւելու որոշումը գործադրուեցաւ, Քե-սապն ալ իբրեւ մէկ մասը Սանճաքին յանձնուեցաւ Թուրքիոյ: Սակայն կարճ ժամանակ մը ետք կրկին վերադարձուե-ցաւ Սուրիոյ եւ այդ վերադարձով 4000-ի մօտ հայութիւն մը գաղթելու վտան-գէն ազատեցաւ: Սակայն Սանճաքին անջատումը, Քեսապի տնտեսական եւ առեւտրական բարգաւաճման հարուած-ներ հասցուց: Ասոր կողքին, Քեսապի շրջանը յաճախ ենթակայ եղաւ բնութեան բիրտ օրէնքներուն: Օրինակի համար 1942-ին ամբողջ թաղ մը բնութեան ան-հասկնալի մէկ քմահաճոյքին ենթարկուե-ցաւ. մօտ 50 տուներ, եկեղեցիով, նորա-կառոյց գրադարանով, դպրոցով եւ պար-տէզներով երկու ժամուան ընթացքին անհետ կուլ գացին հողին ընդերքին մէջ, անպատսպար թողլով հարիւրաւոր Հա-յեր:

1960-ական թուականներէն սկսին Քե-սապ եւ Քեսապցիք կ՚ապրին բարգա-ւաճման շրջան մը: Ներկայիս հոն կը գործեն հայկ. երեք նախակրթարաններ եւ պետական երկրորդական վարժարան մը: Հայ երեք յարանուանութիւնները ու-նին իրենց առանձին եկեղեցիները: Առա-ջելական համայնքի հոգեւոր հովիւն է Արամ քհնյ. Գըլըճեան, 1983-էն ի վեր:

Կ՚արժէ յիշել, որ Քեսապցիք մեր ժո-ղովուրդին տուած են բարձրաստիճան հոգեւորականներ, ինչպէս՝ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, կաթո-ղիկոսական ընդհ. փոխանորդ Արտաւազդ արք. Թրթռեան, Միացեալ Նահանգներու արեւմուտքի թեմի առաջնորդ Տաթեւ արք. Սարգիսեանը, Կիպրոսի Հայոց կաթ. փոխանորդ Եղիշէ Ծ. վրդ. Ման-ճիկեանը, մխիթարեան վաղամեռիկ միա-բաններէն Հ. Համազասպ Գըլըճեանը եւ ուրիշներ:

Լ. ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Օգս. 1-ին, իր մահ-կանացուն կնքած է Ռ. Ա. Կ.-ի Կեդր. Վարչութեան անդամ Զաւէն Կոստանեան: Ծնած էր 1925-ին՝ Լաթաքիա, ուր նախա-կրթութիւնը ստանալէ ետք հետեւած է առեւտրական դասընթացքներու եւ վը-կայուած՝ Էճոլ Թէճնիք տը Քոմերս-էն: 40 ական թուականներուն անցնելէ ետք Ռ. Ա. Կուսակցութեան շարքերը, պատաս-խանատու պաշտօններ վարած է նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մէջ: Կուսակցական ղե-կավարի հանգամանքով յաճախ մաս-նակցած է միջ-կուսակցական թէ ազգային ժողովներու եւ բանակցութեանց: Յու-ղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգս. 2-ին, Հաճնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին: Դամ-բանականներ խօսած են Գնէլ Արք. Ճե-րեճեան, Յովհաննէս Թապագեան եւ Հայկ Նազգաշեան:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Կարմիրեան վարժարանի սրահին մէջ, Յուլիս 25-ին, տօնուած է Վանի ինքնապաշտպանու-թեան 70ամեակը, կազմակերպութեամբ Ռ. Ա. Կ.ի Մ. Փորթուգալեան ակումբին: Բացումը կատարած է Անդրանիկ Տաքես-եան: Բանախօսած է Յովիկ Խօրտէքեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակ-ցած է Հալէպէն երգչուհի Կարինէ Սա-մուէլեան, մեկնաբանելով «Քէլէ լաօ» եւ «Ռազմիկի երգ»ը: Ցուցադրուած են լու-սապատկերներ Սասունէն, Մուշէն, Վա-նէն, Կիլիկիայէն:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

- «Ոչ, բաւական չէ, պատասխանեց նա հանդարտութեամբ: - Դուք այժմ գըտ-նւում էք Ռուսաց հողի վրայ, դուք փա-խըստական էք Պարսից երկրից, դուք ան-ցել էք այս կողմը առանց անցագրի, - այդ բոլորը ձեզ խիստ դժուարին դրու-թեան մէջ է դնում: Ձեր հայրը այնքան ազդեցութեան տէր մարդ է, բաւական է, որ նա գրէ այստեղի կառավարութեանը, ձեզ իսկոյն կը բռնեն եւ յետ կ՚ուղղար-կեն, որովհետեւ դուք փախստական էք, դուք անցագիր չունէք: Այդ լաւ է, որ դուք տղամարդի կերպարանքի մէջ էք մտնել, բայց այդ բաւական չէ ձեր ապա-հովութեան համար: Դուք դեռ գտնւում էք Պարսից սահմանի մօտ, պէտք է հե-ռանալ այստեղից եւ շուտով հեռանալ: Բայց այդ դժուար կը լինի ձեզ, որով-հետեւ դուք կորցրիք ձեր ամենակարեւոր դիւրութիւնները, - ձեր ձիաները: Ես գիշերը այդ մասին մտածում էի, մի քա-նի լաւ լողացողներ ուղղարկեցի, անցան գետը որոնելու ձեր ձիաները, բայց ա-ռաւօտեան լուր բերեցին, որ չգտան նը-րանց: Դուք առանց ձիաների ոչ մի տեղ գնալ չէք կարող: Ձեզ պէտք է շուտա-փոյթ կերպով տեղափոխուել մի տեղից միւս տեղ, իսկ այդ առանց ձիաների ան-կարելի է»:

«Նրա նկատողութիւնները ուղիղ էին: Մեր դրութիւնը խիստ դժուարին էր: Մենք զուրկ էինք ամէն միջոցներից որ մեր պէտքերը հոգայինք: Մեր փախուս-տը այնքան անակնկալ եւ անպատրաստ կերպով կատարուեցաւ, որ ապագայ պէտքերի մասին ամենեւին չմտածեցինք: Մենք մինչեւ անգամ այնքան փող չունէ-ինք, որ մեզ համար հաց գնէինք ու-տելու:

- «Ես, շարունակեց նա, - բոլորը հո-գացել եմ: Ես վարձեցի ձեզ համար եր-կու ձիաներ, որոնց տէրը կը տանէ ձեզ ուր որ կը կամենաք: Միայն խորհուրդ կը տայի, որ անցնէիք Ղափանի կողմե-րը. այնտեղ ժողովուրդը բարի է, ամէն տեղ կ՚ընդունեն, ամէն տեղ կը պահպա-նեն ձեզ: Դուք ժամանակ չպիտի կորցը-նէք, հէնց այսօր, հէնց այս առաւօտ պէտք է ճանապարհ ընկնէք: Օրիորդը այնքան առողջ է, որ կարող է շարունա-կել ճանապարհորդութիւնը: Ես հոգա-ցել եմ ինչ որ պէտք է ճանապարհի հա-մար: Ձեզ պակաս է մի բան, որ ամէն տեղ կը պահանջեն ձեզանից: Ես անցագրի մասին եմ խօսում: Ես կը տամ ձեզ եր-կու անցագրեր: Օրիորդը թող մնայ իր ծպտեալ կերպարանքի մէջ, որպէս եւ է, միայն տղամարդ ձեւանալով, պէտք է ընդունէ մի տղամարդի անուն: Իսկ դուք, դարձաւ դէպի ինձ - նոյնպէս պէտք է փոխէք ձեր անունը»:

«Վերջացնելով իր պատուէրները, հա-նեց նա իր ծոցից երկու պարսկերէն ան-ցագրեր, մէկը տուեց ինձ, միւսը օրիոր-դին, յայտնելով, որ մենք կրենք այ-նուհետեւ նրանց մէջ նշանակուած ա-նունները»:

«Բոլոր ժամանակը խօսում էր նա մի այնպիսի եղանակով, կարծես, մեր վա-ղեմի բարեկամը կամ մտերիմ խորհըր-դակիցը լինէր: Գլուխը դէպի ցած խո-նարհեցրած, կիսաբաց աչքերով խիստ հազիւ անգամ նայում էր մեր երեսին: Բայց մի խորհրդաւոր վեհութիւն, առա-քինական խիստ ազդու արտայայտու-թիւն նշմարւում էր նրա պատկառելի դէմքի վրայ: Ես Աստուծոյ մի առանձին ողորմութիւնն էի համարում, որ մեր նեղ դրութեան մէջ ուղղարկեց մի այնպիսի օգնական: Բայց օրիորդը այնքան հպարտ էր, որ շատ դժուար եղաւ համոզել նրան, որ ընդունէ մի օտար եւ անծանօթ ան-ձից այս տեսակ բարերարութիւններ: Բայց անհրաժեշտ կարիքը նրան եւս ստիպեց հաշտուել հանգամանքների հետ:

«Երբ ամէն ինչ պատրաստ էր, մենք սենեակից դուրս եկանք: Մեր հիւրըն-կալը բարեմաղթութեամբ ճանապարհ դրեց մեզ, իսկ անծանօթը բաւական տեղ եկաւ մեզ հետ: Օրիորդը նստած էր ձիու վրայ, իսկ ես անծանօթի հետ գնում էինք ոտով: Իմ ձին բերում էր մեր ետեւից չարվադարը»:

«Ինձ բոլորովին չէր զարմացնում այն միտքը, թէ ինչո՞ւ կամ ի՞նչ պատճառ-ներից դրդուած, այդ մարդը ընդունում էր այնքան խորին կարեկցութիւն մեր դրութեան մէջ: Բաւական էր, որ ես գիտէի, թէ նա մի ժամանակ ճգնաւոր է եղել, թէ Աստծուն նուիրուած մարդիկ միշտ պատրաստ են օգնել, բարիք գոր-ծել, երբ տեսնում են թշուառութիւն, երբ տեսնում են կարօտութիւն»:

(Շար. 162)

(Շար. Ա. էջէն)

ազգ. պետութիւն մը ստեղծելու միտումով: Կը կարծէ՞ք թէ ջարդուած այս Թուրքերը որոնց թիւը աւելի է քան հայ զոհերը, նուազ «հաւասար» են Հայերուն:

- Ինչպէս Անթուան Պօսիար յստակ կերպով կը նշէ ռուսական դրօշակի տակ Հայերու ընթացքը խղճալի եղաւ. ինչ որ ըսել է որ Հայերու վրէժխնդրութեան թուրք թէ իսլամ զոհերը նոյնքան կարեկցութեան արժանի են: Այս ուղղութեամբ ցեղի կամ կրօնքի վրայ հիմնըւած որեւէ խտրականութիւն չի կրնար ըլլալ: Եւ սակայն երբեք տեղի չէ ունեցած Հայերու կողմէ Թուրքերը բնաջընջելու ընդհանուր ծրագիր մը: Աւելին՝ ոչինչ կը թոյլատրէ հաստատելու թէ թուրք զոհերու թիւը նոյնքան բարձր ըլլայ որքան Թուրքերու կողմէ ջարդուած Հայերու թիւը: 10ի դէմ մէկի համեմատութիւնն իսկ արդէն չափազանցեալ կը թըւի: Բայց անգամ մը եւս նման հաշիւներու մէջ պէտք չէ մտնել: Բաղդատութիւնը իրաւունք չէ: Պատերազմական որեւէ ոճիր պէտք է ճանչցուի եւ ըստանձնուի իբր այդ՝ իր ամբողջ պատեհութեամբը:

- *Եթէ անիկա արդի ժամանակներու առաջին ցեղասպանութիւնն էր, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դաշնակից ուժեր Պոլիսը գըրաւելէ ետք, հակառակ բոլոր ջանքերուն չկրցան Նիւրնպէրկի նման տիպար դատավարութիւն մը կազմակերպել: Մէկը նոր տուեա՞լ մը յայտնաբերած է, 70 տարի ետք նոր արժեւորում մը արդարացնող:*

- Անշուշտ որ Նիւրնպէրկի դատավարութեան նման թրքական դատավարութիւն մը տեղի ունեցաւ, 1919 Ապրիլէն Յուլիս, Կոստանդնուպոլսոյ մէջ, երիտ-թուրքերու դէմ: Պատժական Ատեանը՝ չորս զօրավարէ ու թուրք գնդապետէ մը բաղկացած իր ամբողջ տարողութեանը ու վայրագութեանը մէջ ճանչցաւ, հայ բընակչութիւնը բնաջնջելու ձեռնարկում մը: Ի բացակայութեան մահուան դատապարտեց չորս գլխաւոր պատասխանատուները, որոնց մէջ նախկին ներքին նախարար Թալաթ փաշան: Այս վերջինը սպաննուեցաւ Պէռլինի մէջ Հայու մը կողմէ որ տեղւոյն վրայ ձերբակալուեցաւ, դատուեցաւ եւ անպարտ արձակուեցաւ: Այսուհանդերձ, 1943-ին, թուրք կառավարութիւնը յուշադամբան մը բարձրացուց Իսթանպուլի մէջ, ի պատիւ Թալաթ փաշայի որուն անունով կնքեցին նաեւ վերջերս Անգարայի գլխաւոր պողոտաներէն մին:

- *Ի՞նչպէս, չափի նուազագոյն գաղափարի մը տէր, դո՞ւք կրնաք բաղդատել խոլամներու ինքնաբեր ինքնապաշտպանութիւն մը եւ դժբախտ պարագաներու տակ արագօրէն կատարուած տեղահանութեան որոշում մը Հրեաներու կանխայղացուած եւ կանխամտածուած բնաջնջումին հետ՝ սպառումի երկար ընթացքով մը, կեդրոնացման ճամբարներուն մէջ, եւ զանոնք կոչել «սիսթէմաթիք»: Ի՞նչ տեսակ ցեղասպանութիւն մը պէտք էր ըլլար այս երկրի մը մէջ որպէսզի «զուիցերական կոմիտէի մը հիմնած» հիւանդանոց մը, Անատոլուի խորքը, ընդունէր միայն «հալածուած Հայեր»: Կրնա՞ք երեւակայել Նացի վարչակարգին ներքեւ զուիցերական նման հիւանդանոց մը՝ յատկացուած բացարձակապէս հալածական Հրեաներու:*

- Թուրքիոյ մէջ հայ բնակչութեան *սիսթէմաթիք* բնաջնջման ծրագիրը բաղդատելի է հրէական հարցի հիթլէրեան ծրագրի «վերջնական լուծում»ին հետ: Ժամանակաշրջանը, վայրը եւ այլ պարագաներ թերեւս չթոյլատրեցին նոյնքան *մեթոտիք* իրագործում մը: Բայց Հայերու ջարդերուն մասին անթիւ վկայութիւններն ու դէպի Սուրիոյ անապատներ քշուած կարաւանները զայն ցոյց չեն տար նուազ վայրագ ու բարբարոս՝ որքան նացի վարչակարգի մահուան ճամբարներն ու կազի սենեակները:

Եթէ օտար առաքելութիւններու (չէզոք կամ Թուրքիոյ դաշնակից) հիւանդանոց ու որբանոցներ սահմանուած էին քրիստոնեաներու եւ այդ շրջանին փոքր Ասիոյ մէջ կրնային գործել, անիկա արդիւնք էր զիջումներուն, զորս արեւմտեան ուժերը պարտադրեցին Սուլթանին: (Վերջին պատերազմին ընթացքին եւս կարգ մը դիւանագիտական առաքելութիւններ նոյն դերը խաղացին գերմանական գրաւման ներքեւ): Բայց Սվազի հիւանդանոցին մէջ է որ յատկապէս զուիցերական «պաշտպանութիւնը» չկրցաւ արգիլել շուրջ երկու հազար հայ որբերու սպանդը:

Այս հարցումներուն անկողմնակալ պատասխանները պիտի օգնեն ձեզի որ հասնիք իրականութեան: Թուրք ժողովուրդը կը ճանչնայ այս իրականութիւնը այնպէս ինքզինք յանձնուոր չի զգար եւ չի կրնար ճանչնալ իբրեւ ցեղասպանութիւն 1915-ի եղելութիւնները, ողբերգական՝ երկու համայնքներուն համար եւս՝ խլամ թէ հայ: Մենք խորապէս կը ցաւինք միջ-համայնական այս աղէտալի բախումին որ պատճառ հանդիսացաւ բազմաթիւ կորուստներու եւ տառապանքի: Մենք անխտիր կ'աղօթենք զոհերուն համար որոնք մեր իսկ մանուկներն էին: Միաժամանակ մենք կ'արհամարհենք անոնք որոնք այս մարդիկը կը գործածեն աշխարհագրական - քաղաքական իրենց իսկ յատուկ շահերուն համար եւ որոնք կը շարունակեն ատելութիւն սերմանել, եւ հակառակ կերպով՝ յանուն մարդկութեան:

Այն տպաւորութիւնը ունինք թէ կը սպասուի որ Թուրքերը ընդունին նոր ժամանակներու ցեղասպանութեան պատասխանատուութեան իրենց բաժինը: Այս իսկ նպատակով կը ստիպեն զանոնք որ ընդունին թէ առաջինը եղան զայն գործադրող, այնպէս՝ իբրեւ թէ առաջին ցեղասպանութեան ճանաչումը Թուրքիոյ կողմէ տեսակ մը պատասխանատուութենէ ազատ պիտի արձակէր առաջ ու ետքը գործուած ցեղասպանութիւններու յանցաւորներն ու մեղսակիցները: Հակառակ որ բռնութիւնը առաւել կամ նուազ իր տեղը ունենայ իւրաքանչիւր մշակոյթի մէջ, պատմական գետնի վրայ սակայն արեւելեան մշակոյթներու ծոցին մէջ երբեք չեն յայտնուած ցեղասպանական ձգտումներ: (...)

Մենք մեծ յարգանքով կը վերաբերինք արեւմտեան մշակոյթի համաշխարհային իրողութեան հանդէպ. կը թուի, սակայն թէ հայկ. հարցը կ'իյնայ «Արեւմուտքի «զգացական» ու խորապէս կրօնական շրջագիծին մէջ, հակառակ մարդկային պատրուակներով զայն ծածկելու ճիգերուն: Ասով պէտք է ընդհակառակն ներել Թուրքիոյ անկարողութիւնը կարենալ ընդունելու ցեղակեդրոն ամբաստանութիւններ՝ իբր մօտեցում համաշխարհային արժէքի:

- Մենք կը մերժենք հաւատալ թէ հայկ. հարցը կ'իյնայ «Արեւմուտքի զգացական» ու խորապէս կրօնական շրջածիրին մէջ. խաչակրութեան ոգիի տեսակ մը վերյառնում: Հայ դատի պաշտպանները էապէս արդարութիւնը սիրող մարդիկ են, որոնց մէջ կը գտնենք ոչ միայն ամէն տեսակի քրիստոնեաներ, բայց նաեւ անհաւատներ, հրեաներ եւ նոյնիսկ խլամներ՝ ըսկըսած Քիւրտերէն որոնք յար եւ նման պայքար մը կը մղեն ի խնդիր ազգային իրենց իրաւունքներուն ճանաչման:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի ազատագրութեան 41րդ տարեդարձին առթիւ ԱՆԱՔՌ-ի կողմէ կը կատարուի Բոցի արծարծումը,

Ուրբաթ, Օգս. 23, ժամը՝ 18.30-ին

ժամադրավայր՝ ժամը՝ 17.45-էն սկսեալ Պալզաք փողոցի եւ Շան զ'էլիզէի անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 18.15-ին զինուորական նուագի ընկերակցութեամբ:

Երկու օր վերջ՝

Կիրակի, Օգս. 25, ժամը՝ 16-ին

Մոնփարնաս, Յունիս 18-ի Հրապարակը, ոգեկոչումը կը կատարուի գերման անձնատուութեան զօր. Լըքլերի ու գնդապետ Ռօլ Թանկիին 1944, Օգս. 25-ին:

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութիւնը հրաւիրուած ըլլալով այս զոյգ արարողութեանց՝ կոչ կ'ընէ մեր ազգայիններուն՝ խուռներամ մասնակցութեամբ արտայայտել իրենց հաւատարմութիւնը յանուն ազատութեան ու արդարութեան ինկած նահատակներուն յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խասեան Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՎԵՐԱԾՆԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ 40ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

նախաձեռնութեամբ՝

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Նոյեմբեր 5-ին

ԱՅԺՄԷՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ՝

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ Ս. (91) 87. 15. 73

ՄԻՍԻՐԵԱՆ Հ. (91) 44. 69. 72

ՖՈԹՕ ԵՆՕ (91) 62. 44. 97

Կ Ր Ը Ն Ո Պ Լ Ը

ՄԱՐԱՆՃԵԱՆ Կ. (76) 54. 49. 38 (ժամը 12 - 14 եւ 19.30էն յետոյ):

LIC. A 1037

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

«ՅԱՌԱՋ»ի

Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. *(տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):*

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
21

MERCREDI
21 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.032 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.032

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆԷՆ ԵՏՔ՝ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

30 ՄԵՌԵԱԼ, 100 ՎԻՐԱՒՈՐ

Այս անգամ, արեւմտեան Պէյրութի մէջ է, որ երկու յաջորդական ռմբափորձեր տեղի ունեցան: Հոս ալ, ճշգրիտ որեւէ թիւ կարելի չէր ունենալ, երեքշաբթի առաւօտեան լուրերու համաձայն, մեռեալներու թիւը 30 էր եւ շուրջ հարիւր վիրաւոր կար: Ակն ընդ ական, քրիստոնեաները վրէժը կը լուծէին Անթիլիասի ռմբափորձին: Ո՞վ էր այս մէկը սատանձնողը: Կարեւոր ալ չէն անունները, ծանօթ թէ անծանօթ: Արեւմտեան Պէյրութի ռմբափորձերուն տէր եղած են, ուրեմն, «Սեւ Ձորականները» (Անթիլիաս՝ կարմիր էին, թէեւ բան չի փոխեր): Անոնք զեկոյցով մըն ալ ճչգած են. - «Բնաջնջման պատերազմին, պիտի պատասխանենք բնաջնջման պատերազմով մը եւ վճռած ենք վրէժը լուծելու սպաննուած, ջարդուած եւ անդամահան եղած բոլոր քրիստոնեաներուն: Կը հաչակենք, որ՝ եթէ քրիստոնեաները չեն կրնար խաղաղ ապրիլ Լիբանանի մէջ, ուրիշ ոչ ոք պիտի կարենայ»:

Խաղաղ ապրող կա՞յ, Լիբանանի մէջ, տասը տարի է: Եւ եթէ կարելի չէ որեւէ լաւատեսութիւն ունենալ այս խճանրկար երկրին ապագային համար, պատճառն այն է արդէն, թէ կան մարդիկ որոնք վճռած են չթողուլ որ Լիբանանը խաղաղի, ինչ - ինչ նպատակներով: Եւ ամէն անգամ, որ յոյսի թեթեւ, շատ թեթեւ նշոյլ մը կ'երեւայ, ինչպէս վերջին շաբաթներուն, Դամասկոսի ճամբուն վրայ, ահաւոր բան մը կը պայթի անպայման, որպէսզի վերադարձ կատարուի 0 կէտին:

Պայթումները տեղի ունեցան ցերեկ - ուան մօտ: Առաջինը՝ Քարաքոլ - Տրիւզ թաղամասը, քարուքանդ բրաւ երկյարկանի շէնքը, որու առջեւ պայթեցաւ թակարդ-կառքը, 40 քիլօ պայթուցիկով: Երկրորդը չի թաղամասը, աւելի հարաւ: Ընդհ. հաշիւը 30 մեռեալ եւ 100 վիրաւոր կը նկատուէր: Նոյն օրը, լիբանանեան ուժերը յայտարարած էին թէ քրիստոնեաներու վրէժը պիտի լուծուի, մինչ նախորդ օրը, նախկին նախագահ Շամուն վրէժի կոչ բրած է, մեղադրելով ժամանակաւոր ընդդիմութեան երկու պարագլուխները՝ Ճումպլաթ եւ Պէրրի:

×

Անթիլիասի ռմբափորձին հայ զոհերուն մասին, հակիրճ տեղեկութիւններ տուած էինք մեր նախորդ թիւով: Երկուշաբթի օրուան Ռոխաճ - ըլ Ժուար կը գրէր թէ Նորր - Տամ տիւ Լիպան հիւանդանոցը մեռած է Նովաք Ալմաճեան: Եւ մեռեալներու մէջ է նաեւ Զարեհ Աշոտ Ճերահեան:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ ՄԷՋ

Լիբանանեան օրաթերթին նոյն թիւը կ'արձագանգէ Աստուածածնայ տօնին, որ կատարուած է Պիքֆայա, առիթ տալով բազմաթիւ Հայերու, որ ուխտագնացութիւն մը կատարեն: Պատարագած է Զարեհ եպիսկ. Ազնաւուրեան, նախագահած, քարոզած ու խաղողօրհնէքը կատարած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոս: Այս առթիւ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը չեչտած է. - «Մեր երկիրը վտանգաւոր շրջան մը կ'ապրի: Ցաւախ, մենք՝ հոգեւոր պետեր թէ քաղաքական պատասխանատուներ յայտարարութիւններ կ'ընենք կամ կոչեր՝ միութեան, հաշտեցողութեան եւ փոխադարձ յարգանքի, նախապայմաններ խաղաղ տեխնիկի մը եւ յանձնառութեան մը լիբանանեան տագնապի լուծման ճամբուն վրայ: Գործի ժամն է: Շօշափելի փաստեր պէտք է տալ: Խնայեցէք այս ժողովուրդին: Տառապանքն ալ սահմաններ ունի: Խաչի այս ճամբուն երկար եղաւ եւ տաժանելի: Համախմբուինք օրինականութեան շուրջ, նախագահին, կառավարութեան, ազգ. հիմնարկութեանց, փրկելու համար մեր երկիրը, վերջ դնելու համար մեր հասարակաց մօր՝ լիբանանեան հայրենիքի տառապանքին»:

ԺԸՆԵՒ

ՑԱՐՁԱԿՈՒՄ ՈՒԻԹԸՔԸՐ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ԴԷՄ

Առջի օր, բաւական ծեծուած է Հայերու ցեղասպանութեան հարցը Ժընեւի մէջ, ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբի նիստին: Թեր ու դէմ (մանաւա՛նդ՝ դէմ) կարծիքներուն կ'արձագանգէր նաեւ Լը Մոնտ, Օգս. 20ի իր թիւին մէջ: Աւելի մանրամասնութիւններ կուտանք, մեր յաջորդ թիւով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

ԱՐԱՐԱՏ ԴՈՒՐՍ ՄՆԱՑ

Օգս. 14-ին խորհ. բաժակի 1 / 16 աւարտականներու մրցումներու շարքին, Արարատ 0 - 1 պարտուելով Մետալուրգէն, այս վերջինին դաշտին վրայ (Լիպեցկ) դուրս մնաց շարքէն: Ցիշենք որ, Հայաստանէն մասնակցող երկու միւս խումբերը՝ Հոկտեմբերեանի Սպարտակը եւ Աբովեանի Կոտայքը, առաջին իսկ շրջանէն դուրս կը մնային պայքարէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԻՆՓԻՍԻ հարցին կապակցութեամբ ցարդ «լուռ» ,ընդդիմութիւնը ձայն բարձրացուց, ճիշդ այն օրը, երբ հումանիթէ իր խմբագրականին խորագրով «մոլի ըրէ՛ք, լռութիւնը» կ'ակնարկէր ընկերվարական իշխանութեան եւ աջ ընդդիմութեան մեղսակից համաձայնութեան: Փաւքուս մինչեւ իսկ պատասխանատուին՝ Ֆապիուսին հրաժարումը կը պահանջէ, յայտարարելով թէ բաւական ցոյց տուաւ իր անձեռնհասութիւնը եւ այլեւս միակ ծառայութիւնը, զոր կրնայ ընել Ֆրանսայի՝ հրաժարիլն է:

ՆՈՒՎԷԼ - ՔԱԼԵՏՈՆԻԻ հարցը Ծերա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՄԵԾ ՀՐՃՈՒԱՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

ՌԵԿԸՆ ՁՕՐԱՎԻԳ ՉԻ ԿԵՆԱՐ 192 ԹԻՒ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ

Թէրճիւման, Օգս. 18-ի իր թիւին մէջ, արձագանգ կը հանդիսանայ այն պատասխանին, որ յանուն Ռեկընի, տրուեր է Թօրգոմ արք.ին: Ինչպէս կը տեսնուի նորութիւն չկայ եւ պէտք է միամտութեան բոլոր սահմանները անցած ըլլալ, դեռ յուսալու համար որ Հայերուն «սիրտը չկոտրելը» աւելի կարեւոր է Ռեկընի համար, քան իր երկրին այլեւայլ շահերը: Մնաց որ, ուրիշ Ամերիկացի մըն ալ, հայ - թրքական քաղաքացիական պատերազմ մ'իսկ կը նախատեսէ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ինչպէս յայտարարած է Ճումհուրիյէթի...:

Սպիտակ Տան մէկ բարձրաստիճան պաշտօնեան նախագահ Ռեկընի կողմէ Թօրգոմ արք. Մանուկեանի նամակ մը գրկած է, ուր կ'ըսէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը հայկական բանաձեւին նեցուկ պիտի չըլլայ Քոնկրէսին մէջ, բացատրելով որ այսպիսի որոշում մը Թուրք եւ ամերիկացի քաղաքացիներուն համար անհաբեկչութեան քաջալերանք պիտի ըլլայ:

Միացեալ Նահանգներու էջմիածնական թեմի առաջնորդ Թօրգոմ արք. Մանուկեան, Մայիս 21-ին նախագահ Ռեկընի ուղղած նամակով մը խնդրած էր որ ամերիկեան կառավարութիւնը զօրավիգ ըլլայ 192 եւ 101 թիւ բանաձեւերուն:

Յանուն նախագահ Ռեկընի գրուած պատասխանին մէջ ալ, կ'ըսուի որ նախագահը հասկացողութեամբ ընդունած է բանաձեւին պատճառած յուզումը եւ կառավարութիւնը չի թերագնահատեր «դարուս սկիզբը արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայերուն եւ միւսներուն վիճակուած դըժնդակ կացութիւնը»:

Կառավարութեան մօտիկ շրջանակներու համաձայն «միւսները» արտայայտութիւնը կ'ակնարկէ Հայերու կողմէ սպաննուած Թուրքերուն:

Նամակը կը շարունակուի սապէս .-«Միայն թէ կառավարութիւնը չի կրնար խնդրոյ առարկայ բանաձեւը պաշտպանել որովհետեւ առիկա ամերիկացի եւ Թուրք հայրենակիցներու դէմ ահաբեկչութեան քաջալերութիւն կ'ըլլայ:

Որքան որ ալ բարի կամեցողութիւն ունենան այս կարգի բանաձեւեր, կրնան Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութեան մը հետ յարաբերութեանց վնասել»:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ. -

«ՕՐԻՆ ՄԷԿԸ ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԶԻՐԱՐ ՍՊԱՆՆԵԼ»...

Պոլիս այցելեր է Միացեալ Նահանգներու թուրք - ամերիկեան միութիւններու նախկին նախագահ՝ Նան Ճանթէր եւ տեսակցութիւն մը տուեր է Ճումհուրիյէթի. -

«Նան Ճանթէր տեղեկութիւններ կուտայ Ամերիկայի մէջ ապրող Թուրքերուն մասին եւ կ'ընդգծէ թէ անոնց համար գլխաւոր հարցը հայկական հարցն է, որ հասած է նեղացուցիչ համեմատութիւններու:

- Հայկական հարցը Թուրքիոյ Թուրքերուն համար տարբեր, Ամերիկայի Թուրքերուն համար տարբեր է, կ'ըսէ ան: Հայերը Ամերիկայի մէջ ընդարձակ դաշտ մը գտած են եւ կարծես առիկա չէր բաւեր, յաջողած են մարդուն մարդու գուլումը դատապարտել տալով ջանալ որ այդ մասին թանգարան մը հիմնուի: Հայերը մանաւորաբար Նացիներու շրջանին Հրեաներու դէմ ի գործ դրուած սպանութենէն օգտուելով իրենք զիրենք ցոյց տալ յաջողեցան սպանդի ենթարկուած ժողովուրդ: Այնպիսի աշխատանք մը տարին որ այսօր Ամերիկայի մէջ այլեւս Հրեաներու սպանդը եւ Հայոց հարցը միասնաբար ու զուգահեռ կը յիշատակուի:

Նան Ճանթէր կը դանդատի Ամերիկայի դպրոցներուն մէջ գործածուած դասագիրքերէն:

- Թուրք տղոց կարդացած դասագիրքերուն մէջ կը կարդան որ Թուրքերը ինչպէս կոտորած են Հայերը: Ասիկա կարդալէ վերջ հարկաւ տուն կու գան ու իրենց ծնողքին կը հարցնեն թէ ի՞նչ է այս: Մինչդեռ Թուրք ընտանիքներուն մեծ մասը բան չեն գիտեր 1915-ի մասին: Կը շուարին կը մնան, տղոց ինչ պատասխանել չեն գիտեր: Բայց վերջերս անոնք շատ բան սորվեցան: Նոյնիսկ դիմումներ կատարեցին որպէսզի իրենց զաւակներուն այդպիսի գիրքեր չպարտադրուին: Եթէ Թուրք ընտանիքները առ հասարակ բան չեն գիտեր 1915-ի դէպքերուն մասին, պատճառը այն է որ Թրքական պատմութեան գիրքերուն մէջ բնաւ տեղ չէ տրուած այդ դէպքերուն:

Նան Ճանթէր կ'աւելցնէ որ հայկական լոպին շատ ազդեցիկ է Ամերիկայի մէջ: Անոնց գլուխը կը գտնուին Թոնի Գէօլօ եւ Փաշայեանի նման ծերակուտականներ: Փաշայեան հայկական ծագում ունեցող խիստ մարդ մըն է: Երբ անգամ մը իրեն հետ խօսելու առիթը ունեցայ, կարծեց որ գիջողութիւններ ընել կ'ուզէի: Իրեն ըսի որ երկրորդ սերունդի Հայերն ու Թուրքերը մեծ հարցեր ունին իրենց միջեւ եւ օր մը կրնան փողոց իջնել մէկզմէկու դէմ բիրտ արարքներու դիմելով: Կրնան զիրար սպաննել: Կարծրօրէն ըսաւ որ ատիկա ոչինչ կը փոխէ, ինչ որ կ'ուզեն թող ընեն: Պնդեց որ ոչ մէկ լուծում կը գտնուի մինչեւ որ Թուրք կառավարութիւնը չընդունի հայկական ցեղասպանութիւնը:

Նան Ճանթէր շատ զարգացած եւ լեցուն, եռանդուն անձնաւորութիւն մըն է որ կը վերլուծէ Թոնի Գէօլոյի նման ծերակուտականներու վիճակն ու ազդեցութիւնը եւ կը բացատրէ թէ ինչպէս զանազան շրջանակներ ստիպուած են այս տեսակ ծերակուտականներու նեցուկ կանգնիլ, որովհետեւ շահ ունին անոնցմէ:

- Հայ երիտասարդներ Թրքական եղող ամէն բանի նկատմամբ աներեւակայելի ատելութեամբ մը կը սնուցանուին: Թուրքերն ալ գիտակցութիւնը ունին թէ այդպիսի ատելութեան մը թիրախն են:

Օրին մէկը Ամերիկայի մէջ Թուրք եւ Հայ երիտասարդները կրնան փողոց թափիլ: Այս պատճառաւ օգտակար է որ պատմաբանները ուշադրութեամբ քըննեն 1915-ի դէպքերը եւ ժամ առաջ երեւան հանեն ճշմարտութիւնները: Այս կերպով թերեւս կարելի կ'ըլլայ մեղմացնել կրակոտ զգացումները: Ես կը հասկնամ թէ ի՞նչու Թուրք կառավարութիւնը խօսիլ չուզեր այս խնդրին մասին: Միայն թէ պէտք է աշխատիլ որ կապ մը հաստատուի կարգ մը մակարդակներու վրայ: Գիտութեան մարդիկը գիտութիւն, քաղաքագէտներն ալ քաղաքականութիւն թող ընեն: Բայց կը հաւատամ որ անհրաժեշտ է մարդկային մակարդակի վրայ բանակցութիւններ կատարել, կերպով մը տեխնիկ մը հաստատել:

Իսկ Տէօքմէճեանի մասին Նան Ճանթէր կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնը.

- Նախագահ Ռեկընի կեցուածքն ալ ծայր աստիճան քաղաքական է: Տէօքմէճեանը Ցեղասպանութեան Թանգարանի ենթայանձնախումբի նախագահութեան նշանակելը Քալիֆորնիան պահելու չարժուձեւ մըն է,, կը հետապնդէ Քալիֆորնիոյ բաներ մը տուած ըլլալու նպատակը: Չմոռնանք որ Ռեկըն Քալիֆորնիացի է»:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ ԵՒ ԴԵՐԸ

Մանկապարտէզներու բարերար դերը, մեր կրթական կեանքէն ներս, ստիպուած ենք խոստովանիլ, որ անուրանալի է: Այս իրողութիւնը այսօր, որքան ալ անհրաժեշտ նկատուի, պէտք է ընդունիլ սակայն, թէ ինչպէս ամէն նորութիւն, անոր ալ սկիզբը, մեծ դժուարութիւններու բախած, եւ սակայն զայն իրագործել ջանացող մեծահոգի մարդուն աննկուն կամքին շնորհիւ, մարմին առած եւ այսօրուան մակարդակին հասած է:

Այս մեծահոգի մանկավարժը Ֆրիտրիհ Ֆրէօպէլ կ'անուանուի: Ծնած է Գերմանիոյ Թուրինկէն քաղաքը 1782-ին եւ վախճանած 1852-ին:

Ան «Մարդուն դաստիարակութիւնը» անունով գիրք մը հրատարակած է, որուն մէջ, յառաջ բերած իր կրթական ներշնչումներն ու սկզբունքները, մեծանուն մանկավարժ - դաստիարակ Բեսթալոցցիէն կը քաղէ, սկզբունքներ, որոնք ողջամիտ բնոյթ մը ունին, եւ որոնք իր բանեցած դրութեան շնորհիւ, մանուկին առողջ դաստիարակութիւն մը տալ կը նկրտին:

Ֆրէօպէլ, 1837-ին Պլանքէնպուրկի մէջ, իր հիմնած ու «Քինտէրկառթէն» անուանած մանկապարտէզով, այսօրուան մեր մանկապարտէզներուն ալ հիմը դրած եւ անոնց օրինակ հանդիսացած է:

Այս հաստատութիւններուն նպատակն է, մանուկներու հոգւոյ եւ մարմնի առողջ զարգացումը ապահովել, օժանդակութեամբ բացօթեայ կատարուելիք աշխատանքներու, խաղերու եւ զուարթ բնոյթով երգերու: Ֆրէօպէլ մեծ դեր կատարած է մեր կրթական կեանքին մէջ, մարդկութիւնը, այս մարզին մէջ, շատ բան կը պարտի անոր:

×

Ֆրէօպէլի, Եւրոպայի առաջին առաքեալը, կին մըն է: Ան կը կոչուի «Մատամ տը Մարհէնպօլց» որ Ֆրէօպէլեան իր մասնաւոր մեթոտով կամ դրութեամբ, բազմաթիւ երկիրներու մէջ, կրթական դաշտին մեծապէս օժանդակած է: Ան, Անգլիա, Գերմանիա, Պելժիա, Հոլանտա, Զուիցերիա, Իտալիա եւ Աւստրիա այցելելով, իր հրատարակութիւններով եւ հրապարակային դասախօսութիւններով, ժողովրդեան բոլոր խաւերուն ճանչցուցած է «Մայրերու գիտութիւնը», ինչպէս Ֆրէօպէլ կը սիրէր իր վարդապետութիւնը կոչել: Ֆրէօպէլ իր հեռատեսութեամբ, արդէն գուշակած էր թէ, իր առաքեալները առաջին օրէն իսկ, կիները պիտի ըլլային: Այս մեծանուն մանկավարժը, փոքրիկներով շատ հետաքրքրուեր է: Ան գիտէր, որ այսօրուան մանուկը, վաղուան մեծը պիտի ըլլայ, հետեւաբար կ'ուզէր հիմնել հաստատութիւն մը, որ մի՛միայն մանուկներու առողջ դաստիարակութեամբ կը զբաղէր եւ անոնց մարմնոյն առողջ մեծնալուն եւ հոգւոյն ալ զարգանալուն սատարէր:

Ֆրէօպէլ, ունէր թէեւ իր անձնական զբաղումները, բայց 1836-էն սկսեալ, ան, իր անձը եւ իր ամբողջ ժամանակը, մանուկներու նուիրելով, անոնց դաստիարակութեան հարցը լուծելու յանկացուց: Ան, սաստիկ ջանքեր թափեց, իր դրութիւնը հաստատ հիմերու վրայ դնելու համար եւ ապա իր հիմնելիք կրթարանին անունը գտաւ այսինքն «Քինտէրկառթէն»ը, որ մեզի ծանօթ «Մանկապարտէզ»ն է:

Իր ներշնչման գլխաւոր աղբիւրը եղած էր Յիսուսի Քրիստոսի հետեւեալ խօսքը՝ «Թո՛յլ տուէք մանուկներուն, որ ինծի գան»:

Գալով իր նշանաբանին, ան սա խօսքն էր՝ «Եկէ՛ք, ապրինք, մանուկներու համար»:

1852-ին, Ֆրէօպէլ մտադրած էր, իր երազը իրականացնել եւ իր «մանկապարտէզ»ը բանալ, բայց այդ օրուան Բրուսիական կառավարութիւնը իրեն յատուկ պատճառաբանութեամբ մը, անոր ձեռնարկը չարտօնեց: Պաւարիա եւս, Բրուսիոյ օրինակին հետեւելով, իր դիմումին մերժողական պատասխան պիտի տար:

Ֆրէօպէլ չյուսալքուեցաւ, սպասեց եւ ահա 1860-ին, Բրուսիոյ կրթական նոր Նախարարը, իր նախորդին արգելքը ջնջեց, եւ նոյն իսկ ամէն աջակցութիւն խոստացաւ Ֆրէօպէլի, որպէսզի այս օգտաշատ հաստատութիւնը, իր երկրին մէջ տարածուի:

Բայց, Ֆրէօպէլի դրութեան հակառակորդներ ալ կային: Ասոնք, այս մեծ մարդուն, ինչքա՜ն դժուարութիւններ յարուցին եւ զինքը ինչքա՜ն նեղեցին, որ ան մտադրեց Ամերիկա գաղթել եւ այնտեղ իր դրութիւնը ծաղկեցնել:

Ահա՛, այսպիսի մտադրութեամբ, գաղթելու կը պատրաստուէր ան, երբ անակընկալ մահը վրայ հասաւ եւ Ամերիկայի իր երազը՝ ոչնչացուց:

Իր գաղափարները եւ իր դրութիւնը սակայն, Նոր Աշխարհի մէջ, հիանալի ընդունելութիւն գտան, այնպէս որ, 1904-ին արդէն, Միացեալ Նահանգներու մէջ 3000 մանկապարտէզներ գոյութիւն ունէին 5000 մանկապարտիզպաններով եւ 20.000 աշակերտներով: Ֆրէօպէլի ըսկզբունքները եւ մանկավարժական դրութիւնը, ոչ միայն Ամերիկայի ու Եւրոպայի, այլ եւ Ասիոյ մէջ ալ, մեծ ընդունելութիւն գտած է: Ճափոն, այս դրութեամբ, մեծապէս խանդավառուեցաւ եւ շուտով իր մանկապարտէզները բացաւ:

Թուրքիա եւս իր առաջին մանկապարտէզը ունեցաւ 1876-ին:

Զուիցերիան, իր կարգին, երբ Ֆրէօպէլի դրութեան տեղեկացաւ, մեծ եղաւ իր խանդավառութիւնը: Այս երկիրը աճապարեց իր մանկապարտէզները բանալու եւ Ֆրէօպէլի դրութիւնը կիրարկելու, վասնզի ան, այս մեծ մանկավարժին եւ Կոմբուկլիոսի օրէնքներուն եւ սկզբունքներուն միջեւ, մեծ նմանութիւններ կը գտնէր:

Ֆրանսա, դժբախտաբար դանդաղ շարժիլ յարմար դատեց եւ դժուարաւ Ֆրէօպէլի դրութիւնը իւրացուց: Փարիզի մէջ, ԺԹ. դարուն վերջերը, հազիւ ութ մանկապարտէզներ կային, բայց, աւելի վերջ, անոնց թիւը, բաւական աճած կը գտնենք:

1901-ին, Ֆրանսացիք, գաղափարը ունեցան, հիմնելու Փարիզի մէջ «Ֆրանսական Ֆրէօպէլեան ընկերութիւն»ը, որ նպատակ ունէր, երկրին համար, կարո՛ղ մանկապարտիզպանուհիներ պատրաստել եւ Ֆրանսացի մանուկներ, այս մեծ դաստիարակին դրութեամբ կրթել:

Եւ սակայն, այդ օրերուն, մանկապարտէզի դրութեամբ ամէնէն շատ խանդավառող երկիրը, Միացեալ Նահանգներն էին: Այս երկրին մէջ երկու դրութիւններ կային: Մաս մը մանկավարժներ, կ'ուզէին Ֆրէօպէլի սկզբունքները անփոփոխ պահել եւ անոր դրութիւնը տառացիօրէն գործադրել: Կային եւ ուրիշներ, որոնք այդ դրութեան մէջ նորութիւններ կամ փոփոխութիւններ ներմուծած էին եւ այս ուղղութեամբ տղաքը դաստիարակել կը ջանային:

Պելժիա եւս, իր կարգին, ունէր իր մանկապարտէզները, որոնք, ուրիշ երկիրներու ունեցածներուն հետ համեմատելով, ամէնէն գեղեցիկներն էին:

Մանկավարժ մը, որ այդ հաստատութիւնները այցելած էր, իր տեսածները այսպէս կը նկարագրէ. «Տեսայ կ'ըսէ ան, «որ այս հաստատութիւններուն մէջ 2 - 6 տարեկան փոքրիկներ ծաղիկներով լի բնութեան ծոցին մէջ, խաղալով, եւ հազարումէկ զուարճութիւններու հետամուտ, կամ թիթեռնիկներէ ու բոյսերէ շրջապատուած, իրենց օրերը երջանկութեամբ կը բոլորէին»:

Ամէնը, սակայն սանկ չէին: Մանկապարտէզի տղաք, լուսաւոր ու մաքուր սրահներու մէջ, իրենց «օրիորդ»ներուն հսկողութեան տակ, փայտէ շինուած փոքրիկ համաձեւ կտորներով, տնակներ ու զանազան առարկաներ շինելով, իրենց ժամանակը օգտակար կերպով կ'անցընէին:

Անոնք նոյնպէս, գունաւոր թղթիկներով, ծաղիկներ, անասուններ կը շինէին, որոնցմով թէ՛ իրենց միտքը կը զարգանար եւ թէ՛ իրենց ճաշակը կ'ազնուացընէին: Ասո՛նք, բնութեան մէջ ապրելով, կը սորվէին նաեւ, թէ ի՞նչ էին անձրեւը, ձիւնը, թռչուններու գեղգեղանքը, հովին սուլոցը, ծաղիկներու տեսակները, անոնց անունները եւ իւրայատուկ բոյրը:

Ֆրէօպէլի համաձայն, մանկապարտէզի շրջանը 3 տարի կը տեւէր, եւ այդ ժամանակամիջոցին, մանուկը միայն կը զբօսնուր, կը խաղար, կը պտըտէր ու կ'երգէր: Գիրք, քերական, մատիտ ու տետրակ, այս բոլորը այդ հաստատութիւններէն ներս՝ մուտք չունէին, այնպէս, որ այդ դրութեան հետեւողները, իրենց այս գործելակերպով, Ժան Ժաք Ռուսոյի երազը կերպով մը իրականացուցած կ'ըլլային:

Ֆրէօպէլ, որ Բեսթալոցցիի վարդապետութեան մէկ շարունակողը եղած է, մասնաւորապէս ուշադիր եղած է, որ իրեն դրութեան հետեւողներ, տղուն կարելիութիւնները երեւան հանեն ու զանոնք զարգացնեն: Ան, թելադրած է նաեւ, ուժ տալ, գծագրելու եւ պատկերներ յօրինելու տղոց փափաքին եւ մանաւանդ, խօսելու եւ պատմելու դրդել տղաքը, որոնցմով անոնք լաւ պատրաստուած պիտի ըլլային՝ նախակրթարանի դասընթացքներուն:

Այս մեթոտը, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է ամէն երկիրներու ներքեւ: Կայ եւ աւելին: Մանկապարտիզպանուհին աղջնակ մը գծած է գրատախտակին վրայ, որ սիրուն գլխարկ մը, գեղեցիկ շրջազգեստ մը, մէջքին գօտի եւ ոտքերուն գուլպաներ ունի: Օրիորդը, տղոց կը հարցնէ թէ ի՞նչ գոյնով կը փափաքին որ այս պատկերի զանազան մասերը ներկուին: Եւ փոքրիկներ, իրենց նախընտրած գոյներով կը ներկեն նկարը, եւ այսու նկարել ու գոյներու միջեւ զանազանութիւն ընել ալ կը սորվին:

Կարգ մը մանկավարժներ, կ'ըսեն սակայն, որ մարդ Ֆրէօպէլի ամէն բառերին, բառացի հետեւելու պէտք չունի: Դրութիւնը պահել կը բաւէ, բայց կարելի է փոփոխութիւններ ներմուծել առարկաներու գործիքներու եւ կազմածներու վրայ: Ասոր մէջ սխալ գոյութիւն չունի, եւ ասոր ոչ ոք կ'առարկէ: Ֆրէօպէլ եւս այս բանին համակարծիք եղած է անցեալի մէջ:

Ռիշար Լանժ, մեծանուն մանկավարժին տպագրիչն ալ, այս իմաստով արտայայտուած է, երբ ըսած է «Ֆրէօպէլ, իր վարդապետութեան մեծ գիծերը միայն քաշած է, արդի մանկավարժութեան կ'իյնայ, այդ գիծերուն վրայ շէնքը կառուցանել»:

Պելժիացի հնարամիտ մանկավարժուհիներ լաւ հասկցած են այս կէտը եւ ջանացած, միշտ նոր խաղերով ու խաղալիկներով, տղաքը դաստիարակել, առանց սակայն մոռնալու գնդիկները, խորանարդները, ապիւսները, ցպիկները, կաւի եւ աւազի կոյտերը, թղթեայ ժապաւէնները, յարդի շիւղերը որոնք տղոց համար հետաքրքրական աշխարհ մը կը կազմեն միշտ:

Մանկավարժ մը, անցեալի մէջ, գրած է՝ «Ֆրէօպէլի խմբական դրութիւնը եղած է տղան միշտ խաղով զբաղեցնել, խաղ մը՝ որ ո՛չ թէ աննպատակ եւ յոգնեցուցիչ է, այլ մեթոտով եւ զբօսեցուցիչ, որ ունի հրահանգիչ նպատակ մը. խաղ մը, որ տղուն ձեռական ճարտարութիւնը կը զարգացնէ, կ'ընդլայնէ անոր ֆիզիքական զօրութիւնը եւ կ'աւելցնէ անոր մտաւոր կամ իմացական հարստութիւնը»:

Մանկապարտիզպանուհիներ խաղի այս դրութեան մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայելու են, որպէսզի տղան առանց անդրադառնալու, թէ՛ զբօսնու եւ թէ՛ միաժամանակ դաստիարակուի:

Ֆրէօպէլ, բացարձակապէս արգիլած է դասաւանդութիւնը մանկապարտէզներէն ներս: Եւ իսկապէս, այս մեծ մանկավարժին հաստատութեան մէջ, վարժուհիին համար, ամպիոն չկայ: Ան, վարժուհին, միշտ շարժման մէջ է, միշտ պզտիկներուն քովն է, ան նստարանէ նստարան կը շրջի, փոքրիկներուն խաղերուն կը մասնակցի, եւ անոնց զբաղումներուն վրայ կը հսկէ: Այս երեք տարուան մէջ, ահա փոքրիկը, որ ամէն ազդեցութիւն իւրացնելու սաստիկ ընդունակ է, տակաւ կը զարգանայ, կը մեծնայ եւ իր ապագայ դպրոցական կեանքին համար, որոշ փորձառութիւններ ձեռք կը բերէ:

Պայման է, որ մանկապարտէզը, քաղաքի աղմկալից եւ աղտոտ շրջանակէն հեռու գտնուի, որքան կարելի է պարտէզներու մէջ, ուր տղաք առիթ պիտի ունենան ազատ բնութեան մէջ, բոյսերու եւ ծաղիկներու հետ հաղորդուելու եւ մաքուր օդի մէջ բարգաւաճելու:

Փափաքելի է նաեւ, որ պարտէզը օժտուած ըլլայ ձկնաստ աւազանով եւ մանկապարտէզի սրահն ալ թռչուններով:

Կը թելադրուի, պարտէզը, իւրաքանչիւր աշակերտի ածու մը սահմանել, կամ աշխատութեան որոշ շրջան մը տալ, եւ կամ տղան բանով մը զբաղեցնել:

Դպրոցը եւ մանաւանդ մանկապարտէզը, կասկած չկայ, որ մեծ ազդեցութիւն ունի տղուն հոգեկան ու մարմնական կազմաւորման վրայ: Ան ոչ միայն ապագայի մարդը, այլ եւ առողջ սկզբունքներու տէր, քաղաքացին պիտի պատրաստէ:

Այս իմաստով, եթէ Մանկապարտէզը մանուկին երազներուն օրրանն է եւ իր նախաքայլերուն առաջնորդը, աւելի վերջ դպրոցը պիտի դառնայ իր գիտութեան շտեմարանը եւ իր նկարագրին դարբնոցը:

Քաղեց՝ ԾՐԱՐՈՒՆԻ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ ՏԱՐԻ

ՔԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ՏԻԿԻՆ ԱՏԷԼ ՀԻՒԿՕՅԻ ՄԱՍԻՆ

—×—

Վիլըքիէ, Նորմանտական փոքրիկ գիւղին գերեզմանատան մէջ տակաւին ընթեռնլի է քարի մը վրայ փորագրուած արձանագրութիւնը՝ որ կը թուի ամփոփել ամբողջ կեանքի մը պատմութիւնը. «Ատէլ՝ Վ. Հիւկոյի կինը»: Իր աքսորավայրին մէջ նոյնինքն Հիւկօն է որ տուն կուտայ այս տապանագրին, անով եղրափակելով Ատէլին ճակատագիրը: Սակայն լեզուի այս վարպետին մօտ ամէն գաղափար արձագանգն է խոր մտածումի մը: Եթէ Հիւկօ կ'ուզէ որ Ատէլ փառաբանուի միմիայն իր կողակիցը եղած ըլլալով, արդեօ՞ք այս, ինչպէս հարց կուտայ Անտրէ Մօրուա «յետմահու վերարտին ունենալու փափա՞քն է անձ մը, որ կեանքի մէջ օր մը խոյս տուած էր իրմէ», թէ «բարեկամուհիի մը հաւատարմութեան ընծայուած յարգանքի տուրք մը»: Անկասկած Հիւկոյի հպարտութիւնը դեր ունեցած է հոս:

Ո՞ւր կը սկսի Ատէլի եւ Հիւկոյի պատմութիւնը. անոնց, որոնց համար հասարակաց մանկութենէ մը եկող սէրը խաղերու բնական մէկ շարունակութիւնն է: Պարտէզ մըն է, որ առաջին թատերաբեմը, վկան կ'ըլլայ անոնց առաջին յուզումներուն:

Պարտէզը մեծ էր, խորունկ, խորհըրդաւոր, եւլն.:

Երկու ընկերներ յաճախ կուգան միանալու փոքրիկ Հիւկոներու խաղերուն: Փիէռ Ֆուշէի զաւակներն են. ան ընտանեկան մօտիկ բարեկամ մըն է: Այսպէսով Ատէլ մուտ կը գործէ Վիքթորի կեանքէն ներս: Գրեթէ ամէն օր իրարու կը հանդիպին անոնք: Ոչինչ աւելի մաքուր, քան այն սէրերը՝ ուր ենթակաները կ'անգիտանան թէ կը սիրեն: Սակայն այս անգիտացումը չի կրնար յաւերժական ըլլալ...: «Մեր գլուխները կը հըպէին, մեր մազերը կը խառնուէին, մեր շունչերը կը մօտենային իրարու, եւ մեր շրթունքները յանկարծ...» պիտի վերյիշէ Հիւկօ:

Ամէնէն զարմանալին այն է որ երկու ընտանիքներն ալ ոչ մէկ կասկած կ'ունենան այն գեղեցիկ պատմութեան մասին որ ծնունդ կ'առնէ: Երկու երիտասարդները իրենց կը վերապահեն իրենց սիրոյն հրաշալի յայտնութիւնը: «1819 Ապրիլ 26ին էր, իրիկուն մը, երբ նստած էի ոտքերուդ տակ, ու դուն ուզեցիր գիտնալ ամենամեծ գաղտնիքս, խոստանալով պատմել քուկդ» պիտի գրէ յետագային Հիւկօ իր կնոջ:

Աւելի քան երեք տարի երիտասարդական այս կիրքը պիտի տոկայ փորձութիւններու: Իրականութեան տեղեկանալով, երկու ընտանիքներն ալ խստիւ կը հակառակին այս մերձեցումին, զոր կը նկատեն անցողակի քմայք մը: Յետոյ, հակառակ իր հանճարին վաղահաս յայտ-

...նութեան, վիքթոր չնչին եկամուտ մը ...միայն ունի։ Սակայն Աոէլը նուաճելու անհամբերութիւնը այնքան մեծ է որ ...իրեն համար կուռք մը կը դառնայ ան։ ...կը յաղթահարէ բոլոր խոչընդոտները ...րանք կը յայտնուին իր ճամբուն վրան։
1822, Հոկտեմբեր 12-ին վերջապէս ա...մուսնութիւնը կը կատարուի։ Կիրքով, ...յուզումով լեցուն գիշեր մը կ'ըլլայ այդ ...անոնց համար, որմէ Աոէլ կը պահէ ...չատ ուրախ տպաւորութիւն մը. ինչ...պէս աւելի ետք պիտի խոստովանի Սէնթ-Պէօվին, ան ինք զինքը զգացած է «այդ ...երկաթեայ թեւերուն մէջ, խորտակ-...ուած, նուաղած...»։ Մարմնական այդ ...առաջին փորձառութեան անախորժ ազ...դեցութիւնը գիրութեամբ չի ջնջուիր, ...սակայն բան չըսեր իր ամուսնին։ Ան ...նուիրուած է ամբողջովին անոր երջան...կութեան ու Աոէլին սէրը իր ներշնչումին ...թեւեր կու տայ. ինչ որ կը գրէ, ար...ձակ թէ բանաստեղծութիւն, անմիջապէս ...կը գրաւէ հանրութիւնը։
Երիտասարդ զոյգը կը հաստատուի Վո...ժիրար փողոցի փոքրիկ յարկաբաժնի մը ...մէջ. համեստ բնակարան մըն է, սա...կայն ինչպէս Աոէլ կը գրէ յետագային ...«երկու երիտասարդներ անձնատուր իրա...րու, այնքան երջանիկ էին որ դրախտը ...նախանձելու անոնց բոյնին»։
Աոէլ կը ջանայ լաւագոյնս կատա...րել տանտիրուհիի իր դերը. սակայն այս ...պարտականութիւն մըն է որմէ սահմանա...փակ հաճոյք մը միայն կը զգայ ան։ ...Սակայն բծախնդիր է հաչուապահու...թեան մէջ, որովհետեւ այս մարզին մէջ ...Հիւկօ անզրդուելի է. ամէնէն աննշան ...ծախքերն անգամ պէտք է արձանագրը...ւին,, ու գոյգն վատնումն խսկ աններե...լի է։
Թէեւ սկզբնական շրջանի տնտեսական ...այս դժուարութիւնները հետզհետէ կ'ան...հետանան։ Խռնանի հրատարակութենէն ...ետք, 1830-ին, նոյնիսկ բոլորովին կը ...դադրին գոյութիւն ունենալէ. սակայն ...Հիւկօ զինքը շրջապատողներուն կը չա...րունակէ պարտադրել տնտեսական խիստ ...աղքատութիւն մը։ Ամէն անգամ ...գումար մը կը շահի, անմիջապէս կը ...տոկացնէ բաժնեթուղթերու. անոնց ե...կամուտներով պէտք է ապրի ընտանիքը, ...մանց ձեռք դպցնելու մայր դրամագը...լուխին որ տարուէ տարի պիտի աւելնայ։
Իրենց բնակարանը շուտով կը դառնայ ...համաքավայրը երիտասարդութեան մը ...որ իր վարպետը կը նկատէ Հիւկօն ու ա...նոր հետ կը հիմնէ վիպապաշտ այն դըպ...րոցը որ պիտի դրոշմէ ամբողջ դարաշըր...ջանը։ Աոէլ յօժարակամ կը մասնակցի ...անոնց հռետորական մրցումներուն եւ իր ...ազնիւ զիտողութիւններով ցոյց կուտայ ...թէ սիրուն կին մը չէ միմիայն։ Ամուս...նութեան առաջին տարիներուն ասկէ ...զատ Հիւկօ կը սիրէ զայն մասնակից դար...ձնել իր տենդոտ կեանքին. պտոյտ մը ...դէպի Ալպեաններ, կամ պարզապէս գի...շերային այցելութիւն մը դէպի ԿԷԸԿԷԹ ...մը։
Այնպէս կը թուի թէ բոլոր բարի պա...րիկները գորովով շրջապատած են երի...տասարդ զոյգը։
Կատարեալ այս երջանկութեան վրայ առաջին ստուերը կ'իյնայ մէկ տարու զաւկի մը մահով։ Այս տխուր պատահարը կը պրկէ Աոէլին ջիղերը։ Հիւկօ եւս ազդուած է, սակայն աշխատանքը շարունակելու մտահոգութիւնը իրեն համար մղիչ ուժ մը կ'ըլլայ։ Ցետագային կ'ունենան աղջիկ զաւակ մը, որուն կու տան նոյն անունը. Լէոփոլտին։
Յաջողութիւնը որ լուսապսակ կը կազմէ քերթողին գլխուն շուրջը, Աոէլին հպարտութիւն կը պատճառէ անշուշտ, սակայն միաժամանակ ան հետզհետէ կը հեռանայ անկէ։ Ճիշդ է որ Հիւկօ միշտ կապուած է Աոէլին, երբ հեռուն կը գըտնուի իր նամակները լեցուն են նոյն խանդով, այո, Աոէլ հանճարի մը հետ ամուսնացած է, սակայն հանճար մը որ չատ զբաղած է, գոհացնելու համար երիտասարդ կնոջ մը երազները։ Սակայն որպէսզի Աոէլ գիտակցի այս իրականութեան պէտք կ'ըլլայ որ ժամանակը սահի ու զգայ ուրիշ այր մարդու մը նայուածքը։ «Օտ է պալլատ»ի հրատարակութենէն ետք գրած իր մէկ քննադատականին առիթով է որ Սէնթ-Պէօվ կը սկսի յաճախել Հիւկօներուն բնակարանը։ Անմիջապէս կը հմայուի Աոէլին մելամաղձոտ գեղեցկութենէն։ Սակայն պէտք կ'ըլլայ որ տարիներ անցնին, որպէսզի այս հմայքը անուն մը ունենայ, որպէսզի բաժնուի Աոէլին կողմէ։ Անոր առանձնութիւնը կը մղէ զինք անհամբերու-թեամբ սպասելու Սէնթ-Պէօվի ամէնօրեայ այցելութիւններուն. որ այլեւս տան անբաժանելի մէկ մտերիմը դարձած է։
Ան գեղեցիկ չէ, մանրակազմ, երեսուն տարեկանին արդէն ծերունիի մը երեւոյթը ունի։ Սակայն տէր է բացառիկ կերպով արթուն միտքի մը։ Ցետոյ, խօսակցութիւնը արուեստի մը վերածած է ան ու որքան լաւ կը ճանչնայ կնոջական սիրտը։ Հաւանօրէն Խռնանիի առաջին ներկայացումէն ետք է, որ ան իր գաղտնիքը կը խոստովանի Աոէլին։ Խոստովանութիւնը փոխադարձ է։ Որպէս թէ այս սէրը փոխանցիկ ըլլար, Աոէլ կը սիրէ զայն երբ կը տեսնէ անոր մօտ իր արթնցուցած զգացումները։
Ի՞նչպէս արդեօք ան որ խոհեմ երիտասարդուհի մըն էր, անմերձենալի կին մը ըլլալէ առաջ, կը սիրահարի այս մանրակազմ մարդուն որուն հանդէպ այնքան ժլատ գտնուած է բնութիւնը։ Թերեւս ճիշդ այս պատճառով իսկ։
Այն բոլոր նամակները զորս Աոէլ գըրած է Սէնթ-Պէօվին, կը փճացուին 1885-ի Նոյեմբերին, անոր իսկ փափաքով։ «Այս արգիլուած սէրը սակայն հեռու է երջանկութիւն պարգեւելէ. Սէնթ-Պէօվ խղճի խայթ կը զգայ, ինչ որ ատելութեան կը վերածէ Հիւկոյի հանդէպ իր բարեկամութիւնը. Աոէլ իր կարգին կը տառապի զգացումները գաղտնի պահելու անհրաժեշտութենէն։ Իսկ Հիւկօ եթէ նոյնիսկ կ'անգիտանայ իրականութիւնը, կը զգայ սակայն որ բաներ մը կ'անցնին կը դառնան կնոջը զգացական աշխարհէն ներս։
Սակայն իր յարաճուն յաջողութիւնները, անդուլ աշխատանքի մը պահանջը - Նոթրը Տամը կը գրէ այդ միջոցին - թոյլ չեն տար իրեն երկար ատեն յամենալու ամուսնական կեանքին պարզած երեւոյթներուն վրայ։ Միւս կողմէ Աոէլ եւ Սէնթ-Պէօվ կ'երդնուն միայն հոգեկան մտերմութիւն մը ապրիլ։
Պէտք չէ մոռնալ որ վիպապաշտ շրջանը կ'ապրինք, այսինքն շրջան մը ուր ըզգացումները աւելի ծանր կը կշռեն ու զոհողութեան ոգին, նպատակներու ազնուականութիւնը պէտք է հասնին ծայրագոյն աստիճանի։ Հազիւ Աոէլ ու Սէնթ-Պէօվ դրժած են ողջախոհութեան իրենց երդումը, փոքրակազմ մարդը կը փութայ Հիւկոյին մօտ, ու իրականութիւնը մասնակի կերպով կը յայտնէ անոր, աւելցնելով որ ինք միանգամընդմիշտ կը հեռանայ։ Այն ատեն, իր հերոսներէն մէկուն վայել կեցուածքով մը Հիւկօ անոր կ'առաջարկէ ինք զոհուիլ։ Բնականաբար Սէնթ-Պէօվ կը մերժէ ու Հիւկօ ապահովուած է։ Ոչ մէկ կասկած ունի. Աոէլ անմեղ է, պղատոնական սէր մըն է իրը։ Այս տրամաբանութիւնը տեղին է, սակայն ան նկատի չառներ իր կնոջ անհատականութիւնը։

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՆԱՑԷ, ԻՆՁ ԳՐԵՐ ԵՍ»

Գրչի մարդը, աւելի ճիշդը հրատարակիչը, մանաւանդ խմբագիրը, մամուլի մարդը ամէն օր անճամբ քանի մը հարիւր տող կը գրէ ու կը հրատարակէ թերեւս, բայց կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը քանի մը հազար տողերու, զորս ինք չէ գրած, որոնք ուրիշներու գրիչին ու մտածումին արտադրութիւններն են։
Գաղափարապաշտ, իր ասպարէզին գիտակից խմբագիրի կամ հրատարակիչի համար չկայ աւելի պատուաբեր, նաեւ զարմանալիօրէն հաճելի բան, քան ըստանձնել ուրիշի գրածին պատասխանատուութիւնը։ Խմբագիրի կեանքիս մէջ քանի մը անգամ սխալ կամ զրպարտական լրատուութեան հետեւանքով մորթիս վրայ ապրած եմ դատարանի կամ դատախազի առջեւ ուրիշի մը գրածին պատասխանատուութիւնը ստանձնելու անհաճոյ փորձառութիւնը, եւ հաստատած եմ որ այդ դժուարին վայրկեաններուն, երբեք չեմ զայրացած հետապնդումի ենթարկուած այդ տողերու հեղինակին։ Ձեմ զայրացած, «ինչո՞ւ գրեց եւ գլխ նեղ կացութեան մատնեց, երանի թէ չգրէր» չեմ ըսած միտքէս։ Ընդհակառակն, կարծես իմ մէջ քիչ մը աւելի չեշտուած է այդ անձին հետ միասնականութիւնս, «լաւ որ գրեր է» ըսած եմ վերջին հաշուով։

×

Դեռ հազիւ տարի մը անցած էր թերթին հրատարակութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնելուս վրայէն, երբ օր մը սարսափազդու սխալ մը տպուեցաւ թերթին մէջ։ Նկարի մը տակ բառ մը գրաշարական վրէպով մը վերածուած էր գարշելի ուրիշ բառի մը, որ ծայր աստիճան ազէտալի կը դառնար կապուելով վերի նկարին մէջի անձին հետ։ Թերթին տպագրութիւնը վերջացած էր, երբ սըխալը նշմարուեցաւ։ Մեծ փոթորիկ պայթեցաւ խմբագրատան մէջ։ Ի՞նչպէս չըպայթէր։ Գրաշարին ով ըլլալը յայտնի էր, բայց յայտնի չէր թէ ով էր սրբագրիչը։ Քանի մը հոգի մէկէն կը սրբագրէր թերթը եւ այդ պահուն այլեւս անկարելի էր ճշդել թէ ո՞վ նկարին տակի գիրը կարդալու ատեն չէր տեսած այդ սխալը։ Ամէն մարդ ուս կը թօթվէր ու «ես չկարդացի» ըսելով պատասխանատուութիւնը վրայէն նետելու կը նայէր։ Թերեւս ալ իրապէս ոչ ոք կարդացած էր զայն, այդ տողերը տպուած էին առանց կարդացուելու, բայց ի՞նչ կը փոխուէր։ Նոյնիսկ եթէ բուն պատասխանատուն գտնուէր թերթին պատասխանատու խմբագիրը կը փրկուէ՞ր ընթերցողներուն կողմէ պատասխանատու նկատուելու անխուսափելի ճակատագիրէն։
Ընթերցող զանգուածին համար թերթի մը կամ որեւէ հրատարակութեան մէջ յանցաւոր մէկ հոգի միայն կայ. այն անձը զոր ինք կը ճանչնայ իբրեւ պատասխանատու։ Խմբագիրի կեանքիս մէջ եթէ անդարմանելիօրէն վշտացուցած եմ քանի մը ընթերցող, քանի մը անձնաւորութիւն, վստահաբար ատիկա պատահած է գիրի մը, հրատարակութեան մը պատճառաւ զոր ես չեմ գրած։ Բայց ոչինչ կը փոխուի։ Այդ տողերը հրատարակուած ըլլան իմ գիտակցութեամբս կամ ոչ, պատասխանատու եմ։ Ձեմ կրնար ատկէ վշտացողին զայրանալ եւ ըսել, թէ ինչու կը զայրանաս ինծի, ես չեմ գրողը։ Եւ ատիկա կեանքի մէջ ի զօրու է որքան շատ մարդի մէջ, ընկերային ըլլայ կամ ընտանեկան։

×

Բայց խմբագիրի պատասխանատուութեան ամէնէն բարախուն օրինակը ես անձնապէս կ'ապրիմ իմ տանս մէջ։ Կը պատահի որ կինս յանկարծ ձայնէ մեր թերթը կարդալու ատեն.
- Եկուր նայէ ինչ գրեր ես այստեղ։
Կը մօտենամ ու կը նայիմ, որ զբաղած է կարդալով բան մը, որուն հեղինակը ես չեմ։
- Ես չեմ ատիկա գրողը, ի՞նչ պատահեր է որ։
Սխալ մը, անհասկնալի կէտ մը, կամ այդպիսի բան մը կը մատնանշէ։
Կը կրկնեմ որ ես չեմ գրողը, բայց տասը քան վայրկեան վերջ ան դարձեալ կրնայ ձայնել.
- Նայէ հօս ալ ինչ ըսեր ես։
Գիտէ որ թերթին մէջ հրատարակուած ամէն բան, լուր, ակնարկ, թարգմանութիւն, խաչ-բառ, հեռատեսիլի յայտագիր եւլն. իմ գրչէս չի կրնար ելած ըլլալ։ Բայց նորէն ալ նոյն երեք, չորս բառերը կան շրթներուն վրայ, ամէն անգամ որ բան մը մատնանշել ուզէ.
- Նայէ ինչ գրեր ես։

Ռ. Հ.

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Բայց ես տակաւին տարակուսութեան մէջ էի գտնւում, եր կասկածը բոլորովին փարատուած չէր, թէ արդեօ՞ք դա միեւնոյն անձնաւորութիւնն էր, որին իբրեւ ծգնաւոր մի ժամանակ տեսել էի Որոտնայ վանքում, թէ ես սխալւում էի չափազանց ճիշդ նմանութիւնների մէջ»։
«Բաւական տեղ մեզ ճանապարհ դնելուց յետոյ, երբ կամենում էր նա բաժնըւել մեզանից, ես հարցրի.
«Մենք չպիտի՞ գիտենանք, թէ ումից պէտք է շնորհակալ լինենք այսքան բարութիւնների համար։
«Նա սառնութեամբ պատասխանեց.
- «Կարծեմ, մի առանձին հարկաւորութիւն չկայ այդ գիտնալու։
- «Այսուամենայնիւ, ինձ շատ ցանկալի էր գիտենալ, թէ դուք ով էք։
- «Եթէ այդ ձեզ որեւիցէ օգուտ կը բերէր, ես կ'ասէի ձեզ։
«Ես ուղիղ նայեցի նրա երեսին, ասելով.
- «Եթէ իմ յիշողութիւնը ինձ չէ խաբում, կարծեմ, ես տեսել եմ ձեզ մի ժամանակ մի վանքում... մի քարանձաւի մէջ... դուք ճգնաւոր էիք...։
«Նրան տիրեց մի վայրենական խռովութիւն, բայց իսկոյն ծածկելով իւր շփոթութիւնը, պատասխանեց.
- «Դուք չէք սխալւում.. այն ժամանակ ճգնում էի մի լեռան քարանձաւի մէջ, հեռացած մարդիկներից.. իսկ այժմ ճգնում եմ կեանքի մէջ...։
«Այս ասելով, նա տուեց ինձ իւր քակը։ - «Ա՛ռ, ասաց, ճանապարհին ձեզ պէտք կը լինի» եւ իսկոյն բաժանուեցաւ մեզանից։
«Ես ապշած մնացի, մի խօսք անգամ չգտայ նրան ասելու, միայն քարացածի պէս կանգնած, նայում էի նրա ետեւից։ Նա էլ ճանապարհորդ էր, նա էլ մի տեղ էր գնում, բայց ո՞ւր էր գնում, - Աստուած գիտէ։ Նա իւր քսակը տուեց ինձ. ես հաւատացած էի, որ դա նրա վերջին արծաթն էր։ Իսկ ինքը գնում էր միայնակ, ոտքով, մի երկայն ցուպ ձեռին բռնած, աղքատ ուղեւորի պարկը ուսին կապած»։
Երբ աւազակապետը վերջացրեց, հարցրի նրանից.
- Այնուհետեւ միւս անգամ չհանդիպեցի՞ք նրան։
- Ոչ։ Այն օրից անցել են շատ տարիներ, կրկին հանդիպեցի նրան միայն այստեղ, քեզ հետ միասին, մուրացկանի կերպարանքով, եւ այդ խիստ զարմացնում է ինձ։ Այդ մարդը մի տեսակ հանելուկ է ինձ համար։ Ես շատ կը ցանկանայի, որ մէկ անգամ եւս տեսնէի եւ խօսէի նրա հետ։ Իբր մուրացկան նա նոյն բարի եւ առաքինի մարդը երեւաց ինձ, որպէս էր առաջ։ Դու տեսար, ի՞նչպէս կարեկցութեամբ մօտեցաւ նա դատապարտեալների խմբին, ի՞նչպէս բաժանեց մեզ իւր հաւաքած դրօշները, ասելով. «Դուք աւելի թշուառ էք քան թէ ես»...։
Ես դարձեալ գաղտնիք պահեցի խորհրդաւոր մուրացկանի մասին, այնքանը միայն ասելով իմ լաւ ընկերին.
- Գուցէ միւս անգամ եւս կը տեսնէք... այդ մարդը շուտով չի հեռանայ այստեղից...։
Ես հաւատում էի, բոլորը հաւատում էին, ինչ որ պատմում էր աւազակապետը։ Քաւոր Պետրոսըլայն տեսակ առասպելական արարածներից էր, որ ընդունակ էր հրեշտակից սատանայ լինել, իսկ սատանայից հրեշտակ։ Թէ բարին եւ թէ չարը նրա մէջ միեւնոյն ուժով էին գործում։
Միայն հանգամանքներից էր կախուած, թէ երբ կամ ի՞նչ դէպքերում պէտք էր որը գործ դնել։ Նա աշխարհի մարդ էր, գիտէր, թէ ինչպէս պէտք էր վարուել աշխարհի հետ։ Ես ինքս վկայ էի եղել շատ գործերի, որոնց մէջ նա ցոյց էր տուել թէ իւր վերին աստիճանի առաքինութիւնը եւ թէ՝ իւր վերին աստիճանի անգթութիւնը։ Ես տեսել էի նրան բարեխիղճ, որպէս աղաւնի, եւ նենգաւոր, որպէս օձ։ Այդ մարդը, որի հետ տարիներով ապրել էի, գործել էի, ինձ համար եւս մնացել էր որպէս մի մթին հանելուկ։ Ես հասկանալ չէի կարողանում, թէ ինչպէս չարն ու բարին, առանց միմեանց հետ հակառակելու, հաշտւում էին նրա մէջ։ Բայց հաւատացած էի, որ նա ամենայն անկեղծութեամբ, ամէն տեսակ զոհաբերութիւններ յանձն առնելով, եկել էր ինձ ազատելու իմ թշուառ դրութիւնից։ Բայց ես կարո՞ղ էի կրկին անձնատուր լինել մի մարդու, որը որքան բարի էր, նոյնքան եւս չար էր։ - Այդ հարցը դարձեալ մնաց իմ սրտում անլուծելի...։

(Շար. 163)

(Շար. Ա էջէն)

կոյտ եկաւ եւ նախագահն ալ միացաւ Վ. Ժիսքար տ'Էսթէնի եւ 5 նախկին նախարարապետի, նոր դիմում մը կատարելու համար սահմանադրական Խորհուրդին առջեւ: Ծանօթ է, որ ասոնց առարկութիւնը կը վերաբերի կանոնագրական հարցի, այսինքն կը գտնեն որ նախագահը իրաւունք չունէր օգտագործելու Սահմանադրութեան թիւ 10 յօդուածը:

ՊԱՊԸ տուն վերադարձաւ, 12 օրուան շրջապտոյտէ մը ետք, որ վերջ գտաւ Ալյահի հողին վրայ, Մարոք: Հասան մեծ կարեւորութիւն կու տար այս այցելութեան եւ կ'ուզէր ցոյց տալ թէ իսլամըն ու Հռոմ այլեւս կրնան խօսիլ՝ հաւասարէ հաւասար:

ՌՈՒՍԱՅԱՅԻ (Կեդր. Ֆրանսա, Օվէռնը) Մեթրոփոլ պանդոկին մէջ, կազի արկածի հետեւանքով պայթում մը տեղի ունեցած է: 2 մեռեալ եւ 16 վիրաւոր կար:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ թեթեւ յաւելում մը կրեց Ֆրանսայի մէջ, Յուլիսին: Աշխատանք գտնելու 22 հազար նոր դիմում եղած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԱՄՈՐԼԷ. - Շարժ 1000 Ֆ.:

ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Անահիտ Հրաչեան 500 Ֆ.:

ՓԱՐԻԶ. - Օր. Գոհարիկ Գէորգեան 300 Ֆ.:

ՏԷՍԻՆ. - Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հարթլեան 300 Ֆ.:

ԻՍԻ. - Խ. Քէօշկէրեան 100 Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Անահիտ Հրաչեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի լիբանահայ տղոց ճամբու ծախքի ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

-- ՎԵՐԱՄՈՒՏ --

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄ

Սեպտեմբեր 11

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ հայերէն լեզուի միօրեայ դպրոցի 1985 - 86 տարեշրջանի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպ. 11-ին: 5 տարեկանէն սկսեալ:

Այս տարի դպրոցիս մէջ կը դասաւանդուին՝

1. - Հայոց լեզու -ամէն տարիքի համար-:

2. - Հայոց պատմութիւն:

3. - Կրօնք:

4. - Հայկական երաժշտութիւն:

5. - Մանկանց երգչախումբ -պատրաստողի երգեցողութիւն, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երմագեանի-:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյս մշակութային տան մէջ, ամէն Չորեքշաբթի ժամը 10 - 12 եւ 14 - 17ի միջեւ:

Օթօքարի սպասարկութիւն եւ կէսօրուան ճաշի կարելիութիւն ունի դպրոցը: Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել դպրոցի տեսուչ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի մօտ, ամէն օր, վերոյիշեալ ժամերուն:

Հասցէ. -
Eglise arménienne
339. av. du Prado, 13008 Marseille
tél. (91) 77 84 70

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի ազատագրութեան 41րդ տարեդարձին առթիւ ԱՆԱՔՌ-ի կողմէ կը կատարուի Բոցի արծարծումը,

Ուրբաթ, Օգս. 23, ժամը՝ 18.30-ին

Ժամադրավայր՝ ժամը՝ 17.45-էն սկսեալ Պալզաք փողոցի եւ Շան զ'Էլիզէի անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 18.15-ին զինուորական նուագի ընկերակցութեամբ:

Երկու օր վերջ՝

Կիրակի, Օգս. 25, ժամը՝ 16-ին

Մոնփառնաս, Յունիս 18-ի Հրապարակը, ոգեկոչումը կը կատարուի զերման անձնատուութեան զօր. Լըքլերի ու գնդապետ Ռոլ Թանկիին 1944, Օգս. 25-ին:

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութիւնը հրաւիրուած ըլլալով այս զոյգ արարողութեանց՝ կոչ կ'ընէ մեր ազգայիններուն՝ խուռներամ մասնակցութեամբ արտայայտել իրենց հաւատարմութիւնը յանուն ազատութեան ու արդարութեան ինկած նահատակներուն յիշատակին:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1985 - 1986 տարեշրջանին համար: Հայեցի եւ լաւագոյն կրթութեան մը համար, դիմեցէք. -

Collège Arménien Samuel Moorat
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

Կ'ընդունուին միայն ուսումի յարմարութիւն ունեցող բարեկիրթ պատանիներ մինչեւ 13 տարեկան:

Տարեթոշակի դիւրութիւններ, ուսումի մէջ յառաջադէմ թեկնածուներու:

IIe congrès médical national

13 - 14 - 15 Septembre
Hôtel Nikko - Paris

TARIFS

FORFAIT CONGRES (comprenant inscription au congrès, séances scientifiques et communautaires, déjeuner du Vendredi et Samedi) : 800 Francs

INSCRIPTIONS AU CONGRES (seulement séances scientifiques et communautaire) : 500 Francs

Renseignements et inscriptions :
U.M.A.F.
7, rue Delaunay — 78000 Versailles
Tél . : (6) 446. 12. 67

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին

Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Էնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խասեան Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր.

Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ .-

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ. -

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մոնֆէռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի, Ռոմէնվիլ, Կանեըի, Փարիզ 20-րդ:

Վարժարանը կը պահէ գիշերօթիկ բաժինը:

Դիմել տնօրէնութեան. - 1, Պուլվարտ տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը՝ 17: Հեռաձայն.- 381 - 01 - 72:

«ՅԱՌԱՋ»Ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
22

JEUDI
22 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

LE NUMERO : 3,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.033 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.033

ԺԸՆԵՒ

ՏԷՐ - ԶՕՐԷՆ ՍԱՊՐԱ - ՇԱԹԻԼԱ ԱՊԱ՛ ՊԱՆԿԼԱՏԷՇ...

ՈՒԻԹԸՔԸՐ ԱՆԻՐԳՈՒԵԼԻ ԿԸ ՄՆԱՑ

ՀԱՅԿ· ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մինչեւ Երեքշաբթի ցերեկ, վիճաբանութիւնները շարունակուեցան ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբի նիստին : Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, երբ ծեծուած է անգլիացի զեկուցաբերին տեղեկագրին 24րդ յօդուածը, որ կը վերաբերի Հայերու ցեղասպանութեան, բազմաթիւ եղած են խօսք առնողները, առաւելաբար ներկայացնելու համար իրենց առարկութիւնները, նոյնիսկ՝ բացէ ի բաց իրենց ընդդիմութիւնը :

Այսպէս, կարելի է «մեր բարեկամներու» կարգին հաշուել ենթայանձնախումբի հետեւեալ անդամները (ի դէպ, յիշենք անգամ մը եւս, որ այս անդամները ներկայացուցչական որեւէ հանգամանք չունին, այլ պարզապէս մասնագէտներ են) ․-

Եգիպտացի մասնագէտ՝ Խալիֆա կը յայտարարէ որ «ցեղասպանութիւն» որակումը հրէական լոպիին կողմէ հնարուած բառ մըն է : Ինչ կը վերաբերի Հայերու ցեղասպանութեան, կը կասկածի անոր վաւերականութեան մասին եւ ըստ իրեն ՄԱԿ-ի որեւէ նման վաւերաթուղթ կրնայ միայն քաջալերել ահաբեկչութիւնը : Ինչ որ ալ եղած ըլլան «օսմանեան օրինազանցութիւն»ները, Եգիպտացին կը նախընտրէ որ Ուիթըքըրի տեղեկագիրը նշէ Սապրա եւ Շաթիլայի մէջ Իսրայելացիներու գործած ցեղասպանութիւնը :Ասիկա առիթ կուտայ ֆրանսացի մասնագէտին՝ Ժուանէ, որ միջամտէ : Ան հետեւեալ ճշդումը կ'ընէ․ - «Նման պարագաներու մէջ, պետութիւնները ընդհանրապէս կը ջանան «խեղդել» եղածը եւ իմ երկիրս ալ, իր պատմութեան ընթացքին չէ խուսափած ատկէ : Արդ, իսրայելեան իշխանութիւնները քաջութիւնն ունեցան լուրջ քննութիւն մը հրահանգելու եւ պատիժներ սահմանելու : Երբ նման արարքներ ցեղասպանութիւն կամ ջարդ կ'որակուին, ըստ իր կարծիքին, պէտք է նկատի առնել որ միայն Սապրա եւ Շաթիլա չըլլայ, ուրիշներ ալ եղան, գործուած ուրիշներու կողմէ : Ներկայիս, ականատես կ'ըլլանք լոպիի գործողութեան մը հաստատակայնելու եւ ուրանալու համար նացի ցեղասպանութիւնները : Արդ, ինչ կը վերաբերի Հրեաներու, ինչպէս նաեւ Հայերու ցեղասպանութեան, կարելի չէ ըսել թէ լուրջ ուսումնասիրութիւն չկայ եւ հարկ է սահմանափակուիլ ժամանակակից պատմութեան, որ թոյլ կուտայ հիմնուիլ այդ ուսումնասիրութեանց վըրայ, քան անմիջական պատմութիւնը ոգեկոչել» :

Ամերիկացի մասնագէտը կարգ մը առարկութիւններ կ'ընէ, որոնք դժուար թէ ընդունելի դարձնեն տեղեկագիրը, իր ներկայ ձեւին մէջ :

Խորհրդային մասնագէտը շատ աւելի խիստ է : Սոֆինսկի զօրավիգ է Եգիպտացիին : Աւելի հեռու ալ կ'երթայ : Կ'ուզէ որ ամէն տարի ոգեկոչուի Սապրայի եւ Շաթիլայի ցեղասպանութիւնը : Ցետոյ, տեղեկագիրը, կ'ըսէ, կը դատապարտէ ամէն բնոյթի բռնութիւն, ինչ որ «համայնավարները չեն կրնար ընդունիլ» : Ու կը թուէ հարաւ - ափրիկեան, ԻՒԱ-ի, ՊԱԿ-ի ազատագրական շարժումները :

Ցորդանանցին, Ալ Խասաւնէհ բոլորովին աւելորդ կը գտնէ տեղեկագիրը :

Մարոքցին, Տահակ, մէկ ժամ կը խօսի նոյն բանը ըսելու համար :

Պանկլատէշի մասնագէտը՝ Շովտուրի, Հանրապետութեան նախկին նախագահ, վերջին հարուածը կուտայ յայտարարելով թէ տեղեկագրէն պէտք է վերցուի թիւ 24 պարբերութիւնը (որ կը համապատասխանէ նախորդ տեղեկագրին նշանաւոր 30-րդ պարբերութեան) որպէսզի չքուէարկուելու վտանգին չբախի ենթայանձնախումբին կողմէ :

Այս վիճաբանութեանց կ'արձագանգէին Լը Մոնտ (Օգս· 20) եւ Ժուռնալ տը Ժընեւ (Օգս· 19) ձաղկելով (մանաւա՛նդ Լը Մոնտի մէջ, Իզապէլ Վիշնիաք) վերոյիշեալ արտայայտութիւնները, փնտռելով նաեւ անոնց դրդապատճառները :

Երկուշաբթի օր, Օգս· 19, նիստերուն, ոչ պաշտօնական հանգամանքով, խօսք կ'առնէին փրոֆ· Շ· Թորիկեան, Պ· Թոսունեան, Հր· Պալեան, որ կը կարդար փրոֆ· Տատրեանի պատրաստած միջամտութիւնը եւ Պ· Մալխասեան, բոլորն ալ պարզելով մեզի ծանօթ տեսակէտները :

Ապա խօսք կ'առնէին նաեւ ոչ - կառավարական ներկայացուցիչներ Թուրքիոյ, Փաքիստանի : Անգարայի կողմէ, անխուսափելի Աթաէօվը նորէն հրապարակ կ'իջնէր, պաշտպանելու համար՝ չպաշտպանուելիքը :

Հուսկ, Երեքշաբթի առտու, Օգս· 20, կը խօսէր Ուիթըքըր, պաշտպանելով իր տեղեկագիրը եւ շեշտելով թէ Հայկ· ցեղասպանութեան հարցը անվիճելի է :

×

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

«THE ECONOMIST» ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹԵՆԷՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

—×—

Անգլիական այս շատ տարածուած շաբաթաթերթը - Էքոնոմիսթ - իր վերջին թիւին մէջ (Օգս· 17 / 23) չահեկան ակնարկ մը հրատարակած է Հայերուն մասին, ուր նախ կ'անդրադառնայ Պէն Ուիթըքըրի տեղեկագրին մէջ, Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերող պարբերութեան (24րդ) որքան կարելի է ոչ- գրգռիչ բնոյթին (օրինակ՝ օսմանեան որակումը), աւելցնելով թէ այսուհանդերձ կումը), աւելցնելով թէ այսուհանդերձ Թուրքերը բարկութեամբ հակազդած են : Անցեալին, Թուրքերը միշտ արգիլք եղած են, որ Հայերու ցեղասպանութեան որեւէ ակնարկ ըլլայ, միջազգային պաշտօնական փաստաթուղթերու մէջ, բայց ներկայիս Թրքական ազդեցութիւնը հարկ եղածին չափ զօրաւոր չէ յաղթահարելու համար շուրջ 6 միլիոն Հայերու, օրէ օր աճող ազդեցութիւնը :

Ցօղուածագիրը (ի դէպ, ստորագրութիւն չկայ) կ'ըսէ թէ Հայերը կռուազան են, աւելի ըսել կ'ուզէ հաւանաբար՝ անմիաբան, եւ կ'ակնարկէ այս առընչութեամբ Էջմիածին - Անթիլիաս բանավէճին, ընդունելով սակայն որ եթէ կայ հարց մը, որ զիրենք կը միացնէ, այն է 1915 - 16ի ցեղասպանութեան ճանաչումը : Սփիւռքի մէջ ալ խորապէս կապուած կը մնան իրենց արմատներուն : Արմատախիլներու զաւակները սկսած են քաղաքական ասպարէզ նետուիլ, Գալիֆորնիոյ նահանգապետը՝ Ճորճ Տէօքմէճեան Հայ է : Թերթը կը խօսի նաեւ Խորհ· Հայաստանի մասին - 15 խորհրդային հանրապետութիւններուն փոքրագոյնը - եւ անոր յարաբերութիւններուն՝ Սփիւռքի հետ : Շատերու համար, կ'ըսէ հպարտութեան աղբիւր է նաեւ, տնտեսապէս բարգաւաճ :

Վերջաւորութեան, կ'ըսէ թէ Հայաստանի ժողովուրդը կը գիտակցի, որ Սփիւռքի Հայութեան ազդեցութիւնը կ'օգնէ իրեն, որ անկախութեան որոշ աստիճան մը վայելէ - խորհրդային հասկացողութեամբ - երախաներու մկրտութիւնը (2 / 3 համեմատութեամբ) կը յիշէ այս առթիւ, աւելցնելով թէ խօսքի ազատութիւնը սահմաններ ունի եւ կ'ակնարկէ Հելսինքիի տեղական յանձնախումբին ճակատագրին : Հուսկ, յայտնելով թէ, Խորհ· Հայաստանի ժողովուրդը զգալով որ իր լեռնային հողամասը շատ փոքր է, պարփակելու համար Հայաստանէն դուրս ապրող մէկ միլիոն Հայերը, կ'ուզէ որ Մոսկուա իրեն վերադարձնէ Ղարաբաղը (բընակչութեան 80 %ը Հայ) եւ նաեւ օգնէ իրեն պահանջելու համար հայկ· հողերը Թուրքիայէն : Հանրապետութեան մէջ, շատ Հայեր, կ'ընդունին որ, խորհրդային թաթը, նոյնիսկ երբեմն ծանր, այնքան բիրտ չէ որքան եղած է օսմանեան թաթը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ մէջ, օրակարգն ըլլալով հանդերձ Նոր - Քալետոնիան, վէճերը կրկին կեդրոնացան Կրինփիսի հարցին վրայ : Կօտէն բուռն յարձակում մը կատարեց, շեշտելով թէ Պետութեան բարձրագոյն իշխանութիւնները կ'ուզեն խոյս տալ իրենց պատասխանատուութիւններէն, արդ կ'ըսէ Իւ - Տէ - Էֆ խումբին նախագահը․ - «Կամ պետութեան ղեկավարն ու նախարարապետը լուր չունէին եւ ուրեմն մեղաւոր են անհոգութեամբ, կամ՝ տեղեակ էին եւ այն ատեն պէտք է ստանձնեն իրենց ձախողութեան հետեւանքները» : Արդարեւ, գաղտնի սպասարկութեանց բրածը չէ որ կը դատապարտուի, այլ՝ մէջտեղ ելլելը : Գալով Իոնիւի, շատ խնդալիք գտաւ իր հրաժարումին վերաբերող հարցումը եւ միշտ խընդալով, ըսաւ թէ այսպիսի բան մը չէ անցած մտքէն : Ուշ գիշերին, երեսփոխանները զբաղեցան բուն օրագրով, որ Նոր - Քալետոնիոյ օրինագիծն է : Միայն ընկերվարականները թեր քուէարկեցին (ինչ որ կը բաւէ) եւ այս քուէարկութեամբ հարցը վերջնապէս փակուած կ'ըլլար, եթէ ընդդիմութիւնը նոր դիմում մը բրած չըլլար Սահմանադրական Խորհուրդին :

ՊԷՅՐՈՒԹ դժոխքի վերածուած է կրկին, արդէն տասը տարիէ ի վեր միայն շատ ժամանակաւոր ելքեր վայելեց այդ դժոխքէն, եւ նոր ոճրափորձ մը 24 մեռեալ եւ մօտ 100 վիրաւոր պատճառած է : Իսկ Տրիպոլիսի մէջ, կրկին թակարդ - կառք մըն է, որ պայթած է : 43 մեռեալ կար եւ 100է աւելի վիրաւոր : Ոճրափորձին տէր եղած են․ - «Մայրիի քրիստոնեայ յեղափոխականները» : Ի՞նչ ըսելիք մնացած է Լիբանանի մասին : Ոչինչ : Եւ սակայն, լրագրողները դեռ ըսելիք կը փնտռեն, յաճախ ալ կը գտնեն, ինչպէս Լիպերասիոն, որ բառախաղ խորագրէ մը գտա (սան - փուռ - սան, բայց անշուշտ՝ աքիւն ուղղագրութեամբ), գրութիւններ լոյս ընծայած է եւ խմբագրական մը : Պէյրութ կը խորագրէ, Մարք Քրավէց անհետացման ճամբու վրայ, չանտեսելով սակայն թէ մայրաքաղաքը կը մնայ ճոխ, յանդուգն, վայելուչ, մինչեւ իսկ երբ հոգեվարքի մէջ է : Այս է «լիբանանեան հրաշքը»···

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ, փոփոխութիւնները կը շարունակուին : Այս անգամ, Վրաստանի կուսակցական ղեկավարութեան մէկ շատ ազդեցիկ անձն է՝ Սոլիկօ Խապէյշվիլի որ պաշտօնազրկուած է «իր աշխատանքին մէջ անբաւարարութեան» համար : Տեղը պիտի անցնի, հաւանաբար, Ժիվի Անչապաձէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ սպաննուեցաւ իսրայելացի դիւանագէտ մը, բայց Իսրայէլ հաստատեց թէ բան պիտի չփոխուի երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ :

ՆԻՒ - ՏԷԼՀԻԻ մէջ, Սիխերը սպաննած են իրենց մէկ չափաւոր պարագլուխը, որ վերջերս հաշտութեան համաձայնագիր մը ստորագրած էր նախարարապետ՝ Կանտիի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրը շատ գէշ արդիւնք մը արձանագրած է Յուլիսին, 3,8 միլիառ ֆրանք բացով :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 10/16)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի բնակչութիւնը 1985, Յուլիս 1-ին եղած է մէկ միլիոն հարիւր յիսունը հինգ հազար երեք հարիւր հոգի : Այս տեղեկութիւնը տուած է Երեւանի վիճակագրական վարչութիւնը :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ա· ԴԱՍԱԿԱՐԳ «ԿՈՏԱՅՔ» ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ է որ Աբովեանի Կոտայքը ներկայացած է Մոսկուայի խաղացողներուն եւ ըստ երեւոյթին ասիկա հոգեբանական տեսակէտէ բացասական դեր խաղացած է : Թէեւ տեղական Լոկոմոտիվի հետ հանդիպումին առաջին վայրկեանները անցած են հաւասար պայքարով․ սակայն ատկէ վերջ, դաշտին տէրերը իրենց փորձառու խաղացողներով նախաձեռնութիւնը ձեռք առած են, եւ առաջին կիսախաղի վերջաւորութեան երեք վայրկեան մնացած Կալաշնիկով կրցած է արձանագրել առաջին կոլը :

Երկրորդ կիսախաղին Աբովեանցիները շատ ճիգ թափած են խաղին ընթացքը փոխելու համար, եւ քանի մը անգամ կրցած են նպաստաւոր առիթներ ստեղծել, սակայն չեն յաջողած զանոնք օգտագործել : Իսկ 66-րդ վայրկեանին Կոտայքի դէմ փենալթի մը վերջ տըրուած է պարտութենէն փրկուելու որեւէ յոյսի եւ Լոկոմոտիվ յաղթական դուրս եկած է 2 - 0 :

Կոտայք 5րդ դիրքի վրայ է, 26 կէտով :

ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

ՅՈՎԻԿ ԷԹԵԱՆ

Քալիֆորնիան տարբեր աշխարհ մըն է: Նահանգը կարծէք մաս չի կազմեր Միացեալ Նահանգներու: Շատերու համար Ամերիկան Քալիֆորնիան է միայն: Այս երեւոյթը աւելի նկատելի է մանաւանդ մեր հայրենակիցներուն մօտ: Լոս Անճըլըսը աւելի սերտ կապեր ունի Պուրճ Համուտի, Պէյրութի, Հալէպի, Թեհրանի ու նոյնիսկ Երեւանի հետ քան Միացեալ Նահանգներու այլ շրջաններու հետ: Հոս, մերիններն այնքան կլանուած են իրենց տեղական հարցերով - մշակութային, կրթական, մարզական, հրատարակչական եւ եկեղեցական - որ կարծէք Քալիֆորնիայէն դուրս գոյութիւն չունին հայկական հաւաքականութիւնները: Շատեր, տասնեակ մը տարիներ հոն ապրած ըլլալով հանդերձ, երբեք չեն այցելած տարբեր նահանգներ:

Անշուշտ, Լոս Անճըլըսի ամէնէն հանրածանօթ ու քաշողական շրջանը միշտ նկատուած է Հոլիվուտը: Երազային ապրումներ, զգացումներ ու երեւակայութիւններ արթնցնող այդ անունը, աշխարհի ամէն կողմը, բոլոր ժողովուրդներուն համար, կախարդիչ հանդամանք եւ հրապոյր ունի: Շատերու երեւակայութեան մէջ Հոլիվուտ կոչուած շրջանը դրախտային վայր մըն է, գեղեցիկ հանրային պարտէզներով, մաքուր պողոտաներով եւ մանաւանդ համաշխարհային հռչակ ունեցող շարժանկարի աստղերու որպէս բնակավայր: Այդ խարկանքը ունին մանաւանդ Հայաստանի մեր ազգակիցները: Կը յիշեմ, օր մը, տիկին մը մեր պանդոկի սպասման սրահին մէջ հպարտութեամբ ու նկատելի յոխորտանքով յայտարարեց՝

- Մերոնք Հոլիվուտում են ապրում:

- Ի՞նչ էք ասում, ըսի, զարմանք եւ հիացում կեղծելով: Արդեօք Էլիզապէթ Թէյլըրի եւ կամ Ճէյն Ֆոնտայի դրացի՞ են...:

Այդպէս կարծողներէն ոմանք եկան ու տեսան իրենց աչքերով Հոլիվուտի հաշիշամոլները, միասեռականները եւ ծայրագոյն Արեւելքէն եկած ամէն կարգի բախտախնդիրներու եւ արկածախնդիրներու խումբեր՝ Հարաւային Վիէթնամէն, հարաւային Քորէայէն, Լաոսէն, Քամպոտիայէն ու այլազան ու այլանդակ տարրերու կէթոները իրենց ամբողջ սխրագործութիւններով, ոճիրներով... ու հիասթափեցան:

- Տիկին, ըսի, Հոլիվուտի բուլեվարտում, ժամը 10էց յետոյ դժուար թէ ապահով կերպով կարենաք քալել: Իսկ փողոցների անկիւններում պիտի տեսնէք 16 - 17 տարեկան աղջիկներ, յաճախ կիսամերկ, որոնք իրենց մարմինները վաճառքի հանելու սակարկութիւններ են անում... Ձերոնք եթէ տարբեր գոյներով են նկարագրում Հոլիվուտի կենցաղը, էլի ստում են, ստում... պարզապէս Հայրենիքը լքելու իրենց մեղքը արդարացնելու համար...: Տիկինը այլայլեցաւ. գոյնը փոխուեցաւ ու զինքը այդպէս թողելով հեռացայ սրահէն:

Յամենայնդէպս, հրեշտակներու լայնատարած քաղաքը ունի իր կարգ մը առաւելութիւնները, մանաւանդ հայ այցելուի մը համար:

Ան հոն ունի իր ճաշակները եւ հոգեկան պահանջները գոհացնելու համար շատ աւելի առիթներ քան Ամերիկայի այլ քաղաքներու մէջ:

Կը բանամ հայկական հեռացանկը որ մեծածաւալ ու պատկառելի հրատարակութիւն մըն է: Նախ՝ կը կարդամ հայկական եկեղեցիներու ցանկը: 24 եկեղեցիներ կան, մէջը հաշուելով նաեւ յարանուանական եկեղեցիները. 13 հայկական դպրոցներ, բազմաթիւ աշակերտներով: Գալով հայկական միութիւններու՝ կը հաշուեմ 56 զանազան ու զարմանազան անուններ: Ասոնցմէ 6ը զուտ մշակութային միութիւններ են, զանազան արուարձաններու մէջ իրենց ունեցած մասնաճիւղերով: Հարց կուտամ ինքզինքիս թէ արդեօք մենք քանի՞ տեսակ մշակոյթ ունեցած ենք: Այս այլազան միութիւններու թիւը արդեօք ազգային կենսունակութեա՞ն, աշխուժութեա՞ն արդիւնք է, թէ ոչ արդիւնք է անմիաբանութեան, անհանդուրժողութեան, տգիտութեան ու յետամնացութեան...: Տարիներ առաջ, ողբացեալ Շաւարշ Նարդունին, Քալիֆորնիա կատարած մէկ այցելութենէն վերադարձին հանդիպեցաւ մեր շրջանը ու շատ յուսահատական գոյներով ներկայացուց այդ շրջանի ազգային - հանրային կեանքը:

Բայց ես գացած եմ Լոս Անճըլըս, առաւելագոյն չափով օգտուելու համար, հայկական - հոգ չէ թէ զիրար խաչաձեւող - ձեռնարկներու ընձեռած բարիքներէն: Այդ ձեռնարկները իսկապէս թէ շատ են: Թատերական ներկայացումներ, գրական երեկոյթներ, աւուլիններ, երաժշտական հանդէսներ ու համերգներ, խնջոյքներ ու մանաւանդ ականջ ծակող «միջազգային հռչակ» ունեցող երգիչներու ելոյթներ...: Երաժիշտներէն ու երգիչներէն, անոնք որոնք անցած են Երեւանի երաժշտանոցներէն, իսկապէս թէ որակեալ արուեստագէտներ են: Անոնցմէ ոմանք մաս կը կազմեն այլազան նուագախումբերու: Այս արդէն մեր Հայրենիքի նպաստն է Սփիւռքահայութեան մշակութային մակարդակի բարձրացման:

Բախտաւոր եմ: Եկած եմ Լոս Անճըլըս այն շրջանին երբ գրական, մշակութային եռուզեռ մը կայ քաղաքին մէջ: Մանաւանդ որ ներկայ է նաեւ բազմավաստակ դաստիարակ ու ներհուն բանաստեղծ՝ Վահէ Վահեանը: Իր գրական գործունէութեան 50ամեակը պիտի տօնուի մեծ շուքով: Ուրիշ կարեւոր անձնաւորութեան մը ներկայութիւնը արտակարգ փայլ մը տուած է շրջանի մշակութային կեանքին: Փրոֆ. տոքթ. Գէորգ Խրլոբեանի ներկայութիւնն է այդ: Երեւանի Պետական Համալսարանի դասախօսը եկած է Միացեալ Նահանգներ, որպէս հիւր - դասախօս՝ Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճի: Իր հմտութեամբ ու բազմակողմանի կարողութիւններով ան մեծապէս պիտի նպաստէ Քալիֆորնիայի հայութեան կրթական - մշակութային կեանքին: Տարիներ առաջ, զինք լսած էինք Շիքակոյի Նորթուէսթըրն համալսարանին մէջ, երբ հոյակապ դասախօսութիւն մը տուաւ Անանիա Շիրակացիի մասին, հայ եւ օտար հասարակութեան մը առջեւ: Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճի տնօրէնութիւնը գովելի ծրագիրը մշակած է, կազմակերպելով մանկավարժական լսարան մը, ուր փրոֆ. Խրլոբեանը վեց դասախօսութիւններ պիտի տայ յատկապէս հայ ուսուցիչներու եւ ծնողքներու համար:

Առաջին հանդիպումս Լոս Անճըլըսի կարգ մը երիտասարդ մտաւորականներու հետ տեղի ունեցաւ ժամանումիս յաջորդող օրն իսկ: Ներկայ գտնուեցայ փիտաժողովի մը՝ «Հայ գրականութիւնը Ամերիկայի մէջ - Ուղղութիւններ եւ Հարցադրումներ» ընդհանուր նիւթին շուրջ: Փիտաժողովին կը մասնակցէին՝ Ռուբէն Ադալեան, Փրոֆ. Աւետիս Սանճեան, «Արարատ» պարբերաթերթի խմբագիր՝ Լեւոն Համալեան, Օշին Քէշիշեան, Տոքթ. Գառնիկ Գալստեան, Տոքթ. Գէորգ Խրլոբեան եւ Տոքթ. Կարպիս Տէր Եղիայեան:

Սակայն ո՛վ զարմանք: Ճիշդ որոշեալ ժամուն երբ սրահէն ներս մտայ, 18 հոգի միայն հաշուեցի: Այս երեւոյթը զարմանք եւ ցաւ պատճառեց ինծի: Ողբալի ողբերգական էր պատկերը: Եթէ միայն հայկական վարժարաններու ուսուցիչները ներկայ ըլլային, գուցէ հարիւրէ աւելի ունկնդիր կրնայինք ունենալ նման որակեալ ձեռնարկի մը: Ցաւով յայտնեցի հիասթափութիւնս:

Կեցութեանս շրջանին ամէնէն տպաւորիչ երեւոյթն էր՝ գրչի վաստակաւոր մըշակ, դաստիարակ եւ բանաստեղծ՝ Վահէ Վահեանի մեծարանքի երեկոն: Ջինք ներկայացնողները զիրար գերազանցեցին: Վաչէ Սեմերճեան, Փրոֆ. Խրլոբեան, Օշին Քէշիշեան ու մանաւանդ Անդրանիկ Անդրէասեան ներկայացուցին յոբելեարը, որպէս ուանդութեան ջահակիր, որպէս խմբագիր, գրականագէտ ու մանաւանդ որպէս մարդ ու գրող: Յատկանըշական էր Մարիա Քրիստեանի ուղերձը: Ջգայուն ու խոր ապրումով յայտնեց իր հիացումն ու երախտագիտութիւնը որպէս հարազատ սանուհին Վահէ Վահեանին գլխաւորած Հայագիտական Հիմնարկին: Բայց խօսքերուն գլուխ գործոցը ա՛յն էր զոր խօսեցաւ ինք՝ յոբելեարը: Իրեն վերագրուած բոլոր արժանիքները փոխանցելով մեր ժողովուրդին, ու իր անձին նկատմամբ եղած բոլոր ներբողները լսելով սուսիկ իբրեւ ունկնդիր, համեստօրէն աւելցուց՝ «Ես եւս ձեզ նման լսեցի ու մտիկ ըրի այդ անձին նկատմամբ ըսուածներն ու անոր վերագրուած արժանիքները... եւ ես սիրեցի այդ անձը...»: Պատկերը հոյակապ էր. իսկական բանաստեղծութիւն: Իր խօսքը վերջացուց, կոչ ընելով բոլորին որ ըլլան հանդուրժող, իրատես եւ հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերը միշտ դասեն բոլոր կարգի անհատական ու հատուածական շահերէ վեր, տալով հայ ժողովուրդին ու Հայրենիքին՝ գերագոյնը: Հոս արդէն Վահան Թէքէեանն էր որ կը խօսէր՝

> Ի՞նչ մնաց, կեանքէն ինծի ի՞նչ մնաց.
> Ինչ որ տուի ուրիշին, տարօրինա՛կ,
> այն միայն...:

Գրագէտ Վահէ Վահեանի մտերմութիւնը վայելեցի երկու տարբեր առիթներով եւս: Նախ՝ Տէր եւ Տիկին Թարխանեաններու բնակարանը, ուր գտնուեցանք շընորհիւ մտերիմ բարեկամիս՝ Ջօհրապ Մենեշեանի: Կային նաեւ ծանօթ ազգայիններ: Լաւ անակնկալ մը վերապահուած էր ինծի համար: Ներկայացուցին անձնաւորութիւն մը՝ Արամ Պարոնեան, շըրջանաւարտ Սելանիկի Անաթոլիա Գոլէճէն...:

- Զարմանալի է, ըսի, այդ անունով շրջանաւարտ մը չունէինք: Կը ճանչնայի Պարոնեան անունով մէկը, սակայն անոր անունը Հայկարամ էր եւ ոչ թէ Արամ:

- Այդ ես եմ, ըսաւ: Ողջագուրուեցանք: Ի՛նչ հաճելի զուգադիպութիւն ու հանդիպում, գրեթէ 60 տարիներու բաժանումէ մը ետք: Ինք դասընկեր էր ծանօթ գրագէտ՝ Ստեփան Կուրտիկեանի: Երբ իրենք լրացուցին գոլէճը, նոյն տարին ես կ՚արձանագրուէի որպէս առաջին դասարանի աշակերտ: Հայկարամ Պարոնեանը, Լոս Անճըլըսաբնակ Լեւոն Այվազեանը, Լեւոն Պապուլուզեանը եւ Դանիէլ Դանիէլեանը այդ տարիներուն մեր կուռքերն էին: Բոլորն ալ առաջնակարգ մարզիկներ՝ մեզի, փոքրերուս համար մէյմէկ անմատչելի բարձունքներ էին իրենց յաջողութիւններով եւ յաղթանակներով:

Երեկոյ մըն ալ նման հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Տիկին Ճօժէնի Քէշիշեանի բնակարանը: Շատ մը ծանօթ մտաւորականներ կային այդ օրը: Ոմանք կը ճանչնայի անձամբ ու շատեր՝ իրենց հանրային գործունէութեամբ ու գրական աշխատանքներով: Պահ մը միտքս եկաւ նախագահ Քէնըտիի մէկ նշանաւոր խօսքը, Սպիտակ Տան մէջ կայացած հաւաքոյթի ընթացքին՝ «Այս յարկին տակ այսքան տաղանդներ երբեք չէին գտնըւած, բացի այն պարագայէն երբ Ճէֆֆըրսընը կը ճաշէր առանձինն»: Տրամադրութիւնները բարձր էին այդ երեկոյ: Վաստակաշատ գրագէտին շուրջը բոլորուած էին իր նախկին սաներն ու գործակիցները: Օշին Քէշիշեանը իր զուարճախօսութիւններով իր տարերքին մէջ էր: Հոս, խոստովանութիւն մը կ՚ուզեմ ընել: Ժամանակին, ողբացեալ Գէորգ Քէշիշեանը օր մը մտերմօրէն ըսած էր ինծի թէ «Մեր ընտանիքի ինտէլիգէնցը Օննիկն է»: Գուցէ կուսակցական պատկանելիութեանս համար էր այդ արտայայտութիւնը: Ցարդ, Օննիկին բանախօսութիւնը եւ կամ դասախօսութիւնը լսելու առիթը չեմ ունեցած, սակայն այս կարճ կեցութեանս ընթացքին երկու անգամ լսած ըլլալով Օշինի դասախօսութիւնները, ու մանաւանդ կարդացած ըլլալով իր ճառը Գլաճորի Համալսարանի 700ամեակին առթիւ, մօտ 40 հազար ունկնդիրներու ներկայութեան, եկայ այն համոզման որ Պ. Գէորգը անգիտակ էր իր երկրորդ տղուն շնորհներուն մասին...:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ ՏԱՐԻ

ՔԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ՏԻԿԻՆ ԱՏԷԼ ՀԻԿՕՅԻ ՄԱՍԻՆ

—— × ——

(Բ. եւ վերջ)

Քանի մը տարուան ընթացքին երբեմնի ամչկոտ երիտասարդուհին փոխուած է: Մարմնական այն հաճոյքը զոր իր ամուսինը չէ կրցած տալ իրեն,ահա կը գտնէ այս փոքրակազմ մարդուն թեւերուն մէջ: Անոր կը գրէ սիրակէզ տողեր, ուր զայն կը կոչէ «հրեշտակս» եւ մինչեւ իսկ կ՚ըսէ թէ «զայն կը սիրէ իր զաւակներէն աւելի»: Ու իրենց միասնութիւնը կ՚ընթանայ արգիլուած սէրերու դասական ճամբով. եկեղեցիներու մէջ հանդիպումներ, փակ վարագոյրով կառքերու մէջ երկար պտոյտներ - պտոյտներ՝ զորս Ատէլ կը վճարէ, քանի որ իր սիրահարը դրամ չունի - , սակայն անոնք զիրար կը գտնեն նաեւ պանդոկի սենեակի մը մէջ զոր Սէնթ - Պէօվ վարձած է:

Հակառակ այս բոլորին, այս կապը երջանկութիւն չէ պարգեւած Ատէլին, եւ ոչ ալ Սէնթ - Պէօվին: Հիւկօ եւս դըժբախտ է. կը զգայ թէ կորսնցուցած է կնոջ սէրը զոր երբեք պիտի չվերագըտնէ: Յետոյ, 1833-ին փետրուարեան օր մը հրաշք մը կը պատահի. կը հանդիպի Ժիւլիէթին: Հոյակապ զգացում մըն է այս, ամբողջական, անդիմադրելի, զոր այդ պարզունակ գեղեցիկ երիտասարդուհին կը ներշնչէ իրեն: Ծնունդ կ՚առնէ կէս դարու սէր մը, որուն Ժիւլիէթի մահը միայն վերջ պիտի տայ:

Անկէ ետք Հիւկօ զօրով ու յարգանք միայն կը ցուցաբերէ Ատէլին հանդէպ. այլեւս ան «բարեկամուհի մը»ն է, որ կը բաժնէ իր կեանքը, ոչ թէ ամուսին մը, եւ բնաւ երբեք սիրահար մը:

Կարելի էր կարծել թէ Հիւկոյի այս հանդիպումը աւելի սերտացնէր Ատէլի ու Սէնթ - Պէօվի մտերմութիւնը, սակայն ճիշդ հակառակը կը պատահի: Իրենց պատմութիւնը հետզհետէ կը խամրի: Սէնթ - Պէօվ որոշապէս չի հանդուրժեր Հիւկոյէն վար դասուելու եւ մեծ գրողին փառքը զինք աւելի ու աւելի շուքի մէջ կը թողու: Խղճմին նախանձայլը ինք կ՚առնէ որովհետեւ չի հաշտուիր Ատէլին ամէն բանէ առաջ «Հիւկոյին կինը» մնալու երեւոյթին հետ: Ու չկարենալով տիրապետել զայրոյթին, իր դառնութիւնն ու մաղձը կը թափէ այն կնոջ վրայ, զոր սիրած էր այնքան...:

Վերադառնալով ամուսնական հաւատարմութեան ու մոռնալով իր շեղումները, Ատէլ շատ դէշ կը դիմաւորէ իր ամուսնին ու Ժիւլիէթին յարաբերութիւնը. յատկապէս երբ կը հասկնայ թէ քըմայք մը չէ ան, այլ՝ սէր մը, յար եւ նման այն մէկուն զոր ինք ապրած է անցեալին Վիքթորի հետ:

Առանց մեծ աղմուկ յարուցանելու ան պայքար կը մղէ «տիկին Տրուէ»ի դէմ: Առաջին քայլին ան կատարեալ չարամըտութեամբ նամակ մը կը գրէ այն թատրոնին տնօրէնին, ուր Հիւկօ Ռիւի - Պլասի մէջ դեր մը խոստացած է Ժիւլիէթին:

Իր թշնամութիւնը երբեմն անսպասելի չափերու կը հասնի. հաւատարմութիւնը այլեւս Հիւկոյին մօտ տիրական գիծ մը չըլլալով ան հակառակ Ժիւլիէթին հետ ունեցած կապին, անտես չի թողուր իրեն հիացողները: Ատէլ աչք կը փակէ ամէն թեկնածուի որ կրնայ վնասել «ընտրեալ»ին:

Երբ Հիւկօ կը հանդիպի Լէօնի Պիարին ու կը տարուի սպառիչ կիրքով մը, Ատէլ կը կարծէ թէ պիտի կարենայ լուծել իր վրէժը: Տեսակ մը մեղսակից կը դառնայ ամուսնին: Երբ Հիւկօ ապօրինի կենակցութեամբ յանցանքի վրայ կը բռնուի, կ՚երթայ Ատէլին խոստովանելու ամէն բան ու ան է որ կ՚օգնէ դիմագրաւելու ահռելի գայթակղութիւնը: Ակադեմական, յարգարժան այս մարդը արդէն իր համբաւը քայքայուած, իր ապարէզը փճացած կը տեսնէ...: Սակայն գայթակղութիւնը շուտով կը մոռցուի:

Երբ քանի մը ամիս ետք Լէօնի վերստին մուտ կը գործէ հասարակութեան մէջ, այդ կ՚ըլլայ տիկին Հիւկոյի «հովանաւորութեամբ»: Այլեւս երկու կիները բարե-

…ներ են, որոնք մխացած են իրարու, Ժիւլիէթին դէմ դիրք դրաւելու մարմա-ծով:

Բոլոր այս զգացական փոթորիկները արգելք չեն ըլլար որ Հիւկօ ընտանիքը վարէ ցուցական կեանք մը: Ժամանակի …թացքին Ատէլին տանտիրուհիի յատ…ութիւնները բարելաւուած չեն. սա…կայն, ըստ յայտնուած կարծիքներու …ռւայալ հրապարակի իրենց նոր բնակա…րանին մէջ «մեծ բանաստեղծը իշխանի …ր պէս տեղաւորուած է, սակայն քիչ …նգամ կ'ընթրեն հոն»: Ատէլ գեղեցիկ է միշտ թէեւ անշուշտ տարիները թողած են իրենց հետքը:

Քանի մը տարի առաջ կրկին դժբախ…տութիւն մը հարուածած է զիրենք: Ի…րենց անդրանիկ աղջիկը, չքնաղ Լէոփոլ…տինը որ ամուսնացած է 1843 Յուլիսին, ամուսնին հետ խեղդամահ կ'ըլլայ Սէնի մէջ: Հիւկօ ինչպէս ամէն տարի Ժիւլի…էթին հետ ճամբորդութեան մէջ է: Ատէլ կը ստիպուի առանձին դիմագրաւել սար…սափելի լուրը: Իրեն համար, ինչպէս Վիքթորին՝ վէրքը երբեք պիտի չսպի…անայ: Սակայն հակառակ ամէն բա…նի կեանքը կը շարունակուի: Երեք զա…ւակ եւս ունին. երկու մանչեր ու վեր…ջինը՝ աղջիկ մը որ կոչուած է նոյնպէս Ատէլ:

Իր կենսագիրները միաձայնութեամբ …կրեն թէ Հիւկոյի առասպելը թերի պի…տի մնար առանց աքսորի փորձառու…թեան: Իրականութիւն մըն է որ 18 տա…րիներու մեկուսացումը զոր ինք իրեն կը …պարտադրէ ան, պիտի կրկնապատկէ իր …փառքին ճառագայթումը:

Պետական հարուածին յաջորդ օրն …իսկ, երբ Պոնափարթ իր ձեռքը կը դնէ Ֆրանսայի վրայ, Հիւկօ իր զայրոյթը կը …պոռթկայ, նաեւ ազատութեան հանդէպ …իր սէրը: Ու քերթողը առանձին զրաւ…կը դնէ, անհեթեթ զրաւ մը, զայն պար…տութեան մատնելու, միմիայն բառերու …ժանդակութեամբ. «փոքրիկն Նափոլէո…նը որ բանակին ուժով իշխանութիւնը …իւր ձգած է սակայն զանգուածային …կու հանրաքուէով օրինականացուցած …զայն: Շահելու համար այս զրաւը ան …փակուի առանձնութեան մէջ: Կը փա…կէ նաեւ իրենները իրեն հետ:

Մեծ խանդավառութեամբ չէ որ Ա…տէլ կը հետեւի անոր. այս մասին կը վկ…այէ 1856 Հոկտեմբերի իր նամակը որ …ղղուած է տիկին Փօլ Մէօրիսի, նոյն …ն իսկ երբ ընտանիքը կը տեղաւորուի «Օթվիլ Հաուզ»ի մէջ. տունը՝ զոր նոր …ած է Հիւկօ: «Մեր տունը, ինծի համար …աքսորին մարմնացումն է…». բազմաթիւ …պատճառներ կը բացատրեն ու կ'արդարա…ցնեն իր հոգեվիճակը: Նախ՝ կայ Ժիւլ…իէթը որ Հիւկոյին հետեւած է աքսորա…վայրն ալ ու կ'ապրի շատ մօտիկը եւ …քերթողը զինք կը տեսնէ ամէն օր: Յետոյ, հակառակ նիւթապէս աւելի ու աւելի ծաղկած վիճակի մը, Հիւկօ կը …պարտադրէ միշտ ապրելակերպ մը որ …մօտենիչ է աղքատութեան: Կան տակա…ւին տղաքը որոնց երիտասարդութիւնը …չէ ուար կը համակերպի այս տխուր կեն…ցաղին:

Ատէլ Բ. յատկապէս կը մտահոգէ իր …ծնողը, իր լռութիւններով ու յառած …նայուածքով: Հիւկօ բոլորովին թաղ…ուած իր հսկայական գործին մէջ, - «Պատուհասները» կը գրէ այդ շրջանին - …չինչ կը նշմարէ: Այն ատեն Ատէլ կ'ըմ…բոստանայ ու իր սովորութեան համա…ձայն այդ կ'ընէ նամակագրութեամբ, …քանի որ ան կը վախնայ խօսակցութեան …ընթացքին ամուսնին զինքը համոզելու …կարողութենէն. «Այս առտու բսիր թէ …աղջիկդ ինքզինք միայն կը սիրէ: Ատէլ …քեզի նուիրած է իր երիտասարդութիւնը …ու զոն զայն եսասէ՞ր կը նկատես: Ու…շադրութեանդ կը յանձնեմ այս պարա…գան, բարեկամս, որպէսզի մտածես այս …մասին…»: Իր աղջկան սիրոյն 1858-էն …սկսեալ ան կը ձեռնարկէ յաճախակի …ճամբորդութիւններու, որոնք զինքը հե…ռու կը պահեն «Օթվիլ Հաուզ»էն մինչեւ …այն օրը երբ այլեւս հոն չի վերադառ…նար:

Սակայն այս աքսորին պատճառով է …որ իր սիրտը կը յորդի առաքելութեան …իր սիրով. Ատէլ որոշած է կոթողացնել …ամուսինը իր կենդանութեան իսկ ու ա…նոր համար գրել իր կեանքին պատմու…թիւնը: Այսպէսով ծնունդ կ'առնէ հա…տորը, որուն խորագիրը «Վ. Հիւկօ՝ ներ…կայացուած իր կեանքին ականատես մէ…կուն կողմէ» կ'ըսէ մեզի թէ արժէքա…ւոր վաւերաթուղթ մըն է:

Ատէլ կը լծուի գրելու պետական հար…ուածին յաջորդ օրն իսկ: Ցատկապէս …տարիներու ընթացքին է որ Ատէլ կը քաղէ …իր ծանօթութիւնները. հարցումներ կ'ուղ…ղէ ամուսնին որ անվրէպ յիշողութեամբ մը կը վերակենդանացնէ անցեալի սա կամ նա պատահարը: Ատէլ կը բարձրանայ իր սենեակը ու համառօտ կերպով կը նօթագրէ ինչ որ պատմած է ամուսինը: Յետոյ յաջորդ առաւօտուն, յենած իր բարձերուն, անկողնին մէջ զետեղած գրակալին վրայ վերստին կը կարդայ այդ նօթերը ու կը շարադրէ գրութիւնը:

Այս վկայութեան մասին խօսելով Ա. Տրքօ կ'ըսէ թէ «կատարեալ խաբեբայութիւն» մըն է. ըստ իր կարծիքին վերըստին գրուած ըլլալու է Հիւկոյի ամէնէն մտերիմ բարեկամին՝ Օ. Վաքըրիի կողմէ: Եւ ան պիտի ուզէր հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել միայն կէտեր, որոնք կրնային աւելի գեղեցկացընել պատկառելի վարպետին առասպելը: Յետոյ եւ յատկապէս այն պատճառով որ Ատէլին աղբիւրը նոյնինքն Հիւկօն ինքն է, ու ան երբ կը պատմէ իր մասին, հակումը կ'ունենայ անշուշտ ջնջելու բոլոր այն պարագաները որոնք կրնային վտանգել իր գոյութեան հաւասարակշռութիւնը, կամ արատաւորել իր ներդաշնակութիւնը: Սակայն ինչ որ ըլլայ, Ատէլին հատորը ընթերցողին համար արժէքաւոր վաւերաթուղթ մըն է, հիւկոյապաշտ ըլլայ, կամ ոչ:

Երբ կը հրատարակուի 1863-ին, Ատէլ կ'արժանանայ մեծ գովեստներու: Այլեւս Փարիզ է ինք, որովհետեւ չերթար աքսորավայրը: Անդադար կ'երթեւեկէ Փարիզէն Պրիւսէլ ուր Հիւկօ կուգայ միանալու իրեն… միշտ Ժիւլիէթէն անբաժան: Սակայն երկու կիներու միջեւ ժամանակը ջնջած է մրցակցութեան ոգին: Ատէլ վերջապէս ընդունած է «այս սէրը՝ որ մեղք մըն էր ու դարձաւ առաքինութիւն մը»: Թերեւս կ'ուզէ Ժիւլիէթին թողուլ հսկողութիւնը այն մարդուն զոր մեծարեցին երկուքն ալ, որովհետեւ կը զգայ թէ պիտի չունենայ ուժը մինչեւ վերջը անոր հետեւելու: Այնուհետեւ, ամէն բանով որ իրեն մնացած է կեանքէն, կը պայքարի բացակային համար, յիշեցնելով Ֆրանսայի թէ մեկուսացած իր կղզիին վրայ, քերթողը ներկայ է, աւելի քան երբեք: Այսպէսով ան կ'ունենայ զգացումը թէ արժանի գտնուած է ճակատագրին, որ զինքը դարձուց Վ. Հիւկոյի կինը…:

1867-ին ներկայ կ'ըլլայ Էռնանիի պանծալի ներկայացումի մը. նոյն իրիկունն իսկ կը գրէ ամուսնին. «Երջանիկ եմ. երկինքին մէջ կը գտնուիմ»: Երկինքին մէջ… Թող Վիքթոր հոն գտնէ զինքը. այնուհետեւ ա՛յդ է իր յետին յոյսը: 1868 Օգոստոսի վերջաւորութեան, հուսկ ճիգով մը կը միանայ անոր Պրիւսէլ, ուր միասին ներկայ կ'ըլլան իրենց թոռան ծնունդին: Եւ 27-ին, ինչպէս երազած էր, իր ծերունի ամուսնին թեւերուն մէջ հոգին կ'աւանդէ: Ինչպէս կը գրէ Ա. Տրքօ՝ «իրականութիւն է որ բոլոր խզումներէն, մատնութիւններէն, նախանձէն, զայրոյթէն եւ արցունքներէն անդին, մինչեւ վերջը մնաց անոր կինը»: Եւ նոյնինքն Հիւկօն է որ զայն կը նուիրագործէ: Ատէլին մահուան սնարին մէջ քաշուած լուսանկարին վրայ պիտի գրէ հետեւեալ բառերը. «Սիրելի Ներուած մեռեալ»:

Նման ընծայականով մը Ատէլ կրնար այնուհետեւ խաղաղութեամբ ննջել:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»ի վաթսունամեակի նամականի

——×——

ԽՄԲ. - Հակառակ արձակուրդի շրջանին, կը շարունակենք շնորհաւորական բազմաթիւ նամակներ ստանալ: Խորին շնորհակալութիւններ բոլորին: Ստորեւ փունջ մը եւս. -

ՓԱՐԻԶ, Օգս. 15. - Մայիս, 1930ական թուականներէն մինչեւ իր մահը բաժանորդ եւ հաւատարիմ ընթերցող ու գնահատող մըն էր «Յառաջ»ին. կինս եւ ես կը շարունակենք նոյնն ըլլալ: Կը կարդանք ձեր թերթը օրէ օր - ոչ միայն հայութեան վերաբերող լուրերն ու յօդուածները. այլ նաեւ ֆրանսական եւ միջազգային կեանքէն քաղուած լուրերը, զորս կը հրամցնէք ամփոփ ու երբեմն անձնական պատշաճ խորհրդածութիւնով մը համեմուած կերպարանքով մը: Այս հաճելի ընթերցումը ընդհանրապէս կը գոհացնէ մեր արտաքին աշխարհի հետաքրքրութիւնը. աւելորդ կը նկատենք ուրիշ թերթ եւս կարդալ:

Հայութեան յատկացուած բաժինները կը պարուրեն բաւականին չափ լայն հորիզոն մը՝ բաւարարելու համար շատերու հետաքրքրութիւնները: Անյարմար պիտի չըլլար «Յառաջ»ի կցել «Հայկական Տայճէսթ» ենթավերնագիրը:

Ձեր պատուական հօր՝ առաջին իսկ թիւին մէջ հեռատեսութեամբ պարզած ծրագրին հաւատարիմ կը մնաք. յարդած ըլլալ կը թուիք իր նախագծած պարունակութեանց բաժանումը, եւ զանազան տեսակներու յատկացուած բաժինները ամբողջութեան մէջ. լաւ հաւասարակշռըւած են, մեր կարծիքով:

Շնորհաւորութիւններ ուրեմն, ձեր տարած վիթխարի եւ այնքա՜ն օգտակար աշխատանքին համար: Ջերմագոյն մաղթանքներ, մեր երկուքին կողմէ, նոյն ըզծով շարունակութեան համար:

Անկեղծօրէն ձերդ՝

ԱՆԱՀԻՏ ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

×

ԻՍԻ. - «Յառաջ»ի վաթսունամեայ տարեդարձին կը ձայնակցիմ ամբողջ սրտով: Վաթսուն տարիներ առաջ էր որ մենք չափահաս որբերս բերուած էինք Ֆրանսա Ճիպէյլի որբանոցէն, ագարակները աշխատելու եւ մեր գործը կովերուն եւ հողին հետ էր:

Որբանոցէն Ֆրանսա եկած ժամանակնիս կէս հայախօս էինք: Որքա՜ն ցաւալի օրեր, առանց Հայու, առանց հայ ընկերոջ մը: Միայն մէկ միջոց կար, այն էր փախուստ տալ, բայց ո՞ւր առանց դրամի, առանց ֆրանսերէն գիտնալու: Սակայն հայ որբը տեսած է անօթութիւն եւ վարժ է դժբախտութիւններու, փախի՛ր մինչեւ որ Հայ մը գտնես, բախտդ փորձէ՛:

…Կը յիշեմ այն երանելի օրը, երբ հանդիստի պահուս մեթրօ Սէն - Միշէլի թերթավաճառին քով տեսայ «Յառաջ» թերթը: Ուրախութիւնս մեծ էր, կարծես կորսուած հարազատներս գտած ըլլայի, մանաւանդ երրորդ էջը (Զայներ Գաւառէն) կ'ուզէի տասը անգամ կարդալ, քանի իմ բախտակիցներուս ձայնն էր որ կը լսէի: Տարին 1927-ն էր:

«Յառաջ» մեր ընկերը եղաւ, մեզի հայացուց: Անմահ մեծ Հային, Շաւարշ Միսաքեանի շիրիմին առջեւ պէտք է հազար անգամ խոնարհինք:

ԽԱՉԵՐ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆ

×

ՓԱՐԻԶ. - «Յառաջ»ին 60ամեակին առթիւ կը խնդրեմ որ ընդունիք շնորհաւորութիւններս, յաջողութեան մաղթանքներս եւ «Յառաջ»ին ալ բարգաւաճ յարատեւութիւն կը մաղթեմ:

Յաւակնութիւնը չունիմ կարենալ «Յառաջ»ին արժանիքները գնահատելու: Այդ մասին արդէն քանի մը օրէ ի վեր բազմաթիւ պաշտօնական եւ ճեռնհաս անձնաւորութիւններ գրած են: Սակայն կրնամ ըսել թէ՝ ես ա՛լ անհամբեր կը սպասեմ «Յառաջ»ին եւ հաճոյքով կը կարդամ: Միակ միջոցն է ինծի համար՝ օրը օրին հաղորդակից ըլլալու ազգային եւ մշակութային անցուդարձերուն, որոնց շնորհիւ ինքզինքս նուազ օտար կը զգամ այս գաղութին մէջ:

Հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ հետեւեցայ այս առթիւ՝ Եանը Ակումբին մէջ, Ֆրանսահայ բժշկական Միութեան կազմակերպած ձեր սալոնին: Հաղուադէպօրէն ներկայ եղած եմ այդքան պարզ եւ յստակ բանախօսութեան մը: «Յառաջ»ին եւ ընդհանրապէս հրատարակչական ասպարէզին մասին՝ շատ բան սորվեցայ որոնցմէ՝ ինչպէս հաւանաբար ներկաներէն շատեր, ես ալ տեղեակ չէի:

ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

×

ՎԻԷՆ. - Որպէս երախտագէտ կ'ուզէի փոխանցել անմոռաց յիշատակներէս դրըւագ մը: Զօրակոչի, 1939 Սեպտեմբերի առաջին օրերուն մեկնեցայ դէպի Պէլֆօռ: Շատ կարճ էր հասցէս՝

188e R.A.L.T. — S.P. 586

բաւ էր սակայն, երբ բանակս հեռանար զանազան վայրեր ալ, «Յառաջ» միշտ կը հասնէր: Կարծէք մխիթարութեան ապաւէն մը ինծի համար, ազգակից մը, որ կը խօսէր ինծի հետ, քանի առանձին էի որպէս Հայ, բանակիս մէջ:

Շուրջիս զինուորները ոչ մէկ գաղափար ունէին մեր գիրերէն, ոչ ալ մեր ազգի պատմութենէն:

Անմոռաց յիշատակը պիտի մնայ յաւէտ սրտիս մէջ:

«Յառաջ»ին կը ցանկամ յարատեւ յաջողութիւն:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ Քէնզինկթըն Թաուն Հօլի մէջ, Օգս. 3-ին, տեղի ունեցած է Տիգրան Որբերեանի երգահանդէսը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային Յանձնախումբին: Յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Հէնտըլէ, Մոցարթէ, Կունոյէ, Սքարլաթիէ, Փուչչինիէ եւ Վերտիէ գործեր: Երկրորդ բաժնին Տիգրան Որբերեան մեկնաբանած է հայ երգահաններէ գործեր՝ Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Կոտոյեան, Բարխուդարեան, Էդ. Յովհաննիսեան, Ա. Տիգրանեան, Տոլուխանեան: Դաշնակով ընկերացած է Սթիվըն Ուայլտըր: Տիգրան Որբերեան աւարտած է Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցը եւ եօթը տարի է, որ կը ղեկավարէ Լոնտոնի «Արարատ» երգի ու պարի համոյթը, ինչպէս նաեւ Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ երգչախումբը:

×

ՊՈՒՆԷՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» շէնքի «Տալեան» գրադարանին մէջ, Օգս. 5-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Ներսէս եպիսկ. Պօզապալեան, որ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ժողովին կը ներկայացնէր էջմիածնի Կաթողիկոսութիւնը: Ներկայ եղած են թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս եպիսկ. Բունիաթեան, Լիբանահայոց առաջնորդը՝ Արամ եպիսկ. Քէշիշեան, Հայ Կեդրոնի Վարչութեան անդամներ: Բացումը կատարելով Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Վարուժան Գէորգեան ներկայացուցած է դասախօսը: Ներսէս եպիսկ. խօսած է «Հայ եկեղեցւոյ դերը» նիւթին շուրջ:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ գումարուած եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ժողովին մասնակցած Լիբանահայոց առաջնորդը՝ Արամ եպիսկ. Քէշիշեան, առիթէն օգտուելով այցելած է տեղւոյն հայկական վարժարանները, իսկ Օգս. 7-ին ալ դասախօսութիւն մը տուած է՝ «Լիբանահայութիւնը այսօր» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Արմենիա Թատերասրահին մէջ, Օգս. 1 - 3, ցուցադրուած է բեմադիր Նիկոլ Պէզճեանի «Գորշ ձիուն ժամը» շարժանկարը: Ցուցադրութենէն ետք խօսք առած է բեմադիրը:

×

ԱԼԹԱ ԿՐԱՍԻԱՅԻ (Արժանթին) մէջ, Օգս. 4-ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Գէորգ Թերճանեան: Ծնած էր 1904-ին՝ Կիւրին: Եղեռնի հետեւանքով որբացած, մտած է Ճիպէյլի որբանոցը: 1924-ին անցած է Արժանթին եւ եղած Խրիմեան վարժարանի առաջին ուսուցիչներէն մէկը: Կանուխէն մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը, վարած է պատասխանատու պաշտօններ՝ կուսակցութեան մէջ: Եղած է Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան ատենապետ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգս. 5-ին, Պունէոս Այրէսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ու դամբանական մը խօսած է թեմին Առաջնորդը: Գերեզմանատան մէջ դամբանականներ խօսած են Յովհաննէս Ռազուպեան եւ Պետրոս Հաճեան:

Այրի Տիկին Նուրանի Փարատեան,
Օր. Ալիս Փարատեան,
Տէր եւ Տիկին Ժան - Լուի Բօտրոն եւ զաւակները՝
Ռաֆայէլ եւ Տէլֆին
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հարսին, մօր, մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՓԱՐԱՏԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Տէրտէրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 20-ին, 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգս. 22, ժամը 8.45-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6, ավընիւ Պուակէն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի ընթէռքոմինալ գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Անժէլ Մուրատեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆ ԱԳՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 20-ին:

Թաղումը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգս. 22, ժամը 10.15-ին Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԷՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ. -

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մոնֆէրմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի, Ռոմէնվիլ, Կանեըի, Փարիզ 20-րդ:

Վարժարանը կը պահէ գիշերօթիկ բաժինը:

Դիմել տնօրէնութեան. - 1, Պուլվարտ տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը՝ 17: Հեռաձայն.- 381 - 01 - 72 :

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խաթեան Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

ԿՈՉ

ՀԱԼԷՊԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ 1986-ԻՆ

Գալ տարի, 1986-ին, Հալէպի Մխիթարեան վարժարանի 50-ամեակն է:

Այս առթիւ, կազմուած է նախկին սաներէ յանձնախումբ մը, շքեղօրէն տօնախմբելու համար սոյն 50-ամեակը եւ «Բացառիկ» թերթ մը հրատարակելու:

Արդ, ներկայ տողերով կոչ կ'ուղղենք, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած վարժարանիս նախկին սաներուն, որ մասնակցին վարժարանիս 50-ամեակին նուիրուելիք «Բացառիկ»ին, մեր հասցէին ղրկելով.

1.- Դպրոցական կեանքէն յուշեր եւ տպաւորութիւններ:

2.- Լուսանկարներ խմբական կամ առանձին նկարուած, որոնք պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն:

3.- Ընեն սրտաբուխ նուէրներ:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հայ բոլոր թերթերէն կը խնդրուի արտատպել սոյն կոչը:

Collège Mekhitariste
B. P. 591
Alep - Syrie

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱԿ Է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Էնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի ազատագրութեան 41րդ տարեդարձին առթիւ ԱՆԱՔՌ-ի կողմէ կը կատարուի Բոցի արծարծումը,

Ուրբաթ, Օգս. 23, ժամը՝ 18.30-ին ժամադրավայր՝ ժամը՝ 17.45-էն սկսեալ Պալզաք փողոցի եւ Շան զ'Էլիզէի անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 18.15-ին զինուորական նուագի ընկերակցութեամբ:

Երկու օր վերջ՝

Կիրակի, Օգս. 25, ժամը՝ 16-ին

Մոնփարնաս, Յունիս 18-ի Հրապարակը, ոգեկոչումը կը կատարուի գերման անձնատուութեան զօր. Լըքլերի ու գնդապետ Ռօլ Թանկիին 1944, Օգս. 25-ին:

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութիւնը հրաւիրուած ըլլալով այս զոյգ արարողութեանց՝ կոչ կ'ընէ մեր ազգայիններուն՝ խուռներամ մասնակցութեամբ արտայայտել իրենց հաւատարմութիւնը յանուն ազատութեան ու արդարութեան ինկած նահատակներուն յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին

Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS

du 20 septembre au 03 octobre **6 710 F**
du 04 octobre au 18 octobre **5 760 F**
du 27 décembre au 07 janvier 86 **5 390 F**

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

Nos prix comprennent :

— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1re catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261-51-13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860-13-66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE — Intourist — AEROFLOT — AFS

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
23

VENDREDI
23 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.034 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.034

ԺՆՆԵՒ

«ՄԵՆՔ՝ ՋՈՀԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՊԱՇՏՊԱՆԵՆՔ, ՈՉ՝ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

ԿԸՍԷ ՈՒԻԹԸՔԸՐ

Ինչպէս գրած էինք, Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի զանազան ելոյթներ եղած էին, Ուիթըքըրի տեղեկագրին թիւ 24 յօդուածին շուրջ եւ վերջին խօսքը առած էր տեղեկաբերը, պաշտպանելու համար իր տեսակէտները :

Ժողովրդավար Քամփուչեայի (Քամպոճ) դէտը՝ Տիկին Մոնա Փօ կը յայտարարէր թէ ցեղասպանութիւն չկար Փօլ Փոթի օրով : Ճիշդ նոյնն է որ կ'ըսէ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը՝ Եաւուզալփ : Եւ անգամ մը եւս կ'երգէ Թրքական ծանօթ երգը, որուն ոչ բառերը կը փոխուին, ոչ ալ եղանակը. - Հայերը ապստամբներ էին եւ օսմանեան իշխանութիւններ ստիպուեր էին բռնութեան պատասխանել բռնութեամբ : Պատերազմական դէպքեր էին եւ անշուշտ կարելի է ցաւիլ եղած ծայրայեղութիւններ պատահած են : Բայց ցեղասպանութիւն որակումը չի կրնար գործածուիլ հայկ. խնդրին համար, թիւ 24 պարբերութիւնը տեղին չէ, որովհետեւ անցեալի ոդեկոչումը միայն տարակուսական նոր արարքներու դուռ կրնայ բանալ :

Այս թիւ 24 պարբերութեան դէմ, Արեւմտական երկիրներու մասնագէտներն ու ներկայացուցիչները բուռն յարձակումներ ըրած էին, որոնց մեծ ուշադրութեամբ ձայնակցած էր խորհրդային մասնագէտը եւ այս է ցաւալին, չըսելու համար վրդովեցուցիչը՝ որովհետեւ անընդունելի : Պելժ մասնագէտը՝ Պուսուէթ սակայն, յիշեցուցած է որ Հայ ժողովուրդին կէսը բնաջնջուած էր կամ մեռած աքսորի ճամբուն վրայ, ու յայտարարած.- «Որքան որ հասկցայ, Թուրք կառավարութիւնը չուրանար որ վայրագ եւ անարդարանալի բռնութիւններ գործուած են Հայերու դէմ, բայց կ'ուրանայ ցեղասպանութիւն որակումը : Ինչո՞ւ գծուար կը թուի տեղեկագիր մը պատրաստել ցեղասպանութեան մասին, առանց յիշելու Հայերու ջարդերը» :

Ըստ աւանդութեան, վերջին խօսքը կը պատկանէր Ուիթըքըրի : Վճռական կերպով ըսած է թէ տեղեկաբեր մը չի կրնար տեղի տալ ճնշումներու, որ կարելի չէր լուռ անցնիլ Հայերու կրած խժդժութեանց վրայէն եւ որոնց տարողութիւնը, ոչ ոք կրնայ կասկածի տակ դնել : Կ'ըսէ թէ ութ տարի աշխատած է այս հարցին վրայ եւ հարցապնդած բազմաթիւ Թուրք դիւանագէտներ : «Թուրք կառավարութիւնը կը խորհի որ լաւագոյն փաստերը՝ առաջնակարգ փաստերն են : Անոնք ընտրեցի : Այս գլուխը պէտք է տեղեկագրին պատուոյ մէջ, եթէ ոչ՝ երբեք պիտի չփակուի. մեր՝ մասնագէտներուս պարտականութիւնը կառավարութիւնները պաշտպանել չէ, այլ՝ զոհերը : Եթէ այդ քաջութիւնը չունինք, եթէ մեր մարմինը ուղղամիտ չէ, մեր աշխատանքը ոչ մէկ բանի կը ծառայէ» :

Այս միջոցին, մասնագէտները կրնան առաջարկել զանազան ծրագրեր ներկայացնել : Բայց թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ թիւ 24-ին եւ, թիւ 24-ին ճակատագիրը, անխնդրականին մէջ յայտնի չէ, ինչպէս կը հաստատէ նաեւ Լը Մոնտի թղթակիցը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ օդակայանը փակուեցաւ Չորեքշաբթի օր, ապահովութեան համար : Բազմաթիւ հրացանգեր ինկած էին, նետուած թէ քրիստոնեաներու թէ մահմետականներու կողմէ : Անգամ մը եւս ժողովուրդը սարսափի մթնոլորտի մը մէջ է : Այլեւս աւանդութեան պէս բան մըն է : Ամէն անգամ որ կը կարծուի թէ լուծումի ճամբայ մը բացուած է, բան մը անպայման պէտք է պատահի, որպէսզի ճամբան գոցուի : Տասը օրուան մէջ 264 մեռեալ, 775 վիրաւոր կար եւ 2500 տուն ալ քանդուած կամ վնասուած էին : Լիբանան կրկին կարուած է աշխարհէն :

ԱՆՐԻ ՖԼԱՄԱՐԻՈՆ, ֆրանսական հրատարակչական աշխարհի մեծ դէմքերէն մէկը, մեռաւ, առջի օր, 75 տարեկանին : Անրի Ֆլամարիոնի անունը, գրեթէ առասպելական, չի կրնար խորհրդանիշը չըլլալ մէկ դարու ֆրանսական գրականութեան : Հրատարակչականը հիմնուած էր իր մեծ հօր կողմէ, 1876-ին, ինք ընդհ. տնօրէն դարձած էր 1945-ին, բայց ասպարէզը մտած էր արդէն 1933ին, գիտական եւ իրաւաբանական ուսումներէ ետք : Միշտ մօտ եղած է իր գրագէտներուն եւ նոր տաղանդներ փնտռած : Փասթէօր - Վալերի Ռատոյի եւ Ժան Համպիւրժէի հետ, ստեղծած էր «բժշկութիւն - գիտութիւններ» ճիւղ մը : Հրատարակչական տունը ունի իր լաւ «ծախուող» հեղինակները, ինչպէս Թուայա, Տիւթուռ, Հեպրար, Ֆ. Տոռէն, Սական (անցեալին), բայց ասոնց կողքին Ֆլամարիոն չէր խուսափեր իր ճաշակին համաձայն ալ արուեստի գեղեցիկ հատորներ տպելու : Քանի մը տարի առաջ գնած էր Առթօ եւ Օպիէ հրատարակչականները, բայց հակառակ 700 միլիոն ֆրանք առուծախի եւ 750 հոգիի հասնող պաշտօնէութեան, տաղնապէ զերծ չէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կ'ամբաստանեն Մոսկուան, որ քիմիական նիւթով մը «կը դրոշմէ» իր դիւանագէտները : Կը հաստատուի որ հարցը կատակ չէ եւ պէտք է շատ լուրջի առնել, ինչպէս կ'ընէ Մեծն - Բրիտանիա որ քննութիւն բացած է : Եղածը սա է. - քիմիական այդ բաղադրութիւնը կը դրուի, օրինակի համար, դիւանագէտին կառքին ղեկին վրայ, նստած տեղը կամ գզեստներուն վրայ եւ Քա - Կէ - Պէն կրնայ հեռուէն (այս մեթոտին գաղտնիքը ծանօթ չէ) հետեւիլ եւ հետապնդել ամերիկացի դիւանագէտներուն կապերը եւ ստուգել թէ որո՞ւ հետ կը տեսնուին : Աւելին, կը ստուգուի որ փոշին խլրդաբեր է : Ամէն պարագայի մէջ, շատ մեծ իրարանցում կը տիրէ Ուաշինկթըն եւ Ռեկըն յայտարարած է թէ հարցը կը վտանգէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները :

ԹՈՒՐՔ ԶՕՐՔԵՐԸ երեք Քիւրտ սպաննած են եւ չորրորդ մըն ալ վիրաւորած են արեւելեան Պայազիտի շրջանը : Անոնք, ըստ Թրքական աղբիւրներու, մաս կը կազմէին անոնց որոնք կողոպտած էին օտար լեռնագնացներ Արարատի վրայ :

ԹՈՒՆՈՒԶ 30 Լիբիացի դիւանագէտ արտաքսած է, այն մեղադրանքով թէ անոնց գործունէութիւնը չի համապատասխաներ դիւանագիտական պաշտօնի եւ կանոնագրի :

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ վիճակագրութիւն մը օտարներու ամուսնական կեանքի եւ ծնընդաբերութեան մասին, ցոյց կու տայ որ Ֆրանսայի մէջ ծնող երախաներուն

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐԸ

Օգս. 20-ի եւ 21-ի մեր թիւերով, անդրադարձած էինք Անթիլիասի ոճրափորձին հայ զոհերուն, մանկլի մեր տեղեկութիւնները քաղելով Օռիան - լը Ժուռէն : Կապ հաստատելով Անթիլիասի հետ, կրցանք վերջնապէս ճշդել մեռեալներու ինքնութիւնը : Շուրջ յիսուն մեռեալներուն մէջ, կան չորս Հայեր. -

Զարեհ Ճերահեան (մանուկ մը), Ֆլորա Թապագեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-ական եւ զաւակը՝ Յակոբիկ, ինչպէս նաեւ տօքթ. Էմմանուէլ Էլմաճեանի կինը՝ Նուարդ Էլմաճեան :

Վիրաւորներուն մէջ, ծանր վիճակի մէջ գտնուողներ չկան : Կաթողիկոսարանը ոչ մէկ վնաս կրած է :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 10/16)

ՆՈՐ ԹԻՒԵՐ

Հրապարակուած են Հայաստանի տնտեսական ու ընկերային զարգացման 1985-ի առաջին կիսամեակի արդիւնքները : Այս արդիւնքներուն համաձայն, արդիւնաբերութեան արտադրանքը աւելցած է 249 միլիոն ռուբլի, 1984ի նոյն շրջանին համեմատելով : Պետական դրամագլուխի ներդրումներու հաշւոյն հիմնադրամներու գործարկումը կազմած է 330 միլիոն ռուբլի : Աւելցած է երկրորդական նախանիւթերու օգտագործումը : Բանուորներու եւ ծառայողներու թիւը այս կիսամեակին միջին հաշուով եղած է 1 միլիոն 310 հազար :

×

ՕԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԵՐԹՈՒՂԻՆԵՐ

Օդային նոր երթուղիներ կապեցին Լենինականը Ուկրանիոյ երեք քաղաքներուն՝ Կիեւի, Սիմֆերոպոլի, Լվովի հետ : Այս գծին վրայ կը բանին արդիական ինքնաթիռներ :

Ներկայիս Լենինականի մէջ կը կառուցուի թռիչքի նոր դաշտ, որուն աւարտելէն ետք, գալ տարի օդակայանը կրնայ ընդունիլ աւելի մեծ տարողութեամբ ինքնաթիռներ :

×

ՄԱՇՏՈՑ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ՀԱՐՍՏԱՆԱՅ

Մեսրոպ Մաշտոց Մատենադարանը ստացաւ արժէքաւոր նուէր մը որ կը բաղկանայ եւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուներով հրատարակուած 115 հատորներէ : Ասոնցմէ շատերը հազուագիւտ են ու մա-

(Շար.ը Դ. էջ)

11 %-ը օտար մօրմէ է : Զաւակ բերող կիներուն ամէնէն բեղնաւորներն են Մաղրէպցիները, նախ Ալժերիացի, ապա՝ Մարոքցի եւ Թունուզցի : Իտալացի եւ Սպանացի շատ չեն տարբերիր Ֆրանսացիներէն, բայց Փորթուկալցիներուն համար աւելի բարձր է համեմատութիւնը :

«ՅԱՌԱՋ» 60

×

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

Արժանափայլ
Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

Սփիւռքահայ կեանքի հազուադէպ երեւոյթներէն մին՝ «Յառաջ»ի վաթսունամեակին առթիւ, մեր անկեղծ մաղթանքներուն կ'աւելցնենք նաեւ երկարատեւ կեանք ու կորով :

Ի դիմաց
«ԱՇԽԱՐՀ»ի խմբագրութեան
Պ. ՇԱՄԻԿԵԱՆ

Փարիզ, Օգս. 19

×

ՊԱՏՈՒԱՐԺԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

Հայ Արիներու Միութեան կողմէ կու գամ մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները եւ մաղթանքները ներկայացնել «Յառաջ»ի հիմնարկութեան 60-րդ տարեդարձին առթիւ :

Հայ Արիներու Միութեան հիմնարկութենէն ի վեր, «Յառաջ»ի էջերը միշտ սիրով ընդունած են անոր գործունէութեան մասին գրուածները եւ մեծապէս օժանդակած տեղեակ պահելով հայ գաղութները մեր գործունէութենէն :

Շաւարշ Միսաքեանի սկսած առաքելութիւնը Ֆրանսայի հայ գաղութին ամենադժուարին վիճակին ժամանակ մեծ զոհողութիւն մըն էր - գրեթէ անյոյս - իր մահէն յետոյ ընտրուած դժուարին ճամբան՝ շարունակելու «Յառաջ»ը և նոյնիսկ բարելաւելու զայն հակառակ շատ մը դժուարութեանց, ոչ միայն գնահատելի են, այլեւ արժանի մեծ յարգանքի :

Հայ Արիներու Միութիւնը կը մաղթէ որ ուր որ Հայ մը կայ «կարդայ եւ տարածէ» «Յառաջ»ը եւ ձեզի ալ միշտ տայ համբերութիւն եւ միեւնոյն խանդավառ լաւատեսութիւնը հակառակ շատ մը անցնող եւ գացող պզտիկ փոթորիկներու :

Կը մաղթենք նոյնպէս որ նոր սերունդը սորվի կարդալ «Յառաջ»ը որը 60 տարիներէ ի վեր պաշտպանն է եւ պահապանը մեր մայրենի լեզուին :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
Ընդհ. Պետ Հայ Արիներու Միութեան

Փարիզ, Օգս. 21

×

Որքան դիւրին է արտասանել «վաթսուն տարիներ»ը : Սակայն, պէտք է գիտակցիլ, ապրիլ ու զգալ այդ փոքր խօսքին մէջ թաղուած վաթսուն հազար տեսակ դժուարութիւնները, նուիրումի ոգին, սէրը՝ դէպի հայ գիր ու գրականութիւն, եւ վերջապէս ազգային գիտակցութեան պատասխանատուութիւնը, որոնց արդասիքն է սփիւռքի ամէնէն հաւասարակշռուած թերթերէն «Յառաջ»ի վաթսուն տարիներու կեանքը, որուն համար կը շնորհաւորենք ձեզի եւ ձեր բոլոր աշխատակիցները, խոնարհելով «Յառաջ»ի հիմնադրին յիշատակին առջեւ, եւ մաղթենք որ ան կարենայ դիմաւորել դեռ տարիներ շարունակ սփիւռքի վախազդու հեղեղին դէմ, եւ փոխանցէ մեր նախնիներու աւանդը յետագայ սերունդներու, մշտարծած առկայծումով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ԳԱՐՈՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մարսէյլ, Օգս. 19

ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

ՅՈՎԻԿ ԷԹԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Երկու առիթներով, հաճոյքն ունեցայ ծանօթանալու Տիկին Յասմիկ Գուլեանին, որուն հետ շատ շահեկան ու հաճելի խօսակցութիւններ ունեցայ Թիֆլիսի հայութեան ու առհասարակ Թիֆլիսի հայկ. անցեալի ու ներկայի կեանքի մասին: Կը կարծեմ որ Թիֆլիսէն դէպի Լոս Անճըլըս իր առած ոստումը յանդուգն էր ու անտրամաբանական: Երեւանը աւելի առինքնող պէտք էր թուէր իրեն համար...:

Կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ տեսնել երկու հայկական թատերգութիւններ՝ այդ միայն կրնայ պատահիլ Երեւանի մէջ: Նախ՝ Ուիլյըմ Սարոյեան թատերախումբի ներկայացումի մասին՝ «Բազում աղմուկ վասն ոչինչի», Ժիրայր Բաբազեանի բեմադրութեամբ: Ժիրայրը որպէս դերասան, դերուսոյց ու բեմադիր, ներկայացուելու կարիք չունի: Ան միջազգային չափանիշով ռէժիսէօր մըն է եւ թափանցած է թատերական արուեստի բոլոր գաղտնիքներուն: Անձամբ ներկայ էի երբ մի քանի տարի առաջ, աննախընթաց յաջողութեամբ, Տիթրոյիթի մէջ երկու անգամ բեմադրեց մեր ազգային օփերան՝ «Անոյշ»ը անգլերէնով, իր իսկ թարգմանութեամբ, օտար, դժուարահաճ հասարակութեան մը առջեւ: Այնքան յաջող էր այդ ներկայացումը որ այսօր շատեր կ'ողբան որ չարժանկարի չվերածուեցաւ ներկայացումը: Մնայուն գանձ մը կրնար ըլլալ այդ շարժանկարի ժապաւէնը, ներկայացուելով աշխարհի ամէն կողմը, հայ եւ օտար հասարակութիւններու: Շէյքսփիրի այս թատերգութիւնը աննախընթաց յաջողութիւն մըն էր: Ժիրայրն ու իր շնորհալի կինը՝ Նորա Էքսէրճեան - Բաբազեանը կատարեալ էին իրենց դերերուն մէջ: Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճի տնօրէնութիւնը արժանի է մեր բոլորին գնահատանքին, որովհետեւ կրցած է ստեղծել ու հովանաւորել Ուիլըըմ Սարոյեան թատերախումբը, որպէս բեմադիր նշանակելով Ժիրայր Բաբազեանը: Ժիրայրը կրնայ պարծանքը նկատուիլ Երեւանի մեր թատերական հիմնարկին: Աճէմեաններու աւանդութիւններով սնած՝ ան տիրացած է թատերական արուեստի նրբութիւններուն, ինքն ալ իր կարգին դառնալով գլխաւոր մը ռէժիսէօրական արուեստի մէջ: Իրենց դերերուն մէջ շատ յաջող էին նաեւ՝ Վահէ Պէրպէրեանը, Մարօ Յակոբեանը եւ բժիշկ Յարութիւն Սագըրեանը: Երկու խօսք՝ բժիշկին մասին: Երբ առաջին առիթով ծանօթացայ իրեն, զարմանքս յայտնեցի ըսելով՝

- Արդեօք դուք միեւնոյն անունով բժիշկ հայր մը կամ հօրեղբայր մը ունի՞ք: Քսան եւ աւելի տարիներէ ի վեր ձեր անունը կը կարդամ որպէս յօդուածագիր եւ որպէս դերասան:

- Ես եմ եղբայր, ես եմ: Իմ անունովս ուրիշ ազգական բժիշկ չունիմ:

- Բայց այդքա՞ն երիտասարդ, ի՞նչպէս կարելի է:

- Է՛, ես եմ կ'ըսեմ: Պատանեկան տարիքէս մտած եմ հանրային կեանքի մէջ: Այդ զիս երիտասարդ կը պահէ...:

Երկրորդ. ներկայացումը որ տեսայ՝ Արամաշոտ Պապայեանի ծանօթ կատակերգութիւնն էր՝ «Աշխարհն այս շուռ է եկել», Հայկազ Ստեփանեանի բեմադրութեամբ: Այս ներկայացումը տեսած էի նախապէս Սունդուկեան թատրոնի բեմին վրայ, անշուշտ շատ աւելի յաջող, քանի որ մեր մայրաքաղաքի մայր թատրոնը ունի ամէն կարգի բեմական յարմարութիւններ ու մանաւանդ թատերական բացառիկ կարողութիւններով օժտուած դերասանական խումբեր: Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Արտաւազդ Թատերախումբն էր կատակերգութիւնը ներկայացնողը: Բեմադիր Հայկազ Ստեփանեանը Վարպետ Մարգարի դերով ապացուցանեց որ ինք թատերական արուեստի սիրահար մըն է ու նաեւ շատ կարող դերասան մը:

Նոյն օրերուն ունեցանք նաեւ արտասանական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Պարոյր Սեւակի եւ հովանաւորութեամբ՝ «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի: Արտասանողն էր Յարութիւն Գաբրիէլեան որ Պէյրութի մէջ եղած է Գասպար Իփէկեան թատերախումբի անդամներէն եւ որ կարճ ժամանակի մը համար այցի եկած է Լոս Անճըլըս: Անշուշտ մեր արտասանողներու արքան եղած է անդերազանցելի ու անմոռանալի Սուրէն Քոչարեանը: Զինք լսած էի Երեւանի մէջ: Սփիւռքի մէջ որպէս արտասանող առաջնութեան պատիւը պէտք է տրուի Խաչիկ Արարատեանի: Ըլլալով միանգամայն խիկական դերասան մը, արտասանական արուեստը ան հասցուցած է գրեթէ կատարելութեան: Յարութիւն Գաբրիէլեան մեր ակնկալածը չկրցաւ տալ: Նախ որ իր արեւելահայերէնը խորթ կը հնչէր: Զըլ-կըրցաւ Պարոյր Սեւակի ոգին փոխանցել հասարակութեան: Տեղ տեղ վերածուեցաւ սովորական արտասանութեան: Նոյն հանդէսին, երբ պահ մը շուրջըս կը նայէի, յանկարծ նշմարեցի Ռապինտրանաթ Թակորի երեւոյթով, երկար ճերմակ մազերով, ծանօթ դէմք մը: Մօտեցայ իրեն: Պահ մը չփոթեցաւ ու երբ անունս տուի, վեր ցատքեց ու ողջագուրուեցանք 50 տարիներու մեր բարեկամութիւնը յիշելով: Սիրելի բանաստեղծ՝ Ժագ Յակոբեանն էր, որուն հետ մենք մտերիմ ընկերներ եղած ենք համալսարանական մեր տարիներուն: Այն օրէն ասդին երբ Նիկոլ Աղբալեան, հանուր աշխարհի ներկայացուց զինք որպէս նոր մեծ բանաստեղծ, Ժագ Յակոբեանը ունեցաւ նորանոր յաջողութիւններ, գրական ասպարէզին մէջ ապահովելով իրեն համար մնայուն տեղ մը: Երկրորդ հաճելի անակնկալ մըն ալ ունեցայ ճիշդ այդ րոպէին: Ծանօթ դիմագիծով, ժպտուն օրիորդ մը բարեւեց զիս: Իսկոյն անդրադարձայ. Անահիտն էր՝ ծանօթ գրող՝ Անդրանիկ Սարեանի աղջիկը: Սարեանին ծանօթ էի անունով միայն: Վերջին այցելութեանս Հայաստան, Արմենիա հիւրանոցին մէջ, օր մը Լեւոն Հախվերտեանը, ընկերակցութեամբ Անդրանիկ Սարեանի եւ «Շիրակ» ամսաթերթի խմբագիր՝ Օննիկ Սարգիսեանի, սենեակըս եկան ու երկարօրէն խօսակցեցանք: Այդ առաջին ծանօթութենէս յետոյ, Անդրանիկ Սարեանի հետ շատ հաճելի օրեր անցուցինք Երեւանի մէջ: Լոս Անճըլըսէն նամակ մը ստացած էի իրմէ ու կ'ենթադրէի թէ ինք եւս իր երկու աղջիկներուն՝ Անահիտի ու Մելինէի մօտ եկած է վերջնապէս: Ափսոս սակայն, տեղեկացայ որ արդէն կնոջը հետ մեկնած է Թեհրան: Նոյն իրիկուն, Ժաք Յակոբեանի ընկերակցութեամբ շատ հաճելի երեկոյ մը անցուցինք Անահիտի տան մէջ:

Այցելել Լոս Անճըլըս ու չհանդիպիլ գաղութի ամէնէն հեղինակաւոր անձնաւորութիւններէն՝ ազգային - հանրային բեղուն գործունէութեամբ ծանօթ՝ Արշակ Տիգրանեանին, այդ կ'ըլլար անքաւելի մեղք մը: Արշակին հետ մեր ծանօթութիւնը կ'երթայ մօտ վեցսունեակ տարիներ առաջ, երբ Իզմիրի աղէտէն ետք, հարիւր հազարաւոր Յոյներու հետ, մենք եւս ապաստանեցանք Ելլադայի հիւրընկալ ափերը: Սելանիկի մէջ կը բնակէինք այդ օրերուն: Իր ազգականներէն եւ հայրենակիցներէն շատերը իմ դասընկերներս էին գաղթականական վարժարանի մէջ: Կը յիշեմ զինք որպէս սկաուտ ու յոյն ազգային Էվզօնի տարազով: 1922 թուականէն մինչեւ 1985, երկար ճամբայ մը կտրեց Արշակը: Այդ ճամբան վարդենիներու ուղի մը չէր: Երբեմն փշոտ էր քարքարուտ. երբեմն նեղ ու դժուարին, սակայն հասաւ մինչեւ հոս, արձանագրելով բարոյական ու նիւթական մեծ յաջողութիւններ: Արշակը արժեցուց իր յաջողութիւնները ու աջ ու ձախ հասաւ բոլորին, իր իշխանավայել նուիրատուութիւններով ու մանաւանդ ազգային կրթական հաստատութիւններու նկատմամբ ունեցած իր նուիրումով: Շնորհակալ եմ իրեն որ ինծի յիշեցուց որ բարոյական պարտք մը ունիմ կատարելիք, հանդէպ՝ Լոս Անճըլըսի հայ գաղութին նահապետ՝ Խորէն Փափազեանին: Հեռախօսով կապ հաստատեցինք իրեն հետ ու վերյիշեցինք 1953-ի օրերը երբ առաջին անգամ ըլլալով կը հանդիպէի իրեն Արշակի հօրը եւ Պ. Ֆէրահեանի ներկայութեան, այս վերջինոյն բնակարանին մէջ: Վերջերս կարդացեր էի որ Գարեգին Կաթողիկոսը, իր վերջին այցելութեան առթիւ, Կիլիկեան Ասպետի շքանշաններ բաժնած է: Բայց մոռցուեր է արժանաւորագոյնը: Կիլիկեան իշխանի ոսկիէ պատուանշան մըն ալ պէտք էր տրուէր Լոս Անճըլըսի նահապետին՝ Խորէն Փափազեանին, որ աւելի քան կէս դար, անշահախնդրօրէն ծառայած է այդ գաղութին, հիմը դնելով այսօրուան շատ մը ազգային հաստատութիւններուն...:

Թէեւ հրեշտակներու քաղաքին մէջ թեւաւոր հրեշտակներու չհանդիպեցայ, սակայն կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ հանդիպեցայ շատ մը մարդակերպ հրեշտակներու, ունեցայ շատ մը գեղարուեստական ապրումներ, հանդիպեցայ շատ մը մտերիմ բարեկամներու, ծանօթացայ նոր բարեկամներու, նորոգեցի շատ մը հին բարեկամութիւններ ու մեկնելէ առաջ եկայ ա'յն եզրակացութեան եւ համոզման՝ թէ մեծ կարելիութիւններ կան Լոս Անճըլըսի խառնարանը բարեփոխելու, եթէ գոյութիւն ունենայ բարի կամեցողութիւն, միասնական ոգի ու մանաւանդ իրաւ հայրենասիրութիւն: Եթէ այս բոլորը իրագործենք, ինչպէս հրապարակաւ վերջերս յայտարարեց Բարեգործականի յարգարժան նախագահը՝ Պրն. Ալեք Մանուկեան, «կրնանք Լոս Անճըլըսը դարձնել նոր Թիֆլիս մը, նոր Պոլիս մը, կամ նոր Պէյրութ մը, եւ լուսաւորել զայն Երեւանեան լոյսով»:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

—×—

Ինչպէս հրատարակուած էր «Յառաջ»ի մէջ, Հայ Արիներու Միութեան պատուիրակութիւնը, մասնակցութեամբ բոլոր շրջաններուն, Յուլիս 26-ին մեկնեցաւ Սպանիա, մասնակցելու Գաթալոնիայի Թորէյոնի քաղաքին միջազգային բանակումին, ուր հրաւիրուած էր յատկապէս հայկական յայտագիր մը ներկայացնելու:

Մեր տղոց առաջին տպաւորութիւնը այն եղաւ երբ կը մտնէինք Գաթալոնիայի շրջանը, թէ «պէտք է ըսել ոչ թէ Սպանիա, այլ Գաթալոնիա»: Արդարեւ Գաթալոնիան ներկայիս Սպանիոյ ինքնավար մէկ մասն է, լեզուով, կառավարութեամբ, վարչական կազմակերպութեամբ, դրօշակով:

Եւրոպական խումբերը միայն ու միայն Գաթալոնիայի սկաուտական կազմակերպութեան կողմէ հրաւիրուած էին այս բանակումին մասնակցելու:

Բաւական դժուարին էր մինչեւ բանակավայր հասնիլը. փոխադրութեան մասնաւոր միջոցներ չկային ու տաքին բաւական յոգնեցուցիչ էր ճամբորդութիւնը:

Բանակավայրը բաժնուած էր ութ մասերու, կազմակերպութիւնը միջակ էր: Բանակատեղիները շատ յարմար չէին, սակայն գաթալան սկաուտները՝ շատ սիրալիր: Տասնեակ մը երկիրներ կը մասնակցէին 1500ի չափ սկաուտներով, որոնց մօտաւորապէս հինգ հարիւրը ըՍպանացի էին: Կային գերմանական, իտալական, փորթուկալեան, ֆրանսական, յունական, եւ նոյնիսկ թրքական խումբեր: Շուրջ երեսուն հոգիէ կը բաղկանար հայկական պատուիրակութիւնը, ինչպէս ֆրանսականը կամ յունականը:

Պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յուլիս 27-ի երեկոյեան, ներկայութեամբ քաղաքապետին, եւ գաթալան պաշտօնական անձնաւորութեանց: Տեղւոյն լեզուով խօսեցան ճառեր ու բանակումը սկսաւ կազմակերպուիլ, դրօշակներ պարզուեցան կեդրոնական կայմերուն վրայ: Մասնակցողները տասնական սկաուտով կազմեցին միջազգային խումբեր:

Պարսըլոնի մէջ Կիրակի (Յուլիս 28) օրուան համար կազմակերպուած էր երեկոյեան մեծ հաւաքոյթ մը, ազգային պարերով, բանակումի կրակներով եւ տեղական բնոյթի ներկայացումներով:

Առաւօտները կը կազմակերպուէին մըշակութային հաւաքոյթներ. երգչախումբ, լուսանկարչութիւն, պարեր, ներկայացումներ, համազգեստներ եւ ազգային տարազներ եւլն.: Կ'առաջարկուէր նաեւ մասնակցիլ հաւաքական աշխատանքներու, զանազան նիւթերու շուրջ:

Հայերը ընտրեցին «մշակոյթ, գիտական յառաջդիմութիւններ եւ թէքնիք» նիւթը այս հաւաքոյթին կրնային մասնակցիլ միայն պատանի արիները եւ արենոյշները, բայց ոչ պետերը: Ազատ հաւաքոյթներ էին, կազմակերպուած պատանիներու կողմէ եւ իրենց ղեկավարութեամբ:

Այս երկու միջազգային հաւաքոյթներուն որպէս տեղեկագրող ընտրուեցան Հայերը: Երեկոյեան բանակումի կրակին շուրջ ներկայացուցինք հայկական պարեր, որոնք գնահատուեցան բոլորէն:

Յաջորդ օրը շարունակուեցաւ հաւաքոյթը. Ֆրէտէրիք Վարժապետեան միջազգային իր խումբին նախագահ ընտրուեցաւ, ղեկավարելու ժողովը:

Միւս օրը ամէն պատուիրակութիւն կը հրաւիրէր մասնակցող խումբերը ճաշակելու իր պատրաստած ուտելիքները: Ամէն ազգ վրանին առջեւ ունեցաւ իր ճաշասեղանը: Հայկականը մեծ ժողովրդականութիւն վայելեց: Մեր տղաքն ալ գացին հիւրը եղան ուրիշ սեղաններու:

Յուլիս 31 եւ Օգոստոս 1 ամենայաջող օրերը եղան, բոլոր արիներն ու արենոյշները հրաւիրուած էին այցելելու գիւղերը. բոլորն ալ վերադարձան ուրախ եւ գոհ, հիացած այդքան սրտագին ընդունելութեան, նաեւ գաթալան ընտանիքներու հիւրասիրութեան:

Երեկոյ մըն ալ տեղի ունեցան թատերական փորձեր, ամէն լեզուով:

Կիրակի, Օգոստոս 6, բանակումի վերջին օրն էր: Առտուն կրօնական հաւաքոյթ. աղօթքներ՝ բոլոր լեզուներով. պատարագին մասնակցեցանք Հայերէն աղօթքներով: Իսկ կէս օրէն ետք պաշտօնական փակում, ճառերով ու երգերով:

Պէտք էր ներողամիտ ըլլալ անշուշտ եթէ թերիներ ու անկանոնութիւններ կային. կարեւորը միջազգային առաջին բանակումի մը պատրաստութիւնն էր ու յաջողութիւնը: Աւելի մասնագիտական բանակում մըն էր, ուր կը պակսէր որոշ սկաուտական կազմակերպչական եւ մանկավարժական բաժինը:

Իսկ ինչ կը վերաբերի մեզի՝ Հայերուս մասնակցութեան, չենք ուզեր մենք մեզի գոհունակութեան մրցանակ տալ, բայց կ'ուզենք շեշտել հայ արիներուն այս անգամուն եւս օրինակելի դիրքը եւ գործունէութիւնը: Իրենց պետերը շատ լաւ կատարեցին պատասխանատու պաշտօններ. Նորերուն համար ալ նոր փորձառութիւն մը եղաւ: Մեր երգերը, պարերը շատ գնահատուեցան. շատ սիրալիր վերաբերում ցոյց տուաւ մեզի դրացի իտալական խումբը. իրարմէ բաժնուեցանք որպէս եղբայրներ:

Մեր լաւագոյն վարձատրութիւնը եղաւ բանակումի կայմին ծածանող հայկական եռագոյնը:

Շնորհաւորելի են մասնակցող մեր բոլոր արիներն ու արենոյշները իրենց պատրաստած բացառիկ յայտագրին համար: Վստահ ենք իրենք ալ շատ բան սորվեցան:

Շնորհաւորելի է Լիոնի պետերուն՝ Էրիք Աքըլեանի եւ Ֆրէտէրիք Վարժապետեանի մասնակցութիւնը ֆօրումին, որը միջազգային մակարդակի հասաւ: Գնահատելի էր իրենց օժանդակութիւնը բանակումի աշխատանքներուն: Նոյնպէս շնորհաւորելի են փարիզեան շրջանի պետը Ժայռ Պասմա եւ սկաուտներու պատասխանատու Ջաքիկ Փանոսեան որոնք շատ յաջող կերպով կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, գործելու հանգիստ պայմաններ ստեղծելով հայ պատուիրակութեան պետին:

Հակառակ տաք օդին եւ բանակավայրին շատ մը անպատեհութիւններուն բոլորն ալ ուրախ էին ու սիրեցին այս բանակումը, ուր վստահ ենք որ հայ արիները անմոռանալի յիշատակ մը ձգած են:

Այս բանակումը՝ «Էօրօֆօլք՝ 85» կազմակերպուած էր Եւրոպայի սկաուտական Միջազգային Կոմիտէին հովանաւորութեամբ, նուիրուած «Երիտասարդական տարի»ին:

Եղբայրական բացառիկ այս մթնոլորտին մէջ բոլորս ալ ջանացինք ընել մեր կարելին եւ ուրախ ենք որ յաջողեցանք:

Մ. Լ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՂՍՏԵՒԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Աղստեւի հովիտին մէջ կատարուած պեղումները հնագիտական եզակի նիւթերով հարստացուցած են Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանը: Մասնաւոր արժէք կը ներկայացնեն Սարիգիւղի շրջակայքը գտնուած տնային գործածութեան առարկաները, զարդերը: Բացուած է գինուորի դամբարան մը, ուր գտնուած են եօթը մեթրնոց երկաթէ թուր մը, գօտիի ճարմանդներ, պրոնզաձոյլ բոժոժներ: Ցիշատակելի են նաեւ նուրբ փորագրութիւններով արծաթէ մատանին եւ ապարանջանները: Հինէ տարի է, որ Աղստեւի հովիտին մէջ կատարուող հնախուզական պեղումները կ'իրականացնէ Հայաստանի ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի խումբը: Հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Աղստեւի բլուր-ամրոցի պեղումները, ուր յայտնաբերուած են երկաթէ կառուրով տաճարի օրինակը (Ն. Ք. 6-5րդ դար), պրոնզէ գօտիներ, նախնադարեան մարդու գործիքներ: Հովիտի հիւսիսային ժայռի վրայ վեհօրէն բազմած է միջնաբերդը՝ անառիկ պարիսպներով: Միջնաբերդը եղած է տեղւոյն կեդրոնական եւ ամէնէն զօրաւոր պաշտպանութեան յենարանը: Պաշարման պարագային բնակիչները պատսպարուած են հոն, ուր նախօրօք ամբարած են անդամթերք, ջուր, զինամթերք: Միջնաբերդը ունի նաեւ ստորերկրեայ ուղի մը՝ արտաքին աշխարհի հետ գաղտնի կապ մը պահելու համար: Գտնուած առարկաները ներկայիս կ'ուսումնասիրուին Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ:

×

ԵՐԳԸ՝ ՀԱՒԱՏՔ ՈՒ ՍԷՐ
Գ. ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆԻ «ԻՄ ՂԱՐԱԲԱՂ» ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Երգը՝ մարդուն տրուած հոգեկան վեհ պարգեւը, մօր կաթի հետ սնուցած է մեզ: Տարիներու հետ հոգւոյն մէջ ապրող գոյները, շշուկները, վէտվէտուն ձայները աննկատ մերուած, ամբողջացած, մեղեդի դարձած են եւ ծնած է հայրենի լեռնաշխարհի սիրոյ, բոյրերով լեցուն երգը: Գրիգոր Ուլուբաբեանի երգերու ակունքը վճիտ է, ինչպէս հայրենի լեռնաշխարհի աղբիւրները: Հայրենի հողին, մարդուն, անոր հոգիին գեղեցկութեան նուիրուած են երգահանին գործերը: Շուրջ 35 տարի է, որ Գրիգոր Ուլուբաբեան լեռնային Ղարաբաղի մէջ հայերէն լեզու եւ գրականութիւն կ'ուսուցանէ երախաներուն եւ իր սրտի կարօտներն ու կանչերը, հաւատքն ու երազը կը սերմանէ անոնց մէջ: Միջնակարգը աւարտելէ անմիջապէս ետք ան մեկնած է ռազմաճակատ, ուր եւս, պարբերաբար խաղաղ ժամանակներուն, միշտ երգած է եւ երգով քաջալերած ու ոգեւորած զինուոր ընկերները: Պատերազմէն ետք սկսած են հնչել իր երգերը Ղարաբաղի մշակոյթի տուներու սիրող խումբերու եւ պետական համոյթի մեկնաբանութեամբ:

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Գրիգոր Ուլուբաբեանի «Իմ Ղարաբաղ» երգերու հաւաքածոն, զոր կազմած եւ ձայնագրած է Յովհաննէս Բաղալեան, իսկ բնագրերը խմբագրած Գէորգ Օհանեան: Յառաջաբանին մէջ երաժիշտ Մանուէլ Բեգլարեան գրած է «Ինքնուս երգահանի ստեղծագործութեան հիմնական թեման հայրենի Ղարաբաղի գեղեցիկ բնութիւնն է եւ լեռնաշխարհի խիզախ ու աշխատասէր մարդկանց նկարագիրը: Այս երգերում կան եւ Անահիտի աղբիւրը եւ անկրկնելի Գանձասարը, եւ Մղաւ ու Քիրս սարերը, իր սէրը հայրենիքի սիրուն զոհաբերած Ռուզանը, Սովետական Միութեան կրկնակի հերոս Նելսոն Ստեփանեանը, մի խօսքով՝ Ղարաբաղը իր անցեալով ու ներկայով: Գ. Ուլուբաբեանի ստեղծագործութիւններում առանձնակի ջերմութեամբ ու սիրով են հնչում աշխատանքի, հայրենասիրութեան, մայրական, խաղաղ օրերի, սիրոյ ու հաւատարմութեան թեմաներով գրուած երգերը: Դրանցում, արդարեւ, բոցկլտում է հայրենի բնաշխարհի, հողի երգուեալ մշակի նկատմամբ որդիական անմարելի սէրը, որն աւելի է մեծանում, զօրեղանում եւ դառնում հարազատ երկրի ու ժողովրդի, նրա հերոսական պատմութեան, վերածննդի նկատմամբ հպարտութեան խոր զգացում»:

×

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԷՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Արամ Խաչատրեանի ստեղծագործական կարգ մը ծրագիրներու, 1936-77 թուականներու Մոսկովեան երաժշտական կեանքի մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան երաժիշտ Սերգէյ Բալասանեանի ուղղուած նամակներուն մէջ: 1930-31 թուականներուն, երբ Ա. Խաչատրեան ուսանող էր Մոսկուայի Երաժշտանոցը, սերտ կապերու մէջ էր Մոսկուայի հայ մշակոյթի տան հետ, ուր կը մասնակցէր Կոմիտասի ազգագրական հաւաքածոյի հրատարակութեան աշխատանքներուն: Ժամանակը կարճ էր, հետեւաբար Խաչատրեան խնդրած է Սերգէյ Բալասանեանէ, որ նոյնպէս Երաժշտանոցի ուսանող էր, որպէսզի օգնէ իրեն: Զոյգ երաժիշտներու մտերմութիւնը կը սկսի հոսկէ: Ս. Բալասանեան եղած է Արամ Խաչատրեանի՝ ուսանողական տարիներուն գրած գործերուն առաջին ունկնդիրներէն մէկը:

1936ին, Երաժշտանոցը աւարտելէ ետք, Բալասանեան պաշտօնով մեկնած է Տաջիկիստան եւ այդ տարուընէ սկսած է Խաչատրեանի հետ նամակագրութիւնը:

Նամակներէն մէկուն մէջ Ա. Խաչատրեան կը թելադրէ Սերգէյ Բալասանեանի գտնել այն պարզ ու համոզիչ լեզուն, որ անհրաժեշտ է ազգային մեղեդիները մշակելու համար: Եթէ երաժիշտը բանալիք ունի, ուրեմն արտայայտութեան միջոցներ կրնայ գտնել: Պէտք է գրել համարձակ, չմոռնալ երաժշտութեան մատչելիութեան եւ գեղարուեստական արտայայտութեան բարձր մակարդակը: Խաչատրեան մտադրած է բեմապար մը գրել Յովհաննէս Թումանեանի գործերու հիման վրայ, սակայն չէ իրականացած: Ան անտարբեր չէ եղած նաեւ օփերայի սեռի նկատմամբ: «Օփերայի հարցում ինձ մօտ մինչեւ այժմ ոչինչ չի ստացւում, գրած է Խաչատրեան, դեռ շարունակում եմ հանդիպել դրամատուրգերի եւ թատրոնների ղեկավարների հետ, բայց մինչեւ այժմ ոչինչ չկայ...»:

×

ՎԱՐԴԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐՈՎ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՐԱՆ ՄԸ

Խորհ. Միութեան Թղթատարի նախարարութիւնը հրապարակ հանած է թղթատարական պահարան մը, նուիրուած դերասան եւ բեմադիր Վարդան Աճէմեանի, անոր ծննդեան 80ամեակին առթիւ: Պահարանին վրայ տպուած է բեմադիրին դիմանկարը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՒ

Օգս. 17-ին, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, փակուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումը, որ այս տարի տեղի ունեցաւ Լա Լանտէլ, Ռեվէլի մօտ (հարաւ-արեւմտեան շրջան): Նոյն օրուան Տէփէշ տը Թուլուզի մէջ, Փիէր Շուշան թղթակցութիւն մը ստորագրած էր, ուր հակիրճ պատկեր մը կու տար բանակումի առօրեայ կեանքէն, յիշելով թէ 85 երիտասարդներ, զանազան շրջաններէ, այս մթնոլորտին մէջ, եկած են վերագտնելու իրենց հայկականութիւնը:

Օգս. 1-էն 17, արդարեւ, երիտասարդներ ունեցած են զանազան զբաղումներ, նաեւ հայերէնի դասեր եւ դասախօսութիւններ, հայ դատի, մշակոյթի, երաժշտութեան մասին: Դասախօսներու մէջ, յիշենք Ժիւլ Մարտիրոսեան, Ալեքսանդր Սիրանոսեան, եւայլն: Ֆրանսայէն զատ, քանի մը երիտասարդներ եկած էին Լիբանանէն եւ մէկ ալ՝ Վենետիկէն, Մուրատ-Ռափայէլեան վրժ.-ի աշակերտ: Բանակումը լոյս ընծայած է նաեւ երկլեզու թերթ մը՝ Ծիծեռնակ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՅՆՃԱՐԻ ազգ. Գալուստ Կիւլպէնկեան երկրորդական վարժարանի տարեվերջի հանդէսը եւ վկայականներու բաշխումը տեղի ունեցած է Յուլիս 7-ին, վարժարանին ընդարձակ բակին մէջ: Լիբանանեան փառերգին եւ Սարդարապատ յաղթերգի կշռոյթներով բեմ բարձրացած են 11 շրջանաւարտներ: Տեսուչը՝ Մ. Այնթապլեան իր բացման խօսքին մէջ գոհունակութիւն յայտնելէ ետք, որ 84-85 տարեշրջանը բնականոն անցած է, տեսչութեան եւ հոգաբարձութեան անունով գնահատած է ուսուցչական կազմի նուիրեալ աշխատանքը: Ապա, կատարած է մրցանակաբաշխութիւնը: Օրուան բանախօսը՝ տոքթ. Վազգէն Տէր-Գալուստեան, նախ ուրախութիւնը յայտնած է որ այս առիթով, իր հարազատ գիւղը կը գտնուի, յետոյ խօսքն ուղղելով շրջանաւարտներուն ըսած է թէ լիբանանեան 10ամեայ պատերազմը, անխուսափելի կնիքը դրած է անոնց հոգիներուն վրայ, բայց եւ այնպէս պէտք է երազներով, այլ մանաւա՛նդ աշխատանքով լեցնել կեանքը: Շրջանաւարտներու անունով ուղերձներ կարդացած են Վարդան Թաշճեան (հայերէն) եւ Արեւիկ Այնթապեան (արաբերէն): Վկայականներու յանձնումէն ետք, տեղի ունեցած է աւանդական խրախճանք, սեղանավարութեամբ տոքթ. Յովիկ Թաւլաքեանի:

×

ԳՆԱԼԸ ԿՂԶԻԻ Նմէջ, Օգս. 10-ին, Շաբաթ երեկոյեան ոգեկոչուած է Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանը, իր մահուան հարիւրամեակին առիթով: Փոքրիկ եկեղեցին լեցուած է կոկիկ բազմութեամբ մը: Ժամերգութեան աւարտին, Շնորհք պատրիարք հաղորդած է օրուան յայտագիրը, յիշելով թէ յապաղած ծրագիր մըն է, որ կ'իրագործուի: Մեսրոպ վրդ. կարդացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կոնդակը նուիրուած երջանկայիշատակ պատրիարքին, որու աւարտին Շահան եպիսկ. ոգեկոչած է Ներսէս պատրիարքի անձնաւորութիւնը եւ գործը, յիշելով անոր մանրամասն կենսագրականը: Ներդաշնակ երգեցողութիւններէ ետք, փակման խօսքը արտասանած է Շնորհք պատրիարք, որ ըսած է, - «պարբերաբար կը ջանանք ձեր դիմաց բերել մեր ժողովուրդին մեծ զաւակները, որպէսզի անոնք ծառայեն որպէս ներշնչման աղբիւր: Ինչ մեղք որ ներկայիս կ'ապրինք նուաղման շրջան մը: Բայց նորէն փառք կու տանք նախախնամութեան եւ կ'աղօթենք որ մեր ժողովուրդը ծնանի մեծութիւններ»: Վերջաւորութեան, Շնորհք արք. կարդացած է էջեր Ներսէս Վարժապետեանէ: Հոգեհանգստեան պաշտօնով փակուած է ոգեկոչումը: Ներկաներուն տրամադրութեան տակ դրուած է գեղեցիկ յուշամատեան մը:

ՐԱՖՖԻ
ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

- Դու այն պատմիր, թէ ինչո՞ւ էն կոչում քեզ աւազակապետ եւ ո՛րպէս ընկար դատապարտեալի հասարակութեան մէջ,- հարցրի ես չորրորդ գիշերը, երբ բաւական հանգստացել էինք ցերեկուայ ծանր աշխատութիւնից:

Աւազակապետը շարունակեց.

«Մեր անծանօթ բարերարի վարձած ձիերով անցանք Մեղրիի գաւառը: Այստեղ ճանապարհները այն աստիճան քարոտ են եւ լեռնային ելեւէջները այն աստիճան սարսափելի են, որ անկարելի է ձիով ման գալ: Մենք ստիպուած էինք մեր ձիանները փոխել եւ վարձել ջորիներ: Այդ խորամանկ անասունները սովոր են լեռնային քարքարոտներում ման գալ»:

«Սկզբում Սանամը դժուարութեամբ յօժարուեցաւ ջորիի վրայ նստել: Ղարադաղի մելիքի աղջիկը, որ սովորած էր սիգապանծ նժոյգների, կարծես, ամանչում էր, որ ստոր անասունների վրայ հեծած տեսնէին նրան: «Ինձ այլեւս ով է ճանաչում»... ասաց նա եւ մի առանձին մտերմութեամբ խնդրեց ինձանից օգնել իրան, որ հեծնէ: Ես զարմացայ: Սանամը, որ ծտի նման ձիաների վրայ թռչել գիտէր, ինձանից օգնութիւն էր խնդրում: Երբ փոքր ինչ առաջ գնացին, ասաց նա.

- «Վերջին ժամանակներում շատ ուժաթափ եղայ...:

«Նրա ձայնի մէջ լսւում էր խորին տխրութիւն եւ սրտի դառն կսկիծ:

- «Դուք այս առաւօտ ոչինչ չկերաք. ասեցի նրան, - կարելի է քաղցածութիւնից լինի:

«Ոչ... պատասխանեց նա: - Շատ անգամ սուրբ Սարգսի պասին, երկու կամ երեք օրով ծոմ էի պահում, ոչինչ չէի ուտում, բայց երբեք ուժաթափ չէի լինում:

- «Երեւի, գետը ձեզ վրայ վատ ազդեցութիւն գործեց... նկատեցի ես:

- «Ոչ: Այն մարդը շուտ վրայ հասաւ, ես դեռ բոլորովին ջրի տակը չէի գնացել, որ ազատեց ինձ: Ախ, երանի թէ գիտենայի՝ ով էր այդ մարդը: Երեւում է, որ Աստուած մեզ հետ է: Նա ուղղարկեց այդ մարդուն մեզ օգնելու համար:

«Վերջին խօսքերը մխիթարում էին նրան եւ աւելի ամրացնում էին նրա հաւատը, որը խիստ վառ էր օրիորդի մէջ»:

«Զնայելով որ ջորիները դանդաղ էին ընթանում, դարձեալ մենք այն օրը անցանք բաւական ճանապարհ: Գնալով լեռների միջով, շատ անգամ ստիպուած էինք անցնել այնպիսի վտանգաւոր տեղերից, ուր անձնավստահ որսորդները միայն ոտք են կոխում, այն եւս խիստ հազիւ անգամ: Զառիվայրների դժուարութիւնը երբեմն ստիպում էին մեզ ցած իջնել ջորիներից, եւ ապառաժների վրայով մագլցելով, առաջ գնալ: Սանամը բոլորովին յոգնած էր, հազիւ հազ կարողանում էր իրան ոտքերի վրայ պահել: Ես մի քանի անգամ առաջարկեցի բռնել նրա ձեռքից, օգնել նրան, բայց ամէն անգամ մերժում ստացայ: Նա դեռ խորշում էր ինձանից. նա այնքան հպարտ էր, որ դեռ նայում էր իր վրայ, որպէս իւր հօր տան ծառաներից մէկի վրայ: Ես դեռ նրա մտերիմ, անձնանուէր բարեկամը չէի»:

«Երբ բարձրացանք սարերի վրայ, արեւը արդէն սկսել էր թեքուել դէպի իւր երեկոյեան մուտքը: Ստորոտներում տօթը խեղդում էր, իսկ այստեղ ցուրտը մրսեցնելու չափ զգալի էր: Զորիներից ցած իջանք, նստեցինք փոքր ինչ հանգըստանալու: Ես առաջարկեցի օրիորդին փաթաթուել իմ վերարկուի մէջ. նա յօժարութեամբ ընդունեց, որովհետեւ վերարկու չէր առած իւր հետ: Յետոյ տուեցի նրան մի բան ուտելու. Նա բոլորովին կազդուրուեցաւ եւ գտնւում էր բաւական խաղաղ տրամադրութեան մէջ»:

«Արեւը մտաւ: Երեկոյեան վերջալոյսը հետզհետէ զրկւում էր իւր պարզ-ծիրանի շառաւիղներից: Սարերի գագաթները պատած էին սպիտակ ձիւնափայլ մշուշով, որը միախառնուելով երկնքի կապուտակութեան հետ, ներկայացնում էր անսահման մանիշակագոյն ովկիանոս, որի մէջ լեռների ալիքաւոր բարձրութիւնները ձեւացնում էին սքանչելի տեսարան: Օրիորդը բնութեան սիրող էր: Ես նկատեցի՝ նոյն ժամուն յափըշտակուած էր նա խորին հիացմունքով եւ նրա խոշոր աչքերը մի առանձին ոգեւորութեամբ նայում էին դէպի գեղեցիկ լեռնային տարածութիւնը: Ես նստած էի նրա մօտ: Նա դարձաւ ինձ այս խօսքերով.

(Շար. 164)

(Շար. Ա էջէն)

տենագրական մեծ արժէք կը ներկայացընեն: Օրինակ՝ «Կոստանդնուպոլսոյ պատմութիւնը» 8 հատորով հրատարակուած Փարիզ 1685-ին, Լատինա - գերմանական հիմնական բառարանը երկու հատորով հրատարկուած՝ Լայպցիկ, 1879-ին, Կարլ Կէորկէի կողմէ: Գիրքերու մեծամասնութիւնը մաս կը կազմէին լենինգրադցի ծանօթ բիւզանդագէտ տոքթ. Ալիսա Բանկի գրադարանին: Տասնամեակներու ընթացքին Ա. Բանկ գիտական ուսումնասիրութիւններու բերումով եւ անձնական բարեկամութեամբ կապուած էր բազմաթիւ հայ գիտնականներու հետ: Գիրքերուն շատերը մակագրուած են Բակին, կան նաեւ հետաքրքրական գրառումներ: Ալիսա Բանկի յիշատակը յաւերժացնելու համար ստեղծուած է՝ «Ալիսա Բանկի ֆոնտ» մը, որու հիմը կը կազմեն այս 115 հատորները, որոնք ղրկուած են գիտնականին հարազատին՝ Նադալիա Բանկի կողմէ:

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ

ԽԱՐԿՈՎԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Խարկովի (Ուկրանիա) թրաֆթէօրի գործատան մշակոյթի Պալատին մէջ հանդէս եկած է Երեւանի Ստանիսլաւսկի ռուսական թատրոնի խումբը, ներկայացընելով քանի մը թատերախաղեր՝ «Ավանտիւրիստ կինը», «Այս աղջկայ մէջ ինչ-որ բան կայ», «Մեծ գործը»:

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓՐՈՖ. Յ. ՍԱՐԿԻՍՈՎԻ

ՀԵՏ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Լղիմի մէջ (Ստեփանակերտ) տեղի ունեցած է հանդիպում մը համամիութենական ակադեմիայի անդամ, փրոֆ. Յարութիւն Սարկիսովի հետ: Գիտնականը խօսած է համամիութենական անասնաբուժական փորձառական հիմնարկի անթիպիոթիքներու եւ սնկաբանութեան տարրալուծարանի կողմէ տարուող աշխատանքներու մասին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ախոյենութեան մրցումներու շարքին, Կիրակի, Օգս. 18ին, Արարատ 1-1 հաւասար արդիւնքի հասաւ Զէնիթի հետ, իսկ Չորեքշաբթի, Օգս. 21ին, կրկին հաւասար էր ար՛դիւնքը Սպարտակի հետ, բայց՝ 0 - 0:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ - ՖՈՐԹՍՀԱՅՄ. - Այրի Տիկին Հերմինէ Բէշիշեան, զաւակներն ու ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին՝

ԱՐԱՄ - ՎԱՀԱՆ ԲԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Օգս. 16-ին, ձեռամբ Դաւիթ եպիսկ. Սահակեանի:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 72-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի 1985 Շաբաթ, Հոկտեմբեր 26, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնին մէջ, 585 Սետլ Րիվըր Րոտ, Սետլ Պրուք, Ն. Ճ., ԱՄՆ.:

Ներկայս 72-րդ Ընդհանուր Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 26, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհանուր Տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N J 07662, U. S. A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1984 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1984 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:
3.- Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6.- Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Պ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ	Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր	Ատենապետ

1985, Մայիս 15
Սետլ Պրուք, Ն. Ճ.

ԾԱՆՕԹ. - Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ. - Գառզու 1000 Ֆ.:

ԳԱՐԱԳԱՍ. - Պ. Վարդգէս Երէցեան 1000 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Ոմն՝ 200 Ֆ.:

ՊՈՒՏՕ. - Շաքէ Քէնտէրեան 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վաթսուան տարուան բաժանորդ՝ Միհրան Նագաշեան 100 Ֆ.:

ՍԷՆ Թ՛ԷԹԻԷՆ. - Նշան Այտապիրեան 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Աստուր Քէօսէեան 500:

ՄԷՋԻԷՌ - ՇԱՌԼԸՎԻԼ. - Տէր եւ Տիկին Նուպար Անդրանիկեան, առ ի գնահատութիւն 60 տարուան ճիգի եւ զոհաբերութեան, ի սպաս հայ մշակոյթին, 200:

ԿԱՆԵԸՐԻ. - Պ. Յ. Գրգըլեան՝ արեւշատութեան սրտարուխ մաղթանքներով, 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Մ. Թաչճեան 150 Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ. -

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մոնֆէրմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի, Ռոմէնվիլ, Կանեըի, Փարիզ 20-րդ:

Վարժարանը կը պահէ գիշերօթիկ բաժինը:

Դիմել տնօրէնութեան. - 1, Պուլվարտ տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը՝ 17: Հեռաձայն. - 381 - 01 - 72 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

Radio ASK
98.5 mHz F. M.
BOITE POSTALE No 425
75424 PARIS CEDEX 09
Tél. : 878 - 22 - 00

La Radio Arménienne de Paris et de sa région

LUNDI au VENDREDI
de 08h00 à 15h30
SAMEDI et DIMANCHE
de 10h00 à 16h00

3 nuits par semaine :
du DIMANCHE au LUNDI
du LUNDI au MARDI
du MARDI au MERCREDI
de 01h00 à 06h00

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ.Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ՛ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

ՍԵՒԱՆ — SEVAN
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ — RESTAURANT
SPECIALITES ORIENTALES

ՀԱՅԿԱԿԱՆ Եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AMBIANCE ARMENIENNE
avec le chanteur et organiste **PIERRE**
ET
BEDIK
à partir du 1er août
Frank ROUSSEL
chanteur international
après 23 heures
MUSIQUE et DANSES ORIENTALES
Dans une ambiance de Mille et Une Nuits
CADRE AGREABLE — SALLE CLIMATISEE
OUVERT TOUT LE MOIS D'AOÛT
1, BOULEVARD CARNOT, 94140 ALFORTVILLE
TEL. : 376 - 32 - 19

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՋԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24-25

SAMEDI-DIMANCHE
24-25 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.035

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.035

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՏԵՆՉԵՐՈՎ ԵՒ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՎ

—×—

Երիտասարդութիւնը կեանք եւ եռանդ է համակ:

Երիտասարդներու մտքին մէջ գաղափարական տեսիլքներ գլխէ կը հրմշտըկեն, երբեմն հակասական, յաճախ անիրագործելի, մինչեւ որ լուսաւոր ծիածան մը ժպտի հորիզոնին վրայ: Ու լաւագոյն ապագայի մը տեսլականով յափշտակուած կը մերժեն, կը քննադատեն, կ'ուզեն փոխել առօրեան: Նոր ուղի մը կ'որոնեն: Նորութիւնը եւ ազատութիւնը կը փնտռեն: Համակերպիլ եւ պատշաճիլ չեն գիտեր, այլ պէտք է ստեղծեն համաձայն իրենց շողշողուն, մեծամեծ ու խանդավառ ծրագիրներուն:

Այս հոգեվիճակը կ'ապրին բոլոր երիտասարդները, մինչեւ որ կեանքը զինք հասցնէ որոշ հանդարտութեան մը, կայունութեան մը, հասունութեան մը:

Այս փորձառութիւնը կ'ապրին բոլոր երիտասարդները ու անոնց ձգտումներն ու մղումները, յաճախ գաղափարներու ամբողջական հասունութեան պակասէն կամ անկարդ չըթայլաւորումէն, կրնան առաջնորդել շատ բնական սխալներու:

Երիտասարդութիւնը միշտ անհանդարտութեան հով մը ունի եւ վաղուց կայուն նկատուած հաստատութիւնները իրեն կը թուին գնայուն, ժամանակավրէպ:

Երիտասարդութեան մէջ ընդվզումի, ապստամբութիւն ... կը յաւերժեն խնդրոյ առարկայ դարձնելով, ա... կամ նուազ չափով, ընկերութիւնը կազմող ու իմաստաւորող տարրերը՝ քաղաքական իշխանութիւն, ուսում, եկեղեցի, յեղափոխութիւն, քաղաքական շարժումներ...: Եւ այս ամբողջը կը ստեղծէ անձկութիւն, տագնապ, անվստահութիւն եւ մանաւանդ ապագայի անորոշութիւն: Ջարենց այսօր եւս կրնայ ըսել՝ «Ամբոխները խելագարուած են»:

Ոչ միայն երիտասարդութիւնը, այլեւ մարդկութիւնը մտած է նոր քաղաքակրթութեան մը շրջանին մէջ ուր յաջորդական գիւտերը անսահմանօրէն կ'ընդլայնեն մարդուն կարողութիւններն ու կարելիութիւնները, բայց նոյն ատեն զգալիօրէն կը սահմանափակեն անոր ազատութիւնը: Ազատութիւնը բնութեան լաւագոյն բարիքն է, պէտք չէ դառնայ դժբախտութեան աղբիւր:

Երիտասարդութեան մէջ կան անկարգ եւ անսանձ ազատութեան տենչեր որոնք կրնան ազատութեան տալ սխալ գաղափար մը: Ազատութիւնը պէտք է ըլլայ բնականութենէն եւ ազնուացնէ մարդը: Ազատութիւնը գնահատել կու տայ ... իրաւունքը, հետեւաբար նաեւ անոնց ազատութիւնը:

Ուստի, որպէսզի երիտասարդութիւնը ապրի իր յատուկ փորձառութիւնը, իր տենչերով եւ տագնապներով, անհրաժեշտ է որ նետուի կեանքի ասպարէզին մէջ: ... կրնան յաջորդել յուսախաբութիւններ, ուրախութեան՝ տխրութիւններ, սակայն այս գնով է որ երիտասարդութիւնը պիտի մտնէ ընկերութեան մէջ, անոր բարիքին նպաստող ազդակներուն յարմարելու նպատակով:

Կ. Ց.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ արկածներու «սեւ շարքը» կը շարունակուի: Անգամ մը եւս պօյինկ մըն է, 737, որ թռիչք չառած կրակ առաւ Մանչէսթըրի օդակայանը. երբ կը պատրաստուէր Գորֆու մեկնելու 131 ճամբորդներով: Պրիթիշ էռթուռի չարթըր մըն էր, որ 160 քմ. արագութեամբ հասած էր այն կէտին, ուրկէ պէտք է բարձրանայ եւ մինչ չունի «եւ դառնալու», երբ ձախ շարժիչը պայթած է: 54 մեռեալ կայ եւ 83 վիրաւոր: Այս վերապրողներն են, որ կը պատմեն թէ ինչ խուճապ ստեղծուած է օդանաւին մէջ այդ պահուն, ոմանք կոխկռտուած են, ուրիշներ հոս հոն նետուած, բայց ակնըբէն յայտնի էր, որ բոլորը չէին կրնար ազատիլ, որքան ալ օդնութիւնը շուտ հասած ըլլայ: Պատճառը յայտնի չէ, բայց Տիկին Թաչըր խիստ քննութիւն մը հրահանգած է: 1985-ը ճամբորդական օդանաւորդութեան ամէնէն սեւ տարին է, արդէն իսկ: Միայն վերջին երկու ամիսներուն, 1142 մեռեալ կար: Այս կացութիւնը պատճառ է, որ խնդրոյ առարկայ դառնան բոլոր Պօյինկները, որոնք աշխարհի մէջ ամէնէն շատ ծախուած օդանաւներն են, հրապարակ նետուած 1967-ին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ բնաւ համաձայն չէ արտաքին առեւտուրի նախարար՝ Տիկին Էտիթ Քրէսոնի հետ, ըստ որուն Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրի բացին պատասխանատուները գործատէրերն են, որոնց հոգը չէ: Գործատիրութեան գործատէրը՝ Իվոն Կաթթազ բսաւ թէ զայթակղած է նման յայտարարութենէ մը, մանաւանդ Էտիթ Քրէսոնի այն մեղադրանքէն, թէ գործատէրերը այնպէս կ'աշխատին որ Ֆրանքին արժեզրկումը որոշուի:

ԿՐԻՆՓԻՍԻ կապակցութեամբ, Ֆրանսայի գաղտնի գործակալներու ինքնութիւնը այլեւս գաղտնիք չունի: Արդէն, բուն հարցը հոն է, որ այս գաղտնի գործակալները, ըստ երեւոյթին, աշկերտութեան շրջանի մը մէջ էին տակաւին, քանի որ իրենց ինքնութիւնն ալ ճշդուած է, այն պարզ պատճառով որ գրեթէ ամէն օր կը հեռաձայնէին իրենց տունը: Այսպէս «խլուրդը» (թօփ) որ յաջողած էր Կրինփիսի մէջ թափանցել, Տիկին Ֆրէտէրիք Պոնլիէօ անունը կրող, բայց բուն անունով՝ Քրիսթին Քապոն, ենթասպայ է բանակին մէջ: Ըստ սակայն իր եւ ընկերոջը գործելակերպին, կը թուի որ Ճէյմս Պոնտի գիրքերն իսկ չեն կարդացած:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ բանբերները (ՄԱԿ-ի մօտ, թէ Ուաշինկթըն) բացարձակապէս հերքեցին թէ քիմիական որեւէ բաղադրութիւն գործածուած ըլլայ, խորհրդային իշխանութեանց կողմէ ամերիկացի դիւանագէտներու դէմ: «Վերէն վար չինծու լուր է» կ'ըսէ ՄԱԿ-ի մօտ, խորհրդային պատուիրակութեան ղեկավարը: Ուաշինկթըն, սակայն, կը հերքէ... հերքումը եւ կը պնդէ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարական շրջանակներու մաս կազմող չորրորդ անձնաւորութիւն մը եւս անհետացած է: Կը թուի որ արեւելեան Գերմանիայէն գաղթած այս անձերը, որոնք լրտեսութեամբ կը զբաղէին, «տուն» վերադարձած են: Տարբերակչին այն է որ այս չորրորդը պատասխանատու մըն է, հակալրտեսութեան այն բաժնին, որ մասնագիտացած է արեւելեան - գերման լրտեսութեան մէջ:

ՀԻՒՍԻՍ - ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Պիհար նահանգի իշխանութիւնները քննութիւն մը բացած են, տեղական մամուլի կարգ մը յայտնութիւններու հիման վրայ: Արդարեւ Փթալիփոթրա Թայմզի համաձայն երախաներ կ'առեւանգուին, կը սպաննուին մարդոց կողմէ, որոնք կը ծախեն կմախքները արտասահման: Կը թուի որ բաւական լայն ծաւալի վրայ կմախքի առեւտուր մը կայ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«ՄԵՏԱԼՈՒՐԳ» - «ԱՐԱՐԱՏ» ԽԱՂԸ (*)

Մետալուրգի դաշտին վրայ (Լիպեցկ) տեղի ունեցող մրցումի ընթացքին Արարատ գերազանց էր իր թէքնիքով եւ աւելի շատ կը տիրապետէր գնդակին, սակայն յարձակումներու վճռական պահուն իր գործունէութիւնը չունէր պէտք եղած ներդաշնակութիւնը եւ հարուածները կը մնային անաւարտ: Մինչ Լիպեցկցիները կը կիրարկէին աւելի արդիւնաւէտ խաղ մը, քանի առաջին կիսախաղին երկու անգամ միայն հարուածեցին Արարատի բերդը, երկու հարուած որոնցմէ մին կոլով վերջացաւ եւ վճռեց մրցումին ելքը: Ասիկա տեղի ունեցաւ 26-րդ վայրկեանին Իգնատենկոյի հարուածով:

Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները շարունակեցին պահել նախաձեռնութիւնը եւ շատ ճգնեցան խաղին արդիւնքը փոխելու համար, բայց ի զուր: Նոյնիսկ թարմ ուժերը շարունակեցին նոյն ոճով խաղալ, հակառակորդին բերդին մօտ գրոհներու թափը կը նուազէր, ինչ որ առաւելապէս կը դիւրացնէր Մետալուրգի պաշտպաններուն գործը:

Այո՛, Արարատցիները ցաւալի պարտութիւն մը կրեցին: Հակառակ անոր որ Մետալուրգի նկատմամբ ունէին նկատելի գերազանցութիւն մը եւ աւելի շատ գրոհներ կազմակերպեցին, չկրցան դէպի մրցակիցին բերդը տանող կարճ եւ ճիշդ ուղին գտնել:

Այսպէսով Արարատ դուրս մնաց «Բաժակ»ի մրցաշարքէն:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Օգս. 21-ի թիւով:

**ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ**

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 10/16)

«ԵՐԵՒԱՆՆԱԽԱԳԻԾ»

«Երեւաննախագիծ» հիմնարկի մէջ կազմուած է «Երեւանեան բակ» անունը կրող նոր նախագիծը որու հեղինակներն են, ճարտարապետ Մարտին Թովմասեանը, ճարտարապետ Լեւոն Բալայեանը եւ Վլադիմիր Շահինեանը: Անոնց նպատակն է պահպանել ու վերականգնել հին Երեւանի ամենայայտնի Աստաֆեան (այժմ՝ Աբովեան) փողոցի մէկ հատուածը: Հին Աստաֆեանի պատկերներն ու լուսանկարները կը գտնուին արխիւային փաստաթուղթերու մէջ: Ժամանակին փողոցը վերակառուցուած ատեն հայ ճարտարապետները աշխատած են պահպանել ազգային ճարտարապետութեան դողորիկ նմոյշները: Ներկայ նախագիծով վերակառուցուող թաղամասը կ'ընդգրկէ Ստանիսլավսքի թատրոնի շէնքէն մինչեւ արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական Ընկերութեան շէնքը հասնող տարածութիւնը, մօտաւորապէս մէկ հեկտար: Նախատեսուած է վերակառուցանել պատմական արժէք ունեցող շէնքերը մեծ նկուղներով եւ նոր կառուցուող շէնքերու մէջ հաստատել հանրային սպասարկման կէտեր, ինչպէս հարսանեաց տունը 200 հոգինոց ճաշարանով, հայկական խմիչքներու համտեսային սրահը, սրճարանը, թէյարանը, թոնրատունը, հայկական գեղարուեստի ... մետաղագործական, արծաթագործական, բրուտագործական, գորգագործական եւ այլ արհեստանոցներ, ուր կարելի է ոչ միայն դիտել արհեստաւորներու աշխատանքը, այլեւ գնել անոնց պատրաստած գործերը:

Բոլոր կառոյցները կը տեղաւորուին ջրաւազանով բակի շուրջ: Ցեռադային նոյն ձեւի շինութիւններ պիտի տարածուին Աբովեան փողոցի միւս հատուածներուն վրայ, Թումանեան փողոցէն մինչեւ Լենին հրապարակը: Շինարարութեան համար կը գործածուին այն նիւթերը որոնցմով կառուցուած են գոյութիւն ունեցող շէնքերը՝ տուֆ, աղիւս, կմինտըը, փայտ եւայլն: Շէնքերու արտաքին եւ ներքին ձեւաւորման մէջ կ'օգտագործուի հայկական ժողովրդական արհեստներու աւանդական արտայայտութիւնները՝ մետաղեայ, խեցէ եւ փայտէ աշխատանքներ, ձեռագործներ ու կարպետներ:

×

ԱՐՏԵՄ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼՆԵՐԷՆ

Մոսկուայի եւ Հայաստանի հեռատեսիլները ցուցադրած են Արտեմ Միկոյեանի նուիրուած փաստանկարը, որ կը կոչուի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Օգս. 3 / 4ի մեր թիւով, արձագանգ հանդիսացած էինք «Ալիք»ի Յուլիս 17-ին հրատարակած այն լուրին, ըստ որուն հայկ. դպրոցներու աշակերտուհիները պարտաւոր չէին իրենց գլուխը ծածկել մաղնաէով: Ըստ երեւոյթին, կարգ մը դպրոցներու մէջ, պատասխանատուները ընդառաջ չեն գացած այս կարգադրութեան, ինչ որ պատճառ եղած է նոր դիմումներու:

Օգս. 13-ի իր թիւին մէջ, «Ալիք» հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ այդ մասին. -

Երկուշաբթի, Օգս. 12-ին, կէսօրից յետոյ ժամը 2-ին, Իրանի Իսլամական Խորհրդարանի հարաւային իրանահայութեան պատգամաւոր՝ Պրն. Արտաւազդ Բաղումեանը հեռախօսային կապ հաստատելով ուսումնադաստիարակչութեան նախարարութեան Թեհրանի նահանգի գերատեսուչ Պրն. Խոշնեւիսանի հետ, նրա ուշադրութեան յանձնեց աղջիկների որոշ հայոց դպրոցների պատասխանատուների կողմից աշակերտուհիների գլուխները ծածկելու ձեւի մասին դեռեւս իրենց նախկին պնդումը շարունակելու պարագան:

Ի պատասխան գերատեսուչը կրկին անգամ յայտնեց, որ աղջիկների հագուստի վերաբերեալ Իսլամական Խորհրդարանի երկու հայ պատգամաւորների առաջարկի շուրջ ուսումնադաստիարակչութեան նախարարութեան պատկան շրջանակում համաձայնութիւն է կայացել եւ խոստացաւ, որ ինքը անձամբ անմիջապէս հեռախօսով Հայոց այն դպրոցների պատասխանատուներին, որոնք նկատի չեն առնում այս համաձայնութիւնը, հարկ եղած կարգադրութիւնը կ'անի, որպէսզի արձանագրութեան ժամանակ նկատի ունենան, որ հայ աշակերտուհիները իրենց գլուխները ծածկելու են նախորդ տարիների ձեւով:

Հարկ է նշել, որ Իսլամական Խորհրդարանի հայ պատգամաւորները, հիմնուելով Թեհրանի Հայոց Առաջնորդարանի կողմից ներկայացուած դիմումի վրայ, իրենք եւս առաջարկել էին, որ հայ աշակերտուհիները որպէս հագուստ գործածեն տափատ, վերնազգեստ եւ գլխի թաշկինակ ըստ նախորդ տարիների:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Ա.

Արեւմտահայ գաւառական գրականութիւնը, Եղեանից յետոյ էլ, որպէս աշխարհագրական պատկեր ու ազգային ապրում, պահպանեց իր հոգեւոր գոյութիւնը: Այդ գրականութեան աւանդոյթները զարմանալի հարազատութեամբ շարունակեցին Երկրից Ամերիկա գաղթած Բենիամին Նուրիկեանը, Վահէ Հայկը, Արամ Հայկազը, Սիտալը եւ ուրիշներ: Համաստեղն էր, սակայն, որ առհմիկ այդ գրականութիւնը, Ռուբէն Զարդարեանից յետոյ, տարաւ արուեստի կատարելութեան:

Արեւմտահայ գիւղի մեծ երգիչ Համաստեղը (Համբարձում Կէլէնեան) ծնուել է 1885-ին հայաշունչ հողում՝ Խարբերդի գաւառի Փերչենճ գիւղում: Տեղի նախակրթարանն աւարտելուց յետոյ, յաճախել է Մեզրէ գիւղաքաղաքի Կեդրոնական վարժարանը, 1911-ին աւարտել գայն եւ մի տարի գիւղում զբաղուել ուսուցչութեամբ: Ապա 1913-ին մեկնել է Ամերիկա, շարունակել ուսումնառութիւնը Քոլոմպիայի եւ Հարվարտի համալսարաններում:

Աշակերտական տարիներին պատանի Համբարձումի վրայ անջնջելի ազդեցութիւն են գործել գաւառական գրականութեան վարպետներ Թլկատինցին ու Ռուբէն Զարդարեանը, պատանու հոգում սէր ու պաշտամունք ներշնչել հայ գրականութեան հանդէպ: Եւ 18ամեայ նորահաս երիտասարդը այդ նուիրական սէրն ու պաշտամունքը հոգու խորքերում անթեղած՝ տարել է օտար ափեր, մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա: Տարել է հայրենի հողի թանձր զգացողութիւնը, մանկալի հորովելը, Հայոց բնաշխարհի պատկերները, ժողովրդի ոգին, նաեւ միացող, բայց երբեք չմոխրացող կարօտը: Մի ամբողջ աշխարհ՝ հայկական կարօտ: Եւ այդ կենսալի, ազնիւ զգացումները արձակագիրը ամերիկեան քաղաքների երկայթեայ թոհուբոհի մէջ անգամ հինգ տասնամեակ պահել - պահպանել է զարմանալի անարատութեամբ: Դրա վկայութիւնն են «Գիւղը» (1924) եւ «Անձրեւ»ը (1929) պատմուածքների ժողովածուները, որոնք երեւոյթ էին 20ական թուականների հայ գրականութեան մէջ եւ մինչեւ այսօր էլ մնում են որպէս գրական գոհարներ:

Սակայն բոլորը չէ, որ միանգամից ճիշդ են գնահատել Համաստեղի խորապէս հայեցի գրականութիւնը: Առհասարակ, այդ հայեցի գրականութեան մէջ ոմանք տեսել են ստեղծագործական հորիզոնի սահմանափակում, գրական առաջընթացն արգելակող աւանդապաշտութիւն կամ նեղ ազգայնական տրամադրութիւններ: Աւելի ձախերը գտել են, որ հայեցիութիւնը գրողի ուշադրութիւնը շեղում է արդիականութիւնից, ժամանակակից հայ սփիւռքին յուզող կենսական հարցերից, իր վճռական դեր է կատարում արտասահմանի հայ իրականութեան մէջ: Այս հարցերի շուրջը մամուլում ծաւալուեց թէր ու դէմ բանավէճ:

Բայց մի՞թէ ժողովրդի լաւագոյն աւանդները արժեւորելն ու պահպանելը կարող էին գրողի ստեղծագործական հորիզոնը սահմանափակել, արգելակել սփիւռքի գրականութեան առաջընթացը:

Նախ, ի՞նչ գաղափար ու ձգտում էր թաքնուած այդ հայեցիութեան մէջ:

Մի ամբողջ հայրենիք կորցրած Արեւմտահայի համար հայեցիութիւնը չատ բնական ու նուիրական ազգային հիմնանիւթ էր, դա ցեղի ստեղծագործ էութիւնն էր, կենսասիրութիւնը, տոկունութիւնը: Դա հաւատք էր ու ազգային ապրում: Դա տառապանք տեսած Արեւմտահայի ազնիւ ոգու գիւտն էր, որ իր խտացումն էր գտել Համաստեղի կերտած տոհմիկ կերպարների ու պատկերած Հայոց բնաշխարհի մէջ: Գեղջկական աւանդական բարեպաշտութիւնը, ազնուութիւնը, աշխատասիրութիւնը, դժուարութիւնները յաղթահարելու կամքը, թոյլին ու տուժածին, հիւանդին ու կարիքաւորին օգնելու մարդասիրական զգացումը հայեցիութեան խտացած արտայայտութիւններն են: Մարդու հոգեկան աշխարհը պատկերող նման գրականութիւնը չէր կարող տեղային, անձուկ նշանակութիւն ունենալ: Ուստի, անարդար էր գրողին ստեղծագործական հորիզոնի նեղացման, ազգային սահմանափակութեան, նորարարութիւնը եւ արդիականութիւնը արգելակելու եւ այլ «մեղքեր» վերագրելը: Ցեղային նկարագիրը արտայայտող Համաստեղի գրականութիւնը խորապէս մարդասիրական աշխարհազգացողութեամբ էր շաղախուած եւ արտայայտութիւնն էր ժողովրդային ոգու: Ուրեմն, տեղական նեղ կենցաղագրութիւն չէր: Նրա կերտած հայ շինականի կերպարն իր հումանիստական ոգով, իր աշխարհաընկալումով, աշխատանքի, սիրոյ, կարօտի իր ապրումներով կարող էր դուրս գալ գիւղի կամ գաւառի նեղ սահմաններից, եւ ազգային նկարագիրը պահպանելով հանդերձ, համամարդկային տարածք ու խտութիւն ունենալ, ինչպէս տարբեր ազգերի գրողների կերտած ազգային տիպերը: Ամէն ինչ կախուած էր գրողի տաղանդից:

Պէտք է նշել, որ Համաստեղի գրիչը չի սահմանափակուել միայն հայկական գիւղաշխարհի նկարագրութեամբ: Ընդհանրապէս սխալ կը լինէր նրան լոկ արեւմտահայ գիւղի երգիչ համարելը:

Ստեղծագործական կեանքի յաջորդ տասնամեակներին Համաստեղը հրատարակել է «Սպիտակ ձիաւոր»ը (վէպ՝ երկու հատորով, 1952), «Քաջ Նազար եւ 13 պատմուածքներ» (1955), «Աղօթարան» (1957), «Այծետոմար եւ ուրիշ բանաստեղծութիւններ» (1960) գրքերը, իր կարապի երգը՝ «Առաջին սէր»ը (1966) վիպակը եւ երկու թատերգութիւն: Նա ունի նաեւ թերթերի ու պարբերականների մէջ ցրուած արձակ եւ չափածոյ էջեր, անաւարտ թողնուած «Սրբազան կատակերգութիւն» խորագրով չափածոյ երկն ու բազմաթիւ անտիպ պատմուածքներ:

Համաստեղը հայ գրական համաստեղութեան մէջ իր մնայուն տեղն է գրաւել առաւելապէս որպէս մեծատաղանդ պատմուածքագիր: Բայց նախ անդրադառնանք նրա չափածոյ ստեղծագործութիւններին, որ բոլորովին անծանօթ են խորհրդահայ ընթերցողին:

Համաստեղը՝ սփիւռքահայ գրականութիւնը սկզբնաւորողներից մէկը, գրական ասպարէզ է մտել 1916 - 1917 թուականներին՝ բանաստեղծութիւններ տպագրելով Ամերիկայի «Հայրենիք» օրաթերթում եւ «Փիւնիկ» հանդէսում: Նրա բանաստեղծութիւնների էութիւնն էլ հայեցի էր, ժողովրդային: Ներշնչման աղբիւրը հեռուներում մնացած հայրենի աշխարհն էր, նրա հմայիչ համայնապատկերները, Հայոց ապստամբ լեռներն ու անդնդախոր ձորերը, ցորենի ոսկեծուփ արտերն ու մրգերով ծանրացած այգիները: Նրա ապագայ հերոսներն էին արդար քրտինք թափող շինականը, մանկալն ու ջրուորը, նրանց հաւատարիմ օգնական եզներն ու գոմէշները, նահապետական կենցաղով ապրող գիւղացու մեծ ցաւերն ու փոքր ուրախութիւնները, երազանքները: Համաստեղի պոէզիան իր հարազատ ժողովրդի ապրումներն են: Նա պարզ ու վճիտ անմիջականութեամբ ու յուզումով երգում է մարդու համար ամենաթանկ չափն՝ իրեն կեանքի կոչած անոյշ մօրը.

Ես կը սիրեմ քու դէմքը, քու դէմքը
մա՛յր իմ անոյշ,
խաղաղութիւնն աչքերուդ,ճոյնքան բարի՛
ու անո՛յշ,
Ես կը սիրեմ ճակատդ, ճակա՛տդ,վաղո՛ւց
խորշոմած,
Եւ քու վարսերդ արծաթէ, վարսե՛րդ,
մա՛յր
իմ անո՛յշ:

Բանաստեղծը պաշտում է մօրը, որը հազար հոգսեր ունի սրտում, որը շալը ուսին յո՛ւռ նստած՝ հին օրերի յուշերի կծիկն է քանդում ու յիշում հայրենի տունն աւերուած, այգիների արահետները թողլքուած: Ու պատմում է թոռներին, թէ ինչպէս արեւն ուրի՛շ էր այնտեղ, ծաղիկների, խոտերի համն ու բոյրը ուրի՛շ էին, լերան լանջին ծուարած վանքի զանգն ուրի՛շ էր, հացի համն իսկ ուրի՛շ էր...

Հիմա վաղո՛ւց ծերացած, ճգած շալ մը
ուսերուդ,
Քու թոռներուդ կը պատմես հէքեաթը
քու յուշերուդ,
Ու մի՛տք կ'ընես, մի՛տք կ'ընես, թէ
ինչքա՛ն
էր իրական
Քու հէքեա՛թը արեւոտ, ուրտեղ հազա՛ր
գոյներ կան:

Արեւմտահայ գիւղը, նրա բարի, աշխատասէր ժողովրդին Համաստեղը պատկերել է ջերմութեամբ, հոգեհարազատութեամբ, կարօտաբաղձ զգացումներով, համակող թախիծով: Այնպիսի կենդանի դունեղութեամբ, որ հեղինակն ասես ոչ թէ կէս դար առաջ է հեռացել հայրենի գիւղից, այլ միայն երէկ է թողել բնաշխարհը, տաք օճախը, հարազատ մարդկանց: Ներքին անջնջելի մի զգացում նրան միշտ յուշում է կորսուած երէկը, հոգում բորբոքում կարօտի այրող զգացումներ: Ու նա Վարուժանի եւ Մեծարենցի նման երգում է իրիկնացող գիւղը, կալերի ճամբան, ճամբաների է՛ն բարին, որտեղից արդար հունձքն էր հոսում գիւղ: Ու երգում է չիկնոտ աղջիկներին, լուսնկայ գիշերներից ծոցուորուած նորահարսներին, որ արտ ու անդաստանից յոգնաբեկ հասնում էին իրենց խաղաղ օճախները:

Ապրումների, ոգու խուզարկու է բանաստեղծը: Հայի ոգու խուզարկումը նրան տանում է փիլիսոփայական խոհերի աշխարհը: Որտեղի՞ց է գալիս այդ ոգին, ի՞նչ է նրա էութիւնը: «Հայու ոգին» ծրագրային բանաստեղծութիւնը բազմախորհուրդ պատասխանում է այդ հարցերին.

Մի՛ հարցնէք, ուրկէ՞ կուգայ, կամ ո՞ր
ճամբով:
Եկած է ան՝ Հայկէն կարշնեղ, կապարեն
ուսին,
Գեղապատշաճ:
Եկած է ան՝ թլոլ Դաւթի թուր կէծակէն,
Մեր հեթանոս նախնիքներէն,
Բագինններու բոց կրակէն եկած է մեզ
Հայու ոգին:

Ան եկած է կռուի ճակատ մեր դաշտերէն:
Բիւր նիզակներ, նետ ու վահան
երկաթակուռ -
Սաղաւարտեայ այր ու ձիեր, գրո՛հ,
արի՛ւն:
Էդ արիւնի ու արցունքի ճամբաներէն
եկած է մեզ
Հայու ոգին:
Ան եկած է Աւարայրի մեր յաղթական
պատմութենէն,
Շէն Անիի հազար ու մի գմբէթներէն,
Ու հազար - մի զանգակներու
ղօղանջներէն:
Մեր հողերուն նետուած բեղուն
Սերմերուն պէս ապրող սիրտն է
Հայու ոգին:

Այսպէս հայ ազգի բիւրեղացած էութիւնը, նրա անսահման մարդասիրութիւնը մարմնաւորող Հայու ոգին գալիս է վեհափառ Արարատից, Մեսրոպեան այբուբենից, Նարեկացու խուցի ճրագից, Կոմիտասեան երգից, Հայոց աղջիկների անարատ սիրուց ու հայ մայրերի գթասրտութիւնից.

Այդ ոգի՛ն է, որ կը գաղթէ, կ'ելլէ
ճամբայ,
Մեր երկնքէն ու մեր հողէն, կը գտնէ
Ուր Հայ մը կայ, ու անոր հետ զրո՛յց
կ'ընէ:
Ան կը ժպտի, ան կը տխրի, ու անոր հետ
արցունք կուլա՛յ:
Ու կը հսկէ, որ ոչ մէկ Հայ չըլլայ շեղի
էն լո՛յս ճամբէն:
Մեր հոգիի էն լո՛յս ճամբէն, որ մեր
հոգին
Ու երկնքին մեզ կը տանի:

Համաստեղի բանաստեղծութիւններում քիչ կը հանդիպենք պատկերային հարուստ գիւտերի, անակնկալ մետաֆորների, այլաբանութիւնների, ենթատեքստային հնարքների: Սակայն այդ բանաստեղծութիւնները ամբողջովին բխում են հայկական ոգուց, ուստի, ընթերցուում են խոր յուզումով: Դրանք խիստ տխրաժալուր են, իրենց վեհաշուք պարզութեամբ համակում են ընթերցողին, գեղարուեստական հաճոյք պատճառում: Բանաստեղծի քերթողական խօսքը զուլալ է ու կարկաչահոս, ինչպէս լեռնային աղբիւրը, ինչպէս Կոմիտասեան հորովելները: «Ամէն բանաստեղծ իր ժողովրդի սիրտը պէտք է լինի»: Թումանեանի այս պահանջը լիովին համընկնում է Համաստեղի գեղագիտական խտէալին: Նա էլ գրել է.

«Բանաստեղծութիւնը արտայայտութիւնն է մեր կեանքին եւ մեր հոգիին մէջ անծանօթ ծալքեր կը բանայ: Մենք յաջող բանաստեղծութիւն կ'ըսենք, երբ կրնայ արցունք բերել մեր աչքերէն եւ կամ հրճուանք պատճառել ու տալ իմաստ մեր օրուան ապրումներուն եւ մանաւանդ մեօրուան ապրումներուն եւ մանաւանդ մեզի նոր մտածումներ կը թելադրէ: Յաջող է այն բանաստեղծութիւնը, ուր մեր ըղձացումները կը գտնենք անոր տողերուն մէջ... Բանաստեղծութեան համար հոգեկան է այն, ինչ որ գեղեցիկ է եւ արուեստի սահմաններուն մէջ կ'իյնայ: Այդ գեղեցկութեան աղբիւրը ինքը կեանքն է»:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար. 1)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԵԹՀՈՎԸՆ ԵՒ ՀԱՒԵՐԸ

Պեթհովըն մտիկ կ'ընեմ կոր: Առաւօտէն: Ամէն օր:

Պիտի ենթադրէք որ գործ-բան ձգած՝ դասական երաժշտութեան ետեւէ եմ:

Երբե՛ք: Ձայնապնակներս եւ ձայներիզներս փոշիներու մէջ թաղուած են:

Խնդիրը այն է որ երեկոները պատկերասփիւռ կը դիտեմ՝ օրուան լուրերը լսելու: Արդ, այդ կէս կամ մէկ ժամուան ընթացքին է որ Պեթհովըն կ'ունկնդրեմ: Ընկերութիւն մը ակռայի նոր տեսակի դեղ հնարեր է (արդէն Ամերիկայի մէջ տեւականօրէն նոր, փոխուած, բարեփոխուած, վերստին փոխուած, դարձեալ բարեփոխուած ապրանքներ լոյս աշխարհ կուգան, անշուշտ միշտ նո՛յն պարունակութեամբ), այո՛, ընկերութիւն մը ակռայի նոր դեղ հնարեր է, որուն ծանուցումը կը կատարէ ամէն օր: Ծանուցումը նախ ցոյց կուտայ դաշտերուն մէջէն դէպի առջեւ վազող խումբ մը պատանի - պատանուհիներ, եւ խօսնակին ձայնը կը լսուի, որ կը յայտնէ թէ մարդկութիւնը ակռաներու փտումին դէմ պատերազմ հռչակած է: Ճիշդ ա՛յս երկվայրկեանին է որ կը պայթի Պեթհովընի երաժշտութիւնը. ո՛չ դաշնակի քաղցրալուր սոնաթան, ո՛չ ալ ջութակի քոնչերթօն, այլ՝ աշխարհասասան իններորդ համանուագը: Քիչ ետք պատանիները կը մեծնան, տարիք կ'առնեն, եւ աննկուն կերպով պատերազմը կը շարունակեն՝ իրենց փայլուն ակռաները ցուցադրելով:

Երբեմն, երբ բախտաւոր եմ, ծանուցումէն քառորդ կամ կէս ժամ ետք դարձեալ Պեթհովըն ունկնդրելու հաճոյքը կ'ունենամ. այս անգամ պաստառին վրայ կը բացուի արքայական ննջասենեակի մը հսկայ դուռը, եւ մուտք կը գործէ սմոքինկ հագած սպասաւոր մը՝ մէջքն ի վեր եւ դէպի առաջ բռնած արծաթեայ ափսէին վրայ կրելով բիւրեղեայ հիանալի բաժակ մը: Դանդաղօրէն եւ վեհաճեմ կը յառաջանայ, Պեթհովընի Ֆիտելիոյին ընկերակցութեամբ: Ափսէն կը զետեղէ եփենոսեայ սեղանիկի մը վրայ, գեղեցիկ տուփի մը բաժակին մէջ կը պարպէ միսի կտորներ եւ թեւի լայն շարժումով թիկնաթոռին մէջ նստողը ճաշի կը հրաւիրէ: Նստողը առջեւ կը ծռի եւ Պեթհովընի երաժշտութեան օգնութեամբ կը սկսի ճաշակել:

Ան կատու մըն է:

Ծանուցումը՝ կատուներու նախաճաշ, ճաշ կամ ընթրիք:

Ա՛լ չեմ խօսիր Չայքովսկիի եւ ուրիշ երաժիշտներու գործերուն մասին, որոնք հաճոյքով մտիկ կ'ընեմ:

Այս պատճառով է որ պատկերասփիւռի ծանուցումները կը սիրեմ:

×

Ծանուցումները ընդհանրապէս անգլերէն լեզուով կ'ըլլան: «Ընդհանրապէս» կ'ըսեմ, որովհետեւ քանի մը ամիսէ ի վեր ուրիշ լեզու մըն ալ կը լսուի պատկերասփիւռէն:

Հաւերէնը:

Այո՛, հաւերու լեզուն:

Ընկերութիւն մը իր ծախած հաւերուն գովեստը կը հիւսէ ծանուցումի մը մէջ: Շա՛տ լաւ: Բոլորս ալ կը խորհինք որ խօսնակը մեզի հասկնալի անգլերէնով պիտի նկարագրէ հաւերուն առաւելութիւնները: Բայց ճիշդ հո՛ս է որ դուք եւ ես չարաչար կը սխալինք, որովհետեւ ըն-

...կերութիւնը գիտէ թէ անգլերէնով ծանուցում մը ունկնդիր չունենար: Ուրե՞մն: Հայերէն: Հայերուն լեզուով՝ հայերուն զաւերը:

Արդ, պաստառին վրայ նախ կ'երեւի սանդուղ մը: Փեղկը կը բացուի. խմ սանդուղին պէս պարապ է: Մէջտեղի յարկին վրայ, վեհ առանձնութեան մէջ ու լուսաղող՝ պնակ մը. պնակին մէջ՝ հաւ մը - փետտուած, մաքրուած, լուացուած, ածիլուած, մարդավարի զուգուած - զարդարուած, տապկուած եւ՝ ուտելու պատրաստ:

Հոս է որ հաւերու երգչախումբը, անուղղակի սանդուղին ետեւէն, կը սկսի իր հայկին երգը՝ հայերէնով, ճիշդ այնպէս երբ կ'երգեն հայկիթ ածելու մըկոցին: Փեղկը կը գոցուի - կը բացուի. այդ երկվայրկեանին պնակին մէջտեղ ընկղմանած հաւէն կտոր մը կը փրցուի կանհետացուի: Փեղկը կը բացուի - կը գոցուի, կտոր մըն ալ անհետացած է: Այսպէս, հինգ-վեց երկվայրկեան ետք, երբ վերջին անգամ ըլլալով սանդուղը կը բացուի, հաւէն միայն կտորիկ մը մնացած է. այդ ալ կ'անհետի՝ հաւային երգչախումբի ցնծագին եզրափակիչ կանչով:

Լուսանկարչական մեքենան կը շարունակէ աչքերը սեւեռած պահել հաւուն կմախքին վրայ:

Տակաւին քանի մը օր առաջ ուրիշ ծանուցում մը սկսաւ պատկերասփռուիլ, այս անգամ՝ հաւու միսի տուփերու մասին: Անուշիկ մայրիկ մը, խելքը գլուխը՝ տունին գործերով զբաղած է, գոգնոցը կապած եւ մազերը թափթփած: Ցանկարծ սիրտը հաւ կ'ուզէ: Ասկէ դիւրին ի՞նչ, պիտի մտածէիք: Փորձեցէ՛ք: Մեր խաթունը կը փորձէ. տան պարտէզը կ'ելլէ, աքաղաղի նմանող կոկոզաւլիկ մը կը տեսնէ, կը մօտենայ: Կոկոզաւլիկը մէկուկէս քայլ ետ կը քաշուի. խաթունիկը երկու քայլ կը յառաջանայ: Միսը՝ ձախ կը դիմէ, ան՝ աջ կ'երթայ: Եւ ի վերջոյ աքաղաղը կը վազէ, խաթունը կը վազէ, պահուըտուքի խաղը կը սկսի: Տանին չուրջ մի քանի անգամ կը դառնան. կանգ կ'առնեն, շունչ կը քաշեն, եւ կը վերսկսին արշաւը:

Այս բոլորը տեղի կ'ունենան հաւերէնի ընկերակցութեամբ: Հաւ խօսնակը իր լեզուով մանրամասնօրէն կը նկարագրէ կոկոզաւլիկ - խաթունիկ մրցարշաւը, որ ի վերջոյ կը հասնի եզրակացութեան. խաթունիկը, խոհանոցին առջեւէն վազքի մէջտեղին աչք մը կը նետէ պատուհանէն ներս: Եւ ո՛վ հրաշք հաւային...

Սեղանին վրայ կը պսպղայ տուփ մը, որուն կափարիչը դանդաղօրէն կը բացուի եւ երեւան կը բերէ հաւու կարտուած եւ ջուրի մէջ պահուող միսը:

Եւ այսպէս: Երջանիկ պահեր կ'անցընեմ պատկերասփիւռին առջեւ: Ինչո՞ւ ոչ, թէ՛ Պեթհովէն կ'ունկնդրեմ եւ թէ հաւերու լեզուն կը սորվիմ: Հաւ, կատու, Պեթհովէն, ակռայի դեղ, Մոնա Լիզա՝ որ ականջօղ կ'ուտէ - արուեստի եւ մշակոյթի այսպիսի զաստիարակութիւն ո՞ւր պիտի ստանամ չունեցած դրամովս:

«Պայքար» — ԱՐԱՑ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՐԱԳՐՈՂ ՋԱՆԻԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է լրագրող Ջանիկ Ասլանեանի «Հանդիպում» հաւաքածոն, ուր ներկայացուած են հայ հերոսներու ռազմաճակատի եւ խաղաղ օրերու սխրագործութիւնները: Պատմուածքներու եւ ակնարկներու այս հաւաքածոն սահմանուած է յատկապէս երիտասարդներու, որոնց համար օրինակելի եւ ուսանելի են մեր օրերու հերոսներու կեանքի դրուագները: Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն Խորհ. Միութեան բանակի շարքերուն մէջ կռուած են Ազիզբեկովի շրջանի գաւակները, որոնցմէ 101 հոգի չվերադարձաւ տուն: Անոնց յիշատակը յաւերժացնելու յատուկ փորձեր են հաւաքածոյին մէջ տեղ գըտած «Այն ահեղ օրերին», «Լեգենդ դարձած կեանք», «Անաւարտ շարադրութիւն» պատմուածքները:

«Դրուագներ Արփա- Սեւան առքից» ակնարկին մէջ հեղինակը կը ներկայացընէ համաժողովրդական այն պայքարը որ կը մղուէր Սեւանի յարատեւութեան համար: 17 տարի տեւեց մարդու եւ բնութեան միջեւ գօտեմարտը, որ պսակուեցաւ մարդու յաղթանակով, ի բարօրութիւն Սեւանի, ի բարօրութիւն հայ ժողովուրդի: Գրիբոյեդովի Հայաստան եւ յատկապէս Վայոց Ձոր կատարած այցելութեան մասին կը խօսի «Լոյս եղիցի անունը քո» պատմուածքը: Ջանիկ Ասլանեան տարիներէ ի վեր խմբագիրն է Ազիզբեկովի «Ջերմուկ» թերթին: Տասը տարի առաջ հրատարակած է «Կեանք, որ նման է լեգենդի» վիպակը, որուն յառաջաբանը գրած է մառեչալ Յովհ. Բաղրամեան:

×

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԳՐԿԻՆ

Ամասիայի շրջանին Հայաստանի աւելի քան հինգ հազար բանուորները իրենց արձակուրդը կ'անցընեն Գուգարքի շրջանի «Լոռի» հանգիստի տունը: Ան կը գտնուի Հայաստանի գեղատեսիլ անկիւններէն մէկը, ծովու մակերեսէն աւելի քան հազար մեթր բարձրութեան վրայ ուր լեռնային առողջարար օդը, խիտ անտառները հանգիստի, կազդուրուելու լաւ պայմաններ կը ստեղծեն:

×

ԿԱՆԱՆՉ ԳՕՏԻ

Նոյեմբերեանի շրջանի դեղձի պարտէզները խորշակներու դէմ պաշտպանելու միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Այդ դերը յաջողութեամբ կը կատարեն տնկուած անտառները, որոնք կը պատեն ժայռոտ լեռնալանջերը. եղեւին, կաղնի, չոճի հազարաւոր հեկտարներ կը գրաւեն: Այս շրջանը Հայաստանի ամէնէն աւելի անտառապատուածներէն մէկն է ներկայիս, ուր փորձառական հիմերով կը մշակուին հազուադէպ ծառատեսակներ:

Հայաստանի մէջ, որուն տարածութեան երկու երրորդը լեռնային զանգըւածներ են, յատուկ ուշադրութեան առարկայ են անտառները. Ներկայ հնգամեակի ընթացքին անոնց տարածութիւնը ընդարձակուած է տասնեակ հազար հեկտարներով:

×

ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻ ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիին երկրաբանական գիտութիւններու հիմնարկին աշխատակիցները մանրամասն նկարագրած եւ դասակարգած են հայկ. լեռնաշխարհի հրաբխային բոլոր կեդրոնները: Ամէնէն երիտասարդ հրաբուխը Թոնդուրեկն է, որ տարեգիրներու վկայութեամբ վերջին անգամ ժայթքած է 1442-ին:

«Մօտ 10 միլիոն տարի առաջ հայկ. լեռնաշխարհը բլրոտ հարթութիւն մը կը ներկայացնէր եւ կը գտնուէր ծովու մակարդակին վրայ, այսինքն 2000 մ. աւելի ցած քան այսօր» կ'ըսէ հիմնարկի տնօրէն, մոլորակագէտներու Միջազգային Միութեան փոխ նախագահ՝ Աշոտ Ասլանեան: Լեռնաշխարհի բարձրացումը տեղի ունեցած է տարբեր արագութեամբ. կարգ մը մասեր արագ աճած են, ուրիշներ՝ դանդաղ: Այսօր ալ կը շարունակուի երեւոյթը, նորագոյն ձեւափոխութիւններով գոյացած են շուրջ 600 հրաբուխներ, որոնց մեծ մասը մարած է:

×

Չինական Ժողովրդավար Հանրապետութեան մէջ տեղի ունեցած աղուտներու բարելաւումի հարցերուն նուիրուած միջազգային գիտաժողովին, որուն կը մասնակցէին Միացեալ Նահանգներու, Աւստրալիոյ, Իրանի, Գանատայի, Հոլանտայի, Ճափոնի, Հունգարիոյ, Մեքսիքայի եւ այլ երկիրներու մասնագէտներ, գիտնականներ, Հայաստանէն ներկայ էր Հ. Պետրոսեան: Ան Հայաստանի հողագիտական հիմնարկի տնօրէնն է: Իր զեկուցումը մեծ ուշադրութեան արժանացած է: Գիտաժողովի մասնակիցները դիտած են «Հողի նորացումը» գունաւոր ժապաւէնը ուր ներկայացուած էր Արարատեան դաշտի աղուտներուն քիմիական բարեփոխման գործելակերպը: Մասնակցողները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւած են նաեւ այն տեղեկութիւններուն որոնց համաձայն բարեխոխիչ կայաններէ ըստացուած շահերու շնորհիւ երկու տարիէ ի վեր հայկ. հիմնարկը հրաժարած է պետական պիւտճէի յատկացումներէն:

×

Լեհաստան, Ցունաստան, Պուլկարիա, Լիբանան, Սուրիա, Մոնղոլիա, մէկ քանին են միայն այն երկիրներուն ուր այսօր կը հնչեն երեւանեան «Կոմիտաս» դաշնակները: Մօտաւոր պապական երկիրներու ներկայ շարքին կ'աւելնան նոր անուններ եւս: Այս կը նշանակէ թէ Հայաստան պատրաստուած նուագարանները ուշադրաւ դարձած են իրենց հնչեղութեամբ, բարձր որակով: Այս յաջողութիւնները արդիւնք են վարպետ մասնագէտներու փորձառութիւններուն, որոնք կատարելագործուած են Լենինկրատի «Կրասնի Օկտեաբր»հռչակաւոր ձեռնարկութեան մէջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սուրէն Խանամիրեան ազգ. քոլէճի վկայականներու բաշխումը կատարուած է Յուլիս 9-ին, Յակոբ Տէր-Մելքոնեան թատերասրահին մէջ: Հանդիսութիւնը կը վայելէր Լիբանանահայոց առաջնորդ Արամ եպիսկ. Քէշիշեանի հովանաւորութիւնը եւ Տէր եւ Տիկին Սուրէն Խանամիրեանի նախագահութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու աւարտին բեմ բարձրացած են 6 շրջանաւարտներ, որոնց անունով խօսած է Սալբի Մկրտիչեան: Ապա, խօսք առած է տեսուչը՝ Յակոբ Բագրատունի, որ շեշտած է 11 տարիներու տքնաջան աշխատանքով ձեռք բերուած արդիւնքը:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սըրահին մէջ, տեղի ունեցած է Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան ազգ. քոլէճի վկայականներու բաշխումը, Յուլիս 2ին: 25 շրջանաւարտներու անունով խօսած է Արա Թորոսեան: Խօսք առած է նաեւ տեսուչը՝ Լեւոն Նահապետեան, ծանրանալով հայուն դըպրոցաշինութեան ոգիին վրայ: Վկայականներու բաշխումէն ետք, խօսած է Արամ եպիսկ. Քէշիշեան:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Ուսպըրնի Հայ Սքուլի մարզադաշտին վրայ Օգս. 2 - 4ին տեղի ունեցած են Միացեալ Նահանգներու արեւելեան շրջանի եւ Գանատայի ՀՄԸՄի 17րդ միջ-մասնաճիւղային խաղերը, 11 մասնաճիւղերէ եկած 300 մարզիկներու մասնակցութեամբ: Ողիմպիական խաղերը ձօնուած էին սկաուտապետ՝ Լեւոն Պապլուզեանի յիշատակին: Հաւաքոյթին հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Մեսրոպ արք. Աշճեան: Օգս. 3-ին իրիկունը տեղի ունեցած է ճաշ - պարահանդէս մը Ուաթըրթաունի մշակութային եւ կրթական կեդրոնին մէջ, հազարէ աւելի հանդիսականներու ներկայութեամբ: Հանդիսութիւնը վարած է Գէորգ Տօնապետեան: Խմբական դասաւորումը հետեւեալ պատկերը պարզած է. -

Մոնրէալ 431 կէտ, Թորոնթօ 206, Փրովիտէնս 88, Նիւ - Ճըրզի 58, Նիւ - Եորք 54, Ուաշինկթըն 28, Պէյսայտ 21, Պոսթըն 19, Քէմպրիճ 16, Տիթրոյթ 11, Համիլթըն 6:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

- «Նայի՛ր այն նեղ հովիտին, որ հաւնի երեւում է Թափանցիկ մառախուղի միջից. նայի՛ր այն բաց կանաչագարդ խոտերին, որ պատել են նրա սիրուն տափարակը. տե՛ս, այն վտակը, ինչպէս ցատով վազում է դէպի ձորը. ականջ դի՛ր, ո՛րքան քաղցր է լսւում նորա ձայնը: Ա՜խ, ո՛րքան գեղեցիկ է այդ բոլորը: Այնտեղ երեւում են հովիւների տաղաւարներ: Տես, ոչխարները վերադառնում են արօտից. ես լսում եմ նրանց ձայնը: Ահա խմբուեցան նրանք տաղաւարների չուրջը: Կնիկները դուրս եկան կթելու նրանց. փոքրիկ գառները, փոքրիկ ուլերը կւում են կթողների հետ, թէ ինչո՞ւ են խլում իրանց սնունդը: Բայց նրանց մայրերը այնքան առատ են, որ բաւականութիւն են տալիս՝ թէ՛ նրանց տէրերին եւ թէ՛ իրանց ձագերին: Գնանք այդ հովիւների մօտ եւ վայելենք նրանց հիւրասիրութիւնը»:

«Հովիտը, որ այնքան ոգեւորութեամբ նկարագրում էր օրիորդը, շատ հեռու չէր մեր նստած տեղից: Երեկոյեան մըթութիւնը սկսել էր թանձրանալ: Շարունակել մեր ճանապարհորդութիւնը չէինք կարող, որովհետեւ թէ՛ մենք եւ թէ՛ մեր անասունները սաստիկ յոգնած էինք: Պէտք էր մի օթեւան գիշերելու համար: Բայց նախ քան այդ հովիւների մօտ հիւրասիրութիւն խնդրելը, հարկաւոր էր տեղեկանալ, թէ նրանք ինչ տեսակ մարդիկ են: Այդ մտքով ես մօտեցայ մեր Ջորեպանին, որ մեզանից փոքր ինչ հեռու արածացնում էր իւր անասուններ»:

«Ջորեպանի տուած տեղեկութիւնները հովիւների մասին խիստ նպաստաւոր էին: Այդ խաշնարածները եկած էին Ղափանի կողմերից, ազգով Հայ էին եւ յայտնի էին իրանց քաջութեամբ: Այստեղ ժամանակաւորապէս զետեղուել էին նրանք՝ ամառը անցկացնելու եւ իրանց անասունները արածացնելու համար: Վերջացնելով իւր խօսքերը, ջորեպանը խորհուրդ տուեց նրանց մօտ գնալ եւ աւելի բարւոք էր համարում գիշերը անցկացնել նրանց տաղաւարների մէջ, քան թէ բացօթեայ մնալ: Բայց միեւնոյն ժամանակ ակնարկեց նա, որ այդ հովիւները փոքր ինչ կասկածաւոր մարդիկ են, աւազակներ են»:

- «Եթէ ուզում ես աւազակից անվնաս մնալ, պէտք է աւազակի տունը գնալ, պատասխանեցի ես»:

«Ուրիշ հնար չկար, գիշերը բացօթեայ դրսում մնալը կարող էր վնասակար ազդեցութիւն ունենալ օրիորդի առողջութեան վրայ: Մենք ոչինչ պատրաստութիւն չունէինք մեզ հետ, ինչ էլ որ ունէինք, կապած էինք մեր ձիանների վրայ, բայց Երասխից անցկենալու միջոցին պատահած վտանգի ժամանակ, ձիաները իրանց հետ տարան: Ես վճռեցի գնալ հովիւների մօտ, մանաւանդ որ օրիորդի ցանկութիւնն էլ հէնց այդ էր»:

«Մութը բոլորովին պատել էր, երբ հասանք նրանց ամարանոցին: Ոչխարները մակաղել էին բնակութիւնից հեռու առանձին հանդրուաններում, իսկ տաղաւարների մօտ խմբուել էին աւելի խոշոր անասունները՝ ձիաներ, կովեր եզներ եւայլն: Տեղ տեղ վառւում էին խարոյկներ, որոնց չուրջը՝ խոտերի վրայ՝ նստած էին ալեւոր մարդիկ, ծխում էին, խօսում էին, իսկ կնիկներ մի բան էին եփում ընթրիքի համար: Խարոյկների աղօտ լոյսով այդ լեռնականների կերպարանքները աւելի մռայլ կերպով նշմարւում էին գիշերային մթութեան մէջ: Երիտասարդները զբաղուած էին իրանց նժոյգներով, քորում էին, մաքրում էին նրանց մարմինը եւ ծածկում էին թաղիքներով, որ գիշերը չմրսեն: Իսկ նրանց ծերունի հայրերը դեռ չէին աւարտել իրանց երեկոյեան աղօթքը, բաց երկնքի տակ, մերկ գետնի վրայ չոքած, լուռ աղօթում էին: Տիրում էր ընդհանուր լռութիւն. երբեմն հեռուից լսելի էին լինում խուլ ձայներ. որոնում էին մի որեւիցէ կորած անասուն»:

(Շար. 165)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

(Շար. Ա էջէն)

«Այդքան բուռն կեանք»: Ժապաւէնը համառօտ կերպով կը ներկայացնէ այն հրակայ աշխատանքը, զոր Արտեմ Միկոյեան (1905 - 1970) կատարած է խորհրդային օդանաւաշինութեան զարգացման մէջ: Իր ստեղծած խորտակիչ օդանաւները մասնակցած են Սպանիա տեղի ունեցած կռիւներուն՝ ֆաշականներու դէմ: Խորհրդային օդանաւ շինող ծանօթ այլ ճարտարագէտ մը՝ Անդրէյ Տուպոլեւ, Միկոյեանի օդանաւները կոչած է «Հրաշալի մեքենաներ»: Խորհ. Միութեան կառավարութիւնը բարձր գնահատած է Արտեմ Միկոյեանի վաստակը: Ակադեմական եւ Լենին մրցանակի դափնեկիր Միկոյեանի երկու անգամ շնորհուած է աշխատանքի հերոս կոչումը. վեց անգամ արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի, վեց անգամ՝ Լենին շքանշանի եւ 4 այլ շքանշաններու:

×

ԳԵՂԱԴԻՐԻ ՋՐԱՄԲԱՐԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ ՍԿՍԱԾ

Արագած լերան ստորոտը սկսած է Գեղադիրի Ջրամբարի կառուցումը, որուն տարողութիւնը պիտի ըլլայ աւելի քան երեք միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Ջրամբարը կարելիութիւն կու տայ ոռոգելու մօտ հազար հեկտար հողեր եւ կը դառնայ հանգստանալու գեղատեսիլ վայր մը: Գեղադիրի Ջրամբարը մէկն է այն 16 արուեստական լիճերէն, որոնց շինութիւնը նախատեսուած է Հայաստանի մէջ՝ յառաջիկայ տարիներուն:

×

ՇՓՈԱՆՇԱՆՆԵՐ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Գրողներու Տան փոքր դահլիճին մէջ տեղի ունեցած յատուկ հանդիսութեան մը ընթացքին, Խորհ. Միութեան հերոս, զօրավար Աշոտ Ղազարեան Բ. Աշխարհամարտի Ա. եւ Բ. կարգի շքանշաններ յանձնած է պատերազմին մասնակցած գրողներ Խաչիկ Հրաչեանի, Շահէն Թաթիկեանի, Սերգէյ Դարոնեանի, Արտաշէս Պօղոսեանի, Վազգէն Տալեանի, Բոգդան Ջանեանի, Խաչիկ Պօղոսեանի, Գէորգ Թաթոսեանի, Վարդան Ղազանչեանի, Գրիգոր Սարգըսեանի եւ այլոց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը Մարսէյլէն ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ղազարեան վարժապետեանի թաղման առթիւ 200 Ֆ., Այրի Տիկին Ունճեան Սանդուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ 100 Ֆ., Պրն. Համբարձում Ներսէսեան Եղիկեանի թաղման առթիւ 50 Ֆ., Պրն. Ալպէր Ազարեան Ազարեանի եւ Կիպէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ 300 Ֆ.:

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Կիրովականի մէջ սկսած է գործածուիլ ախտաբանական օգնութեան հիւանդանոցի 90 տեղնոց նոր շէնքը, որ կառուցուած է Ալեքսանդր Միասնիկեան քիմիական գործատան միջոցներով: Նոր կառոյցին մէջ տեղաւորուած են աչքի հիւանդութիւններու, վերակենդանացման, ներզընումի ու ախտորոշման բաժինները: Բ. Աշխարհամարտի հաշմանդամներու եւ մասնակցողներու համար նախատեսուած են առանձին սենեակներ:

×

ՋՈՒԹԱԿ ՊԱՏՐԱՍՏՈՂ ՀԱՅ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

Չեխոսլովաքիոյ Կրատեց - Քրալովէ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է ջութակ պատրաստող վարպետներու միջազգային մրցումը, որուն մասնակցած են 15 երկիրներու ներկայացուցիչներ: Ցուցադրուած են 125 ջութակներ, որոնց 39-ը՝ Խորհ. Միութեան կողմէ (վեցը՝ Հայաստանէն): Խորհրդային վարպետները ստացած են ութ վկայագիր, որոնցմէ երեքը բաժին ինկած են երեւանցիներ՝ Սամուէլ Երիցեանի եւ Հրաչ Զալզուչեանի:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ. -

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մօնֆէրմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի, Ռօմէնվիլ, Կանըրի, Փարիզ 20-րդ:

Վարժարանը կը պահէ գիշերօթիկ բաժինը:

Դիմել տնօրէնութեան. - 1, Պուլվար տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը՝ 17: Հեռաձայն. - 381 - 01 - 72:

IIe congrès médical national

13 - 14 - 15 Septembre
Hôtel Nikko - Paris

TARIFS

FORFAIT CONGRES (comprenant inscription au congrès, séances scientifiques et communautaires, déjeuner du Vendredi et Samedi) : 800 Francs

INSCRIPTIONS AU CONGRES (seulement séances scientifiques et communautaire) : 500 Francs

Renseignements et inscriptions :
U.M.A.F.
7, rue Delaunay — 78000 Versailles
Tél . : (6) 446. 12. 67

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝
Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՑԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ. -

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1985 - 1986 --

— Du 14 au 28 Septembre 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).

— Du 17 au 31 Aout 7.050 F
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).

— Du 5 au 19 Octobre (via Kiev) 5.750 F

— Du 18 au 27 Octobre (via Moscou) 4.750 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE du 27 Octobre au 2 Novembre en pension complète à 1.450 F)

— Du 25 Octobre au 3 Novembre (via Moscou) 4.550 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE Du 3 au 9 Novembre en pension complète à 1.130 F)

Spécial Réveillon & Noël arménien en Arménie

— Du 28 Décembre 1985 au 11 Janvier 1986 (via Moscou) 5.580 F

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).
(Nos prix ne comprennent pas — ıa chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LIC A 130

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
27

MARDI
27 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.036
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.036

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ՝ ԱԼՊԷՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ՖԻԼՄԸ

Երկուշաբթի իրիկուն կը բացուէր Վենետիկի 42րդ փառատօնը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Սեպ. 6: Այս տարի, փառատօնին տնօրէնը՝ Ճիան Լուիճի Ռոնտի ո[...]ոշած էր, որ ամէն մէկ երկիր միայն 2 ֆիլմով պիտի մասնակցի: Ֆրանսայի ներկայացուցած ժապաւէններն են.- Փոլիս (Փիալա) եւ «Ոչ տանիք, ոչ օրէնք» (Անիէս Վառտա):

Խորհ. Միութեան ներկայացուցած երկու ֆիլմերէն մէկն է՝ Ալպէր Մկրտչեանի «Մեր մանկութեան թանկօն»: Ցիշենք, որ այս ֆիլմը ներկայացուած է արդէն երկու փառատօներու.- Մինսկի համամիութենական փառատօնին, ուր Ա. Մկրտչեանին արժանացած է, ինչպէս նաեւ գլխաւոր դերասանուհին՝ Գալիա Նոփէնց եւ Մոսկուայի միջազգային 14րդ փառատօնին, մրցումէ դուրս:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 10/16)

ՊՈՒԼԿԱՐ ԿՐԿԷՍԸ ԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Իջեւանի շրջանի աշխատաւորականութեան հիւրը եղան պուլկարական «Սօֆիա» կրկէսի արուեստագէտները: Ունէին հետաքրքրական յայտագիր մը, գործադրուած «Օրփէոս» նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Ուշագրաւ ելոյթներ ունեցան մանաւանդ լարախաղացները, աճպարարները եւ ծաղրածուները որոնք արժանացան հանդիսատեսներու ջերմ ընդունելութեան:

Պուլկար արուեստագէտները Հայաստան եկած էին Ղազախստան, Ատրպէյճան, հիւսիսային Օթեսիա եւ այլ տեղեր ցուցաբերուած յաջող ելոյթներէ յետոյ:

×

ԲԺԻՇԿ ԵՒ ԵՐԳԻՉ ՆՈՒՐԻ ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Նուրի Շահնազարեան զոյգ մասնագիտութիւններ ունի՝ ցերեկը՝ բժիշկ, իրիկունը՝ երգիչ: 27 տարի առաջ դժուար ընտրութեան մը առջեւ գտած է ինքզինք՝ Բաքուի թիւ 160 սպրոցի շրջանաւարտ ըլլալով: Ոմանք ըսած են՝ «Ընդունուիր երաժշտանոց, դուն ձայնային սքանչելի տուեալներ ունես», ուրիշներ՝ «Գնա՛ բժշկական հիմնարկ, լաւ բժիշկ կ'ըլլաս»: Նուրի Շահնազարեան հետեւած է երկու խորհուրդներուն ալ: Ան ընդունուած է թէ՛ բժշկական հիմնարկը եւ թէ՛ երաժշտանոց, ստացած է երկու վկայական: Այդ օրուընէ նուիրուած է ան զոյգ ասպարէզներուն՝ Բաքուի մէջ: Իբրեւ մենակատարական, դրամատիկ թէնոր ան աւելի քան 30 դերեր ստանձնած է բազմաթիւ օփերաներու մէջ՝ «Լա Թրավիաթա», «Փիշեան Իկոր», «Ֆաուսթ», «Սայաթ Նովա» եւ այլն: Նուրի Շահնազարեան հանդէս կու գայ նաեւ ռուս, հայ եւ ազրպէյճանցի երգահաններու ռոմանսներու մեկնաբանութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ ՆԱԵ՝ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ ՆԵՐՍ

ԺՈՍՓԷՆ - ՌՈՔԱՌ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Միշէլ Ռոքառ կուսակցութեա՞ն ապագան կը պատրաստէ թէ իրը: Այս է անշուշտ գլխաւոր հարցը, շաբաթ օրուընէ ի վեր, երբ ընկերվարական կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէի ժողովին, գիւղատընտեսութեան նախկին նախարարը չհամաձայնեցաւ մեծամասնութեան բանաձեւին, զոր ներկայացուց Լիոնէլ Ժոսփէն: Ուրեմն պարզուեցաւ, թէ նախ կուսակցութեան մէջ պէտք է ապահովել այդ նըշանաւոր համակեցութիւնը, որ կը հոլովուի ամիսներէ ի վեր, 86 Մարտի ընդդիմութեան յաղթանակի մը պարագան նախատեսելով: Նախ, իրարու հետ ապրելու մասին խօսիլ, նախքան՝ ուրիշին հետ ապրիլը:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլան Ռոքառի բուն դրդապատճառները, պէտք է ընդունիլ թէ մարդը հաւատարիմ է իր սկզբունքներուն եւ տրամաբանական՝ ինքն իրեն հետ: Արդարեւ, երբ, Ռոքառ հրաժարեցաւ նախարարի իր պաշտօնէն, համաձայն չըլլալով կառավարութեան հետ (համեմատականի ընտրական դրութիւն), չէր կրնար յանկարծ համաձայն ըլլալ, քանի մը ամիս ետք, Ժոսփէնի ներկայացուցած բանաձեւին հետ: Ուրեմն, հարկ է սպասել մէկուկէս ամիս, Թուլուզի համագումարին, յստակ գաղափար մը կազմելու համար կացութեան եւ մանաւանդ Ռոքառի վայելած մեծամասնութեան (որ, ի դէպ, փոքրամասնութիւն է) մասին, իր կուսակցութեան մէջ:

Բայց նայինք թէ ի՞նչն է որ կը բաժնէ Ժոսփէն - Մորուա - Փոփրէն երրեակը եւ կուսակցութեան անառակ որդին: Ռոքառ կ'ուզէ որ կուսակցութիւնը նախ ինքնաքննադատութիւն ընելու քաջութիւնը ունենայ: «Պարտինք, կ'ըսէ Քոնֆլանի քաղաքապետը, ընդունիլ տնտեսական սխալները զորս գործեցինք, 1981-էն 1983»: Այս առաջին նախապայմանէն ետք, «պէտք է ընդունինք, կ'ըսէ Ռոքառ, որ փոխուած ենք, ոչ միայն պայմանադրական քաղաքականութեամբ այլեւ խորքին մէջ: Բազմավարութիւն փոխեցինք: Այլեւս չենք երազեր բիրտ խզում մը դրամատիրութեան հետ, ոչ ալ ձախի միութիւնը, այնպէս ինչպէս ոմանք երեւակայեցին երկար տարիներ»: Հուսկ, միջոցներն ալ փոխեցինք, կ'ըսէ Հանրապետութեան նախագահութեան փափուան թեկնածուն:

Այս ամբողջը ճիշդ է, բայց Ժոսփէն եւ իր ընկերները, մէջն ըլլալով Ժ. Փ. Շըվէնըմանի ՍԷՌԷՍը, ճշմարտութիւնները պոռալու անհրաժեշտութիւն չեն տեսներ, կը նախընտրեն որեւէ գնով, թող ըլլայ միայն երեւութական, միասնական պատկեր մը տալ կուսակցութեան: Չեղաւ: Ամէն ինչ կորսուած չէ, սպասենք Թուլուզի: Մինչ այդ, Միշէլ Ռոքառ, գլուխը առած առանձին կը քալէ: Այն փոփոխութիւնները, զորս առաջարկեց բանաձեւին համար, մերժուեցան: Բանաձեւային յանձնախումբին 43 անդամները գիտէին որ գիշերը (շաբաթ) երկար պիտի ըլլար: Չէն համաձայնիր: Ռոքառ կ'ուզէ որ բանաձեւը, արդէն իսկ, ճշդէ համախմբեան կառավարութեան մը իր մասնակցութեան պայմանները, 86-էն: 16 էջնոց իր բնագրին մէջ, խորագրուած՝ Համոզել, Ռոքառ կը պնդէ որ մերժել նախատեսել իսկ, որեւէ հոսանքի մեծամասնութիւն «կանխայայտ համակերպում է պարտութեան» կամ՝ քօղարկում մը որ թոյլ կուտայ ամէն տեսակի կարգադրութիւններ: Ոչինչ կայ նուաստացուցիչ, կ'ըսէ նախկին նախարարը, դէպքերու դասը քաղելուն մէջ:

Անշուշտ, Կիրակիէն ի վեր, բերանացի թէ գրաւոր մամուլը այս խնդրով կը զբաղին: Կը քննեն, կը վերլուծեն, կը մեկնաբանեն: Աջը գոհ է, անկասկած, նախ «պառակտում» կը տեսնէ եւ կ'ուրախանայ, յետոյ՝ ապագայ կը տեսնէ, ինչպէս Ժաք Պառօ, որ կ'ըսէ թէ պէտք չունին երբեք ռոքարտիէն երեսփոխաններուն, որոնք հոսին մէջտեղն են, այլ՝ սպասել այն օրուան, որ կը վերջացնեն իրենց անցքը»:

Արդէն, առայժմ, միայն սպասելն է ելքը.- սպասել՝ Թուլուզի համագումարին, սպասել՝ 86 Մարտի ընտրութիւններուն, սպասել՝ 88-ի նախագահական ընտրութեան: Մինչ այդ, թերեւս աւելորդ չըլլար գրաղիլ երկրին կացութեամբ՝ գործազրկութիւն, արտաքին առեւտուր, տընտեսական վիճակ, եւլն., եւլն.: Բայց բոլորին համար, աջ թէ ձախ, կարեւորը նախ եւ առաջ՝ աթոռն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ նախագահութեան մէկ քարտուղարուհին ձերբակալուած է, լրտեսութեան յանցանքով: Պէտք է ըսել, որ լրտեսական այս հարցերը շատ ծանր բնոյթ ստացած են եւ հետեւանքներն ալ կարելի չէ նախատեսել: Արեւելեան Գերմանիոյ մամուլը մեծ ցնծութեան մէջ է:

ՊՐԵԿԱՆՍՈՆԻ մէջ (Վառի նահանգ, նախագահական ամարանոց), Միթերանի եւ Քոհլի տեսակցութիւնը աւելի քան սիրալիր եղած է: Երկու ղեկավարները սերտ գործակցութեան որոշումներ տուած են ապահովութեան հարցերու շուրջ եւ հաստատումը «կարմիր հեռաձայնի մը»՝ ուղղակի եւ պաշտպանուած՝ դիւրացնելու համար հաղորդակցութիւնները:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ մերժեց ընդդիմադիրներու նոր դիմումը Փիզանիի օրինագիծին դէմ: Հաւանական է այլեւս, որ Նոր - Քալետոնիոյ ընտրութիւնները տեղի ունենան Սեպ. 29-ին կամ Հոկ- 6-ին: Գալով հանրապետական կուսակցութեան քարտուղարին, ծանր ամբաստանութիւններ կ'ընէ Փիզանիի եւ կառավարութեան դէմ: Նումէայէն վերադարձին Լէօթառ կը կրկնէ հոն բրած յայտարարութիւնները, ըստ որոնց ԷՖԷԼԷՆՔԱԷՍը իշխանութեանց կողմէ տեղեակ կը պահուի զինուորական ոստիկանութեան բոլոր շարժումներէն:

ԱԼԷՆ ՓՐՈՍԹ, թէեւ երկրորդ հասաւ Զանտվորթի (Հոլանտա) մեծ մրցանակին 2 / 10 երկվայրկեան տարբերութեամբ Նիքի Լաուտայէն, բայց, այլեւս Ալպորէթոյէն երեք կէտ աւելի ունենալով, առանձին է համաշխարհային ախոյենութեան գլուխը: Փէօժօ ցուցանիշն ալ, շնորհիւ 205 թիւռպօ 16-ին, դարձաւ ռալիներու աշխարհի ախոյեանը: Աւելցնենք թէ շարաթավերջի մամուլին մարզական էջերն ալ (Ֆրանս - Սուառ, եւլն.) մեծ գովեստով կը խօսէին Ֆութպոլի Նանթի խումբին մէջ՝ Տէր - Զաքարեանի մասին:

ՀՌՈՄԷՆ 25 քիլոմեթր հեռու, Աոփջիա, 150 կարդաթող եւ ամուսնացած քահանաներ փորում մը կազմակերպած են, համոզելու համար եկեղեցին որ կին առնելու իրաւունք ունենան: Շաբաթ օր, Վատիկանէն քանի մը մեթր անդին, գերման աստուածաբան կարգաթող մը, մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ կոչ ըրած Ցովհ.- Պօղոս Բ.էն որ «հաշտեցնէ կուսակրօններըն ու ամուսնացածները»: Ըստ իրեն, բազմաթիւ քահանաներ ջլախտաւոր կը դառնան, մինչ կնոջ մը հետ ապրիլը զիրենք «առողջ եւ հաւասարակշռուած» պիտի դարձնէր: Չար լեզուները պիտի առարկէին, թէ երբուընէ՞ ի վեր, ամուսնութիւնը անհրաժեշտ եղած է, թէկուզ կուսակրօն վարդապետի մը, կնոջ մը բարիքները վայելելու համար...:

«ՅԱՌԱՋ» 60

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

«Յառաջ»ին, ֆրանսահայ տիպար օրաթերթին, մշակութային յարաճուն ներկայութեան, իր բոլոր մարզուն մէջ, ազգային ու միջազգային հարցերու հաւասարակշիռ խօսքին՝ միայն գովք, յարգանք ու յարատեւութիւն:

Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Տեսուչ
Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի

Վենետիկ, Օգս 25

×

Ի՞նչն է հիւրընկալ համասփիւռ ափերու օտարազգի բարբառներով թրծեալ մեր հայորդիները միմեանց կամրջող եւ հազօրդական դարձնող կապը, եթէ ոչ հայ մամուլը:

«Յառաջ», շնորհիւ իր ողբացեալ հիմնադրի աւանդապահուհիին գովելի ձեռնհասութեան, աննկուն կամքով կը շարունակէ իր առօրեայ հրատարակութեան առաքելութիւնը, ներկայացնելով ազգային կեանքը իր բազմակողմանի երեսակներով, քաղաքական վերլուծումներով, ինչպէս եւ արուեստի եւ մշակոյթի էջերով, հասցնելով զայն վաթսունամեակի հանգրուանին:

«Յառաջ» մեզ թանկ է, ան էլ ընթերցողներու կարօտ:

Իցիւ տասնամեակներ բարդուին իր 60ամեակին:

Վարչութիւն
ԽԱՍԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզ, Օգս. 22

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կրտսերներու համաշխարհային ախոյենութեան, առաջին օրը բաւական անակընկալներու առիթ եղած է, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Խորհ. Միութեան: Արդիւնքներն են.-

Ա. խումբ (Երեւան).-	
Հունգարիա - Քոլոմպիա	2 - 2
Պուլկարիա - Թունուզ	2 - 0
Բ. խումբ (Թիֆլիս).-	
Պրազիլ - Իրլանտա	2 - 1
Սաուտի Արաբիա - Սպանիա	0 - 0
Գ. խումբ (Մինսկ).-	
Նիժերիա - Քանատա	2 - 0
Խորհ. Միութիւն - Աւստրալիա	0 - 0
Դ. խումբ (Բագու).-	
Անգլիա - Բարակուէյ	2 - 2
Մեքսիքա - Չինաստան	3 - 1

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Բ.

Սակայն, ինչպէս արդէն նշեցինք, Համաստեղը մեծ է որպէս արձակագիր, որպէս հայկական բնաշխարհի, նրա ժողովրդի երգիչ: Ճարտարապետական կատարելութեան հասած նրա պատմուածքներում առաւելապէս շեշտւում են ժողովրդային աշխարհազգացողութիւնը, պատկերացումները, հայեցի հոգեբանութեան և համամարդկային զգացումների ամբողջ գամման: Արեւմտահայ գաւառի կեանքը նա բացայայտում է զարմանալիօրէն կենդանի, թանձր գոյներով, զարմանալիօրէն բարախուն ռիթմով, միշտ հոգեբանական սեւեռումով: Ջերմ, անարատ սրտով գրուած պատմուածքներում, որպէս ըղձային արուեստագէտ, նա գեղարուեստօրէն մարմնաւորում է ժողովրդի խոնարհ զաւակներին, կերտում բնաշխարհի նկարագիրը, բացայայտում արդար վաստակով ապրող, նաեւ մակաբոյծ, վաշխառու մարդկանց բնաւորութիւնների բազմազանութիւնը, հոգեբանական խոր շերտերը, տագնապները, սոցիալական կեցութիւնը՝ աշխատաւոր մարդկանց կենսական շահերի ազնիւ մտահոգութեամբ: Այդ գեղջկական բացայայտումներն այնքա՛ն կենդանի, գունեղ եւ շօշափելի են, որ ընթերցողին թւում է, թէ Համաստեղը տակաւին գիւղական տրեխները չի հանել:

Ժողովրդայնութիւնը էութիւնն է Համաստեղի ստեղծագործութեան: Ազգի ու գրողի համանման աշխարհազգացողութիւնը, ժողովրդի տենչերի, իղձերի հետ նոյնանալը, գրականութիւնը ազգային պահանջներին ծառայեցնելն ու ազատագրական շարժումներին սատար հանդիսանալը Համաստեղի գեղարուեստական իղձն է, հաւատամքը: Գրականութեան ժողովրդայնութեան այդ հիմնական յատկանիշները լայնօրէն բացայայտուեցին արձակագրի ստեղծագործութեան մէջ՝ նրան հասկանալի եւ սիրելի դարձնելով ընթերցողների լայն շրջաններին: Այս կապակցութեամբ գրականագէտ Սուրէն Աղաբաբեանը գրել է. «Համաստեղը իմաստուն լուծում տուեց արուեստի ժողովրդայնութեան պրոբլեմին, գտնելով, որ ժողովրդայնութեան հիմքերը նուաճելու համար նախ եւ առաջ անհրաժեշտ է իմնել ժողովրդական հերոսների հոգու անյատակ խորութիւնները, նուրբ հոգեբանական վերլուծումը զուգակցել գեղեցիկի իղձալին, ընդգրկել մարդկային կենդանի ապրումների այն անսահման ընդարձակ տեսադաշտը, որով յատկանշւում են հասարակութեան ներքնախաւերը»:

Ժողովրդայնութեան մի ուրիշ կարեւոր յատկանիշը՝ հայրենի երկրի կարօտը այնքա՛ն հզօր ու գերհզօր է, որ Համաստեղի հոգում մի՛շտ թարմ, մի՛շտ կենդանի, մի՛շտ պայծառ է պահում արեւմտահայ գաւառն իր բնապատկերներով, մանաւանդ իր գեղջուկ բնակիչների հոգեբով, վշտերով, տառապանքներով, իր հայեցի մթնոլորտով: Հայրենիքից հեռանալուց տասնամեակներ յետոյ էլ հեղինակը զարմանալիօրէն այդ մթնոլորտի մէջ է ինքնամփոփ ապրել հեռաւոր Ամերիկայում, քանի որ հոգին չի ենթարկուել անհարազատ ազդեցութիւնների, մնացել է անարատ, հայրենի ապրումների կախարդանքի մէջ: Նրա ստեղծագործ երեւակայութիւնը չխամրող գոյներով միշտ տեսնում է հայրենի բնաշխարհը շինական մարդկանց առօրեայ աշխատանքում, առողջ կենցաղում: Նա չունի արհեստական, կեղծ կերպարներ, գրքունակ նկարագրեր: Նա իր նախորդի՝ Ռուբէն Զարդարեանի նման գիւղը գեղագիտական բարձր ճաշակով ճարտարապետել, կատարեալ ոճով, նովելային, վիպային հանգոյցներով կառուցել պատմուածքներ, որոնց ընդհանուր կառոյցի մէջ բոլորովին չի զգացւում որեւէ արհեստական ճիգ: Ամէն ինչ ընթանում է սովորական, բնական ճանապարհով, ինչպէս առօրեայ կեանքում: Այդ «նատուրալ» բնականութեան հետ ընդելուզուած են բիւրեղացած զգացումներ, ապրումներ, գիւղական կեանքի թանձր, հարազատական մթնոլորտ: Դա կեանքի լուսանկարչական պատկերումը չէ, այլ ունի հոգեբանական խորք, յուզական խորութիւն, աշխատաւոր մարդու ոգու, ձըգտումների յարահոս շարժում: Թէեւ Համաստեղը ապրել է Ամերիկայում, սակայն նրա ստեղծագործութեան արմատները խորապէս մխրճուած են մնացել հայրենի հողի ընդերքը, որտեղից կենսական աւիշ, գոյն ու բոյր, դիմագիծ ու նկարագիր է ստացել: Եւ այդ հայրենական բոյրը, հայրենական կենսատու մթնոլորտը զգացւում են տաղանդաշատ արձակագրի համարեա բոլոր երկերում:

Համաստեղը խորապէս գրող է: Նա ոչ միայն տեսնում ու գնահատում է գեղեցիկն ու ազնիւը, այլեւ բացայայտում է անազնիւ հոգիները, սովորութիւնները, սոցիալական անարդարութիւնները՝ պատկերելով խոնարհ մարդկանց ողբերգական վիճակը:

Շատ ճիշդ է նկատել հայ գրականութեան մեծ երախտաւորներից մէկը՝ Արշակ Չօպանեանը, թէ Համաստեղի «... տեսողութեան նորութիւնը կը կայանայ բացարձակ առարկայականութեան մը մէջ: Լիակատար իրապաշտն է ինք: Համաստեղ հարազատ ու վճիտ ձայն մըն է, որուն մէջէն գիւղն ինիքզինք կ'երգէ. ան մտած է իր նկարած տիպերուն մորթին մէջ, խառնուած է անոնց. իւրաքանչիւր պատմուածքի մէջ անոր գերակատարները միայն կը տեսնենք: Հեղինակը թաքուն է անոնց մէջ, անոնց շարժիչ ուժն է: Անոր անձնականութիւնը կը յայտնուի իր ոճին մէջ, որ իրն է, իրմէ ստեղծուած, եւ որ նոյն պայծառ ու յանկուցիչ գեղեցկութիւնը կը պահէ բոլոր էջերուն մէջ: Այդ ինքնութիւնը կը յայտնուի նաեւ հոգեբանական թափանցողութեան ձիրքին մէջ, զոր ան ի յայտ կը բերէ իր պատմուածքներու ընթացքին և որով այնքան ճշգօրէն կ'ըմբռնէ եւ ցոյց կու տայ իր գիւղի բնանկարներուն, մարդերուն եւ անասուններուն հոգեբանութեան էական գծերը, որով հաւատարմօրէն գիւղի մարդուն, բնութեան ու անասունին հանապազօրեայ իրերախառն կապակից, չաղապատուած կեանքը պարզուկ, խորունկ, տարերային միշտ ինքնաբուխ ու հզօր, քաղքենի շրքեղութենէն, բարդութենէն, նրբութենէն զուրկ, բայց եւ անոր արուեստականութիւններէն, իմաստականութիւններէն, կեղծիքներէն ալ զերծ»:

Ընթերցողի յիշողութեան մէջ անմոռանալի են մնում Համաստեղեան շատ տիպեր, որոնք քանդակակերտուել են հոգեբանական ներթափանցման հզօր ըղձացողութեամբ, կշռոյթով, ինչպէս հելլեն քանդակագործ վարպետների մօտ է: Կերպարների համաստեղեան այդ քանդակաշարում մեզ գերում են Տափան Մարգարները, Միջօները, Փիլիկ ամուները, Կարուկներն ու Մարանները, քաջն Նազարն ու Զալօ չունը: Նկատենք, որ գրողը մեծ վարպետութեամբ է կերպարում կենդանիների «մարդկայնութիւնը»:

Համաստեղը կեանքը գեղեցկացնող եւ իմաստաւորող ազնիւ աշխատանքի երգիչն է: Ահա Տափան Մարգարը, շինական մի պարզ մարդ, որը առաւել սիրում է հողը, աշխատանքը, աւելի կապուած է իր լծակից գոմէշներին, քան իր հարազատ կնոջը: Աշխատանքը երգն է հայրենիքին: Աշխատանքի մարդը՝ Տափան Մարգարը, արեւից այրուած պղընձակերտ դէմք ունի: Ճակատը փոթ-փոթ է, ինչպէս հերկուած արտը: Ունի տափանի չափ լայն, սերմացանի թեւեր: Կեանքում միշտ լուռ է: Գիւղացիները յարգում են նրան, յաճախ նրա խորհուրդին դիմում: Նա է որոշում սերմացուի որակը, ցանքը ջրելու ժամանակը: Նրա սիրտը արտ ու արօտի, ջրտուքի, լծակից գոմէշների հետ է. «... Զոյգ գոմէշներ՝ պարարտ դնդերներով, Տափան Մարգարի կուրծքին չափ լայն ճակատներով, ամբողջ լեռ մը իրենց եռեւ քաշելու չափ հուժկու վիզերով:

«Ամէն գարունին Տափան Մարգար իր գոմէշներուն հետ դաշտ կ'ելլէր: Դաշտը գարունին մէջ, գոմէշները իրենց պրնջածակերը կը լայնցնէին, թեթեւ փոթորիկի պէս անցնող հովերն ամբողջութեամբ կը շնչէին, եղջիւրներով թումբեր կը փորէին, հպարտ գլուխնին բռնած, կը վազէին, կը հեւային, ինչպէս հսկայ շոքեմեքենաներ: Որքա՜ն մեծ հաճոյք էր Տափան Մարգարին համար»:

Տանը, ճաշից յետոյ, Տափան Մարգարը ճղարն փաթթթում էր ու բարձին յենուած հանգիստ առնում: Սակայն ի՛նչ հանգիստ: Նրա մտքում դաշտային աշխատանքների բովանդակ անհանգստութիւն կար:

Մի օր էլ Տափան Մարգարն իր գոմէշների հետ արտից տուն վերադառնալիս տեղատարափի է բռնւում: Երկնքի կուրծքը ճեղքելով՝ ամպրոպին յաջորդում են կայծակները: Դաշտի անլեզու անասունները տագնապահար դէս ու դէն են փախչում ողբերգական բառաչներով:

Շուտով դժբախտութիւնը վրայ է հասնում: Գիւղ տանող ճամբին, իր գոմէշների հետ, կայծակնահար ընկնում է Տափան Մարգարը:

Գիւղացիները սայլի վրայ տուն են փոխադրում տակաւին շնչող Տափան Մարգարին:

«Մահիճին շուրջ հաւաքուած դրացիները նկատեցին, որ մահամերձը կռնակին վրայ աւելի չտկուեցաւ: Իր այլանդակ ու այրուած դէմքի շարժումով մէկը կը փնտռէր: Ոմանք կարծեցին, որ վերջին անգամ կինը՝ Թամարը կը փնտռէ: Թամարը հոն էր, շատ մօտը, ամբողջ հասակը լացով փլած: Ա՜հ, եթէ վերջին անգամ միայն իր անունը տար, Թամար պիտի մոռնար, պիտի ներէր ամէն ինչ, որպէս թէ ոչինչ պատահած ըլլար:

- Ո՞վ կ'ուզես, Մարգար ապրար, -հարցուց իր եղբայրը:

- Մարտիկ, չաօր գոմէշներուն դուն նայիր: Էդ արտը կիսատ մնաց, ես վաղը կ'երթամ տէ կը թամամցնեմ:

Խօսեցաւ Տափան Մարգար դողդոջ ու դրեթէ անհասկնալի բառերով:

Ան այլեւս իր կիսատ թողած արտը պիտի չկրնար լմնցնել: Ա՜խ, եթէ գիտնար, թէ գոմէշները ի՛նչ եղած էին...»:

Համաստեղեան այս գրականութիւնը, ինչ խօսք, որ մեծապէս օգնում էր սրբտերում բորբոք պահելու կորցրած գիւղի ու գաւառի հարազատ, տոհմիկ պատկերները, կարօտի համամարդկային ըղձացողութիւնը, վերակենդանացնում էր շինական մարդկանց անհետացած կերպարները, օտար ափերում զգայական Հայաստան ստեղծում, այդպիսով իսկ մեծապէս նպաստելով սփիւռքահայութեան ազգապահպանմանը, գոյատեւմանը:

Համաստեղը ամերիկահայ ու ամերիկեան կեանքից եւս վրձնել է պատկերներ՝ ամերիկացի կամ ամերիկահայ կերպարներով: Նման բովանդակութեան պատմուածքներ են «Ջոհը Կար ամուն էր», «Զամչով կարկանդակ», «Թափառաշրջիկի մը օրագրէն», «Վարդան», «Լուքաս ապրարը եւ Ազաւնին», «Պուպրիկը», «Հայաստանի լեռներու սրնգահարը» չափածոն, որը բառ առ բառ տոգորուած է հայրենարաղձութեամբ:

Ցիշեալ ստեղծագործութիւնների մասին շատ քննադատներ այն կարծիքն են յայտնել, թէ Համաստեղին չի յաջողւում ամերիկահայ կեանքը պատկերել ամերիկեան մթնոլորտում կամ ամերիկացու տիպեր կերտել: Մեզ թւում է այս գնահատականը ճիշդ չէ: Պարզապէս նրաւիրական վերյուշ դարձած արեւմտահայ գաւառը, ռանչպարը, արեւմտահայ կեանքն ու կենցաղը զգայական այնպիսի խորութեամբ, այնպիսի գունեղութեամբ ու յուզականութեամբ են տրուած, որ բստւերում են ամերիկահայ կամ զուտ ամերիկեան կեանքից Համաստեղի գրած յաջող պատմուածքներն անգամ:

Մինչդեռ ամերիկեան մի ընտանիքի կեանքը պատկերող «Պուպրիկը» պատմուածքը ազատօրէն կարելի է տեղաւորել որեւէ դասագրքի մէջ: Ամերիկայի հքաւոր, բանուորական մի ընտանիքի ողբերգութիւնն է պատկերուած պատմուածքում: Նկարագրուած են հարուստ ձուլարանատիրոջ եւ աղքատութեան մէջ տառապող բանուոր Թոմասի կեանքի հակասութիւնները, սոցիալական բախումը: Հոգեբանական բախումներն էլ նկարագրուած են վարպետ գրողի գըրչով: Բանուոր Թոմասի եւ նոր տարւայ նուէրի սպասող նրա դուստր փոքրիկ Հելենայի ողբերգութիւնը պատկերուած է բնական ընթացքով, խոր յուզականութեամբ:

Ոմանք կարծում են, թէ Համաստեղը չի արձագանգել Եղեռնին, որովհետեւ չի անցել արիւնոտ անապատներով, չի տեսել Հայոց մեծագոյն ողբերգութիւնը: Այդ, ի հարկէ, ճիշդ չէ: Ի՞նչպէս կարող էր մարդկային խիղճը ցնցող ազգասպանութիւնը վրիպել Համաստեղի զգայուն հոգուց:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար. 2)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓՈՔՐԻԿ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Աչք մը կը նետեմ էջին վրայ ու կը կարդամ.

«Իր ամուսնոյն Կարպիս Արդարմօրուքեանի մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ Տիկին Արաքսի Արդարմօրուքեան Ուսումնական Խորհուրդին 4000 տրամի կը նուիրէ»:

Աթէնքի մէջ հրատարակուող «Ազատ Օր» թերթն է այդ:

×

Աչք մը կը նետեմ ու դարձեալ կը կարդամ.

«Վարդավառի առթիւ տիկին Վարդուհի Շիրինեան 500 Ֆրանք կը նուիրէր «Կապոյտ Խաչին»:

Փարիզի մէջ հրատարակուող «Ցառաջ» թերթն է այդ:

×

Դարձեալ աչք մը կը նետեմ էջի մը վրայ ու կը կարդամ.

«Իր մօր մահուան 7-րդ տարելիցին առթիւ Արմինէ Մելքոնեան Հայ Օգնութեան Միութեան կը նուիրէ 25 տոլար»:

Այս մէկն ալ Մոնրէալի մէջ հրատարակուող «Հորիզոն» թերթն է:

×

Սեղանս թերթերով ողողուած է եւ բոլորին մէջ ալ անպայման կայ էջ մը, անկիւն մը, ուր մեր ժողովուրդին զաւակները մահ մը, տարելից մը, տօն մը վերջապէս ուրախ կամ տխուր առիթ մը գտած են մեր հանրային մարմիններէն մէկուն բան մը փոխանցելու համար իրենց քսակէն: Անուններ եւ անուններ, որոնք այնքան ծանօթ ու մտերիմ կը թուին, որ կարծես թէ մեր քաղաքէն, մեր շրջանակէն ըլլային: Միայն դրամին տեսակն է որ կը փոխուի. տրամի, ֆրանք, տոլար, նաեւ հաստատութիւններուն անունները: Ատոնցմէ դուրս, խորքին՝ նոյն երեւոյթն է, նոյն տեսարանը: Կը նայիմ այդ փոքրիկ ծանուցումներուն եւ կը թաղուիմ խորհուրդներու մէջ: Կը մտածեմ մանաւանդ այդ փոքրիկ ծանուցումներուն մէջ յիշուած ննջեցեալներուն մասին: Մեռնողներ կան ամէնուրեք, մահեր ու յուղարկաւորութիւններ, նաեւ տարելիցներ՝ առաջին, երրորդ կամ տասներորդ: Այդ մահերն անգամ անհատական կ'օգտագործուին որպէսզի չէննան ապրողները, ուքի մնան գոյատեւել աշխատող հանրային հաստատութիւնները: Եկեղեցիի հող մը գնուի, եկեղեցի մը կառուցուի, եկեղեցիին քով՝ ժողովասրահ, անոր քով ակումբ, անոր քով մարզարան, անոր քով վարժարան: Այս բոլորը կը շինուին մարդոց կողմէ, որոնք թերեւս տասնամեակ մը առաջ իրենց սեփական տունը չունէին օտար այդ հողին վրայ: Հիմա որ հիմնած են իրենց տունը, կը շինեն նաեւ ժողովուրդինը: Կը շինեն ու կը բազմացնեն, որպէսզի, եթէ տարին մէկ կամ երկու տարին անգամ մը արձակուրդ անցընելու համար երջանկօրէն գան դէպի մեր կողմերը, կարենան ըսել.

- Այո՛, հարկա՛ւ, մենք եկեղեցի ունինք, դպրոց ունինք, ակումբ ունինք, դպրաց դաս ունինք:

Եւ մենք, որ տասնամեակներէ ի վեր մեզի այցելողներուն կը սկսէինք համբել թէ քանի՞ հատ եկեղեցի, դպրոց, երգչախումբ, որբանոց, հիւանդանոց ունինք, հիմա ականջ կուտանք թէ ինչե՛ր կը պատմեն անոնք մեզի: Ու կը հարցնենք հետաքրքրութեամբ.

- Ամէն Կիրակի պատարագ ունի՞ք: Եկեղեցին կը լեցուի՞: Քահանայ ունի՞ք: Ուսուցիչ ունի՞ք: Շաբաթը քանի՞ պահ հայերէն կը դասաւանդէք:

×

Կը նայիմ նուիրատուութիւններու այդ փոքրիկ ծանուցումներուն ու կը թաղուիմ մտածումներու մէջ: Մէկը ահաւասիկ իր հօրը մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ է որ կը նուիրէ, միւսը կը յիշէ իր մայրը անոր մահուան եօթներորդ տարելիցին առթիւ: Ուրիշ մըն ալ իր բոլոր ննջեցեալներուն ի յիշատակ հոգեճաշ մը կուտայ: Ո՞ւր մեռած են այդ ննջեցեալները, ո՞ւր թաղուած կը մնան: Կ'արժէ հարց տալ: Ցայտնի է, այսօր այնտեղ Մոնրէալի եկեղեցին, կամ Տիթրոյիթի վարժարանը, կամ Պուէնոս Այրէսի «Արարատ» ակումբը սրտաբուխ նուէր մը պիտի ստանայ այստեղ Շիշլիի կամ Պալըքլըի գերեզմանատան մէջ ննջող սիրելի հօր մը մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ: Խեղճ մեռեալնե՛ր, որոնք իրենց մահէն վերջ ալ կը չարունակեն հասնիլ այն մինչեւ ամէնէն հեռաւոր անկիւններ, ուր գացած են իրենց զաւակները:

Բ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ ՇԱՆԹ ՏԷՐ - ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ 35ԱՄԵԱՅ ՎԱՍՏԱԿԸ

Յատուկ յոբելեան մը նշած է երեւանցի ծանօթ լուսանկարիչ Շանթ Տէր - Առաքելեան։ 35 տարի անցած է այն օրէն, երբ Երեւանի մէջ սկսած են տեսնուիլ անոր լուսանկարները՝ Շանթ մակագրութեամբ։ 1948-ին Տէր - Առաքելեան ընտանիքը ներգաղթած է Եգիպտոսէն, ուր հաստատուած էր Եղեռնի ժամանակներուն, գալով հին Արաբկիրէն։ Հայաստանի մէջ զաւակները դպրոց գացած եւ շարունակած են իրենց նախասիրած մարզական ճիւղը զարգացնել։ Շանթի քոյրը՝ Սիրան, որ Գահիրէ փինկ - փոնկ կը խաղար, ոչ միայն բարձունքներ նուաճած է, այլեւ դարձած Խորհ. Միութեան ախոյեանուհի։ Հակառակ անոր որ Շանթ եւս հրապուրուած է մարզանքով՝ պասքեթպոլ եւ փինկ - փոնկ, սակայն զինք աւելի կը գրաւէր լուսանկարչութիւնը, որ արհեստը եղած էր իր մեծ - հօր, հօր եւ հօրեղբօր։ Ան լուսանկարչական մեքենայէն անբաժան եղած է Գահիրէ, ներգաղթի ժամանակ «Արմենիա» նաւուն վրայ, անբաժան մնացած է նաեւ Հայաստանի մէջ։

Շանթ Տէր - Առաքելեանի համար լուսանկարչութիւնը սոսկ արհեստ մը չէ եղած, այլ անոր մէջ տեսած է բնաւորութեան տիպային գիծերը մարմնաւորելու, կեանքը նոր տեսանկիւներէ դիտելու կարելիութիւններ եւ զանոնք բացայայտած. ասոր վկայութիւնն են իր աշխատանքներու ալպոմները։ «Ինձ համար կարեւորը մարդկանց մասին հնարաւորին չափ ճիշդ ու բնորոշ պատմելն է», կ՚ըսէ Շանթ, աւելցնելով որ «դրա համար պէտք է աշխատել, փնտռել, անընդհատ փնտռել մտաւորութեան բնորոշ գծերն արտայայտող ձեւեր։ Եթէ յաջողւում է՝ ուրեմն տարիներն ի զուր չեն անցել»։ «Հիանալի է, գեղեցիկ է, բնորոշ է», լուսանկարներու վրայ կատարած իրենց մակագրութիւններով այդ յաջողութիւնը հաստատած են գրական, երաժշտական, թատերական եւ շարժանկարի դէմքեր։

Հայաստանի կենցաղային սպասարկման նախարարութեան Երեւանի լուսանկարչական ձեռնարկութեան թիւ 1 տաղաւարին մէջ, զոր կը ղեկավարէ Շանթ Տէր-Առաքելեան, կը գտնուին ալպոմներ, ուր կան ծանօթ դէմքեր՝ Ուիլեմ Սարոյեան, Ռուբէն Մամուլեան, Լիլի Զուգասըզեան, Ռոզի Արմէն, Ալիսիա Կիրակոսեան եւ այլն։ Արուեստագէտը մասնակցած է ցուցահանդէսներու եւ շահած վկայականներ ու պատուոյ գիրեր։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՆՇԱՆԱԿԵՑ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԻՉԸ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՇԸ ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 12ԻՆ

Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը՝ իր համայկական գրասենեակէն սփռուած հաղորդագրութեամբ մը կը յայտնէ թէ Տիկին Նէլլի Այվազեան նշանակուած է ՀՕՄ-ի Համահայկական Հանգանակութեան վարիչը։

«Հանգանակութեան մը յաջողութիւնը ինքնաբերաբար չի՛ գոյանար։ Լաւ մըշակուած ծրագիր մը, նուիրեալ ղեկավարութիւն, ժրաջան կամաւորներ եւ կարող յանձնախումբ մը այդ յաջողութեան պայմանական ազդակներն են»։ Այս ազդակները ապահոված ըլլալով, Տիկին Այվազեան ստանձնած է Հանգանակութեան վարիչի պաշտօնը եւ մտադրած նուաճել այդ յաջողութիւնը՝ վասն Հայ Օգնութեան Միութեան։

Զինք ճանչցողները կը վկայեն թէ Տիկին Այվազեան անկարելին իրագործող անհատ մըն է, որ իր իմաստութեամբ, տեսլականով եւ մղիչ կամքով կը հասնի իր նպատակին։

Տիկին Այվազեան վերջերս հանգստեան կոչուեցաւ Ռոտ Այլընտի Միջազգային Հիմնարկի վարիչ տնօրէնի իր պաշտօնէն, 25ամեայ բեղնաւոր աւանդ մը ձգելով իր ետին։ Իրեն շնորհուած պատուակալ տիտղոսներէն կարելի է յիշել Ռոտ Այլընտի Ճեֆըրսըն յուշատիտղոսը՝ «Հանրային բացառիկ ծառայութեան» համար, «Հայկ Կարապետ Սարաֆեան» Հայ Ուսանողներու Միութեան յուշատիտղոսը՝ քաղաքացիական մարզին մէջ բացառիկ ներդրումի համար, եւ Ռոտ Այլընտի Միջազգային Հիմնարկի «Բացառիկ Քաղաքացիութեան» տիտղոսը։

Տիկին Նէլլի Այվազեան ծնած է Ազըրպէյճանի Պաքու քաղաքը եւ պատանեկութիւնը անցուցած է Թիֆլիսի մէջ։ Ռոստովի - Դոնի կատարողական արուեստի պետական հիմնարկէն վկայուելէ ետք, Ուքրանիոյ թատերական շրջանակներուն մէջ կը մարզուէր երբ վրայ հասաւ Բ. Համաշխարհային պատերազմը։

1950-ին Տիկին Այվազեան իր ամուսնին եւ աղջկան հետ կը հասնի Փրավիտընս, ճաշակելէ ետք պատերազմի նեղութիւնները։

Այսօր, Տիկին Այվազեան երախտագիտութեամբ կը յիշէ ՀՕՄ-էն ստացած օժանդակութիւնը եւ առ այդ եկած է ստարելու Համահայկական Հանգանակութեան այս ծրագրին, որպէսզի ՀՕՄ-ը կարենայ ընդլայնել համասփիւռ հայ ժողովուրդին իր ընծայած ծառայութիւններու ծիրը։

«ՅԱՌԱՋ»ի վաթսունամեակի նամականի

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Կը շնորհաւորեմ «Յառաջ»ի 60րդ տարեդարձը եւ գնահատանքս կը յայտնեմ տարուած աշխատանքին համար։ ... «Յառաջ»ի անզուգական խմբագիրը նախախնամական դեր կատարեց մեր գաղութին մէջ։ Ծնողք չտեսած, դպրոցի կարօտ սերունդին համար, պաշտպանի եւ դաստիարակիչի դեր կատարեց։ Շ. իր նամակներով, յանդիմանեց եւ ուղղութիւն տուաւ ճամբէն շեղողներուն. գնահատեց ու հնարաւորութիւն ստեղծեց շնորհ ունեցողներուն, որոնցմէ շատեր գրագէտ ու գրող դարձան։ «Յառաջ»ի միջոցաւ կապ հաստատուեցաւ հեռաւոր գիւղերու եւ ագարակներու մէջ առանձնացած Հայու կարօտ նոր սերունդին հետ։ «Յառաջ» նմանեցաւ Թոնիրէն նոր ելած Թարմ հացին՝ ամէնօրեայ սնունդ։ Երբ Թշնամին գրաւեց երկիրը, «Յառաջ» չուզեց «ազատ կամքի բռնութիւն» ու լռեց եւ գաղութը զրկուեցաւ իր «Յառաջ»էն։ ... Ու օր մը, նամակ մը ընկ. Շաւարշէն, որ կ՚աւետէ «Յառաջ»ի վերհրատարակութիւնը։

... Երկա՛ր օրեր, սիրելի «Յառաջ»։

ԱՍՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

×

ԷՎԻԱՆ. - «Յառաջ»ի 60ամեակին առթիւ, համով - հոտով, ջերմագին խօսքերով գրուած գովասանքի յօդուածներն ու արտայայտութիւնները հաճոյքով կարդացի։

Որքա՜ն պիտի փափաքէի գրութեամբ մը՝ իմ ալ խօսքի բաժինս բերել մեր սիրելի «Յառաջ»ին թեւակոխած այս փառաւոր հանգրուանին, վեր հանելու համար անոր մեզի հրամցուցած կուռ վաստակը։ Կամքէ անկախ պատճառներով նման պարտականութիւն մը կատարելու մէջ կը թերանամ։

... Թո՛ղ օրհնեալ ըլլայ ձեր ողբացեալ ծնողացը խնկելի յիշատակը, որոնք, «Յառաջ»ի միջոցաւ շունչ ու ոգի, կենսունակութիւն ներարկելով, խանդավառեցին որբացած սրտերն ու իրերայաջորդ սերունդները, որոնք, այսօր, կը փութան իրենց երախտիքի սրտագին խօսքերն ուղղելու, սոյն պատմական հանգրուանին առիթով։ Երախտագէտ սրտերու կողմէ արտասանուած ջերմ ու քաջալերական արտայայտութիւններն ինքնին բաւական են, որ նոր ուժերով ու եռանդով զինուիք, կարենալ դիմագրաւելու համար, ձեր ապագայ առաջադրութիւնները, նորանոր յաջողութեանց համար։

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

×

ՊՈՒՏՕ. -

Սիրելի «Յառաջ»,

Քանի մը տողեր, շատ համեստ ընթերցողուհիի մը կողմէ, «Յառաջ»ի վաթսունամեայ տարեդարձին առիթով։

Ձեռքի տակ ունիմ, դեղնած «Յառաջ»ի մէկ թիւը . Նոյ. 8, 1949. ինծի պարտականութիւն տրուած էր Պուտոյի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նիկոլ Աղբալեան» խումբին բացման հանդէսի թղթակցութիւնը ընել։ Իմ կարողութեանս համեմատ պատրաստած թղթակցութիւնս լոյս տեսաւ։ Եւ ինձ համար ի՜նչ անակնկալ եղաւ երբ տակը խմբագրութեան կողմէ, յաւելուած բաժին մը տեսայ. - «ԽՄԲ. - Գրողն ալ Նոր Սերունդէն է. եւ հազիւ մէկ - երկու թերութիւններ շտկած ենք։ Ո՞ւր է որ միւս գաղութներուն մէջ ալ նորահաս երիտասարդ - երիտասարդուհիները իրենք թղթակցութիւնները դրկէին իրենց հանդէսներու եւ ուրիշ հանրօգուտ ձեռնարկներու մասին։ «Յառաջ»ը ուսումնարան մըն է իրենց համար»։

Այս քանի մը տողերը ապացոյցն են յարգելի Շաւարշ Միսաքեանի մտահոգութիւններէն մէկուն։

Քաջալերել միշտ երիտասարդի տարած աշխատանքը. այդ ըլլար նոյնիսկ շատ համեստ։

Յարգանք իր յիշատակին եւ սիրտ ու կորով իր աղջկան, մեր շատ սիրելի Արփիկին, շարունակելու համար այս դըժուարին բայց հանրօգուտ գործը։

ՇԱՔԷ ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ

×

ՍԱՆԹԱ - ՄԱՐԿԵՐԻԹԱ. -

Մօրս հետ միասին, կ՚ուզեմ ըսել թէ հրաշալի բան է, որ հայերէն օրաթերթ մը 60 տարիներու կեանք ունենայ եւ դիմացած ըլլայ ամէն տեսակ դժուարութիւններու եւ յաջողի մուտք գործել այնքան բազմաթիւ հայ տուներէ ներս, ինչպէս՝ մերը, ուր տարիներէ ի վեր զայն կը կարդանք հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով։ «Յառաջ» կը մնայ մեր նախընտրած թերթը։ Շնորհաւորութիւններ եւ մաղթանքներ, որպէսզի «Յառաջ» յաջողութեամբ շարունակէ իր ճամբան։

ՍՈՆԱ ԻՊԻՇԵԱՆ

×

ՎԻԹՌՈԼ. -

Տասնամեակներէ ի վեր «Յառաջ» ներկայութիւն մըն է մեր ընտանիքէն ներս։ Անոր հիմնադրութեան դիւցազներգութիւնը լսած եմ հօրմէս։

«Յառաջ» ոչ միայն պէտք է ապրի այլ նաեւ բարգաւաճի, քանի ան մեր գաղութին պատիւն է։

Հիացումով եւ յարգանքով կը գնահատեմ ձեր նուիրումը որ կատարեալ սաւեռտոս մըն է։ Ձեզի նման անձերով մենք կը հպարտանանք։

ՓԻԼԻՓ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

×

ԿՐԵՏԷ. -

Ընդունեցէք մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները «Յառաջ»ի 60ամեակին առթիւ։ Ի սրտէ կը մաղթենք որ տեւական յառաջդիմութիւններ արձանագրէ։ «Յառաջ» կեանք է մեզի համար եւ օրն ի բուն կը սպասենք անոր։ Կոչ կ՚ընեմ որ բոլոր Հայերը կարդան «Յառաջ»ը ու անով յառաջանան...։

ՅՈՎՍԷՓ ՔՀՆՅ. ՀԱԼԼԱՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

«Յառաջ»ի վաթսունամեակը զիս տարաւ ետ, յիշելով հին օրերը, երբ Տոմինիքէն փողոցին անկիւնը կեցած էի ու թերթավաճառ Ծերեկեանը մօտեցաւ ինծի և «Յառաջ» մը երկարեց։ Այդ օրէն ի վեր կապուած եմ «Յառաջ»ին։ Կը մաղթեմ երկար տարիներ։

ՀԱՅԿԱԶ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

Շները ահագին աղմուկ բարձրացրին, երբ մօտեցանք նրանց տաղաւարներին։ Հովիւները խռովութեան մէջ ընկան, ամէն կողմից վազեցին, որ տեսնեն, թէ ինչ մարդիկ ենք։ Մեր ջորեպանը, որ ծանօթ էր նրանց սովորութիւններին, առաջ գնաց, յայտնեց որ ճանապարհորդներ ենք, գիշերելու օթեւան ենք խընդրում։ Նրանք հանգստացան եւ ամէն կողմից սկսեցին հրաւիրել մեզ իրանց տաղաւարները։ Որպէս զի ոչ ոքին վիրաւորած չլինենք, մենք իջանք առաջին հանդիպած տաղաւարի առջեւ։ Այստեղ կարծես, վաղուց սպասում էին մեզ. երկու պատանիներ դուրս վազեցին, բռնեցին մեր ջորիները եւ մեզ ներս տարան»։

«Մեր բախտից տաղաւարը, որ վիճակուեցաւ մեզ, պատկանում էր խաշնարածների բաւական նշանաւոր եւ հարուստ ընտանիքներից մէկին։ Ընտանիքի հայրը մի ծերունի էր, բայց դեռ ժիր եւ աշխոյժ, կարծես տարիների բոլոր ջանքերը ի զուր էին անցել խլելու նրա մարմնի ամրութիւնը եւ սրտի զուարթութիւնը։ Նա խիստ սիրով ընդունեց մեզ, յայտնեց իւր ուրախութիւնը եւ հրաւիրեց նստել իւր մօտ։ Նա բնաւ հարցուփորձ չարեց թէ ո՛վ էինք մենք, որտեղից էինք գալիս կամ ուր էինք գնում։ Դա նըրանց սովորութեամբ մի տեսակ վիրաւորանք էր հիւրի համար։ Բաւական էր որ մենք նրա տաղաւարի ծածքի տակ էինք գտնւում, եւ այդ րոպէից նրա գերդաստանի անդամներից մէկն էինք համարւում»։

Այդ լեռնաբնակները, դեռ պահպանուած լինելով, նահապետական պարզութեան մէջ, ազատ էին մնացել կրթուած աշխարհի կեղծ քաղաքավարութեան ձեւերից։ Երբ իմացան մեր Հայ քրիստոնեայ լինելը, աւելի մտերմացան մեզ հետ։ Ամենայն բարեսրտութեամբ խօսում էին, ծիծաղում էին եւ ամէն կերպով աշխատում էին գոհացնել մեզ, որ ոչինչ պակաս չլինի մեզ համար»։

«Մեր հիւրընկալը առանձին ուշադրութիւն էր դարձնում մեր զէնքերի վրայ. մէկ մէկ վեր էր առնում, ճրագի լոյսի առջեւ զննում էր, եւ իւր հմտութիւնը զէնքերի ճանչնալու մէջ ցոյց տալու համար, ասում էր, թէ որը ինչ գործարանի կամ ինչ ժամանակի գործ էր։ Հին զէնքերը յարգի էին դրանց մօտ։ Զէնքերից նա գաղափար կազմեց մեր ինչ դըրութեան կամ ինչ աստիճանի մարդիկ լինելու մասին։ Հասարակ մարդիկ չէին կարող ունենալ այս տեսակ հարուստ զէնքեր։ Այդ րոպէից նրա յարգանքը աւելի եւս բարձրացաւ մեր վերաբերութեամբ»։

«Ընթրիքը երկար չտեւեց։ Լեռնաբընակները շուտ են ուտում, եւ կերակուրների տեսակները այնքան առատ չեն, որ շատ ժամանակ պահանջեն։ Ես մտածում էի օրւորդի հանգստութեան մասին. նա սաստիկ յոգնած էր։ Ծերունին նոյնպէս նկատեց, որ մեր խօսակցութեան միջոցին, նստած տեղում, նիրհում էր նա։ Բայց գերդաստանի հայրը երեւակայել անգամ չէր կարող, թէ մի ուրիշ արարած, որը հասակով փոքր էր իրանից, կարող էր հանգստութեան վրայ մտածել, քանի որ ինքը տակաւին նըստած էր, քանի որ ինքը դեռ քնելու ախորժակ չունէր, Ամէն մարդ քնելու իրաւունք ունէր, երբ նա արդէն քնած էր. ամէն մարդ ուտելու իրաւունք ունէր, երբ նա արդէն կերած էր։ Ամէն բանի մէջ պէտք էր նա առաջինը լինէր, իսկ միւսները հետեւողներ»։

(Շար. 166)

Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը ցաւով կը հաղորդէ

ՏԻԿԻՆ ՎԱԿՐԱՄ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Յուլիս 25-ին, Սէն Ռաֆայէլի հայկ. հոմը:

×

Տիկին Ձիլինկիրեան այրին էր տոքթ. Վակրամ Ձիլինկիրեանի, նախկին նախագահ, որ այնքան սատարած է Աղքատախնամի զարգացման եւ բարգաւաճման:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է տեղւոյն Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ:

SAINT-GREGOIRE A TALLARD

Une messe épiscopale sera célébrée en rite arménien

PELERINAGE ANNUEL

Dimanche 8 Septembre

Sous l'égide des Associations cultuelles de l'Eglise Arménienne Apostolique de Marseille, Mgr. Hagop VARTANIAN, célébrera la messe, à 10h 30, en la présence de Mgr. Raymond SEGUY, évêque de Gap, et Mrs. les curés de la paroisse de Tallard.

La chorale «Sahak - Mesrob» assumera les chants liturgiques, dirigée par son chef

Khatchig YILMAZIAN

A 13h un repas fraternel réunira les pélerins dans la salle de la Mairie de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des pèlerins qui ne peuvent se rendre par leur propre moyen.

Pour tous renseignements et réservetion s'adresser :

Marseille : Eglise Arménienne du Prado: Tél : (91) 77 - 84 - 70

La Ciotat : Amicale des Arméniens Tél : (42) 08 - 24 - 57

Nice : Eglise Arménienne de la Madeleine Tél : (93) 41 - 41 - 14

Avignon : Association Culturelle des Arméniens - Tél : (90) 65 - 23 - 59

Draguignan : Amicale des Arméniens Tél : (94) 68 - 23 - 80

Valence : Eglise Arménienne, Père Nareg - Tél : (75) 43 - 63 - 86

Vienne : Union Nationale des Arméniens Tél : (74) 85 - 88 - 26

Grenoble : Club des Arméniens Tél : (76) 48 - 59 - 38

Gap et région : Takvorian, 52, ave. Jean - Jaurès, 05 Gap Tél : (92) 51 - 07 - 56

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»

La Canebière. Marseille

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիէթ Օհանեանի յիշատակին, Ոմն 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

APOSTROPHES

ANTENNE 2

Vendredi 30 Août à 21 h. 35

Parmi les invités de Bernard Pivot :

HENRI VERNEUIL

(Achod Malakian)

pour son livre :

M A Y R I G

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1985 - 1986 տարեշրջանին համար: Հայեցի եւ լաւագոյն կրթութեան մը համար, դիմեցէք. -

Collège Arménien Samuel Moorat

26, rue Troyon — 92310 Sèvres

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

Կ'ընդունուին միայն ուսման յարմարութիւն ունեցող բարեկիրթ պատանիներ մինչեւ 13 տարեկան:

Տարեթօշակի դիւրութիւններ, ուսման մէջ յառաջադէմ թեկնածուներու:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԷՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը: Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը: Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne

339, ave. du Prado — 13008 Marseille

Tél. : (91) 77 - 84 - 70

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին

կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին

Salle de la Chimie

28 bis, rue St. Dominique

Paris 7e — Métro: Invalides

-- ՎԵՐԱՄՈՒՏ --

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄ

Սեպտեմբեր 11

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ հայերէն լեզուի միօրեայ դպրոցի 1985 - 86 տարեշրջանի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպ. 11-ին: 5 տարեկանէն սկսեալ:

Այս տարի դպրոցիս մէջ կը դասաւանդուին՝

1. - Հայոց լեզու -ամէն տարիքի համար-:

2. - Հայոց պատմութիւն:

3. - Կրօնք:

4. - Հայկական երաժշտութիւն:

5. - Մանկանց երգչախումբ -պատարագի երգեցողութիւն, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Ըլմազեանի-:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյս մշակութային տան մէջ, ամէն Չորեքշաբթի ժամը 10 - 12 եւ 14 - 17ի միջեւ:

Օթօքարի սպասարկութիւն եւ կէսօրուան ճաշի կարելիութիւն ունի դպրոցը: Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել դպրոցի տեսուչ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի մօտ, ամէն օր, վերոյիշեալ ժամերուն:

Հասցէ. -

Eglise arménienne

339. av. du Prado, 13008 Marseille

tél. (91) 77 84 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

×

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ. -

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մօնֆէռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի, Ռոմէնվիլ, Կանեըի, Փարիզ 20-րդ:

Վարժարանը կը պահէ գիշերօթիկ բաժինը:

Դիմել տնօրէնութեան. - 1, Պուլվար տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը՝ 17: Հեռաձայն.- 381 - 01 - 72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի Թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Էնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Էսաեան Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 Ֆր.

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — ” 60 Ֆր.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — ” 60 Ֆր.

et PARAGES D'EXIL — ” 75 Ֆր.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « Յ Ա Ռ Ա Ջ »

Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
28

MERCREDI
28 AOUT
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.037

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.037

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Սփիւռքի երիտասարդութիւնը կ'ապրի աշխարհացրիւ։ Կը բաղկանայ զանազան տարրերէ, որոնք կը կոտուին այլազան, իրարմէ հիմնովին տարբեր պայմաններու մէջ, կլիմաներու տակ։ Ընկերային, մշակութային, լեզուական տարբերութիւնները եւ առաւել կը բաժնեն իրարմէ երիտասարդութիւն մը որուն ազգ. դաստիարակութիւնը, ապագայի տեսակէտէն, կեդրոնական եւ կենսական հարց է, այսօր, երբ հին սերունդը, Երկրի սերունդը, կ'ապրի իր վերջին տարիները։

Դէպի 2000 Թուականը առաջնորդող ճամբուն վրայ, այլեւս ամէն տարի իրեն հետ կը տանի կտոր մը Հայրենի հող, էջ մը պատմութիւն Հայոց։ Եւ կապը, իրական կապը չի հաստատուիր հին սերունդին հետ, լեզուն ըլլալով կարեւորագոյն խոչընդոտներէն մին։

Եւ այսպէս կ'աճին ծառեր, որոնք ժամանակաւոր եւ մակերեսային կանաչութենէ մը յետոյ, շուտով կը խամրին, քանի արմատ չունին։ Այո, ապագան կը կտրուի իր արմատները անցեալին մէջ մորէն խարսխելով։ Երբ երիտասարդութեան մօտ կը բացակայի ուղղահայեաց դաստիարակութիւնը եւ կը մնայ միայն հորիզոնականը, այսինքն սերընդակիցէ սերնդակից, անխուսափելի կերպով ան կ'երթայ դէպի առօրեայ տագնապները, անմիջական շրջապատի հարցերը միայն, առանց ակնարկը հեռուները կարենալ նետելու, առանց ճանչնալու իր սեփականութիւնը եղող, դարերէ ի վեր, հայրենի լեռներն ու հովիտները ուր քրտինքով, հաւատքով, հանճարով եւ արիւնով արձանագրուեցաւ մեր հին թէ նոր պատմութիւնը։

Սփիւռքի գոյատեւումը պատահականութեան պէտք չէ ձգել։ Սփիւռքի ղեկավարութեան, կամ աւելի ճիշդ ղեկավարներուն, հիմնական մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ հայապահպանումը, որ ո՛չ «հինցած» եւ ո՛չ ալ «անցած» բառ մըն է։ Ինչ հակառակն, աւելի քան այժմէական է, քանի առանց անոր, այսինքն առանց իր արմատներու ճանաչման, ճշմարիտ ազգութեան, չկայ յանձնառութիւն, չըկայ զոհողութիւն, այլ խօսքով չկայ ապագայ։

Ուստի, հարթելու համար սփիւռքեան անխուսափելի պայմաններէն բխող եւ ծագող դժուարութիւնները, իւրաքանչիւր գաղութ պարտաւոր է ինք ստանձնել իր ծոցին մէջ ծնած, սնած ու հասակ նետած նոր սերունդի ազգ. դաստիարակութիւնը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ լեզու, մշակոյթ, հողին ու հայրենիքին սէրը։ Իւրաքանչիւր գաղութ ինք գտնելու է միջոցները, որոնք ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ՝ դպրոց, ազգ. հաստատութիւն, միջավայր, մամուլ։ Իւրաքանչիւր գաղութ ինք տրամադրելու է գործիչներ, դաստիարակներ, ղեկավարներ, որպէսզի անոնք գերծեն երկրի մտայնութեան, քաղաքակրթական արժէքներու համեմատ։

Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան դաստիարակութիւնը, եթէ վաղուց օրակարգի նիւթ եղած է եւ է տակաւին զանազան կազմակերպութիններու գործունէութեանց մէջ, պէտք է հրամայականօրէն դառնայ օրակարգի նիւթ գաղութային համանիշով։

Եւ ինչո՞ւ, Երիտասարդութեան Միջազգային Տարուան առիթով, իւրաքանչիւր գաղութի երիտասարդական միութիւններու եւ շարժումներու ղեկավարութիւնը, գործի գալով, չկազմակերպէ համագումար մը, առնուազն միտանարար մտածելու հայ երիտասարդութեան տոհմային դաստիարակութեան համար։

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐԻՆՓԻՍ

ՖՐԱՆՍԱ ԱՆՄԵՂ Է... ԲԱՅՑ՝ Ո՞Վ Է ՄԵՂԱՒՈՐԸ

ԹՐԻՔՈՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ
ԿԱՄ
ԲԱՆ ՄԸ ՉԸՍԵԼՈՒ ՏԱՂԱՆԴԸ

Նախատեսուած էր։ Այն օրն իսկ, 17 օր առաջ, երբ կառավարութիւնը Պեռնար Թրիքոյի յանձնեց Կրինփիսի նաւուն դէմ կատարուած ահաբեկչութեան ծալքերու յայտնաբերումը, մեծ բան չէր ակնկալուեր, խորեւ յայտնութիւն։ Թրիքօ ծանօթ է, Պետութեան մարդն է եւ պարզ է, որ եթէ բաներ մը գտնէր ալ, չէր կրնար յայտնել։ Իր ընտրութիւնը տեսակ մը ռազմավարութիւն էր կառավարութեան կողմէ, քանի որ՝ աջի մարդ, նախկին քարտուղար Էլիզէի, ծանօթ իրբեւ ուղղամիտ եւ պարկեշտ անձնաւորութիւն մը, միայն վստահութիւն կրնար ներշնչել ընդդիմութեան։ Բայց, նաեւ Պետութեան ծառայ, պիտի յաջողէր բաներ մը ըսել բան մը չըսելու համար։

Արդարեւ, ի՞նչ եզրակացութեան կը յանգի Թրիքօ. - կարգ մը կէտերու մէջ, վստահ է, տեղ - տեղ միայն՝ համոզուած, տեղ - տեղ ալ՝ չի գիտեր, չէ կրցած բոլորովին Թափանցել։ 29 էջերէ բաղկացած այս տեղեկագիրը կը ծառայէ, գլխաւորաբար, «ճերմկցնելու» Ֆրանսան։ Թրիքօ վստահ է, որ կառավարութեան մակարդակի վրայ, նոյնիսկ քօղարկուած ձեւով, որեւէ հրահանգ չէ տրուած գաղտնի սպասարկութեանց Ռէնպօ Ուէրիըրը ընկղմելու։ Բայց, թէ գաղտնի սպասարկութեանց անդամներ - եօթն են եղած տեղւոյն վրայ - ինքնագլուխ բաներ մը ըրած են, կրնայ ըլլալ։ Թրիքօ կ'ընդունի, որ թերեւս իր հարցումներուն ի պատասխան ճշմարտութիւնը չեն ըսած։ Մնաց որ, եթէ գաղտնի սպասարկութեանց նուիրեալ ծառաներ են, իրենց առաջին պարտականութիւնը գաղտնիք դուրս չտալն է...։ Այս տեղեկագրին մասին, հարցափորձ ալ եղաւ Թրիքոյի, ամէն կողմէ, շատ անորոշ պատասխաններով, երբեմն միայն հաստատ կարծիքներով, Թրիքօ կրկնեց ինչ որ գրած է։ Ամէն պարագայի մէջ, ընդհանուր վերապահութիւն կայ Ֆրանսայի մէջ, մինչ Կրինփիսի շարժումին մօտ կամ Նոր Զելանտայի իշխանութեանց, որոշ հեղնանք մը կը տիրէ իրենց արտայայտութիւններուն մէջ, խմուռն իսկ չի բացակայիր...։ Արդարեւ, Ֆրանսացի բնութենապաշտներու համար, - «Թրիքօ կը մնայ Ֆրանսայի մեծ ծառայող մը, ձեռնհաս եւ լաւկեաց։ Իր գործը լաւ տեսած է։ Գաղտնի սպասարկութեանց բաղմաթիւ գործակալները հարուային Խաղաղական էին, զբօսաշրջիկութիւն ընելու համար։ Մէկ խօսքով փիսիկը (իմա՝ Ֆրանսական հակալրտեսական բաժին) քլէօպ Մետիթերանէ էր»...։

Մամուլն ալ շատ բարեացակամ չէ եւ խորագիրներու ալ բառախաղեր կը գտնէ, առանց մեծ դժուարութեան։ Եթէ Քոթիտիէն կը գոհանայ «Մոմըչէջ»ով եւ Իւմանիթէ աւելի խիստ՝ «Պետութեան սուտ» կ'ըսէ, Լիպերասիոն, յիշելով հեռատեսիլի լուացքի ծանուցումները չի վարանիր խորագրելէ «Թրիքօ աւելի ճերմակ կը լուայ»...։

Ֆապիուսի գործը դիւրին չէր, Երեքշաբթի օր, երբ Ազգ. Ժողովին կը ներկայանար ի պաշտպանութիւն տեղեկագրին։

ԵԹԷ ԱՐԱՐԱՏԸ ԼԵԶՈՒ ՈՒՆԵՆԱՐ

Հաւանաբար, ըսելիք շատ բան պիտի ունենար, եթէ Արարատը լեզու ունենար, Թուրքերուն, Քիւրտերուն, Ամերիկացիներուն եւ ինչո՞ւ չէ... մեզի ալ։ Վերջին շաբաթները շատ կը խօսուէր Քիւրտերու մասին, որոնք տուն - տեղ եղած ըլլալ կը Թուէին, արգիլելով ոեւէ մէկուն որ մօտենայ, բայց ահա կը հաղորդուի որ ամերիկացի այերանաւորդը, որ երեք անգամ ձախողեցաւ, կը յամառի եւ կրկին ճամբայ ելած է։ Ճէյմս Այրուին, Շաբաթ օր, նորէն ձեռնարկած է իր վերելքին եւ յայտարարած է թէ վար պիտի իջնէ (դեռ չէ ելած թէեւ) միայն այն ատեն երբ կարենայ հետը բերել Նոյի տապանի բեկորները։

Սպասենք։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՍ. 16 / 21)

ՃԱՏՐԱԿԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ճատրակի համաշխարհային ախոյենութեան համար այժմու ախոյեան Ա. Կարպովի եւ յաւակնորդ Գ. Գասպարովի մի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ քրիստոնեայ Թաղերուն վրայ ռումբերը կը տեղան միշտ եւ Պէյրութցին ալ, ամէն անգամ, նոյն համոզումով, կը յայտարարէ թէ. - Երբեք ռմբակոծութիւնները այսքան աւեր չէին գործած» (Օռիանթ-լը Ժուռ, Օգս. 25)։ Միւս կողմէ, առեւանգումները նոր Թափ ստացած են վերջին քանի մը օրուան ընթացքին։ Պէյրութի ֆրանսագիր օրաթերթը կը գրէ թէ Թակարդ - կառքերը եւ պատանդ բռնելը բազմացած են արեւելեան թէ արեւմտեան Պէյրութ, ուր ատելութիւնն ալ սաստկացած է իւրաքանչիւր յարանուանութեան մէջ՝ միւսներուն դէմ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԷԿԱՆ ձի հեծած է, Օգս. 24, Քալիֆորնիոյ իր ռանչին մէջ, ինչ որ կարեւորագոյն ապացոյցը կը նկատուի իր ապաքինման, վասնզի. -«Ամերիկացիք քաու - պօյները կը սիրեն եւ այդպէս կը տեսնեն իրենց նախագահը։ Ձիւքը տեսնել ձին հեծած լաւագոյն նշանն է իր առողջութեան»։

ԻՒՄԱՆԻԹԷ իսկ, ուրկէ՞ ուր, անհրաժեշտ գտած էր հաղորդել, Չորեքշաբթի Օգս. 27-ի իր Թիւով, թէ Մոնաքոյի Ռենիէ իշխանը ամուսնական ծրագիրներ ունի Ֆիաթի տիրոջ քրոջ աղջկան՝ Իռա տը Ֆիւրսթէնպէրկի հետ, 45 տարեկան։ Ինք 62 տարեկան է եւ «անմխիթար» ամուսինն էր Կրէյս իշխանուհիին, որ զոհ գնաց կառքի արկածի մը, 3 տարի առաջ։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ ՃՐՃՐԵԱՆ

Օգս. 23-ին, Փարիզի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Յակոբ - Գրիգոր Ճրճրեան։ Ողբացեալը ծնած էր 1905-ին, Կ. Պոլսոյ Սկիւտարի Իճատիէ Թաղամասը, կեսարացի ծնողքէ։ Յաճախած է Ներսէսեան - Երմոնեան նախակրթարանը, ապա մինչեւ 1915՝ Պէրպէրեան եւ անոր փակուելէն ետք՝ Կեդրոնական։ 1922-ին ընտանեօք փոխադրուած են Գերմանիա, ուր Լայփցիկ քաղաքին մէջ, Յակոբ - Գրիգոր, 1927-ին աւարտած է առեւտրական բարձրագոյն վարժարանը։ Գերմանիա ապրած շրջանին սկսած է աշխատակցիլ հայ մամուլին, ի շարս որոնց՝ «Պայքար»ի, «Ապագայ»ի, «Արեւ»ի, «Ժամանակ»ի, «Հայաստանի կոչնակ»ին, եւ այլն, եւլն.։ Կատարած է բազմաթիւ Թարգմանութիւններ, օտար լեզուներէ հայերէնի թէ հայերէնէ օտար լեզուներու։ Յիշենք՝ Բազմավէպի մէջ լոյս տեսած Ալպէր Այնշթայնի յարաբերական տեսութեան մասին երկու կարեւոր գործերու Թարգմանութիւնը, հայերէնէ գերմաներէն՝ Յակոբ Պարոնեանի Պաղտասար Աղբարն ու Շողոքորթը, ֆրանսերէնէ հայերէն՝ Ֆեռնան Նաւառայի «Ես գտայ Նոյի տապանը» (լոյս տեսած, Թերթօնի ձեւով, «Պայքար»ի մէջ)։ 1974-ին ֆրանսերէն լեզուով լոյս ընծայած է «Ծանօթ եւ անծանօթ Հայեր», որու անգլերէն Թարգմանութիւնն ալ լոյս տեսած է 1980-ին։ Հրատարակած է նաեւ հետեւեալ գործերը. - Համազգային ուղղագրութեան եւ հայերէնի մաքրագործման հարցերը, Պարոյր Սեւակի կտակը (1977), Հայր Արսէն Ղազիկեանի նամակները առ Յակոբ - Գրիգոր (1980)։ 1981-ին ալ լոյս ընծայած է «Երկերու հաւաքածոյ»ն, ուր ամփոփուած են մամուլի մէջ լոյս տեսած յօդուածներու, ուսումնասիրութիւններու ծաղկաքաղ մը եւ ծանօթ դէմքերէ ստացած նամակներու մէկ քանին։ Յակոբ-Գրիգոր ծանօթ դէմք մըն էր մեր գաղութի մէջ, որ չէր բացակայեր մշակութային որեւէ ձեռնարկէ, նախագահն էր Կեսարիոյ հայր. Միութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Օգս. 28-ին, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ եւ զաւակներուն։

×

ՄԱՀ ԵՐԳԱՀԱՆ ՌԻՉԸՐՏ ԵԱՐՏԸՄԵԱՆԻ

Օգս. 15-ին, Փենսիլվանիոյ իր բնակարանին մէջ, յանկարծամահ եղած է ամերիկահայ երգահան՝ Ռիչըրտ Եարտըմեան, 68 տարեկանին։

Ծնած էր 1917-ին, Ֆիլատելֆիա, կըրտսերն էր, Միացեալ-Նահանգներու հայ աւետարանական եկեղեցիներու համակարգիչ՝ վերապատուելի Հայկ Եարտըմեանի։ Դաշնակի դասերէ ետք, 14 տարեկանին իսկ, կը յօրինէ Երգը, որ հինգ տարի ետք, մաս կը կազմէ իր հայկական սուիթ-ին։ Երաժշտական բուն ասպարէզը սկսած է 1945-ին։ Իր գործերը նուագուած են աշխարհի ամէն կողմը։ 1966-ին, Ֆորտհէմ համալսարանի յիսուսեաններու առաջարկով յօրինած է անգլերէն լեզուով առաջին պատարագը՝ «Քըմ, բրէաթ սփիրիթ»։ 1976-ին Միացեալ - Նահանգներու 200ամեակի տօնակատարութեանց, Եարտըմեան արժանացած է ոսկէ մետալի, 20 Ամերիկահայերու հետ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգս. 17-ին։

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Գ.

Հայոց բանագաղթը նկարագրուած է նրա «Երնէկ այն օրերուն» պատմուածքում, «Սպիտակ ձիաւորը» վէպի մի հատուածում: Իսկ 1923-ին, Ամերիկայից Եւրոպա շրջապտոյտի դուրս գալով, Համաստեղը եղել է Մերձաւոր Արեւելքում, յատկապէս գնացել ու իր հողու աչքերով տեսել ահազդու Տէր Զօրի անապատը՝ արեւմտահայութեան այդ մեծ գերեզմանոցը, որի անմիջական արտայայտութիւնն է «Գանկի մը հետ» խոհական խռովիչ պատումը: Արձակագիրը, հոգեկան ծանր ապրումների մէջ շրջում է արաբական արիւնոտ անապատներով, տեսնում ճերմակած ոսկորներ, քայքայուած կմախքներ, ողնաշարներից անջատուած ծնկի ոսկորներ եւ գանկե՜ր, գանկե՜ր: Եւ այդ բոլորը աւազի մէջ կիսով թաղուած: Արձակագիրը վերջնում է բացում գանկերից մէկը եւ մտորում. «Անէծքի մը չափ հզօր եւ արտայայտիչ էին անոր զօրաւոր չորք ակռաները ու քարայրներու նման երկու աչքերուն խոռոչները, ուրկէ կարծես անծանօթ յաւիտենականութիւնը կը սկսէր ճիշդ աւերակ հայ վանքի մը պէս, որուն փլած որմերուն վրայ մատուռի մը պէս բանուած աւանդութիւն մը կը փարի: Մենք ճամբու ընկեր դարձանք - ես եւ գանկը:

... Եթէ միայն գիտնայի՜ անունը այդ գանկին... Իմ յուզուած երեւակայութեանս մէջ անուններ եկան շարքով եւ այդ անունները մարմին առին, առին հաստ ու ծանր դէմք: Ես նոյնիսկ իմացայ անոնց ձայները, որոնք լռութեան պէս իմաստուն էին եւ հզօր»:

Եւ անունների տողանցք է կատարւում որոնք արեւմտահայ կեանքի մի քանի էական կողմերն են յատկանշում: Մահտեսի Արութ. ոճրագործները յափշտակել են նրա երկու սիրուն աղջիկներին, որոնց դէմքերին գեղեցկութիւնը ծաղկի պէս կը ծաղկէր: Մակար Վարժապետ. աշակերտներին ուսուցանում էր Անանիա Շիրակացի ու Ղազար Փարպեցի: Տէր Թադիկ. ծերացած ձայնի եւ շնչի մէջ դեռ խունկը կար: Ունէր միւռոնի պէս բարի աչքեր, որոնք լայն թեւերի հետ երկինք կը բարձրացնէր աղօթելիս: Մարութենց Աւոմ. հսկայ, թիկնեղ մի հողագործ, որ հինգ գոմէշներով Հայաստանի հողը կը հերկէր... Գուցէ ռանչպար Կարոյի գա՞նկն էր սա, որ կիրակնօրեայ ժամ - պատարագէն յետոյ գնացել էր իր արտը՝ առաջին ծիլերը տեսնելու եւ վերադարձին տեսել էր ժանդարմներին, որոնք եկել էին աշխատասէր ու խաղաղասէր շինականների հետ արիւնոտ դատաստան տեսնելու, ծիլ ու ծաղիկ չորացնելու: Եւ, սակայն, տէրզօրեան գանկի շուրջը Համաստեղեան ծանր, մղձաւանջային մտորումները աւարտւում են կենսահաստատ եզրակացութեամբ. «Գանկը այնտեղ, սեղանին վրայ էր, երբեմն մոմի մը աղօտ լոյսով: Գա՛նկը կը մտածէր, գա՛նկը կ՚ապրէր, կը շնչէր կարծես ու կը խօսէր իմաստուն լռութիւնով: Անոր մէջ դեռ երա՜զը կար, ինչքան ալ թշնամին ուզէր զայն աւազով լեցնել: Ու կը սպասէր, կը սպասէին 1915-ի բոլոր նահատակները Կապարճաւոր Հայկ դիւցազնի հզօր շեփորին, որ հաւաքէն իրենց ոսկորները, կանգնին ոտքի, հզօր բանակներու պէս, ապրողներուն հետ տէր կանգնելու իրենց հողերուն, վանքերուն, դպրոցներուն, իրենց կանաչ արտերուն ու նաւասարդեան առաւօտեան ծխանի ծուխերուն»:

Համաստեղի ծաւալուն երկը «Սպիտակ ձիաւորը» վէպն է (1000 էջ), որ լոյս է տեսել Լոս Անճըլըսում: Դա արեւմտահայ կեանքը լայն կտաւի վրայ պատկերելու մի հետաքրքրքիր փորձ է: Բազմապլան ու բազմաշերտ այդ վէպի գլխաւոր հերոսը հայ շինականն է, որ կենսատու հողի հետ կռիւ է տալիս, տքնաջան աշխատում, սրբազան հողը ոռոգում իր արդար քրտինքով եւ հողածին բարիքն էլ պաշտպանելու համար պայքարում է ամէն կարգի յափշտակիչների դէմ՝ ազատութեան ու արդար իրաւակարգի համար:

Ազգային գոյութիւնն ու ընտանեկան արժանապատուութիւնը պաշտպանելու, պատմութեան բեմում գոյատեւելու համար հայ ժողովրդի ռանչպար զաւակները լեռ են բարձրանում, ֆիտայի դառնում, քրտինքի հետ արիւն թափում: Սա, արդարեւ, վաւերագրական վէպ չէ, այնտեղ մարմնաւորուած չեն մեծ ֆիտայիների՝ Աղբիւր Սերոբի, Անդրանիկի, Գէորգ Չաւուշի, Արաբոյի կերպարները, այլ ստեղծուած են ֆիտայիների ընդհանուր, հաւաքական կերպարներ: Տաղանդաշատ գրողին, դժբախտաբար, չի յաջողուել համապատասխան գործողութիւնների մէջ զարգացնել եւ իսկական գլխաւոր հերոսներ դարձնել ժողովրդի տառապանքից ծնուած ֆիտայիներ Մարտիկին ու Կիրոսին: Պարզասիրտ հովիւ Մարտիկը Անդրանիկ չի կարողանում դառնալ: Նա յեղափոխութեան խորհրդանիշը չէ, ոգին չէ, ինչպէս Անդրանիկը, Աղբիւր Սերոբը կամ Գէորգ Չաւուշը: Նա չի կարողանում համախմբել յեղափոխութեան ուժերը, բարձրացնել ազգային - ազատագրական շարժումը: Բացառութիւն է կազմում շարքային ֆիտայի Արջ Սագօն, որ անկոտրում ու ուղղամիտ գիւղացի է, որի հերոսականութեանը հաւատում ես: Շարքային շատ ֆիտայիների կերպարները աւելի բնական են, համակրող:

Ինչպէս արդէն ասացինք, «Սպիտակ ձիաւորը» ֆիտայական շարժման վաւերագրական տարեգրութիւն չէ, այլ վիպական երկ է՝ իր ռոմանտիկ, զգացական մթնոլորտով, ինչպէս Կոստան Զարեանի «Նաւը լերան վրայ» վէպը, որ հեղինակի ստեղծագործական երեւակայութեան եւ մտածելակերպի արդիւնքն է: Նոյնը չէ՞ ազգային - ազատագրական շարժման գաղափարախօս ու մեծ երգիչ Րաֆֆու վէպերում էլ:

«Սպիտակ ձիաւորը» սիւժետային կուռ կառոյց չունի: Շատ են զարտուղումները: Վէպի առաջընթացը պայմանաւորուած է ոչ թէ որոշակի գործողութիւններով, այլ վիպայնից աւելի պատկերային, նկարագրական հոսքով: Գործողութիւններին փոխարինում են նկարագրութիւններն ու մտորումները:

Չնայած վէպի կառուցուածքի ճարտարապետական կուռ գծերի բացակայութեանը, իր հիւթեղ գրչով միշտ ներկայ է Համաստեղը: Գեղեցիկ հատուածներով, կերպարներով, ժամանակաշրջանի հոգեբանութիւնը բնութագրող բովանդակութեամբ արձակագիրը նաեւ ճանաչողական մեծարժէք նիւթ է տալիս: Ինչպիսի՜ ջերմութեամբ են նկարագրուած Մարտիկի եւ Ջէյնապի ռոմանտիկ ապրումներով սիրային յարաբերութիւնները, խռովայոյզ հոգեվիճակները: Վէպի շատ էջերում դիւցազնական շունչ կայ եւ թրթռուն քնարի մեղեդայնութիւն:

Այսուամենայնիւ, ինչպէս նշեցինք, Համաստեղի վէպը թուլցնում են վիպային հոսքի համամասնութիւնների խախտումները, կենդանի գործողութիւնների կենդանի երկխօսութիւնների փոխարինումը պատմողական ոճով, երբեմն անհարկի նկարագրութիւններով, նամակագրութիւններով, այնուամենայնիւ, վէպը շնչում է դիւցազնական շնչով եւ համաստեղեան մեղեդայնութեամբ:

Յատուկ ուշադրութեան է արժանի Համաստեղի լեզուն:

Գրական ստեղծագործութիւնների լեզուի առանձնայատկութիւններին անդրադառնալով՝ ակադ. Եդ. Ջրբաշեանը լեզուական փակտորը միշտ պայմանաւորում է տեղի, միջավայրի իւրօրինակութիւններով, պատկերների բնոյթով, թեմատիկ - գաղափարական բովանդակութեամբ: Պրակտիկայում նոյնն է Համաստեղի համար էլ: Լեզուն անչափ կարեւոր տեղ է գրաւում արձակագրի արուեստի ոլորտում: Հասկանալի է, գրական երկի բոլոր պատկերները, իւրաքանչիւր միտք, հոգեկան ապրում, նկարագրութիւն, գեղարուեստական մանրամասնութիւն, ամէն ինչ այստեղ հանդէս է գալիս միմիայն լեզուական այս ու այն ձեւի մէջ: Ուստի լեզուի կատարելութեան մակարդակը առաջնահերթ նշանակութիւն է ստանում Համաստեղի երկերի գեղարուեստական մակարդակի արժեւորման մէջ:

Ինքը՝ Համաստեղը, չափազանց բարձր գնահատելով լեզուի գեղարուեստական դերն ու ընդհանուր նշանակութիւնը, գրել է, թէ լեզուն արուեստի կէսն է: Որ լեզուն գրական երկի բովանդակութեան անհաղորդ, հագուստի նման լոկ արտաքին ձեւ տուող երեւոյթ չէ, այլ ներթափանցում, մտնում է ստեղծագործութեան արիւնատար երակների մէջ, շեշտում, յստակեցնում, աւելի ցայտուն դարձնում ու մեծապէս ուժեղացնում երկի գեղարուեստական ազդեցութիւնը, ուժեղացնում բարոյական - գաղափարական բովանդակութիւնը: Համաստեղի երկերում բովանդակութեան եւ ձեւի նման փոխներգործութիւնը յանգում է անբաժան միասնութեան՝ վկայելով գրողի մեծ տաղանդը:

Հասկանալի է, թէ ինչու արձակագիրն իր ստեղծագործական տքնաջան աշխատանքի ընթացքում մեծապէս հոգ է տանում, որ լեզուն օրգանապէս մերուի երկի բովանդակութեանը, փոխադարձ ներթափանցմամբ զօրացնի ստեղծագործութեան համոզչութիւնը, յուզականութիւնը, գեղարուեստական ուժը, որ լեզուն լինի կենդանի, խօսուն, պարզ, դարերի ընթացքում ձեւաւորուած ժողովրդանին լեզուամտածողութեանը հարազատ: Այդ բանի կենսագործմանը մեծապէս նպաստում է այն բնատուր իրողութիւնը, որ Համաստեղն ունի երաժշտական ականջ, ներթափանցող, զգայուն աչք, խռովք ապրող սիրտ՝ պայմանաւորուած մարդկային գերզգայուն զգայարաններով: Համաստեղի գրիչը չափազանց հաղորդական է եւ գեղագիտական մեծագոյն հաճոյք, հոգեկան բաւարարութիւն է պատճառում, խորապէս յուզում, մեզ տանում մարդկային ազնուագոյն զգացումների ներաշխարհը, ստիպում խորապէս սիրել, թախծել, վշտանալ, երազել, խորապէս ապրել գրական երկի տիպարների կեանքով, նրանց արարքներով, պատումի իրադարձութիւններով, հերոսների հոգեկան վերիվայրումներով:

Այսպէս գրական դաւանանքով Համաստեղը հեռու է կանգնած ինչպէս լեզուի գրասենեակային չորութիւնից, այնպէս էլ քաղցր - մեղցր զարդարանքներից, բառի շռայլութիւնից լեզւում եւ ընդհանրապէս արուեստում՝ ձեւապաշտութիւնից: Նրա ռէալիստական կոնկրետ, թանձր լեզուն նկարագրութիւնը տեսանելի, շօշափելի է դարձնում եւ քանդակագործ վարպետի նման ուղղակի քանդակում պատկերները, կերպարները, հոգեբանութիւնները, մեծապէս օգնում տիպական բնաւորութիւններ ստեղծելուն, հայրենի բնութեան ու գեղջկական կեանքի զարմանալիօրէն հարազատ արտացոլացմանը:

Մեծ արուեստագէտ, արուեստականութիւնից հեռու կանգնած գրողը զգայուն ունկնդիր է իր ներքին ձայնին, գրական հաւատամքին, յուշ - յիշատակներին: Ընթերցողը բոլոր զգայարաններով փոխադրւում է նրա պատկերած երկրաբանական, ֆիզիքական ու հոգեկան աշխարհը:

Համաստեղի պատումներն ընթանում են խօսքի բնական, կենդանի հոսքով անզարդ ու հաղորդական: «Ամէնէն գեղեցիկ զարդը անզարդութիւնն է», - ասել է հայ երգիծական գրականութեան գագաթ Յակոբ Պարոնեանը: «Ուժը պարզութեան մէջ է», - հաստատել է մեծ Թումանեանը: Այս հաստատումները լիովին համընկել են Համաստեղի գրական դաւանանքին, գեղագիտական սկզբունքին: Արեւմտահայ գաւառի կեանքը պատկերող պատմուածքներում նա չափի նուրբ զգացողութեամբ օգտագործել է գիւղական խօսելակերպի կենդանի երանգը ցուցադրող արտայայտչական միջոցներ, թեւաւոր խօսքեր, բառեր ու ոճեր՝ գնալով իր ուսուցիչներ Թլկատինցու եւ Ռուբէն Զարդարեանի հետքերով, բայց խուսափելով գաւառաբարբառով գրուածքը ծանրաբեռնելուց, պարզունակութիւնից կամ խիստ ոճաւորումից: Յիշեալ իր երկու ականաւոր հայրենակիցների ստեղծագործական ժառանգորդը լինելով հանդերձ՝ Համաստեղը մնացել է իւրօրինակ, ինքնատիպ ոչ միայն լեզուի հարցում, այլեւ գրական ընդհանուր ոճի, կառոյցի, պատկերների, կերպարների, հոգեբանութիւնների կերտման ու բացայայտման ոլորտներում: Գիւղական խօսելակերպի կենդանի երանգ տալու համար նա երբեմն օգտագործում է գաւառաբարբառի առանձին դարձուածքներ, արտայայտութեան ու բառի կրկնութիւններ, այսուամենայնիւ, արձակագիրը դէմ է «լեզուական նատուրալիզմ»ին, գրականութեան լեզուն գաւառաբարբառով խճողելուն ու դրա հետ կապուած շարահիւսական ու ձեւաբանական ընդունուած օրէնքները շրջանցելուն:

Ամերիկահայ անուանի գրողներ Բենիամին Նուրիկեանի, Վահէ Հայկի, Արամ Հայկազի լեզուի վրայ մեծ ազդեցութիւն է թողել համաստեղեան այս լեզուամտածողութիւնը, ընդհանրապէս նրա ոճը, շարահիւսական համակարգը:

Պէտք է նշել նաեւ, որ արձակագիրը խիստ տարբերակում է ստեղծագործութեան լեզուն՝ տարբեր նիւթերի ոլորտում: Օրինակ, գեղջկական պատումների լեզուից. բոլորովին տարբեր է նրա փիլիսոփայական - քնարական ստեղծագործութիւնների լեզուն: Այդ տարբերակումն անմիջապէս զգացւում է «Գիւղը», «Անձրեւը» եւ ապա «Աղօթարան»ը ընթերցելիս: Վերջինի մէջ լեզուն զուտ գրական է՝ բոլորովին զերծ գաւառաբարբառից, շարահիւսումը, ձեւակերտումը նուրբ է, քնարական - խոհական ու կատարեալ ձեւի մէջ, այն, ինչ պահանջում են տուեալ երկի, նիւթի փիլիսոփայական տարբերիչ առանձնայատկութիւնները:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար. 3)

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

—×—

Հետաքրքրութեամբ կարդացի «Յառաջ»ի Յուլիս 18 եւ 19 թիւերուն մէջ լոյս տեսած Մարգրիտ Մարկոսեանի «Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ» խորագիրը կրող համով հոտով մատուցուած յուշագրութիւնը:

Մարգրիտ Մարկոսեան ծանօթ անձնաւորութիւն մըն է, ու անոր այս երկարաշունչ գրութիւնը որքան տաք ու բաբախուն սրտով գրուած կը յիշեցնէ լիբանահայ երիտասարդութեան նոյնքան առողջ մտասեւեռումը դէպի մանկութեան ու պատանեկութեան մթնոլորտն ու ապրումները՝ որոնց ենթահողը կը կազմէ Պէյրութը իր շրջակայքով, իր բազում ինկալէտ տաճարներով, մարզական ակումբներով, բարեսիրական, մշակութային ու գեղարուեստական կեդրոններով, բարձրագոյն վարժարաններով, Հայկազեան գոլէճով ու երեք համալսարաններով, ուր կը կազմաւորուէին ու կը թրծուէին հազարաւոր հայ երիտասարդներ, դառնալու համար մեծագոյն նպաստը սփիւռքահայ իրականութեան:

Մարգրիտ Մարկոսեան այդ հոյլին կը պատկանի, ու այդ անքակտելի կապը զինք կը մղէ յաճախ վերադառնալու հեռաւոր Ամերիկայէն դէպի ակունք, դէպի արմատ, շօշափել զայն անգամ մը եւս ու շարունակել ապրիլ ու խորհրդածել այդ իրականութեան վրայ որ եղաւ Պէյրութի հայ կեանքը իր մակընթացութիւններով ու տեղատուութիւններով:

Մարկոսեաններուն կ՚այցելէի յաճախ: Պուրճ - Համուտի ծայրամասին վրայ կը գտնուէր Նոր Թոմարզա թաղամասը, ուր համեստ տան մը մէջ կ՚ապրէին անոնք: Մարգրիտին երէց եղբայրը՝ Խաչեր Մարկոսեան դասընկերս էր, տաք ու հաղորդական բնաւորութեամբ տղայ մը:

Քիչ ետք կը միանար մեզի նաեւ Յարութիւն Կարեւորեանը:

Երեքս ալ նոյն դասարանի սաներ՝ կը յաճախէինք վիէննական Մխիթարեան վարժարանը:

Հայր Ն. Ակինեան, Բ. Ֆէրհաթեան եւ Հ. Ոսկեան իրենց գուրգուրանքին ու հոգածութեան առարկան դարձուցած էին հոն յաճախող աշակերտական հոյլը, ջամբելով անոնց հայեցի դաստիարակութիւն:

Մարկոսեաններուն տան մէջ, երեքս միասին երկար ժամեր կը խօսակցէինք հայ թէ ֆրանսական գրականութեան շուրջ: Հիացումով կը կարդայինք Նիկողոս Սարաֆեանի նկարչագեղ արձակը:

Գաղափարի փոխանակումներ կ՚ունենայինք օրուան շարժումներուն մասին, կը ծրագրէինք միասին ներկայ ըլլալ զանազան գործունէութիւններու եւ ձեռնարկներու: Այս երեկոյեան դէմ կը քալէինք Նոր Թոմարզայէն դէպի Տօրա երկարող նարինջենիներու պարտէզներով եզերուն այն ճամբան որ հմայիչ բան մը ունէր իրիկուան ժամերուն: Այդ վաղ ժամանակներուն հորիզոնը կ՚երկարէր մինչեւ Մեթնի կանանչաւէտ բլուրները: Չկային Պաուշրիէի բարձրակառոյց խիտ ու հայահոծ թաղամասերը:

Ափսո՜ս որ չկան այլեւս այդ անծայրա-

...իր պարտէզները նարինջենիներու։
Սիմենթի կառոյցները գրաւեցին անոնց տեղը, փակելով նաեւ գեղեցկատեսիլ հորիզոնը երբեմնի...

×

Մեր աշակերտական շրջանին, կարեւոր ձեռնարկները տեղի կ'ունենային Կաւան-թէաթրի մէջ, երբ տակաւին աւելի յարմար սրահներ չկային։ Երբեք ալ անմոռանալի ընկերներ, միասին ներկայ եղանք Փոլ Քլոտէլի «Լ'Անոնս ֆէթ ա Մարի» գործին բեմադրութեան, խաղարկութեամբ այդ օրերու ֆրանսական թատրոնի լաւագոյն ուժերուն՝ Ժիզելի եւ Միշել Ալֆայի։ Դերասան Արմէն Եանըքեանի խաղարկութեամբ՝ «Արա Գեղեցիկ» թատերական գործին բեմադրութեան։ Այլ առիթներով, դարձեալ ներկայ եղանք Համազգայինի թատերական ներկայացումներուն, ինչպէս «Հեղեղը», «Հին Աստուածները», «Ոսկի Աքաղաղը» եւ այլն, որոնց մէջ բացայայտօրէն կը շեշտուէին Ժորժ Սարգիսեանի բացառիկ կարողութիւնները որպէս բեմադիր, դերուսոյց եւ դերասան միանգամայն եւ ուր կը փայլէին Խաչիկ Արարատեան, Զ. Շանթ, [illegible]եան ու ամբողջ դերասանական կազմը։

Երաժշտական մարզէն ներս, իսկական վայելք էր ունկնդրել Արամ Խաչատրեանի ղեկավարութեամբ անոր դասական գործերուն կատարումը Պէյրութի Իւնեսքոյի ընդարձակ սրահի մէջ, ինչպէս նաեւ այլ առիթով Երեւանի Երգի Պարի Անսամպլին ու Էստրատայի երգիչներուն բացառիկ ելոյթները նոյն սրահին մէջ։

Ուշագրաւ երեւոյթներ էին նաեւ Հայկ. գեղարուեստական կեանքին փայլ տուող Բարսեղ Կանաչեանի եւ Համբարձում Պէրպէրեանի երգչախմբային համերգները՝ հայ երգի կալուածէն ներս։

Իսկ հայ լեզուի ու գրականութեան համար, Արշակ Չօպանեանի, Կարապետ Փօլատեանի, Շաւարշ Միսաքեանի եւ [illegible]ի տուած դասախօսութիւնները մեծ յաջողութիւններ էին, երբ մերթ ընդ մերթ անոնք կ'այցելէին Պէյրութի հայկական օճախը։

Այս բոլոր երեւոյթներն ու ձեռնարկները որքան պատուաբեր նոյնքան եւ թելադրիչ հանգամանքով բացառիկ խանդավառութիւն կը ստեղծէին ընդհանրապէս հայ ժողովուրդին ու մասնաւորապէս երիտասարդ սերունդին մէջ, ներարկելով շարունակ նոր աւիւն ու դառնալով անոր դրդիչ ուժը։

Ու այս բոլոր հանգրուանները օղակ առ օղակ ծնունդ տուին Պէյրութի հայ մշակութային կեանքին, դարձան անոր բազկերակը ու սրտին հեւքը, մինչեւ որ պայթեցաւ քաղաքացիական անգութ պատերազմը, որու պատճառաւ շատեր ցիրուցան եղան կանգ առնելով հիւրընկալ այլ ափերու վրայ։

Ու այս պահուն, իւրաքանչիւրը իր գտնուած անկիւնին մէջ ինքնամփոփ ու [illegible] խանդաղատանքով կը վերյիշէ ու պահ մը կը խորհրդածէ հրաշքի համազօր այն մեծ իրականութեան վրայ, որ եղաւ Պէյրութի հայ կեանքը։

ԱՐԱՄ ՓԱԼԵԱՆ

ՎՐՁԻՆԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԹՐՔԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ

Քաղեց՝ ԾՐԱՐՈՒՆԻ

×

ԱՐԻՒԼ ԱՃԷՄԵԱՆ. - Ծնած է Պոլսոյ 1906-ին։ Այս տաղանդաշատ ու բազմակողմանի նկարիչը, երեք տարեկանին հայրը կորսնցուցած ըլլալով մանկութեան ու պատանեկութեան շրջանը որբանոցներու մէջ անցուցած է։ Զինադադարէն վերջ, բախտը կ'ունենայ Վենետիկ ղրկուելու, ուր Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին մէջ իր ուսումները կը լրացնէ։

Վարժարանի վարչութիւնը, անոր նկարչութեան հանդէպ ունեցած մեծ հակումը նկատի առնելով, 1923-ին, զինքը Գեղարուեստից Վարժարանը կ'արձանագրէ, ուր ան, իր ընթացքն յաջողութեամբ աւարտելով, ոսկի մետալով եւս կը վարձատրուի։ 1929-ին, Աճէմեան, Միլանօ կ'անցնի, ուր երկու տարի միայն կը մնայ։ 1932-ին, զինքը Փարիզ կը գտնենք։ Ան, այստեղ առաւելապէս, որմնանկարի ճիւղով զբաղած է, մասնակցելով միանգամայն նկարչահանդէսներու։

1934-ին «Սալոն տէ զ'էնտէբանտան»ի նկարչահանդէսին մասնակցած էր։ Քննադատ մը, Քլէման Մօր, այս առթիւ, Աճէմեանի մասին դրուատիքով արտայայտուելով, անոր դասական ոճով յօրինած նկարները շատ յատկանշական կը գտնէ ու կ'աւելցնէ. «Մեր քով, իր բնակութեան միջոցին, ան, Սեւրի, Առնուվիլի եւ Փարիզի հայ եկեղեցիներուն համար նկարներ յօրինեց եւ իր «Խաչին փառքը» անուն յօրինումն ալ, «Թուէն» փողոցի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն նուիրեց։

Ան, մեծ բծախնդրութեամբ յօրինած է նաեւ, Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ Առաքելութեան համար, «Սուրբ Սեղբեստրոս Քահանայապետին եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին հանդիպումը» անուն նկարը։ Ասոնցմէ զատ, ան նկարած է «Ս. Կուսի եւ Յիսուս Մանուկի երեւումը», Սեւրի հայ վարժարանին մատուռին եւ «Յիսուս Փրկիչ եւ Աւետարանիչները» անուն որմնանկարը, Վիլէժ լը Պէլի հայ եկեղեցւոյ ճեղունին համար։

Բոլոր այս գործերը, իտալական Վերածնունդի դրոշմը կը կրեն եւ կասկած չկայ, որ իր ճշմարիտ ուղին գտնելու մէջ, այս մեծ շրջանը, իր ազդեցութիւնը գործած ըլլայ, Արիւլ Աճէմեանի վրայ։

Ինք, Աճէմեան, ըլլալով մասնաւորապէս կրօնական նկարիչ մը, աշխարհիկ նիւթեր ալ յօրինել չէ քաշուած։ Ասոր ապացոյցն են իր «Նէրէիտներ» Սալոն տէ զ'էնտէբանտանի լաւագոյն «Նիւ»երէն մին եւ թէքնիք մեծ ճարտարութիւն պահանջող, պարոն «Բիքառի Դիմանկարը» գործը, որ սքանչելի յօրինում մըն է։

Աճէմեանի պաստառներուն որակը այնքա՜ն բարձր է, որ ան հիմակուընէ արդէն մեր լաւագոյն նկարիչներու կարգին դասուած է»։

1939-ին, Աճէմեան Նիւ Եորք կը ժամանէ եւ անմիջապէս, իր 30-ի մօտ նկարներով նկարչահանդէս մը կը սարքէ, պաստառներով, որոնք դիմանկարներ, դաշտանկարներ եւլն. կը ներկայացնէին։ «Նիւ Եորք Փոսթ»ի Յունուար 14, 1939-ի թիւին մէջ, Ժերոմ Քլայն քննադատը կը գրէ. «Նիւթըն Կալըրիի մէջ, Հայ ծագումով, իտալական եւ ֆրանսական մշակոյթով սնած, Արիւլ Աճէմեան նկարչին առաջին ցուցահանդէսը տեղի ունեցաւ։ Ան, նկարչութեան զանազան սեռերուն մէջ, շատ դիւրութեամբ յաջողող անձ մըն է եւ իր նկարներով ու ոճով, վիպապաշտ Շասսէրիօն, Գուրպէն եւ ամերիկեան ինչ ինչ նկարիչներ մեզ կը յիշեցնէ։ Ունի սքանչելի թէքնիք մը։ Իր գործերը, այս տեսակէտէ շատ հետաքրքրական են»։

Աճէմեանի մեծադիր պաստառներ նկարելու ատակութիւնը, բեղնաւոր երեւակայութիւնը եւ իր նկարելու ոճը, մեծապէս գնահատուած են, եկեղեցական մեծերէ, որոնք անոր պատկառելի մեծութեամբ նկարներ ապսպրած են։ Այսպէսով է, որ Աճէմեան, Նիւ Եորքի Ռաքաուէյի «Առաքելական եկեղեցւոյ» գլխաւոր խորանին դմբէթը զարդարելու սահմանուած մեծադիր որմնանկար մը շինած է, իրեն նիւթ ունենալով «Ս. Կուսի փառաւորում»ը։

Նիւ Եորքի Կարմեղեան «Կարմէլիթ» եկեղեցիին որմանկարն ալ ինք յօրինած է, եկեղեցիի մը, որուն գլխաւոր պատը գրեթէ 400 քառ. մեթր է։ Նիւ Եորքի Անարատ Յղութիւն եկեղեցիին համար ալ մեծ պաստառ մը յօրինած է, իրեն նիւթ ունենալով Ս. Պատարագը, Քրիստոսի Փրկագործութեան նուիրուած։

Աճէմեան «Սաղմոսաց Գրքին» նոր մէկ թարգմանութիւնն ալ նկարազարդած է, նոյնպէս եւ «Չորս Աւետարանիչներու հետեւողութեամբ գրուած, Յիսուսի կեանքը» երկը նկարազարդած է, երկ մը, որ երկու հատորներով հրատարկուած է, իր մէջ ունենալով 250 սքանչելի պատկերներ։

Այս վերջին երկին պատկերազարդումին առիթով, ականաւոր քննադատ մը, սա նշանակալից եւ յոյժ պատուաբեր տողերը գրի առած է կրօնական պարբերաթերթի մը մէջ «... Պէտք կը զգանք քանի մը խօսք ըսել, այն մեծաթիւ պատկերներուն առընչութեամբ, որոնք այս գրքին իւրաքանչիւր էջը կը զարդարեն եւ որոնք Արիւլ Աճէմեանի գործերն են։ Այս անունը հայկական է եւ Հայերը, ըլլալով արեւելեան ժողովուրդ մը, կրօնական խոր զգացումով եւ հոգւոյ մեծութեամբ օժտուած, մեզմէ աւելի ատակ են զգալու եւ իւրացնելու այն գեղեցկութիւնը, որ Սաղմոսները մեզի կը ներշնչեն»։ Աճէմեանի այս պատկերները, որ անդուլ անդադար վերջին երեք տարիներու ընթացքին այս ո՛չ սովորական գրքին համար յօրինեց, յաճախ «Կիւսթաւ Տօրէ»ն մեզ կը յիշեցնեն։ Անոնք, ողբերգական բնոյթով մինչեւ վսեմին կը բարձրանան, խորհրդանշական եւ առաւելապէս ու բացայայտիչ։ Ասկէ զատ, անոնք կ'ողեկոչեն Ճէյմս Թիսսոյի նկարչական ու ճշգրիտ իրապաշտութիւնը»։

«Աճէմեան, մեծ արուեստագէտ մըն է, իրապաշտ իմացականութեամբ, կրօնական խոր զգացումով եւ խորհրդապաշտ վրձինով։

Կը շնորհաւորեմ, անկեղծօրէն նկարիչը, որ այս գործին պատկերները յօրինած է»։

Արիւլ Աճէմեան, գեղեցիկ ու պատկառելի նկարներ եւս յօրինած է, Պոսթընի եւ Լոս Անճըլըսի, Վիեննական Մխիթարեան եկեղեցիներու խորաններուն համար։ Ահա, միջազգային չափանիշով նկարիչ մը եւս որ պատիւ կը բերէ Թրքահայ հանրութեան։

Մահկանացուն կնքեց Նիւ - Եորք, 1965, Նոյեմբեր 28-ին։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԹՂԹԱԿԻՑԸ

×

Զինուորական բախումի մը հետեւելու համար ղրկուած առաջին թղթակիցը եղած է Անգլիացի մը. Ուիլեըմ Ռասըլ, «Թայմզ» թերթին կողմէ Խրիմի պատերազմին (1853 - 1856) հետեւելու համար հոն ուղղարկուած է. այդ պատերազմին անգլիական զօրքը Ֆրանսական, փիէմոնթէ եւ թրքական ուժերու հետ կը կռուէր Ռուսերու դէմ։ Անգլիական մամուլն էր, որ իր վեց օրաթերթերով, եւ քանի չափ շաբաթաթերթերով առաջինը եղաւ իր ազդեցութիւնը ցոյց տալու հանրային կարծիքին վրայ։

Ռասըլ չէ վարանած պատմելու անգլիացի զինուորներու կեանքին դէշ պայմանները (առողջապահական խեղճ կացութիւնը, թերի սննդառութիւնը) որոնք Մեծն Բրիտանիոյ մէջ բողոքի բուռն շարժումի մը ծայր տուին։

Խրիմի պատերազմը առիթը եղած է նաեւ լուսանկարներով առաջին ռփորթաժին, նախապէս Նիէփս եւ Տակէռ դտած էին թէքնիքը եւ անգլիացի Ռ. Ֆէնթըն եղաւ առաջնորդը լրատուութեան այս նոր սեռին որ մեծ ապագայ կը խոստանար։ Հարկաւոր կազմածները ծանր ու մեծղի, մեծ օժանդակութեան կը կարօտէին, որպէսզի պատրաստուէր լուսանկարը։ Քանի մը տարի ետք ԱՄՆ-ու մէջ 1861 - 1865ի պատերազմին ընթացքին Մ. Պրէյտի կամ Ճ. Պարնըրի նման թղթակիցներ քաշած են լուսանկարներ որոնք այսօր եւս այդ մարզին գլուխ գործոցները կը նկատուին եւ ի մէջ այլոց պատմաբաններու համար անգնահատելի վկայութիւններ կը հանդիսանան։

Թ. Ա. Թ.

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Եւ ես տեսնում էի՝ ընթրիքի ժամանակ ծերունու բոլոր որդիքը ոտքի վրայ սպասաւորութիւն էին անում, կամ մի բան ներս էին բերում եւ կամ դուրս էին տանում։ Նրանցից մէկը միայն, երէց որդին, հօրից թոյլտուութիւն ստացաւ մեզ հետ սեղանակից լինելու։ Կիները ամենեւին չէին երեւում, նրանք փակուած էին տղաւարի առանձին բաժնում։ Երբ սեղանը հաւաքեցին, որդիները հեռացան, որ իրանք էլ մի բան ուտեն։ Մենք ծերունու հետ մնացինք տղաւարում միայնակ»։

«Որդիների թիւը հասնում էր չորս հոգու. բոլորը կարծես թէ տիտանների սերունդից լինէին, առողջ եւ ամուր կազմուածքով։ Ամէնքը ամուսնացած էին, ունէին բազմաթիւ զաւակներ, որոնցից շատերը նոյնպէս ամուսնացած էին։ Տունը լիքն էր ամէն հասակի երախաներով։ Այստեղ ապրում էին մի քանի սերունդներ, որոնք սերտ կերպով միացած էին միմեանց հետ, որոնց գլխին կանգնած էր ալեւոր պապը իւր նահապետական մեծութեամբ։

×

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Սանամի տկարութիւնը ստիպեց մեզ երկար մնալ մեր հիւրընկալի տղաւարում, - շարունակեց աւազակապետը իւր ընդհատուած պատմութիւնը։ - Օրիորդի լքուած ուժերը հետզհետէ թուլացան, եւ նա վերջապէս չկարողացաւ տանել այն բոլոր տանջանքները, որ կրել էր իւր հօր տնից բաժանուելից յետոյ։ Երասխ գետի մէջ պատահած սարսափելի անցքից յետոյ, նա արդէն իրան ոչ բոլորովին առողջ էր զգում։ Բայց նա թաքցնում էր ինձանից իւր դրութիւնը, մինչեւ հիւանդութիւնը խիստ ծանր կերպարանք ստացաւ։ Հիւանդի համար որոշել էին մի առանձին տղաւար եւ ոչ ոք չէր խանգարում նրա հանգստութիւնը։ Բժիշկ չկար. նրան թողել էինք բնութեան կամքին։ Միայն երբեմն նրա մօտ մտնում էին զանազան պառաւներ, ի՞նչ դեղ ու դարման էին անում, - ո՛չ իրանք էին հասկանում եւ ո՛չ ալ ես։ Ես նրա մահճի մօտից չէի հեռանում. ամբողջ գիշերը անքուն նստած, լսում էի նրա խուլ հառաչանքները, ականջ էի դնում նրա ծանր շնչառութեանը, իսկ ցերեկով նայում էի նրա գունաթափ դէմքին։ Մի առաւօտ նստած էի նրա մօտ, եւ լի տխուր մտածութիւններով նայում էի նրա վրայ։ Այդ միջոցին քնած էր նաեւ, աւելի ճիշդ ասած, գտնւում էր մի այնպիսի ինքնամոռացութեան մէջ, որ չէր զգում իմ ներկայութիւնը։

Այն զուարթ դէմքը, որ մի ժամանակ իւր կանացի քնքշութեան հետ արտայայտում էր այրական վեհութիւն։ Այժմ թառամած էր, այժմ չունէր առաջուան կենդանութիւնը։ Այն խորախորհուրդ աչքերը, որոնց մթութեան մէջ մի ժամանակ այնքան կեանք, այնքան զօրով եւ այնքան հոգեկան ջերմ զգացմունքներ կային, - այժմ այդ աչքերը չունէին առաջուան կրակը։ Այն ողջախոհական շրթունքները, որոնցից լսել էի այնքան քաղցր, այնքան բարեկամական խօսքեր, որոնք միշտ մխիթարել եւ խրախուսել էին ինձ, - այժմ այդ շրթունքները թրթռում էին տենդային ցնցումներով եւ իմ մէջ ազդում էին սոսկում ու զարհուրանք միայն։ Յուսահատական խառն մտածութիւններ տանջում էին ինձ։ Ի՞նչ կը լինի մեր վերջը, եթէ երկար կը տեւէ նրա հիւանդութիւնը, ասում էի ես։ Եթէ նա առողջ լինէր, նա այնքան ուժ եւ տոկունութիւն ունէր, որ ամէն տեղ կարող էր գալ ինձ հետ, եւ ես ամէն տեղ կարող էի տանել նրան։ Կը գնայինք կը հեռանայինք մի անծանօթ աշխարհ եւ ոչ ոք չէր գտնի մեզ։ Բայց ի՞նչ կարելի էր անել հիւանդի հետ։ Ո՞ւր տանել նրան, ո՞րտեղ թաքցնել, - այդ մտքերը սաստիկ խռովեցնում էին ինձ։ Մենք դեռ Պարսից սահմանից շատ չէինք հեռացել. մենք դեռ բաւական մօտ էինք գտնւում այն երկրին, որտեղ բնակւում էր նրա հայրը։ Իսկ այդ անգութ հօր սատանայական հետախուզութիւններից անյայտ մնալը՝ հեշտ բան չէր։ Անկարելի էր, որ նա ստուգած չլինէր թէ մենք որ կողմը կամ ուր էինք գնացել։ - Օրիորդը ընդհատեց իմ մտածութիւնները։ Նա այժմ զառանցութեան մէջ արտասանում էր անկապ խօսքեր։

(Շար. 167)

(Շար. Ա էջէն)

ջեւ տեղի ունենալիք մրցումներու կազմակերպիչ կոմիտէն իր աշխատանքը լրացուցած է Պիյոտր Դեմիչեւի նախագահութեամբ։

Հանդիպումները տեղի պիտի ունենան Մոսկուայի Զայքովսկի սրահին մէջ։ Հանդիսաւոր բացումէն ետք, Սեպտեմբեր 2-ին, առաջին խաղը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 3-ին եւ կը շարունակուին Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը։ Անաւարտ խաղերը կը շարունակուին Չորեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Կիրակի օրերը, իսկ Երկուշաբթի՝ հանգիստի օր է։

×

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ

Լուսաւորութեան նախարարութիւնը եւ սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէն կազմակերպած են դասընթացքներ սփիւռքի հայկական դպրոցներու ուսուցիչներուն համար։ Ամերիկայէն, Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Քանատայէն, Իտալիայէն, Շուէտէն, Արժանթինէն, Աւստրալիայէն, Լիբանանէն, Յունաստանէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Յորդանանէն, Կիպրոսէն, Արաբական Միացեալ Իշխանապետութիւններէն եւ այլ երկիրներէ եկած 50 մանկավարժներ ունկնդրած են շարք մը դասախօսութիւններ, ինչպէս՝ «Սովետական Հայաստանը Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու եղբայրական ընտանիքի մէջ», «Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու բարեկամութիւնը», «Խորհ. Հայաստանի տնտեսական յառաջդիմութիւնը», «Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութիւնը 12-րդ հնգամեակի մէջ» բնաբաններով։ Միամսեայ դասախօսութիւններու շարքին մէջ կարեւոր տեղ յատկացուած է հայ լեզուի եւ գրականութեան, մանկավարժութեան, հոգեբանութեան եւ հայագիտութեան։ Սփիւռքահայ ուսուցիչները կը ծանօթանան Հանրապետութեան կեանքին եւ նուաճումներուն, հանդիպումներ կ'ունենան գիտնականներու, գրողներու, նկարիչներու եւ երգահաններու հետ, կ'այցելեն Լենինական, Կիրովական, Թանգարաններ, եւ Երեւանի տեսարժան վայրերը։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌՈՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԷՆԻԹ - ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Թէեւ ախոյեանի տիտղոսը կրող Լենինգրադցիները այժմ չունին անցեալ տարուան կրակոտ ու բազմերանգ խաղը, բայց եւ այնպէս բաժակի մրցումներուն Ալմա - Աթայի մէջ իրենց տարած տպաւորիչ յաղթանակը, եւ արագ խաղարկութիւնը վերստին յոյսեր ներշնչած են իր համակիրներուն։

Պէտք է ըսել որ խաղին սկիզբը դաշտի տէրերը առանց որեւէ երկիւղի մեծ ուժերով առաջ նետուեցան, եւ այդ պահերուն Արարատի աղոց գործը դիւրին չէր։ Գլխաւորաբար ուշադրութիւն ընելով պաշտպանողականի, կը խաղային հակառակորդին ճնշումին տակ, բայց պէտք է ըսել առանց խրարանցումի։

Իրականութեան մէջ առաջին կիսախաղին Արարատցիները մէկ անգամ Թոյլ տուին մրցակիցին աջ թեւէ անարգել յարձակում մը ընել որու յաջորդող փոխանցումը Արարատի բերդին առջեւ գտնուող Դոլգոպոլի, Թոյլ տուաւ այս վերջինոյն արագ հարուածով մը կոլը նշանակել։ Արարատի բերդապահին համար անկարելի էր արգելք հանդիսանալ այս կոլին, արդէն ան ընդհանուր առմամբ անթերի խաղարկութիւն մը ունեցաւ եւ մանաւանդ խնքզինքը գերազանցեց այն պահուն երբ երկու Լենինգրադցիներ իր առջեւ յայտնուեցան նպաստաւոր դիրքի մէջ, ան շատ արագ եւ վտանգաւոր ելոյթով մը գնդակը որսալով կասեցուց վտանգը։

Իսկ Արարատցինե՞րը։ Անոնք խսկապէս արժանի են գովասանքի, ոչ միայն իրենց զօրաւոր պաշտպանողական խաղին համար, այլեւ իրենց կտրուկ յարձակումներուն, անսպասելի եւ ամէն կողմէ։ Ահա այսպիսի յարձակումի մը ընթացքին է որ Զէնիթի պաշտպանները ըս-տիպուեցան արգիլուած շարժումի մը դիմել եւ պատժուեցան։ Մօտ 20 մեթրէն Սարգսեանն է որ հրաշալի եւ ուժգին հարուածով մը նշանակեց հաւասարութեան կոլը։

Յատկանշական է որ հաւասարութենէ վերջ ալ հակառակ Զէնիթի աղոց աւելի շատ եւ զօրաւոր յարձակումներուն, Արարատցիները Թէ կրցան պաշտպանուիլ եւ Թէ միանգամայն վտանգաւոր հակայարձակումներ ընել ապացուցանելով որ 1 - 1 հաւասարութիւնը որ Արարատ ապահովեց ախոյեանին դէմ, դիպուածի հետեւանք չէ։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք Օգս. 23-ի մեր թիւով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՎԻԹՐՕԼ. - Պ. Փիէռ Ղազարեան 2500 Ֆ.։

ՆԷՕՎԻՑԼ. - Տէր եւ Տիկին Խ. Օհաննէսեան 1000 Ֆ.։

ՊՈՒԼՈՆԵԸ. - Պ. Ռաուլ Գազանճեան 300 Ֆ.։

ՓԱՐԻԶ. - Ռիշար Ժերանեան 500 Ֆ.։

ՄԻՌԻՊԷԼ. - Սաթենիկ Կոստանեան 200 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցի 1000 Ֆ.։

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ. - Պետրոս Գապաքճեան 200 Ֆ.։

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՏՕՆ ԳԻՒՏԻ ԳՕՏԻՈՅ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Սեպտեմբեր 1, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Գիւտ Գօտւոյ Սրբուհւոյ Աստուածածնի տօնի առիթով, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Ոմն-է 500 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի, Ստեփան Պառաւեանի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, Նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը հայրենակիցներով միասին՝ խորազգաց ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Միութեանս Նախագահ՝ Յակոբ - Գրիգոր Ճրճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Ճրճրեան ընտանիքի բոլոր անդամներուն, ի մասնաւորի իր կնոջ՝ Տիկ. Հերմինէ Ճրճրեանի, զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճրճրեանի, Տէր եւ Տիկին Կասթոն - Փոլի եւ Թոռնիկներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Վալանսի գաղութէն, իր մասնաճիւղին միջոցաւ, Լիբանանի երախաներու ճամբու ծախքին ի նպաստ. - Տէր եւ Տիկին Զիպուքերեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թապոյեան 200 Ֆ., Ոմն՝ 50, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Պարոնեան 200ական, Տէր եւ Տիկին Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ինկիլիզեան, Տէր եւ Տիկին Պաքալեան, Տէր եւ Տիկին Զօքիրեան (Ռոման) 100ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Կօշկակարեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Առաքելեան, Տիկին Լուսանոյշ Պայեան 200ական, Տիրամայր Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Շահինեան 100ական, Տիկին Աստուրեան 50, Տէր եւ Տիկին Եթերեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան 100ական, Պրն. Արսէն Տէր-Սարգիսեան 200, Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղ 1100 Ֆ.։

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը։ Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը։ Ստանալու համար դիմել՝
Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

APOSTROPHES
ANTENNE 2

Vendredi 30 Août à 21 h. 35

Parmi les invités de Bernard Pivot :

HENRI VERNEUIL
(Achod Malakian)

pour son livre :

M A Y R I G

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի (ծնեալ՝ Գրիգորեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան. -

Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան եւ զաւակները 1000 Ֆ., Խալիլեան եղբայրներ՝ Վրէժ եւ Արսէն 500 Ֆ., Պօղեան ընտանիք 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Լուլաջեան, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աւետեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Զուլֆայեան 200ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէրիկէլեան, Զուլֆայեան ընտանիք, Պրն. Ենովք Ճուլֆայեան, Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Այրի Տիկին Վարդուհի Մարկոսեան, Տէր-Մինասեան ընտանիք 100ական, Սարաճեան ընտանիք 50 Ֆ.։

Այրի Տիկին Շահանիկ Համբարձումեանի (ծնեալ՝ Ժագիպիլեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Զագալեան ընտանիք 300 Ֆ., Սագլի ընտանիք 100 Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին
Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

— L'UNION CULTURELLE DES ARMENIENS DE FRANCE —
vous propose plusieurs voyages en

Arménie

TRANSTOURS

— 25, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS — Tél: 261-58-28 —

LIC. 132

PARIS

DU 07 SEPT. AU 21 SEPT.
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

07 Septembre	Paris/Kiev
08 Septembre	Kiev
09 Septembre	Kiev/Erevan
09 au 20 Septembre	Erevan
20 Septembre	Erevan/Kiev
21 Septembre	Kiev/Paris

6500 F.

DU 5 OCT. AU 20 OCT.
16 jours dont 14 à Erevan

05 Octobre	Paris/Moscou
06 Octobre	Moscou/Erevan
07 au 19 Octobre	Erevan
19 Octobre	Erevan/Moscou
20 Octobre	Moscou/Paris

6000 F.

MARSEILLE

DU 07 SEPT. AU 20 SEPT.
14 jours dont 12 à Erevan

07 Sept.	Marseille/Moscou
08 Sept.	Moscou/Erevan
09 au 19 Sept.	Erevan
19 Sept.	Erevan/Moscou
20 Sept.	Moscou/Marseille

7100 F.

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Զ. Ալեխանեանի
11, rue du Bassin - 13012 Marseille — Tél:(91) 93-04-90 ou (42) 83-31-55

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
29

JEUDI
29 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE · FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.038
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.038

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱԲԻՒՍ, պաշտօնական յայտարարութիւն մը կարդաց Ազգ. Ժողովին առջեւ, Թրիքոյի տեղեկագրին մասին եւ երեք որոշումներ հաղորդեց: Նախ, Նոր-Զելանտական իշխանութեանց կը մնայ ֆրանսական դատական իշխանութեանց յանձնել իրենց ունեցած փաստաթուղթերը եւ եթէ հաստատուի, որ Ֆրանսացիներ ոճրային արարքներ գործած են, պիտի հետապնդուին: 2) Թրիքոյի տեղեկագիրը ցոյց կուտայ որ կարեւոր թերացումներ կան արտաքին ապահովութեան ընդհ. տնօրէնութեան (ՏԷ - ԺԷ - Էս. Է) մէջ: Հարցականներ կը մնան: Պաշտպանութեան նախարարին յանձնարարեցի որ, անյապաղ, շարունակէ իր քննութիւնները: 3) Խնդրոյ առարկայ գործը տեղեկատուութեանց սպասարկութեանց հակակշռի հարցն է ժողովրդավարութեան մը մէջ: Կացութիւնը գոհացուցիչ չի թուիր: Կը հրահանգեմ Պաշտպանութեան եւ Ներքին նախարարներուն, որպէսզի տարեկան մանրամասն համարատուութիւն մը յանձնեն լրատուութեանց սպասարկութեանց մասին, երկու Ժողովներու պաշտպանութեան յանձնախումբերին: Ընդհ. ձեւով դէջ չէ ընդունուած կառավարական յայտարարութիւնը: Համայնավարները վերապահ են, ինչպէս ցոյց կուտայ Թոլան Լրուայի խմբագրականը: Բացի հակակշռի հարցէն, մնացեալը աչքի փոշի նետել կը թուի: Նորզելանտայի վարչապետը գոհ է:

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ, մէկ զինուորականը գնաց, միւսը եկաւ, պետական հարուածով մը: Բանակի այս նոր միջամտութիւնը կ'արդարացուի նոր ղեկավարին կողմէ, իշխանութեանց դանդաղ գործելակերպով, ինչ կը վերաբերի բարեփոխումներու: 1960-էն ի վեր, երբ անկախ կը դառնար, Նիժերիոյ 6րդ պետական հարուածն է:

ՖՐԱՆՍԱ պայմանաժամէն առաջ, վճարեց արտաքին իր պարտքերուն մէկ մասը՝ 400 միլիոն տոլար, որ մէկ երրորդն է պարտքին:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ շարժանկարի փառատօնը բացուեցաւ: Մկրտչեանի «Մեր մանկութեան թանկօ»ն կը ներկայացուի Սեպ. 3-ին:

44 ՄԻԼԻՈՆ ԵՐԱԽԱՅ կ'աշխատին Հնդկաստանի մէջ, հակառակ կառավարութեան քաղաքականութեան կասեցնելու համար մանուկներու աշխատանքի շահագործումը: Չորսի վրայ մէկ երախայ 5էն 15 տարեկան կ'աշխատի: Անոնք անգրագէտ են եւ օրական շուրջ 7 ժամ կ'աշխատին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 30 % յաւելում կատարեցին վոտկայի, կոնեակի եւ զօրաւոր ալքոլներու վրայ, սաստկացնելու համար ալքոլամոլութեան դէմ պայքարը: Յաւելումի համեմատութիւնը նուազ է այլ ալքոլներու վրայ, ինչպէս շամփաներ եւ գինին:

ՇԱՊԱՆ - ՏԷԼՄԱՍ կը յիշեցնէ՝ «ես հոս եմ», ըսելով Ֆրանս - Սուառի մէջ: Տրամադրելի եմ, կ'ըսէ ծառայելու «Ֆրանսացիներու համախմբման մը տեսակէտէն» եթէ կրնամ «օգտակար» ըլլալ, աջ եմ, ոչ ձախ եմ, կը շեշտէ, աւելցնելով թէ անձնական որեւէ փառամոլութիւն չունի...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՍ. 16 / 21)

ՀԵԼԵՆԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հելենա Սարգսեանի կեանքը պարարուեստով իմաստաւորուած աշխատանքի տարեգրութիւն մըն է: Երկու տասնեակ տարիէ աւելի ան հաւատարմութեամբ ծառայած է իր կոչումին, արուեստին անքասիր նուիրուելու գեղեցիկ օրինակ մը հանդիսանալով շատերու համար: Հելենա Սարգսեան ծնած եւ ուսանած է Բաքու: Երգն ու նուագը իր տան մէջ միշտ ի յարգի էին: Ան շուտով դարձաւ Շահումեան մշակութային տան պարուսոյց Գէորգ Քոչարեանի խումբի ամէնէն ժիր անդամներէն եւ լաւագոյն մասնակիցներէն մէկը, իսկ որոշ ժամանակ մը վերջ անոր անմիջական օգնականը: Շրջանային, ապա եւ համաքաղաքային գեղարուեստական մրցումներուն այդ խումբը բակրաւ աչքի զարնել եւ լուրջ մրցակից հանդիսանալ միւս գեղարուեստական սիրողներու խումբերուն համար: 1962-ին, Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզի երգի ու պարի նորաստեղծ պետական խումբը իր առաջին շրջագայութիւններէն մին կը կատարէր Հանրապետութեան մայրաքաղաքը, ուրկէ պիտի մեկնէր միջին ասիական հանրապետութիւնները: Նորակազմ խումբին հիմնադիր եւ գեղարուեստական ղեկավար, երգահան Տելեմակ Տէր - Աւետիսեան իր խումբին մէջ առաւ Հ. Սարգսեանը: Երգի - Պարի պետական խումբը ներկայացումէ ներկայացում կը զօրանար եւ յաջողութեան ճամբուն վրայ շարունակ կը յառաջդիմէր: Հելենա Սարգսեանի ընկերուհիները եղան խումբին առաջին շնորհալի մասնակիցներէն՝ Վերենա Հայրապետեան, Էլվիրա Առուստամեան, Նայիրուհի Ալավերդեան, Էլմիրա Սարգսեան եւ ուրիշներ, որոնցմէ շատերը յետագային համբաւի տէր դարձան:

×

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՍՕՖԻԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու տարուէ տարէ ամրապնդուող բարեկամութեան արտայայտութիւններէն մին է Սօֆիայի Համալսարանի արեւելեան բաժնին մէջ այս տարի հաստատուած հայ լեզուի ամպիոնը, ուր կը դասախօսէ դոցենտ Էտուար Սէլեանը:

Է. Սէլեան Պուլկարիոյ գիտութեան Ակադեմիայի գիտական աշխատակից է եւ թեկնածու՝ բանասիրական գիտութիւններու: Ուսանած է Երեւանի պետական Համալսարանը եւ հեղինակն է Պուլկարներու համար գրուած հայ լեզուի դասագիրքի մը եւ «հայ - պուլկարական ու պուլկար - հայկական ուսումնական բառարան»ին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի գորգի արտադրութիւնը աւելցած է 40 %, շնորհիւ նոր մեքենաներու սարքաւորման ինչպէս նաեւ քառասուն նորաստեղծ նմոյշներու: Այս տարի Գորիսի գորգի գործատունը ղրկուած է շուրջ հազար քառակուսի մեթր գեղեցիկ գորգեր, որոնց կէսը արդէն գործուած է եւ մեծ գնահատանքի արժանացած մասնագէտներու կողմէ: Գործատունը պատրաստուած ձեռագործ գորգերը կ'արտածուին շատ մը երկիրներ, ինչպէս Անգլիա, Ֆրանսա, Ամերիկա, Ֆինլանտիա, Գերմանիա: Ընթացիկ տարուան մէջ զգալի կերպով աւելցած են արտադրութեան տեսակները: «Գոհար», «Լոռի», «Արցախ», «Էջմիածին», «Զանգեզուր» եւ այլ գորգերու 90 %ը ունին բարձր որակ:

ԹՈՒՐՔ - ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՐԿ ԿԸ ՏՐՈՒԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

×

«Նոր անկիւնադարձ» մը կ'որակուի թուրք - խորհրդային յարաբերութիւններու արձանագրած յաջողութիւնը, Մոսկուայի մէջ: Թուրք պատուիրակութիւնը շատ գոհ վերադարձած է Անգարա, ինչպէս կը հաստատեն թուրք թերթերու տուած մանրամասնութիւնները:

Ի՞նչ խորհրդածութիւն կարելի է ընել: Ոչ մէկ: Այս մէկը աշխարհակալ Ամերիկան ալ չէ, այլ՝ մեր մե՛ծ հոգատարը, «քեռին», ընկերվարական, որ, ինչպէս ամէն պետութիւն, երբ իր շահը կը տեսնէ, այլեւս չի տեսներ միւսին փաշիզմը..., ալ ո՛ւր մնաց Հայաստանի «սիրտը չկոտրելու» փափկանկատութիւնը...:

×

«ԱՆԳԱՐԱ. - Ելմտական գործավար Ահմէտ Գուրթճէպէ Ալփթեմուչին որ եռօրեայ այցելութեամբ մը կը գտնուէր Մոսկուա, վերադարձաւ եւ յայտարարեց, թէ իր կատարած շփումները շատ արդիւնաւոր եղան: Մասնաւորաբար բնական կազի խողովակներու զետեղումը եւ առեւտրական կարգ մը գործակցութիւններ, իրենց կողքին՝ նաեւ շինարարական ձեռնարկներ: Ալփթեմուչին այս առթիւ ըսաւ, որ մօտ ատենէն Նուագուրդի պիտի դրուի կազամուղ խողովակներու զետեղման գործը, որուն կրնան մասնակցիլ նաեւ խորհրդային հաստատութիւն կամ կազմակերպութիւնները:

Ելմտական գործավարը հաղորդեց, թէ բնական կազին փոխարժէքը պիտի վճարուի այլազան ապրանքներով եւ յանձնակատարական ծառայութիւններով:

Ինչպէս ծանօթ է, Ալփթեմուչին Մոսկուա գացած էր՝ ընկերակցութեամբ պատուիրակութեան մը, որուն մաս կը կազմէր նաեւ Պետական Գանձի ու արտաքին առեւտուրի խորհրդական Էքրէմ Փաքտէմիրլի: Պատուիրակութեան վերադարձէն անմիջապէս ետք՝ խորհրդակցական ժողով մը գումարուեցաւ Անգարայի մէջ եւ տեղեկութիւններ տրուեցան Մոսկուայի շփումներուն մասին: Յայտնի եղաւ, որ գործակցութիւնը պիտի ըլլայ բազմակողմանի եւ լայնածիր, ներառեալ՝ փոխադարձ յանձնակատարական ձեռնարկները եւ գործակցութիւն նաեւ երրորդ երկիրներու մէջ, շինարարական գծով:

Այս առթիւ դիտել կը տրուի, թէ յառաջիկային պիտի գումարուին մասնագիտական ու փորձագիտական բազմաթիւ ժողովներ, երկու կողմերու մասնակցութեամբ, որոնց ընթացքին պիտի քննարկուին նաեւ կարելիութիւնները՝ երրորդ երկիրներու մէջ ալ գործակցաբար աշխատելու մասին»:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Օգս. 26-ին, Փարիզի մերձաւոր մէկ բուժարանը, ուր փոխադրուած էր հիւանդանոցէն, ապաքինման համար, իր մահկանացուն կնքած է Հայկ Թօփաքեան:

Ողբացեալը, երբեմնի ծանօթ դէմքերէն էր Փարիզի մեր գաղութին, բայց վերջին տարիներուն բոլորովին քաշուած էր ազգ. կեանքէն, քիչ մը դառնացած եւ այլեւս սակաւաթիւ են իր սերնդակիցները, որոնք ծանօթ են այն բեղուն գործունէութեան, զոր ունեցած է:

Ծնած էր Պոլիս, 1908-ին, Կեսարացի ծնողքէ: Նախնական ուսումը կատարած է Մաքրի գիւղի Պէզազեան դպրոցը, ապա յաճախած է Ռոպէրթ քոլէճ:

Փարիզ եկած է 1922 Նոյեմբերին եւ տարի մը հետեւած է Վիոլէ դպրոցի դասընթացքներուն: 1925ին իսկ, աշխատած է «Յառաջ»ի մէջ, ուր կը գրադէր բաժանորդներու հասցէներու պատրաստութեամբ եւ միաժամանակ կ'ապահովէր մարզական թղթակցութիւնները: Այդ ընկերական շրջանէն ետք, նետուած է առեւտրական ասպարէզ (Սոսիէթէ փրանսէզ տը թիսաժ): Գրաւման շրջանին, հականացի գործունէութիւնը պատճառ եղած է որ անցնի ազատ-գօտի, ուր կը շարունակէր կերպասեղէնի գործը: 1945-ի վերջ, Փարիզ վերադառնալով, կը հիմնէր ներածման - արտածման կարեւոր հաստատութիւն մը, որու գլուխը մնաց, գրեթէ մինչեւ վերջը, մերժելով հանգստեան կոչուիլ:

Ազգ. գետնի վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ.-էն զատ (որու մաս կազմած է 1925էն 33, նաեւ իբրեւ ֆութպոլ խաղացող), Փարիզի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի մէջ է որ վարած է կարեւոր պաշտօններ: Բարեգործականի մէջ, եղած է Եւրոպայի յանձնաժողովի փոխ-նախագահ և Ֆրանսայի վարչական պատասխանատու: Բայց «փոթորկալից» եղած է իր այդ շրջանը (1955-64) հիմնական տարակարծութիւններ ունենալով, գլխաւորաբար գործուած անկանոնութիւններու շուրջ, Նիւ - Եորքի կեդր. վարչութեան հետ: Այն ատեն, այդ մասին, յօդուածներ լոյս ընծայած է «Յառաջ»ի մէջ, ինչպէս նաեւ «Շինարար»ի Խմբագրատուն իր վերջին այցելութեան առթիւ, կը յայտնէր թէ քանի մը ամիսէն, երբ գործէն բոլորովին քաշուի, պիտի ձեռնարկէ յուշագրութեան մը, այդ շրջանին վերաբերող: Ինչպէս յաճախ, եթէ ոչ՝ միշտ, նման ծրագիրներ կը մնան ծրագիր, քանի ամէն ոք, մանաւա՛նդ 80-ի սեմին, կը կարծէ որ ժամանակ ունի...:

Հայկ Թօփաքեան ձեռնհաս անձնաւորութիւն մըն էր ֆրանսական առեւտրական շրջանակներու մէջ, անդամ Շամպր տը Քոմէրսի եւ արժանացած էր, 1957-ին, Ազգ. տնտեսութեան կարգի շքանշանին: Խորհրդատու էր ֆրանսական արտաքին առեւտուրի: Տնտեսական հարցերու նուիրուած յօդուածներով ալ, իր աշխատակցութիւնը բերած է «Յառաջ»ին:

Ամուսնացած էր երկու անգամ եւ հայր էր հինգ զաւակներու: Անոնցմէ մէկը՝ Քլօտ Թօփաքեան, շատ ծանօթ եւ ձեռնհաս լրագրող մըն է, Ժորժ Լըռուա անուան տակ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի օր (մանրամասնութիւնները տես՝ 4րդ էջ):

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

(Դ· եւ վերջին մաս)

Համաստեղի վերջին շրջանի իւրօրինակ ստեղծագործութիւններից է «Աղօթարան»ը, որ լոյս է տեսել 1957-ին: Քնարաշունչ ու խորիմաստ արձակ բանաստեղծութիւնների շարք է ամբողջ գիրքը, որի մէջ խտացած են հումանիզմը, կենսասիրութիւնը: Երանի, որ ծնուել եմ, որ ապրում եմ, զգում, գոյութիւն ունեմ: Իւրաքանչիւր դրուագ, մարդկային իւրաքանչիւր արարք ցայտուն է դարձնում խոհական մի ապրում: Ասես Գրիգոր Նարեկացին է ներկայ եւ նրա խնկաբոյր ու իմաստուն աղաչանքն է լսւում· «Աղօթարան»ի էջերից: Հողին լիանում է, հմայւում եւ կախարդւում Համաստեղեան այդ երգ-երգոցից, որից յառնում է սիրտ մաքրող ու զուլալող Նարեկեան աղօթքը· «Մեր սրբազան մարմինը լեցուն է արեւով, երկնքով, իմաստութիւնով, գարունով, կանաչով, զգայարաններու երանութիւնով, կնոջ բոցեղէն մարմնով, երաժշտութիւնով· եւ մարդ ինչպէ՞ս հաւատայ, որ այդ բոլորը կրնան մոխրանալ յանկարծ: Ինչպէ՞ս հաւատալ, Տէր, որ քեզնով լեցուն դանկ մը կրնայ օր մը բնականվայր դառնալ որդերուն…»:

Մարդու լինելութեան գաղտնիքների, կեանքի յարաշարժ հոսքի, զգայարանների իմաստութեան մասին մտորելով՝ Նարեկեան բանաստեղծը յանգում է այն բանին, որ Աստուած ոգիերի հետ է միայն, որովհետեւ նա կեանք է ուսէր, գարնան առաջին ծիլ ու սերմնացանի ոսկի սերմ, որ արեւի շողերի նման ճառագայթում է սրտի մէջ: Նա հաւատում է, որ կնոջ սիրոյ ջերմութիւնը արեւի նման կարող է մեր հոգու պարտէզը ծաղկեցնել, մեր մարմնին տալ մշտական գարուն ու անձնական երանութիւն: Որ կինը կեանքը գեղեցկացնող, բարութեամբ լցնող, արդասաւորող գլխաւոր ազդակն է, մայրական մեծ խորհուրդ ունեցող դրախտային էակ, որ ամենազօր սէրն է ծնում ու բարութիւն բաշխում աշխարհին: «Տկար էակը» խակապէս ներուժ եւ հզօր է, որ թեւեր է տալիս այր-մարդուն, ստեղծագործ աշխատանքի ներշնչում ու քաջագործութեան մղում

Արձակագրի համար մայրն է մեծագոյն սրբութիւնը, աստուածայինը:

Բոլոր իրերը գեղեցիկ կը ժպտան, կանայք կը լինեն անսահման օրհնաբեր ու բարի, ինչպէս մայրը: Երազները միայն մարմնից կը ստանան իրենց գոյներն ու կերպարանքները:

Եւ երկրի վրայ կը գեղեցկանան մարդն ու մարդկայինը: Գեղեցկութիւնն ու բարին կը դառնան աւելի հզօր, քան նախանձն ու ատելութիւնը:

Կեանքն իմաստաւորողն ու քաղցրացընողը համարելով սիրոյ զգացումը, արձակագիրը գտնում է, որ սէրը մարդու գոյութիւնն իսկ է: Սէրը սկիզբն է կեանքի, նուագարանը մարդկային յոյզերի, ապրումների, արարիչն է հելլենական սիրերգերի, տեսանողը եւ արտացոլողը հոգու, գոյների ու գծերի, խոհերի ու յոյզերի, բնութեան ներդաշնակութեան, աշխարհի արարչագործութեան, Օլիմպոսի աստուածների… Սէրը կեանքի, լինելութեան երջանկութեան շունչն է ու արարչահիւթը… Սէրը մարդու կատարելութիւնն է: Ու բանաստեղծը աղերսում է.

«Տո՛ւր շնորհը, Տէ՛ր, որ մենք լեցուինք իմաստուն լռութիւնով, ինչպէս արցունքը կը լեցուի աչքերուն մէջ, եւ մենք չգիտենք խորութիւնը այդ արցունքին եւ կամ ինչպէս նոյն աչքերուն մէջ կը լեցուի խայտանքը ժպիտին, որուն արմատը նոյնպէս անծանօթ է մեզի»: «Վա՛յ անոր, որ չի սիրեր: Ան կը նմանի անջրդի, քարքարոտ հողին մէջ ծլած ցորենին, որ ունի հիւանդ ցօղուն ու պարապ հասկ»:

Համաստեղի աստուածը մարդն է, բնութիւնը, բարութիւնը, արդարը, գեղեցիկը, մեծ սէրը: «Աղօթարան»ի հեղինակն աստծուն բնորոշում է որպէս դեղեցիկ գաղափարների, գեղեցիկ զգացումների համամարդկային խտացում, որ բարութիւն ու սէր է ներշնչում, իմաստաւորում կեանքը, հոգեպէս բիւրեղացնում մարդուն, նրան դարձնում խոհական, զգայուն, մարդկային:

«Աղօթարան»ը բիւրեղացած, ազնուագոյն զգացումների պոռթկում է, մարդուն կատարեալ տեսնելու բարի ցանկութեան արտայայտութիւն:

«Աղօթարան»ը կարդալիս տաք հաղորդականութեամբ երակներիդ մէջ շրջան են անում Նարեկեան օրհնաբեր, մարդու կատարելութեանը տանող յոյզերը: Փիլիսոփայական խոհերը ոչ թէ խոժոռւում ու քարանում են, այլ ոգի առնում, պոռթկում կենդանութեամբ, անսանձ ուժով շարժւում առաջ՝ դէպի լոյսերը կախարդական: Կեանքը լեռնային վտակի նման քչքչալով շարունակում է իր ուղին, սահում մարգագետինների կանաչի միջով, ընկերանում թռչունների դայլայլին, բազմերանգ ծաղիկների լուռ համերգին:

Ու նորից կի՛նն է սիրոյ յաւերժական թագուհին: Չէ որ կնոջ մէջ ենք մենք ապրում բերկրանքը մեր գոյութեան, մեր լինելութեան, մեր յաւերժութեան:

«Ինչքա՜ն իմաստութիւն, Տէ՛ր, որ կրնոջ մը փարսերէն փունջ մը կրնայ մեր ափին մէջ սրտի մը պէս բաբախել: Կինը, որ մեր կողքին է, միշտ մեզի հետ, մեր պարտէզին մէջ եւ սակայն կարծես հեռու, անծանօթ սահմաններէն կը կանչէ մեզ անծանօթ, կախարդական ոգիի մը պէս ու մենք չգիտենք յաճախ ո՞րն է իրական. ա՞յն, որ մեր կողքին կը քալէ, թէ այն, որ մեզի անծանօթ սահմաններէն կը կանչէ: Կը կանչէ բերկրութեան, կը կանչէ սրտմութեան, կը կանչէ կեանքին ու գեղեցկութեան: Կինն է, որ կը յաղթէ մահուան ամէն անգամ, որ իր բազուկներուն մէջ երեխայ մը կը գրկէ: Այն ինչքա՜ն իմաստութիւն, Տէ՛ր, որ բաշխեցիր մեր մարմնին»:

Համաստեղի համար մարմնի նիւթականութիւնից է բխում աստուածայինը: Աստուածայինը, որ մարդկային զգայութեան համանուագն է, կեանքի, սիրոյ երգը: Եւ սիրոյ յաւերժականութիւնը մարդկութեան յաւերժականութիւնն է:

Մարդասիրական աշխարհազգացողութիւնը պայծառացնում է Համաստեղի խոհա-յուզական աշխարհը, նրան ամբողջովին դարձնում հումանիստ, բարու, գեղեցիկի երգիչ:

Բնապաշտութիւնը, արդար վաստակը համամարդկային մեծագոյն առաքինութիւններ են: Մարդկայինը ազգային սահմաններ չի ճանաչում: Մարդուն մարդկայնացնող մեծ սիրոյ սահմանը անսահմանութիւնն է: Աստուած մարդու մարմնի ու զգայութեան մէջ է, եւ մարդու եսը համանուագն է զգայութիւնների: Այս ազնիւ մտքերն են թելադրում Համաստեղը, որի գրականութեան շունչը ազգայինն է ու համամարդկայինը: Եւ սէրն է, որ ներդաշնակում, իմաստաւորում է կեանքը, գեղեցկութեամբ, բերկրանքով լցնում այն:

Այսպէս, ծառ ու ծաղկի, մանկան ժպիտի, երգ ու երաժշտութեան, սիրող սրտերի մէջ ներկայ է աստուածայինը: Սրտում սէր ունեցող մարդը բարի է լինում ու լուսաւոր է տեսնում աշխարհը: Իսկ բարութիւնը հոգին առողջ, զգայուն է պահում, պայմանաւորում մարդու երջանկութիւնը: Մինչդեռ չար, նենգամիտ մարդու հոգին հիւանդ է, որով նրա համար բացաւում է հոգեկան հանդիստը, կեանքի երջանիկ թրթիռը:

Սէրը ընդհանրական է, տիեզերական, բայց Հայի սէրը Համաստեղի համար ազգային իւրայատուկ կողմեր էլ ունի:

Իր ստեղծագործութեամբ գրողը յուզում է ընթերցողին, թախիծ է առաջացընում: Դա լուսաւոր թախիծ է, կեանքի գեղեցկութիւնները հաստատող, յաւատեսութեան տանող, հոգին ազնուացնող թախիծ:

Ինչպէս արդէն նշեցինք, Համաստեղն ունի արուեստագէտի նուրբ զգացողութիւն, որով պայմանաւորուած են նրա պատմուածքների կուռ համաչափութիւնը, գոյնի, բոյրի, գծի, շնչի ներդաշնակութիւնն ու պատկերների կենդանութիւնը, որ աւարտուն եւ հմայիչ են դարձնում նրա ստեղծագործութիւնները: Այդ հողաբոյր պատմուածքները ուժ են ստանում գրողի արեան մէջ պահպանուած արեւմտահայ գիւղաշխարհի ընդհանուր մթնոլորտից, բնապատկերներից, մարդկանց յարաբերութիւններից, զարդանում աստիճանաբար, գործողութիւնների ընթացքում, հերոսների արարքներով:

Արեւմտահայ գաւառը պարադրկող հայկական մի կապոյտ խորհուրդ է նստած համաստեղեան պատումների վրայ, մարդկային տառապանքի, բարութեան, վեհ զգացումների Նարեկեան մի խորհուրդ: Երաժշտական, կենդանի շունչ կայ արձակագրի նկարագրած բոլոր իրադարձութիւնների եւ երեւոյթների մէջ· Բնական, կեանքով լի իրադարձութիւններ: Գրողը ոգեղինացնում է բնութիւնը, շընչաւորում, դոյն, խորհուրդ հոգեբանութիւն տալիս: Բնութիւնը, մարդը, կենդանին իրենց էութեամբ ընդելուզւում, ձուլւում են իրար մէջ, ուժեղացնում միասնական զգացողութիւնը: Եւ ամենահզօր կարօտը տիրում է գրողի զգայուն սրտին ու գրչին:

Համաստեղը արեան իւրաքանչիւր կաթիլով կապուած էր հայրենիքի հետ: Մենք տարիներ առաջ հայրենասիրական այդ զգացումները արտայայտող նամակներ ենք ստացել նրանից, որով ցանկութիւն է յայտնել լինել հայրենի հողի վրայ: Բարձր էր գնահատում հայրենիքի օգնութիւնը արտերկրի գրողին ու գրականութեանը: Ապագայի իր բոլոր յոյսերը կապում էր մայր հայրենիքի հետ: «Կը տարուիմ ըսելու, - գրել է նա, - որ արեւմտահայ բանաստեղծներու եւ արձակագիրներու հրատարակութիւնը Հայաստանի մէջ շատ մեծ նպաստ տարաւ: Առաւելապէս զգալի է արեւմտահայ լեզուի բարերար ազդեցութիւնը արեւելահայ բանաստեղծութեան մէջ: Ինչ ալ ըլլայ, հոն է մեր յոյսը եւ մեր կռիւը: Հայաստանէն պիտի գան մեր ազգային տաղանդները: Հոն, ժողովուրդին եւ հողին մէջ է սաղմը մեր ազգային երազներուն»:

Մեր մեծ վարպետը՝ Աւետիք Իսահակեանը, բարձր գնահատելով Համաստեղի կենսալի պատմուածքները, թանձր ռէալիզմը, հաղորդական ոճը, զուլալ լեզուն, 1922-ին գրել է նրան· «Սրանք այնպիսի անգնահատելի յատկութիւններ են, որոնց շնորհիւ Դուք, Աստուած տայ, որ շատ ապրէք, բարձրանալու էք շատ բարձր, դառնալու մեր գրի փառքերից: Սիրում եմ ձեզ եւ ձեր տաղանդը, շատ սիրելի Համաստեղ»:

Արեւմտահայ դասական գրականութեան ականաւոր դէմքերից մէկը՝ Տիգրան Կամսարականը եւս Համաստեղին գրել է· «Գրականութեան եւ ոչ մէկ լեզուով չեմ յիշեր կարդացած ըլլալ պատմուածքներ, որ ձերիններէն աւելի արձագանգ ձգեն հոգիներու մէջ· ապշեցուցիչ է ձեր զգալու, արտայայտելու կարողութիւնը· բանականութիւն, իրականութիւն, կեանք, ճշմարտութիւն կը կաթկըթին ձեր գործերէն»:

Մեզ հետ գրոյցի ժամանակ Համաստեղի գրականութեանը նոյն բարձր գնահատականն են տուել սովետահայ գրականութեան մեծերը՝ Չարենցը, Բակունցը, Թոթովենցը եւս: Իսկ Գուրգէն Մահարին Համաստեղի մահուան առիթով գրել է· Համայն աշխարհում ցրուած հայկական պանթէոնը հարստացաւ մի տաղանդաքարով եւս: Սկսում է հայրենատէր գրչի մշակի երկրորդ ծնունդը: Նրա գրական մեծ հարստութիւնը պէտք է վերադարձընել իր օրինական տիրոջը, մայր ժողովուրդին»:

Կրկնենք: Համաստեղի գրականութիւնը տոգորուած է համապարփակ բարութեամբ, կենսասիրութեամբ, հայրենաբաղձութեամբ, մեր ազգային առաքինութիւնները անարատ պահպանելու մտահոգութեամբ, մարդու հանդէպ ջերմ սիրով, մարդու կատարելութեան ձգտումով:

Մահուանից քիչ առաջ՝ 1966-ին լոյս ընծայած «Առաջին սէր» վիպակում, որը եղաւ նրա կարապի երգը, գլխաւոր հերոսն այսպէս է աւարտում իր խօսքը.

«Կ'ուզեմ այնտեղ, Հայաստանի մէջ հայ ժողովուրդին հետ ըլլալ: Տանիլ մեր ժողովուրդի արեւոտ օրերն ու լուռ տառապանքները… Կը հաւատամ, որ ամէն մէկ Հայ ուժ մը կ'աւելցնէ հոն: Հայաստան այդ ուժերուն պէտք ունի՝ տէր դառնալու իր հողին: Այնտեղ այգի մը փորեմ եւ կամ ծառ մը տնկեմ»:

Համաստեղի գրականութիւնը կենսալի է ու կը դիմանայ այնքան ժամանակ, ինչքան պատմութեան բեմում կը դիմանայ Հայոց լեզուն:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՄԷԿ ԳԻՐՔ, ԵՐԿՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅ ՍՈՒՐԲԵՐ

Նոր հրատարակուեցաւ, Յունիս 1985-ին, Կափ (Բարձր - Ալպեաններ), երկու մասերու բաժնուած գիրք մը նուիրուած հայազգի կարգ մը սուրբերու, որոնք քրիստոնէական լոյսը բերին Արեւելքէն դէպի Եւրոպայի արեւմտեան ափերը, առաջին դարերէն սկսեալ: Քրիստոնէական հաւատքի տարածման այդ հայ առաքեալներու շարքին երկու տիրապետող դէմքեր, սուրբեր՝ Սուրբ Գրիգոր Եպիսկոպոս Մեծ Հայաստանի (Թալլար) եւ Սուրբ Գրիգոր Նիկապոլսեցի (Փիթիվիէ):

Գիրքին առաջին մասը՝ Vie et Culte de St.Grégoire Evêque de la Grande Arménie, վերահրատարակութիւն մըն է Թալլարի նախկին հովուապետ եւ պատմաբան՝ Հայր Ռիշար Տիշանպլոյի, լոյս տեսած առանձին գրքոյկով, 1953-ին: Այս նոր հրատարակութեան առթիւ գրած նախաբանին մէջ, հեղինակը կ'ըսէ· «Այսօր, Կիրակի Ապրիլ 24, 1983, աշխարհացրիւ հայութեան համար ազգ· սուգի օր, գըրիչս կ'առնեմ այս գրքոյկի նոր հրատարակութեան համար, գրուած աւելի քան երեսուն տարի առաջ եւ նուիրուած այս հայ եպիսկոպոսին կեանքին եւ պաշտամունքին, վախճանած յանկարծակի կերպով, 404 Սեպտեմբեր 21ին, Թալլարի մէջ, մատուցած Ս· Պատարագի աւարտին: Թալլարի բնակչութիւնը զինքը ըրած է իր պաշտպան սուրբը եւ Հռոմ ճանչցած է պաշտօնապէս այդ պաշտամունքը…»:

Հայր Ռիշար Տիշանպլօ կը ներկայացընէ նախ Սուրբ Գրիգորի կեանքը եւ քարոզչական առաքելութիւնը, իր ծննդավայրէն Մեծ Հայքի՝ Անիկ քաղաքէն, 4րդ դարուն սկիզբները, մինչեւ Ալպեան շրջանը հաստատուիլը, անցնելով Հընդկաստանէն, Երուսաղէմէն, Հռոմէն եւ Գաղղիոյ (հին Ֆրանսա) Թուռ քաղաքէն տեսնելու համար հրաշագործ եւ մեծ համբաւի տէր՝ Սուրբ Մարթէնը: Ապա, կը կարդանք Սուրբ Գրիգորի պաշտամունքը իր մահէն, ԺԶ· դար, ուր անպակաս եղած են հակաքրիստոնէական շարժումները, բարբարոսական արշաւանքները, քաղաքական եւ կրօնական պատերազմները, քանդումները: ԺԷ· դարուն, 1640-ին, կը կառուցուի նոր եկեղեցի մը որ կը կրէ Սուրբին անունը, եւ չորս տարի յետոյ Իննոկենտիոս Ժ· Պապը, յատուկ կոնդակով, կը նուիրագործէ Սուրբին մասունքները եւ կը սրբացնէ Գրիգորը, Եպիսկոպոս Մեծ Հայաստանի: Յետոյ հեղինակը կ'անցնի Սուրբ Գրիգորի անունով կատարուած հրաշքներուն, Ֆրանսական մեծ Յեղափոխութեան շրջանին եւ անկէ բխող փոփոխութիւններուն, Սուրբ Գրիգոր եկեղեցւոյ երկուհարիւրամեակի առթիւ կատարուած տօնախմբութիւններուն եւ աշխատանքներուն, եւ ԺԹ· դարէն մեր օրերու վերիվայրումներուն: Պատմութեան համար պէտք է ըսել, որ 1954, Սեպտեմբեր 26-ին, է որ կը կազմակերպուի առաջին հայկական ուխտագնացութիւնը, գլխաւորութեամբ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին Առաջնորդ Յովհաննէս Ծ· վրդ· Ջուհաճեանի, եւ հայածէս պատարագին երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ Յակոբ Մալաքեան: Ջանադան եւեւէջներէ յետոյ, 1974-էն ի վեր, շատ կանոնաւոր կերպով կը կատարուի ուխտագնացութիւնը, Սեպտեմբեր ամսուն ընթացքին, առաջնորդութեամբ Յակոբ եպիսկ· Վարդանեանի եւ գնահատելի ջանքերովը՝ Թադէոս Թադէոսեանի: Այս տարի տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 8-ին:

×

Գիրքին երկրորդ մասը եւ երկրորդ հեղինակը՝ Թադէոս Թադէոսեան, կը ներկայացնէ քարոզիչ հայ սուրբերու շարք մը, որոնք եկած եւ բերած են արեւմտեան Եւրոպա քրիստոնէական հաւատքը:

* Սուրբ Իրենէ, ծնած է շուրջ 135 թըւականին, Կապադովկիոյ մէջ եւ դաստիարակուած Իզմիր: 175 թուականին ընտրուած է Լիոնի եպիսկոպոս: 177 թուականին նահատակուած է Մասիլիա (Մարսէյլ): Աղիտ հասած է Մասիլիա (Մարսէյլ): Ապա, անցած է Հռոմ: 177 թուականին գրկուած է Գաղղիա (Կօլ) որպէս «խաղաղութեան պատգամաբեր», քրիստոնեաներու հալածանքներու բուռն տարիներուն:

...հասած է Լիկտունիւմ (Լիոն) եւ չու-...ով կոչուած քաղաքին եպիսկոպոսը: 202 թուականին, չարչարանքներէ յետոյ, վախճանած է:

* ...իտալիոյ մէջ, Ֆիրէնցէի մօտերը կը գտնուի գեղեցիկ եկեղեցի մը, նուիրուած Սուրբ Մինասի: Սուրբ Մինաս 250 թուականին մեկնած է Հայաստանէն ...արեւմուտք եւ քրիստոնէութիւն քարոզած է: Ֆիրէնցէի մէջ, ենթարկուած է ահաւոր չարչարանքներու եւ ապա գլխատուած:

* Սուրբ Սերվանտիոս որ 315 թուականին դարձած է եպիսկոպոսը Թոնկըր քաղաքին (Պելժիա):

* Սուրբ Լիպերիւս (Ազատ?) մեծ Հայքի իշխանական տոհմէ մը հեռացած երկրէն, անցած է Երուսաղէմ եւ ապա Իտալիա: 420 թուականին միացած է Անգոնա քաղաքի կրօնաւորներուն եւ վարած սուրբի կեանք: Մասունքները պահուած են տեղւոյն եկեղեցւոյ մէջ եւ Սուրբ Լիպերիւս դարձած է քաղաքին պաշտպան սուրբերէն:

* Սուրբ Մակար, Ժ. դարուն վերջերը, ...Անտիոքի հայ ընտանիքի մը, որ-...պէս քարոզիչ, մեկնած է Երուսաղէմ, եւ ապա անցած Գերմանիա եւ Պելժիա: 1011 թուականին ընդունուած է Սուրբ Պավոնի մենաստանը, Կանտի մէջ: Բիչ յետոյ, ժանտախտի համաճարակ մը կը տարածուի քաղաքին մէջ, պատճառելով հարիւրաւոր զոհեր: Սուրբ Մակար նուիրուած է հիւանդներու խնամքին եւ ինք ալ 1012, Ապրիլ 10-ին զոհ գացած նոյն հիւանդութեան: Սուրբ Մակարի յիշատակին Կանտի մայր եկեղեցւոյ մէջ մատուռ մը կը կրէ իր անունը, ինչպէս նաեւ Ս. Պավոնի մենաստանին մէջ:

* Սուրբ Գրիգոր, Փիթիվիէ: Ծնած է Նիկոպոլիս, Փոքր Հայքի մէջ, եւ դաստիարակուած Սուրբ Գրոց շունչով: Ծնողքներու մահուն, ինչքերը բաժնելէ յետոյ աղքատներուն, քաշուած է մենաստանի մը մէջ: Նիկոպոլսոյ եպիսկոպոս ...ուած է սրբակեաց եւ արժանացած հաւատացեալներու պաշտամունքին: Հետեւելով ներքին կոչին, մեկնած է երկրէն եւ հասած Ֆրանսա, Փիթիվիէ քաղաքը, ուր քարայրի մը մէջ, աղօթքով եւ ծոմապահութեամբ անցուցած է իր կեանքի վերջին եօթը տարիները, ԺԱ. դարուն սկիզբը: Դարերու ընթացքին, Ս. Գրիգոր Նիկոպոլսեցիին մասունքները հրաշքով ազատած, ջարդերու եւ յեղափոխութիւններու ատեն, կը գտնուին Փիթիվիէի Ս. Գրիգոր եկեղեցին:

Հայեր, մասնաւորապէս փարիզեան շրջանէն, մերթ ընդ մերթ կը կատարեն ...ուխտագնացութիւններ: Վերջինը տեղի ունեցաւ 1979, Յուլիս 8-ին եւ Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Հոգելոյս Սերոբէ վրդ. Ապըլեան, մխիթարեան միաբան:

* Գիրքը կը վերջանայ, առաջին խաչակրութեան հպանցիկ պատմական ակնարկով մը, Ավինիոնի պապերը եւ Հա-...ը գլուխով մը, եւ վերջապէս Հռոմի պապերը ու Հայ Եկեղեցին վերադծելով հայ եկեղեցական պետերուն վերջին այցելութիւնները՝ Հռոմ յատկապէս:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵԹԷ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑՆԻՔ»

—×—

Ա.

- Եթէ Փարիզէն անցնիք, անպայման մեզ ալ փնտռեցէք:

Հիւրին աչքերուն մէջէն անկեղծ համակրանք կը ցոլանայ: Փոքրիկ արձակուրդի մը համար եկած է մեր քաղաքը, իր ծննդավայրը: Հանդիպած է նաեւ մեր խմբագրատունը: Հայերէն նոր գիրքեր կը գնէ, մեզմէ կարդացածներուն մասին դրուատիքով կ՚արտայայտուի, լուրեր կը հաղորդէ Փարիզի կամ Ֆրանսայի մէջ ապրող մեզի ծանօթ բարեկամներու ու ընկերներու մասին: Ունի համով խօսակցութիւն մը, իրեն հետ կը խօսինք կարծես թէ վաղեմի բարեկամներ եղած ըլլայինք, հակառակ որ դեռ հինգ վայրկեան առաջ ճանչցանք զինքը:

Յետոյ գուրգուրանքով կը վերցնէ իր գնած գիրքերուն ծրարը եւ կը նայի մեր աչքերուն մէջ.

- Եթէ Փարիզէն անցնիք, անպայման մեզ ալ փնտռեցէք:

×

Երէկ ալ խմբագրատան մէջ Զուիցերիայէն տիկին մը ընդունած էինք: Վաղեմի բարեկամուհի, դարձեալ Նախկին քաղաքացի, այժմ արտասահման հաստատուած: Ան ալ եկած է կարճ արձակուրդի մը համար, մարելու վարօտը ծննդավայրի անմոռանալի բարեկամներու: Եկած է խմբագրատուն, որպէսզի վճարէ թերթի բաժանորդագին, առանց մոռնալու հետը բերել տուփ մը զուիցերական համեղ շոքոլա: Ան ալ դրուատիքով կը խօսի թերթին մասին, մեր աշխատակիցներուն գրածներուն մասին, յետոյ խանդավառ բացատրութիւններ կուտայ իրենց հոն տեղի կեանքէն: Եկեղեցի, պատարագ, շաբաթօրեայ դպրոց, մատղաշ սերունդին հայերէնի դասաւանդութիւն: Ու բաժնուելու ատեն՝ նոյն անկեղծ հրաւէրը.

- Եթէ Ժընեւէն անցնիք, մի մոռնաք մեզի ալ հանդիպելու:

×

Հայու մնաք բարովն է այս, որ ամէն տմառ կ՚արձակուի ո՛վ գիտէ քանի հաբիւր, քանի հազար հոգիի բերնէն, երկրագունտին ամէն կողմը:

- Ամերիկա ալ կը սպասենք ձեզ:

- Եթէ Մոնրէալ գաք, անպայման լուր ունենանք:

- Ե՞րբ Պուէնոս Այրէս պիտի գաք: Մի՛ մոռնաք, հոն ալ տուն մը ունիք:

Է՛հ, մերիններէ հիմա ամէն տեղ տուն ունին: Ֆլորիտայի եզերքներէն մինչեւ Քանատայի հեռաւոր Վանքուվէրը: Միջերկրականի տաքուկ ծովափներէն մինչեւ Հոլանտա, Շուէտ կամ Պելժիա: Տուն կը գնեն, կը կահաւորեն, կը զարդարեն չուրջը պարտէզով մը կը շէնցնեն: Յետոյ կը սկսին եկեղեցի մը փնտռել, կամ ըսենք՝ ուրիշ Հայեր կը փնտռեն: Օտար ափերու վրայ ապրած են դժուար ու անձկալից օրեր, բայց արդէն իսկ սկսած են մոռնալ զանոնք ահաւասիկ: Հիմա հանդիստ են ու երջանիկ: Մէկ բան միայն կը կրծէ անոնց հոգին ու մտածումը: Հեռուն մնացած բարեկամներ, հեռուն մնացած մտերիմ ու սիրելի տեսարաններ, հեռուն մնացած բարքեր ու բազմութիւններ: Եւ այն ատեն... սաւառնակ մը, օթօպիւս մը, անձնական կառք մը: Եւ մէկ սահմանէն դէպի միւսը: Մէկ քաղաքէն դէպի միւսը, ամէն տարի մէկ կամ երկու շաբաթ ալ քշել տանելով իրենց հետ միասին: Կ՚ենթադրեմ թէ ինչ կը զգան անոնք երբ տարիներու կարօտէ մը վերջ իրենք զիրենք կը գտնեն իրենց ծննդավայրին մէջ: Կ՚ենթադրեմ նաեւ այն դառն հաճոյքը, զոր անոնք կը զգան, երբ մէկը անպայման պիտի հարցնէ իրենց.

- Քանի՞ տարիէ ի վեր մեկնած էք:

- Տասը: Քսան: Երեսուն:

- Ի՛նչ կ՚ըսէք: Որքան շուտ անցեր է ժամանակը:

Իրա՞ւ: Այդքան շո՞ւտ անցած է ժամանակը:

Այդքան շուտ անցած այդ տարիներուն մէջ ամէն անհատ, ամէն ընտանիք տարբեր վէպ մը ապրած է առանձինն: Կ՚արժէր որ նստէինք անոնց դիմաց եւ ըսէինք.

- Պատմեցէք: Պատմեցէք թէ ինչ ըրիք, ինչպէս ըրիք, եւ ինչ կ՚ընէք տակաւին այսօր ալ: Պատմեցէք թէ ի՞նչպէս ծակ մը գտաք ձեր գլուխը ներս խօթելու համար: Պատմեցէք թէ ինչպէս հազար դուռ զարկիք ձեզի գործ մը ապահովելու համար: Պատմեցէք թէ ինչեր մտածեցիք, ձեր ինքնութիւնը չկորսնցնելու համար: Պատմեցէք նաեւ թէ ինչպէս կը տառապիք, երբ կը տեսնէք թէ ձեր զաւակները հետզհետէ կը նաւարկեն դէպի ուրիշ ափեր: Բայց մանաւանդ պատմեցէք թէ ինչպէս երկար տարիներ սպասեցիք ու յուսացիք որ մէկը զարնէ ձեր դուռը...:

Պատմեցէք, որպէսզի կարգը մեզի գայ պատմելու թէ մենք ալ ինչպէս կը զգանք ձեր բոլորէն բացուած պարապութիւնը, թէ ինչպէս կը զարմանանք երբ տարիներ ու տարիներ վերջ կը հանդիպինք մէկու մը որ գացեր է անձայն անշշուկ, եւ հիմա կը սեղմէ մեր ձեռքը, ժպտելով, ու ըսելով.

Եթէ Փարիզ գաք, անպայման զարկէք մեր դուռը:

Ռ. Հ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

Հայագիտական ուսումնաթերթ

Թիւ 1 - 12 - 1984

Հրատարակութիւն՝ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ եկեղեցիներուն մէջ, բացառիկ ոգեւորութեամբ տօնուած է Աստուածածինը: Պատրիարքը պատարագած եւ քարոզած է Գում Գաբուի մայր եկեղեցւոյ մէջ: Գարթալի մէջ, պատարագած եւ խաղողօրհնէք կատարած է Շահան եպիսկ. Գնալըի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պատարագիչն էր Մեսրոպ վրդ. Մութաֆեան: Բազմութիւնը այնքան շատ եղած է Գնալը, որ մէկ մասը պարտէզէն հետեւած է արարողութեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» մշակութային ընկերակցութեան կեդրոնատեղիին մէջ, Օգս. 10-ին, բացումը կատարուած է ողիմպիական չափերով լողաւազանի մը, բարերարութեամբ Միրիճեան-Պզտիկեան ընտանիքներու, ինչպէս նաեւ հանդերձարանի մը եւ ֆինլանտական բաղնիքի մը: Նորակառոյց մասնաբաժնին մուտքի ժապաւէնները կտրած են տէր եւ տիկին Խուան Միրիճեան եւ Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Ահարոնեան: Բացման արարողութեան նախագահած է Գիսակ վրդ. Մուրատեան, որ նաեւ ջուրերը օրհնած է: Ներկայ եղած է Լիբանահայոց առաջնորդ՝ Արամ եպիսկ., թեմին առաջնորդ՝ Գրիգորիս եպիսկ. Բունիաթեան, որ կը բացակայէր Արժանթինէն, գրութեամբ մը իր շնորհաւորութիւնը կը յայտնէր: Այս առթիւ, յայտնի լուղորդներ ցուցադրութիւններ կատարած են: Ներկաները, ապա, անցած են վարի դեռ չաւարտած սրահը, ուր նախ երգուած են արժանթինեան եւ հայկ. փառերգները, որմէ ետք առաջին խօսքն առնողն եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի նախագահը՝ Արթուրօ Օհաննէսեան, որ ըսած է թէ այս շինութեամբ, «Արմենիա» կեդրոնի մարզական բաժինը հասած է իր լրումին: Երկրորդ խօսքն առնողն եղած է՝ Խուան Միրիճեան, որ շեշտած է թէ տալը՝ աստուածատուր պարգեւ մըն է, որ կը հարստացնէ տուողին հոգին: «Կաթիք» ընկերութեան անունով խօսած է Աբրահամ Ահարոնեան, որ մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնած է շինութեան պատասխանատուներուն՝ Կրեկորիօ Աստուրեանի եւ Իտօ Մասսոնիի: Յանուն Հ. Յ. Դ. Կ. Կ.-ի խօսած է տքթ. Անդրանիկ Արսլանեան, որ ըսած է, ի մէջ այլոց - «Սփիւռքը ինքնանպատակ չէ, բայց պէտք է կազմակերպենք եւ զօրացնենք զայն բոլոր մարզերու մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ.-ը սփիւռքի մեր ազգային կենսունակութեան աղբիւրներէն մէկն է»: Հանդիսավար՝ Գէորգ Գարամանուկեան խօսքը տուած է Արամ եպիսկ.-ի, որ կուռ ճառով մը վեր առած է տալու առաքինութիւնը: Տպաւորիչ արարողութիւնը փակուած է հիւրասիրութեամբ:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

Մի քանի անգամ պարզ լսեցի իմ անունը: Նա խօսում էր ինձ հետ. երազների եւ ցնորքների աշխարհում խօսում էր ինձ հետ: Քնած դրութեան մէջ մարդը զաղտնիք պահել չէ կարող, որովհետեւ աշխարհի պայմանները գգուշութեան մէջ զնում են նրան: Նա խօսում է, դատում է, որպէս մտածում է: Նրա զգացմունքները նոյնքան անկեղծ են լինում, որքան անկեղծ է նրա դրութիւնը: - «Սիրում եմ քեզ... ասաց նա հեզութեամբ լի ձայնով, - քո զոհաբերութիւնը ուրիշ ոչինչով չեմ կարող վարձատրել. բայց միայն իմ սիրով»...: Այս խօսքերը արտասանելու միջոցին նա իւր տկարացած թեւքերը տարածեց, երեւի, ինձ գրկելու համար: Բայց իմ շրթունքները արդէն սեղմուած էին նրա տաքացած երեսի վրայ, եւ նրա բազուկները անգիտակցաբար փաթաթուել էին իմ պարանոցին: Երազների աշխարհում նա գրկած ունէր իմ ուրուականը, բայց իսկութեան մէջ ես գրկել էի հիւանդ մարմինը: Իմ արտասուքը թրջում էր նրա բորբոքուած դէմքը: Ո՞րքան բարութիւն, ո՞րքան առաքինութիւն կար նրա անմեղ խոստովանութեան մէջ: Մի՞թէ ես կարող էի ընդունել նրանից իր այսպիսի զոհաբերութիւն: Ես երեւակայել անգամ չէի համարձակւում, որ նա իմ կինը լինէր: Մի՞թէ իւր սիրո՞վ պէտք է վարձատրէր նա իմ մատուցած ծառայութիւնները, այն սիրով, որ աւելի բարձր, աւելի արժանաւոր արարածների համար էր պահուած: Ես ուրախ էի, որ այդ բոլորը կատարուեցաւ նրա քնած ժամանակ: Բայց իմ տպաւորութիւնը արթնացրեց նրան. մռայլոտ աչքերը բացարեց, նայեց իմ վրայ: - «Դու այստեղ էիր...» եղաւ նրա առաջին հարցմունքը, յետոյ երեսը շուռ տուեց միւս կողմը, սկսեց դառն կերպով հոգւոց հանել: Այդ ի՞նչ տանջանք էր:

Անտարակոյս, հիւանդութեան տանջանքը չպիտի լինէր: Երեւի, նրա ազնըւական արիւնը յուզւում էր, որ երազի մէջ անգամ ինձ նման ռամկին արժանացրել էր իւր սիրոյն: Քանի րոպէից յետոյ նա կրկին երեսը շուռ տուեց դէպի իմ կողմը: Արեւը այդ ժամանակ դեռ նոր էր սկսել ծագել եւ նրա առաջին ճառագայթները շողշողում էին նրա վհատած դէմքի վրայ: Նա հրամայեց ցած թողնել տաղաւարի մուտքի վարագոյրը, որ ազատուի ճառագայթներից: - «Ուզում եմ մութ լինի... միշտ մութ, որ ինձ ոչ ոք չտեսնի»: Ես զարմացայ, թէ ինչն էր ստիպում նրան փախչել լոյսից, արդեօք ամօթը, որ նա քնի մէջ արել էր մի անմեղ խոստովանութիւն: Այդ ենթադրութիւնը աւելի հաւանական երեւաց ինձ, երբ հարցրեց նա. - «Շա՞տ ժամանակ է, որ դու այստեղ ես»: -«Շատ ժամանակ չէ, կէս ժամ հազիւ կը լինի, լսեցի, որ քո քունը անհանգիստ է, ներս մտայ»: - «Այո՛, ես անհանգիստ էի»... ասաց նաեւ հրամայեց, որ իրեն միայնակ թողնեմ: Եւ դուրս եկայ, նստեցի տաղաւարի մուտքի մօտ. այնտեղ քնում էի ես ամէն գիշեր, այնտեղ ամբողջ գիշերը հսկում էի նրա վրայ, այնտեղից լսում էի նրա դառն հառաչանքները եւ իմ սիրտը լցւում էր կրակով: Բայց այն առաւօտ որքան երջանիկ զգում էի ինձ, որքան ուրախ էի ես. իմ հոգին վայելում էր անսահման բերկրութիւն: Այն մի քանի խօսքերը, որ արտասանեց նա անգիտակցութեան մէջ, ինձ բաշխում էին աշխարհի բոլոր փառքերը: «Երեւի, նա մտածում է իմ վրայ, որ ես նրա երազների առարկան եմ դարձել» - ասում էի ես, եւ այսքանով միայն ինձ բոլորովին բախտաւոր էի համարում: Բայց ո՞վ կը մտածէր, որ այդ բախտաւորութիւնը երկար չէր տեւի...»:

«Այդ հոգեկան բերկրութեան մէջ էի ես, երբ մեր հիւրընկալի կրտսեր որդին մօտեցաւ, յայտնեց, որ իւր հայրը կանչում է ինձ: Ես գնացի: Ծերունին առանձնացած էր եւ, որպէս երեւում էր, պատուիրել էր՝ իւր մօտ ոչ ոքի չթողնեն: Նա հարցրեց օրիորդի առողջութիւնը, յետոյ խնդրեց, որ նստեմ իւր մօտ: Նա տխուր, միեւնոյն ժամանակ վրդովուած էր երեւում. կամենում էր մի բան խօսել, բայց դժուարանում էր: Վերջապէս ասաց նա.

(Շար. 168)

Այրի Տիկին Հայկ Թօփաքեան,
Տէր եւ Տիկին Միշէլ Թօփաքեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Բլօտ Թօփաքեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Կզավիէ Թօփաքեան եւ զաւակները,
Օր. Նաթալի Թօփաքեան,
Տէր եւ Տիկին Սթեֆան Թօփաքեան եւ զաւակը

ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 26-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 2, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր քրոջ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 22-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգս. 27-ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեան 500 Ֆ կը նուիրեն Ս. Մեսրոպ կրթարանին Տիկին Սեդա Թիւտարեանի (Վանտոմ) յիշատակին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ի յիշատակ Տաւուտեան եւ Հաճիյակոբեան գերդաստաններու 18 անդամներուն, նորածինով միաժամանակ ջարդըւած 1920, Աստուածածնին Տուզճէի լերան վրայ, Տիկին Հայկանոյշ Նալպանտեան - Հաճիյակոբեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին եւ 25 Ֆ. Ազգատխնամին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է դպրոցին համար, Պրն. Մեսրոպ Պայընտըրեանէ իր տղուն՝ Արա Պայըրտըեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Մարսէյլի գաղութէն, իր մասնաճիւղին միջոցաւ, Լիբանանի երախաներու ճամբու ծախքին ի նպաստ. -

Տէր եւ Տիկին Գաչէօ 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրաչեան, Այրի Տիկին Լուսիա Շամչորեան 200ական Ֆ., Տիկին Տէրտէրեան 100 Ֆ.:

Պօմոնի Կապոյտ խաչի ճաշին ընթացքին եղած նուիրատուութիւնները. - Տարաքճեան ընտանիք 1000 Ֆ., Ընկեր մը, Ոմն 200ական Ֆ., Եղվերեան, Ընկ. Յուսիկեան 50ական Ֆ., Աստուր Պանօեան 1500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շ. Փիրանեան, Ընկերուհի Ճամուզեան 200ական Ֆ., Ոմն 100 Ֆ., Պրն. Գրիգոր Պանօեան, Խօզէեան ընտանիք 300ական Ֆ., Պրն. Սերոբ Քինոսեան, Թամար Գարակէօզեան, Պրն. Պէնպասս 100ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան, Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ 200ական Ֆ.:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին

Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՏՕՆ ԳԻՒՏԻ ԳՕՏՒՈՅ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Սեպտեմբեր 1, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Գիւտ Գօտւոյ Սրբուհւոյ Աստուածածնի տօնի առիթով, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

-- ՎԵՐԱՄՈՒՏ --

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄ

Սեպտեմբեր 11

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ հայերէն լեզուի միօրեայ դպրոցի 1985 - 86 տարեշրջանի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպ.11-ին: 5 տարեկանէն սկսեալ:

Այս տարի դպրոցիս մէջ կը դասաւանդուին՝

1. - Հայոց լեզու -ամէն տարիքի համար-:
2. - Հայոց պատմութիւն:
3. - Կրօնք:
4. - Հայկական երաժշտութիւն:
5. - Մանկանց երգչախումբ -պատարագի երգեցողութիւն, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի-:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյս մշակութային տան մէջ, ամէն Չորեքշաբթի ժամը 10 - 12 եւ 14 - 17ի միջեւ:

Օթօքարի սպասարկութիւն եւ կէսօրուան ճաշի կարելիութիւն ունի դպրոցը: Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել դպրոցի տեսուչ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի մօտ, ամէն օր, վերոյիշեալ ժամերուն:

Հասցէ. -
Eglise arménienne
339, av. du Prado, 13008 Marseille
tél. (91) 77 84 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

SAINT-GREGOIRE A TALLARD

Une messe épiscopale sera célébrée en rite arménien

PELERINAGE ANNUEL

Dimanche 8 Septembre

Sous l'égide des Associations cultuelles de l'Eglise Arménienne Apostolique de Marseille, Mgr. Hagop VARTANIAN, célébrera la messe, à 10h 30, en la présence de Mgr. Raymond SEGUY, évêque de Gap, et Mrs. les curés de la paroisse de Tallard.

La chorale «Sahak - Mesrob» assumera les chants liturgiques, dirigée par son chef Khatchig YILMAZIAN

A 13h un repas fraternel réunira les pèlerins dans la salle de la Mairie de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des pèlerins qui ne peuvent se rendre par leur propre moyen.

Pour tous renseignements et réservation s'adresser :

Marseille : Eglise Arménienne du Prado : Tél : (91) 77 - 84 - 70
La Ciotat : Amicale des Arméniens Tél : (42) 08 - 24 - 57
Nice : Eglise Arménienne de la Madeleine Tél : (93) 41 - 41 - 14
Avignon : Association Culturelle des Arméniens - Tél : (90) 65 - 23 - 59
Draguignan : Amicale des Arméniens Tél : (94) 68 - 23 - 80
Valence : Eglise Arménienne, Père Nareg - Tél : (75) 43 - 63 - 86
Vienne : Union Nationale des Arméniens Tél : (74) 85 - 88 - 26
Grenoble : Club des Arméniens Tél : (76) 48 - 59 - 38
Gap et région : Takvorian, 52, ave. Jean - Jaurès, 05 Gap Tél : (92) 51 - 07 - 56

APOSTROPHES

ANTENNE 2

Vendredi 30 Août à 21 h. 35

Parmi les invités de Bernard Pivot :

HENRI VERNEUIL
(Achod Malakian)

pour son livre :

M A Y R I G

IIe congrès médical national

13 - 14 - 15 Septembre
Hôtel Nikko - Paris

TARIFS

FORFAIT CONGRES (comprenant inscription au congrès, séances scientifiques et communautaires, déjeuner du Vendredi et Samedi) : 800 Francs

INSCRIPTIONS AU CONGRES (seulement séances scientifiques et communautaire) : 500 Francs

Renseignements et inscriptions :
U.M.A.F.
7, rue Delaunay — 78000 Versailles
Tél. : (6) 446. 12. 67

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին:

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի Թուականը՝ գրաւուած որ Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Ինթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խասեան Բարեկամական Միութիւնը կ'ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
30
VENDREDI
30 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.039
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.039

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

×

Դպրոցական վերամուտը ամառուան այս վերջին օրերուն ունի իւրայատուկ բոյր մը: Այն բոյրը որ աշունը աւետող առաջին անձրեւը հողէն կը բարձրացնէ եւ կը համակէ բնութիւնը, ամէն ոք հրաւիրելով՝ իր արտին եւ արօրին ներքին աշխատանքներով եւ լեցուն սրտով:

Դպրոցական վերամուտը ցնծութիւն է, նոր թափ եւ նոր կեանք է:

Դպրոցական տարեշրջանի առաջին հանդիպումի պահը ունի իր հոգեկան յատուկ քաղցրութիւնը:

Տեսչութիւն, ուսուցչական կազմ եւ աշակերտութիւն ժամանակաւոր դադարէ մը, բաժանումէ մը ետք, երբեմն կարօտի զգացումի մը մէջէն, զիրար կը գտնեն եւ կը կնքեն նոր պայմանադրութիւն:

Յիշատակներ, ակնկալութիւններ, հեռանկարներ կը բացուին ու կը ծաղկին, [illegible] ուսանողներու հոգիներու հորիզոնին վրայ: Պարպուած շէնքեր, ամայացած գրասարակեր, փոշիով ծածկուած նստարաններ ու սեղաններ յանկարծ կ'արթննան, կը լուսաւորուին, կը ժպտին աշակերտներուն ձայներով, շարժումներով, ներկայութեամբ:

Դպրոցական տարեշրջանի սեմին նոր աշխարհ մը կը ներկայանայ, դուռը անգամ մը եւս կը բացուի, իւրաքանչիւր աշակերտի պատեհութիւնը տալով լաւագոյն կերպով յայտնաբերելու, արդիւնաւորելու իր հոգիի, մտքի, սրտի ու կամքի ծալուածներուն կարելիութիւններն ու կարողութիւնները իր ապագայի կերտումի անհատնում գործին մէջ: Անհատնում աշխատանք է, այո՛, կրթութիւնը, զարգացումը, դաստիարակութիւնը, մէկ խօսքով՝ դպրոցը:

Անհատնում գործ է քաղաքակրթական նուաճումը որուն մէջ հայ աշակերտը, հայ վարժարաններու աշակերտութիւնը պարտաւոր է աւելցնելու իր իսկ ժողովուրդին քաղաքակրթական հրաշալիքները, ու առաջին հերթին՝ լեզուն:

Մեսրոպ Մաշտոցի լեզուն, հայ ինքնութեան եւ անոր անաղարտ պահպանութեան գերհզօր եւ աննուաճելի զէնքն է: Զէնք մը որ եղաւ մեր թագն ու բանակը երբ չկար Հայոց թագաւորութիւն, չկար հայկական պետութիւն:

Եւ դպրոցական վերամուտը, այսօր Հայերուս համար պիտի կորսնցնէ իր հոգեկան քաղցրութիւնը, պիտի չստանայ իր ամբողջական իմաստը եթէ հայ դպրոցը, հայ վարժարանը չլեցուի ու չլեցնայ հայ մանուկներով, եթէ մատղաշ սերունդները չդաստիարակուին կրթական, մշակութային, ազգային մարզերէն ներս:

Հայ դպրոցն է որ պիտի պատրաստէ վաղուան Հայը: Հայ դպրոցն է որ պիտի ապահովէ մեր գոյատեւումը: Եւ որքան հայկականութեամբ լեցուն եւ ուժեղ ըլլայ Հայը, այնքան եւ ջերմ պիտի ըլլայ իրմէ արձակուած ճառագայթը հայ կեանքին մէջ:

Նոր վերամուտով նոր դուռ մը թող բացուի մեր ժողովուրդին գիտակցութեան մէջ:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՖԻ մէջ (Հարաւի Ափրիկէ) Մանտելայի ի նպաստ ծրագրուած երթը, սեւերու եւ Ափրրթէյտի հակառակորդներուն կողմէ, չկրցաւ կատարուիլ: Նախ, իշխանութիւնները արգիլած էին ցոյցը, ապա, երբ կազմակերպիչները չէին զիջած, ասպարէզ կարդալով իշխանութեանց, այս վերջինները ոստիկանական ուժերով ջանացին արգելք հանդիսանալ: Սկիզբը, արտասուաբեր ռումբ եւ ձգախէժ գնդակներ գործածելով, բայց շուտով բախումները անխուսափելի կը դառնան եւ Հինգշաբթի օր, կը հաղորդուէր թէ 6 մեռեալ կայ եւ շուրջ 50 վիրաւոր: Միւս կողմէ, երկիրը տնտեսական ծանր տագնապի մէջ է, իբրեւ հետեւանք մէկուկէս տարուան խռովութեանց եւ արտասահմանի վերապահութեանց: Յիշենք որ Նելսըն Մանտելա, 24 տարի է բանտն է: Ծնած է 1918-ին, երբ դեռ Ափրիկէն քիչ մը սեւերուն ձեռքն էր: Նախ անգամ, յետագային պարագլուխ եղած է Ափրիկեան Ազգ. Ժողովին, քանի մը անգամ ձերբակալուած, վերջին ձերբակալութենէն ետք (1961) ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է, դատավարութեամբ մը, որ միայն 1963-ին տեղի ունեցած է: Թէեւ բոլորը զինք պարագլուխ չեն ընդունիր, բայց եւ այնպէս ուղերձով մը, ցուցարարները իրեն կ'ըսեն՝ «Մեր ժողովուրդին պետն ես, մենք չենք կրնար հանգիստ ապրիլ, ցորչափ ազատ չըլլաս»: Փարիզ եւ (նոյնիսկ) Միացեալ Նահանգները դատապարտեցին պատուելի Պեօզաքի ձերբակալութիւնը: Ինք էր երթի կազմակերպողը: Խառնածին նկատուած, իր կոչը ցոյցին համար անընդունելի նկատուած էր Փրեթորիայի կողմէ: Գլխաւոր պատասխանատուներէն է ժողովրդավար միացեալ ճակատին:

ՔՐԱԶԻՒՔԻ, ընկերային վերամուտին բացումը կատարեց զանազան ցոյցերով եւ յօղուածով մը, Իւմանիթէի Հինգշաբթի (Օգս. 29) օրուան թիւով: Աշխատանքի ընդ. Դաշնակցութեան (Սէ - Ժէ - Թէ) անդամները արգելք կը հանդիսանան, սպանական սահմանը հասնող եւ Ռընօ-ի կազմածներ փոխադրող բեռնատար կառախումբերուն որ իրենց ճամբան շարունակեն: Հանտայլ, Սէն - Ժան - տը - Լիւզի եւ Պորտոյի կայարանները համախմբուած, սենտիքային անդամները չեն ձգեր որ կառախումբերը մեկնին դէպի Սպանիա, տանելու համար Տուէէն բեռցուած գործիք - մեքենաները եւ սահմանուած Սպանիոյ մասնաճիւղին: Հինգշաբթի առտու ալ, ժամը 7.10 անցածէն սկսեալ, այլ բանուորներ, 70 Ռընօ փոխ առած, Շան դ'Էլիզէն «գրաւած» էին դադրեցնելով երթեւեկը: Նոյն օրն է, որ Քրազիւքի «Կը բաւէ կլլուածը, գործե՛լ» կը հրահանգէր, բայց պէտք չէ անտեսել որ բանուորները կը խուսափին այլեւս մինչեւ ծայրն երթալէ, ընկերային մթնոլորտի մը մէջ, ուր գործազրկութիւնը կը սպառնայ ամէն վայրկեան: Կառավարութիւնն ալ չի վարանիր ապահովութեան ուժեր ղրկելու, ինչ որ անշուշտ աւելի կը լարէ մթնոլորտը: Քատրերու սենտիքային նախագահը, յայտնելէ ետք թէ Ռընօ, ներկայիս ամիսը մէկ միլիառ կը կորսնցնէ, ըսած է. - «Կ'ըսեմ Պ. Քրազիւքիի եւ իր բարեկամներուն՝ կը բաւէ՛: Պէտք է ի վերջոյ փորձել Ռընոյի ապագան նախատեսել այլ կերպ քան յաջորդական բացերով»: Որքան ալ համայնավար կուսակցութիւնը - Սէ-Ժէ-Թէի եւ այլ միջոցներով - ուզէ նեղը դնել կառավարութիւնը, շատը՝ շատ կ'ըլլայ եւ ատիկա, անցեալին նշանախօսքի ծառայած է Մորիս Թորէզի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հակալրտեսական բաժանմունքի տնօրէնը հրաժարեցաւ, աւելի ճիշդ ինք իր բերնով յայտարարեց իր պաշտօնազրկումը: Արեւմտեան Գերմանիոյ լրտեսական այս պատմութիւնը, ամէն օր, նոր ծալքեր կը յայտնաբերէ, երկրէն դուրս ալ՝ Անգլիա եւ Զուիցերիա: Մնաց որ արեւմտեան այլ երկիրներ ալ մտահոգ են եւ քննութեան ձեռնարկած իրենց սպասարկութեանց մէջ, բայց հարցը փափուկ է: Նոյն ատեն, Պոնի մէջ կը բացուի կաշառակերութեան դատ մը եւ ամբաստանեալներու մէջ են տնտեսութեան երկու նախկին նախարար եւ Ֆլիք հաստատութեան փոխ - սեփականատէրը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ռմբափորձ մը գործուած է Իսրայէլեան օդանաւային Էլ - Ալ ընկերութեան գրասենեակին դէմ: Նիւթական վնասներ կան միայն: Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը կատարուած այդ արարքը, մինչեւ Հինգշաբթի չէր ստանձնուած որեւէ կազմակերպութեան կողմէ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ռմբափորձերը կը շարունակուին: Թակարդ - կառքով մըն է որ երիտասարդ մը, մահն աչք առնելով, նետուած է Հարաւային Լիբանան, Սայտայի մէկ զինուորական կայանին վրայ, Իսրայէլեան ուժերու համակիր: Ըստ աղբիւրներու, զոհերու թիւը կը տարբերի: Նախ 30, ապա 15 հոգիի մահուան եւ վիրաւորուելուն մասին խօսք կար:

ԹՐԻՔՕ կը փորձէ լուսաբանել իր տեղեկագրին մութ կէտերը, հարցազրոյցի մը ընթացքին, զոր տուած է Լիպերասիոնի: Պէտք է ըսել որ, քանի կը մխրճուին Կըրինփիսի մութ կէտերը լուսաբանելու համար, այնքան կը մթագնի հորիզոնը: Թրիքօ միշտ անորոշ է իր պատասխաններուն մէջ, մասնաւորաբար գաղտնի սպասարկութեանց գործակալներու գործունէութեան շուրջ: Մնաց որ որեւէ փաստ չկայ, որ ինք ալ «բաներ մը» գիտնայ:

ՍԷՆ - Է - ՄԱՌՆԻ նահանգին մէջ, բայց նաեւ շրջակայքը, պէտք է խուսափիլ այս միջոցին սթէֆ թառթառ ուտելէ: Ցարդ 70 հոգի թունաւորուած են, գործածուած ձիու միսը վարակուած ըլլալով, ինչ որ թրիքինոզ անունով հիւանդութիւն մը կը պատճառէ: Ճերմակ, կլոր որդ մըն է, որ կ'աճի ձիուն կերած վարակուած չոր խոտին մէջ եւ այդ հիւանդութիւնը կը պատճառէ:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՈՉԽԱՐ մատաղ եղած են Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի Մէքքէի մօտ, Մինա, մահմետականներուն կողմէ, որոնք տարեկան ուխտագնացութիւնը կ'ընեն, Գուրպան Պայրամի առթիւ: Կենդանի մը մորթել, ընդհանրապէս ոչխար մը, ոգեկոչելու համար Աբրահամի ողջակիզումը եւ միսը աղքատներուն բաժնել, փակման ծէսն է ուխտագնացութեան: Երեք տարի է, հոս ալ անշուշտ արդիական թեքնիք մուտք գործած է եւ սառեցնելու ամէնէն կատարելագործուած դրութիւնը կը կիրարկուի, կարենալ միսը բաժնելու համար, Աֆղան եւ պաղեստինցի գաղթականներուն: Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, այս տարի մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար հաւատացեալ ուխտագնացութիւնը կատարած են: Այս ուխտագնացութիւնը իսլամի հինգ պարտադիրներէն մէկն է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՍ. 16 / 25)

ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիթուանիոյ մայրաքաղաքի մէջ բացուած է «Պատերազմի եւ խաղաղութեան ճամբով» անուամբ լուսանկարչական ցուցահանդէս մը, ուր մասնաւոր տեղ կը գրաւէ Մառեշալ Յովհաննէս Բաղրամեան, իր կեանքին ու պատերազմական սխրանքներուն նուիրուած հետաքրքրական յիշատակարաններով:

Լիթուանիոյ մէջ խորհրդային կարգերու հաստատման 45ամեակի առթիւ կազմուած այս ցուցահանդէսին մէջ ուշագրաւ է լուսանկարը «Սովետական Միութեան կրկնակի հերոս Յ. Բաղրամեանի յուշարձան» որ բարձրացած է Մառեշալին յիշատակին եւ հանրապետութեան ազատագրումի գործին մէջ իր բերած մասնակցութեան համար:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵԶԱԿԻ ՔԱՐԱՆՁԱՒՆԵՐԸ

«Հանրապետութեան տարածքին արձանագրուած 15 հազար քարանձաւներէն իւրաքանչիւրը ունի իր ուրոյն առանձնայատկութիւնները» կ'ըսեն անոնց ուսումնասիրութեամբ զբաղող մասնագէտները: Մարդոց եւ բնութեան կողմէ միասնաբար ստեղծուած այդ կերտուածքները յաճախ միաւորուած են զանազան նշանակութիւններ ունեցող համալիրներու մէջ, այսօր ալ արժանանալով տարբեր երկիրներու գիտնականներուն սեւեռուն ուշադրութեան: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն ամրոց - քարանձաւները: Սովորաբար ասոնք բնական մեծ քարանձաւներ են, բազմաթիւ լրացուցիչ շինութիւններով: Ասոնցմէ է, օրինակ, Խոսրովի Արգելոց - Ամրոցը որ մէկ հեկտար տարածութիւն ունի: Գեղամայ լեռներու մէկ մեծ քարանձաւին մէջ փորուած են խորշեր, բնակելի սենեակներ, գաղտնի ելքեր եւ փոքրիկ եկեղեցի մը: Քարանձաւը փայտէ տախտակամածներով բաժնուած է եղեր քանի մը յարկի, ինչ որ կը վկայեն հեծաններու համար բացուած բոյները: Ժայռափոր եւ պըտուտակաձեւ սանդուխներ իրարու կը միացնեն յարկերը: Քարանձաւին խորը կային աղբիւրներ, որոնք ջուր կը հայթայթէին ամրոցի պաշտպաններուն: Ճգնաւորներու խուցերը կը ներկայացնեն ժայռափոր ճարտարապետութեան տեսակներէն մէկը, իսկ աշխարհիկ կացարաններու օրինակ կրնան նկատուիլ մշտական անձաւաբնակատուները որոնք կը գտնուին Զանգեզուր, Խնձորեսկ եւ Հին Գորիս: Հայաստանի անձաւները եզակի են նաեւ անով որ հազուագիւտ կենդանիներու բնակութեան վայրեր են: Օրինակ, Եղեգնաձորի շրջանի «Մագիլ» քարանձաւին մէջ կ'ապրի չղջիկներու հազուագիւտ տեսակ մը, հարաւային Պայտաքթի գաղութ, որ Խորհրդային Միութեան մէջ գտնուող օճախներու մեծագոյնն է: Հայաստանի քարանձաւներուն մէջ յայտնաբերուած են նախապէս գիտութեան անծանօթ մնացած կարգ մը բզեզներ:

×

«ԶԱՐԹՕՆՔ»Ը ՌԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Լատվիոյ մայրաքաղաքին՝ Ռիկայի մէջ յաջող ելոյթներ ունեցաւ «Զարթօնք» ժողովրդական երգի եւ պարի անսամպլը, Մ. Գրիգորեանի գեղարուեստական ղեկա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԺԱՄԱՆԱԿ ՉՃԱՆՉՑՈՂ ԳԻՐՔԵՐ

Յակոբ Կարապենցի երեք գիրքերն են առանք․ - «Միջնարար», «Ադամի գիրքը» եւ «Հին աշխարհի նոր սերմնացանները»:

Դեռ նոր կարդացի 1975-ին հրատարակուած այս վերջին հատորը: Առաջին երկուքը բաւական էին համոզելու, որ մեր շրջանի մեծագոյն գրագէտներէն մէկն է Կարապենց: «Հին աշխարհի նոր սերմնացանները»ն ալ հաստատեց, որ ան ի վիճակի է որեւէ նիւթ ուսումնասիրել, վերլուծել, հասցնել կատարելութեան:

Սուր տեսողութեան տէր, դէմքի մը տիրական գիծերը յստակօրէն գծելու, շարժումի ու խօսքի նշանակութիւնը հարազատօրէն պարզելու արուեստը բիւրեղացած է լիովին:

Եթէ Համաստեղ «Գիւղ»ով եւ «Անձրեւ»ով տուած էր հայ գիւղացիի դիմագիծը, լեզուի ու տարազի գունագեղութիւնը, բարեւն ու խօսքին հարազատութիւնն ու քաղցրութիւնը, արտերուն ու դաշտերուն ջերմութիւնը, Յակոբ Կարապենց նոյն գեղեցկութեամբ, գուցէ քիչ մը աւելի խորիմաստ ընդարձակումով, կուտայ մեզի ամերիկեան քաղաքակրթութեան դաշտին մէջ խմորի չվերածուող Հայու յատկութիւններն ու մինչեւ ցեղապաշտութիւն դացող՝ հայ ապրելու կամքը: Հայը, որ՝ «իր թոռների հետ մերժում է անգլերէն խօսել»։ Հայեր որ՝ «ամերիկեան շորերի մէջ նոյնիսկ գիւղացի են»․ որովհետեւ եթէ «ամերիկեան 40 հատ վաւերագիր տան իրենց, նորից կ'ասեն որ իրենք Հայ են»:

Ամերիկեան հողի վրայ կայք հաստատուած Հայու (այս պարագային՝ Ջեֆըրսըն) ժրաջանութեան, կառուցողական կամքի, տքնանքի, անցեալի պատկերով ներկան կերտելու, իբր ժողովուրդ ապրելու եւ տեւելու հաւատքին հրաշալի պատկերում մըն է՝ տիպարներու անկրկնելի դիմագծերով, անհատականութեամբ, խօսքի եւ հրամանի վճռականութեամբ, որ ո՛չ միայն կը տիրապետեն իրենց շրջանակին ու միջավայրին, այլեւ մեր իմացականութեան:

Իւրաքանչիւր վերնագրի տակ ներկայացուած տիպարներն ու գործողութիւնները, անոնց ներքին կառոյցը, մէկը միւսէն յաջող մտածումները, հոգեբանութիւններու վերարտադրութիւնը, անպայման չփոթութեան պիտի ենթարկէին գրախօսողը՝ բաժնները հաստատելու մէջբերումի դիմելու պարագային: Այդ մըտահոգութենէն ազատելու մի'ակ միջոցը կը թուի ըլլալ՝ հատորը ամբողջութեամբ անցընել գրախօսականի մէջ եւ կամ պարտադրել ընթերցողին կարդալ զայն եւ ինք դատել իր կարդացածը:

×

Ինքնատիպ եւ սքանչելի տիպար մըն է կլլիկեցի իշխան Փիլիպոս, որու «երկուորեակը» կամ «հօրեղբայրը» տեսած են իր հայրենակիցները քիչ մը ամէն տեղ եւ մենք անձնապէս հանդիպած ենք անոր մեր շրջանակին մէջ, իսկ որ «քսաներորդ դարի կէսերին նստած՝ նա դեռ ապրում է Ռուբինեանց թագաւորութիւնը»:

Անուս, բայց որքա՜ն համակրելի նըմանօրինակ ռամիկներ ապրեցան իրենց կեանքը, օրօրուելով հին ու նոր երազներով ու իրենց հետ ալ գերեզման իջեցնելով իրականն ու անիրականը:

Չեմ գիտեր թէ՝ հեղինակը Ալեքսանդրէթ գացա՞ծ է: Ես որ աչքս բացած եմ այդ քաղաքին ալերի ձայնը լսելով հեռաւորութեան վրայ եւ քաղաքը ծանօթ է ինծի, զարմանքով կարդացի անոր բընութեան ներկայացումը: Ամի՜նքան ճշգրիտ ու հարազատ, որ կը տարուիմ ըսելու թէ՝ պարսկահայ հեղինակը հո՛ն ծնած ու մեծցած է:

Նոյն հարազատութիւնը ունին իշխան Փիլիպոսի զաւակներն ու հոգեվիճակի բացայայտումը: Իսկ անոր մահուընէ դէպի կեանք վերադարձը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Ռուբինեանց թագաւորութեան կամ հայկական բազմատեսակ տենչերու ցնորական յարութեան խորհրդանիշ:

×

Գոնսալ Առաքել, ո՛չ միայն չի' ձուլուիր նախորդ գլուխներու պատկերներուն մէջ, այլեւ կը կանգնի ամբողջ հասակով՝ իր գործունէութեամբ ու յատկութիւններով ինքզինք կը պարտադրէ մթնոլորտին ու հանրութեան:

«Հին աշխարհի նոր սերմնացանները»ու բոլոր էջերուն մէջ, հեղինակը՝ ջերմութեամբ ու արեւային պայծառութեամբ նկարագրած է հայ աննկարագրելի հոգին: Գլխաւոր տիպարներ՝ իշխան Փիլիպոս, Գոնսալ Առաքել, Արդար ամի, օրիորդ Անթառամ, Սասունցի Սարգիս, եւ միւսները կը մնան ամբօղջ կառչած հնաւուրց հայկական սովորութեանց - ինչպէս արդէն ըսինք - ռասիզմի հասնող կիրքով: Եւ որքան ալ յաջորդող սերունդները օտարացան իրենց լեզուով, յարաբերութիւններով, գործառնութեամբ, իրենց սէրերով, պահեցին սակայն էական բան մը այդ տիպարներու հոգիէն եւ զգացումներէն: Ա՛յդ է պատճառը, որ մասնաւորաբար ամերիկեան եւ եւրոպական երկիրներու մէջ հայութիւնը միշտ կը պահէ իր ինքնութիւնը՝ օժանդակ ունենալով կազմակերպութիւններ, դպրոց եւ եկեղեցի:

×

Սիրելի է Օրիորդ Անթառամի տիպարը: Երբեմն հիացումով, երբեմն կարեկցութեամբ, բայց միշտ տխուր տրամադրութեամբ կը հետեւինք անոր կեանքի հոլովոյթին: Ո՛րքան ամբոկուռ հեղինակութիւն, նո՛յնքան դառնակսկիծ ցաւ մըն է անոր «չապրուած կեանքի անուշ պաուպը», «ներքին անպատկանելիութեան գիտակցութիւնը», մայրութեան զգացումի կանչին տառապանքները, երբ մանուանդ մտաբերենք թէ մեր որբ երիտասարդ բազմաթիւ ծանօթներ եւ անծանօթներ ընդմիշտ հեռացան առանց ճանչնալու սիրոյ քաղցրութիւնը, առանց ապրելու ընտանեկան բոյնի մը ջերմութիւնը:

Լուրջ խորհրդածութիւն պարտադրող տեսարան մըն է Անթառամի հայելիի արտացոլումին մէջ ինքզինք չփոթելը իր պատկերին և ունեցած մենախօսութեան հոգեբանական տրամադրութիւնը: Կարապենց, ինչպէս միշտ, յաջողած է տալ վիէյ փիյի ամբողջ տուայտանքը:

×

Տէգի, նիզակի, սուրի ու զէնքերու բոլոր նշանաւոր հերոսներու նման, «Հին աշխարհի նոր սերմնացաններու» խաղաղասէր եւ շինարար հերոսներն ալ ունին զօրեղ անհատականութիւն ու նկարագիր եւ նահանջել չեն գիտեր երբեք: Ատոնց տարբեր մէկ նմոյշն է Գոնսալ Առաքել, որու հեղինակութիւնը հանրային կեանքը վերականգնանցնող դեղի սրսկում է, որ պիտի անցնի մէկու երակէն միւսին երակը:

Իսկ Սոսկալի Սահակ՝ սոսկացնող վըճռականութեամբ կը դիմաւորէ ճարտարարուեստի ամենազօր ընկերութիւններու կատաղի յարձակումը: Այս գլուխը մեծ սպեկիւլատորներու չահագիտական ձեռնարկներուն հակադրուող՝ մարդասիրական ոգիի բացայայտումն է:

Սակայն, այս բոլոր հերոսներու ստեղծած աշխարհը յեղաշրջման մէջ է․ ժամանակն ու նոր քաղաքակրթութիւնը կը յափրեն հին զգացումներու վրայ հիմնըւած յոյսեր ու մտայնութիւններ եւ «Արեւոտ օրերու կարօտով» ապրող Նիկողոս պիտի նշմարէ, որ «Հայոց Մշկայթի տունը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ սին պերճանքի մի կոթող, ինքնախաբէութեան մի պատրանք եւ ժամադրավայր․․․»:

×

Դարերէ ի վեր հիւսուած գեղեցկատեսիլ յոյսերու ու երազներու իրականացումն է Սասունցի Դաւիթի պարտէզը: Տարիներու յոհողութեամբ, ճիգով ու խըղճմըտանքով, ճարտարապետի գիտութեամբ ու արուեստագէտի ճաշակով, ան կառուցած է հայրենիքը իր հողամասին վրայ: Հ'ոն է՝ ամերիկեան մամուլի ու հանրութեան գնահատանքին արժանացած Հայոց վեհապանծ Արարատը: Հ'ոն են՝ վանքեր, կոթողներ, յիշատակարաններ: Իրական համայնապատկեր եւ ցուցահանդէս հայկական ճարտարապետութեան ու արուեստի:

Եւ սակայն օր մը, ծայր կու տան փոթորիկն ու մրրիկը, մէկ գիշերուան մէջ քարուքանդ ընելով, աւերակի վերածելով ճարտարապետական շքեղ կառոյցը՝ ձըգելով միայն քարակոյտեր, ինչպէս Անատոլեան փոթորիկը իր ետին ձգեց միայն հայ որբերու քանի մը «կոյտեր»․․․:

Անցեալի երգերով ու այսօրուան արուեստի երանգներով պճնուած սպմոտպէրք է Յակոբ Կարապենցի «Հին աշխարհի նոր սերմնացանները» հատորը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

... աղօթք ու անէծք

—×—

Լրագրողները, հետաքրքրասէրները գըրողների, արուեստի, երաժշտութեան, գիտութեան մեծերին յաճախ հարցրել են եւ միշտ էլ հարցնում են․ «Ի՞նչ էք ամէնից շատ սիրում աշխարհում»: Պատասխանները լինում են այնքան բազմաբնոյթ, որքան որ՝ պատասխանողները:

Մի օր մտերիմ ընկերոջս նոյն հարցը տուի, թէեւ նա յիշեալ մեծութիւնների շարքը չի դասւում: Նա նախ ժպտաց, ապա թէ՝ հօ ինձ ձեռ չե՞ս առնում: Հաւատաց երդումներիս:

- Գիտես ինչ, բարեկամ, այդ նոյն հարցը ես շատ յաճախ ինքս ինձ եմ տալիս, պատասխանը հեշտութեամբ չեմ գտնում: Ախր, հասկացիր, կեանքում սիրելու բան շատ կայ, ո՞ր մէկն ասեմ, որ մեղք կատարած չլինեմ: Կան տուն ու տեղ, մայր ու զաւակներ, սիրած կին, հայրենիք թռչուններ ու կենդանիներ, հող ու ծառ, աստղ ու երկինք, ես ո՞րն ասեմ:

- Քեզ հասկանում եմ, սիրելիս, բայց ո՞ր երեք բանն է, որ բոլորից շատ ես սիրում:

- Եթէ անկեղծ լինեմ, լրօք, երեք բան երեւի աւելի շատ եմ սիրում․ կին, ծաղիկ ու մոմ:

- Յետո՞յ, յետո՞յ:

- Էլ ինչ յետոյ, երեք չեղա՞ւ:

- Երեքը երեք է, բայց զարմանալու բան կայ:

- Զարմանալու բան չկայ․ կանանց սիրում եմ, որովհետեւ լաւն են, սիրուն, նուրբ, ինչ-որ թաքուն ձգող բան ունեն․ ով գիտէ, գուցէ նաեւ՝ որ մայր են դառնում կամ ասենք՝ փխրուն են․ երբեմն թոյլ, անօգնական, որ ձգտում ես օգնել, իսկ մարդուն օգնելը հէնց մեծ հաճոյք է, մի խօսքով՝ չգիտեմ, շատ եմ սիրում ու վերջ:

- Լաւ, ասենք թէ այդ մէկը հասկանալի է, հապա միւս երկո՞ւսը:

- Ինչպէս ասեմ․ ծաղիկն ու կինը իրար շատ են նման․ երկուսն էլ, երեւի, միեւնոյն հոգին ունեն, միայն թէ ծաղիկը մի քիչ աւելի համեստ է: Չգիտեմ, դու երբեւիցէ տեսե՞լ ես, թէ ինչ հրաշք աչուկներ ունեն ծաղիկները՝ խոնարհ, թախծոտ: Կամ երբեւիցէ տեսել ես նըրանց տրտմութիւնը, ալսնքների նըման չոդուն արցունքները: Ուրիշ բան է ծաղիկը, մէկ էլ տեսար վիզը ծռեց ու աչքը յառեց արեւին կամ արեւի մայր մտնելու հետ դանդաղ փակեց աչքերն ու քուն մտաւ: Ի հարկէ, կան եւ «գիշերային գեղեցկուհիներ», որոնք արեւը մայր մտնելուց յետոյ են պճնւում: Մի անգամ ուշադիր նայիր զառ - մանուշակի ծաղկաթերթերի գոյներին եւ ի՛նչ պատկերներ ասես, որ չես տեսնի, փիսիկ, շնիկ, ծերուկ, տատիկ, մանկիկ: Ամէն ինչ չի ասւում, էս անտէր ասելու կարողութիւնն էլ երկնային պարգեւ է, որ քչերին է տրւած:

- Հասկացայ, բայց էլի ասելիք մնաց․ էդ մոմի մասին ասածդ ինձ համար հանելուկ է:

- Ճիշդն ասած, մոմն ինձ համար էլ առեղծուած է: Չեմ կարող յիշել, թէ որ օրից դրա նկատմամբ սէր ունեմ, ակնածանք, գուցէ նաեւ մի թաքուն վախ: Վառած մոմ տանելիս խլրտում է հոգիս, կարծես թէ այդ գունատ լոյը հին ու նոր աղօթքների, երդումների, տիրոջն ուղղուած աղերսների յուշասիւն է, որը քո աչքի առաջ բոցավառւում, հալւում ու հանդչում է մրմնջալով՝ «Ունայնութիւն ունայնութեանց»: Ինձ վանք ու տաճար, ժամ ու պատարագ, մատուռ ու չիրիմ է յիշեցնում մոմը: Նրա կապոյտ բոցից թւում է, թէ ինձ են նայում մեր հին պատմիչների, գրիչների ու ծաղկողների կկոցուած աչքերը: Մեր օրերում էլ, երբ երեկոյեան յանկարծ կըտրւում է ելեկտրական լոյսի հոսանքը, երեխաները արտակարգ աշխուժով վառում են մոմերը, պատերի վրայ ստուերներ են տարուբերում, սենեակում կխախաւար անկիւններ են նշմարւում․ մօտ ենք նստում իրար, ծուարում ու մտերմանում ենք այդ փոքրիկ բոցի թերի տակ: Զարմանալի երեւոյթ․ փոխւում է սենեակը, դառնում խորհրդաւոր ու իրար հետ խօսում ենք փսփսոցով: Թւում է՝ հըրաշքով պոկուել - թռել ենք քաղաքից եւ հասել Թարթառի ձախ ափին վեհօրէն բազմած մեր «Երեք մանկաց» վանքի խորանը: Ելեկտրական լոյսերը վառւում են, եւ չքանում է հրաշքը:

Կայ մի մոգական կապ իմ հոգու եւ մոմի միջեւ: Ես փոքր տղայ էի, մայրս տարաւ ինձ «Երեք մանկաց» վանքը: Շատ բան մոռացել եմ, բայց մի տեսարան երբեք չի լքում ինձ: Այրի մայրս, սեւ շալի մէջ փաթաթուած ծնկաչոք աղօթում էր խորանի առջեւ, ուր անթիւ մոմեր էին վառւում: Եօթը որբ ունէր անօգնական մայրս․ նա ապրուստ չէր խնդրում տիրոջից, աղօթում էր որ իր զաւակները անփորձանք մնան, շուտ մեծանան եւ չէն պահեն հայրական օջախը: Շատ տարիներ յետոյ ծերացած մայրս նորից սեւ շալի մէջ անէծք էր յղում ե՛ւ տիրոջը, ե՛ւ մարդկանց՝ կռուի դաշտում կորցրած որդիների ցաւից խելագար: Եւ երբ մօրս գերեզմանին մոմ եմ վառում, կսկիծով եմ յիշում նրա աղօթքն ու անէծքը․․․:

ՀԱՅԿԱԶ ԱԴԱՄԵԱՆ

ՌՈՒԲԵՆԻԻՆ ՌՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հետաքրքրական է որ Եւրոպայի բոլոր ուռենիները ծագում առած են․․․ Իզմիրէն լէյտի Սիւֆօլքի ղրկուած թուզի կողովէն մը: Անգլիացի բանաստեղծ Ալէքսանտր Փօփ (1688 - 1744) կտոր մը խնդրած է այդ կողովէն ու տնկած թայմզի եզերքը, Թուիքէնհամ գտնուող իր պարտէզին մէջ, տեսնելու համար թէ ինչ արդիւնք կու տայ: Ընդհանուր զարմացում պատճառելով բոյսին այդ հատուածը կը ծլարձակի, կը վերածուի հրաշալի ուռենիի մը: Աւելի ետք, անգլիացի սպայ մը երբ Ամերիկա պիտի մեկնէր անկէ ոստ մը հետը տանելու գաղափարը ունեցաւ, ծրարելով իւղոտած մետաքսէ կերպասի մը մէջ: Ջայն Նուիրեց Պ. Ուաշինկթընի տղուն, Ճ․ Փարքըր Քուրթիսի, որ զայն տնկեց Վիրժինիի իր ագարակին մէջ: Այնքան գեղեցկօրէն աճեցաւ ուռենին որ դարձաւ ԱՄՆ-ու բոլոր ուռենիներուն նախահայրը: Այսպէսով եւրոպական ու ամերիկեան այս տեսակի բոլոր ծառերը իրենց գոյութիւնը կը պարտին անգլիացի տիկնոջ մը որկրամոլութեան:

Ֆրանսայի մէջ ուռենիներու ամէնէն հռչակաւորն է Ալֆրէտ տը Միւսէի գամբանին վրայ տնկուածը, Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատան մէջ: Բանաստեղծը (մահացած՝ 1857-ին) փափաք յայտնած էր իր թատերգութիւններէն մէկուն՝ «Լուսիլ»ի մէջ հանդիպելու ուռենիի մը հովանիին տակ․ սակայն 85 տարի սպասել հարկ եղաւ մինչեւ որ կատարուեցաւ իր հայոյ փափաքը ու 1942-ին միայն իր համակիրները ուռենի մը տնկեցին իր դամբանին վրայ:

ՊԵԼՖՈՆԹԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

—×—

Կապոյտ Խաչի ամառնային կայանը՝ Պելֆոնթէնի գեղեցիկ բնութեան մէջ, այս տարի եւս երկու ամիսներ հայ զաւակներուն պարգեւեց հաճելի ժամեր, անոնց կողքին չմոռնալով հայկական դաստիարակութիւնը եւ հայկական մթնոլորտը:

Կայանը Յուլիսին ունեցաւ մօտ 200 հայ երախաներ, բաժնուած 31 խումբերու, բաղկացած 6-էն 7 հոգիէ, 32 վարիչներով, հայերէն ուսուցման համար յատուկ վարիչ ունենալով Անահիտ Օհանեանը:

Ինչպէս գիտենք, կայանը կ'ընդունի 6 տարեկանէն մինչեւ 14 տարեկան երախաները եւ այս տարի երկրորդ անգամ ըլլալով տարիքով ամէնէն մեծ խումբը՝ պատանիները, կայանէն դուրս շրջուն համբարով անցուցին մէկ ամիս, կորելով երկար ճամբաներ:

Օգոստոս ամսուան կայանը ունեցաւ 112 հոգի, 14 վարիչներով, 13 խումբով եւ որպէս հայերէնի ուսուցման վարիչ Ջեմիլա Գասպարեանը: Այս ամսուն հիւրընկալուած էին 14 լիբանահայ մանուկներ, իրենց պատասխանատուին հետ՝ Կատիա Պօնոյեանի. անոնք մէկ ամիս կրցան Պելֆոնթէնի խաղաղ բնութիւնը վայելել, հեռու Լիբանանի ռմբակոծումներէն, շնորհիւ Կապոյտ Խաչի տքնաջան միջերուն եւ նուիրատուներուն:

Ըստ սովորութեան, կայանին մէջ երկու ամիսներուն ալ երախաները ներկայացուցին յաջող հանդէս մը, պատրաստուած իրենց երկու շաբթուան ընթացքին, իրենց վարիչներուն կողմէ:

Յուլիս ամսուն ներկայացուցին Հայոց պատմութիւնը՝ տասը պզտիկ կենդանի պատկերներով. Արա Գեղեցիկի օրերէն մինչեւ Սարդարապատի յաղթանակը իր ոգեւորիչ երգով. նաեւ տեղի ունեցաւ հայկական պարեր եւ խմբային երգեր:

Օգոստոսին բացումը կատարուեցաւ լիբանահայ մանուկի մը կողմէ «Բարի Եկաք» ով, ապա խմբային երգեր. անոր յաջորդեցին հայկական պարեր, զուեշտ մը եւ կենդանի պատկեր մը՝ «Առկայծ Կրակ» ստանունով, ներկայացուած պատանուհիներուն կողմէ. ինչպէս եւ տեղի ունեցաւ խմբային արտասանութիւն մը 10էն 11 տարեկան եւ փոքրերուն կողմէ առանձին արտասանութիւններ: Ունկնդրուեցաւ դաշնակ նուագող մը, որ կայանին խոստում մըն էր ապագայի:

Երկու հանդէսներուն ալ օրուան բանախօսն էր Տիկին Մարի Գալճեան՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհին, որ կայանի կեանքը ամփոփ ձեւով ներկայացնելէ ետք, Կապոյտ Խաչի անունով շնորհակալութիւններ յայտնեց բոլոր անոնց, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական մասնակցութիւնը բերին այս կայանին նորոգման եւ կառուցման, որ հայ երախաներուն տրամադրեց հանգիստ եւ հաճելի օրեր, ունենալով ամէն յարմարութիւն զանազան աշխատանքներու համար, շեշտը դրաւ կայանի կարեւորութեան եւ անոր յարատեւման վրայ:

Երկու ամիսներուն ալ ծնողքները եւ բոլոր ներկաները հիւրասիրուեցան Կապոյտ Խաչի կողմէ պատրաստուած համեղ ճաշերով: Ներկաները իրենց զաւակներուն ձիրքերը տեսնելով, ծափահարութիւններով եւ նուէրներով գնահատեցին տարուած աշխատանքը:

Այս բոլորին կողքին շատ կարեւոր է եւ գնահատելի երկու ամիսներուն ընթացքին տնօրէնուհիներուն տարած աշխատանքը Յուլիսին՝ Տիկին Մառլէն Մելքոնեան. իսկ Օգոստոսին՝ Տիկին Սեդա Թորոսեան, որոնք իրենց կամաւոր մասնակցութեամբ տուին մայրական հոգատարութիւն, ինչպէս եւ սորվեցուցին անոնց գիրար սիրել եւ օգնել ուրիշներուն:

Իսկ որպէս փոխ տնօրէն Օգոստոս ամսուն համար, Հմայեակ Աղայէկեան իր կամաւոր մասնակցութիւնը բերելով, կայանի աշխատանքը ճիշդ ընթացքի մէջ պահեց, միշտ ուշադիր ըլլալով ընդհանուր անցուդարձին: Եւ դարձեալ կամաւոր այս ամսուն՝ որպէս հիւանդապահուհի (բուժարան) Անահիտ Ջէօկիւրեան ուշադիր եղաւ տղոց առողջութեան:

Պէտք է ըսել որ Լիբանահայերու ներկայութիւնը մեծ դեր ունեցաւ. իրենց հայերէն խօսիլը Ֆրանսահայ տղոց հայերէն խօսելու վարժութիւնը տուաւ:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս հեռաւոր երկիրներէն երախաներ մասնակցեցան՝ Ամերիկայէն, Լիզպոնէն, Ժընեւէն, եւ այլն:

Պէտք է յիշեցնել նաեւ, որ այս տարի Օգոստոս ամսուն Կապոյտ Խաչը երախաներուն մեծամասնութեանը առիթը տուաւ, որ իրենց ամառնային արձակուրդը ձրի անցընեն այս գեղեցիկ բնութեան մէջ. անոնց տրամադրելով հաճելի եւ ուրախ ժամեր, հայկական ընկերային շրջանակի մէջ: Իմանալով, որ այս տարի Միջազգային Երիտասարդութեան տարին է, Կապոյտ Խաչը այսպէսով իր մասնակցութիւնը բերաւ, ապացուցանելով իր ունեցած մտահոգութիւնը հայ երիտասարդութեան հանդէպ:

Ահաւասիկ 50 տարիներ ետք Կապոյտ Խաչը, որուն առաջին մտահոգութիւնը եղած է՝ օտար հողերուն վրայ ապրող բոլոր երախաներուն տալ դոնէ պուտ մը հայկական ոգի եւ կերտել ապագայ հայ երիտասարդը, կը շարունակէ իր առաքելութիւնը, նոյն ոգիով:

Զ. Գ.

LIVRES REÇUS

MAYRIG
RECIT
Par
HENRI VERNEUIL (Achod Malakian)
Ed. R. Laffont, Paris, 1985

ԴՈՂԶՈՒԹԻՒ ԴՈՂԶՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» թատերասրահին մէջ, Օգս. 10-ին եւ 11-ին, Համազգայինի Պուէնոս - Այրէսի մասնաճիւղին թատերախումբը ներկայացուցած է Նայիրի Զարեանի՝ «Սէր եւ... Էլլա - Պէլլա» կատակերգութիւնը: Երկրորդ ներկայացումը աւելի յաջող եղած է, սրբագրուած ըլլալով նախորդ օրուան թերիները:

×

ՖԼՈՐԻՍ - ՓՈՄՓԵԺԱՅԻ (Արժանթին) ՀՕՄ-ի մասնաճիւղը տօնած է իր երեսնամեակը, Օգս. 8-ին, Արծրունի վարժարանի «Լտ. Պօյաճեան» սրահին մէջ: Բացումը կատարած է, յանուն մասնաճիւղին, ընկերուհի Ազատուհի Պասմաճեան, ոգեկոչելով ՀՕՄ-ի նախահիմնադրական դերը: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Վերջին խօսողն եղած է հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝ Արամ եպիսկ. Քէշիշեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Վ. Լոփէս ազգ. վարժարանի Կարապետեան սրահին մէջ, տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւն մը, նուիրուած Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան 30ամեակին, Օգս. 9-ին: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը, ինչպէս նաեւ Գրիգորիս եպիսկ. որ յաջորդ առաւօտը կը մեկնէր Էջմիածին, Ներսէս եպիսկ. Պօզապալեան, եւ բազմաթիւ միութիւններու ներկայացուցիչները: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ դըպրաց դասը, ղեկավարութեամբ Նուպար Տէմիրճեանի: Օրուան բանախօսն էր, շրջանի հոգեւոր հովիւը Արշամ քհնյ. Պօղոյեան, որ վերլուծած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին գործունէութիւնը: Մայր Աթոռի խօսքը բերած է Ներսէս եպիսկ.: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ, ապա, փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը, ծանրանալով Հայրապետին մարդկային առաքինութեանց վրայ:

×

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ (Արժանթին) Համազգայինի մասնաճիւղին առաջին ձեռնարկը տեղի ունեցած է Օգս. 3-ին, ազգ. «Պադրըճեան» սրահին մէջ, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով մը եւ 500 հոգիի ներկայութեան: Նորակազմ մասնաճիւղին նախագահը՝ Սուրէն Թորգոմեան Հակիրճ պատմականն ըրած է Համազգայինի, վեր առնելով մշակութային կազմակերպութեան կատարած դերը Սփիւռքի մէջ: Սպաներէն խօսք առած է վարչական անդամներէն՝ Գարլոս Մերտինեան: Փակման խօսքը արտասանած է Աւետիս քհնյ. Թորոսեան: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած են արտասանողներ, երգողներ, «Ալիք» նուագախումբը եւ Համազգայինի նորակազմ երգչախումբը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԵՆ ՆԿԱՐԻՉ ԱՐՇԱԿ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐՆ ՈՒ ՆԿԱՐՆԵՐԸ

Կոյրիշեւցի նկարիչ Արշակ Միհրանեանի անունը ծանօթ է Հայաստանի արուեստասէր հասարակութեան: Իր ողջութեան օրօք Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ բացուած են աւելի քան երեսուն անհատական ցուցահանդէսներ: 32-րդ ցուցահանդէսը բացուած է յետ մահու: Նկարիչէն 195 գործեր կը գտնուին Խորհ. Միութեան 14 թանգարաններու մէջ. շատ մը գործեր բազմիցս ցուցադրուած են Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա, Արեւելեան Գերմանիա: Արշակ Միհրանեան գեղարուեստական կրթութիւնը ստացած է Վենետիկ, ապա՝ Վիէննա եւ Փարիզ: Ուսումը շարունակելով եւ աւարտելով Պետրոգրադ, նշանակուած է Պետրոգվորեցի պալատներու եւ զբօսայգիներու գլխաւոր նկարիչ: Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին Միհրանեան՝ իր պաշտօնակիցներուն հետ, մասնակցած է Էրմիթաժի եւ Պաւլովեան թանգարանի արժէքներու փրկութեան: Անոնք մեծ խնամքով իջեցուցած են պատերէն գլուխ - գործոց նկարները, փաթթած, տեղաւորած արկղներու մէջ եւ ղրկած ապահով վայրեր: Հիւծուած, յոգնած եւ քայքայուած առողջութեամբ արուեստագէտը (ինչպէս բոլոր Լենինգըրադցիները) պահակ կեցած է շէնքերու տանիքները եւ արիւն տուած վիրաւոր զինուորներու: 1942-էն ետք հաստատուած է Կոյրիշեւ, ուր եղած է նկարիչներու կազմակերպութեան նախագահ եւ արուեստի թանգարանի տնօրէն: Արշակ Միհրանեան տարիներ նուիրուած է կազմակերպական, մանկավարժական եւ դասախօսական գործունէութեան:

×

ԿԵԱՆՔԸ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կարճ դադարէ մը ետք դարձեալ լեցուած են Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւնները: Հանրակրթական եւ այլ դպրոցներու հազարաւոր շրջանաւարտներ, արտադրական ձեռնարկութիւններէ եկած, խորհրդային բանակին մէջ զինուորական ծառայութիւնը աւարտած երիտասարդներ կը մասնակցին իրենց նախընտրած հիմնարկի, մասնագիտական վարժարաններու մուտքի քննութիւններուն:

Ուսումնական նոր տարեշրջանին Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ 166 մասնագիտութիւններու գծով պիտի ընդունուին 11.815 երիտասարդներ. միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւնները 156 մասնագիտութիւններու մէջ կ'ընդունին յաւելեալ 16.975 տղաք ու աղջիկներ:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Այն օրից, որ դուք ոտք էք կոխել իմ տան շէմքի վրայ, ես ամենեւին չեմ հարցրել ձեզ, թէ ո՞վ էք դուք, որտեղից էք գալիս, կամ ո՞ւր էք գնում: Ես այսքանով միայն ուրախ էի, որ իմ հացը բաժանում եմ Աստուծոյ հիւրերի հետ: Բայց այժմ առանց հարցնելու եւս, ես գիտեմ, թէ դուք ով էք, եւ ում որդին է ձեր մանկահասակ ընկերը, որի հիւանդութիւնը նոյնքան ցաւ է պատճառում ինձ, որքան ձեզ: Մենք, այս լեռների բնակիչներս, սովորութիւն ունենք, ոչ միայն հիւրասիրելու մի օտարականին, որ մեր տան ծածքի տակ օթեւան է խնդրում, այլ վտանգի ժամանակ մեր պարտքն ենք համարում եւ պաշտպանել նրան ամէն չար պատահարներից: Մեր տունը մտնողը, ինչ մարդ էլ եւ լինէր նա, ինչ յանցանք էլ որ գործած լինէր, դարձեալ մեր օգնութիւնն է վայելում: Այդ մասին կարող էք բոլորովին ապահով լինել...»:

«Վերջին խօսքերի միջոցին ծերունին զգուշութեամբ նայեց իւր շուրջը, մի գուցէ մի ուրիշը լսէր նրան: Ես արդէն նախազգուշակում էի, թէ նրա յառաջաբանը ինչով պէտք էր վերջանար, եւ չսխալուեցայ: Մեզ որոնում էին...»:

- «Այս բոպէիս ես վերադարձայ մեր տանուտէրի մօտից, - շարունակեց նա: - Տանուտէրի հաւաքել էր իւր մօտ մեր շէնի բոլոր ծերերին եւ կարդաց գաւառապետի հրամանը: Նրա մէջ գրուած էր, թէ Ղարադաղի մելիքի աղջիկը փախել է իւր ծառայի հետ եւ անցել են մեր կողմերը: Հրամայուած էր՝ որտեղ եւ գտնելու լինին նրանց, յանձնեն կառավարութեան ձեռքը, որ յետ ուղղարկեն Պարսկաստան: Հրամանի մէջ ծանր պատիժ եւ տուգանք էր նշանակուած, եթէ մէկը կը համարձակուէր թաքցնել նրանց իւր մօտ: Ես տարակոյս չունեմ, որ դուք եւ ձեր ուղեկիցը միեւնոյն անձնաւորութիւններն էք, որ ցոյց է տուած հրամանի մէջ»:

- «Այո՛, մենք ենք. - պատասխանեցի ես, առանց որեւիցէ կասկածանքի, առանց թաքցնելու»:

- «Շնորհակալ եմ ձեր մտերմութեան համար, - ասաց ծերունին, - հիմա պատմեցէք, այդ անցքը ի՞նչպէս է պատահել»:

Ես ծերունու անկեղծութեան վրայ կասկած չունէի: Իւր բարեսրտութեամբ նա այն աստիճան գրաւել էր իմ վստահութիւնը, որ ես պատմեցի բոլորը, ինչ որ գիտէի օրիորդի մասին, - պատմեցի նրա հօր փառասիրութեան մասին, թէ որպէս պարսիկ խանի բարեկամութիւնը գրաւելու համար՝ կամենում էր իւր աղջկան կնութեան տալ նրան, - պատմեցի օրիորդի ընդդիմադրութեան մասին, որ չցանկացաւ մահմետականի կին դառնալ, - պատմեցի մեր փախուստը եւ այն բոլոր դժբախտ անցքերը, պատահել էին մեզ ճանապարհին: Ծերունին խորին ցաւակցութեամբ լսում էր: Նրա խորշոմած դէմքի վրայ նշմարւում էին բարկութեան եւ զանն ատելութեան ցնցումներ»:

- «Ես չեմ զարմանում խեղճ աղջկայ հօր անգթութեան վրայ, - ասաց նա, երբ ես վերջացրի, - ես ճանաչում եմ նրա հօրը. նա իւր փառասիրութեան համար ամէն բան կ'անէ, ամէն բան կը զոհէ: Ես գովում եմ օրիորդի քաջութիւնը եւ ձեր անձնուիրութիւնը, որ յանձն էք առել ազատել նրան: Բայց այդ թողնենք, խօսենք գաւառապետի հրամանի վրայ»:

«Ծերունու խօսքերից երեւաց, որ իրանց տանուտէրը, որին հրամայուած էր որոնել մեզ, եթէ տեղեկութիւն ստանար իմ եւ օրիորդի մասին, իսկոյն կը մատնէր կառավարութեան ձեռքը»:

«Իմ յուսահատութեանը չափ չկար. ես գտնւում էի ամէնաանելանի դրութեան մէջ. չգիտէի՝ ի՞նչ հնար գտնել վտանգից ազատելու համար. այդ պատճառով, երբ ծերունին հարցրեց, թէ ի՞նչ պէտք է անել, ես ոչինչ պատասխանել չկարողացայ»:

- «Եթէ օրիորդը հիւանդ չլինէր, գործը շատ հեշտ էր, - ասաց նա փոքր ինչ մտածելուց յետոյ: - Ես ձեզ՝ երկուսիդ եւս կ'ուղղարկէի Սիւնիքի կողմերը, իմ բարեկամի մօտ, նա կը պահէր ձեզ, մինչեւ հրամանը կը հնանար եւ ամէն բան կը մոռցուէր: Բայց օրիորդի հիւանդութիւնը ինձ դժուարութեան մէջ է դընում»...:

(Շար. 169)

(Շար. Ա. էջէն)

վարութեամբ: Տեղացիները ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուին հայկական ժողովրդական երգերուն ու պարերուն: «Զարթօնք»ի արուեստին ծանօթ են նաեւ Կիեւի, Թիֆլիսի եւ Միութեան այլ քաղաքներու աշխատաւորները:

×

ՔԱԹԱԼԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի ժողովրդական արուեստի պետական թանգարանի սրահներէն մէկուն մէջ բացուած է քաթալանի արուեստի ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապերու հայկական ընկերակցութեան եւ Սպանիա-Խորհ. Միութիւն ընկերակցութեան Քաթալանի բաժանմունքին: Ցուցադրուած են աւանդական ժանեակներ, բնութեան եւ ճարտարապետութեան մասին խօսող լուսանկարներ եւ այլն:

×

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓՉԵԱՆԻ ԲԵՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանցի դերասանուհի Անահիտ Թօփչեան բոլորած է բեմական իր գործունէութեան քսանամեակը: Այդ ժամանակամիջոցին արուեստագիտուհին Երեւանի դրամատիկ թատրոնին, հեռատեսիլի թատրոնին, ինչպէս նաեւ շարժանկարներու մէջ մարմնաւորած է կերպարներ՝ տարբեր բնաւորութիւններով, ճակատագրերով, կեանքի ըմբռնումներով, բարոյական տարբեր նկարագիրներով: Անահիտ Թօփչեան կը տիրապետէ հանդիսականին հետ ներքին կապ ստեղծելու, անոր հետ միասին թատերական տեսալ կերպարը եւ իրավիճակը ապրելու դժուար արուեստին, ինչ որ արուեստագէտի մը տաղանդին առաջին եւ կարեւորագոյն յատկանիշն է: Շատեր այս յաջողութիւնը կը կապեն դերասանուհիին արտաքին յատկանիշներուն հետ, նկատի ունենալով անոր գեղեցիկ, հմայիչ արտաքինը: Ի հարկէ, ատիկա կարեւոր յատկանիշ է, բայց վերջնական չէ, դերասանուհին հոսկէ միա՛յն կը սկսի ոչ թէ կ'աւարտէ: Թօփչեանի արուեստի յատկանիշը կերպարի խոր գիտակցութիւնն է, անոր ճանաչողութիւնը եւ զայն վերլուծելը, մաքի նուրբ անցքերը վիճակէ վիճակ, լուրջ տեսարաններու մէջ՝ մեղմ հիմուար եւ հիմուրի մէջ՝ ներքին լրջութիւնը, արուեստագիտուհիի խստութիւնը եւ նրբութիւնը, մտային վերլուծական մօտեցումը եւ զգայական անմիջականութիւնը, նուրբ կանացիութիւնը, որ յաճախ կը թողու անպաշտպանութեան տպաւորութիւն, բայց որ ներքնապէս պաշտպանուած եւ պատճառաբանուած է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Փօլ Աթալի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Յովնանեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպ. 1, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՌԱՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Եւ այս տխուր առթիւ, իրենց հօր յիշատակին 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեան իրենց մօր՝ Տիկին Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ, 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Յուլիսի եւ Օգոստոսի դաշտահանդէսներուն՝ Կայանին մէջ, ի նպաստ Կայանի նորոգութիւններուն. -

ՅՈՒԼԻՍԻՆ

Ալիս Հալիմեան, Ղազարեան 1000ական Ֆ., Իշխանեան, Գահվէճեան 500ական, Ճապուրեան 2000 Ֆ., Արմաղանեան 200, Ղազարեան, Խօրտէքեան 500ական, Շագէլեան 100, Զ. Գաբրիէլեան 1000 Ֆ., Ուիլիըմ, Էզանս 500ական, Պօյաճեան 400, Սէն Մօրիսի Կապոյտ Խաչ 1000, Համանճեան, Մանուկեան, Խաչատուրեան, Իսրայէլեան, Գալօյեան 500ական, խումբ մը մօնիթէօրներ 300, Ս. Ճապուրեան 500, Ճէլոյեան 200, Մովսէսեան 600, Ա. Օհանեան 100, Ըստիկեան 300 Ֆ., Գալուստեան, Գրիգորեան 500ական Ֆ., Ոմներ 300, Ոմներ 1300 Ֆ., Ալֆորվիլէն խումբ մը 4500 Ֆ., Մէնէնտեան 500 Ֆ., Կարապետեան 500 Ֆ., Անտոնեան 2000, Թօփալեան, Էրէքնազեան, Բաշայեան 200ական, Մութավէլեան 500, Վարդանեան 300 Ֆ.:

(Շար.)

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

Այրի Տիկին Հայկ Թօփաքեան,
Տէր եւ Տիկին Միշէլ Թօփաքեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Բլօտ Թօփաքեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Կզավիէ Թօփաքեան եւ զաւակները,
Օր. Նաթալի Թօփաքեան,
Տէր եւ Տիկին Սթեֆան Թօփաքեան եւ զաւակը
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 26-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 2, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Սանթուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փիրանեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան 100 Ֆ.:

Ադամեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Ժ. Ժ. Ադամեան 100 Ֆ.:

Եօժէնի Զորլեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փիրանեան 50 Ֆ.:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9: Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու
Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին

Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

ՍԵՒԱՆ — SEVAN

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
RESTAURANT
SPECIALITES ORIENTALES

ՀԱՅԿԱԿԱՆ եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AMBIANCE ARMENIENNE
avec le chanteur et organiste **PIERRE**
ET
BEDIK
à partir du 1er août
Frank ROUSSEL
chanteur international
après 23 heures
MUSIQUE et DANSES ORIENTALES
Dans une ambiance de Mille et Une Nuits
CADRE AGREABLE — SALLE CLIMATISEE
OUVERT TOUT LE MOIS D'AOÛT
1, BOULEVARD CARNOT, 94140 ALFORTVILLE
TEL. : 376 - 32 - 19

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS

du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

Nos prix comprennent :
— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE — Intourist — AEROFLOT — APS

ՇԱԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31

SAMEDI
31 AOUT
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.040
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.040

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԷՊԻ... ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

—×—

Վերջերս շատ կը հոլովուի այս տեսակէտը, մանաւանդ ամերիկեան կողմն աշխարհի, թէ Թուրքիա այլեւս բռնած է ժողովրդավարութեան ճամբան։ Տիկին Թոմ - Փաթընոթր իսկ, լորձնաշուրթն գովեստներով կ՚արտայայտուէր այս մասին Ֆիկառօ-ի մէջ, Պոլսէն վերադարձին, քանի մը լսխում ունեցէ եռք։ Դէպի ժողովրդավարութիւն այս վերադարձին առընչութեամբ, շարք մը «փաստեր» կու տայ Մոնտի Թղթակիցը՝ Արթուն Ունալ, քաղելով Միլլիյէթէն։ Ով որ պետական պաշտօնեայ պիտի ըլլայ, պէտք է մաքուր անցեալ մը ունենայ։ Արդարեւ, խոր քննութեան կ՚ենթարկուի, ստուգելու համար թէ. - ուսանողական որեւէ ցոյցի մասնակցա՞ծ է։ Որեւէ դաշտոնի չարժումի անդամ եղա՞ծ է։ Ընտանիքին, ազգականներուն մէջ, կասկածելի կամ համայնավար մէկը կա՞յ։ Բնաւորութիւնը, նկարագիրը ի՞նչպէս են։ Համայնավար որեւէ երկիր այցելա՞ծ է։ Դրամական նեղութիւն ունի՞։ Քաղաքական հակումները ի՞նչ են։ Ասոնք գլխաւոր հարցումներն են, որոնց պէտք է պատասխանեն «ապահովութեան քննութիւններ»ը։ Այս քննութիւնները ամիսներ կը տեւեն եւ ցարդ միայն շատ բարձր պաշտօններու թեկնածուներուն համար անհրաժեշտ էին, հիմա՝ բոլորին համար, մինչեւ իսկ սպասեակին։ 1980-էն առաջ-եան քաոսական վիճակին յիշատակն է որ «կ՚արդարացնէ» եղեր այս մեթոտները։ Մինչդեռ, Մաքքարթիզմ կը յիշեցնեն այս մեթոտները, մանաւանդ երբ խնդրոյ առարկայ է, օրինակ, փրոֆէսէօր մը, որուն աւելի բարձր պաշտօնի մը կոչուիլը մերժուած է, որովհետեւ տարիներ առաջ ուսանողական ցոյցերու մասնակցեր է։

Բուռն բողոք բարձրացած է «վհուկներու այս հալածանքին» առթիւ եւ նոյնիսկ ծաղրանկարիչները (Թուրհան) չեն վարանիր ցոյց տալէ այն փորձանքները, որոնց կ՚ենթարկուին պետական պաշտօնէութեան թեկնածուները։ Մէկը ինքնինքը բանտը կը գտնէ...։

Այս ամբողջը, ինչպէս բոլինք սկիզբը, կը փաստեն որ դէպի ժողովրդավարութիւն Թրքական ճեպընթացը կը սուրայ, հարցն հոն է, որ ուղեւորը սխալած է եւ արագութեան լծակը յետ - քայլի (մառշ - առիէռ) վրայ դրած է...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԸՆՕ-ի բանուորներու ցոյցը Շան Էլիզէի վրայ, երբեմն գադրեցնելով, ծանր բախումներու առիթ տուաւ, ապահովութեան ուժերուն հետ, որոնք միջամտեցին, երբ պատուիրակութիւն մը ուզեց Էլիզէ երթալ, բանաձեւ մը յանձնելու համար։ Ռընօ-ի տնօրէնութիւնը դատական բողոքի դիմեց, քանի որ 74 նոր կառքեր «փոխ - առնուած» էին եւ նիւթական վնասներ կային։ Քրադիւքի, որ թէ. - էֆ 1 հիւրն էր, Հինգշաբթի իրիկուն, միշտ կողմնակի պատասխաններ տուաւ, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի ռէն. գործադուլի մը հրահանգին։ Հերքեց որ Շան զ՚Էլիզէ քոմանտօ զրկած ըլլայ (թէեւ բոլորը ուրիշ որակում չեն

ԺԸՆԵՒ

ՈՒԻԹԸՔԸՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ ԵՆԹԱՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԷԿ ՀՈԳԻ ԴԷՄ Է՝ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏԸ...

Հինգշաբթի, Օգս. 29-ին, Ժընեւի մէջ, ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը վաւերացնէր Ուիթըքըր տեղեկագիրը իր ամբողջութեան մէջ։ Այս բանաձեւին թեր քուէարկած են 14 անդամներ, դէմ քուէարկած է միայն մէկ անձ՝ խորհ. մասնագէտ՝ Սոֆինսկի, ձեռնպահ մնացած են չորս անդամներ՝ Պանկլատէշցին, Յորդանանցին, Քուպացին եւ Մարոքցին։

Մեր այս առաջին եւ մասնակի տեղեկութիւնները, դեռ թոյլ չեն տար մեզի խորհրդածութիւններ ընելու, ինչ որ յստակ է, այն է որ Ուիթըքըր տեղեկագիրը, 24րդ թիւ յօդուածով, կը վաւերացուի ենթայանձնախումբին կողմէ, ուր ալ պիտի մնայ։

Յիշենք որ այդ յօդուածով, Ուիթըքըր կը հաստատէր թէ առնուազն մէկ եւ հաւանաբար մէկուկէս միլիոն Հայեր ըսպաննուած կամ դէպի սպանդ առաջնորդուած են, օսմանեան Կայսրութեան մէջ, ինչ որ ցեղասպանութիւն կրնայ նկատուիլ։ Բրիտանացի տեղեկաբերը իր այս հաստատումին համար, կը յիշատակէ բազմաթիւ վկայութիւններ եւ անժխտելի փաստեր։

Պարզ է, որ աւելի երկար պիտի անդրադառնանք այս հարցին, որ տասը տարիէ աւելի է որ կը ծեծուի, մանաւանդ խորհրդային մասնագէտին բռնած դիրքին։ Տրամաբանութիւնը պիտի ուզէր որ, եթէ համայն աշխարհ մեզի դէմ ըլլայ, Խորհ. Միութիւնը մեր կողքին մնայ։

Ամէն պարագայի մէջ, չմոռնանք - թէեւ խորքին մէջ՝ բան չի փոխեր. - որ ենթայանձնախումբի անդամները իրենց երկրին ներկայացուցիչները չեն, այլ մասնագէտներ են - էքսփէռ - իրաւագիտական ճիւղի։ Յանձնախումբի անդամները՝ ներկայացուցչական հանգամանք ունին։

Ժուռնալ տը Ժընեւ, Ուրբաթ, Օգս. 30ի իր թիւին վերջին էջին վրայ կ՚արձագանգէր այս լուրին եւ վեր կը հանէր Ուիթըքըրի քաջ նկարագիրը, որու շնորհիւ ի վերջոյ մոռացութենէն դուրս կը հանուէր Հայերու ցեղասպանութիւնը։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՍ. 16 / 25)

ԽՈՀԱՐԱՐԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Վերջերս արտասահմանեան հերթական ճամբորդութենէն վերադարձաւ «Դուին» ճաշարանի արտադրական մասի ղեկավար Ռազմիկ Ստեփանեանը։ Ան Թոքիոյի եւ այլ ճափոնական քաղաքներու լաւագոյն ճաշարաններուն մէջ 20 օր տեւողութեամբ դասաւանդած է տեղացի խոհարարներուն, եւ զանազան կանացի միութիւններու մէջ ցուցադրած իր արուեստը։ Ճափոնները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տըւած եւ բարձր գնահատած են աւանդական հայկական խոհանոցի բազմազան կերակուրի տեսակները։ Ռ. Ստեփանեան քանիերկու տարի առաջ եկաւ «Արմենիա» ճաշարանը ուր իր առաջին ուսուցիչը Արամայիս Շահբազարեանի խորհուրդներով կարճ ժամանակի մէջ իւրացուց խոհարարական արուեստի այբուբենը։ Այսօր ան Հայաստանի լաւագոյն խոհարարներէն մէկն է։

×

ՏՈՔԹ. ԱՒԱԳԵԱՆ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԻ

Խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտահետազօտական հիմնարկի բաժնի վարիչ, կենսաբանական գիտութիւններու տոքթ. Բորիս Աւագեանը ընտրուած է Իտալիոյ Թորինօ քաղաքի գիւղատնտեսական Ակադեմիայի թղթակից անդամ։ Կենսաբանը այս պատուին արժանացած է այն ուսումնասիրութիւններուն համար, որոնք գիտական կարեւոր տուեալներ են խաղողահիւթի խմորիչներու անջատման, ի մի բովանդակման եւ անոնց ծագումաբանութեան ասպարէզին մէջ։ Մասնաւորաբար հետաքրքրական է աշխատանքներու շարքը որ կը վերաբերի սնդամթերքներու մէջ վնասակար մանրէային բջիջներու աճի դերձայնային գերմանիչակայոյն ճառագայթման եղն.։

×

ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ

Խարկովի երաժշտական թատրոնը ներկայացումներ կատարած է Լենինականի Մռաւեան պետական թատրոնին մէջ, եւ ջերմ ընդունելութիւն գտած։

տար ցուցարարներուն) բայց, պարզ էր, որ շատ վստահ չէ իր չարքերէն, որպէսզի նախատեսէ հեռու երթալ։

ՔԱՈՒՖՄԱՆԻ (եւ Սէօռայի) առեւանգման հարիւրերորդ օրուան առթիւ, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30-ին, հեռատեսիլի երեք կայաններուն վրայ հաղորդումները դադրեցան, նոյն ուղերձը սփռելու համար, ինչ որ աննախընթաց է...։

ՀԱՐԱՒ - ԱՓՐԻԿԷԻ աջքի օրուան բախումներու հետեւանքով, մեռեալներու թիւը 16ի բարձրացած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻ ՏԵՂԱԿԱԼ

ՖԵԼԻՔՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ, Օգս. 25-ին, իր մահկանացուն կնքած է վարչապետի տեղակալ Ֆելիքս Գէորգի Պետրոսեան։ Ծնած էր 1933-ին՝ Ապարան գիւղը։ 1956-ին աւարտած է Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկի մեքենագիտութեան լսարանը եւ պաշտօնի կոչուած Գորկի քաղաքը։ Այնուհետեւ պաշտօնավարած է Երեւանի ելեկտրական սարքերու գործատունը։ Շրջանաւարտ եղած է Կիեւի բազմարուեստից հիմնարկէն։ 1964 - 1973 թուականներուն դասախօսած է Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկին մէջ. եղած է վարիչը մետաղաբանութեան ամպիոնին։ Հեղինակն է աւելի քան 30 գիտական աշխատութիւններու։ 1981-էն ի վեր Ֆելիքս Պետրոսեան կը վարէր Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալի պաշտօնը։ Եղած է ձեռներեց, կազմակերպիչ, եռանդուն ղեկավար մը։

Թաղումը կատարուած է Օգս. 27-ին։ Դագաղը դրուած «Արամ Խաչատրեան» սրահը։ Բացի Հայաստանի կուսակցական եւ պետական դէմքերէ եւ հասարակութենէ, իրենց յարգանքի վերջին տուրքը ընծայած են նաեւ Վրաստանէն եւ Ազրբէջանէն ղեկավար ներկայացուցիչներ։ Պատուոյ պահակ կեցած են Կարէն Դեմիրճեան, Բաբկէն Սարգիսով, Ֆադէյ, Սարգսեան եւ ղեկավար այլ դէմքեր։ Հուսկ Երեւանի պանդէոնին մէջ արտասանուած են դամբանականներ եւ մարմինը յանձնուած է հողին։

HISTORAMA-Ի ՀԱՅԿ. ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

Հիսթորամա ամսաթերթին նոր - Սեպտեմբերի - թիւին մէջ լոյս տեսած է հայկ. նամականի մը, ի պատասխան նոյն պարբերականին Յունիսին լոյս ընծայած (տես «Յառաջ» Մայիս 25/26) Փիէռ Մոզէրի մէկ յօդուածին, ուր ըստ յօդուածագրին սովորութեան (գիրք մը հրատարակած էր այդ առընչութեամբ, 1980-ին), կ՚ուրացուէր Հայերու ցեղասպանութիւնը, պաշտպանելով թրքական տեսակէտը։

Հիսթորամայի խմբագրութիւնը կը յայտնէ թէ բողոքի բազմաթիւ նամակներ ստացած է «ծագումով հայ իր ընթերցողներէն» եւ ընտրելով ամէնէն յատկանըշականները - թէեւ վրդովածները - նկատած 4 նամակներէ հատուածներ կը ներկայացնէ։

Նամակագիրները հակիրճ կերպով կը ներկայացնեն մեզի այնքան ծանօթ փաստերը, զորս դեռ կը շարունակեն ուրանալ Թուրքերն ու իրենց «չահակից» արբանեակ գրիչներ...։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

«Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (97) թիւը լոյս կը տեսնէ վաղը։ Ամբողջութեամբ նուիրուած է «Ներքին նոր բնանկարը» ընդհանուր խորագիրը կրող սեմինարի մը, որ տեղի ունեցաւ Փարիզ, 1985, Մայիս 17 եւ 18ին։

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆԻ «ԱԼԻՇԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՈՒՉ ՄԱՆՈՒԷԼ Ծ. ՎՐԴ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ամառնային արձակուրդով Թեհրանէն ճամբայ ելած եւ դէպի Եւրոպա ու Հիւսիսային Ամերիկա կատրելիք իր շրջապըտոյտի ճամբուն վրայ, Մանուէլ Ծ. վրդ. Փօլատեան այցելեց Պէյրութ, իր հարազատները տեսնելու:

Վարդապետը, հոգեւորականի իր պաշտօնին առընթեր, կը ծառայէ նաեւ իբրեւ կրթական մշակ, Թեհրանի «Ալիշան» երկրորդական վարժարանին մէջ, որուն տնօրէնն է նոյն ատեն, պարբերաբար գրիչ կը շարժէ եւ իր յօդուածները լոյս կը տեսնեն Թեհրանի «Ալիք» օրաթերթին մէջ:

Պէյրութ գտնուած միջոցին ան ջանացած է այցելել «*Ազդակ*»ի խմբագրատունը, բայց մեր երկրին մէջ տիրող անապահովութեան ծանօթ պատճառներով չէ կարողացած հանդիպիլ խմբագրատուն, բայց փափաքած է տեսնել «*Ազդակ*»ի ընտանիքի մէկ անդամը: Անակնկալ բայց հաճելի տեսակցութիւն մը, որուն ընթացքին մեր ունեցած զրոյցէն մաս մը կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն:

×

- Վարդապետ, ձեր առաջին այցելութի՞ւնն է Լիբանան:

- Յաճախ այցելած եմ Լիբանան, որովհետեւ լիբանանցի եմ եւ հարազատներս կ'ապրին Պուրճ Համուտի մէջ:

- Քանի՞ տարիէ ի վեր կը գտնուիք Թեհրան:

- Հազիւ շրջանաւարտ եղած եւ վարդապետ օծուած, շատ երիտասարդ տարիքիս, Հռոմէն գիս առաքեցին Թեհրան, իբրեւ ժողովրդապետ տեղւոյն Կաթողիկէ համայնքին:

- Ներկայիս ի՞նչ է ձեր պաշտօնը եւ առաքելութեան մարզը:

- Հիմնադիր - արտօնատէրն եմ Թեհրանի «Ալիշան» երկրորդական վարժարանին: Դպրոցը հիմնած եմ 23 տարի առաջ: Վարժարանը ունի 900 աշակերտութիւն, սերթիֆիքայի *եւ* պրըվէի *մակարդակով:*

- Երկսե՞ռ է «Ալիշան» վարժարանը:

- Նախքան իսլամական յեղափոխութիւնը երկսեռ էր: Յեղափոխութեան ատեն արգիլուեցաւ երկսեռ մնալ եւ դարձաւ երկու դպրոց, աղջիկներու տարրական դպրոց եւ մանչերու երկրորդական վարժարան: Երկու դպրոց քով-քովի: Առաջ միեւնոյն շէնքին մէջ էինք, հիմա շէնքը բաժնեցինք երկու մասին: Մեր դպրոցին մէջ միայն ու միշտ հայ աշակերտներ ուսանած են: Ո՛չ մէկ օտար աշակերտ: Այս պարագան օգնեց մեզի, որ մենք կարենանք շարունակել մեր դպրոցը իբրեւ հայկական դպրոց: Քանի որ գտնուեցան, օտար աշակերտներ ունեցող հայ վարժարաններ, որոնց արգիլուեցաւ աշխատանքը եւ փակուեցան:

- Հայերէն լեզուի ուսուցումը ի՞նչպէս կը կատարէք:

- Մեզի արտօնուած է ունենալ կրօնքի պահ, շաբաթը երկու ժամ: Բայց հետզհետէ ազգին զաւակներուն եւ մասնաւորաբար ծնողքներուն դիմումներուն եւ բողոքին վրայ, փոխադարձ համաձայնութեամբ ունեցանք յաւելեալ պահեր Սուրբ Գիրքի եւ կրօնական գիտելիքներու, ինչ որ կը դասաւանդուի հայերէն լեզուով: Ներկայիս դժուարութիւնները մասամբ չքացած են եւ յոյս ունինք, որ հետզհետէ պիտի բարելաւուի հայերէնի ուսուցումը: Կրօնի դասը օտար լեզուով կարելի չէր դասաւանդել, հետեւաբար կարելի եղաւ ձեռք ձգել պետական բարեացակամութիւն եւ շարունակել մեր կրօնին ուսուցումը հայերէն լեզուով:

Վերջերս, մեր երեսփոխանը՝ Վարդան Վարդանեան այցելեց մեր դպրոցը եւ ըսաւ, թէ մեծ յոյս կայ, որ մենք մեր բոլոր պահանջներուն գոհացում ստանանք:

- Վարդապետ, շատ գաղթողներ կա՞ն երկրէն:

- Դժբախտաբար գաղթողները շատ են: Մեծ դժբախտութիւնը ա՛ն եղաւ, որ այս *աքանչելի գաղութը, պարսկահայ գաղութը սկսած է քայքայուիլ: Ընտանիքներ տուն - տեղ կը ծախեն եւ կ'արտագաղթեն: Անցեալ տարիներու շրջապտոյտիս վերադարձին յօդուածաշարք մը գրեցի «Ալիք»ի մէջ՝* «Արեւմտեան կողմը, գաղթաշխարհիս Հայոց» *խորագիրով: Երկրորդ շրջապտոյտիս, դարձեալ ուսումնասիրեցի ամերիկեան հայկական գաղութները եւ յօդուածաշարք մը գրեցի, որ շատ արձագանգ տուաւ՝* «Յո՞ երթաս, սփիւռքահայութիւն»:

- Ամերիկայի ո՞ր շրջանները այցելած էիք:

- Հիւսիսային Ամերիկայի բոլոր շրջանները, Քալիֆորնիա, Քանատա: Անցեալ տարուան այցելութենէս ետք, գրեցի յօդուածաշարք մը՝ «Մաշտոցեան զանգի ղօղանջները գաղթաշխարհում Հայոց» *վերնագրով:*

- Ի՞նչ էր ձեր նպատակը եւ բսելիքը այս յօդուածաշարքով:

- Ուզեցի մատնանշել ամբողջ հայ դպրոցներու վիճակը, ինչ է անոնց ապագան եւ ինչ կը սպասէ անոնց: Յօդուածիս վերջաւորութեան գրած էի «Տխուր է զանգը, տխուր է հնչում զանգը»:

- Մշակութային կեանքը ներկայիս ի՞նչ պատկեր կը պարզէ:

- Մշակութային կեանքը յեղափոխութենէն ետք շատ աշխուժացաւ, աննկարագրելի կերպով: Զարմանալի մէկ զարթօնք տեղի ունեցաւ: Առաջ քանի մը թատերախումբեր կային, հիմա վեց - եօթը թատերախումբեր կան եւ հայերէն ներկայացումներ կը բեմադրեն: Մշակութային եւ մարզական կեանքը եռուզեռի մէջ են: Շատ աշխուժացաւ:

- Դպրոցները ներկայիս ի՞նչպիսի մարմիններով կը կառավարուին:

- Հայ դպրոցները, բոլորն ալ, ունին իրենց ծնողական վարչութիւնները: Պէտք է ըսել, որ հայ ծնողքները քաջութիւն ցուցաբերեցին հայերէն լեզուի ուսուցման եւ կրթական այլ հարցերու մէջ իրաւունքներու պաշտպանութեան համար: Եթէ կորովի ծնողքներ չըլլային, աշակերտութիւն ալ չէր ըլլար: Կրթական նախարարութեան կողմէ ընդունուած մարմիններ են ծնողական վարչութիւնները: Անոնք մեծ դեր խաղացին: Անշուշտ ունինք դպրոցներու կեդրոնական հոգաբարձութիւնը: Կրթական - դպրոցական հարցերու մէջ միասնականութիւն ցուցաբերուեցաւ: Միասնաբար կ'աշխատինք մեր դպրոցներու մէջ հայեցի դաստիարակութիւն ջամբելու նպատակով. կարողացած ենք լեզու գտնել պետականպատկան մարմիններու տեսուչներուն հետ, որոնք պատրաստակամ են մեր խնդրանքներուն դիմաց:

- Ներկայիս, ի՞նչ է պարսկահայութեան թիւը:

- 200 հազար էր մեր թիւը, որուն մօտ քառն հազարը գաղթեց: Մեր դիրքը շատ տարբեր է միւս գաղութներէն: Պարսիկ կառավարութիւնը այսօր շատ մեծ վստահութիւն եւ համակրանք ունի հայութեան նկատմամբ: Զինուոր կ'ուզէ, կուտանք: Երիտասարդներ կ'երթան ճակատ: 60-70 նահատակ զինուորներ ունեցանք: Պետական անձնաւորութիւններ մեծ յարգանքով կ'այցելեն նահատակ զինուորներու ծնողքներուն, ընտանիքներուն: Արիւն տուած ենք վիրաւորներու:

Պատահած է, որ ճակատի վրայ բազմաթիւ մեքենաներ, ինքնաշարժներ խանգարուած են. հայ արհեստաւորներ ճակատ գացած եւ շինած են խանգարուած մեքենաները: Երկու անգամ 17 - 20 արհեստաւորներ գացին ճակատ եւ նորոգեցին կոտրած - աւրուած ինքնաշարժներ: Պարսիկ ժողովուրդը եւ պետութիւնը մեծապէս կը գնահատեն հայ ժողովուրդը, որ միշտ եղած է պարսիկ ժողովուրդի կողքին: Հաւատարիմ մնացած է իրանեան իր հայրենիքին եւ կատարած իր քաղաքացիական պարտականութիւնը:

- Հայաստան գացող Հայեր ալ կա՞ն:

- Այո, մաս մը՝ գիւղացի դասակարգէն, որ ժամանակին պիտի երթային ու չկարողացան երթալ, հիմա կ'երթան:

×

Մանուէլ Ծ. վրդ. Փօլատեան յոյսով է, որ հետզհետէ Իրանի մէջ կեանքը պիտի բարելաւուի, դժուարութիւնները պիտի չքանան: Ան դէմ է արտագաղթի, որովհետեւ, ըստ իր ականատեսի վկայութեան, Միջին Արեւելքէն դուրս հայութեան միայն կորուստ կը սպասէ:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԷՆ ԵՏՔ

ՃԱՓՈՆԻ ԺՊԻՏԸ

Ա.

1940-ին Հաւաս լրատու գործակալութեան Թոքիոյի թղթակիցը կը ստիպուի Ճափոն մնալ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան: Ռոպէր Կիյյէն տեղւոյն վրայ կ'ապրի այս երկրին զարմանալի անցքը պատմութեան մէկ էջէն միւսը: Այս նիւթին յատկացուցած է ան «Պատերազմը՝ Ճափոնի մէջ» իր հատորին վերջին գլուխը. հատորին Ա. հրատարակութիւնը եղած է 1946-ին, իսկ երկրորդը՝ 1979-ին: Ստորեւ հատուածներ իր վկայութենէն, լոյս տեսած *Հիւթորամայի* Օգս.ի թիւին մէջ:

×

Քարուիզավա լեռնային գիւղին մէջ ուր Ֆրանսացիները կ'ապրէին հսկողութեան տակ, Հիրոշիմայի պատահարը լսուած էր յաջորդ օրն իսկ, Օգս. 7-ին: Ռումբը նախ մեզի թուած էր այն անհաւատալի հրաշքը, որ մեզի կը բանար ազատութեան դռները: Սակայն մեր խանդավառութիւնը կարճ տեւեց, շուտով անդրադարձանք թէ ռումբին մեզի բերածը ճնշող անձկութիւն մըն էր յատկապէս, եւ որ մեր ճակատագիրը կը մատնէր ահռելի անորոշութեան մը:

Ամբողջ օրեր, որոնք անվերջանալի կը թուէին մեզի, Ճափոն անձնատուութեան ու գերագոյն մարտի մը երկնտրանքին մէջ կը գտնուէր, ինչ որ կը նշանակէր թէ մենք ալ կը տարուբերէինք մահուան եւ կեանքի միջեւ:

Օգոստոս 14-ի առաւօտ. հովը ահռելի ամբոխութեան մը դղրդիւնը կը բերէ Թոքիոյի կողմէն. պատերազմը կը շարունակուի...: Նոյն իրիկունը Սան Ֆրանսիսքոյի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ. «պատերազմը վերջացած է»:

Գաղտնիքն հոն է որ Ճափոնները ոչինչ գիտեն տակաւին: Ռումբին մասին իրենց շատ անորոշ տեղեկութիւններ միայն տրուած են: Վերջապէս 15-ին զինուորական ոստիկանութիւնը ժողովուրդին կը յայտարարէ թէ տեղեկութիւն պիտի տրուի վարչութեան մասին: Կայսրը ինք պիտի խօսի ձայնասփիւռէն, ինչ որ աննախընթաց պարագայ մըն է:

Որոշեալ ժամէն քիչ առաջ կը դիտեմ ժողովուրդը որ կը խմբուի ձայնասփիւռի գործիքներուն շուրջ. տարաձայնութիւններ կան նոյնիսկ թէ Կայսրը ոգեշունչ կոչ մը պիտի ուղղէ դիմադրելու եւ շատեր կը հաւատան: Վերջապէս ժամը չորսին խօսնակ մը բեկանուած ձայնով կը սկսի խօսիլ, մարդիկ կը խոնարհեն իրենց գլուխը, այս յարգանքի արտայայտութիւն մըն է Կայսեր ներկայութեան:

Լռութիւն մը...: Ապա կը լսուի ձայնը զոր ոչ ոք լսած է. կը խօսի դանդաղօրէն, ու ի՜նչ անակնկալ. կը խօսի այն հանդիսաւոր ու արտասովոր լեզուով որ վերապահուած է միայն Երկնքի Որդիին: Հին լեզուն է այդ, գրեթէ չինարէն, որ հազարակաց քիչ բան ունի գործածական լեզուին հետ: Պէտք կ'ըլլայ որ խօսնակ մը թարգմանէ ըսուածները, որմէ ետք միայն հասկնալի կը դառնայ ամէն բան:

Երբ խօսնակը կը թարգմանէ ամէն բան զոր ըսած է Կայսրը, մարդիկ պահ մը կը շարունակեն անխօս մնալ, լարուած ուշադրութեամբ մը, յետոյ երբ կ'ըմբռնուի կատարուածը, հառաչանքներ, հեծեծանքներ կը լսուին ու ընդհանուր խառնակութիւն մը կը տիրէ: Հսկայական բան մը բեկանուած է. Մեծ Ճափոնի փառամոլ երազը: Միլիոնաւոր Ճափոններ իրական ու միակ ցաւ մը ունին. իրենց պարտուած հայրենասիրութեան արիւնող վէրքին ցաւն է ան: Կը փախչին, կը պահուըտին իրենց փայտաշէն տուներուն խորերը, լալու համար: Գիւղին մէջ համատարած լռութիւն մը կը տիրէ:

Յաջորդ օրը ժողովուրդը կը թափի մէկ էջով թերթին վրայ, մանրամասնօրէն տեղեկանալու թէ ինչ է կատարուածը: Հոն կ'ըսուի. «Մենք՝ որպէս Կայսր, որոշեցինք արտակարգ միջոցներու դիմելով հարթել ներկայ կացութիւնը. հրամայեցինք կայսերական կառավարութեան տեղեկացնել ԱՄՆ-ու, Մեծն Բրիտանիոյ, Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան որ կ'ընդունինք իրենց միացեալ յայտարարութիւնը: (...) Այսօր զինուորական կացութիւնը դժուար է որ մեզի ի նպաստ դարձուածք մը ունենայ: (...) Մանաւանդ որ թշնամին սկսած է գործածել նոր, ահարկու ռումբ մը, որ մահ ու աւեր կը տեղացնէ անմեղ բնակչութեան գլխուն: Այս պայմաններուն մէջ պատերազմը շարունակել, ոչ միայն ոչնչացումի կ'առաջնորդէր մեր ժողովուրդը, այլեւ պիտի սպառնար նաեւ մարդկային քաղաքակրթութեան»:

Ո՛չ մէկ ակնարկութիւն պարտութեան մասին, ոչ իսկ անձնատուութեան: Եւ ահա ինչ որ կ'ըսուի ապագային մասին.

«Մեր փափաքն է խաղաղութեան մեծ դարաշրջան մը բանալ ապագայ սերունդներու համար, կրելով անկարելի տառապանքներ ու հանդուրժելով անհանդուրժելիին»:

Այսպէս, վերջացած է ամէն բան. Ճափոն անձնատուր է:

Սակայն ոչ, այս չէ ամէնը: Ճափոնական նկարագիրը մեզի վերապահած է անակնկալ մը: Ճափոն արտասուելու համար իր դէմքը պահելէ ետք, դարձեալ կը յայտնուէր մեր դիմաց երբ հանդարտօրէն կ'իրացնէր պարտութիւնը, կարծես դիւրութիւն մը ունէր ընկալելու տըրուած նոր կացութիւնը. էջը կը դարձնէր ան առանց ակներեւ ողբերգականութեան, նոյնիսկ դէմքերու վրայ երկար ատեն բացակայ արտայայտութեամբ մը. ճափոնական ժպիտով:

Ժպիտը՝ նախ ոստիկաններու, մեր ճակատագրի տէրերուն: Սեւ համազգեստով այս նոյն անձերը որոնք այնքան ատեն մեզի ատելութիւն ներշնչած էին, կ'այցելեն իւրաքանչիւր օտարականի եւ լայն ժպիտով մը հարց կու տան. «ի՞նչ կրնամ ընել ձեզի համար, պարոն»:

Երբ Քարուիզավայէն կը մեկնիմ Թոքիօ միակ սպիտակամորթն եմ Ասիացիներու ամբոխի մը մէջ. ամենադոյզն թշնամութիւն մը իսկ չեմ զգար անձիս հանդէպ. ընդհակառակն: Որպէս թէ յանկարծ եկած ըլլային անցեալի Ճափոնի մը գեղեցիկ օրերը, Բարեկիրթ եւ հիւրասէր կամաւորներ կը շրջապատեն զիս հարց տալով. «կրնա՞մ օգնել ձեր բեռը կրելու: Պիտի գտնէ՞ք ձեր ճամբան: Վայլու: Պիտի ինքզինքնիդ մինակ, ըսե»... Ու ինքերը ուրքան փոխուեցան, չէ՞»: Ու ինք նախկին առաջնորդը շարժումով մը ցոյց կու տայ աւերուած կայարանը Թոքիոյի փլատակներուն միջեւ, ու կը ժպտի, այդ ճափոնական ժպիտով...:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի մէջ յաջողութեամբ կը կատարուի 11րդ հնգամեակի ծրագիրը, որու աւարտին մնացած է ընդամէնը հինգ ամիս: Անցեալ ժամանակամիջոցին ազգային եկամուտը աճած է 23 տոկոսով, արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալը՝ 25: Գիւղատնտեսութեան խառն արտադրանքի աճը կազմած է 12 տոկոս, որ կը գերազանցէ հնգամեակի առաջադրանքները: Խորհ. Միութիւնը «պլան»էն դուրս ստացած է աւելի քան 500 միլիոն ռուբլիի մետաղահատ հաստոց, չարժական ելեկտրակայան, ժենեռաթէօր, կօշիկ, բանուածք եւ այլ արտադրութիւններ: Հայաստանի արդիւնաբերական ձեռնար-

...թիւններու խումբերը կը վերակառուցեն աշխատանքի ոճն ու եղանակները, կը վերազինուին նոր միջոցներով ու կը ջանան բարձրացնել արտադրանքի որակը: Այդ ձեռնարկութիւնները ծրագրէ դուրս տուած են աւելի քան 100 միլիոն ռուբլի արտադրութիւն: Արդիականացման աշխատանքներ կը տարուին Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի, Հոկտեմբերեանի, Ալավերդիի, Ղափանի եւ այլ քաղաքներու 120 գործատուներու մէջ: Ծանօթ է, որ հնգամեակի ամէնէն կարեւոր ...ներէն մէկն է Իջեւան - Հրազդան երկաթուղիի կառուցումը, որ պէտք է իր աւարտին հասնի այս տարուան վերջաւորութեան: Այս երկաթուղին կը կրճատէ Թիֆլիս եւ Պաքու տանող ճամբան, կարելիութիւն ընծայելով Հայաստանի այդ ...ջանի զարգացման: Պէտք է ըսել, որ կառուցումը տեղի կ'ունենայ դժուար պայմաններու մէջ. 84 քիլոմեթր տարածութեան 18 քիլոմեթրը կ'անցնի լեռնային փապուղիներով: Գիծին վրայ կառուցուած են տասնեակ մը մեծ կամուրջներ: ինչպէս նաեւ հարիւրաւոր այլ շինութիւններ: Շինարարութեան կ'օժանդակեն նաեւ Կիեւէն, Թիֆլիսէն, Մինսկէն, Պաքուէն եւ Խարկովէն եկած աշխատաւորներ:

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՆԿԱՐԻՉ ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՍԱԲԵԿԵԱՆԻ ՀԵՏ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԷՋ

Աշտարակի մէջ տեղի ունեցած է հանդիպում մը նկարիչ Եդուարդ Իսաբեկեանի հետ: Ցուցադրուած է ժապաւէն մը, որ կը ներկայացնէր նկարիչին գործերը, որոնցմէ ծանօթ են՝ «Օշականի կամուրջը», «Արտաւազիկ եկեղեցին», «Գարունը Աշտարակում» եւայլն: Խօսք առնելով Մարտին Միքայէլեան եւ Սերօ Խանզադեան անդրադարձած են եօթանասնամեայ նկարիչին արուեստին: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած Եդուարդ Իսաբեկեան՝ ի մէջ այլոց ըսելով. «Նկարիչ դառնալու համար երկու հանգամանք շատ կարեւոր են. բնութեան տուածը եւ լաւ դպրոցը»: Անդրադառնալով իր ուսուցիչներուն՝ փրոֆ. Իսաբեկեան յիշատակած է Ալեքսանդր Բաժբէուկ - Մելիքեանը եւ աւելցուցած. Նրա արուեստանոցը քչերի համար էր միշտ բաց: Այդ քչերի թւում էին երեք երիտասարդ նկարիչներ՝ Արփենիկ Նալբանդեան, Մկրտիչ Քամալեան ու ես: Ամենամեծ ուսուցիչս բնութիւնն է, հայրենի բնաշխարհը՝ Զանգեզուրը, Բջնին, Աշտարակը: Գորիսն օգնեց նկարելու իմ Զանգեզուրեան շարքն ու այդ շարքում Աքսել Բակունցին՝ խոհական ու թախծոտ: Երբ Բջնիից տուն դարձայ, ժայռոտ ֆոնի վրայ Ջահէլ աղջկայ էի նկարել: Մկրտիչ Քամալեանը թէ՝ հապա աղջկայ փոխարէն Ջահէլ Սասունցի Դաւիթին դիր: «Պատանի Դաւիթ»ը նկարուեց երեք շաբաթում:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵԹԷ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑՆԻՔ»

— × —

Բ.

Շատ գեղեցիկ, սրտաբուխ, անկեղծ տողեր կան Պուէնոս Այրէսէն ղրկուած սա նամակին մէջ: Կարդացի, ու հիմա անգամ մըն ալ կը կարդամ մամուլի մեր աշխատանքը դրուատող խրախուսիչ այդ տողերը: Շնորհակալութիւն կը յայտնէ թերթին ընթերցումէն ստացած իր հաճոյքին համար, յետոյ տեղեկութիւններ կու տայ իրենց հոն տեղի կեանքին մասին: Մաքուր Հայու ապրումներ: Եկեղեցի, դպրոց, ակումբ եւ այսպիսի ձեռնարկներ: Ցետոյ, իբր վերջաբան, անխուսափելի հարցումը.

«Ե՞րբ պիտի գաք Պուէնոս Այրէս- Չէ՞ք կրնար անգամ մըն ալ այս կողմերէն անցնիլ»:

×

Ցուլիս է եւ շուտով Օգոստոս: Օրը երեք, չորս անգամ դուռը կը բացուի ու արտասահմանէն ժամանած նախկին հայրենակից մը, տարիներու հաւատարիմ բաժանորդ մը, այժմ արտասահման հաստատուած նախկին ազգային մը ներս կը մտնէ, ժպտուն ու գոհունակ: Է՛հ, որքան ալ բազմազբաղ ըլլաս, անհամբեր ես մտիկ ընելու զանոնք: Դժուարութիւններ յաղթահարած, այլեւս հարթավայր հասած, ապահով նաւահանգիստի մը մէջ խարսխ նետած մարդիկ են անոնք առհասարակ: Իրենց դէմքերուն վրայ բաներ մը մնացած է թէեւ տարիներ առաջ ապրուած դժուարութիւններէն, բայց հիմա ժպտուն են անոնց աչքերը: Հպարտութիւն մը կայ այդ աչքերուն մէջ, «տառապեցանք, բայց վերջապէս յաջողեցանք» ըսել ուզող նայուածք մը, որուն դիմաց պէտի ուղէինք գլխարկ հանել: Կը շնորհաւորենք իրենց յաջողութիւնները կը գովենք իրենց աշխատասիրութիւնը: Մէկը բժիշկ է եւ կարեւոր պաշտօն մը կը գրաւէ Գերմանիոյ հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ: Ուրիշ մը քոնֆէքսիոնի յաջող ձեռնարկ մը ունի Փարիզի մէջ: Երրորդ մը լաւ պաշտօն մը ունի գուիցերական ընկերութեան մը մօտ: Անկարելի է գոհունակութիւն չզգալ, լսելով անոնց բարի լուրերը:

×

Բայց այդ միջոցին է որ յանկարծ ներսէն լուր կը ղրկեն մեր ընկերները:

- Թեհրանէն ժամանած հիւր մը կայ, կրնա՞ք ընդունիլ:

Թեհրանէ՛ն:

Բայց անշուշտ: Թող հրամմէ:

Սրտի փոքրիկ ճմլում մը կ'ունենամ երբ կը տեսնեմ դռնէն ներս մտնելը նիհար ու տժգոյն դէմքով, մօտ քառասուն տարեկան կնոջ մը, որ թէեւ կը ժպտի ինքզինք ծանօթացնելու ատեն, բայց չի կրնար պահել դառնութիւն մը որ կուտակուած է մէջը: Հետը ունի երախայ մը եւ մանկամարդ ընկերուհի մը: Սրտի փոքրիկ ճմլումիս պատճառը այն է, որ գիտեմ թէ անոնք կուգան խռովահար երկրէ մը, քաղաքէ մը, ուր կը տիրեն պատերազմին սարսափն ու կրօնական մոլեռանդութեան ահաւոր ահաբեկչութիւնը:

- Ես ձեզ ողջոյն եմ բերել ձեր բարեկամից, կ'ըսէ մեր այցելուն տալով մեզի սիրելի իրանահայ գրագէտի մը անունը:

Քանի մը վայրկեան վերջ արդէն կարծես գիրար կը ճանչնանք տարիներէ ի վեր: Ու կ'անցնին վայրկեանները, մթնոլորտը այնքան կը ծանրանայ սենեակին մէջ: Հազարումէկ դժուարութիւններով կրցած են դուրս գալ Թեհրանէն: Օրերէ ի վեր կը մաշեցնեն ամերիկեան հիւպատոսարանի սեմը, վիզա մը կարենալ ձեռք բերելու համար դէպի Ամերիկա: «Ա՜խ, կացութիւնը շատ վատ է Թեհրանում»: Պատերազմը մէկ կողմէ, կրօնական յետամնացութիւնը միւս կողմէ, դըպրոցներուն դժուարութիւնը, կեանքի անտանելիութիւնը, գործի չգոյութիւնը...: Պարսիկ կամ Հայ, բոլորն ալ մէկ են, բոլորն ալ երկիրը լքելէ ուրիշ ոչինչ կը մտածեն այլեւս: Բայց մանաւանդ Հայերը...: Ա՛հ, տակաւին քանի մը տարի առաջ որքան լաւ կեանք մը կ'ապրէին: Ո՛րքան բարգաւաճ ու կենսունակ գաղութ մըն էր այդ: Հիմա մութը իջած է երկրին վրայ: Նաեւ սեւը:

- Դուք Թեհրանում եղե՞լ էք:

Ո՛չ: Աստուա՛ծ իմ, այդքան շատ տեղ գացած եմ, բայց Պարսկաստան ոչ: Ձեմ գացած բնաւ, բնաւ գաղափար չունիմ այդ երկրին մասին: Ափսոս, կ'ըսէ մեր հիւրը, փճացաւ այդ գեղեցիկ երկիրը, փճացաւ այդ գեղեցիկ քաղաքը: Կործանեցաւ, լմնցաւ: Լաւ, գեղեցիկ օրերը կրկին պիտի վերադառնա՞ն օր մը, օր մը պիտի կարենա՞ն մեզ Պարսկաստան հրաւիրել սրտի ուրախութեամբ:

Քիչ վերջ մեր հիւրը եւ ընկերակիցները հրաժեշտ կ'առնեն մեզմէ հազար շնորհակալութիւն յայտնելով ու կը մեկնին իրենց ճիտը ծուռ: Է՛հ, տխուր են անոնք եւ բնաւ չեն նմանիր այն միւսներուն, որոնք եկած են Մոնրէալէն, Փարիզէն, Ժընեւէն:

Բայց բան մը կայ, զոր վստահ գիտեմ: Ութ, տասը տարի վերջ օր մըն ալ յանկարծ դարձեալ դիմացս պիտի գտնեմ Թեհրանահայ այս նոր բարեկամուհին, որ սակայն պիտի գայ Նիւ Եորքէն, թերեւս Լոս Անճըլըսէն, թերեւս Տիթրոյիթէն: Պիտի գայ ուրախ եւ ժպտուն երեսով: Պիտի գայ ու պիտի պատմէ թէ ինչպէս նոր կեանք հաստատած է այդ նոր ափերուն վրայ: Պիտի պատմէ թէ ինչպէս հիմա դարձած է Ամերիկահայ: Ու բաժնըւելէ առաջ պիտի ըսէ անպայման.

- Ես Թեհրան չկրցայ հրաւիրել ձեզ, բայց Լոս Անճըլըս երբ որ հանդիպիք, անպայման...:

Ռ. Հ.

ՄԵՂՐԱՏՈՒ ԴԵՂԱԲՈՅՍԵՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ԴԵՂԱԲՈՅՍԵՐԷՆ՝ ՏԱՏՐԱԿԸ

Տատրակ: Կը կոչուի նաեւ խոճիկ, հացի դեղ, դղմաճ: 5 - 25 սմ. բարձրութեամբ բազմամեայ կոճղարմատային դեղաբոյս մըն է: Ունի մանր, դեղին ծաղիկներ: Տարածուած է ամէնուրեք, կ'աճի բաց, արեւոտ վայրերու մէջ, նաեւ՝ գետափերուն: Հայաստանի մէջ տատրակը շատ տարածուած է Սեւանի աւազանին, Ապարան - Հրազդանի, Զանգեզուրի, Եղէգնաձորի եւ Արարատեան դաշտավայրի բարձր վայրերուն մէջ: Կը ծաղկի Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն: Անոր տերեւները խոշոր են, ատամնաւոր. այդ տերեւներուն մէկ երեսը ծածկուած է տաք աղուամազով, իսկ միւս երեսը հարթ է եւ սառն: Այստեղէն ալ իր անուանումը, մայր՝ տաք կողմը եւ խորթ մայր՝ պաղ կողմը:

Իբրեւ դեղամիջոց՝ կը գործածեն անոր տերեւներն ու ծաղկազամբիւղները: Անոր ծաղիկները կը հաւաքուին եւ կը չորցուին ամրան առաջին կիսուն, Մայիսին կամ Յունիսին: Եռանկիւն եւ մութ գոյն կէտերով տերեւները չեն հաւաքուիր, կը հաւաքուին միայն սրտաձեւ տերեւները: Անոր ծաղիկները հարուստ են ներկող նիւթերով եւ իւղերով: Տատրակը հայ ժողովուրդի հնագոյն դեղաբոյսերէն է: 15րդ դարուն, հայ բժշկապետ Ամիրտովլաթ Ամասիացին սոյալի անուան տակ տատրակը կը գործածէր բազմաթիւ դեղագիրներու մէջ՝ հազը, աչքերու որոշ հիւանդութիւններ բուժելու համար: Տատրակի թարմ տերեւներով ան բուժած է վէրքեր: Տատրակի եւ եղինջի եփուկով անցուցած է գլխու թեփը:

Տատրակի տերեւներով պատրաստուած թէյը հանգստացնող է. անոր ծաղիկով պատրաստուած թէյը կը հանգստացնէ հազը: Տերեւներուն եւ ծաղիկներուն եփուկով կը բուժեն ստամոքսի եւ միզափամփուշտի բորբոքումներ, երիկամներու հիւանդութիւններ:

Իբրեւ դեղամիջոց՝ տատրակը կը գործածուի շատ մը երկիրներու, ինչպէս՝ Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ:

Տատրակին պտուղները կը հասուննան Մայիսին. այս ամսուն ալ ան մեղուին կու տայ քիչ քանակութեամբ նեկտար եւ առատ փոշի: Գարնանային լաւ փոշետու է: Տատրակի արտադրած նեկտարէն մեղուն կը հաւաքէ ահագին մեղր: Անոր ծաղիկէն ստացուած մեղրը կը բուժէ ա՛յն հիւանդութիւնները, որոնք կը բուժուին նաեւ անոր տերեւներով եւ ծաղիկներով:

Տատրակէն ստացուած մեղրը համեղ է, ունի սուր հոտ:

«Ս. Փ.»

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

«Նա դարձեալ մտածութեան մէջ ընկաւ եւ ապա շարունակեց».

«Ռուսաց տիրապետութիւնից առաջ այս կողմերի Հայերը եւս միեւնոյն դրութեան մէջ էին, ինչ դրութեան մէջ գտնւում են այժմ Պարսկաստանի Հայերը: Պատահում էր այս եւ այն խանը, այս եւ այն բէկը մի գեղեցիկ հայ աղջիկ էր տեսնում, իսկոյն իր ծառաներին ուղարկում էր եւ բռնութեամբ տանում էր իր տունը:

Ոչ մի ծնող համարձակութիւն չունէր հակառակելու: Մխանդամ մահմեդականի տունը մտած աղջիկը, այլեւս այնտեղից դուրս չէր գալիս: Նրան կամ աղախին էին դարձնում, կամ հարճ եւ կամ կին. Ծնողները աշխատում էին թաքցնել իրանց աղջիկներին, որ մահմեդականների աչքին հաճելի չթուեն: Այստեղից սովորական դարձան գլխի եւ երեսի այն այլանդակ փաթաթները, որ այժմ կրում են մեր կանայքը: Բայց մի այլ հնար եւս երբեմն ազատում էր մեր աղջիկներին: Երբ ծնողները հասկանում էին, որ մահմեդականը աչք ունի մէկի վրայ, իսկոյն վեր էին առնում աղջկան եւ պսակում էին պատահած հայ տղայի հետ: Ամուսնացած կնոջը շատ չէին դպչում: Նրան անպատւում էին եւ բաց թողնում, որովհետեւ կին դարձնելու համար բաւական դժուարութիւններ կային: Մահմեդական օրէնքը արգելում է՝ ամուսին ունեցող կնոջը, ինչ ազգից եւ կրօնից լինէր նա, իրան կին դարձնել, քանի որ նա չէր բաժանուած իր ամուսնից եւ մահմեդականութիւն չէր ընդունած: Բայց ազատ աղջիկների վերաբերութեամբ այդ տեսակ պայմաններ չէին պահանջւում: Ազատ աղջիկը մի անգամ մահմեդականի ձեռքը ընկնելուց յետոյ, դառնում էր կտրած աման, նրա այլեւս ոչ ոք չէր առնում. մինչեւ անգամ գտնւում էին այնպիսի սնահաւատ ծնողքներ, որ հրաժարւում էին իրանց տունը ընդունել «պղծած» աղջկան: Պատահում էր, որ նշանած աղջիկներին եւս ուզում էին քշել, տանել. այսպիսիներին իսկոյն պսակում էին նշանած տղայի հետ: Բայց պատահում էր, որ տղան բացակայ էր լինում, մի ուրիշ երկիր գնացած էր լինում: Այսպիսի դէպքերում պսակը կատարում էին մի առարկայի հետ, որ մնացել էր այն տղայից: Ես դեռ չեմ մոռացել մի այնպիսի դէպք. տղան գտնւում էր հեռու երկրում, իսկ նրա նշանածին ուզում էին յափշտակել: Ժամանակ չըկար տղային կանչելու: Ծնողները աղջըկան ծածուկ տարան եկեղեցի, կանգնացրին սեղանի առջեւ, իսկ խաչեղբայրը նրա մօտ կանգնած, ձեռին բռնած ունէր փեսայի հին դդակը: Քահանան անդադար դիմում էր այդ դդակին հարցնելով. «տէ՞ր ես», սիրո՞ւմ ես», եւ կատարում էր պսակի խորհուրդը»:

«Ես թէեւ հետաքրքրութեամբ լսում էի ծերունու խօսքերը, բայց չգիտէի. ինչո՞ւ համար էր այդ երկար պատմութիւնը: Նրա միտքը հասկացայ այն ժամանակ, երբ դարձաւ դէպի ինձ հետեւեալ հարցով.

- «Օրիորդը նշանած ունի՞:

- «Դեռ ոչ ոք նշան չէ դրել նրան, - պատասխանեցի ես:

- «Նա որեւիցէ մէկին սիրո՞ւմ է:

- «Չգիտեմ...:

- «Այդ մի եւ նոյն է, սիրում է, թէ չէ սիրում, - ասաց նա, - բայց պէտք է անպատճառ պսակել մէկի հետ, ուրիշ հընար չկայ ազատելու նրան:

- «Ո՞ւմ հետ:

- Հէնց ձեզ հետ, - ասաց ծերունին ուրախ դէմքով: - Ձեր անձնազոհութիւնը օրիորդի վերաբերութեամբ այնքան նշանաւոր է, որ դուք արժանի էք նրա ամուսինը լինելու»:

- «Դա անկարելի բան է, - պատասխանեցի ես, - այդ մասին խօսելն անգամ աւելորդ է: Դուք չէք ճանաչում օրիորդին, նա ուրիշ աղջիկների նման չէ, նա սեպհական կամքի եւ խելքի տէր աղջիկ է, նրան չէ կարելի զոռով եկեղեցի տանել: Մտածենք ուրիշ հնարների վրայ»:

«Իմ խօսքերը շատ օտարոտի թուեցան ծերունուն, որ աղջիկը եւս կարող էր իւր սեպհական կամքը եւ խելքը ունենալ. բայց, թէեւ շատ դժուարութեամբ, այսուամենայնիւ նա համաձայնեցաւ ինձ հետ չըռնադատել օրիորդին ամուսնութեան մասին եւ ուրիշ հնարների վրայ մտածել: Մենք երկար խորհեցանք, վերջապէս ծերունին այն եզրակացութեան հասաւ, որ օրիորդը պահուի իւր տանը, իսկ ես առժամանակ հեռանամ: - «Հիւանդին իմ տան ծածքի տակ թաքցնելը հեշտ է, բայց ձեզ կարող են նկատել...» ասաց նա:

(Շար. 170)

Տիկին Նինի Վարժապետեան ցաւով կը ծանուցանէ իր հօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 29-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Սեպ. 2, ժամը 10-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Սեպտեմբեր 7-ին, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Յուլիսի եւ Օգոստոսի դաշտահանդէսներուն՝ Կայանին մէջ, ի նպաստ Կայանի նորոգութիւններուն. -

ՅՈՒԼԻՍԻՆ

Ոմն, Մուրատեան 200ական, Ոմն 100, Արզումանեան 300, Ալթունեան, Սարուճեան 500ական, Ճէրճեան - Ճելոյեան 200, Տոքթ. Միքայէլեան 1000, Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը 8000, Պէյէգլեան 500, Բարսեղեան 1000, Թիւթէլեան 300, Միջին Ֆրանսայի Կապ. Խաչի մասնաճիւղերը 10.000, Բուլուր 400, Խաչատուրեան 500, Ունճուօղլու, Նուքուճիքեան 300ական, Ճէլոյեան 200, Գրիգորեան 500, Մամուրեան 300, Ղազարեան 100, Խաքիճեան 200, Ոմն 150 Ֆ.։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ-Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 9։ Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարժարան։

Հեռաձայն՝ 378 - 92 - 91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 2-ին
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին

Salle de la Chimie
28 bis, rue St. Dominique
Paris 7e — Métro: Invalides

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière. Marseille

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան ճաշը տեղի կ՚ունենայ Հոկտեմբեր 6-ին, Կիրակի, ցերեկ։

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 13-ին։

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-ի Թուականը՝ գրաւուած օր Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Էնթէրքօնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ։

×

Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խասեան Բարեկամական Միութիւնը կ՚ոգեկոչեն՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ծննդեան 100-ամեակը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԸ

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Եկեղեցւոյս գրախանութը ստացած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը։ Կան նաեւ 4-րդ, 9-րդ հատորները, ինչպէս նաեւ մանկական հանրագիտարանի Ա. հատորը։ Ստանալու համար դիմել՝

Eglise Arménienne
339, ave. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 - 84 - 70

Radio ASK

98.5 mHz F. M.

BOITE POSTALE No 425
75424 PARIS CEDEX 09
Tél. : 878 - 22 - 00

La Radio Arménienne de Paris et de sa région

LUNDI au VENDREDI
de 08h00 à 15h30
SAMEDI et DIMANCHE
de 10h00 à 16h00

3 nuits par semaine :

du DIMANCHE au LUNDI
du LUNDI au MARDI
du MARDI au MERCREDI
de 01h00 à 06h00

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. — Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ .-

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1985 - 1986 --

— Du 14 au 28 Septembre 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).

— Du 5 au 19 Octobre (via Kiev) 5.750 F

— Du 18 au 27 Octobre (via Moscou) 4.750 F

(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE du 27 Octobre au 2 Novembre en pension complète à 1.450 F)

— Du 25 Octobre au 3 Novembre (via Moscou) 4.550 F
(Possibilité semaine supplémentaire en ARMENIE Du 3 au 9 Novembre en pension complète à 1.130 F)

Spécial Réveillon & Noël arménien en Arménie

— Du 28 Décembre 1985 au 11 Janvier 1986 (via Moscou) 5.580 F

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LIC A 130

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՋԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935